ANTONII

BROICKWY A KONINCKSTEYN, VIRI DOCTISSIMI, ET Obseruantiæ regularis Nouimagens. Gardiani, eruditissimarum in quatuor Euangelia enarrationum, denuo quam antehac longe castigatiss. ex ipso archetypo excerptarum,

*

PARS PRIMA

PARISIIS

Apud Carolam Guillard, sub sole aureo, via ad D. Iacobum,

ANNO 1543

Autoris ad lectorem admonitio.

ENARRATIONES IN MONOTESSARON Euangeliorum breues & absolutæ, iuxta grauissimorum ac probatissimorum autorum tam priscorum quàm neotericorum, è sacris literis spiritusancto illuminante haustum intellectum, summo studio sic congestæ vt lector purô, germano ac plano sensu intellectum, & concionator in fide ac moribus ædificet populum.

Placuit autem certis rationibus in duas partiri sectiones, tum ob Iohānis euangelium, quod magna pro parte ad passionem vsque solitarium ingreditur, tum ob commodiorem pro cōcionatoribus libri participationem & ordinationem. Siquidem à Sacramenti festo ad ieiunij vsque tempus, vix vnum aut alterum occurrit Euangelium ex Iohanne legendum in ecclesia: quare aptissimæ cum passionis, resurrectionis, ascensionis'que historijs ordinari potest, quum per ieiunium & intra pascha pentecosten'que maxime legantur.

Complectitur pars prima textum euangelij inclusiue Matth. vsque caput XXV. Mar. XIII. Luc. XXI. Pars secunda Iohanni sper totum cum reliquo Matthei, Marci, Lucæ & Iohannis, ad calcem vsque.

INDEX

EVANGELICI TEXTVS, IVSTA cuiusque euangelistæ & capitum & materię ordinem. Textu itaque vel eius summario posito, numerus cum a b c darij litera adijcitur, certum determinans inueniendi locum. numerus ostendit articulum. Litera initium textus vsque ad proxime sequentem designat. Exempli causa, (Matth.1.) Liber generationis, siue de genealogia Christi, articul.7. Parte prima, litera.I. vsque ad literam.lz. Nam hæc prima pars in articulos diuiditur si litera sine numero ponatur, textum ipsum sub articulo proximo antecedente contineri, demonstrat.

¶ MATTHAEI TEXTVS.

LVCAE TEXTVS.

INDEX

EVANGELIORVM ECCLESIASTICA ORDINATIONE, SACRIS in ædibus, tam dominicis quàm quadragemæ & diuorum feriis, necnon defunctorum memoriis prelegendorum, textus initium finemq; complectẽs, determinatumq; locum, & numero & litera ostendens.

¶ Placuit & generatim aliqua in communi ponere, quum varijs in locis, & euangelia in diuorū memorijs varient.

¶ In ferijs apostolorum.

ENARRATIONVM IN MATTHAEVM, MARCVM ET LVCAM PARS I.

De Euangelij promissi exhibitione & energia.

ARTICVLVS I.

IMpletum est tempus, appropinquauit regnum dei, pœnitemini & credite euāgelio, Marci primo. Sapientia diuina attingens à fine vsque in finem fortiter, omnia disponens suauiter, Sapientiæ octauo, in numero mensura, & pondere, Sapientiæ vndecimo. nihil vnquam inordinatum reliquit. Nam angelum ipsum ab ordine subiectionis deficientem, in locum hunc caliginosum deiecit & inordinatum. Esa. 14. Quomodo cecidisti lucifer, qui mane oriebaris? Lucæ decimo. Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem. 2. Petri. 2. Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens. Finaliter cum suis deijciet in locum horroris omnis & inordinationis, Iob decimo. Matthæi vicesimoquinto. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, quum essemus mortui peccatis, conuiuificauit in Christo, Ephe. secundo. Nam inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, Sapientiæ secundo. Deus enim A

mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, impij autem manibus & verbis accersierunt illam, Sapientię primo. Hinc Adamus primus noster parens, diuinę non obtemperans ordinationi, è paradiso in huius mundi ergastulum coniectus, Genesis tertio in ęterna finaliter tradendus tormenta seruabatur, nisi diuina benignitas per filium subuenisset. Vnde Ose. 13. Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Hoc est quod saluator ait, Impletum est tem. Vbi tria insinuantur,

Diuini promissi completio.
Regni superni exhibitio, ibi: Appropin.
Sacri euangelij susceptio, Pœnitemini.

☞ Quantum ad primum, tria notanda: Primum, debita prænunciatio. Nam quemadmodum euangelium per discipulos de mandato domini denunciatum, sic per prophetas prænunciatum. Rom. primo, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo. Amos tertio. Nō faciet dominus deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Vnde. 1. Petri. 1. de qua salute exquisierunt & scrutati sunt prophetę, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, scrutantes in quod vel quale tempus, significaret in eis spiritus Christi, pręnuncians eas quæ in Christo sunt passiones, & posteriores glorias. Nisi enim calamitosus ille Adamus, morti alioqui per peccatum destinatus, promissione euangelij solatus fuisset Genesis tertio. Ipsum (inquit deus) cōteret caput tuum, haud dubie perisset ac penitus desperasset. Sic erigitur Abraam, dum promittitur semen, in quo benedicendæ gentes Genesis vicesimosecundo. Benedicentur in semine tuo omnes gentes. Galatas tertio. In semine tuo, qui est Christus. Sic per Mosen prophetam promisit Deut. decimooctauo. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me suscitabit dominus deus tuus, ipsum audies.

2 ☞ Feruida expostulatio. Summo enim studio, Christi patres flagitabant aduentum, qui vnica omniū salus & spes & desiderium. Hinc Iacob Genesis. 49.

Salutare tuum expectabo domine. Quam aliam, nisi euangelicam lucem & veritatem expostulabat Dauid (imò ipsum Christum, qui dicit, Ego sum lux mundi, Iohannis octauo. Ego sum via, veritas, & vita, Iohan. 14.) dicens Psalm. 42. Emitte lucem tuam? Mat. 4. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Gentes siquidem tenebris habuerunt obscuratum intellectum, Ephesios quarto. Obscuratum enim est insipiens cor eorum, Romã. 1. Iudæi vero cęci & duces cęcorum, Ro. 2. Mat. 15. sequitur, Et veritatem. Iohan. 17. Sermo tuus veritas est. Ipsa (inquit) me deduxerunt. Nam sine ipsa luce, error. Esa. 53. Omnes nos quasi oues errauim⁹, vnusquisque in viam suam declinauit. Matthęi nono. Videns Iesus turbas, misertus est eis, quia erant vexati & iacentes sicut oues non habentes pastorem. Tobi. 4. Omni tempore benedic deum, & pete ab eo vt vias tuas dirigat. Sed quò deduxerunt & adduxerunt? In montem, inquit, sanctum tuum, euangelioę eminentię. Esaię secundo. Venite, ascendamus ad montem domini & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius. Et in tabernacula tua. Hęc sola deducit & adducit in ęterna tabernacula, Lucę decimosexto. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in ęterna tabernacula. Ideo Esa. 64. Vtinam dirumperes cœlos & descenderes, à facie tua montes defluerent.

☞ Grata consummatio, Ecclesiastes octauo. Omni negocio tempus est & opportunitas. Hoc ergo erat tempus quod Abraam videre cupiebat. Iohannis octauo. Abraam pater vester exultauit vt videret diem meum: vidit & gauisus est. & Lucę decimo. Multi reges & prophetę voluerunt videre quę vos videtis, & non viderunt, Pręierat tempus creationis, Genesis primo. In principio creauit deus cęlum & terram. Hebr. 1. Per quem fecit & secula. Tẽp⁹ retributionis erit. Eccẽs. 12. Cuncta quę fiunt, adducet dominus in iudicium. Matt. 16. Filius hominis venturus est in gloria patris cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secũdum opera sua.

Recreationis & restaurationis nunc est.Iac.1.Volunta rie enim genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturę eius.1.Cor.4.In Christo Iesu per euan gelium ego vos genui.De hoc tempore Galatas quarto. At vbi venit plenitudo temporis,misit deus filium suum, factum ex muliere,factum sub lege,vt eos qui sub lege erant redimeret,vt adoptionem filiorum reciperemus. Dicitur plenum, ob plenitudinem iniquitatis & iniustitię.Rom.tertio.Omnes peccauerunt & egent gloria dei.Nam gentes deum,etsi cognitum,non glorificauerunt,aut gratias egerunt,sed in idololatriam lapsi,infandis criminibus immersi fuerunt.Rom.primo. Iudęi vero per pręuaricationem legis deum inhonora uerunt,Rom.2.Sic enim primum Christi aduentum abundantia occupauit vitiorum,quemadmodum secundum Iohannis tertio. Lux venit in mundum,& dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. erant enim eorum mala opera.Mat. vicesimoquarto.Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Secundo ob legis suppletionem.Heb.7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Matthęi quinto . Non veni soluere legem,sed adimplere.Euangelium enim non solum est promissio gratię,alioqui legi non pręstaret:sed magis exhibitio,ostensio,reuelatio.Ro.primo. Iustitia enim in eo reuelatur ex fide in fidem,quę ante per legē promittebatur,varijs adumbrata figuris. Porro omnium illarum pignus atque impletio est Christus,qui in hoc venit in mundum, vt legis inopiam sua munificentia adimpleret, & vt concussas ac confusas per legem conscientias(nam lex iram operatur,Ro.quarto) erigeret, subleuaret.Rom. decimo.Finis legis Christus, ad iustitiam omni credenti.Luc.16.Lex & prophetę vsque ad Iohannem.Tertio,ob gratię Christi redundantiam.Iohannis primo . Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre,plenum gratię & veritatis.de plenitudine eius omnes nos accepimus.Col.2.In ipso sunt omnes thesauri sapientię & scientiæ absconditi: quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corpo-

raliter. Hinc ergo nobis hauriendum. Iohannis septimo. Qui sitit, veniat ad me & bibat. Qui enim ex transitoria hac biberit aqua, sitiet iterum, Iohãnis quarto. Quarto, ob glorię permanentiam. Iohan. 16. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Esa. 35. Lætitia sempiterna super capita eorum: gaudium & exultationem obtinebunt. Mat. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Fulgebunt nedum anima, sed & corpore. Philip. tertio. Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christũ, qui reformabit corpus humilitatis nostrę, configuratum corpori claritatis suę.

☞ Quo ad secundum, dicitur Mich. quarto. In die illa dicit dominus, congregabo claudicantem, & eam quam eieceram, colligam: & quam afflixeram, consolabor: & ponam claudicantem in reliquias, & eam quę laborauerat, in gentem robustam: & regnabit dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in ęternum. Et tu turris gregis nebulosa filia Sion, ad te vsque veniet, & veniet potestas prima, regnum filię Sion. De hoc regno tertio ponuntur: B

Exhibitionis certitudo, Appropinquauit. Iam adest. O verbum super mel dulce. Si prophetę super mel dulcia, diuina fuere eloquia in promissione (Psal. 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo) quid in exhibitione? Nam patribus promissum, nunc autem exhibitum. Iacob ait Gene. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittẽdus est, & ipse erit expectatio gentium. Abac. secundo. Quia adhuc visus procul, apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. Aggei secundo. Adhuc vnum modicum est, dicit dominus, & ego cõmouebo cęlum & terram, mare & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus. Sed audiamus Apostolum Heb. primo. Multifariã multisque modis olim deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio, quem

mę Timo.1. Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum ego primus ſum. Venit enim peccatores vocare ad pœnitentiam Lucę quinto. Tertium

Poſſeſsionis pulchritudo. Cęlorum, inquit, non terrenorum. Eſa.32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta. O vere euangelicum præconium, quale nec ipſis intimis dei amicis contigit. Abrahę dictum erat Gene. 13. Omnem terram quam conſpicis, tibi dabo & ſemini tuo. Itidem Iacob Geneſis. 28. Terram in qua dormis, tibi dabo & ſemini tuo, eritque ſemen tuum quaſi puluis terræ. Sic legem obſeruantibus terrenorum promittitur abundantia. Leui. 26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias tēporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur. dabo pacem in finibus veſtris. auferam malas beſtias. & gladius non tranſibit terminos veſtros. reſpiciam vos, & creſcere vos faciam, & firmabo pactum meum vobiſcum. Eſa.1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Nuſquam audis regni cælorum fieri mentionem, taceo quod appropinquauerit. Nunc vero cum regni cæleſtis acceptione adijciuntur & cætera, tanquam minutiora. Mat.6. Quærite primum regnū dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia (quæ præmiſerat ad victum veſtitūque ſpectantia) adijcientur vobis. Erat hic in mundo regnum tyrannicum, non iuridicum, ſed vſurpatum. Luc. quarto. Dixit autem illi diabolus: Tibi dabo poteſtatē hāc vniuerſam, & gloriam illorū, quia mihi tradita ſunt: & cui volo, do illa. Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Hinc principes & rectores dicuntur tenebrarum harum. Ephe. ſexto. Sed per Chriſtum ſubuerſum. Iohannis duodecimo. Nunc iudiciū eſt mundi, nunc princeps mundi huius eijcietur foras. & 16. Princeps mundi huius iam iudicatus eſt. Lucę vndecimo. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia; ſi autem fortior eo ſuperueniens, vicerit eum,

vniuersa arma eius auferet in quibus fidebat, & spolia eius distribuet. Erat & per hunc inductum regnum peccati & mortis. Roma. 5. Regnauit mors ab adam vsque ad Mosen, etiam in eos qui non peccauerunt (actualiter scilicet) in similitudinem preuaricationis Adę, qui est forma futuri. & 6. An nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obedistis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam: Iohannis octauo. Qui facit peccatum, seruus est peccati. Vtroque hoc regno destructo ac debilitato, Christus suum induxit, Rom. quinto. Vbi autem abundauit delictum, superabundauit & gratia, vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia in vitam æternam, per Iesum Christum dominum nostrum. Rom. sexto. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos deo tanquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ deo. Accipitur regnum cœlorum siue dei (quod idem est, vt patet Mat. decimo. Marci sexto, & Lucæ nono. Nam quod Matthęus & Marcus regnum nominant cœlorum, id Lucas regnum dei) quandoque pro Christo. Lucæ decimoseptimo. Regnũ dei intra vos est. Aliquando pro euangelio. Matth. 13. Simile est regnum cælorum sagenę. Item fermento. Nõ nunquam pro ecclesia. Mat. 22. Simile est regnum cęlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. 25. decem virginibus. Vltimo pro regno superno. Matthæi octauo. Lucę decimotertio. Dico autẽ vobis, quod multi ab Oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraam, Isaac & Iacob in regno cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentium. Matthæi vicesimoquinto. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Iam ergo instat regnum cælorum, quod quum nulli sit claudendum, nullis tamen patebit, nisi puris & cælestia quærentibus, & quicquid est terrenarum cupiditatũ amputantibus. Vnde sequi-

tur: Pœnitemini &c.

Quo ad tertium,dicit Apoſtolus.1.Corin.15.Notum vobis facio fratres euangelium, quod prædicaui vobis,quod & accepiſtis,in quo ſtatis, per quod & ſaluamini.Notanter dicit, quod accepiſtis,in quo ſtatis. c Si enim ſalutem quærimus , non ſufficit audire euangelium,ſed accipiendum per fidem,& in ipſo ſtandum per operationem.Non enim auditores legis iuſti ſunt apud deum,ſed factores legis iuſtificabuntur. Tria ergo exiguntur.

Primum,Iniquitatis reiectio.Credite,inquit,euangelio.ſed prius reſipiſcendum iuſſit,d.Pœnitemini.Et merito quidem:nam omnes prius carnem ſapiunt quã ſpiritum:& ea quę hominum ſunt, auidius amplectuntur quam quę dei . Nec forſan nulla cauſa, quum hęc ſint ſupra hominem,illa ſecundum hominem.Ergo ab illis reſipiſcendum,& caro & ea quæ hominum ſunt, reijcienda,vt credere poſſimus euangelio. Malitia ſiquidem excęcat Sapientię ſecundo.Hinc.2. Cor.quarto.Quod ſi etiam opertum eſt euangelium noſtrum,in his qui pereunt eſt opertum,in quibus deus huius ſeculi excæcauit mentes infidelium,vt non fulgeat illuminatio euãgelij glorię Chriſti.Et dominus Iohannis. 5. Quomodo vos poteſtis credere , qui gloriam ab inuicem accipitis,& gloriam quæ â ſolo deo eſt,non quæritis? &c.7.Si quis voluerit voluntatem eius facere,cognoſcet de doctrina vtrum ex deo ſit.Vnde de Iudæis dicit Apoſtolus.2.Corin.tertio. Vſque in hodiernum diem velamen in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum,quod in Chriſto euacuatur:ſed vſque in hodiernum diem cum legitur Moſes, velamẽ poſitum eſt ſuper cor eorum.cum autem conuerſus fuerit ad deũ, auferetur velamen.Sic & de gentibus Roma . primo. Qui cum cognouiſſent deum,non ſicut deum glorificauerunt,aut gratias egerunt:ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis,& obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Ideo Eſa.viceſimooctauo.Quem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos â lacte

catorum remiſsionem.Iohannis primo.Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi.Gratię collationem.Io.1. De plenitudine eius omnes nos accipimus.Glorię con ſequutionem.Ioh.3.Qui credit in filium, habet vitam ęternam.Hinc Apoſtolus ſcribit dei iuſtitiam , id eſt, fauorem & gratiam,in ipſo reuelari ex fide in fidem: hoc eſt,ex patribus qui ſub vmbra fuere, qui in Moſe in nube baptizati.1.Cor.10.qui in typo pręceſſere, in eos quibus iam vita manifeſtata eſt,qui in nouo teſtamento Chriſto credidere . In hoc enim conſequimur dulciſsimas ſimul ac ſanctiſsimas benedictiones.Ephe. primo. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti,qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cęleſtibus in Chriſto,ſicut elegit nos ante mundi conſtitutionem,vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate. Eramus caſu primi hominis ſpoliati innocentia,qua per inobedientiam ſublata,ſe nudos erubuerunt Geneſis tertio.vulnerati in natura.Nanque rationalis per ignorantiam,concupiſcibilis per malitiam,iraſcibilis per infirmitatem ſauciata.Samaritanus autem noſter,reddita innocētia, (Ro. 5.Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi,ita per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi.Sed non ſicut delictum, ita & donum.Si enim vnius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia dei & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundabit) vulnera noſtra gratię ſuę oleo curauit.Lu.10.Hinc (Lu.4.)ingreſsus ſynagogā,legit illud Eſa.61.Spiritus domini ſuper me,ac in ſe completum dixit.In quo graphice depinxit euangelicę doctrinę energiam.[Spiritus,inquit, domini ſuper me.]Eſa. vndecimo. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus domini,ſpiritus ſapientię & intellectus,ſpiritus conſilij & fortitudinis,ſpiritus ſcientię & pietatis,& replebit eum ſpiritus timoris domini.Iohannis primo.Vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo,& manſit ſuper eum. [Eo quod vnxerit me] non terrena, ſed cæleſti vnctiōe.Pſa.44.Vnxit te deus de⁹ tuus oleo

exultationis prę participibus tuis. Actu.10. Quomodo vnxit eum deus spiritusancto & virtute. Colossens.2. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hinc Christus, id est vnctus, dictus: de cuius plenitudine omnes nos accepimus, Iohãnis primo. Audiuimus gratiam Christi, videamꝰ eius operationẽ. [Euangelizare misit me.] Luc.4. Quia & alijs ciuitatibus oportet me euãgelizare regnum dei, quia ideo missus sum. Sed quibus? [pauperibus] id est, humilibus. Nõ enim excludũtur diuites substãtia, sed arrogãtia. Apo.3. Dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser & miserabilis, pauper, cæcus & nudus. Origenes de gentilibus, qui nec legẽ, nec prophetas, nec iustitiam, nec deum possidebant, intelligit. Iudæi enim de lege, velut diuites gloriabantur, sed per præuaricationem legis deum inhonorabant. Roma.2. Vnde & ipsi peccatores gloria dei egebant. Roma.3. Causati sumus Iudæos & græcos omnes sub peccato esse: omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei. Hieronymus transtulit, mansuetis. Mat. quinto. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. [Sanare contritos corde] Quæ maior contritio, quã habere intellectum obcęcatum, affectum depravatum, effectum infirmatum adeo, vt insultibus tentationum proprijs viribus resistere non possimus? Gal. quinto. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non quęcũque vultis, illa faciatis. Quis inde non gemat? Roma.3. Arbitramur enim hominem iustificari per fidem. & 5. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad deum per dominum Iesum Christum. Psal.50. Cor contritum & humiliatum deus non despicies, [Prædicare captiuis redemptionem.] Tenebantur enim captiui diaboli laqueis ad ipsius voluntatem. 2. Tim.2. Pro.5. Iniquitates suæ capient impium, & funibus peccatorum suorũ constringetur. Iohãnis octauo. Qui facit peccatum, seruus est peccati. O infelicem seruitutem. Rom. septimo. Video aliam legem in membris meis, repugnantem le

gi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum. Iohannis octauo. Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Erant & in limbo captiui. Zacha. nono. Tu quoque in sanguine testamēti tui, emisisti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua. Mat. 26. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Non erat illic fluuius aquæ viuæ, splendidus tanquam crystallus, procedens de sede dei & agni. Apoca. 22. Ephesi. 4. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem. Iohannis duodecimo. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. [Cæcis visum.] Gratiæ suæ lumine illustrando. Iohannis primo. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ioannis octauo. Ego sum lux mūdi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Esa. 42. Dedi te in fœdus populi, in lucem gentium, vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris. Lucæ primo. Illuminare ijs qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Lucæ secundo. Lumen ad reuelationem gentium. Hinc Matthæi quarto. Venit Iesus & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam. 9. Terra Zabulon & terra Neptalim, via maris trans Iordanem Galilææ gentium. Populus qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam: sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinpuabit enim regnum cælorum. [Dimittere confractos in remissionem.] Genesis octauo. Sensus & cogitatio cordis humani prona sunt in malum ab adolescētia sua. Sapientiæ nono. Corpus

oportet nos seruare ea quæ audiuimus, ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? Beda: Impletum est tempus illud, de quo Apostolus Gala. quarto. At vbi venit, vt suprà. Quàm olim est quod hoc clamatur, & vtinam aliquando audiatur, quoniam impleta sunt tempora: appropinquat regnum dei: pœnitemini, & credite euangelio: renunciate operibus mortuis: credite in deum viuum. Quid prodest credere sine operibus bonis? Non te bonorum operum meritum adduxit ad fidem, sed fides incipit vt bona opera consequantur. Philippenses primo. Tantum digne euangelio conuersamini. Matthei decimosexto. Quid enim prodest homini si mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua.

Præfatio Lucę Euangelistę.

ARTICVLVS II.

QVoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis cōpleta sunt, rerum. LVCAS.

Dominus deus omnia ordinatissime producta, (vidit enim cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, Genesis primo) cum magna reuerentia disponens, Sapientię duodecimo. ordinatissime & sapientissime nostram cōpleuit salutem. Præmisit aduētus sui præcones, sanctos prophetas, qui omnes super dies regis Messiæ loquuti sunt, Luc. 16. Lex & prophetæ vsque ad Iohannem, ex eo regnum dei euangelizatur. Deinde in propria venit persona. Heb. primo. Multifariam multisque modis

olim deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio, quem constituit hęredem vniuersorum, per quem fecit & secula. nam quasi colonus & quasi viator ad manendum declinans aduenit, Hiere.14. Propter nos egenus factus est. 2. Cor. 8. & Zac. 9. Ecce rex tuus veniet tibi iustus & saluator, ipse pauper. Baruc. 3. In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Docens vias suas. Esa. 2. Venite, ascēdamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Hinc Ose. 10. Tempus requirendi dominum, quum venerit qui docebit vos iustitiam. Verum quoniam necesse fuit ad posterorum informationem, per discipulos scriptis ea quæ docuerat relinqui, ecclesia quatuor ex omnibus (quæ tunc multa fuere conscripta) spiritusancto edocta elegit. Ambrosius: Pleraque nostrorum: quemadmodum veterum Iudæorum paribus & generibus formantur & causis, atque exemplorum similium pari vsu exituque conueniunt, principioque rerum &
2 fine cōcordant. Nam sicut multi in populo illo, diuino infusi spiritu prophetarunt, alij autem se prophetare pollicebantur, professionem destituebant mendacio: erant enim pseudoprophetæ potius quam prophetæ: erat autem populi gratia discernere spiritus, vt cognosceret quos referre deberet in numerum prophetarū, quos vt bonus nummularius improbare, in quibus materia magis corrupta sorderet, quam veri splendor luminis resultaret: Sic & in nouo testamento multi euangelia scribere conati sunt, quæ boni nummularij non probauerunt. Vnum autem tantum, in quatuor libris digestum, ex omnibus arbitrati sunt eligendum. Fertur euangelium quod duodecim scripsisse dicuntur. Et Basilides euangelium scribere conatus est. Fertur & secundum Thomam. Noui alibi scriptum secundum Matthiam. Sed ecclesia quum quatuor euangelij libros habeat, per vniuersum mundum euangelistis redundat: hæresis quum multa habeat, vnum non habet. Hæc ille. Beda:

Lucas de omnibus quæ fecit Iesus & docuit vsque in diem qua assumptus est, Actu. 1. scripturus, primo eorum qui de eo falsa scripserunt, redarguit audaciam, dicit. Quandoquidem multi, non tàm numerositate quam hæresum diuersitate, qui non spiritussancti munere donati, sed vano labore conati, magis ordinarent narrationem, quam historiæ texerent veritatem. Ambrosius: Conati sunt sine dei munere, quare non impleuerunt. Qui enim conatus est ordinare, suo labore conatus est, nec impleuit. Sine conatu enim sunt donatiões & gratia dei, quæ vbi se infuderit, rigare consueuit, vt non egeat, sed redundet scriptoris ingenium. Non conatus est Matthæus, non Marcus, &c. sed diuino spiritu hubertatem dictorum, rerumque omnium ministrã te, sine vllo molimine cœpta impleuerunt. Sic quidã peruersi, sub nomine Apostoli epistolas scripserunt. Hinc hortatur 2. Thessa. 2. Ne quis vos seducat, neque terreamini, neque per spiritum, (propheticum) neque per epistolam tanquam per nos missam. Ideo subscribebat manu sua. 2. Thess. 3. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola &c. Sic in veteri testamento cõqueritur dominus Hier. 23. Non mittebã prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabãt. Ezec. 13. Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. De quibus 2. Pet. 2. Fuerunt vero & pseudoprophetæ in populo, vt & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, deum negant, superinducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur. Vnde Iohan. 10. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones.

[Quæ in nobis completæ sunt, rerum.] Operum, documentorum, mysteriorum Christi. Origenes: Quia non phantastice, vt hæretici somniabant, Christus corporalem suum exercuit aduentum: sed quum veritas esset, re vera negocium prosecutus est. Certa ergo fide 3

cognouerat ea,nec in aliquo fluctuabat: didicit enim ab ijs,qui non solum testes ac spectatores fuerant eorum quę commemorabant,verumetiam pars aliqua rerum gestarum.

Sicut tradiderunt nobis qui ab initio viderunt,& ministri fuerunt sermonis.

Theoph.Res Christi non simpliciter & nude sunt traditæ,sed solida & vera fide,& multorum argumentorum certitudine.Hinc Act.4. Non enim possumus, quæ audiuimus & vidimus,nō loqui.1.Iohan.1. Quod audiuimus & vidimus,annunciamus vobis. Ambrosi⁹: Vides quod verbum dei visum est & auditum apostolis.Non enim secundum corpus solum viderunt dominum,sed etiam secundum Ioh.1. Verbum caro factum est,& habitauit in nobis.Et vidimus gloriam eius,gloriam quasi vnigeniti à patre.Luc.10. Beati oculi qui vident quę vos videtis.Non enim corporalibus oculis, sed spiritualibus Iesus videtur.Iohan.8. Abraam pater vester exultauit vt videret diem meum:vidit,& gauisus est.In operibus Iesus videtur, in operibus cernitur pater.Ioh.14.Alioqui propter opera ipsa credite.

Visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter ex ordine tibi scribere optime Theophile.

Deo in me operāte,Phil.2.Qui operatur in nobis velle & perficere,vniuersorum operum, documentorumque Christi cognitionem adepto,tam per illuminationem quàm per Apostolorum in formationem. Beda:Nō solū Lucas & Marcus auditu didicerūt quę scriberent,sed etiam Iohannes & Matthæus multa de infantia,pueritia & genealogia saluatoris,alijs narrantibus didicerunt. [Ex ordine] hoc est,ordinatè vel secundum processum rei gestę,quod confert ad prolixitatem vitandā,& intelligentiā clariorem habendam.

Vt agnoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

Certius pleniusque de Christi factis, verbis ac mysterijs instruaris scripto, quę olim catechumenus viua voce didicisti. Ambrosius: Theophilus, diligens deum interpretatur. Quisquis ergo amat deũ, vel ab eo amari cupit, sibi putet euangelium scriptum, & tanquam munus sibi à deo donatum accipiat, sibique cõmendatum pignus conseruet, frequenter aspiciat, sæpius discutiat. Hęc ille. Sed heu sunt qui nullas literas vel assis faciunt, nisi inde non nihil accrescat arcę nummariæ, de quibus Hier. 2. Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontẽ aquę viuę, & foderũt sibi cisternas dissipatas, quę cõtinere nõ valẽt aquas. Hinc Pet. Ioh. 6. Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

De conceptione Iohannis, Luc. I.

ARTICVLVS III.

de ęterna Christi generatione. Ioh. 1. Par. 2. art. 1. A

Luc. 1. E

F Vit in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias.

Quoniam totum quod gerendum erat, nouũ fuit, nec vllis auditũ seculis, diuina sapientia rationibus arcanis omnia moderãte, quę rei per se incredibili, fidẽ apud homines cõciliarent: quis vnquã audiuit, virginem citra virilem operã peperisse? erat autẽ nostræ salutis caput, illud esse persuasum omnibus, Iesum esse messiã, cuius aduentũ omnia prophetarum vaticinia pmiserũt, quẽ tota Mosi lex adũbrarat, à quo vno salus esset omnibus sperãda: proinde diuino cõsilio paratus est, qui cæleste virginis partum, & ipse mirabili modo natus pręcurreret, qui nobilitate generis, qui inaudita vitę sanctimonia, q̃que raris dotibus parta apud oẽs autoritate, Iesu nõdum noto, primã notitiã ac fidem cõciliaret apud Iudęos incredulos. Iohannes suũ exorsus euangeliũ à diuinis, non dixit: Fuit, sed, In principio erat verbũ, Ioh. 1. propter rerũ diuinarũ permanẽtiã Lucas à rebus humanis exorsus, Fuit, ponit, ob earum transitũ & deficientiã. Psal. 101. Ipsi peribũt tu

autem permanes,& omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. Mentionem facit regni Herodis, tum vt narrando prophetarum formam ſeruet,qui dicebant: In diebus Ioacham & Ezechię &c. & cuiuſpiā facta ſunt hęc, tum quia de Christo dicturus erat,oſtendit iuxta Iacob vaticinium tempus adeſſe Geneſ.49. Non auferetur ſceptrum de Iuda,nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Indicat & euangelicam gratiam à Iudæis ſpretam, ad gentes demigraturam. Prædixerat & ſpirituſſanctus ſacerdotium, quod ſummum & admirabile erat apud omnes ſub aduentum Meſſæ abrogandum, Dan.9. Erat ſub rege impio ſacerdos pius neceſſarius, qui populum à malitia reuocaret. Eccl.44. In tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio Zacharias deo notus,& hominibus famoſus,vt ex nomine eius bonitas deſignetur, quod memor domini dicitur. Sic autem Dauid vniuerſum ſacerdotum genus in duas principales familias digeſſerat,Eleazar & Ithamar. His ſubiectas familias reliquas diſtinxit in viginti quatuor ſortes,vt ordine ſingulæ per ſuas vices ſacris operarentur dies octonos,abſtinentes interim ab omnibus,quæ iuxta legem impurum reddebant,& vxorum cōgreſſu, ædiumque ſuarum ingreſſu,ſed aſsidue verſantes in templo, quo caſtius ac purus tractarent rem diuinam. Porro dum hic ordo ſortibus digeritur xxiiij. familias,octauus locus obtigit Abiæ,vnde Zacharias ducebat originem,& in cuius vices ſucceſſerat. Beda: Redemptor noſter in carne apparēs,ſicut rex nobis fieri dignatus eſt,regnū cæleſte tribuendo, ita etiā pontifex factus eſt, ſemetipſum deo offerēdo hoſtiam in odorem ſuauitatis. Epheſ.5. Vnde ſcriptum eſt Pſal. 109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Hic ſummi dei ſacerdos, longe legalis ſacerdotij tempora præceſſit,offerens deo panem & vinum Geneſ.14. Ideo redemptor noſter ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech dicitur, Hebr.7. quia ablatis victimis legalibus,idem ſacrificij genus in myſterium ſui corporis & ſanguinis,in nouo teſtamento

offerendum instituit. Quis ergo congruentius translatationem legalis, & substitutionem euãgelici sacerdotij, quàm summi iuxta legẽ sacerdotis filius propheta ret? Maluit enim, docẽte intus spiritusancto, noui sacerdotis pręco, quã successor & hæres existere veteris.

Et vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth.

Non tam generis nobilitate, quàm morum integritate venerabilis, quæ Dei mei saturitas interpretatur, quia spiritusancto repleta, Luc. 1. Fuerat autem mater ipsius, soror Annæ matris Mariæ, sed natu minor, quæ virum habuit Aaronitem, ex qua nata est Elizabeth, & sic cognata fuit virginis.

Erant autem ambo iusti ante deum.

Non sicut pharisęi, qui se falsa quadam iustitia venditabant, Luc. 16. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, deus autẽ nouit corda vestra. Mat. 6. Receperunt mercedem suam. & 23. Sic vos à foris quidem paretis hominibus iusti, intus autẽ pleni estis hypocrisi & iniquitate. Iustificari hominẽ ante deũ, quo ad æquitatem diuinæ iustitiæ, est impossibile. Iob. 4. Nunquid homo dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? & 9. Vere scio ꝙ non iustificetur homo cõpositus deo. Sed neque per omnimodam puritatem absque omni macula culpę admixta. Iaco. 3. In multis offendimus oẽs. Psal. 142. Nõ iustificatur in conspectu tuo omnis viuens. Sed conditionis humanę modũ, sic electi iusti sunt ante deum. Ro. 4. Credidit Abraam deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

Incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine querela.

Sic synceris animis seruabant omnia mãdata, quo ad præcepta moralia & iustificationes, (habuit enim primum .1. testamentum, iustificationes suas, Hebr. 9. vt nec hominibus darent ansam offensionis. Beda: Plerunque durior iustitia querelam prouocat. Eccle. 7. No

li esse iustus multum Origenes: Potest aliquid iustum iniuste fieri, vt quũ eleemosyna datur iactantię causa quod non est sine querela. Ambrosius: Quũ mandatis cœlestibus obedimus, in eis incedimus: dum autem congrue iudicamus, iustificationes domini tenere videmur: nulla quoque querela est, vbi & mentis bonitas concordat, & facti. Ro. 12. Prouidẽtes bona nõ tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. 2. Corint. 6. Nemini dantes vllam offensionem. Phil. 2. Omnia autem facite sine murmurationibus & hæsitationibus, vt sitis sine querela, & simplices filij dei, sine reprehensione, in medio nationis prauæ atque peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Procurauit nimirum hoc diuinum consilium, vt is qui Christo venienti perhibiturus esset testimonium, esset ipse numeris omnibus populo Iudæorum commẽdatus. Quin & illud diuina prouidentiæ procuratum est, vt natiuitatis nouitas, excitaret hominum animos in admiratione Iohannis, nihilque plebeium expectarent ab eo qui non iuxta vulgarẽ morem, sed cœlesti beneficio natus esset.

Et non erat illis filius, eo quòd esset Elizabeth sterilis, & ambo processissẽt in diebus suis.

Ponit duo impedimenta: vnum naturę, quia sterilis: alterum ex accidenti, quia prouectæ ætatis. Quanquam enim probatissima apud omnes ipsorum esset vita, tamen in hoc parum felix videbatur illorum pietas, quod ambo cõsenuissent orbi. Nam apud Iudęos vt magnifica quædam res habebatur matrimonij fœcunditas, sterilitas cũ primis erat in probro, & inter præcipua vitæ mala numerabatur. Nondum enim didicerant carnales Iudęi, spiritualem populum esse, quem deus cœlesti generatione vellet semper in maius propagari: nondum audierant esse beatos, qui se castrassent propter regnum cælorum Ea res grauiter discruciabat animos eorum, sed præcipue Elizabeth, quę iam probroso cognomine vulgo Sterilis vocabatur. Auxe-

rat prolis desperationem vtriusque senectus. Prouectę ætatis erāt ambo tam corpore quàm anima. Beda: Diuinitus factum est, vt sterili matre, & vtroque parente prouectioris ætatis, Iohannes nasceretur, quatenus & iam ipse ortus miraculo patesceret, virum magnæ virtutis futurum qui nasceretur.

Factum est autem quum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ.

Contra eos qui sacerdotes nomine, Mat. 9. Messis multa, operarij autem pauci. Ante deum] per rectam intentionem.

Secundū cōsuetudinē sacerdotij sorte exijt.

Nam per sortes istæ uices fuerunt distributæ. 1. Paral. 24. vnde ipsi sorte obtigit.

Vt incēsū poneret, ingressus in tēplū domini.

Ambrosius: Solus intrat, quia illum signat, cuius sacrificium nō est cōmune cum cęteris. Incensum quo deuotio significabatur, adoleret super altari incensi, ad consummationem sacrificij, vbi & angelus apparuit.

Et erat omnis multitudo populi foris orans hora incensi.

Nam Leui. 16. dicitur: Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex ingreditur sanctuarium, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cœtu filiorum Israel, donec egrediatur.

Apparuit autem illi angelus domini, stans à dextris altaris incensi.

Cæterum pijs pontificis votum vsque ad deum penetrabat, angelis nimirum perferentibus, quorum illę partes sunt, piorum preces ad cæleste numen perferre, & rursus illius munificentiam ad nos deferre. Vnde Tob. 12. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino, Sacrum pontificalē officium, vnde & Caiphæ prophetiæ datum donum, Iohan. 11. Heb. 5. Omnis pōtifex ex hominibus assumptus, pro hominibus con-

ſtituitur in his quæ ſunt ad deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Sed multi relinquunt officium offerendi, quia aſſumpſerunt beneficium auferendi. Beda: Bene in templo & iuxta altare à dextris apparuit: quia & veri ſacerdotis aduentum, & myſterium ſacrificij, & cæleſtis doni gaudium, quod per dexteram ſignatur, prædicabat. Ambroſius: Quia ſignum diuinæ clementiæ & miſericordiæ præferebat, proſpera nunciando. Sic angelus reſurrectionem domini annuncian de Mat. 28. Mar. 16.

Et Zacharias turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum.

Non quod quicquam formidabile præ ſe ferret angelus, ſed quod humani corporis infirmitas non ſuſtinet cæleſtium ſpirituum maieſtatem. Connaturale enim eſt homini, ad ſubitam ſpirituum apparitionem immutari. nam & ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis, 2. Corint. vndecimo.

Ait autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia.

Nõ eſt quod expaueſcas, ſed quod gaudeas. Vbique hoc indicio diſcernuntur viſiones. Nam ſi mens primum turbetur, & ſtatim timor ſoluatur, & iterum quieſcat, reuera diuina eſt viſio. ſi autem timor atque turbatio magis atque magis creſcat, diabolica eſt. Beda: Sicut humanæ defectionis eſt terreri, ita angelicæ dignitatis, pauentem conſolari.

Quoniam exaudita eſt deprecatio tua.

Beda: Non eſt putandum, quod pro populo oraturus, pro priuatis cœperit negocijs orare, maxime pro liberis, à quorum generatione homo ſenex & decrepitus tantum ſpem auerterat, vt nec angelo nũcianti & promittenti crederet naſci filium ſibi, ſed pro populi ſaluatione rogabat: vnde & per angelum audiuit, filium viam preparaturum & plebem perfectam.

Et vxor tua pariet tibi filium,

Ad Ioseph angelus ait Matth.1. Pariet filium, quia non de Ioseph, sed operatione spiritus sancti in vtero virginis conceptus dominus. hic autem addidit, Tibi, quasi dicat. Petisti redemptorem, accipies & redemptoris præcursorem.

& vocabis nomen eius Iohannem.

Quia ad tam eximium munus gratuito dei munere electus, vt Christum per quem gratia & veritas facta est, annunciaret futurum, & monstraret præsentem, Iohan. 1. Beda: Singularis meriti indicium est, quoties à deo nomen imponitur vel mutatur. Sic Abraham, Abraam: Sarai, Sara Gen.17. Iacob, Israel Gen.32. Simon, Cephas & Petrus Iohannis primo.

Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt.

Beda: Quia per eum suæ regenerationis autor ostenditur. Non ergo sine euangelica autoritate natiuitas præcursoris domini celebrari contingit. Nam sicut angelus dixit, Euangelizo vobis gaudium magnum, domino nato, Luc.2. ita nasciturum Zachariæ filium prædicens angelus, multis gaudium fore dixit. Iure ergo vtrique natiuitas recolitur, sed illius tanquam domini, istius tanquam præcursoris domini. Prouer.23. Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem genuit filium, lætabitur in eo. Gaudeat pater tuus & mater tua, & exultet qui te genuit. Econtra Prouer.19. Dolor patris filius stultus. & 17. Ira patris filius stult⁹, & dolor matris quæ genuit eum. Hinc Ecclesiast. 16. Ne iucunderis in filijs impijs si multiplicētur, ne oblecteris super ipsos si nō est timor dei in illis. Melior est enim vnus timens deū, quam mille filij impij. Et vtile est magis mori sine filijs, quam relinquere filios impios.

Erit enim magnus coram domino.

Non solum hominum opinione, verum etiam in oculis domini, cui nemo magnus nisi dotibus quas ipse largitur. Ambrosius: Sicut corporis, ita & animæ numeramus ætates, non ratione temporis, sed qualitate & gra-

du virtutis,vt vir perfectus ille dicatur,qui pueritię caret errore,& lubricum adolescentiæ animi maturitate transcendit:pusillus autem, qui nullum adhuc virtutis habet processum. Multi magni coram hominibus, sed non coram deo:Iohannes magnus virtute,sanctitate & dignitate,quod dominus, qui solus virtutem magnitudinis eius nouit & donauit,insinuauit,d. Mat.11.Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Sed & angelus multifariã eius magnitudinẽ exponit,d.

Vinum & siceram non bibet.

Quicquid sobrietatem adimere potest homini. Beda: Sicera,omnis potus inebriatiuus confectus. Non autem decet vino in quo est luxuria, Ephesi.5.inebriari eum, qui musto spiritusancti desiderat impleri. Vnde recto cui vini ebrietas tollitur, spiritussancti gratia cumulatur. Sic nazareis vinum & omnis potus inebriatiuus, per omne tempus separationis suæ interdicitur Num. 6. Sic Samson omnibus diebus vitæ suę consecratus domino Iudic.13.

Et spiritusancto reblebitur adhuc ex vtero matris suæ.

Qua gratia à peccato purgabitur, & anima donis ornabitur, & ad operandum meritorie disponetur nã filij tui mentem inter ipsos etiamnum vteri materni sinus latitantis replebit, vt gestu prophetam agat,priusquam effari liceat.

Et multos filiorum Israel conuertet ad dominum deum ipsorum.

Ostendit operationem qua spiritussanctus ipsum in virtutum fructibus crescere fecit. Multos (non omnes,Pharisæi enim consilium dei spreuerunt. Lu.7.Vnde veritatem de baptismi ipsius autoritate Christo respondere nolebant Mat. 22.Luc. 20.)filiorum Israel: nam in Iudęa tantum prędicauit Lu. 3.alienatos à deo, dum freti carnali lege,negligunt quę legis figuræ designant, conuertet ad dominum deum ipsorum, magna

libertate prædicans instare regnum dei, ad vitæ prioris pœnitentiam adhortans baptismo præludens abolitioni peccatorum, quæ per Messiam erit futura. Act. 19. Iohannes baptizabat baptismo pœnitentię populũ dicens in eum qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum.

Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Heliæ.

Malac. 3. & Mat. 11. Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Sic Helias secundum prçcedet aduentum, quemadmodum Iohannes primum. Mat. 17. Helias quidem venturus est, & restituet omnia. Mal. 4. Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus & horribilis, & conuertet corda patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Et sic non miraculorum operatione, quia Ioannes nullum fecit signum Iohan. 10. sed officij simulatione. Secundo, victus austeritate. Nã vterque eremi cultor, 3. Reg. 17. Luc. 1. Heliam corui pascebant, deferentes panem & carnes, 3. Reg. 17. & bibit de torrente. Matth. 3. Esca autem eius erat locustæ & mel syluestræ, & habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Luc. 7. Venit Iohannes Baptista non manducans panem, neque bibens vinum. Tertio, in veritate doctrinæ. Nam vterque constanter vitia redarguit. Ecci 48. Surrexit Helias propheta quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat, 3. Reg. 18. & 4. Reg. 1. Sic Iohannes pharisęos Mat. 3. Herodem Mat. 14. Mar. 6.

Vt conuertat corda patrum in filios.

Beda: Quum spiritualem sanctorum patrum scientiam populis prædicando infundet, quo Iudæi Abrææ credulitatem imitantes, vere promereantur dici filij Abrææ.

& incredulos ad prudentiam iustorum.

Quo ad fidei obedientiam. Glo. Prudẽtia iustorum est, non de legis operibus præsumere, sed ex fide salutem

credere. Rom.3. Arbitramur enim iustificari hominem, per fidem sine operibus legis. & 8. Prudentia carnis mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

parare domino plebem perfectam.

Prædicatione & baptizatione animos hominum præparando, vt tradat domino aduenienti populum non omnino rudem, sed iam agnitione peccatorum suorũ, expectatione regni cælestis, ac desiderio venturi Messiæ, præparatum atque instructum. Beda: Hęc pulcherrima plebis dominicæ perfectio est, quam & Iohannes suo tempore prædicando parabat, & nunc dominus ipse donando per orbem latius implet, quum nos euangelicis verbis instituti, & imbuti mysterijs, eandem fidem ac dilectionem habere discimus, quam patres habuisse probantur. Optimam viuendi vitam demonstrat. Quę enim inter homines sublimior & deo gratior esse conuersatio potest, quàm eorum qui se castigant à vitijs, qui virtutum studijs animum subiugant, insuper etiam alios quotidiano exercitio ad autoris sui gratiam student conuertere, & crebra animarum fidelium acquisitione, gaudium semper patriæ cælestis augere?

Et dixit Zacharias ad angelum: Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis.

3 Signum non vt credulus, petit: nam causam suæ incredulitatis annectit, non ad dei potentiam, sed naturę cursum respiciens. Econtra Abraam Roma. 4. non infirmatus est fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum, nec emortuam vuluam Saræ. In repromissione etiam dei non hæsitauit, sed confortatus est fide, dans honorem deo, plenissime sciens quia quæcunque promisit deus, potens est & facere. Ideo reputatum est illi ad iustitiam. Hinc Iohan. 4. Nisi signa & prodigia videritis, non creditis 1. Corin. 1. Iudæi signa petunt.

Et respondens angelus, dixit ei: Ego sum Ga-

briel qui asto ante deum,& missus sum loqui ad te,& hæc tibi euangelizare.

Licet mittantur ad ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis,Heb.1.semper tamen vident faciem patris qui in cælis est,Mat.18.Daniel. 7. Millia millium ministrabant ei,& decies millies centena millia assistebant ei. De hoc angelo Dani.9. Adhuc loquente me in oratione mea,ecce vir Gabriel cito volans,tetigit me in tempore sacrificij vespertini,& docuit me. Beda:Si homo talia promitteret,impune signum flagitare liceret:sed cum angelus promittat,qui mentiri nō potest,iam dubitare non decet, maxime cum à summa veritate sit missus, quæ præstare potest quicquid promittit. Angelus,nomen officij, non naturæ,Psalm.103. Qui facit angelos suos spiritus. Qui non terribilia aut increpatoria,sed consolatoria euangelizabat. Dat ergo signum, vt petit,sed non quale desiderauit.

Et ecce eris tacens,& non poteris loqui,vsque in diem quo hæc fient,pro eo quod non credidisti verbis meis,quę implebuntur in tempore suo.

Dabitur ergo, quando id postulas, quod simul erit in posterum præstandi promissi argumentum, & præsentis diffidentiæ pœna. Esa.55. Verbum meum quod egreditur de ore meo , non reuertetur ad me vacuum. Eccles. 8. Omni negocio tempus est & opportunitas. Quia non obedierat,condemnatur vt surdus sit:& quia contradixerat,vt sileat.

Et erat plebs expectans Zachariam.

Vt prodiret ex more sacerdos,reliqua peractur' apud multitudinem ,Leui.16. Vides quomodo Iudæi expectabant & permanebant donec exiret sacerdos? At nos Christiani, nisi mox vt ingressi fuerimus templum egrediamur,existimamus male nobiscum agi.

& mirabantur quòd tardaret ipse in templo. Egressus autem, non poterat loqui ad illos: & cognouerunt quòd visionem vidisset in templo.

Et ipse erat innuens illis,

Nimirum feliciter esse litatum, gratias ageret deo, qui vota suorum exaudisset.

& permansit mutus. Et factum est vt impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam.

Quia tempore ministerij apud templum manere tenebatur Leu. 8.

Post hos autem dies concepit Elizabeth vxor eius, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Quia sic fecit mihi dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meū inter homines.

Ambrosius: Pudor est fœminis nuptiarum præmia non habere, quibus hæc sola est causa nubendi. Exo. 23. Non erit infœcunda nec sterilis in terra tua. Deute. 7. Non erit sterilis vtriusque sexus in Israel. Ambrosius: Occultat se, quia partus sui erubescebat ætatem, ne in senectute libidini vacasse videretur. Sic erubescebat quæ dicebat Gene. 18. Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Non enim ignorabat quàm sit pronum ad malum suspicandum, simul & male loquendum, vulgus hominum, quod non dum nouerat hæc autore deo geri. Commendantur filij ob parentum probitatem. Tob. 7. Benedictio sit tibi fili, quia optimi viri filius es. Sic hic Iohannes, ex vtroque parente spiritusancto & prophetia plenis natus, dominum venturum prænunciauit, & adesse demonstrauit.

De annunciatione Christi, Luc. I.
ARTICVLVS IIII.

Luc. 1. IN mense autem sexto,

F I Immensam diuinæ dignationis & sapientiæ abyssum, in dominicæ annunciationis mysterio ostendit, cum appeteret tempus illud ab æterno ordinatum, vt deus per filium suum, mundum vniuersum

à mortis ac peccati tyrannide liberaret. Summum ac dignissimum descripturus mysterium incarnationis, omnia ordinatissime & distinctè prosequitur, quatenus singula audientes, ad deuotionem & gratiarum actionem accendamur. In mense sexto conceptionis præcursoris.

Missus est angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.

Ad primam mulierem venit diabolus non missus Gen. 3. ideo ad secundam iniungitur noua legatio archãgelo, vt (secundum Chrysostomum) nunciet regis secretum, quod quidem fide cognoscitur, sed non requiritur discussione. Et bene Gabriel, qui fortitudo dei dicitur, quia illum annunciabat, de quo Psal. 23. Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio: illo nimirum prælio, quo potestates aëreas debellare, & ab earum tyrannide mundum veniebat eripere. Luc. 11. Cum fortis armatus. Ioh. 12. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. [A deo] immediate, non ab alio angelo, quemadmodum Zac. 2. Curre, inquit angelus alteri angelo, loquere ad puerum istum. Sic Danie. 8. Audiui vocem viri in via: Gabriel, fac istũ intelligere visionem. Post florem autem speratur fructus: sic ex Nazareth quæ flos dicitur, benedictus fructus ventris Mariæ prodijt. Mat. 2. Quoniam Nazaræus vocabitur. Esa. 11. Nazaræus de radice eius conscendet. Sic habet Hebraica veritas.

Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid.

Bernardus: Virginem carne, virginem mẽte & professione, virginem qualem describit Apostolus. 1. Cor. 7. Mulier innupta & virgo cogitat quę domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Hieronymus: Cum desponsatam viro audis, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis scripturarum, qua sponsę dicuntur virgines, & spõsi viri. Beda: Oportebat

Mariam habere virum, qui testis esset integritatis ipsius certissimus, & nati ex ea domini & saluatoris nostri esset nutritius fidelissimus, quique pro eo paruulo secundum legem hostias ad templum deferret, & eum instante persecutionis articulo, in Aegyptum cum matre deferret ac referret, aliaque illi plura quę assumptę humanitatis fragilitas poscebat, necessaria ministraret, & contra legis transgresionem testimonium ferret. Ambrosius: Non decuit virginibus sinistra opinione viuentibus velamen excusationis relinqui, quod infamata mater domini fuisset: & vt per Ioseph generationis Christi series texeretur, vt dicit Hieronymus, qui fuit de domo Dauid quemadmodum virgo nam viri suæ tribus fœminis iungebantur, præsertim in hæreditate paterna succedentibus, Num.36. Et ne res non congrueret prophetiæ, quæ Messiam promiserat ex genere Dauid regis, Roma.1. qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

& nomen virginis, Maria.

Quæ maris stella dicitur, quia luce à se prodeunte mundum illustrauit. Dicitur & amarum mare, quia suam ipsius animam gladius doloris pertransiuit, Luc.2. Sic & domina, quia regem regum & dominum dominantium nobis peperit, Apocal.19. Humiles delegerat deus, ne quid in hoc cęlesti negocio sibi mundus vindicaret. Moribus inculpatissimis delegit, ne quid in hos criminis posset impingi. Casto coniugio delegerat, vt virginei partus arcanum, in suum vsque tempus celaretur.

Et ingressus angelus ad eam,

Vbi secreto patrem orabat, clauso (vt dicit Bernardus) ostio. Solent enim angeli astare orantibus, & delectari in ijs, quos vidēt puras manus leuare in oratione. Quātum autem Mariæ placuerint orationes domino, angelus indicat, qui tam reuerenter eam salutauit. Vbi nos habemus Esa.7. Ecce virgo, Hebræi habent Haalma, quod absconditum sonat. Ipsa autem abscondita hominibus, non deo.

dixit: Aue gratia plena.

Curialiter ante legationis explicationem, ſalutans, rem cum nomine primæ prçuaricationis mutauit. Plena dicitur gratia, non ex parte ipſius gratię, quã non habuit in ſumma excellentia qua poteſt haberi, nec ad omnes gratię effectus, ſed per comparationem ad ipſam, quia ſufficiētem habuit ad illum ſtatum ad quem fuit electa. ſ. vt eſſet mater dei. Sic Stephanus plenus (Act. 6.) dicitur gratia, quam ſufficientem habuit, vt eſſet teſtis idoneus Chriſti. Sic & apoſtoli, Act. 2. Chriſtus ſuper omnes, quia de plenitudine eius omnes nos accipimus, Ioh. 1. Hieronymus Cçteris datur per partes, Mariæ autem tota ſe plenitudo gratię infudit. Aptiſsimum erat vt gaudij vocabulo ſalutaretur, quę verę voluptatis autorem erat conceptura: & gratię vocabulo compellaretur, quę Ieſum erat paritura ſalutaris gratię principem & autorem.

Dominus tecum.

Bernardus: Non tantum filius tecum quem cōcipis, ſed & dominus ſpirituſſanctus de quo cōcipis, & dominus pater tecū qui genuit quē concipis. Vere ſingulariter dominus tecum, qui nouo caſtitatis amore, prius à terrenis ad cęleſtia eleuauit, & poſtmodū mediante humana natura, omni plenitudine diuinitatis conſecrauit.

Benedicta tu in mulieribus.

Laudata & prçclara fama inter mulieres, & plus q̄ omnes mulieres, ac per hoc quicquid maledictionis infuſum eſt per Euam, totum abſtulit benedictio Mariæ. Quum benedictio dei ſit collatio munerū eius, & multiplicatio eorumdem, tanto magis benedicta Maria, quanto maiora & ſingulariora diuinitus ſortita eſt dona. Bernardus: Benedicta tu inter mulieres, quę ſola illam generalem maledictionem euaſiſti Geneſ. 3. In triſtitia paries filios tuos, & nihilo minus illam Exod. 23. Non erit infœcunda nec ſterilis in Iſrael, ac ſingularem conſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias. Vere benedicta,

quæ ſine exemplo muliebris conditionis, cũ decore virginitatis, gauiſa eſt honore parẽtis: quodq́ue virginem matrem dicebat, deum filium procreauit.

Quę cum audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.

Tam excellens, inopinata, & nuſquam audita. Claret virginis verecundia. Ambroſius: Trepidare virginum eſt, & ad omnes viri ingreſſus pauere, & omnes viri affatus vereri. Modeſtia, quia tacuit & audiuit. Prudentia, quia cogitabat quanta eſſet ſalutatio, ſpiritu diſcretionis ruminans, quid prętenderet, quô tenderet, & cui eſſet exhibita. Quum enim minima eſſet in oculis ſuis, ac laudabiliter pudorata, vehementiſsime de tãto ſuo pręconio mirabatur, ſeq́ue laudari ac cunctis præferri mulieribus erubuit atque obſtupuit, eo vtique amplius, quo minus tale quid ſuſpicabatur, aut ſentiebat. Sanctę enim mentes quanto magis laudibus extollũtur, tãto magis timẽt & humilius de ſe ſentiũt. Sic Apoſtolus 1. Cor. 15. Nõ ſum dign° vocari apoſtol°.

Et ait angelus ei: Ne timeas Maria. inueniſti enim gratiam apud dominum.

Turbatam familiariter conſolatur, vt moris bonorum eſt angelorũ, vocans ex nomine. Bernardus: Dei & hominum pacẽ, mortis deſtructionẽ, vitæ reparationẽ: hæc eſt, inq̃t, gratia quã inueniſti, ſed apud deũ: nã apud mundũ oratio fallax. Pro. 31. Fallax gratia & vana eſt pulchritudo. mulier timẽs deũ, ipſa laudabitur.

Ecce concipies in vtero,

Non à viro, Matt. 1. Inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto.

& paries filiũ, & vocabis nomen eius Ieſum.

Non impones. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Matt. 1. Eſa. 49. Dominus ab vte-

ro vocauit me, de ventre matris meę recordatus est nominis mei. Iure ergo suum nuncupat filium Ioh. 2. Fili, vinum non habent. Esa. 7. Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Hier. 31. Nouum faciet dominus super terram, Fœmina circundabit virum. Verè nouũ. Olim homo fieri voluit deus, Genes. 3. Eritis sicut dij, scientes bonum & malum, ait serpens mulieri. nunc deus factus est homo. Olim de viro facta est mulier, Genes. 2. Aedificauit dominus deus costam quam tulerat de Adam in mulierem, nunc de sola muliere factus est vir. Olim virga floruit sicca & arida Num. 17. nunc virgo intacta peperit.

Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur.

Quanquam ex humili loco, ex humili puella natus, tamen diuinis virtutibus erit maximus, adeò, vt posteaq̃ innotuerit mundo, vocandus sit, non propheta, sed filius altissimi. Nihil enim maius, quàm esse filiũ omnipotentis dei, non per adoptionis gratiam, sicut alij, sed per naturam, vt vna in duabus naturis persona esset redemptoris & mediatoris nostri: & quia vna erat hypostasis, reuera filius altissimi erat filius virginis.

Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.

Non occupabit sibi mundi præsidijs regnum mundi temporarium, sed pater cęlestis dabit illi regnum Dauid cęleste. Psalm. 131. Iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Dedit enim redemptori sedem Dauid, quando hunc de genere Dauid incarnari disposuit. Rom. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. vt populum quem Dauid temporali rexit imperio, ipse gratia spirituali ad æternum proueheret regnum. Col. 1. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Ioh. 12. Benedictus qui venit in no-

mine domini rex Israel. Mar. 11. Benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid. Regnat modo quum electorum corda per fidem & dilectionem suam inhabitans regit, atque ad percipienda supernæ retributionis dona, continua protectione gubernat: & in futuro, quum eosdem finito statu temporalis exilij, ad habitationem patriç cęlestis introducit, in qua pręsenti eius visione semper adiuncti, nihil aliud agere quàm eius vacare laudibus gaudent. Non ergo temporale, quia quęsitus in regem, fugit Iohan. 6. sed spirituale est regnum. Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Dan. 7. Potestas eius potestas æterna, & regnum eius quod non corrumpetur. Esaię. 9. Super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia, amodò & vsque in sempiternum. Domus autem Iacob sunt ij, qui ex Iudęis & gentibus crediderunt. Rom. 9. Non enim omnes qui ex Israel, hi sunt Israęlitæ: neque qui semen sunt Abraç, hi filij: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine.

Dixit autem Maria: Quomodo fiet istud,
2 quoniam virum non cognosco?

Ex his quæ audiuit, tam magnificis angeli promissis, nihilo factus est insolentior animus virginis, nec ex rerum sublimitate concepit diffidentiam, nõ ignorans, nihil esse tam arduum, quod nutu nõ posset deus. Tãtum de virginitatis adamato thesauro solicita fuit, non signum rei vt Zacharias, sed modum requirens. Non ergo dubitat faciendum, quod quomodo fiat, inquirit. legerat, Ecce virgo concipiet, Esa. 7. quod credidit futurũ, sed quomodo id fieret, non legit. non enim quemadmodũ fieret, vel prophetę fuerat reuelatũ. vnde & audire meruit: Beata quę credidisti Luc. 1. & 1. Co. 7. Virgo cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu.

Et respondens angelus, dixit ei: Spiritussanctus superueniet in te, & virtus altissimi obum-

brabit tibi.

Beda: Quum Chriſtus dicatur ſol, Mal. 4. Vobis timentibus nomen meum, orietur ſol iuſtitię, huius ſolis radios virgo concipiendo ſuſcepit. Sed idē ſol, id eſt, diuinitas redemptoris noſtri, tegmine humanę naturæ quaſi obumbraculo quodam obtexit, quo mediante, virginis eam viſcera ferri ſufficerēt. Innoteſcūt plenitudinis gradus: nam gratia plena, adhuc ſpiritumſanctum ſuperuēturū audiuit, qui ſua virtute ipſam fœcūdaret. Attēde quomodo ſanctā trinitatē declarauit, dicēs ſpiritū ſanctū, virtutē filiū. 1. Co. 1. altiſsimū patrē.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei.

Bernardus: Non ſolum qui de ſinu patris in vterũ tuum veniet, obumbrabit tibi: ſed & quod de ſubſtãtia tua naſcetur, ex hoc iam vocabitur filius dei. Claret naturę veritas. quia ex te: gratiæ immenſitas, quia ſanctum imò ſanctũ ſanctorum, à quo & per quem omnis ſanctitas. Exo. 31. Ego dominus qui ſanctifico vos. Heb. 13. Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret populũ ſuum per ſanguinem, extra portam paſſus eſt.

Et ecce Elizabeth conata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua: & hic menſis eſt ſextus illi quæ vocatur ſterilis: quia non erit impoſsibile apud deum omne verbum.

Beda: Non quaſi incredulam verbis hortatur ad fidem, ſed vt bene iam credenti quę audierat, ampliora ſupernæ diſpenſationis miracula replicat, vt quæ deũ erat paritura, præcurſorem quoque domini de anu & diu ſterili parente cognoſceret eſſe naſciturum, ad maiorem cumulum gaudiorum, & vt dum nunc ſaluatoris, nunc præcurſoris edocetur aduentum, rerum ordinem & tempus tenens, ipſa poſtmodum melius ſcriptoribus & prędicatoribus euangelij referet veritatē. Nihil enim poteſt à deo promitti tam nouum aut magnum, quod ipſe non queat pręſtare. Hier. 32. Non erit

tibi difficile omne verbum. Quale enim verbum illi impoſsibile, qui per verbum fecit omnia? Pſal. 148. Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.

3 Dixit autem Maria: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.

Bernardus: Humiliter reſpondet, vt gratiæ ſedes pręparetur. Ecce mater dei eligitur, & ancillam ſe nominat. Non mediocris reuera humilitatis inſigne, nec oblata tanta gloria, obliuiſci humilitatem. Non magnum eſt eſſe humilem in abiectione, magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Prima mulier audiẽs, Eritis ſicut dij, ſtatim in ſuperbiam elata, contra creatoris imperium manum extendit ad ligni prohibiti fructum: hæc audiens ſe matrem filij dei, regnantis in domo Iacob in æternum, paucis, ſed quæ ſummam animi modeſtiam cum ſumma fidutia pietatéque coniunctam teſtarentur, reſpondit: Ecce ancilla domini, cui ſemel dicata ſum, parata ad omne obſequium, fiat mihi ſecundum verbum tuum, vt ſpiritu ſancto concipiam. Simulque cum dicto peractus eſt inſenſibiliter cæleſtis ille conceptus, habebat in vtero filium dei, repleta eſt ſpiritu ſancto. Precemur & nos, vt fiat nobis ſecũdum verbum ſuum, illud ſcilicet, quo rationem ſuę incarnationis ipſe diſpoſuit. Ioh. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Nec dubium quin nos de profundis clamantes ad ſe, citius exaudire dignabitur, propter quos needum ſe cognoſcentes, ipſe ad profundam hanc lachrymarum vallem deſcendere dignatus eſt. Ab hoc ſancto virginis cũ angelo colloquio, deus auſpicari voluit reſtituendi generis humani negocium, quando primum illud peſtiferum virginis cum ſerpente colloquium, exitij ſeminarium inuexerat mundo. Ad lapſum hominis concurrebat angelus malum ſuggerens, mulier inconſultẽ ſuggeſtioni conſentiens, & vir trãſgreſſionem diuini pręcepti perficiens. Sic in reparatione angelus nunçians,

virgo consentiens, & Christus perficiens. Bernardus: Redditur fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro superba, quę pro ligno mortis, gustum tibi porrigit vitę, & pro venenoso cibo illo amaritudinis, dulcedinem parit fructus æterni.

Et discessit angelus ab illa.

Nimirum cum reuerentia peracto negocio, rediens ad eum qui miserat, lætum cęli ciuibus referens nũcium, ruinam in proximo fore restaurandam.

De visitatione Mariæ, Luc. I.

ARTICVLVS V.

E Xurgens autem Maria, abijt in montana cum festinatione, in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ. Luc. 1. G

Mirabilem diuinę gratię operationem declarat deus, qui in omnibus suis mirabilis est operibus, maxime mirabilia & imperscrutabilia in humanæ redemptionis operatus est mysterio. Quum ergo euangelista occultum Christi aduentum ostendisset, angelico testimonio vt futurum, nunc humano ostendit, vt iam factum. Videns ergo se concepisse, non remorata tanta dignitate, exurgens â quiete contemplationis, ad opera charitatis festinauit. Ambrosius: Non quasi incerta de nũcio, non dubitans de exemplo, sed læta pro voto, religiosa pro officio, festina præ gaudio, in montana perrexit, quatenus grandęuæ seruiret iuuencula, quemadmodum filius non venit ministrari, sed ministrare, Matt. 20. Siquidem vera pietas potius gaudet de felicitate aliena, quâm studet iactare propriam. Congaudet enim charitas veritati, 1. Cor. 13. & 12. Si gaudet vnum membrum, congaudent omnia membra. Si enim vicini congratulabantur, quanto magis Maria cognata? Ro. 12. Gaudete cum gaudentibus. Ascendit in montana

Iudææ,quę mente in cęlestibus habitauit,vbi pastor no nagintanouem oues reliquerat,Mat.18.Mat.6.Vbi the saurus tuus est,ibi & cor tuum erit.Sed quibus comitan tibus?Nimirum angelis,quibus cognata virginitas.Exo. 32. Angelus meus præcedet te, ait dominus Mosi. & 14. Tollens se angelus domini qui pręcedebat castra Israel, abijt post eos, & cum eo pariter columna nubis priora dimittens,post tergum stetit inter castra Aegyptiorum & Israel.Sic Heliseus montem vidit plenum equorum & curruum igneorum,4.Reg.6.Sic ergo bonis ad custo diam adsunt angeli,imo ipse dominus Exo.13. Domin' pręcedebat eos ad ostendendam viam. Amat autem secretum virginitas,non euocatur ab ædium intimis,nisi prouocet officium:in publico properat,in officio lentior est.Dina tardans ad videndum mulieres regionis, per Sichem filium Emor Euei corrupta fuit Gene. 34. Ad opera pietatis festinandum. Nescit enim tarda mo limina spiritussancti gratia,vt dicit Ambrosius.Sic pastores festinantes venerunt in Bethlehem Luc.2. Zachęus festinans descendit,& excepit Iesum gaudens Lu. 19. Væ acediosis.

2 & salutauit Elizabeth. Et factum est vt audi-
diuit salutationem Elizabeth, exultauit infans
in vtero eius.

Eandem quam angelo exhibuerat, hominibus quo que curauit exhibere humilitatem, & quod maioris est meriti & virtutis,etiam minoribus.Eccl.3.Quanto ma gnus es,humilia te in omnibus,& coram deo inuenies gratiam.Gestans in vtero deum,seruorum dei habitacu la petit & requirit alloquia.Prior salutauit,sic angelus ipsam, Christus mulieres Mat.28.Væ ergo inuidis & insidiosis, qui vt Iudas salutant. Matt.26. Aue rabbi. Psal.54.Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Ambrosius:Cito quoque aduentus Mariæ & dominicæ præsentiæ beneficia declarantur. Neque vero vulgaris fuit ista salutatio, creuit vtrisque ex mutua gratulatiõe felicitas,exuberauit spiritu diuini vis.

Maria ſecum fontem omnium dotium ſpiritualium ferebat in vtero, ſuique fœtus afflatu iam tota ſpirabat deum. Senſit Iohannes nondum natus, domini ſui modo concepti diuinam virtutem, & intra materni vteri ſinus geſtu prædicat eum, quem olim erat ſua voce prædicaturus, & ſuſcepto ſingulari ſupra reliquos gaudio exultat in vtero. Ioh. 3. Amicus ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſpõſi. Aderat enim tempus, quo impleretur angeli ſermo, quo ſpirituſancto ex vtero ipſum replendum prædixerat Lu. 1. Viſitent ſacra prægnantes, ſancta quærant alloquia.

Et repleta eſt ſpirituſancto Elizabeth, & exclamauit voce magna.

Beda: Recte voce magna, quia magna dei dona cognouit, quæ illum quem vbique præſentem nouerat, etiam corporaliter adeſſe ſentiebat. Magna voce non tam clamoſa, quàm deuota, quia vocem verbi habuit in vtero. Ioh. 1. Ego vox clamantis in deſerto. Deuotio, magnus clamor in auribus dei. Hinc Moſi tacenti dicitur Exo. 14. Quid clamas ad me? Si dominus ad præſentiam arcæ benedixit domui Obededom 2. Reg. 6. quanto magis ad præſentiam domini realem? Hinc ſpirituſancto repleta Elizabeth, non iam continet animi ſui gaudia, quę prius tacita latuerat, conceptum pudore diſſimulans: ſed ingenti voce, quam ingens affectus ſuppeditabat, exclamauit, ea promẽs afflatu ſpiritus, quę nec ex vteri rumore ſuſpicari poterat, nec ex homine didicerat, & perinde quaſi angelum audiſſet cum Maria loquentem, ita verbis angelicis ſuam gratulationem auſpicatur,

Et dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Beda: Eadem voce ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur, quatenus angelis & hominibus veneranda demonſtretur. Et verè benedicta inter omnes laudatas mulieres, quia à maledictionibus mulierum libera. Gene. 3. Multiplicabo ærumnas & conceptus tuos, In do-

lore paries filios, & per eius partum â natis mulierum maledictio exclusa, in quo benedicendæ omnes gentes, Gene.22.& Gal.3. In semine tuo (ait dominus Abrahæ) Benedicentur omnes gentes. Benedicta ergo incomparabiliter, quæ & diuini germinis suscepit gloriam, & integritatis seruauit coronam. Triplici ex causa legimus sanctas mulieres benedictas ab hominib'. Propter decus virginitatis & continentiæ, quod triplicem habet gradum. Primus, continentia coniugalis. sic Ruth à Booz fuit benedicta Ruth.3. Benedicta es à domino filia. Secundus, vidualis. sic Iudith. ibidem 15. Benedixerunt illam omnes vna voce, dicentes: Tu gloria Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaueris, & post virum tuum, alterum nescieris. Tertius, virginalis. sic Maria ab angelo Lu.1. Secundo, ob munus fœcunditatis. Cuius tres gradus. Primus, naturę per seipsam. sic Sara vxor Tob.9. Dicatur benedictio super vxore tua. Secundus, naturæ adiute gratia. sic Anna mater Samuelis.1.Reg.1. Vade in pace, dominus det tibi petitionem tuam quam rogasti eum. Tertius, gratiæ operantis supra naturam. sic Maria ab Elizabeth Luc.1. Tertio, propter opus virilitatis. cuius primus gradus, vincere hostem fugientem. sic Iahel Iudic.5. Benedicta inter mulieres Iahel, quæ clauo ferreo perforauit caput Sisaræ. Secundus, vincere aduersarium inuadentẽ. sic Iudth. ibidem 13. Benedixit te dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros. Tertius, vincere dominantem. sic Maria à Simeone. Lu.2. Benedixit illis Simeon, & ait: Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in Israel. Bernardus: Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui: sed quia ille te præuenit in benedictionibus, ideo tu benedicta, sed inter mulieres: ille verè benedictus, non in hominibus vel angelis, sed vt ait apostol', est deus benedictus in secula super omnia, Ro.9. Lu.11. Beatus venter qui te portauit. Omnes enim in peccato concipimur. Psal.50. Ecce enim in iniquitati-

Tres benedicendarũ mulierum causę.

Tres continentiæ gradus.

Fœcunditatis gradus tres.

Virilitatis grad' 3.

bus conceptus sum. Et natura sumus filij iræ, Ephesi. 2. Nam per fructum ligni vetiti mortem incurrimus, Ge. 3. per hunc vitam cõsequimur, Prou. 3. Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam. Hic est enim fructus terræ sublimis, Esai. 4. de quo Cant. 2. Et fructus eius dulcis gutturi meo. 1. Pe. 2. Si tamen gustastis quoniam suauis est dominus. Alij filij fructus sunt parentum, hic ventris Mariæ fructus.

Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me?

Ambrosius: Non quasi ignorans hoc dicit. scit enim esse spiritussancti gratiam & operationem, vt mater prophetæ à matre domini ad profectum sui pignoris salutetur: sed quasi humani non sit hoc meriti, sed diuinæ gratiæ hoc munus esse cognoscat. Ipse enim spiritus qui ei donum prophetiæ, quo matrem domini cognouit, contulit, munus pariter humilitatis, quo se minus dignam eius aduentu iudicauit, præstitit. quasi d. Qua mea iustitia, quibus meis meritis accidit hoc mihi sterili & seni, & hominum iudicio maledictæ, vt veniat tã humiliter & reuerenter, non in curribus & equis, non in auro & gemmis preciosis, mater domini mei ad me contemptam? Sic & filius Mat. 3. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Iohan. 1. Cuius non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti. Sed quod Elizabeth non debebatur, erat virginis: quæ quanto maior, eo se humilius gerebat, sequens odorem & sentiens fructum ventris sui, qui ait Luc. 22. Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Sed quibus sericis gemmisve ornata venit? Acceptissimis quidem deo. Psal. 44. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate, primæ Petri tertio. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui abscõditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples.

Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo.

Siquidem argumento indubitato sensi domini mei aduētum. O quàm mira & cita spiritussancti operatio. nulla in discendo mora est, vbi spiritussanctus doctor adest. En vno eodem'que momento cum voce salutantis, nascitur gaudium infantis: quia cum vox intrauit aures corporis, virtus spiritualis cor intrauit audientis: nec solam genitricem, sed & sobolem amore dei aduenientis accendit. Subsilijt velut occurrere gestiens domino suo, ac debitum honoris officium exhibere, & applaudens voci quam Adam in paradiso timuit audire, & à facie domini fugit, sed non aufugit. Gen. 3. Domine, audiui vocem tuam, & timui eo quòd nudus essem. Adam de publico in absconditum fugit, Iohannes de abscondito in lucem gestit omnibus indicare agnum qui tollit peccata mundi, Ioh. 1.

Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te, quę dicta sunt tibi à domino.

Hoc certe nomine felix es, quod non sis diffisa quālibet incredibilibus angeli verbis. Mirum in modum idem spiritus cum eam impleuit, præsentiam simul & præteritorum ac futurorum scientiam instruxit. De præsentibus, quia matrem domini agnouit, & præsentem redemptorem in vtero eius: de præteritis, quia verba angeli ad Mariam, & consensum Marię prodidit, d. Beata quæ credidisti. De futuris, cum perficienda à domino, quæ ei dicta essent, aperuit. Sed quæ? Nam gratia plena, dominus secum & in mente & in vtero, benedicta inter mulieres, benedictum fructum ventris baiulat, quid igitur restat? Certe quod ex te nascetur sanctū, vocabitur filius dei, & dabit illi dominus deus sedem Dauid. Heb. 2. Necdum videmus ei subiecta omnia. Ecce quanta est virtus fidei, quæ etiam in matre domini commendatur, Heb. 11. Sine fide impossibile est placere

deo. Demus ergo magnificentiam deo noſtro, quia dei perfecta ſunt opera (Deu.32.) redemptionis, ſicut & creationis: & ſperemus quod & perficientur in nobis glorificationis, vt occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, Eph.4.

Et ait Maria.

Videns per alios ſpiritu dei afflatos, arcana in ſe peracta myſteria reuelari, quæ hactenus virginali pudore texerat animi ſui gaudia, ſpirituſancto correpta, quo iamdudum erat plena, non ſibi temperat, quin hymno gratulabundo prorumpat in laudem dei, cuius bonitati tribuendum, quicquid præclari contingit hominibus. Ambroſius: Sicut peccatum à mulieribus cœpit, ita & bona à mulieribus inchoantur: vnde non ocioſum videtur, quod ante Iohannem Elizabeth prophetauit, & Maria ante domini generationem. ſequitur: Mariæ perſona quo melior, eo prophetia ſit plenior. Concinuit Maria ſoror Aaron canticum, quum tranſiſſent filij Iſrael mare rubrũ, ſubmerſo Pharaone, Exo.15. Delbora, deuicto Siſara, Iudic.5. Merito hæc, quæ liberatorem geſtabat per baptiſmum de manu diaboli ſaluantem. Cantauit & Moſes legem donans, per canticum populum ad obſeruandum conteſtans. Cecinit & Anna, prophetam enixa fidelem. 1.Reg.2. Dignius Maria, quę & ipſum legiſlatorem, & dominum prophetarum protulit. Excedit quidem omnia cantica ex parte concinentis, quæ ſuperuentione ſpirituſancti illuminatiſſima, lucem ipſam geſtabat in vtero totius mundi: & ex parte ipſius cantici, præterita, præſentia & futura complectentis, non vmbræ & figuræ, ſed veritatis & exhibitionis, nedum gentis Iudaicę ſalutem, ſed & gentium fidiſſime promittentis.

Magnificat anima mea dominum.

O Elizabeth, tu magnificas in me quod vides: ſed hoc totum diuini muneris eſt, vnde nihil eſt quod meis arrogem meritis. Iaco.1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre lu-

minum. Et ideo non lingua tantum, sed & ex intimis præcordijs, anima mea dominum extollit laudibus? Esai. 29. Mat. 15. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Ideo Psal. 68. Laudabo nomē dei cum cantico, & magnificabo eum cum laude. Eccl. 43. Exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude. Ambrosius: Quis plus magnificare potest deū, anima Mariæ, quæ & deum secum, quem cæli & terræ capere non possunt, habebat? Psal. 33. Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Quemadmodum nomen domini blasphematur mala vita, Roma. 3. Quotidie nomen meum per vos blasphematur inter gentes, sic bonis operibus magnificatur. Phil. 1. Nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem. Et quia dei laudem sequitur exultatio mentis, subdit:

Et exultauit spiritus meus in deo salutari meo.

Basilius: Primus fructus spiritus, est pax & gaudium. & quia beata virgo totam spiritussancti hauserat gratiā, merito exultauit. Gaudio ineffabili gestit spiritus meus, cælesti afflatus spiritu, non in sese, sed in deo, qui mihi cunctisque salutis est autor. Beda: Eius anima dominum magnificat, qui omnes interioris hominis affectus, diuinis laudibus ac seruitijs mancipat, qui obseruantia mandatorum dei, semper potentiam eius maiestatis se cogitare demonstrat. Eius spiritus exultat in deo, quem nihil in terrenis libet, nulla caducarum rerum affluentia emollit, nulla aduersitas frangit, sed sola illius à quo salus speratur æterna, sui conditoris memoria delectat. Psal. 76. Renuit consolari anima mea: memor fui dei, & delectatus sum. Theoph. Ille deum magnificat, qui digne sequitur Christum: & dum Christianus vocatur, Christi non minuit dignitatem, magna & cælestia operando. Iohan. 15. In hoc clarificatus est pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Et tunc spiritus eius, id est, spiritualecharisma; exultabit, id est, proficiet. Spiritus, pars

mentis nostræ est superior, qua ad superna conuertimur: Anima, inferior, quæ animat corpus, vegetando & sensificando, à quo dicitur animalitas. Hinc. 1. Thessa. 5. Ipse autem deus pacis sanctificet vos per omnia, vt integer spiritus vester & anima & corpus, sine querela in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur. Sunt qui lętantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, Prou. 2. de quibus Iaco. 4. Nunc autem exultatis in superbijs vestris. Omnis exultatio talis maligna est. ideo Esa. 61. Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo. Phil. 4. Gaudete in domino semper. Hoc prædixit Aba. 3. Ego autem gaudebo in domino, & exultabo in deo Iesu meo. Præmissa laude, subiũgit beneficia, primo specialia sibi impensa.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Beda: Humilem se suo iudicio Christi ancillam fuisse demonstrat, sed respectu gratiæ cęlestis repente sublimatam, atque intantum glorificatam, vt sua beatitudo pręcipua, merito cunctarum gentium voce miretur, quibus ex ea contigerit seruator. Augustinus: Plus humilitas virginis quàm castitas placuit, quia castitas sine humilitate nunquam placere potest. Mat. 25. fatuis dicitur: Amẽ dico vobis, nescio vos. Gene. 4. Respexit dominus ad Abel & ad munera eius. Hinc Matt. 11. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Sic Dauid ait. 2. Reg. 6. Ludam ante dominum qui elegit me, & vilior fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis. Nihil ergo suis meritis tribuit, sed totam suam magnitudinem ad illius donum refert, qui essentialiter magnus & potens existens, fideles suos de paruis atque infirmis, fortes facere consueuit & magnos.

Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.

In spiritussancti superuentione, filij altissimi incarnatione, virginitatis meæ conseruatione, vt mater sim & virgo, & filij dei mater, vnum cum patre habens filium. Imensa enim virtute sua nihil non potest. Psal. 113. Omnia quæcunque voluit dominus, fecit. Sapiē. 12. Subest enim tibi, cum volueris, posse. Et idcirco nomen meum inter felices numerabitur, cęterum illius nomen erit vbique sanctum & adorandum. Hiere. 14. Nomen tuum inuocatum est super nos, ad quod se flectet omne genu, Phil. 2. per quod vnum contingit salus vniuerso orbi. Act. 4. Non enim est aliud nomen sub cęlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Ad hoc nomen inuocatum pellentur morbi, torpescent venena, fugient dæmones, reuiuiscent mortui. Mar. 16. In nomine meo dæmonia eijcient. Ioel 2. Roma. 10. Omnis qui inuocauerit nomen domini, saluus erit. Quicunque ergo sanctitatis & æternæ salutis volunt esse participes, ad huius nominis aduolare inuocationem necesse est. Mat. 6. Sanctificetur nomen tuum. Consequenter ponit beneficia communia.

Et misericordia eius à progenie in progenies, timentibus eum.

Gratuitum hoc erit, quod nominis huius professio salutem & sanctimoniam conferet vniuersis, non debitum: misericordiæ erit, non meriti: quam largissime profundet non solum Iudęis, qui illum expectarunt, quibus & missus, (Mat. 15. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Ioh. 4. Salus ex Iudæis) sed quicunque relictis vitijs timere cœperit deum, is Israelitico consortio censebitur dignus. Act. 10. In veritate comperi, quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Rom. 15. Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis propter veritatem dei, ad confirmandas promissiones patrum, gentes autem super misericordia honorare deum. Acto. 11. Ergo & gentibus pœnitentiam dedit deus ad vitam. Notanter di-

cit, timentibus eum. Qui enim sine timore est, non poterit iustificari, Eccl. 2. Mal. 4. Vobis timentibus nomen meum, orietur sol iustitię.

Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.

Deus enim volens deijcere supercilium sapientiæ potentiæque mundanæ, per filium suum factum humilem, exeruit robur sui brachij, (Esa. 53. Brachium domini cui reuelatum est?) ac stultam fecit huius mundi sapientiam. 1. Cor. 1. deiecit ac fregit potentiam. Ioh. 12. Nunc princeps hujus mundi eijcietur foras. Luc. 11. Cum fortis armatus custodit atrium suũ, in pace sunt omnia: si autem fortior superueniens, vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Sic Iudęi per crucem & mortem, domini memoriam extinguere conantes, illud magnificarunt: & dispersionem quam timebant, incurrerũt. Foderunt enim foueã & inciderunt in eam. Psal. 56. Iob. 5. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Hinc Esai. 8. Inite consilium, & dissipabitur. & 19. Dominus miscuit in eis spiritum vertiginis, & errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo. Beda: Quia initium omnis peccati superbia, Eccl. 10. ob cuius demeritum dominus genus humanum à stabili habitatione patrię cęlestis eijciens, in huius peregrinationem exilij longe latéque dispulit: sed & his, qui in peccatis perdurare non timent, grauiorem futuræ dispersionis vindictam reseruauit.

Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles.

Beda: Non quia vere potentes, sed quia in virtute sua confidebant, sublimes in thronis, sapientia turgidi, potentia formidabiles, conditoris auxilium quærere detrectabant, de rerum fastigio deposuit. Sapien. 2. Sit autem fortitudo nostra lex iniustitię. Quod enim

Infirmum est, inutile inuenitur. Quid autem? Sap.6. Quoniam quum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, nec custodistis legem iustitię, neque secundũ voluntatem dei ambulastis. Horrendè & cito apparebit vobis, quoniam iudicium durissimũ in his qui pręsunt, fiet. Eccl.10. Sedes ducum superborum destruxit dominus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentiũ superbarũ arefecit deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Claret Esa.14. Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris? 1. Reg.15. Cũ esses humilis in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Sic superbus Antiochus vermibus consumptus, 2. Mach.9. sic & Herodes Act.12. Illi autem verè potentes sunt, qui dicere cum Apostolo possunt: Omnia possum in eo qui me cõfortat. de quibus Iob.36. Deus potentes non abijcit, cũ & ipse sit potens, sed non saluat impios. Prou.29. Humilem spiritu suscipiet gloria. Sic humilibus virtutem dedit calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem potestatẽ inimici, Luc.10. adoptatis in filios.

Philip. 4.

Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.

Qui suam agnoscentes iniustitiam, iustitiam dei esuriebant, hos deus suis expleuit bonis. Contrà qui sibi videbantur pręditites, ac bonis operibus abundantes, & ideo non esuriebant gratiam euangelicam, hos reiecit à se famelicos. Apoc.3. Dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, & pauper & cæcus & nudus. Non fecit, sed dimisit inanes, quales erant. Basilius: Genus sitiebat humanum, exceptis Iudæis. hos nanque ditauerat legis traditione, sanctorum dogmate prophetarum, alijsque charismatibus, vt pane vescerentur. Matt.15. Non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus. Quia vero nõ humiliter adhæsorũt verbo humanato, dimissi sunt inanes, nihil deferents, nõ fidem, non scientiã, & spe bonorum priuati sunt, & ab æterna Hierusalẽ, & à vita futura exclusi. Matt.21. Auferetur à vobis re

gnum, & dabitur genti facienti fructus eius. Act. 13. Vobis oportebat primum loqui verbum dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce cõuertimur ad gẽtes. sic enim pręcepit nobis deus. Audientes autẽ gentes, gauisæ sunt. Quos enim de gentibus fames & sitis contriuerat, quũ hęsissent domino, repleti sunt spiritualibus bonis. Beda: Qui æterna perfecte nũc esuriunt, ad hæc appetenda, infatigabili operum iustorum iactantia certare non desistunt, satiabũtur vtique, quum sui redemptoris gloria, quam desiderabant, apparuerit. Psal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Luc. 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnũ, vt edatis & bibatis super mensam meam. At quicunque cęlestibus diuitijs terrenas pręponere gaudent, hi nimirum tempore vltimæ districtionis inanes totius beatitudinis dimittuntur à domino, ideo cum diabolo perennis miseriæ pœna plectuntur, quemadmodum diues ille epulo Luc. 16. Quod etiam in hac vita ex parte non minima videmus impleri, vt & humiles supernæ bonitatis alimonijs repleãtur, virtutũque cęlestiũ hubertate ditescãt, & qui vel terrenis diuitijs gloriantes superbiũt, vel de opibus se bonorũ operũ, quasi hęc à se haberẽt, extollunt, intus à lumine veritatis inanescũt. Beati ergo qui esuriũt & sitiũt iustitiã, quoniam ipsi saturabũtur. Mat. 5.

Suscepit Israel puerũ suum, recordatus misericordiæ suę.

Beda: Post generalem diuinæ pietatis ac iustitię commendationem, ad specialem nouæ incarnationis dispensationem, qua mundum deus redimere dignatus est, confessionis verba conuertit. Israel, vir videns deum, dicitur: quo omnis redemptorum cœtus designatur, propter quos, vt deum videre valeant, ipse deus homo visibilis inter homines apparuit. Suscepit quasi medicus ægrotum quem curet, rex populum quem ab hostium incursione defenderet, ac secum perpetuo regnare donaret. Et bene addit,

Puerum suum,quasi peculiarius adamatum,humilem & obedientem significans:quia nõ nisi per virtutem humilitatis,potest quis ad cõsortium redemptoris attingere. Mat.18. Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli,non intrabitis in regnum cęlorum. Non erat oblitus promissi sui,sed ob longam moram, perinde quasi fuisset oblitus,obrepserat desperatio.sed nũc declarauit sese nequaquam immemorem sui populi,exhibens quod olim promiserat. Bene addit,[misericordiæ:] quia quod hominẽ(vt nos redimeret) assumpsit, non humanæ meritum conditionis, sed diuinæ donũ pietatis extitit,suscipiens eos qui vident per fidem,in cęlestem hęreditatem.

Sicut locutus est ad patres nostros, Abraam & semini eius in secula:

Gen.22. Benedicentur in semine tuo omnes gẽtes. Gal.3. Abrææ dictę sunt ꝑmissiones & semini eius. Nõ dicit in seminibus,quasi in multis,sed quasi in vno: & semini tuo qui est Christus. Beda: Semen Abraę nõ tantum illos dicit electos, qui ex Abraę progenie sunt corporaliter editi, verumetiam nos qui de gentibus ad Christum congregati, illis fidei societate patribus sociamur. Gal.3. Si autem vos Christi, ergo & semen Abraę estis,secundum promissionem hęredes. Recte in conclusione subiungitur, [in secula:] quia nimirum pręfata promissio hęreditatis supernę,nullo vnquam fine claudetur. Nam vsque in finem seculi huius non deerũt,qui in Christũ credẽdo,semen fiãt Abraę, & futurę beatitudinis eidẽ seminí manebit gloria pennis. Vnde oportet nos quibus æterna merces ꝑmittitur,st ne vlla intermissiõe,donec accipiam⁹,certare curem⁹.

Mansit autem Maria cum illa quasi tribus mẽsibus,& reuersa est in domum suam.

Ambrosius: Non sola familiaritas est causa quòd diu mansit,sed etiam tanti vatis profectus. Nam si primo ingressu tantus profectus extitit,quantum putam⁹ vsu tanti temporis sanctæ Mariæ addidisse præsen-

tiam? Mansit fermè tribus mensibus, sanctis colloquijs & amicis obsequijs subleuans anum: & quia paritura Elizabeth, discedit propter multitudinem qui ad partum conuenturi erant.

De ortu Iohannis, Luc. I.

ARTICVLVS VI.

ELizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium: & audierũt vicini & cognati, quia magnificauit dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Luc. 1. H

Futurorum pręscius deus, quæ de ortu præcursoris per angelum mirabiliter pręnunciauit, multo mirabilius & clarius impleuit. Hominem enim natiuitas culpabilis. Ephe. 2. Eramus natura filij irę. Iob. 15. Nemo mundus à sorde, neque infans cuius est vnius diei vita super terram. Est & tristis. Sapi. 7. Primam vocẽ emisi similem omnibus plorans. Econtra Iohannis describitur sancta. Verbo enim plenitudinis non vtitur scriptura, nisi in ortu, actu vel obitu iustorum, quorum vitam operis plenitudinem habere signat. Secũdo magnifica. Valde enim clementer & magnifice egit deus cum illa. Tertio iucunda. Res enim rumore sparsa est per vicinos & cognatos, quibus vt ante doluerat Elizabeth sterilitas, ita voluptati fuit, quod ex ingenti misericordia diuina edita prole mascula, cõtigisset anui deploratæ sterilitatis, matris nomen, cui felix fuerat futurum genuisse puellam, sed multo felicius erat genuisse filium. Aequũ autem erat, vt in eius natiuitate multi gauderent, qui plurimorum bono natus fuerat, prænunciaturus & ostensurus seruatorem. Eo magis congaudebant, quo ambo iusti, incedentes in omnibus mãdatis & iustificationibus domini sine reprehensione. 1. Cor. 13. Charitas congaudet veritati. Rom. 12. Gaudere cum gaudentibus.

Et factum est in die octauo venerunt circuncidere puerum,& vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

Quoniam pater erat elinguis, qui solet esse autor imponendi nominis,& tempus aderat quo iuxta Legis præscriptum circuncidendus erat, & indendũ nomen, quemadmodum modò in baptismo. Gen.17. Infans octo dierum circuncidetur,cognati suspicantes id patrem velle,quod vulgo solet esse gratissimum, nomen patris imponendum putarunt.Sic Tobias nomen suum filio imposuit Tob.1.

Et respondens mater eius,dixit:Nequaquam, sed vocabitur Iohannes.Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine,

Mater ergo quod à marito discere non poterat, spiritussancti afflatu docta contendit imponendum. Econtra cognati,eo quòd in prole soleat per inditum nomen vel patris,vel proaui, aut patrui, vel alicuius cognati memoria renouari,

Innuebant autem patri eius,quem vellet vocari eum.Et postulans pugillarem, scripsit dicens:Iohannes est nomen eius.

Claret ipsum nedum mutum, sed & surdum fuisse: quia nutibus visibilibus innuebãt,quo nomine vellet vocari eum.At ille postulata tabella & allatis pugillaribus, scripsit nomen sibi inditum.

2 Et mirati sunt vniuersi.

Quòd placeret nomen nouum,& ꝙ inter patrem mutum &matrem de nomine conueniret,videntes in processu negocij miracula miraculis iungi,totque insolita fieri. Merito Iohannes dictus,quia gratia singulari natus,gratia spiritussancti plenus, & cum qui plenus gratia,de cuius plenitudine omnes accepturi,Iohan.1,

ostensurus Ioh.1. Ecce agnus dei. Nominis impositio, vel immutatio à deo, singularis gratię indicium. Sic Abram, Abraam dictus, quia pater multarum gẽtium constitutus. Gen.17. Sic Iacob Israel, quia vidit deum Gen.32. & Simon Cephas, id est, capitaneus Ioh.1. item Petrus, id est, saxum siue fundamentũm, Mat.16. Et dominus seruator Iesus, quia saluum fecit populum suum à peccatis eorum, Mat.1.

Apertum est autem ilico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens deum.

Ambrosius: Soluit fides linguam, quam incredulitas ligauerat.

Et factus est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc.

Hæc omnnia rumore sparsa sunt, non iam per cognatos tantum & vicinos, verumetiam per vniuersam illam Iudææ regionem, quę montana dicitur. adeò vt non solum admiratio, sed stupor quidam & horror, ex tot tam insolitis miraculis occuparet animos omniũ, videntes virum tam iustum, ob incredulitatem percussum, & miracula circa puerum.

Et posuerunt omnes qui audierant, id corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit? Etenim manus domini erat cum illo.

Siquidem ex hijs pręludijs colligebant, natum puerum olim magna & inaudita patraturum, cuius conceptus & natiuitas iam tum insigniretur prodigijs. nam sterilis ex sene concepit: mutus factus, loquitur: mater prophetat de nomine, pater de deo & prole. & volutãtes animo, quis tantorũ prodigiorũ esset exitus futurus, dicebant: Quisnã futurus est iste puer? Nemo prophetarum tam prodigiose natus est. siquidem ipsa rerum miracula declarãt, hęc geri virtute dei, quę puero adsit ad res summas delecto. Hier.1. Non est simi-

lis tui domine. magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine. Quis non timebit te ô rex gentium? tuum est enim decus. Tob. 12. Opera dei reuelari & confiteri honorificum. Facta sunt enim omnia hæc singulari dispensatione, vt qui de Christo prophetizaturus esset, fide dignus haberetur, & omnes ex ipsa natiuitate Iohannis certiores redderentur, quod multis maior esset. Aduertendum quòd Zacharias gratia dei iuxta angeli dictum restitutus, in gratiarum actionem prorupit, membrum per quod peccauerat, deo consecrans, iuxta illud 1. Thess. 5. In omnibus gratias agite. & Ro. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete mẽbra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.

3 Et Zacharias pater eius repletus est spiritusſancto, & prophetauit dicens.

Beda: Magna largitas diuinæ pietatis. ecce loquela quæ ablata est diffidenti, cum spiritu prophetiæ reddita est credenti. Hic rectus est ordo, vt prius repleatur spiritusancto, & pôst prophetizet. Act. 2. Repleti sunt spiritusancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout spiritussanctus dabat eloqui illis. 2. Pe. 1. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritusancto inspirati, loquuti sunt sancti dei homines. Vt ergo omnia redundarent miraculis, & gaudijs affluerent, Zacharias totus afflatus spiritusancto, prorupit in hunc hymnum. In quo duo generaliter denunciat, vt dicit origenes: Alterum de Christo, secundum de Iohanne, [Et tu puer.] Primo benedicit deum:

Benedictus dominus deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suę.

Laudandus deus, qui tandem dignatus est nouo more inuisere populum suum, iam miseræ diutinǽque seruitutis tædio laborantem, ac desperationi proximum, aduersus quem satanas, peccatum & mundus inualuerant, sic, vt nec spes esset in pharisæis, nec in philoso-

phis, nec in Mosaicæ legis cæremonijs. Benedictus ergo dominus omnium iure possessionis. Hester.13. Domine domine rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui tuæ possit resistere voluntati. Sap.12. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. [Deus.] iure creationis. Gene.1. In principio creauit deus cælum & terram. Iob 34. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit alium super orbem quẽ fabricatus est? Esa.48. Ego ipse, ego ipse primus & nouissimus. [Israel,] specialiter, gratia speciali plura beneficia donando. Psal.147. Qui annunciat verbum suũ Iacob, iustitias & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi. & Psal.75. Notus in Iudęa deus, in Israel magnum nomen eius. De his Deut.32. Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit, fecit, & creauit te? Esa.48. Hęc dicit dominus deus redemptor tuus, sanctus Israel: Ego dominus deus tuus, docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Causam subnectit, recolens multiplex beneficium generi humano collatum: [quia visitauit,] tanquam medicus ęgrotum. Mat.9. Non est opus valentibus medico. Beda: Visitauit dominum plebem suam, longa infirmitate tabescentem, & quasi sub peccato venditam, vnici filij sui sanguine redemit. Esa.33. Dominus iudex noster, dominus legifer noster, dominus rex noster: ipse veniet & saluabit nos. Augustinus: Magnus venit medicus, quia magnus vbique iacebat ægrotus. Visitauit carnem assumendo, quasi longius à se recedentes, quos in peccatis positos, quærere & iustificare curauit. Baruch 3. Hic est deus noster, & non æstimabitur alius ab eo: hic adinuenit omnem scientiam & omnem viam disciplinę, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. [Fecit redemptionem] in passione, quia nos venundatos sub peccato, & antiqui hostis seruituti addictos, sui sanguinis dato precio liberauit. Psalm.110. Redemptionem misit dominus populo suo. Apo.5. Redemisti nos deo in sanguĩ

ne tuo.1.Pe.1.Non enim corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis,sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi.Hinc Apostolus hortatur.1.Corint.6. Empti estis precio magno. glorificate & portate deum in corpore vestro.[Plebis suæ,] non vtique quam veniens suam inuenit, sed quam visitando & redimendo suam fecit.

Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui.

Potens erat tyrannus, qui multo satellitio stipatus, regnabat per omne genus hominum,à quo viribus humanis non poterat vindicari libertas Israelitarum.Solum deus hoste potentior, addidit infirmis robur,misso duce inuicto,qui cornu diuinæ virtutis deijceret aduersariorum opes,quíque deuicta morte, gratis conferret salutem per fidem.Habent animalia cornuta, in cornu robur: solebant & reges ex cornu iniungi. Sic Christus dei virtus & dei sapientia 1.Cor.1.vnctus est oleo lętitię præ participibus suis Psal.44.Heb.1. Non enim est in alio aliquo salus Actu.4. Hoc salutis præsidium erexit nobis in gente Dauid cultoris sui,cui promiserat hoc beneficium Psal.131. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam,peruenturum hinc ad omnes qui iuxta spiritum promerentur esse filij Dauid, non degenerantes à pietate patris.

Sicut locutus est per os sanctorum,qui à seculo sunt,prophetarum eius.

Sic enim olim promiserat per ora omnium prophetarum,quos suo spiritu afflauerat,qui ab orbe condito vaticinati sunt. Nulla siquidem ætate defuit prophetia de Christo. Actor.3. Deus qui prænunciauit per os omnium prophetarum pati Christum suum,impleuit sic. & 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius.

Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.

Diabolo, mundo, & carne. 1. Ioh. 3. In hoc apparuit filius dei, vt dissoluat opera diaboli. Ioh. 16. Confidite quia ego vici mundum. 1. Iohã. 5. Omne quod natum est deo, vincit mundum. Et hæc est victoria quę vincit mũdum, fides vestra.

Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti. Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis.

Sic illius bonitati visum est, vt rem tantam largiretur immerentibus. Tit. 3. Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Fecit misericordiam non solum cum viuentibus, sed & cum patribus. Christi enim gratia, etiam in illos qui olim mortui, pertingit. Zac. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Sic illius iustitię visum est, vt quod promiserat, pręstaret suo tempore, vt ab omnibus intelligeretur non solum misericors ac beneficus, verum etiam verax ac promissi tenax. Genes. 22. Per memetipsum iuraui, dicit dominus, quia fecisti hãc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes.

Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi. In sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

Non ergo carnis cura in desiderijs agenda, Rom. 13. quia ad hoc liberati de manu inimicorum, visibilium & inuisibilium, [vt sine timore] inordinato, carnali & seruili. 1. Ioh. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. [Seruiamus illi.]

Mat. 4. Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Sed quomodo? [In sanctitate,] reuerentia erga deum. Leu. 20. Sanctificamini & estote sancti, quia ego sanctus sum dominus deus vester. Deut. 18. Perfectus eris & absque macula coram domino deo tuo. 1. Thessa. 4. Hæc est volūtas dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vestrum, vas suum posidere in sanctificatione & honore, non in pasione desiderij, sicut & gentes quę ignorant deum. [Et iustitia,] quę communis est virtus, omnem complectens virtutem. Fide enim & spe colitur deus, tanquam immediatum & proprium illarum obiectum. Sic & laudata in rebus humanis vita. Roma. 12. Prouidentes bona, non tantum coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus. [Coram ipso,] non coram hominibus tantum, vt hypocritæ, recta scilicet intentione & attentione. Psal. 118. Seruaui mandata tua & testimonia tua, qui omnes viæ meæ in cōspectu tuo. Et hoc [omnibus diebus vitæ nostrę.] Qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, Mat. 10. & 24. Gal. 6. Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

Et tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem domini parare vias eius.

Ad puerum verba conuertit. Ambrosius: Potuit Iohannes vocem patris sui natus audire, qui Mariæ nondum natus salutationem audiuit. Sciebat enim Zacharias alias esse aures prophetæ, quæ spiritu dei non corporis ætate referantur. Mat. 21. Omnes habebant Iohannem sicut prophetam. Quia venit ad parandum viam, præparando animos hominum ad tantæ salutis susceptionem, ne si aduentus ille mentes hominum oscitantes & auersas inuenerit, oblata salus auertatur in cumulum exitij.

Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionē peccatorū eorū. Per viscera misericordię dei nostri, in quib9 visitauit nos oriēs ex alto,

Iohannis prædicatio fecit vt intelligerent instare salutem, idque in remissionem, id est, per remissionem peccatorum. Sic ostendit quomodo præparauit vias. Non ergo ait, [ad dandam] salutem, sed [scientiam salutis.] Ioh. 1. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Suo enim baptismo, suaque prædicatione effecit, vt intelligerent sese peccatores, & scirent sibi opus medico, ac cognoscerent iam adesse eum, qui solus omnium, omnibus per fidem euangelicam largiturus sit salutem æternam, videlicet gratuito condonatis peccatis. Acto. 15. Fide purificans corda eorum. Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, quę mortem adferũt animę, & gratis collata nobis sit sua iustitia. Idque continget omnibus credẽtibus, nullis omnino meritis hominum, sed propter exhuberantem dei nostri misericordiam, qui quos condidit, perire noluit. Gal. 2. Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Perieramus, nisi ille pro sua genuina bonitate misertus esset nostri, nisi ille veluti sol quidam cælitus nobis exhortus, dispulisset tenebras ignorantiæ nostræ, profligasset peccatorum caliginem, ac frigida corda suæ charitatis accendisset igne. Iohan. 16. Exiui à patre, & veni in mundum. Psalm. 18. A summo cælo egressio eius. Quare oriens iste (siquidem nomen est, & non participium. Zac. 6. Ecce vir, oriens nomen illi) nos visitarit, subiungit:

Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Iacebamus in tenebris ignorantiæ, erroris & infidelitatis. Eph. 4. Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à via dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis eorum. [Et vmbra mortis,] hoc est, peccato. Esa. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & deum. Non poteramus oculos attollere ad illum. ille se demisit ad nos, suisque radijs in animos nostros immissis, seren⁹ ac salutifer illuxit nobis.

Esa. 9. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. & 42. Dedi te in fœdus populi, & in lucem gentium, vt aperires oculos cæcorum, & educeres de cõclusione vinctum, de domo carceris sedẽtes in tenebris. Ioh. 1. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Non sufficit autem illuxisse tantum, nisi & dirigantur pedes nostri in viam pacis. Sicut enim peccatum inimicitiæ cum deo, sic iustitia pax. Exortus est itaque nobis sol illę æternus, vt animi nostri pedes, hoc est, affectus, dirigat in viam euangelicam, quę via est pacis, quæ per fidem & charitatem humana diuinis conciliat, dirimens inimicitiam quæ erat inter deum & hominem. Ro. 5. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad deum, omnes nationes orbis in vnius nominis fidei professione conglutinans, denique sedatis tumultuosis affectibus, vnumquenque hominem concilians sibi. Nam per pacem pectoris, peruenitur ad pacem æternitatis. Ioh. 14. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Ephe. 2. Veniens euangelizauit pacem his qui longe, & pacem his qui propè. Cum ergo pax vera & spiritualis, fructus sit spiritus, Gal. 5. Ideo à charitate procedit quasi efficienter. Charitas nãque vnionem & concordiam parit, quietem quoque & gaudium in amato dum ei coniungitur. Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam. Dicitur etiam procedere ex iustitia, quasi prohibens à remouente, quia iustitia impedimenta pacis aufert. Esa. 32. Et erit opus iustitię pax. Rursus ponitur effectus prudentiæ, tanquam virtutis dirigentis ad pacem per veram discretionem, qua quis ordinatè se habet, vnde nec perturbatur. Ro. 8. Prudentia spiritus, gaudium & pax. Beati ergo pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Beda: Direxit gressus operum nostrorum, quatenus per viam veritatis quam monstrauit, incedere, atque ad mansionem perpetuę pacis possimus intrare, quam promisit. Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta.

De genealogia Christi.

ARTICVLVS VII.

Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraam.

Intentio euangelistę Matthęi, ostendere Iesum verum Mesiam, hoc est, Christum patribus promissum, iuxta prophetarum oracula in Bethlehem natum. Quia enim in Nazareth conceptus, Luc. 1. & ibidem nutritus post reuersionem ex Aegypto Matt. 2. à multis non Christus ob id dicebatur. Iohan. 7. Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Nunquid à Galilæa venit Christus? Nonne scriptura dicit, quia ex semine Dauid & de Bethlehem castello, vbi erat Dauid, venit Christus? & infra: Scrutare scripturas & vide, quia à Galilæa propheta non surgit. Matthæus & Marcus prophetico more ingressi sunt euangelicam historiam. Siquidem prophetæ à titulo solent exordiri, Visio Esaiæ &c. [Liber generationis Iesu Christi.] O verbum omnī dulcedine refertum, plenum salutis & gratię. Si mortales tam ardenti studio amplectuntur librum humana proditum industria, qui vel tuendæ sarciendæve valetudinis rationem, vel augendæ rei familiaris viam, vel aliquam disciplinam ad terrena modò commoda conducibilem pollicetur, quanto flagrantioribus studijs hic liber est ab omnibus excipiendis, cuius vtilitas ex æquo pertinet ad omnes? nec humana cōmoda mox peritura promittit, sed cęlestem philosophiam, à cælesti doctore Iesu Christo mortalium generi traditam docet, & huius admirabile præmium pollicetur, non opes, non regnum, non voluptates, sed veram atque æternam fœlicitatem: atque ad hanc expeditam ac facilem omnibus viam commonstrat, & autorem indicat per quem speranda salus. Quis hominum, quem non excitet tanti boni certa spes? Verè hic liber apotheca est gratiæ, in qua omnis anima quod necesse habet, inueniat. Inuenimus librum prædestinationis

æternę, de quo Apostolus Heb. 10. inducens psalmistam in persona Christi loquentem: In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam deus meus. Hinc Apo. 20. Qui non est inuentus scriptus in libro vitæ, missus est in stagnum ignis. Ideo dominus ait discipulis Luc. 10. Gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cælis. Sed heu per primum Adam deleti ex hoc fuimus. Psal. 68. Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur. Sed vbi? Hiere. 17. Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur, quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium dominum. Exo. 32. Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo. Sed per secundum Adam iterum inscripti. Esa. 49. Ecce in manibus meis descripsi te. Secundo, accusationis internæ. Apoca. 20. Vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Roma. 2. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & cogitationum inuicem accusantium, aut etiam defendentium. O quàm grauiter inscripti fuimus in hoc libro mortis, sed per Christum releuati. Coloss. 2. Delens quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis: & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Tertio, generationis terrenæ. Gene. 5. Hę sunt generationes cæli & terræ. De hac, hic & Luc. 1. & 3. iuxta corpus humanum, quod nostra causa assumpserat. Per eum exoritura erat noua natio, non carnalis, sed spiritualis, quæ non tam terras impleret, quàm cælum, quæque non humano semine, sed euangelica fide propagaretur, cælesti semine sermonis diuini. nam per Adam nascimur filij iræ. Ephe. 2. Eramus natura filij iræ. sicut & cęteri. sed per Christum renascimur ad salutem, vt simus filij dei. Ioh. 1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex volũtate viri, sed ex deo nati sunt.

Iaco.1. Voluntarie enim nos genuit verbo veritatis, vt ſimus initiũ aliquod creaturę eius. 1. Cor. 4. In Chriſto Ieſu per euangelium ego vos genui. Item hęredes regni. 1. Pet. 1. Qui regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hęreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarceſcibilem, conſeruatam in cęlis, in vobis qui virtute dei cuſtodimini, per fidem in ſalutem, paratam reuelari in nouiſſimo. Iohan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpirituſancto, non poteſt introire in regnum dei. Hinc ſequitur, [Ieſu,] hoc eſt, ſeruatoris, non Adæ perditoris. Nam poſteaq̃ in Adam excidimus à gratia, ſucceſſit ſapientiæ ignorantia. Pſal. 48. Homo cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Sapien. 13. Vani ſunt omnes homines, quibus non ſubeſt ſcientia dei, & de his quę videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui eſt. Roma. 1. Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. dicentes enim ſe eſſe ſapiẽtes, ſtulti facti ſunt. Item veritati mẽdacium. Ro. 1. Commutauerunt veritatem dei in mendacium, & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori. Oſe. 4. Nõ eſt veritas, nõ eſt miſericordia, nõ eſt ſcien, tia dei in terra. Maledictũ, mendacium & homicidiũ, furtum & adulterium inundauerunt. Item iuſtitię iniuſtitia. Ro. 3. Cauſati enim ſumus omnes ſub peccato eſſe, ſicut ſcriptum eſt: Quia non eſt iuſtus quiſquam, nõ eſt intelligens, non eſt requirens deum. Sic vitę, mors. Sapien. 1. Deus mortem non fecit, nec lętatur in perditione viuorum. Iuſtitia enim perpetua eſt & immortalis, iniuſtitia autem mortis acquiſitio. Ro. 5. Per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertrãſijt, in quo omnes peccauerunt. Sed nõ ſicut delictum, ita & donũ. Si enim vnius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia dei & donum, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti, in plures abundauit. Vnde contra ignorantiam, ſapientiæ lumen dedit. Ipſe enim lux ve

ra,quæ illuminat omnem hominem venientem in hũc mundum,Ioh.1.Cõtra mendacium veritatem. Ioh.14. Ego ſum via,veritas & vita . & 18 .Ego in hoc natus ſum,& ad hoc veni in mundũ,vt teſtimonium perhibeam veritati.Contra iniuſtitiam, iuſtitiam.1 Cor.1. Qui factus eſt nobis ſapientia & iuſtitia,& ſanctificatio,& redemptio. Rom.3. Iuſtitia dei per fidem Ieſu Chriſti,in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum. Gal.2.Scientes quod nõ iuſtificatur homo ex operibus legis,niſi per fidem Ieſu Chriſti: & nos in Chriſtum Ieſum credimus,vt iuſtificemur ex fide Chriſti,&non ex operibus legis. Sic cõtra amorem creaturarum , amorem dei.Ro.5.Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum,qui datus eſt nobis.1. Ioh. 4.Deus charitas eſt: & qui manet in charitate,in deo manet,& deus in eo.Item finaliter contra mortem vitam.nam cõtra mortem naturæ,reſurrectionem.1. Co. 15.Per hominẽ mors,& per hominẽ reſurrectio mortuorum. & ſicut in Adam omnes moriuntur,ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.Ioh.11.Ego ſum reſurrectio & vita. & 5.Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt,audiẽt vocem filij dei: & procedẽt, qui bona fecerunt,in reſurrectionem vitę: qui vero mala egerunt,in reſurrectionem iudicij.Contra mortẽ culpę,Ezech.18. Anima quę peccauerit, ipſa morietur. Sap.16.Homo per malitiam occidit animam ſuã. Hinc infideles,mortuos dominus nominat. Mat.8. Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.Vitam attulit gratię. Ioh.10.Ego veni vt vitam habeant.Col.3.Quum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cũ ipſo in gloria.Sic contra mortem gehennæ,Apoc.20. Et mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum ignis. hæc eſt mors ſecunda. Vitam contulit gloriæ. Iohan.10. Ego vitam æternam do eis. Rom.5.Sicut peccatum regnauit in mortem,ita & gratia regnet in vitam æternam,per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrum. [Chriſti,] id eſt,Meſſiæ.Iohan.4.Scio quia Meſſias venit qui dicitur Chriſtus.Vnct⁹ enim fuit ſpirituſancto, Act.10.

Heb.1. & Pſal.44. Vnxit te deus deus tuus oleo exulta
tationis,prę participibus tuis. Ioh.1. De plenitudine
eius omnes nos accipimus. Exorditur autem ab his duo
bus, Abraamo & Dauide, vel quod horum memoria ce 2
leberrima ſit, pariter & gratioſiſſima apud Iudæos, vel
quod his duobus potiſſimum promiſſus ſit ille tot ſe-
culis expectatus Chriſtus in Hebræorum oraculis, qui-
bus ſummam habent fidem, etiam illi qui Chriſto repu
gnant. Gen.22. Benedicentur in ſemine tuo omnes gē-
tes. Gal.3. Non dicit, in ſeminibus, quaſi in multis: ſed
quaſi in vno, in ſemine tuo qui eſt Chriſtus. Luc.1. Iuſ-
iurandum quod iurauit ad Abraam patrem noſtrum,
daturum ſe nobis. Pſal.131. Iurauit dominus Dauid ve-
ritatem, & non fruſtrabitur eum: de fructu ventris tui
ponam ſuper ſedem tuam. Luc.1. Dabit illi dominus
deus ſedē Dauid patris ſui. Hinc phariſæi requiſiti cu
ius filius foret Chriſtus, reſponderunt, Dauid. Mat.22.
Vbi ſeruator duplicem per ſcripturam oſtendit in ſe
ſubſtantiam, diuinam, & humanam ſecundum quam fi
lius eſt Dauid. Ro.1. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid
ſecūdum carnem. De hac generatione, hic nam de æter
na, Eſa.53. Generationem eius quis enarrabit? Iohā.16.
Exiui à patre, & veni in mundū. Nota Matthæum ge-
nealogiæ recenſionem accōmodaſſe ijs quibus ſcripſit
euangelium. Scripſit enim Hebręis, nimirum (vt credi
tur) hebraice, quorum affectibus ſciebat fore gratiſſi-
mum, ſi perſpexiſſent Chriſtum eſſe filium Abraam &
Dauid. Contrà Lucas, quia gentibus ſcripſit, ab Adam
ad ipſum vſque deum porrigit genealogiæ ſeriem, vt
intelligerent Chriſti gratiam, non ad Iudæos ſolum,
ſed ad vniuerſum quoque mortalium genus pertinere.
Oſtendit igitur Matthæus promiſſionē patribus factā,
& ſummo deſiderio expectatam (Ioh.8. Abraam pater
veſter exultauit vt videret diem meū: vidit, & gauiſus
eſt. Luc.10. Multi reges & pphetæ deſiderauerūt vide-
re quę vos videtis, & nō viderūt) p Chriſtū impletam.

Abraam genuit Iſaac.

Iam ob ſenium defecto corpore, ex effœta iam vxore genuit promiſſum Iſaac Ge. 21. Is typum Chriſti geſſit, ligna baiulans ad ſacrificium, cui erat ipſe deſtinatus, Geneſ. 22.

Iſaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram ex Thamar. Phares genuit Eſrom. Eſrom genuit Aram. Aram genuit Aminadab. Aminadab genuit Naaſon. Naaſon genuit Salmon. Salmon genuit Booz ex Rachab. Booz genuit Obeth ex Ruth. Obeth genuit Ieſſe. Ieſſe genuit Dauid regem. Dauid rex genuit Salomonem ex ea quę fuit Vrię. Salomon genuit Roboam. Roboam genuit Abiam. Abias genuit Aſa. Aſa genuit Ioſaphat. Ioſaphat genuit Ioram. Ioram genuit Oziam. Ozias genuit Ioatham. Ioatham genuit Achaz. Achaz genuit Ezechiam. Ezechias genuit Manaſſem. Manaſſes genuit Amon. Amon genuit Ioſiam. Ioſias genuit Iechoniam & fratres eius in traſmigratione Babylonis. Et poſt tranſmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Salathiel genuit zorobabel. zorobabel genuit Abiud. Abiud genuit Eliachim. Eliachim genuit Azor. Azor genuit Sadoch. Sadoch genuit Achim. Achim genuit Eliud. Eliud genuit Eleazar. Eleazar genuit Mathan. Mathan genuit Iacob. Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ.

Hieronymus: Cum virū audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat nuptiarū, ſed recordare cōſuetudinis ſcripturarum, qua ſponſæ vocātur vxores, & ſponſi, viri. Hinc Luc. 3. Vt putabatur filius Ioſeph. Quo enim caſto coniugio & illibato, eunti in Aegyptum & redeunti ob-

ſequeretur, virginem habuit ſponſam, caſtũ illum refe rens Ioſehp, qui domini ſui vxori noluit commiſceri. Ge.39. & populo frumẽta ſeruauit. ſic iſte ſacrariũ ſpiritusſancti, virgo virginã ſeruans, verũ nobis frumentum ſeruauit. Ioh.6. Ego ſum panis viu⁹ qui de cęlo deſcendi. Et quoniam non eſt mos ſcripturarum, vt mulierum ſeries texatur generationis, ſic Ioſeph (qui de domo & familia erat Dauid, quemadmodum Maria Luc.1. & 2.) beata virgo habuit ſponſum, quo dominus oſtenderetur de ſtirpe Dauid.

De qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. 3
Quoniam apud Hebræos plures fuerunt huius nominis, vt Ieſus filius Naue, Ieſus ſacerdos, idcirco cognomine addito diſcreuit à cęteris porrò Chriſtus græce vnctum ſignificat: quo vocabulo Hebręi ſonant regẽ, atque ſuũ illũ nimiũ iam diu expectatũ Meſſiah, vno vocabulo ſimul & regis & ſacerdotis dignitatem explicantes, quum vterque vngeretur. & vtraque dignitas vni cõpetit Chriſto, quòd omnium rex, & idẽ ſummus ſacerdos, ſolus deum patrẽ peccatis offenſum, ſui corporis victima placarit, ac depulſa mortis tyrannide, & peccati regno deſtructo, cęleſte regnum omnibus aperuerit. Ideo Apoc.19. Habet in veſtimẽto & in femore ſuo ſcriptum, Rex regum & dominus dominantiũ. Matt.28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo & in terra. De qua, ait: non, De quibus. Ipſa ſola hoc honore prę omnibus creaturis apud deum digna habita. Heb.2. Nuſquã angelos, ſed ſemen Abraæ apprehẽdit: vt vnica, vnici filij dei eſſet mater & virgo.

Omnes ergo generationes ab Abraam vſque ad Dauid, quatuordecim: & à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis, quatuordecim: & à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum, quatuordecim.

Diſtinguit per tres generationes, myſtice deſignãs fidem trinitatis, quam cõcorditer aſtruit doctrina legalis & euangelicæ inſtitutionis. Ponit XLII. genera-

tiones per tres tesseradecades: quia sicut populus ille vetus, sub spe intrãdi requiẽ, per septies sex, id est, quadragintaduas mansiones castra metabatur, in quarum vltima Iesu duce, patefacto Iordane, requiem intrauit, sic noster Iesus quadragesimasecũda generatione ab Abraam credente, lauacra baptismi & cęli ianuas patefecit. Sub eiusdẽ numeri sacramento nos cursu virtutum ad patriam tendimus, dum quotidie prælibando gustu cælestium fruimur, & patienter promissum expectamus. Nam per obseruantiã decem pręceptorum, Matt. 19. Si vis ad vitã ingredi, serua mandata. & quatuor euangeliorũ, Mat. 28. Docentes eos seruare omnia quę mãdaui vobis. in fine trinitatis, Sine fide enim impossibile est placere deo, Heb. 11. per desertum huius mundi, per verum Iesum, non typicũ, in ęternam ducimur promissionis terram. Quod autẽ Matthęus descendendo numerat, humanitatẽ Christi per quã ad nos descẽdit, demõstrat. Econtra Lucas formã sacramenti aperiens, à baptismo vsque ad deum ascendit, ostẽdens baptizatos ascẽdere ad hoc, vt sint filij dei. Sic Matthę9 naturæ ordinem seruans, Genuit, posuit: Lucas autẽ legales filios interserẽs, Qui fuit, ait: sicut Iosehp filium Heli, quem Matthę9 filiũ dicit Iacob. Isti enim duo fratres fuerunt: sed Heli sine liberis mortuo, Iacob semen fratris iuxta sanctionem legis suscitauit: & sic natura lis pater Ioseph, Heli autẽ secundum legem.

Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater eius Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est habens in vtero de spiritu sancto.

Mat. 1. K — Eleganter excitat animum legentis hac ceu pręfatiuncula, Christi natiuitas sic habebat, rem prodigiosam & inauditã narraturus. Quum enim ẽ parentũ arbitrio, sed horum animos moderãtę numine, sanctissima virgo huic tanto mysterio ab ęterno destinata, futura mater Iesu, suæ tribus viro probato despõsata esset, inuẽta est grauida, antequam cõuenirent nuptiarũ

ſolēnia celebrãdo, vt dicit Rabanus. Nec enim ipſa fugitabat ſponſi ſui cõſpectum, quaſi ſibi mali conſcia, nec aperiebat arcanum quod ab angelo didicerat: ſiue quia deſperabat adhuc poſſe perſuaderi, ſiue quia ſeruabat hoc deo ſuo tempore patefaciendum. Cęterũ vt res geſta eſt, ita enarrat euãgeliſta, nõ vt ipſe nouerat. Nondum enim intelligebat Ioſeph myſterium: grauidam vidit, congreſſum non interceſſiſſe nouit: & idcirco euangeliſta nondum pronunciat virgineum eſſe cõceptum, donec angelum id aperientem producit.

Ioſeph autē vir eius, cũ eſſet iuſtus, & nollet traducere eam, voluit occulte dimittere eam. 2

Iuſtus, nõ ob vnam virtutē, quæ prima eſt inter virtutes quatuor morales, ſed ob abſolutã numeris omnibus probitatem. Erat enim rarę cuiuſdã probitatis, cũ ſponſæ tumentem vterũ & indubitata cõceptus ſigna videret, nec expoſtulare cũ vxore, nec queri apud affines, nec zelotypia diſcruciari, nec in ius ire, & ad pœnam rapere, ſed ſuos æſtus tantũ in animo premere, & de ſecreto diuortio cogitare, cũ mores eius non paterentur, vt poſſet adulterium credere. Chryſoſtomus: Omnibus argumentis deficientibus, quibus fornicatio mulieris argui ſolet, ſola remanebat apud Ioſeph ſuſpicio gratię dei: vnde magis credebat caſtitati eius quàm vētri, gratię q̃ naturæ. Hinc indignũ ſe eius iudicans cõſortio, clanculũ voluit eam à ſe amittere, quia palã nõ poſſet citra periculũ ſimul & infamiã vxoris. Sic Petrus indignũ Chriſti cõſortio ſe iudicãs, ait: Exi à me domine, quia homo peccator ſum, Lu. 5. & cēturio Mat. 8. Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meũ. Sic Elizabeth Luc. 1. Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Videtur tamen quid humanum paſſus, quum ad plenũ certificatus nõ eſſet, quo plenius per angelũ certificaretur, ne quis cauſari poſſet, Marię partum aut ſuppoſititiũ, aut adulterinum eſſe. Sic & Thomas dubitare permiſſus de reſurrectione. Gregorius: Dubitatum eſt ab illis, ne dubitaretur à nobis.

5 Hæc autem eo cogitante, ecce angelus domini in somnis apparuit ei, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. quod enim in ea natum est, è spiritusancto est.

Fili Dauid, non solum carnis propagatione, sed fidei & iustitiæ imitatione. Agnosce Dauid autorem tui generis, cui promissum est olim, quod nunc incipit exhiberi. Noli timere. iam enim cogitatione & animo eam amandauerat. In ea, ait. nasci enim in ea, est concipi: nasci ex ea, est prodire in lucem. Felix conceptio, vbi mater concipiens, virgo: filius conceptus, deus & homo: conceptionis opus, è spiritusancto. Hierem. 31. Nouum faciet dominus super terram: fœmina circundabit virum.

Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Bonauent. Si recte velimus loqui & sentire, maiori modo virgo beatissima fuit & est mater seruatoris, quã aliqua mater filij sui. non enim ait, Pariet tibi, quemadmodũ Zachariç Luc. 1. sed nec dixit, Pariet sibi, quia omnibus. Esa. 9. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis. Hic enim est ille tot seculis exoptatus & expectatus Messias, qui iuxta oracula prophetarum, liberaturus erat populum suum vniuersum à peccatis suis, nó victimis pecudum, sed suo ipsius sanguine. Act. 10. Huic omnes prophetç testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Quod ergo non omnes saluantur, non est ex insufficientia Christi, sed ob defectum Christo non adhærentium. Ioh. 3. Lux venit in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Oportet enim vt meritum Christi nobis applicetur per sacramenta ecclesiæ & fidem per dilectionem operantem. Gal. 5. In Christo enim Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque preputium, sed fides quæ per charita-

tem operatur. Dedit enim potestatem, filios dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, Ioh. 1. Sed Luc. 6. Quid autem vocatis me, domine domine, & non facitis quæ dico? Si ergo fidem operibus probamus, erimus de populo Iesu, quem saluat à peccatis suis.

Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatum, Nobiscum deus. Esa. 7.

Hieronymus: Propheta non ponit, habebit, sed accipiet, significans quid futurum sit: Euangelista non de futuro, sed de præterito narrans historiam, mutando accipiet, ponit habebit. Qui enim habet, nequaquam accepturus est. Tale quid psal. 67. Ascendens in altum, cepisti captiuitatem: accepisti dona in hominibus. Paulus Eph. 4. Dedisti dona, ponit: quia ibi de futuro significatum est, quod accepturus esset: hic de eo narrat historiam, qui iam dederit quod acceperat. Alma autem vocabulum non competit in quamuis virginem, potest enim & anus esse: sed in eam virginem duntaxat, quę puella sit & iam nubilis, ac nondum nupta, id est, cognita viro. Ecce virgo illa concipiet. Psal. 71. Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Esa. 53. Ascendet sic virgultũ coram eo, & sicut radix de terra sitienti, non ab hominibus culta, sed cælesti influentia fœcundata. Vocabunt nomen eius Emanuel. Baruc. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut pręcepit ei angelus domini, & accepit coniugem suam: & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Et vocauit nomen eius Iesum.

Lætus & alacer paruit oraculo, ponens consilia dis-

fidij: sed arctius etiam adiungit sibi coniugem suam, ne quę dissidij suspicio posset oriri cuiquam: iamque sentiens eam totam dicatam cælesti numini, veneratur in ea diuinum mysterium, nec audet attingere, quam si bi diuinitas vnioē vindicasset. Nam post partū plenius eius excellentiam cognouit, & ex tunc in animo ipsius facta est prętantior toto mundo. Alio modo dicit Glo. Ioseph facie ad faciem Mariam videre nō poterat, quā spiritussanctus à conceptione impleuerat: & hoc propter claritatem vultus eius, multo ampliorē Mosi, Exo. 34. 2. Cor. 3. donec euacuaretur. Fuit hic locus nonnullis offendiculo, qui dixerunt alias proles Mariam post Iesum habuisse: quod nedum in virginem blasphemum, quæ tali ac tanta prole non contenta, alias pauper ex paupere quęreret marito: sed & in Christum, qui talem elegisset matrem. Est & absurdum in sacras literas. Donec enim, sæpe certum tempus, sæpe infinitum significat, quemadmodum. 1. Cor. 15. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos scabellum pedum eius. Nunquid postea nō regnabit? Hoc enim habet proprietas scripturæ. Gen. 8. Dimisit coruum, qui egrediebatur & nō reuertebatur donec siccarentur aquę super terram. neque enim postea redijt. Sic Mat. 28. Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Ergo non erit nobiscum? Imò multo felicius, & nos cum ipso. Quod autem primogenitus dicitur, non mirum: quū primo genitus sit, sit non tantum post quem alij, sed ante quem nullus. Hieron. Nos ita diffinimus: Omnis vnigenitus, primogenitus: non omnis primogenitus, vnigenitus. Diffinit enim sermo diuinus, quid sit primogenitus. Omne, inquit, quod aperit vuluam generis masculini, meum erit, Exo. 34. & 13. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam, de filijs Israel. Cęterū quod fratres Christi scribuntur in euangelio, more fit scripturarum, quo cognati fratres appellantur. Sic Abraam Loth filium fratris sui, fratrem nominat, Ge. 13. Sic Laban Iacob, filium sororis suę, Gen. 29. Ioab Amasam, 2. Reg. 20. Est autem primogenitus in multis fra-

tribus,qui conformes sunt imaginis suæ,Rom. 8. Est & primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ. Heb. 2. Decebat eum propter quem omnia,& per quem omnia,qui multos filios in gloriam adduxerat, autorẽ salutis eorum,per passionem cõsummari.qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare,dicẽs: Narrabo nomen tuum fratribus meis,in medio ecclesię laudabo te:Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi deus. Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem, vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium,id est,diabolum, & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti.

De natiuitate Christi, Lucæ secundo.

ARTICVLVS VIII.

Actum est autem in diebus illis, Exijt edictum à Cęsare Augusto,vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio prima facta est à præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes vt profiterentur, singuli in ciuitatem suam. Lucæ. 2.

F L

Immensam diuinæ bonitatis ostendit abyssum circa incarnationis mysterium,Christi describens natiuitatem.Glo. Quietissimum & pacatissimum erat regnum, quod vna descriptione orbem descripsit: tanta enim erat pax, vt ad literam videretur impletum illud Esa. 2. Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Hinc Beda: Non casu contigisse putandum est, sed certissima dispensatione redemptoris. Ipse enim mediator dei & hominum, sicut matrem sibi diuinitus quam voluit prævidit, de qua nasceretur quan-

do vellet humanitus,ita etiam tempora natiuitatis quę voluit elegit, imò ipse ea qualia voluit esse donauit. Matrem elegit virginem,quia non aliter dei filium nasci in carne,quàm de intemerata genitrice, decebat. Tẽpus quando nasceretur,summæ pacis elegit:quia hæc ei nimirum nascendi in mundo ratio fuit,vt genus humanum ad supernę pacis dona reduceret. Ipse enim est pax nostra qui fecit vtraque vnum,Ephe.2. Hoc est,de angelis & hominibus vnam dei domum pius mediator & reconciliator instituit. Sic de Iudæis & gentibus,vt sit vnum ouile & vnus pastor, Iohan.10. & ostenderet se illum de quo Psal.71. Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis. Esa.9. Multiplicabitur eius imperium,& pacis non erit finis. Præcesserant descriptiones particulares,quemadmodum sub Dauid. 2.Reg. 24. sed hæc generalis sub præside Syriæ, postquam alię actæ sunt. Voluit autem dominus cum toto orbe censeri, vt sicut circuncisus, circuncisionem aboleuit, ita sanctificaret qui censentur,& seruitutem naturæ nostræ aboleret. Nam & si corpore sumus serui,spiritu tamen liberi sumus. Iohan.8. Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. & nomina electorum scriberet in cælis. Lucæ 10. Gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cęlis.

2 Ascendit autem & Ioseph à Galilęa de ciuitate Nazareth,in Iudæam,in ciuitatem Dauid,quę vocatur Bethleem,eo quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria despon sata sibi vxore prægnante.

Prophetarum fuit, Christum Nazareth concipiendum. Esa.11. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Hebraica veritas habet, Nazaręus de radice eius ascendet. sed in Bethleem nasciturum, Mich.5. Et tu Bethleem Effrata, paruulus es in millibus Iuda,ex te mihi egredietur,qui sit dominator in Israel, & egressus eius à diebus æternitatis. Iohan.7. Nonne scriptura dicit quia ex semine Dauid, & Bethleem ca-

ſtello vbi erat Dauid,venit Chriſtus?Non ſolum autem Ioſeph & Maria pertinebant ad tribum Iuda , verumetiam genus duxerunt è progenie & ſtirpe Dauid, è cuius ſemine promiſſus fuerat Chriſtus, & ſic promiſsio oſtenditur completa. Beda: Hoc edictum Auguſti quo ſinguli ibant in ſuam ciuitatem vt profiterentur,in noſtri regis eſt nobis ſpiritualiter agendum ſeruitio.Omnes nato regi debitum pēdere debemus cenſum,hoc eſt, in vnitate eccleſiæ præceptis parere diuinis, & ad ingreſſum patriç cæleſtis infatigabili bonorum operum exercitatione fatigari.Non enim habemus hic manentem ciuitatem,ſed futuram inquirimus, Heb.13. Induit carnem,vt nos virtute ſpiritus indueret. Deſcendit de cælo ad terras,vt nos de terra ad cælos eleuaret. Soluit tributum,Mat.17.vt nobis perpetuæ libertatis gratiam donaret.2.Cor.3.Vbi ſpiritus domini,ibi libertas.Denarius imaginem Cæſaris habēs & nomen, decem ſunt prçcepta eum imagine ſanctæ conuerſationis.Leui.19. Sancti eſtote,quoniam ego ſanctus ſum.

Factum eſt autem cum eſſent ibi,impleti ſunt dies vt pareret.& peperit filium ſuum primogenitum,& pannis eum inuoluit,& reclinauit eum in prçſepio,quia non erat ei locus in diuerſorio.

Quo magis conſtaret verum hominem eſſe, qui naſceretur,tempus quod naturæ præfixerat: conditor naturç obſeruare voluit,ſuper naturam naſciturus ex virgine ſine dolore.Ezech.44.Porta hæc clauſa erit,& nō aperietur,& vir non tranſiet per eam,quoniam dominus deus Iſrael ingreſſus eſt per eā,eritque clauſa principi.Nec mirum:Peperit enim filium, patris æterna generatione.Pſal.2. Dominus dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te.Suum,carnis aſſumptione. Gala. 4.At vbi venit plenitudo temporis,miſit deus filiū ſuum,factum ex muliere,factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret,vt adoptionem filiorum reciperemus.Vnde ſequitur,primogenitum. Matri erat vnicus

filius,nobis primogenitus,quos sibi spiritu iunctos fratres reddidit, & hęreditatis ęternæ consortes.Col.1.Ipse est caput corporis ecclesiæ,qui est principium,primogenitus ex mortuis,vt sit in omnibus ipse priuatum tenens.Heb.1. Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terrarum,dicit:Et adorent eum omnes angeli dei.Non autem tradidit infantem nutricibus, sed ipsa fascijs inuoluit, reclinans in præsepio, quia illæsa peperit virginitate, & sine dolore maledictioni mulierum non obnoxia,agilis & alacris, cum angelis dei ad sanctum præsepe vigilans,& Ioseph sponso suo,virginitatis suæ testibus,puerum adorans,quem angelo teste & spiritusancto illustrante,filium esse altissimi didicerat.Hieronymus: Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularum sedulitas intercessit:ipsa pannis inuoluit infantem,ipsa mater & obstetrix fuit.Inclinauerat se in vterum virginis.Psalm.17. Inclinauit se & descendit. natus,reclinatur in præsepio,non in lecto aureo vt Salomon,Can.3.factus cibus iumentorum.Psalm.48. Homo cum in honore esset, non intellexit:comparatus est iumentis insipientibus,& similis factus est illis.sed diuinæ legis iugum suscipiens, domini sit iumentum.Psal. 72.Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Omnis autem caro fœnum, Esai. 40 . Oppidulum humile sibi delegerat,in quo tamen domum nullam habebat cæli terræque dominus,parentes humiles, denique peregre nasci voluit,vt nos puderet nostræ superbiæ simul & auaritiæ,ac vel huius exemplo discerem', felicitatem hominis non esse metiendam istis vulgaribus bonis,quæ si nobis non subducuntur, nos illis subducimur,sed æternis bonis æstimandum,& in illam patriam recondendos thesauros, quibus perpetuo simus fruituri.Ecce magnus dominus & laudabilis nimis, cuius magnitudinis non est finis,Psal. 47. Paruulus natus est nobis Esa.9.vt nos renascendo de paruulis magnos, id est, de peccatoribus faceret iustos.Qui ad dexteram patris sedet in cælo, loco egebat in diuersorio, vt nobis copiam felicium mansionum in domo patris sui de

naret. Iohan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Vado parare vobis locũ. Qui omnes creaturas multifariis induit ornamentis, qui in sua maiestate amictus est lumine sicut vestimento, Psal. 103. fasciis inuoluitur, vt primam nobis stolam restituat, hoc est, gratiam immortalitatis quam in primo parente amisim⁹. 2. Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia nos diuites essemus. Augustinus: Christus omnia terrena contempsit, vt ea contemnenda monstraret: omnia quoque terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcepit, vt non in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. Audi superbe diues, qui latifundia latifundiis accumulas, qui nusquam non substruis domos, prædia, palatia. Qui cæli terræque dominus est & opifex, peregre nascitur, nec habet locum in diuersorio. Si principem tuum agnoscis in cuius verba iurasti, ne pigeat illius exemplum imitari, & pudeat te tuæ mentis. Amos. 6. Væ qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Esa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, vsque ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? Pœnitebit, sed sero, quum dicetis: Quid profuit nobis superbia nostra? diuitiarum iactãtia quid contulit nobis?

Et pastores erant in regione eadem vigilan- 8
tes, & custodientes vigilias noctis supra gregem suum. Et ecce angelus domini stetit iuxta illos, & claritas dei circunfulsit illos, & timuerunt timore magno, & dixit illis angelus: Nolite timere, ecce euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid.

Hoc quum esset læti hominis, tamen ob insolitum

ac subitum prodigium, magno pauore correpti sunt, sed angelus hunc pauorem mox adimit blando alloquio. Hoc enim proprium bonorum est angelorum, Mar.16. Nolite expauescere. Beda: Cum lux vera nascebatur in mundum, dignum profecto fuit, vt praeco natiuitatis illius etiam corporales hominum visus nouitate coelestis perfunderet lucis. Vnde Psalm 111. Exortum est in tenebris lumen rectis corde, misericors & miserator & iustus dominus. Magnum dicit gaudium, quia cęleste & aeternum, quod nulla tristitia interueniente turbatur: gaudium autem hypocritae ad instar puncti. & quia omnium hominum populo incarnatio facta est gaudium & salus, Iohan.12. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hodie dicit, ob rei qualitatem quam nunciabat. Esa.9. Habitantibus in regione vmbrę mortis, lux orta est eis. & vt admoniti recordemur, quia nox pręcessit antiquae cęcitatis, dies autem apparuit aeternae salutis: & ideo abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic vt in die honeste ambulemus, Roma.13. Vt filij lucis, Ephes.5. Seruator, Esa.35. Deus ipse veniet & saluabit nos, Ose.13. Ego dominus deus tuus, & non est saluans pręter me. Mat.1. Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Iam olim prophetarum oraculis promissus, diu expectatus, is vobis & omnibus natus. Christus, quia plenitudine gratiae vnctus. Iohan.3. Non enim ad mensuram dat deus spiritum. Vnde de plenitudine eius omnes nos accipimus. Dominus, Act.2. Certissime sciat omnis dom⁹ Israel, quia & dominum & Christum, fecit deus hunc Iesum. In Bethleem, ob prophetiae impletionem, Mich.5. & mysticam signationem. Vbi enim dignius decebat verum nasci panem, quam in domo panis? Ioan.6. Ego sum panis viuus. Sed quibus hoc gaudium nunciatum? Num pontificibus & templi sacerdotibus? Num scribis & pharisaeis sapientia & scientia tumidis? Non. Sed simplicibus & in officio patriarcharum occupatis, qui pastores fuerunt, Gene.47. Bernardus: Quanti sapientes huius seculi, quanti nobiles secundum carnem, illa

hora in stratis mollibus quiescebant, & nemo eorum dignus habitus est videre nouam lucem, scire illud magnum gaudium, angelos audire cantantes, gloria in altissimis deo. Sed pastores in agris excubātes excubias, quibus angelus imminebat ex alto supra illos, vt Græce ponitur. Infirma enim mundi eligit deus vt confundat fortia, non glorietur omnis caro in cōspectu eius. 1. Cor. 1. Et vt curā pastoralis regiminis commendaret, quia ipse princeps pastorū, 1. Pet. 5. & Heb. 13. Qui & ouem centesimam quęsiturus aduenerat, Mat. 18. Luc. 15.

Et hoc vobis signum: inuenietis infantē pannis inuolutum, & positum in pręsepio.

1. Cor. 1. Iudęi signa quęrunt. Sed quod signum nati regis omnium? Num rubus ardēs? Exod. 3 Num virga virescens & germinans: Nume. 17. Aut vellus rore madēs? Iudi. 6. Minime. tametsi virginei partus, sed infantulus fascijs puerilibus inuolutus. Non auro gemmisve ornatum, nec in molli lectulo iacentē, qui principem mundi, regem super omnes filios superbię, Iob. 41. calcare venerat. Beda: Signum salutis humilitas est seruatoris, quo cōtra initium omnis peccati superbia, Ecci. 10. Bernardus: Panni tui domine Iesu, positi sunt in signum, sed cui contradicitur hodie à multis, delicijs & diuitijs dissolutis. Diuitię ergo si affluans, nolite cor apponere, Psal. 61. Misericordias ergo domini in æternum cantemus, quia vt perpetuo bene viuamus, ipse abiectionis nostræ & mortalitatis socius fieri non abnuit.

Et subito facta est cum angelo multitudo militię cælestis, laudantium deum & dicentium: Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Beda: Bene angelorum exercitus, militia vocatur, quia ducem militiæ sequūntur, qui fortis in prælio, cōtra malignos spiritus ad nostram tutelam exercitus ordinat angelorum. Pulchrę autē distinguit dās gloriam

deo,nimirum hoc significans nihil nobis ex hoc nego
cio glorię deberi,sed bonitati diuinę,quæ nobis quos
condidit,miro consilio prospicit è cęlo, vt intelliga-
mus illinc nobis proficisci quicquid magnificum ac sa
lutiferũ obtigerit.Et licet à multis in terra despicia-
tur,tamen in cælis vbi specialiter ipsius relucet glo-
ria,digne glorificãtur.In omnibus ergo gloriã ipsius
quęrere debemus,1.Timo.1.Soli deo honor & gloria.
Esa.42.Gloriam meam alteri nõ dabo. Psal.113.Nõ no
bis domine non nobis,sed nomini tuo da gloriã. Glo-
riam optare debemus in deo tanquã in obiecto,dato-
re & causa.Secundum deum,hoc est,ipsiusvoluntatem,
non propriám cupiditatem,Et propter deum,finaliter
ad ipsius laudem,& nos & omne nostrum referẽdo.1.
Cor.1.Qui gloriatur,in domino glorietur. In terra
pax reddita per Christũ, quum prius humana natura
inimica fuerit deo,nunc ita conciliata est,vt & deo cõ
iuncta sit,& incarnato vnita.Nihil in terris aliud op
tandũ,quàm pax,quæ peccatis abolitis,nos deo conci
liet,quæ nos mutua charitate cõglutinet.Hæc est enim
pax non mundi,sed dei,quę exuperat omnẽ sensum,
Phi.4.quæ'que præponderat vniuersis mundi felicita-
tibus.Hanc Christus attulit in sua natiuitate, Psal.71.
Orietur in diebus eius iustitia & abundãtia pacis. Et
pax erit in terris nostris cum venerit. Docuit in prędi
catiõe.Psal.48. Quoniã loquetur pacẽ in plebẽ suam.
Mat.10.In quamcunque domũ intraueritis, primum
dicite,pax huic domui:Tenuit in conuersatione. Esa.
53.Sicut ouis corã tõdente se obmutuit.Fecit in passio
ne.Esai.53.Disciplina pacis nostrę super eum, Col.1.
Pacificans per sanguinem crucis quę in cælis, siue quæ
in terris sunt.Quærit in conscientiæ puritate. Psal.
74.In pace factus est locus eius.Augustinus:Si feceris iu
stitiam,inuenies pacem osculantem iustitiã: & si iusti-
tiam non amaueris,pacem non habebis.Esa.57. Nõ est
pax impijs,dicit dominus.Impij enim quasi mare fer-
uens,quod quiescere nõ potest,& redundãt fluctus eius
in conculcationem & lutum. Dabit ęternam in frui-

tione Esa.32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in requie opulenta, in tabernaculis fiducię. Tertio, hominibus bona voluntas, hoc est, beneplacitum deo in hominibus propter Christum. In quibus enim prius non erat beneplacitum, nunc pro beneficijs & refocillationibus hominum habet opera, in quibus & quietem habet. Ro.5. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius. Qui ergo æternæ pacis gaudia desiderat, per obseruantiam pacis necesse est perueniat. Col.3. Et pax Christi exultet in cordibus vestris.

Et factum est vt discesserunt ab eis angeli in cęlum, Pastores loquebantur ad inuicem: Transeamus vsque in Bethleem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod fecit dominus, & ostendit nobis. Luc. 2. M

Incōprehensibilem diuinę gratiæ in simplicibus, superbis reiectis, ostendit operationē. Pastores siquidem cōsolatione angelica ac denūciatione rei tam gaudiosę confortati & lęti, se inuicē exhortantur, desidiā excutiētes. Virgo Dauidis stirpe nata, sed tūc à nemine secundū seculū reputata, angelo & Ioseph testibus, deo plena, in vili stabulo veluti mundo abiectissima parit, tacet, nihil de se loquitur: sed quod homines negligūt, cęli ciues honorant, denunciāt, pauperes inquirunt. Videamus corporaliter rem istam nouam, quā indicauit nobis. A seculo nō est auditū, nec à quocūque actū, sed dominus fecit propter nostrā salutē & suum honorē. Ioh.1. Verbum caro factū est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriā eius. O magnū diuinę pietatis indiciū: pastoribus reuelatur, quod multi reges & prophetę videre desiderarūt, Matt.13. Hinc Psal.84. Ostende nobis domine misericordiā tuā, & salutare tuum da nobis. Nā Luc.10. Beati oculi qui vidēt quę vos videtis, Vnde senex ille sanctus Simeō, Lu.2. Nūc dimittis seruū tuū domine, secundū verbum tuū in pace: quia viderūt oculi mei salutare tuum. Moyses ait Exo.3. Vadam, & via

debo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Huius figurę completionem pastores & audiunt & oculis contemplantur, virginem sine corruptione parientem. Sed quoniã in principio erat verbũ, & verbũ erat apud deum, Ioh. 1. non factum, sed natũ de deo, ac ideo inuisibile, Ioh. 1. Deum nemo vidit vnquã. Lucẽ enim habitat in accessibilem, 1. Tim. 6. Ideo caro factũ, vt videri & palpari possit. Ambrosius: Cũ caro domini videtur, verbum dei videtur, quod est filius dei. Quanq̃ solus filius sit incarnatus, toti tamẽ trinitati cõpetit operatio. Ipsa enim opera trinitatis ad extra, sunt indiuisa. Aderat potẽtia patris, aduersus naturã educens ex integra virgine filiũ. Aderat spiritussanctus, sanctificans partũ, Luc. 1. Aderat & filius, supponens naturã humanam. Pro. 9. Sapiẽtia ædificauit sibi domum. Ipse autẽ factus est nobis sapientia & iustitia.

2 Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam & ioseph & infantem positũ in præsepio.

Glos. Prę videndi desiderio tam magnũ nouũ, Christum scilicet dominũ, cuius maiestatẽ angelico cõcentu intellexerũt. Et quia ardenti desiderio quęsierunt seruatorẽ, inuenire meruerũt. Luc. 11. Quęrite. & inuenietis. ac quo mentis affectu quærẽdus sit, & dictis suis & factis ostenderunt. Esa. 21. Si quęritis, quęrite: cõuertimini & venite. Deut. 4. Cũ quęsieris dominũ deũ tuũ, inuenies eũ, si tamẽ toto corde quæsieris. Sap. 1. In simplicitate cordis quęrite illũ. Festinemus ergo nõ pedũ passibus, sed bonorũ operũ profectibus. Eph. 2. Ipsius enim factura sumus, creati Christo Iesu in operibus bonis, quę pręparauit deus, vt in illis ambulemus. Hinc inuenerũt infantẽ cũ Maria & Ioseph, quia in amaritudine pœnitentię, cũ profectu virtutũ, inuenitur in pręsepio cibus iumẽtorũ. Psal. 83. Ibunt de virtute in virtutẽ, (reiectis vitijs) videbitur deus deorũ in Sion. Nemo ergo tardet conuerti ad dominũ, nec differat de die in diem, Ecci. 5. sed festinemus ingredi in illam requiem, Heb. 4. Ipsum precantes, vt gressus nostros diri-

gat secundum eloquium suum, Psal. 118. vt non dominetur nobis omnis iniustitia.

Videntes autē, cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc Et omnes qui audierunt, mirati sunt, & de ijs quę dicta erant à pastoribus ad ipsos.

Glos. Videntes exterius cognouerunt interius de verbo per fidē, quod ipse esset Christus. Sap. 1. Sentite de domino in bonitate. Pharisæi nec miraculis crediderunt visis. Ioh. 15. Nunc viderunt, & oderunt & me & patrem meum. Habet pictas in hominibus quamlibet humilibus suam prudentiam. Inuenit pastorū vox apud multos fidem, excitans eos ad cupiditatem videndi pueri. Beda: Mirati sunt omnes qui audierūt de mysterio incarnationis, & de tam constanti & certa protestatione pastorum, qui inaudita fingere nesciunt, sed simplici facundia quæ vera sunt prædicant. Officium itaque spiritualium pastorum fuerit, se suosque custodire, & panem cælestem quærere: quem cum inuenerint, in Bethleem, hoc est, in ecclesia in scripturis sacris & alijs indicare. Actu. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo posuit vos spiritussanctus episcopos regere ecclesiā dei, quam acquisiuit sanguine suo. Sed & vnusquisque se & alios virtutum exemplis pascere debet, & pabulo verbi dei. Matt. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. & exhortari, vt relictis concupiscentijs mundi & carnis, festinet in domum non manufactam, sed æternam in cælis, 2. Cor. 5. Vbi panis viuus. Lucæ 14. Beatus qui manducabit panem in regno dei. Cogitet quisque quid gaudij quidve tripudij haberet, si presens fuisset, dum diuinus ille puer infantulus corā boue & asino in præsepio iacebat. Abac. 3. In medio duorum animalium cognosceris. (secundū translationem LXX.) & pia illa puerpera, nobilis quidem, sed paupercula assidebat, nec minimū partus indiciū habens.

Maria autem conseruabat verba hæc, conferens in corde suo.

Ambrosius: Non cõtemnenda putes, quasi vilia, verba pastorum. A pastoribus enim Maria fidem colligit, à pastoribus populus ad dei reuerentiã congregatur. Non minus ore q̃ corpore pudica, secreta quæ nouerat, nulli diuulgabat: sed corde tacito tempus scrutatur congruum, quo deus hæc velit diuulgare, ac reuerenter expectat. Considerat omnia plena miraculis, videt vbique summam humilitatem cum summa sublimitate misceri. Infans in vtero concipitur, sed angelo internuncio, spiritusancto opifice, Luc. 1. Puer nascitur, sed è virgine. Reclinatur in præsepio, sed angeli gratulabundi canunt è cœlis. Latitat in obscuro loco, sed cælum nati sublimitatẽ adorat. Conferebat antéacta ijs, quæ agẽda vel audierat vel legerat. Vidit se virginem concepisse, vt legerat Esa. 7. Ecce virgo concipiet & pariet filium. Et de stirpe Dauid. Esa. 11. Egredietur virga de radice Iesse. Sic & in Bethleem iuxta vaticinium Mich. 5. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius à diebus æternitatis. Ruminemus & nos diuina mysteria, ne peccatis obuoluamur, Psal. 118. In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Dulcia enim super mel & fauum. Psal. 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua. Sed Eccl. 21. Cor fatui quasi vas confractũ, omnem sapientiam non tenebit.

Et reuersi sunt pastores, laudantes & glorificantes deum super omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.

Nam quemadmodum audierant, compererunt: quare deum laudabant pro beneficio toti mundo exhibito, & sibi specialiter ostenso. Quatuor enim nunciauerat angelus. Gaudium vniuersale. Si promissio gaudium contulit patribus, Iohannis. 8. Abraam exulta-

nit videret diem meum: vidit, & gauisus est. quid exhibitio? Paupertatis signum. Zach. 9. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, & ipse pauper. Redemptionis pignus. Psal. 110. Redemptionem misit dominus populo suo. Luc. 1. Benedictus dominus deus Israel, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suę. Diuinę bonitatis pręconium. Apo. 5. Benedictio & honor & gloria & potestas, in secula seculorum. Transeamus & nos ista temporalia. Philip. 3. Quę retro sunt obliuiscens, ad ea vero quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum prosequor, ad brabium supernæ vocationis dei in Christo Iesu. & videamus quantam humilitatem & paupertatem pro nobis suscepit rex gloriæ. simus grati beneficijs eius, verbo & opere ipsum imitando, & cum angelicis spiritibus ardenter laudando. Eccl. 43. Benedicentes dominum, exaltate illum quantum potestis: maior est enim omni laude. Psalm. 10. Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Si enim illi sola natiuitate cognita reuersi sunt gaudentes, quāto magis nos, qui totam incarnationis seriem ex ordine cognouimus, & sacramentis illius imbuti sumus, in omnibus gloriam eius & laudem non solum verbo, sed & factis predicare, nec vnquam obliuisci debemus, quod ideo homo natus est, vt nos ad imaginem & similitudinem suæ diuinitatis renascendo reficeret?

De circuncisione, Luc. II.

ARTICVLVS IX.

ET postquam consummati sunt dies octo, vt circunciderctur puer, vocatum est nomen eius Iesus. Quod vocatū est ab angelo, priusquam in vtero conciperctur. Luc. 2. N

Quantum deo humilis & syncera placeat obedientia, ostendit dominus in legis veteris, quam ablaturus venerat, obseruatiōe. Nec enim dedignatur veluti peccatis parentum obnoxius, accipere remedium, qui solus ab omni peccati contagio immunis, ablaturus erat omnia peccata mundi, sibi'que populum nouum acciturus, cui cor esset ab omnibus carnis cupiditatibus repurgatum, id'que non cultris petrinis, sed gladio sermonis euangelici, per fidem omnia purgantis. Sine fide enim impoßibile est placere deo, Heb. 11. Vnde ab initio dei cultores fidem suam quibusdam exterioribus cæremonijs profitebantur, sicut in lege naturæ hostijs & oblationibus. Gene. 4. Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius, & de Noe Gene. 8. Aedificauit autem Noe altare domino, & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. Odoratus'que est dominus odorem suauitatis. Sic Abraam, qui & aliud à deo fidei signum accepit. Genesi. 17. Hoc est pactum meum quod obseruabitis inter me & vos, & semē tuum post te: Circūcidetur ex vobis omne masculinum, & circuncidetis carnem præputij vestri, vt sit in signū fœderis inter me & vos. Non ergo ipsa circuncisio iustificabat, sed fides cuius ipsa signum. Rom. 4. Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam. Quomodo reputata? in circuncisione, an in præputio? Non in circuncisione, sed in præputio. Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam, & sit pater circuncisionis, non ijs tantum qui sunt ex circūcisione, sed ijs qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio Abraę. Patet ergo, duos modos & ordines saluandorum tunc cucurrisse. Alterum descendentium ab Abraamo, aut sibi iungi volentium, qui in signum spiritualis & internæ circuncisionis, carnem præputij circuncidere tenebantur. Nam secunda sine prima nihil profuit. Roma. 2. Circuncisio quidem prodest, si legem obserues: si autem præuaricator legis sis, circuncisio tua præputium facta

est. Alterum, non ab Abraam descendentium, qui ad legem minime tenebantur. Roma. 3. Quæcunque lex loquitur, ijs qui sunt sub lege, loquitur. sed per fidem saluabantur. Heb. 11. Accedentem ad deum, credere oportet quia est, & quod inquirentium se remunerator sit. Roma. 2. Si autem præputium iustitias legis custodiat, nonne præputium illius in circuncisionem reputabitur? Non enim qui in manifesto Iudęus est, neque quæ in manifesto in carne est circuncisio, sed qui in abscondito Iudęus est, & circuncisio cordis in spiritu, non litera: cuius laus non ex hominibus, sed ex deo. Ne enim cui seculi labentis ętati superni respectus munera deessent, illi qui à mundi initio, vsque ad tempora datæ circuncisionis, vel post datam, de alijs nationibus deo placuerunt, vel hostiarum oblationibus, vel certe sol: fidei virtute, suas suorumque animas creatori commendantes, à primi reatus vinculis absoluere curabant. Misericordia enim domini ab æterno vsque in æternum super timentes eum, Psal. 102. Voluit ergo dominus cir- z
cuncidi, quum de genere esset Abraę, ob legis confirmationem. sic enim præceptum erat Gene. 17. infans octo dierum circuncidetur in vobis. Leui. 12. Die octauo circuncidetur infantulus. Hinc Roma. 15. Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, propter veritatem dei, ad confirmandas promissiones patrũ. Hoc enim ostendit, se de semine Abraam, in quo benedicent dæ omnes gentes, Gene. 22. & Gala. 3. Non dicit, in seminibus quasi in multis, sed in semine tuo, qui est Christ' Secundo ad legis completionem. Heb. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Rom. 10. Finis legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Ideo Matt. 5. Non veni soluere legem, sed adimplere. Voluit ergo circuncidi, vt ostenderet se autorem legis, sicut & euãgelij: quoniam qui per seipsum ait Ioh. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest introire in regnum dei, ipse idem per seruum suum prius dixerat, Gen. 17. Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo. Quod si solum baptisma suffc

pisset,videri poterat refugisse circuncisionem,tãquam nihil ad se pertinentem. Si vero circuncideretur, & nõ baptizaretur, quomodo persuaderi posset baptismum sufficere,circuncisione relicta? Nunc itaque baptisma post circuncisionem suscipiens, illud tenendum tradidit,quod vltimo suscepit. Gala.4. At vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suum, factum ex muliere,factum sub lege,vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Hinc vocatus Iesus.i.seruator. Mat.1. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Quis autem potest peccata dimittere,nisi solus deus? Luc.5. Ideo Esa.11. Vocabitur nomen eius Emanuel,quod est,nobiscum deus. Ab angelo prænunciatum Mat.1. sed à deo ab æterno impositum. 4.Esd. Et reuelabitur filius meus Iesus cum his qui cum eo sunt, & iocundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis, & erit post annos hos morietur filius meus Christus, & conuertetur seculum. A Maria & Ioseph vocatum,per apostolos diuulgatum. Act.9. Vas electionis est mihi iste,vt portet nomen meum coram gentibus & regibus. Et necessario. Non enim est aliud nomen sub cælo datum hominibus,in quo oporteat nos saluos fieri. Indubitanter ergo credimus & speramus,quia qui à peccatis saluat,ipse etiã à corruptionibus,quæ ob peccata contigerunt, & ab ipsa morte saluare nõ omittit. Psal.102. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates suas. Dimissis quippe iniquitatibus nostris,ad integrum nos sanat, quum resurrectionis gloria apparente, nouissima inimica destruetur mors. Hæc est plena atque perfecta circũcisio,cum in die iudicij,cunctis simul animæ & corporis corruptibilibus exuti,mox peracto iudicio,ad videndam perpetuo creatoris faciem, aulam cęlestis regni ingredimur. Psal.102. Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur vt aquilæ iuuẽtus tua. Qui ergo ad huius pulcherrimæ renouationis quasi summę circuncisionis desideramus pręmia pertin

gere, curemus primitiuæ circuncisionis & renouationis, quæ quotidianis virtutum exercitationibus fit, subire remedia. Carnalis circuncisio mortifera est, dicente Apostolo Gal. 5. Si circũcidamini, Christus nihil vobis proderit. Spiritualis vero necessaria. Hier. 4. Circuncidimini domino, & auferte preputia cordium vestrorũ. Act. 7. Dura ceruice & incircuncisi cordibus & aurib⁹, vos semper spiritusancto restitistis. Si ergo incircuncisi cordibus & auribus sunt, qui spirituisancto resistunt, est vtique cordis & aurium circuncisio, est & cæterorũ membrorum & sensuum, interioris & exterioris hominis. 2. Cor. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Consistit ergo, vt dicit Bernardus, tam interior quam exterior in tribus. Interior, vt cogitatio sit sancta. Peruersę enim cogitationes separant à deo, Sap. 1. Hie. 4. Vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Prou. 4. Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Secundo, vt affectio sit pura. Lu. 6. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, malus autem similiter mala. Tertio, vt intentio sit recta Lu. 11. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiã corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Ambrosius: Intentio operi tuo nomen imponit. Exterior, in habitu ne sit notabilis, sicut diuitis. Lu. 16. Secũdo, in sermone, ne sit contẽptibilis. 1. Pe. 4. Si quis loquitur, quasi sermones dei. Mat. 12. Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cõdẽnaberis. Tertio, in actione, ne sit reprehẽsibilis. 1. Pe. 2. Cõuersationẽ vestram inter gentes habentes bonã, vt in eo quod detrectant de vobis tanq̃ de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent deum in die visitationis. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Ergo qui videt mulierem ad concupiscendam eam, Mat. 5. & qui habet oculos sublimes, quem odit dominus, Prou. 6. auertat oculos suos ne videant vanitatem, Psal. 118. Qui obturat aurem suam ne audiat legẽ,

Prou.28. & ad clamorem pauperis, Prou.21. procliuus ad detractiones, sepiat aures suas spinis, ne audiat linguam nequam, Eccl.28. Qui potens est ad bibendum vinum, & fortis ad miscendam ebrietatem, cui væ, Esa.5. gustet & videat quoniam suauis est dominus, Psa.33. Cuius manus dextera, est dextera iniquitatis, Psal.143. & repleta muneribus, Psal.25. leuet manus suas ad mandata dei quæ dilexit, Psal.118. In cuius vijs infelicitas, & viam pacis non cognouit, Esa.59. prohibeat pedes suos ab omni via mala, vt custodiat verbum dei, Psalm.118. Cuius lingua loquitur iniquitatem, Psalm.72. & qui loquitur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus suis, Psal.27. custodiat vias suas, ne delinquat in lingua sua, Psal.38. & donec in eo est halitus, & spiritus dei in naribus eius, non loquatur labijs suis iniquitatem, Iob.27. Sic ergo omnes sensus suos petra spiritalis exercitij se ostendat habere circuncisos. Petrinis enim cultris circuncisionem fieri legimus, Iosu.5. Petra autẽ est Christus, 1.Cor.10. Cuius fide, spe & charitate, non solum in baptismate, sed in omni actione deuota purificantur corda bonorum. Ambrosius: Circuncisus vitijs, diuino dignus iudicabitur obtutu. Psal.33. Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum.

De aduentu magorum, Mat. II.

ARTICVLVS X.

Mat. 2. O

CVm natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, & venimus adorare eum.

Ostendit quemadmodum seruator iuxta prophetarũ oracula in Bethleem natus, & gentibus fit agnitus. Vo

luit enim omnibus esse perspicuus, qui venerat seruandis omnibus, vt & bonis innotesceret ad salutem, & impijs adimeret omnem ignorantiæ excusationem. Nec omnes eadem ratione pertraxit ad sui notitiã, sed singulos paulatim allexit rebus iam persuasis & familiaribus. Iudæi prophetis habebant fidem, signis & prodigijs commouebantur, atque harum illecebra pellexit eos. Persæ & Chaldæi multum tribuebãt astris, vt huic philosophię potissimum dediti, è cuius peritia mirabilem quendam orbis instauratorem promiserant. Nato ergo Iesu, ex virgine vera carne sumpta in Bethleem Iudæ, ad differentiam alterius quæ est in tribu Zabulum, Iosu. 9. Quia de semine Dauid. Iste Herodes Ascalonita, natione Idumęus, cuius filius Herodes Antipas, occidit Iohannem, & Christum illusit, Luc. 23. Fuit alter Herodes Agrippa, qui Iacobum occidit, Actu. 12. Meminit ergo regis alienigenæ, vt ostenderet quemadmodũ locum, sic & tempus diuinis consentire oraculis. Gene. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Chrysostomus: Quandiu sub propriæ gentis regibus & ducibus fuerunt, misit eis deus prophetas: sed nunc sub alienigenis misit filium seruatorem. Figurabatur iam nũc regnum Iudæorum (hoc est, synagogę) deficere, & Christi consurgere. Magos Persæ vocant, philosophiæ suspiciendos professione, quemadmodum Iudæi suos scribas, Græci philosophos. Latini doctores nominant. Dicuntur isti reges Psalm. 71. Iob magnus in oriente cum suis amicis, Iob. 2. Qui & reges appellantur Tob. 2. Aureo enim illo seculo per sapientiam, non potentiam gubernabant, nunc per potentiam & stultitiam. Venerunt ab oriente. Chrysostomus: Vnde dies nascitur, inde initium fidei processit, quia fides lumen animæ. Et quo, quod stella veluti per somnium docuerat, cominus discerent & exactius, nihil deterriti itineris magnitudine, Hierosolymam sese præuia stella conferunt: siue quod illic agebant scribæ & pharisęi, in lege & prophetis eruditi, siue quod intellexerant regem eum haud procul ab

Hierosolymis nasciturum,& sic ipsos Hierosolymitas non latere,quod ipsi tam insolito in oriēte indicio cognouissent.Iam enim certi natum esse,solum quærūt de loco in quo tam inclytus partus foret.Sed nusquam serius ac difficilius innotescit Christus, quam in vrbibus opulentis,in aulis principum,& apud sapientiæ professione turgidos.Mirabilis fides,&mirabilior constātia, non enim dubitabant natum, cui diuinus exhibendus honor,nec Herodis,neque Cęsaris formidarunt potentiam,stella duce,quæ luce sua monstrauit opificem, illustrati.Bar.3.Et luxerunt ei qui fecit illas.Ro.1.Inuisibilia enim dei,à creatura mundi per ea quæ facta sunt,intellecta conspiciuntur.Secundum Hieronymum successores Balaam, ex illo Num.24.Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab. stellam in ortu Christi,de semine Iacob nati,apparituram credebāt,cuius ortum obseruabant,quæ illustrior cæteris apparens, simul cum mentis illustratione foris ducatum præstitit.Differebat autem à cęteris stellis:Situ,quia tam prope,vt certum prope designaret locum: Motu, nam per iter directum magos direxit: Effectu, quia die & nocte lucebat.Venimus,aiunt,personaliter iter peregimus. Non sufficiebat per nuncios rem peragi: ipsi nos cultum debitum regi impendere volumus. Esai.42.Ego dominus, hoc est nomen meum , gloriam meam alteri non dabo , & laudem meam sculptilibus. Hunc titulum Iudæi semper reiecerunt.Nam Christum de eo accusarunt. Luc.23.Hunc inuenimus dicentem se Christum regem esse.Eidem renunciarunt Ioh.19. Non habemus regem nisi Cæsarem.Actu.3.Negastis ante faciem Pilati,iudicante illo dimitti. Dani.9.Et non erit eius populus qui eum negaturus est.Publicari prohibuerunt Ioh.19.Noli scribere,rex Iudæorum.In cruce Christo improperando, Matt.27.Si rex Israel est,descendat nunc de cruce.Econtra gentes honorarunt,vt hic claret in Magis & Pilatus ait Iohan.19.Quod scripsi,scripsi. Hieronymus:Ad confusionem Iudæorum,oritur stella in oriente,quam futuram, Balaam cuius erant successo-

res, vaticinio Magi nouerant, vt Iudæi à gentibus Christi natiuitatem discerent. Nec enim aliam ob causam stella viæ dux Magos Hierosolymam ingressuros deseruit ad tempus, nisi vt illorum percontatio diuulgaret rumorem nati pueri, & Iudæi inexcusabiles forent, qui non solum non quęsierunt, sed pòst agnitũ occiderunt.

Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum & scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt: In Bethleem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem 2 terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te exiet dux, qui regat populum meum Israel.

Improbus, data occasione, semper fit improbior. sic sapiens, occasione prębita, sapientior. Nam postquam audierat Herodes natum, quem metuebat nasciturum, quum esset alienigena, quia Idumæus natione, & audierat à Magis viris & eruditione & fortunæ strepitu nequaquam aspernandis, conturbatus est animo. Chrysostomus: Sicut ramum arboris in excelso positæ, etiam si ventus leuis flauerit, mouet, sic sublimes homines leuis nuncij fama perturbat: humiles vero, sicut in conualle, plerunque in tranquillitate consistunt. Iob. 15. Sonitus terroris semper in auribus eius, & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Sed quod Hierosolyma, quis nõ obstupescat? Vere qualis rector ciuitatis, tales & inhabitantes eam, Eccl. 10. & Prouer. 29. Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. Facile enim turbantur, qui pacem pectoris amiserunt. Esaiæ. 48. Non est pax impijs, dicit dominus. Nam quum gaudere deberent, quòd rex suus à Persicis regibus adoraretur, turbati sunt & moti sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est, Psal. 106.

Intelligens autem Herodes illos de insigni illo Iudæorũ rege sciscitatos, quo rem cautius ageret, & certis indicijs puerum deprehendere posset & occidere, sapientes sub specie bona congregatos interrogat, vbi Christus nasceretur. Hunc expectabant Iudæi. Iohannis 4. Scio quia messias venit, qui dicitur Christus, & regnaturum temporaliter, quemadmodum & moderni, dicta prophetarum de secundo aduentu, qui gloriosus, ad primum qui humilis, detorquentes. Zacha. 9. Ipse pauper ascendens super asinam. At illi nondum odio furentes in Christum, quem nondum viderant, simpliciter & incunctanter respondent, propheticum testimonium adducendo Mich. 5. Et tu Bethleem terra Iuda, in sorte Iuda nequaquam minima es. Nec Hebraica veritas, nec. LXX. interpretatio sic habet, sed Matthæus dicta scribarum & sacerdotum allegat. Sensus autem is est; Et tu Bethleem Ephrata, minima quidem es in ciuitatibus Iuda, & tantis milibus comparata, vix paruus viculus, sed ex hoc paruo viculo exibit, qui dux sit in populo meo. Exibit temporaliter qui exit æternaliter à patre. Mich. 5. Et egressus eius à diebus æternitatis. Iohan. 16. Exiui à patre, & veni in mundum. Dux, Esa. 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem & præceptorem gentibus. Deu. 32. Dominus solus dux eius fuit. Felices qui hunc sequuntur ducem: nam in terram ducit viuentium. Psal. 22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Esa. 49. Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum, non esurient neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol, quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Mira Iudæorum cordis duritia, qui alijs ostenso loco natiuitatis eius, quem tanto desiderio patres expectarunt & expetierunt, ipsi nec cum alienigenis requisierunt, nec prædicanti postea crediderunt. Quapropter diuina dispensatione interrogantur, vt veritatem confiteantur, & ex hoc iuste, quia credere noluerunt, condemnentur. Maximus: Ecce ad inquirẽdum regem regum, vna Chaldæos stella pertraxit. Iudaicum

vero populum ad obedientiam dei sui, neo ignea quodam columna cõuertit. Nec quenq̃ moueat tanta hęc perfidia Iudęorũ, ꝙ Christi illos fidem suscipere, neque noui stella fulgoris, neque parturiens virgo percu lerit, qui nec tunc quidem deo suo credere voluerunt, cum illos per arentia deserta ipso comitante deo, cęlum pasceret, & petra potaret.

Tunc Herodes clàm vocatis magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis: & mittens illos in Bethleem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renunciate mihi. vt & ego veniens adorẽ eũ.

Clam rem perscrutatur, quum esse alienigena & suspectos haberet Iudęos, vt cognito loco & tempore, cognosceret puerũ, quem sine strepitu è medio tolleret. Hinc diligenter didicit tẽpus stellæ quę apparuisset, id est, quo tempore apparuisset. Magi vero, vt non est suspiciosa pietas, nihil illum celant, haud quaq̃ suspicantes eum esse tam immanẽ, vt in infantem vixdum natum, sæuire vellet: neque tam ferocẽ & furiosum, vt se speraret humanis cõsilijs oppressurũ, quod diuinitus ageretur. Indicato tempore, ille rursus indicat locum quẽ à scribis didicerat, d. Ite & interrogate diligenter de puero. Contemptibiliter dicit, de puero, nomen potestatis nõ ferẽs in eo. Sibi primũ volebat innotescere puerũ, vt eũ prius tolleret è medio, q̃ populus Iudęorũ eũ plene rescissent natũ: Deo interim & hoc ꝓcurãte, vt incolumes redirẽt magi, suis regionibꝰ annũciaturi Christũ. Rabanus: Finxit nutu & verbis se velle eum adorare, quẽ inuida cogitatiõe tractabat occidere, malitiã cordis depingẽs colore humilitatis, vt magi alacrius redirẽt, nec Iudæi, quorũ futurus erat rex, ipsum abscõderẽt, volẽs sceleratã suã cõscientiã latere, quasi ignoraret deũ nihil latere posse. Esa. 29. Væ qui ꝓfundi estis corde, vt à domino abscõdatis cõsiliũ, quorum sunt in tenebris opera, & dicũt: Quis videt nos? aut quis nouit nos? Hie. 9. Sagitta vulnerãs lingua eorum,

dolum locuta eſt. Leo: O ſtultę æmulationis impietas, q̄ perturbandũ tuo putas furore diuinũ conſiliũ. Dominus mundi temporale non quærit regnum, qui præſtat æternum. Pro. 21. Non eſt ſapientia, non eſt prudētia, non eſt conſilium contra dominum.

Qui cum audiſſent regem, abierunt. Et ecce ſtella quam viderant in oriente, antecedebat eos, vſq; dum veniens ſtaret ſuprà vbi erat puer. Videntes autem ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno valde.

Abierunt ſine mora & malitia. Quũ enim ipſi dolo carerẽt, putabãt & illũ ſine dolo loqui. Claret autẽ ſtellã diſparuiſſe quo ex lege, legis requirere cogerentur, ad ſuã cõfirmationẽ & Iudæorũ cõdẽnationẽ, autorẽ. Augu. Magnũ cæcitatis Iudæorũ teſtimoniũ, extitit illuminatio gentiũ: quia in terra eorũ iſti requirebãt, quem illi in ſua nõ agnoſcebãt. Stella iterũ apparens, omnẽ ex animis illorũ ſolicitudinẽ diſpulit, iã'que certa ſpe & gaudio pleni, neglectis hominũ iudicijs cæleſtem ducem ſecuti, noui regis palatiũ, ſordidum videlicet ſtabulum vidẽt. Leo: Dedit aſpicientibus intellectũ, qui prǣſtitit ſignũ, & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & ſe inueniendũ obtulit requiſitus. Oſtẽdit euangeliſta eos inæſtimabili gaudio repletos, & oraculo ſcripturę & ducatu ſtellæ certificatos. Gloſ. Gaudio gaudet magno qui de domino gaudet, qui verũ eſt gaudium & impermixtũ Phil. 4. Gaudete in domino ſemper. Gal. 5. Fructus autem ſpiritus, charitas, gaudiũ, pax. De mundano dicitur Pro. 4. Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudijs luctus occupat.

Et intrantes domum, inuenerunt puerum cũ Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrram.

Ingrediuntur, reperiunt infantem, nihil à cæteris ſpecie differentem, reperiunt matrẽ nihil magnificum

prę se ferentē, paupertatē & humilitatē tota supellex testabatur. Sed nihil his rebus cōmouetur syncera pietas. Si terrenū quęsissent regē, certe cōfusi fuissent tāti itineris incassum cōsumpto labore: nūc quia cæleste in quirūt, spiritu illuminati, hæc nō necessitatis, sed dispēsatiōis esse diuinæ agnoscūt in figurā, quòd puer iste nō mundanā & transitoriā, sed cęlestē & ęternā daturus esset sibi credētibus felicitatē. Chry. Gaudebāt ocu li eorū humilem aspicere, quē spiritus terribilē cordibus eorū mōstrabat. Quid enim senserint de puero, ostendūt, quū pstrati adorāt eū, quē multis argumētis di dicerūt ꝙ esset deus. Adoratio enim latrię soli deo debetur. Deut. 6. Mat. 4. Dominū deū tuū adorabis. Heb. 1. Et qū introducit primogenitū in orbē terrarū, dicit: Et adorēt eū oēs āgeli. Apo. 22. Deū adora. Hic Mardo cheus ait Hest. 13. Timui ne honorē dei trāsferrē ad hominem, & nequaq̄ adoro nisi dominū deū. Est & alia frequēs in scriptura, quæ dulia dicitur quæ ꝓprie non dicitur adoratio, sed reuerētię exhibitio, ob dignitatē quāpiam Gen. 27. Adorēt te trib⁹, ait Isaac benedicēs Iacob. Sic Iacob pronus in terrā septies adorauit, donec appropinquasset frater eius Esau, Gen. 33. Adorauit & summitatē virgæ Ioseph, Gen. 49. Hæc differētia pul chre ostēditur. 1. Par. 29. Et benedixit oīs ecclesia domi no deo patrū suorū, & inclinauerūt se, & adorauerūt deū, & deinde regē. Nō est credēdū, ꝙ Dauid sanct⁹ in tā sancto ope diuinos suscepisset honores, & si sic, nō si ne vindicta dei, quēadmodū Herodes Act. 12. Qui cōsūpt⁹ à vermib⁹ expirauit, eoꝙ nō dedisset honorē deo, acclamāte populo, dei voces & non hoīs. Fidē autē quā corde cōceperāt, & ore ꝓfessi fuerāt dicēdo. Vbi est q natus est &c. muneribus ꝓtestātur. Apertis enim thesauris, Psal. 71. Reges Tharsis & insulę munera offerēt, reges Arabū & Saba dona adducēt, Esa. 60. Oēs de Saba veniēt, aurū & thus deferētes, & laudē domino annun ciantes. Accepta haud dubie oblatio. Nā fuit iusta, quia aptis thesauris suis, nō alienis. Pro. 4. Honora dominū de tua substātia. Ecc. 34. Qui offert sacrificiū de sub

ſtãtia pauperis,quaſi qui victimat filiũ in cõſpectu pa-
tris ſui.Secundo fuit volũtaria Pſal.53.Voluntarie ſa-
crificabo tibi.2.Cor.8.Hilarẽ datorẽ diligit de⁹.Exo.
35.Egreſſa omnis multitudo filiorũ Iſrael de cõſpectu
Moſi,obtulerũt mẽte prõptiſſima atque deuota primi
tias domino.1.Par.29.In ſimplicitate cordis mei lætus
obtuli vniuerſa hęc,& populum tuũ qui hic repertus
eſt,vidi cũ ingenti gaudio tibi offerre donaria.Verba
ſunt Dauid.Tertio recta,quia ei, deo.1.Para. 29 . Tua
ſunt omnia,& quę de manu tua ſuſcepimus , dedimus
tibi.Ideo ad dei gloriã ordinãda. Matt.6.Cũ facis elee
moſynam,noli tuba canere ante te, ſicut hypocritę fa
ciunt in ſynagogis & in vicis, vt honorificentur ab
hominibus.Quarto precioſa.Exod.23.Non apparebis
in conſpectu meo vacuus.Vnde ad munera Cain non
reſpexit dominus,ſed ad Abel & munera eius, Gene.
4.Mal.1.Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo
maſculum: & votum faciens,immolat debile domino.
Magi vero deſtinatis muneribus,in vno homine mor
talitatem,ſacerdotium & regnum venerati ſunt.Siqui
dem aurum regi conuenit,thus ſacerdoti, myrrha mo-
rituro.Natus eſt mortalis,ſacrificauit in cruce,vicit re
ſurgens,regnat in cęlis.Sic & nobis triplex aperien-
dus theſaurus.Cordis,Luc.6.Bonus homo de bono the
ſauro cordis ſui profert bona.de quo feruida dilectio
offerenda.Apo.3.Suadeo tibi emere aurum ignitum.1.
Cor.13.Maior horum eſt charitas.Col.3. Super omnia
hæc charitatẽ habere,quod eſt vinculum perfectionis.
Oris,Pro.21.Theſaurus deſiderabilis requieſcet in o-
re ſapientis,de quo orationem purã.Pſal.140. Diriga-
tur domine oratio mea ſicut incẽſum in cõſpectu tuo.
Apo.8.Aſcẽdit fumus aromatũ de manu angeli,de ora-
tionibus ſanctorũ.Operis,Mat.13.Simile eſt regnũ cę
lorũ theſauro abſcõdito in agro.de hoc mortificatio-
nem cõdignã offerre debemus.Gal.5.Qui Chriſti ſunt,
carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcen-
tijs. Col.3.Mortificate membra veſtra quę ſunt ſuper
terram.

Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Haud sine magno cordis gaudio, à castissima matre instructi & confortati, quemadmodum pastores, reuersi sunt, laudantes & glorificantes deum super omnib' quæ audierant & viderāt. Si eunuchus reuersus est gaudens, instructus à Philippo, Act. 8. & baptizatus, quantum isti, viso eo quem prophetæ & reges videre desiderarūt, Mat. 13. Quod per aliam reuersi sunt viā, per mysteriū, id'que diuino oraculo, designat ꝙ prima nostra via sit carnis, mundi & peccati: qua, quæsito domino & adorato, nō amplius nobis est incedendum. Pro. 12. Iter deuium ducit ad mortem. sed alia illi prorsus contraria, quę est spiritus, gratiæ atque dei. Psal. 118. Deduc me domine in semita mandatorū tuorum, quia ipsam volui. Heb. 13. Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futurā inquirimus. Hinc Ephe. 2. Nō estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorū domestici dei. Phi. 3. Nostra autem conuersatio in cęlis est.

De purificatione, Luc. II.

ARTICVLVS XI.

ET postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Mosi, tulerunt Iesum in Hierusalem, vt sisterēt eum domino, sicut scriptum est in lege: Quia omne masculinum adaperiens vuluā, sanctum domino vocabitur: & vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Luc. 2.

Ostēndit dominum, qui non venit legem soluere sed adimplere, Matt. 5. legem complentem, per sanctos spiritu dei repletos, legis dominum & consummatorem comprobatum. Prçscripserat lex, vt omne mascu-

linum, simul atque vulua matris aperta prodiret in lucem, haberetur domino sacrum, siue natum ex hominibus esset, siue ex brutis animalibus, Exo.13. vt hinc quoque primitiæ cederent sacerdotibus, sic tamẽ, vt hominis primogenitũ à sacerdotibus redimeretur, nisi puer esset tribus leuiticę, Exod.34. Atqui lex ipsa palàm liberat hanc sacram puerperam ab obligatione sua, quæ ait Leui.12. Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, & die octauo circuncidetur puer, ipsa vero trigintatribus diebus manebit in sanguine purificationis. Siquidem hæc nec mulier erat, quæ virum nesciebat: nec semine suscepto aliunde pepererat. Hic enim fœtus cælestis nec ingrediens nec egrediens, virginalis vteri claustra violauit, sed consecrauit potius & consignauit, ne in posterum etiam vel corpus illius veluti tẽplum semel deo dicatum, vel animus deo myrothecium sanctispiritus, vllis humanis inquinamentis pateret. Ezechiel.34. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, quoniam dominus deus ingressus est per eam, eritque clausa principi. Nec hic tamen modestissima virguncula refugit speciem vulgarium puerperarum, quum in partu hoc nihil esset inquinamenti, nihil nisi cælesti puritate, sanctimoniaque plenum. Primo ob humilitatis exemplum. Vera enim humilitas non vult humilis prædicari, sed vilis reputari, vt dicit Bernardus. Beda: Sicut dominus noster & seruator qui diuinitate legẽ dedit, apparens in homĩe, fieri voluit sub lege, vt eos qui sub lege erãt redimeret, vt adoptionem reciperemus filiorum, Gal. 4. ita etiam beata virgo genitrix illius, quæ singulari priuilegio supra legem fuit, pro ostendendo humilitatis exemplo, legalibus non refugit subdi institutis. Ecci.3. Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Secundo ob scandalum vitandum. Sic filius Matt.17. ne scandalizaret vectigal colligentes, didragma soluit. Exhibitus est igitur dominus veluti legi obnoxius in templo, qui dominus erat omnium cælestium ac terrestrium. Non enim erat li-

citum eis sacrificare, nisi in loco quem elegit dominus, Deut. 16. Redemptus est in exiguo precio, qui sui sanguinis precio redempturus erat vniuersum mundum Fuit enim oblatio pauperum, vt patet Leuit. 12. Quod si non inuenerit manus eius, neo potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, vnum in holocaustum, & alterum pro peccato: orabit'que pro ea sacerdos, & sic mundabitur. Non dubium quin huberius fuerint largituri, nisi tenuitas obstitisset. Aderat diues animus, sed ad exemplum nobis parandum, vtilior professio erat paupertatis. Beda: Dominus noster per omnia memor salutis nostræ, nõ solum homo fieri cum deus esset, sed etiam cum diues esset, pauper fieri dignatus ast pro nobis, vt nos sua paupertate & humanitate, diuitiarum & diuinitatis suę donaret esset participes. 2. Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, qui cũ diues esset, propter vos egenus factus est, vt illius inopia vos diuites essetis. Nec sine magno mysterio agnũ typicum nõ obtulit, quum agnũ exhiberet domino, qui tollit peccata mũdi, Ioh. 1. Finis autem legis Christus, Ro. 10. Nihil enim ad perfectum adduxit lex, Heb. 7. Hinc ipse factus est nobis sapiẽtia, & iustitia, & sanctificatio, & redẽptio, 1. Cor. 1. Quia sacrificia legis veteris accepta nõ erãt nisi in fide offerentiũ, inquantum figurabãt Christũ, verũ & perfectum sacrificiũ. Heb. 11. Fide Abel plurimã hostiã q̃ Cain obtulit deo, per quã testimoniũ cõsecut⁹ est esse iustus. & 10. Impossibile est sanguine taurorũ & hircorũ auferri peccata. Ideo ingrediens mundum, dicit: Hostiam & oblationem & pro peccato, noluisti, corp⁹ autem aptasti mihi. Athanasius: Iussit deus bina offerri, quoniã ex corpore & anima homine existẽte, duplicem poscit deus à nobis castitatẽ & mansuetudinẽ, animæ videlicet & corporis: alioqui erit homo hypocrita, gerens tegumentũ occultæ malitiæ: Beda Mystice designat fidelium gratissimã deo per has aues oblationem. Columba simplicitatem, turtur castitatem designat quia & simplicitatis columba, & castitatis ama-

trix est turtur, ita vt si coniugem casu perdat, nō alium quęrere curet. Vnde in laudidus ecclesiæ loquitur dominus Cant. 1. Pulchræ sunt genæ tuę vt turturis. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: oculi tui, columbarum. Genas quippe turturis habet, qui ab omni impudicitiæ peste castum se custodit & mundum: Oculos columbarum, qui nulli nocere desiderans, etiam inimicos simplici amore intuetur. Et quia vtraque auis gemitum pro cantu habet, sanctorum in hoc seculo ploratū designat. Ioh. 16. Amen amen dico vobis, quia plorabitis vos & flebitis, mundus autem gaudebit. Mat. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Merito ergo columba & turtur domino in hostiam offeruntur, quia nimirum simplex & pudica fidelium conuersatio, gratum est illi sacrificium iustitiæ. Psal. 50. Quia qui laborat in gemitu suo, qui lachrymis stratum suum per singulas noctes abluit, acceptissimam prorsus deo victimam mactat. Item par turturum offerri lex iubet, ostēdens quod ex castissimo coniugio procreatus sit. Aut duos pullos columbarum, vt multiplicatio prolis huius signetur.

2 Et ecce homo in Hierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus erat & timoratus, expectans consolationem Israel: & spiritussanctus erat in eo. Et responsum acceperat à spiritusancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini.

Ponit testimonium Christi à fide dignis. Commendatur à famæ claritate, quia notus & famosus in ciuitate sancta, religione & studio legis famosa, Act. 2. Secundo, à vitæ sanctitate. Nam bene fuit ordinatus erga deum, secundum duas partes iustitiæ: Faciendo bonum, quia iustus. 1. Iohan. 3. Qui facit iustitiam, iustus est. Sapien. 10. Iustum deduxit dominus per vias rectas. Declinando à malo, quia timoratus. Prouer. 15. Per timorem domini declinat omnis à malo. Eccl. 1. Qui sine timore

eſt,non poterit iuſtificari.Ideo Eccĕs.7. Qui timet deũ, nihil negligit. Timore caſto,ſancto & filiali,qui timet offenſam & clementiſsimum deum,vt patrem inhonorare abhorret.Pſalm.33. Timete dominum omnes ſancti eius.Beda: Difficile ſine timore iuſtitia cuſtoditur, non ſeruili, ſed filiali: quia iuſtus quanto plus diligit deum, tanto ſolertius offendere cauet.Item ad proximum,non ſuam tantum,ſed populi expectans conſolationem,peccatorum remiſsionem,à diabolo & inferno redemptionem, & æternæ vitæ adoptionem. Senecta iam frigidus, ſed ſpiritu feruens: effœto corpore, ſed animo vegeto: ętate marcidus,ſed vitæ innocentia iam floridus:nimirum vere iuſtus, vereq́ue pius ac religioſus,non venans exemplo phariſæorum gloriam ac quæſtum ab hominibus, ſed publicæ ſalutis auidus, quem nulla voluptas in hac vita remorabatur,niſi vt videret oculis ſuis eum,quem in hoc prophetarum oracula promiſerant venturum,vt conſolaretur Iſraëliticum populum. Tertio ad ſeipſum, quia ſpiritusſanctus cum eo. Aliqui non fuiſſet iuſtus,pius & religioſus. Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam,Iaco.4. Sap.1.In maleuolam animam non introibit ſapientia. Et quia ſpiritualem,non carnalem Iudæorum conſolationem votis omnibus expectabat & præcabatur,erat illi promiſſum oraculo, non experturum ſe mortem, niſi videret quem deus vnxerat ſupra omnes mortales, vt æterno regno, nec vnquam finiendo ſacerdotio potiretur.

Et venit in ſpiritu in templum.Et quum inducerent puerum Ieſum in templum parentes eius, vt facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo,& ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & benedixit deum.

Beda:Eadem gratia qua venturum prænouerat, venientem cognouit.Eſa.64.Occurriſti lætanti & facienti iuſtitiam. Perpende quod ſpiritumſanctum habuit

inhabitatorem, doctorem & ductorem. Psal.142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. O quàm felices tales. Rom. 8. Qui spiritu dei aguntur, ij sunt filij dei. Si quis spiritum Christi non habet, is non est eius. Non omnes in spiritusancto veniunt in templum, sed quidam in spiritu superbię, vt ambitiosi, dignitates & honores aucupantes. Alij auaritiæ, vt Simoniaci. Alij vanæ gloriæ & simulationis, vt hypocritæ. Alij vanitatis & curiositatis, sicut fabulatores. Hi dominũ non merentur in vlnas recipere, sed per dominum è téplo expelli. Notanter euangelista dicit, vt facerent secundum consuetudinem legis: quia non quo ad legis obligationem, sed quo ad temporis determinationem, & humilitatis perfectæ exhibitionem, Maria purificationem peregit, primogenitum exhibendo in templo, sacrificium offerendo & filium redimendo. Num. 18. & Leui. 12. Non igitur se continuit pietas senilis, quin desideratum infantulum complecteretur vulnis suis. O quàm felix & ineffabile gaudium pium illud sensit pectusculum, quum puerum illum tot millibus annorum expectatum, tam libera licentia, pro voluntatis beneplacito amplexatur, deosculatur. Quis enim igné consumentem in sinu portet sine combustione? fonti se immergeret sine madefactione? Nouit se contactu sancti sanctorum indignum, sed vicit amor vehemens rationem, & ad vnionem & amplexum impulit senem. Hinc erupit mox defectura vox in laudem dei, veluti cygneam quandam cantionem promens.

3 Et dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace.

Solet syncera pietas in primis diuinam recognoscere in beneficijs & efferre bonitatem. Hinc gratiæ naturam describit, agnoscit se seruum, agnoscit & tempus gratiæ. Nunc, quo dies sanctificatus illuxit nobis, quo illatam recepimus gratiam in medio templi, Psal. 47. Mal. 3. Statim veniet ad templum sanctum suum dominator quem vos quæritis, & angelus testamenti quem

vos vultis. O vtinã tã prope sentiretur in cordibus nostris, quàm eum sensit annosus senex. Satisfactum est, inquit, domine votis meis hactenus dilatus est dies dormitionis meę: sed tu qui vitæ & mortis habes imperiũ, Sap. 16. nunc dimittis. Attende quomodo sancti habent pro vinculo corpus. Gala. 6. Mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo. Ro. 7. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Agnoscit autem se seruũ & domino mancipatum, nõ timore seruili, qui metuit pœnam magis, quàm culpam & offensam, qui non manet in domo in æternum, Ioh. 8. & 15. Iam non dicam vos seruos, sed filiali, cui ait dominus Mat. 25. Euge serue bone & fidelis. Roma. 6. Nunc igitur liberati à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. Hinc notanter dicit, tuum, non mundi. Iaco 4. Amicitia huius mundi, inimica est deo. Non carnis. Romano. 16. Huiusmodi Christo domino nostro non seruiunt, sed suo ventri. Phil. 3. Quorum deus venter est. Sed Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete seruire iustitiæ in sanctificationem. Non diaboli. Matth. 6. Nemo potest duobus dominis seruire. Lucæ vndecimo. Qui non est mecum, contra me est. Ideo secundum verbum tuum, dimittis me animo placido requietoque, neque quicquam præterea desiderantem in hac vita, sed cupidum etiam ex hoc corpusculo senili demigrandi ad felix consortium piorum hominum, qui diem hunc expectarant, nec videre contigit nisi spiritualibus oculis fidei. Priusquam vidissem, non pacata mente eram, expectans illum: nunc ipso viso, pacem consecutus sum. Vide quid prædicit, imò quid intelligit esse in mundo, & esse in deo sine mundo. Nota triplex esse. Esse in mundo sine deo, est seruire peccatis: & talis, captus est. Prouerb. 5. Iniquitates suæ capient impium, & finibus peccatorum suorum constringetur. Voluitur enim & reuoluitur sicut mare. Esai. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Psalm. 37.

Esse triplex.

Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. Alterum est esse in mundo cum deo, & illud necdum perfectum est, quum habeat secum pugnantem mundũ, carnem & diabolum Iob. 7. Militia est vita hominis super terram, Iohã. 16. In mundo pressuram, in me pacem habebitis. In hac pace sunt iusti. Roma. 5. Iustificati ex fide, pacem habeamus ad deum. Hanc per Christum habemus. Ephe. 2. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Col. 1. Pacificans per sanguinem crucis siue quæ in cælis, siue quę in terris sunt. Tertium est esse cũ deo sine mũdo. Illud est regnum pacatissimum, in quo agnus dei in nobis, & nos in ipso regnamus. Esa. 32. Sedebit populus in pulchritudine pacis. Hac enim tuti sumus, nec metuemus hostem, nec senectutis sentiemus incommoda, nec deformitatem horrescemus. Apocal. 21. Absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quę prima abierunt. Posuit enim fines Hierusalem pacem, Psal. 147. Hinc dicitur princeps pacis, Esa. 9. Ideo admonet Apostolus Heb. 4. Festinemus ingredi in illam requiem. Quid nos miseri prætexemus? qui mori ianua iam aperta timemus, plane ostendimus, quòd non Christi, sed vel mundi, vel carnis serui sumus, qui non in pace dimittuntur, quemadmodum ij qui cupiunt dissolui & esse cum Christo, Phili. 1. sed rapiuntur à rugientibus præparatis ad escam. Sic diues ille audiuit Luc. 12. Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: & quæ parasti, cuius erunt?

Quia viderunt oculi mei salutare tuum.

Quomodo desideraffet transferri à mundo ad perfectam quietem & pacem, adiecit causam aliquantam. Nam oculi carnis hominem, mentis deum, per fidem Seruatorem promissum viderunt, non sine ingenti gaudio. Luc. 10. Multi reges & prophetę voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, ait dominus discipulis. Si Abraam in spiritu & figura diem Christi futurũ præuidit, & gauisus est, Iohan. 8. quid hic senex quum

in vlnis tenebat,amplexabatur,comprimebat,inter hu beraque reponebat ,dicens illud Cant. 3. Inueni quem diligit anima mea:Tenui eum,nec dimittam!Sic videant oculi nostri,aures,manus, & interiora nostra, sentiendo se salutem consecuta , atque in hoc tripudient, lætentur & gaudeant. Salutare dicit. Nam filius hominis non venit animas perdere,sed seruare.Lu.9.Venit enim quærere & saluum facere quod perierat . Luc.19. Esa.52.Videbunt omnes fines terræ salutare dei nostri. Sed videmus nunc per speculum in ænigmate,tunc autem facie ad faciem.1.Corin.13.Iob.19.In carne mea vi debo deum saluatorem meum. Esa.33.Regem in decore videbunt.

Quod parasti ante faciem omnium populorũ. Parauit nobis, id est, gratia sua disposuit nobis dare eum , per quem salus omni populo. Psal.67.Parasti in dulcedine tua pauperi deus. In primo aduentu omnibus paratus est,vt credant, diligant & sanentur: in secundo parabitur , vt videant & rationem reddant. In conspectu omnium populorum, hoc salutare paratum, vt omnibus pateat accessus . Non est acceptio personarum apud deum, sed in omni gente qui timet deum , & operatur iustitiam,acceptus est illi, Actu.10.1. Tim.2. Qui vult omnes homines saluos fieri,& ad agnitionẽ veritatis venire.Psal.97.Notum fecit dominus salutare suum,in conspectu gentium reuelauit iustitiam suã. Non est enim in aliquo alio salus, Actu.4.Differenter tamen paratum est.

Lumen ad reuelationem gentium , & gloriam plebis tuæ Israël.

Est lux mundi prophetarum oraculis promissa , vt dispelleret tenebras omnium gentium, quæ cæcis oculis idola pro deo colebant , & nullam veritatis lucem aspiciebant. Quod autem in tenebris est,occultum manet, & ne se quidem cognoscit. Cum vero adest lumen, reuelatur,manifestaturque, & se & alia videre potest. At hoc luminæ sit reuelatæ sunt gentes, (Esa.9 .Popu-

lus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam) vt & deum & se agnoscerent. Nam quum per ea quæ facta sunt, deum intellexissent, non tamẽ sicut deum glorificauerunt, quapropter obscuratum est insipiens cor eorum, Roma. 1. quare indigebant lumine quod illuminat omnem hominem, Ioh. 1. Esa. 49. Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Aggei. 2. Veniet desideratus cunctis gentibus. Prouer. 13. Spes quæ differtur, affligit animum: Lignum vitæ, desiderium veniens. Desiderium, si compleatur, delectat animam. Iudæis paratum est in gloriam, excipiendo promissum. Mat. 15. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Imò salus ex Iudæis, Iohan. 4. Dicitur autem plebs dei ob specialem cultum & fidem. Psal. 75. Notus in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius, non iuxta carnem tantum, sed iuxta spiritualem cognationem, quæ fide euangelica conciliatur. Israel enim est, quisquis in hanc lucem pios intenderit oculos. Est ergo salus in amotione omnis mali, lumen in cognitione boni & mali, & gloria in adeptione omnis boni, quo ad omnes fideles. Roma. 3. Omnes peccauerunt, & egent gloria dei. Ambrosius: Qui vult in pace dimitti, veniat in Hierusalem, conuersationem habeat cælestem, veniat in templum, imitetur exempla eorum in quibus deus habitat. Expectet dominum, accipiat in manibus, verbum dei brachijs fidei, spei & charitatis amplexetur: tunc dimittetur in pace, vt nõ videat mortem, quia vidit vitam. Esa. 55. In lætitia egredimini, & in pace deducemini, montes & colles cantabunt coram vobis laudem.

Et erant pater eius & mater mirantes super ijs quę dicebantur de illo.

Luc. 2. Q. Ostenso quomodo Iudæis & gentibus manifestatus sit in Bethleem, declarat nunc quomodo Iudæis in Hierusalem, & quod suopte vitio non crediderunt. Ioseph pater lege, non natura. Luc. 3. Vt putabatur filius Io-

seph. Origenes: Quoniam Ioseph vere fuit vir Mariæ, cuius Christus veraciter fuit filius, ideo magis proprie etiam dicitur filius Ioseph, quàm si esset aliunde adoptatus. Mat. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. quod in ea natum est, de spiritusancto est. Ideo Maria mater tum lege, tum natura, imò supra naturã. Mater, sed eius qui cum patre & spiritusancto vnus est deus, ęternus, omnipotens, & immensus, qui omnium est creator, quem omnes adorant angeli, Heb. 1. Crescebat puer, crescebat & fama. Psal. 138. Mirabilia opera tua domine, & anima mea cognoscet nimis. Vere mirabilia opera creationis, quia de nihilo. Heb. 11. Fide credimus aptata esse secula, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Heb. 1. Per quem, hoc est, filium, fecit & secula. Reparationis, quia proprio sanguine. Apoc. 5. Redemisti nos deo in sanguine tuo. Zach. 9. Tu quoque in sanguine testamenti, eduxisti vinctos de lacu in quo non erat aqua. Glorificationis, quia ineffabili modo. Esa. 64. A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt, oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Mirabantur ergo super his quæ dicebantur, & dicta erant ab angelo, pastoribus, Magis, Simeone. & Anna. Vtinam & nobis non stulta & contemptibilia videantur, quę illis mirabilia erant. Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est, his autem qui salui fiunt, dei virtus. Prou. 2. Fili mei, si susceperis sermones meos, & verba mea custodieris, intelliges iustitiam & iudicium.

Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. 2

Est benedictio creationis, sicut deus creaturis benedixit, causando in eis esse naturę & gratiæ. Psal. 103. Be

nedixit eis,& multiplicati sunt. Si ergo deus benedicit principaliter,ministri vero eius ministerialiter. Num. 6. Loquere Aaron & filijs eius. Sic benedicetis filijs Israel,& dicetis eis: Benedicat tibi dominus,& custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Inuocabuntque nomen meum super filios Israel,& ego benedicam eis. Secundo laudis. Psalm. 102. Benedic anima mea domino. Sic creaturæ benedicunt dominũ. Benedixit autem Simeon illis, vt inferiores solent maioribus. Sic Elisabeth Mariæ. Luc. 1. Benedicta tu in mulieribus,vel vt superiores inferioribus,si fuit sacerdos. Heb. 7. Sine vlla contradictione quod minus est, à maiori benedicitur. Cæterum vbi parentibus bene præcatus esset,conuersus ad Mariam,quæ vera mater, dixit: Filius hic tuus, quanquam datus est à deo ad hoc, vt salutem conferat omnibus,tamen hominum vitio fiet, vt quemadmodum multos dei donum amplectentes, erecturus est ad spem salutis æternæ, ita multi gentis Israeliticæ respuentes obuiam dei munificentiam, deijcientur in exitium æternum. Veritate per hunc prodita,cadent qui prius stare videbantur,exurgent,qui iacere videbantur. Ab omnibus Israelitis expectatus est,sed non ab omnibus suscipietur. Quomodo venit in iudicium in hunc mundum,vt qui non viderunt,(de nationibus)videant,& qui vident cæci fiant,hoc est,qui vidẽtur sibi videre de Iudæis. Ioh. 9. ita venit in ruinam & resurrectionem. Siue ergo ex gentibus,siue Iudæis,credẽtibus venit in resurrectionem, non credentibus in ruinam. Ro. 9. Quid ergo dicemus? quod gentes quæ nõ sectabantur iustitiam,apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ est ex fide. Israel vero sectando legem iustitiæ,in legẽ iustitiæ non peruenit. Quare? quia non ex fide,sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis,sicut scriptum est. Esa. 28. Ecce pono in Sion lapidem offensionis & petram scandali,& omnis qui credit in illum,non confundetur. 1. Pe. 2. Vobis igitur honor credentibus,non credẽtibus autẽ lapis quem reprobauerũt ædificãtes: hic fact⁹ est in caput anguli,&

lapis offensionis & petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt. Venit ergo in resurrectionē fideliū & electorum, in ruinā infideliū & reproborum, sed nō vniformiter. Nā in ruinā occasionaliter, in resurrectionē causaliter & directe. Ose. 13. Perditio tua, ô Israel, tātum modo in me auxilium tuū. Bed. Magno sane metu fratres charissimi audiēda sunt verba Simeonis. Desiderāter quidē auditur, quod positus est in resurrectionē, quia ipse ait Iohā. 11. Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiā si mortuus fuerit, viuet. Sed nō min⁹ terribiliter sonat quod præmittitur, in ruinā. Infelix nanque est, qui agnita resurrectionis gloria, deterius cadit, qui visa veritatis luce, grauioribus peccatorum tenebris obcæcatur. 2. Pet. 2. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quā post agnitionē retrorsum cōuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Contingit enim illis illud veri prouerbij Pro. 26. Canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Est ergo placita domino ruina simul & resurrectio. Ruina vitiorum, resurrectio virtutū. Habes male stantē superbiam? cadat, vt surgat quæ iacet, humilitas. Stas peccato? tēpore quouiuis, pecato cade, morere peccato. Col. 3. Mortificate mēbra vestra quæ sunt super terram, fornicationē, immunditiā, libidinem, concupiscentiam malā, auaritiam quę est simulacrorū seruitus. Horū omnium vtilis ruina est, ad quā venit primum Iesus, nec speres resurrectionem, nisi prçcesserit ruina. Peccator es? cadat in te peccator, vt possis resurgere, & dicere 2. Tim. 2. Si cōmortui sum⁹, & cōuiuem⁹. Sic & in signum fœderis. Ioh. 3. Sicut exaltauit Moses serpentē in eremo in ligno, Nume. 21. ita exaltari oportet filiū hominis, vt omnis qui credit in illum, nō pereat, sed habeat vitā ęternā. 1. Tim. 2. Vn⁹ mediator dei & hominū, homo Christus Iesus. Sed cuiā multis cōtradicitur. Bern. Habuit Christus in factis obseruatores, in dictis contradictores, in signis exprobratores, in tormētis sustinuit illusores. Diuinitati & humanitati contradicunt hęretici. Signo virginitatis

(Esa.7. Dabit dominus vobis signum, Ecce virgo conci piet) contradicunt luxuriosi. Sap.2. Vbique relinquamus signa lętitię, nullum sit pratum quod non pertrãseat luxuria nostra. Paupertatis, Luc.2. Hoc vobis signum: Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in pręsepio. Auari. Luc.16. Audiebant hęc, de solicitudine vitanda, pharisęi qui erant auari, & deridebant eum. Humilitatis, Matt.11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Superbi. Ioh.5. Quomodo vos potestis credere, qui gloriã ab inuicẽ accipitis, & gloriã quę à solo deo est, nõ quęritis? Act.7. Dura ceruice & incircũcisi cordibus & auribus, vos semp spiritusancto restitistis. Miraculis Iudæi. Mat.12. Luc.11. In Beelzebub prĩcipe dęmoniorum eijcit dęmonia. Ioh.9. Hic homo peccator est. Doctrinę, Ioh.8. Testimoniũ tuum nõ est verũ. & 10. Dæmoniũ habet, & insanit, quid eũ vultis audire? Passioni, Mat.27. Alios saluos fecit, seipsum nõ potest saluũ facere. Resurrectioni, Mat.28. Dicite quia nobis dormiẽtibus, discipuli eius venerũt & furati sunt eũ. Signo dominicę crucis infideles. 1. Cor. 1. Prędicamus Christũ crucifixũ, Iudæis quidẽ scãdalũ, gẽtibus aũt stultitiã. sed multi (quod grauius) falsi fratres, dicẽtes se nosse deũ, & factis negãtes, Tit.1. Heb.6. Rursum sibimetipsis crucifigẽtes filiũ dei & ostẽtui habẽtes. Et tuã ipsius animã ptrãsibit gladius. Bed. Dolor dominicę passionis, quę & si Christũ, vtpote dei filiũ, spõte sua mori, mortẽque ipsam resurgendo deuicturum nõ dubitaret, vt è sua tamen carne natum nõ sine materno dolore potuit videre crucifigi. Nã & ferrum quod animã Ioseph pertransisse legitur, Psal.104. nil melius quã dura tribulatio intelligitur. Vnde dolores quos effugit parturiẽs, tempore passionis grauius sustinuit. An nõ gladius lingua blasphemãtium? Mat.27. Videamus si veniat Helias ad deponẽdum eum. De cruce filij lachrymosus clamor: Deus meus deus meus, vt quid dereliquisti me: ac dolorosa commẽdatio, Ioh.19. Mulier, ecce filius tuus. Viuus enim sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, Hebrę.4.

Vere ergo penetrauit cor eius, & per medium trãsierunt verba & facta malignantium, Pſal. 56. lingua eorum gladius acutus. Hier. 9. Sagitta vulnerãs lingua eorum. Tale ergo ſignum viſum eſt deo proferre ſub oculos omnium, vt clara veritatis luce prolata, retegerentur cogitationes hominum, quę latebant in corde. Oſtenſum enim eſt, quis bonis cogitationibus deum quæſierit, quis in Chriſtum crediderit, quis eius aduentum ſyncere optarit: quis etiam temporalia quærens, ac in Chriſti aduentu promiſſa putans, in eum tam pauperem, humilem & abiectum, credere ſpreuerit. Nox certum iudicium non habet, ac frequenter vmbras & inania rerum ſimulachra obijcit oculis. Sol exortus, diſcutit omnes præſtigias, ac ſuam cuique faciem, ſuũque colorem reddit. Sic lux euangelicæ veritatis phariſæorum & ſcribarum hypocriſim, qui aliud in ore, aliud in corde gerebant, qui pertinatiſſimis ſtudijs Chriſto aduerſabantur. Gentes autem & publicani, ſubita mutata vita, ſtudijs auidis doctrinam amplectebantur pietatis. Tempore paſſionis Iudęorum reuelata malitia, diſcipulorum ignauia, matris conſtantia, piorum triſtitia, impiorum lætitia: ſed domino reſurgente, iſtorum exultatione in mœrorem conuerſa, illorum mœror in gaudium ſempiternum. Non autem hęc diſparium cogitationum reuelatio tunc ſolum facta in Iudæa, ſed etiam apud nos credenda eſt actitari. Et nunc enim reuelantur cogitationes cordis, cum lecto vel prædicato ſalutis verbo, alij audientium libenter auſcultant, gaudentes perficere actu quod auditu didicerint: alij faſtidientes quæ audiunt, non hęc patrare agendo, ſed potius inſultando nituntur contraire. Origenes: Cogitationes malę in hominibus erant, quæ propterea reuelatę ſunt, vt occideret eas ille, qui pro omnibus mortuus eſt. Quę hic reuelatę nõ fuerint vt remittãtur, in iudicio reuelabũtur vt puniãtur. Sap. 1. In cogitationibus impij erit interrogatio. 1. Cor. 4. Nolite ante tẽpus iudicare, donec veniat dominus, qui illuminabit abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtabit conſilia cordium.

Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuel, de tribu Aſer. Hęc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua: & hæc vidua erat vſque ad annos octogintaquatuor, quę nō diſcedebat de templo, ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens deo die ac nocte.

Determinate deſcribit propter hiſtorię veritatem. Ex re nomen habuit, nimirum à gratia, (quippe ſpiritu prophetico prędita) filia viri laudati de tribu Aſer, qui fuit vnus duodecim patriarcharū. Gene. 30. & Deu. 33. Hæc cum prouectę eſſet ętatis & ſanctitatis, non in aliud videbatur dilata, niſi vt quod ardentiſſimis optarat votis, anus videret, promiſſum infantem qui ſalutem eſſet allaturus populo Iſraelitico. Commendatur autem de ſtatu virginali, quia virgo nupſit: coniugali, quia cū viro ſuo. Gen. 2. Erunt duo in carne vna. Heb. 13. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Viduali, quia vidua circiter annorum octogintaquatuor. Maior autem ætatis numerus. Quæ quā uis eſſet ętate vigenti, non cogitauit de repetendo matrimonio, ſed veluti mundo mortua, ac deo iam dicata, non diſcedebat de templo, victimis euangelicis illi ſacrificans, corpus ieiunijs & animum pijs votis & obſecrationibus, offerens ſe totam domino hoſtiam viuam, rationalem & acceptam. Roma. 12. Obſecro vos fratres per miſericordiam dei, vt exhibeatis corpora veſtra, hoſtiam viuentem, ſanctam, deo placentem. 1. Timot. 5. Quæ vere vidua eſt & deſolata, ſperet in deum, & inſtet obſecrationibus & orationibus die ac nocte. Obſecratio, ſpecies eſt orationis, qua per rem ſacram aliquid poſtulamus. Pſalm. 24. Secundum miſericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam domine. Ieiunium ad orationem diſponit, & hęc duo potentia cōtra dęmones. Mat. 17. Hoc genus dæmoniorū nō eijcitur niſi in oratione & ieiunio. Ieiunio enim ſanantur peſtes corporis, oratione peſtes mentis.

Digna quę domino teſtimonium perhiberet. Beda: Nō ſolum angeli, ſed omnis ſexus & ętas teſtimonium reddit nato puero. Cum enim habiturus eſſet multos contradictores, habere voluit & teſtes.

Et hęc ipſa hora ſuperueniens, confitebatur domino, & loquebatur de eo omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael.

Non caſu vel ab homine vocata venit: ſed ſuggeſſerat illi ſpirituſſanctus iam natum, iamque adeſſe puerum tot ſeculis expectatū. Confitebatur domino, pro tanto beneficio laudans & gratias agens, quemadmodum Zacharias Luc. 1. & ſeruator pro illuminatione ſimplicium Matth. 11. Confiteor tibi pater domine cęli & terrę, quia abſcōdiſti hęc â ſapientibus & prudētibus, & reuelaſti ea paruulis. Nec tacuit apud alios, ſed eadē hora aſſiſtens, quod oculis viderat, quod afflatu didicerat, loquebatur omnibus de puero. nō de mundo, carne, 1. Pet. 4. Si quis loquitur quaſi ſermones dei, qui non carnalem, (cuius opinionis diſcipuli fuerunt ante ſpirituſſancti aduentum, Luc. 24. Nos ſperabamus quia ipſe redempturus erat Iſrael. Act. 1. Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? & moderni Iudęi,) ſed ſpiritualem expectabant â peccatis & diaboli tyrannide liberationem, Ioh. 1. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

Et vt perfecerunt omnia ſecundum legem domini, reuerſi ſunt in Galileam, in ciuitatem ſuam Nazareht. Puer autem creſcebat & cōfortabatur, plenus ſapiētia, & gratia dei erat in illo.

Beda: In eo quod puer erat, creſcere poterat & confortari, non in eo quod verbū: quia ſic plenus ſapiētia & gratia. Creſcebat ętate & corpore, cōfortabatur ſpiritu, plenus ſapientia in intellectu: quia in ipſo omnes

thesauri sapiētiæ & scientię sunt recōditi, Col. 2. Et gratia, quo ad affectū pariter & effectū. In ipso enim inhabitat oīs plenitudo diuinitatis corporaliter, Col. 2. De cuius plenitudine oēs nos accipimus, Ioh. 1. Crescere debemus in virtutibus. 1. Pet. 2. Quasi modo geniti infantes, ratiōabiles, sine dolo, lac cōcupiscite, vt in eo crescatis in salutē: si tamē gustastis quoniā suauis est domin⁹. Nā vt dicitur Iob. 14. Homo natus de muliere, breui viuēs tēpore, repletur multis miserijs, qui nūq̄ in eodē statu pmanet. Hinc proficimus vel deficimus. Hieronymus: Tam diu nō relabimur retro, q̄ diu ad anteriora & priora cōtendimus: at vbi cœperimus stare, descendimus: nostrumque non progredi, retrogradi est. Phil. 3. Quæ retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo. Bernardus: Omne profectō perdit bonum, qui melior esse non desiderat: & vbi incipis nolle esse melior, ibi desinis esse bonus. Colos. 1. Ambuletis digne, deo per omnia placentes, & in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia dei in omni virtute. Profectum & fructum impedit defectus radicis. Sic charitatis. Matt. 13. Non habet in se radicem, sed est tēporalis. Facta autem tribulatione propter verbum, cōtinuo scandalizatur. Ideo Ephes. 3. In charitate radicati & fundati. Humiditatis. Luc. 8. Natum aruit, quia non habuit humorem. Iohan. 4. Qui biberit de aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquę salientis in vitā æternam. Nutrimenti, sic verbi dei. Esa. 55. Quomodo descendit imber & nix de cęlo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti & panem comedenti: sic erit verbum meum quod egreditur de ore meo. Non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quęcunque volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Hinc comminatur dominus. Amos 8. Mittam in eos famem in terram, non famem panis & sitim aquæ, sed audiendi verbum domini.

De fuga in Aegyptum, & innocentum occisione, Mat. II. ARTICVLVS XII.

CVm Magi recessissent, Ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicēs: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. R

Ostendit omnem hominis conatum, sine deo friuolum & vanum: contra deum vero, impium & damnosum. Pro. 21. Non est sapientia, non est scientia, non est consilium contra dominum. Dederat angelus Magis consilium contra dolum Herodis latentem: hic vero Ioseph, contra furorem patentem, hortans eum vt iam arcani conscium, quatenus matrem ac puerum clanculum subduceret in Aegyptum, videlicet hoc agente consilio diuino, vt ea quoque regio tota prodigiosis deorū cultibus dedita, dum profugo præbet hospitiū, eius contactu, commercioq́ue pręparetur ad aliquod primordium verę pietatis. Remigius: In somnis apparet, quia à curis secularibus quiescentes, angelica visione, & cęlesti consolatione perfrui merentur. Hilarius: Accipe puerum & matrem. Cum Mariam desponsatam Ioseph significabat, ipsam coniugem nominabat: post partum vero, mater tantum pueri Iesu declaratur, ne Ioseph pater putaretur. Chrysostomus: Quomodo ante homines filius dei fugit? & quis de inimico liberat, si & ipse inimicos timet? Sed oportebat vt regulam humanæ naturæ seruaret etiam in hac parte, & exemplum spei relinqueret etiam in hac parte. Nam quia deus & homo, hinc opera fecit diuinitatis declaratiua. Iohan. 5. Ipsa opera quę ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me & 10. Opera

quæ ego facio in nomine patris mei, hæ testimonium perhibent de me. Fecit & infirmitatis humanę & veritatis, contra hęreticos, manifestatiua. Non enim erat difficile deo, puerum illesum, subitò extincto Herode, seruare, si libeat: sed hic ordo negocij, magis conducit ad confirmandam fidem. Poterat & alio modo euadere, quemadmodum Luc. 4. manus exijt præcipitare volentium, & Iohan. 10 lapidare conantium: sed si manus incidisset inimicorũ, nec fuisset occisus, opinati fuissent ipsum incarnatum apparenter. Voluit autem deus, vt Herodis furor & tyrannis suæ gloriæ seruiret. Est fuga pusillanimitatis, de qua Prouer. 18. Fugit impius nemine persequente. Deut. 28. Dabit tibi dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore, & erit vita tua quasi pendens ante te. Infirmitatis. Sic Helias fugit Iezabel, 3. Reg. 19. Discretionis. Sic Paulus à Damasco Actu. 9. Mat. 10. Cum vos persequentur in vna ciuitate, fugite in aliam. Actu. 8. Facta est autem persecutio magna in ecclesia quę erat in Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, pręter apostolos. Dispensationis. Augustinus: Recessit non necessitate, sed dispensatione: & potestate ea qua iuuenis pependit in cruce, latuit in Aegypto. Chrysostomus: Christus in Aegyptum fugere voluit, pie recordatus plagarum: nunc illi dans reconciliationis signum, vt decem plagas vna sanaret medicina: ac sic populus qui ante fuerat persecutor populi primogeniti, fieret custos filij vnigeniti: ac qui illi populo dominati sunt violenter, filio cum deuotione seruirent reuerenter: ac si iam non irent ad mare rubrum demergendi, sed vocarentur ad aquam baptismatis viuificandi: & quia à suis non receptus, transijt ad gentes. Actu. 13. Vobis oportebat primum loqui verbum dei: sed quia repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce cõuertimur ad gentes. sic enim pręcepit nobis de⁹.

Fuga quotuplex.

2 Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum, & erat ibi

vſque ad obitum Herodis,vt adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetam dicentem: Ex Aegypto vocaui filium meum.

Chryſoſtomus: Omnis perſecutionis anguſtia, nox eſt:refrigeriũ vero,dies:& quos per gratiæ ſubtractionem deſerit,in tenebris ignorantiæ relinquit.Cum Herodes dicatur.37.annis regnaſſe,& 30. anno regni ipſi' natus Chriſtus, patet dominum 7.annis in Aegypto peregrinatum.Eſa.19.Ecce dominus aſcẽdet ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & conmouebuntur ſimulacra à facie eius. Ad literam dicitur, idola corruiſſe ad ingreſſum domini: nec mirum. Nam idolum Dagon, ad prẹſentiam arcæ, pronum in terrã corruit, capite & manibus abſciſsis,1. Reg.6.Nota quũ aliquid dicitur de populo, vel certa perſona veteris teſtamenti,prout eſt figura Chriſti vel eccleſiæ, quanuis ad literam de illis exponatur, principalius tamen ac certius de Chriſto vel eccleſia verificatur,quemadmodum illud de Salomone 2. Reg.7. Ego ero illi in patrem, & ipſe mihi erit in filium. Quod Apoſtolus exponit de Chriſto Heb.1. Sic & hic Oſe.11.Puer Iſrael,& dilexi eum, & ex Aegypto vocaui filium meum.Nume.23. Deus ex Aegypto eduxit eum. Notantur & peccatori neceſſaria.Peccatorum reiectio. Ephe.5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis,& illuminabit te Chriſtus.Roma. 13. Hora eſt iã nos de ſomno ſurgere.Eſai.55.Derelinquat impius viam ſuam,& vir iniquus cogitationes ſuas,& reuertatur ad dominum,& miſerabitur eius.Secundum virtutum inſertio.Accipe puerum.Eſa.1. Quieſcite agere peruerſe,diſcite benefacere.Pſal.35.Declina à malo, & fac bonum. Hiere. Bonas facite vias vias veſtras & ſtudia veſtra,& habitabo vobiſcum.Ro.13. Abijciamus opera tenebrarum,& induamur arma lucis. Hinc Gal.3. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis,Chriſtum induiſtis. Ideo.1. Iohan.2. Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Tertium, malorum deuitatio. Corrumpunt enim bonos mores

Regula theologia

colloquia mala, 1.Cor.15.Fuge ergo.1.Corin.5.Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Quare admonet.2.Thes.3. Denunciamus vobis fratres in nomine domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secũ dum traditionem quam acceperunt à nobis.1. Cor.5. Si quis frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Heu heu domine, cõtrarium in praxi.Psal.49.Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Quartum, In bonis perseueratio. Qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, Mat.10.24. Heb.12. Nondum vsque ad sanguinem restitistis repugnantes peccato, & obliti estis consolationis quæ vobis tanquam filijs loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam domini, neque fatigeris dum ab eo corriperis, Prouer.3.

Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à magis, iratus est valde: & mittens, occidit omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis.

Credidit primo magos delusos, eo quod non reuerteretur: sed fama ex Simeonis, Annæ & pastorum protestatione increbrescente, ipsa re comperiens magos sibi verba dedisse, iam impotens iræ, abiecto fuco, prorupit in manifestam insaniam: missisque vesaniæ suæ ministris, occidit omnes infantes bimulos, aut hac ætate minores, secutus temporis supputationem, quo magi prædixerant sibi primum visam esse pueri stellam. Chrysostomus: Putabat infelix tyrannus, seruatoris ad uentu, regali se solio priuandum, quum tamen ad hoc minime venerit, Nam quæsitus in regem, fugit, Iohan. 6.quæsitus ad passionem, se libere obtulit, Iohan.18. Hinc quanuis scripturarum non ignarus, quia profe-

lytus, sciret Christum nasciturum, nec diuinæ ordinationi quenquam posse obsistere, malitia tamen & regnandi ambitione excæcatus, quum nesciret in quem, in suspectam desæuit ætatem. Quemadmodum bestia vulnerata, quicquid oculis occurrit, quasi actorem sui vulneris dilaniat. Et quia per filios Romam citatus, quod conceperat, post magorum discessum perficere nõ valebat, finaliter in regno per Cæsarem confirmatus, quam conceperat, post biennium malitia parturiuit. His rebus parabatur exemplum, quid essent ab impijs principibus passuri, qui credituri essent euãgelio: quid profecturi, qui fidem euangelicam, teneram adhuc, & in piorum animis gliscentem, crudelitate sua conarentur extingere. Ob Christum interimi, seruari est. Nunquam enim prophanus hostis sic prodesse potuisset obsequio, quãtũ pfuit odio, illis coronã, sibi pœnã parãs.

Tunc adimpletum est, quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Vox in rama audita est, ploratus & vlulatus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

Rama Hebræis excelsum sonat, vt claram, longe lateque sonantem vocem intelligas plorantis. Hie. 31. Lamentatio, ac ploratus, ac fletus. Rachel, quę enixa Beniamin, hoc est, doloris filium, mox à partu perijt, sepulta est non procul à Bethleem. Hinc propheta sub huius persona, matrum luctum, suos filios ab Herode trucidatos deplorantium, expressit: & quia præceperat non solum in Bethleẽ, quę in tribu Iuda sita, sed & in omnib^9 finibus eius, qui tribum Beniamin contingebant, cuius mater Rachel Gene. 35. paruulos trucidari. vere in excelsis. Sanguis enim innoxius in cęlum clamat. Gene. 4. Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Sic oppresio pauperum Exo. 3. Clamor filiorum Israel venit ad me, vidique afflictionem illorũ qua ab Aegyptijs opprimuntur. Luc. 18. Deus non faciet vindictam

electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Item defraudatio mercenariorum. Iac. 5. Ecce merces operariorum vestrorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures domini sabaoth introiuit. Non autem admisit consolationem, propterea quòd essent omnes è medio sublati, nec reuocandi ad vitam. Sic Iacob credens Ioseph mortuum, ait Gene. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum.

Mat. 2

Defuncto autem Herode, ecce apparuit angelus domini in somnis Ioseph in Aegypto, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Israel. defuncti sunt enim qui quęrebant animam pueri.

Quo plus mali contra diuinam moliuntur dispositionem, quo suæ satisfaciant voluptati, eo magis diuinam promouent, sibi exitum cumulantes, prærordinationem. Sic fratres Ioseph, venditione ipsius adeptos se libertatem autumantes, ad sublimitatem eo promoto, gratia & dignitate ipsius conseruati fuerunt, Gene. 37. & 45. Herodi data erat occasio resipiscendi, non sæuiendi, nisi mentem illius, regnandi cupido occupasset & excitasset. Deseuit enim & in proprium filium, vt dicit Hieronymus: & ob id Augustus Cæsar, vt refert Macrobius, dixit: Melius est esse Herodis porcum quam filium. Et quia vitam oblatam recipere noluit, sed impugnauit: ideo mortem quam non prȩuidit, incurrit. Eccłes 9. Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. Mors autem peccatorum pessima, Psalm. 33. Nam Prou. 11. Mortuo homine impio, nulla erit vltrà spes. Quia de morte naturæ transeunt ad mortem gehennę, quum resipiscere voluerint à morte culpę. Ideo in inferno quærent mortem consumentem & penitus occi-

dentem, & non inuenient, quia fugiet ab eis, Apoca. 9. Imò mors depaſcet eos, Pſalm 48. Econtra apud bonos mors non erit, Apoc. 21. ſed vita ſempiterna. Quęſiuit Herodes infantium exitium, & promouit ad martyrium: ſtabilire ſibi ſtuduit regnum, & æternum accumulauit tormentum. Eo ſublato, angelus apparet Ioſeph, pręcipiens reduci puerum. Nunquam deeſt ſuis deus, maxime deſolatis. Sic Iacob fratris iram declinantem, in viſione conſolatus eſt Gene. 28. reuerſionem in terram natiuitatis præcepit, Gene. 32. Sic filijs Iſrael angelicum præſtitit ducatum, Exo. 14. 32. Angelus meus præcedet te. Defuncti ſunt, ait, vt inſinuet nedum Herodē, ſed & ſacerdotes & ſcribas de morte Chriſti cogitaſſe, & Herodis ſtudio conſenſiſſe, vt dicit Hieronymus & Chryſoſtomus, quod & poſtea rei exitus monſtrauit. Vides quam prompte Ioſeph & humiliter obediuit, non reclamans ob itineris longitudinem, expenſarum parcitatem Aegyptiorum atrocitatem, & nunc Iudęorum cęcitatem. Nouit meliorem victima obedientiam, 1. Reg. 15.

Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illó ire: & admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ: & veniens, habitauit in ciuitate quę vocatur Nazareth, vt impleretur quod dictum eſt per prophetam: Quoniam Nazarẹus vocabitur.

Refert Ioſephus, Herodem totum regnum Archelao præ cæteris dilecto filio dimiſiſſe, & ob id Philippum & Herodem fratres Archelai indignatos, Cæſarē appellaſſe: qui conſilio habito, regnum in duas diuiſit partes, dans vnam medietatem Archelao, quæ nomen obtinuit Iudææ, alteram medietatem in duas ſubdiuidens partes, quarum alteram, videlicet Galilęam, dedit Herodi, alteram Philippo, Itureæ & Trachonitidis regionem. Veritus ergo Ioſeph, ne filius vt in regnum, ita & in crudelitatem paternam ſucceſsiſſet, timuit eò pro 2

ficiſci, cum audiſſet eum regnare pro patre. Nam filij, vt communiter, imitatores paternorum ſunt ſcelerum, quare & ſuppliciorum. Hinc comminatur dominus ſe vlciſci peccata patrum in filios in tertiam & quartam vſque generationem. Exo. 20. Ego ſum dominus deus tuus, fortis zelotes, viſitãs iniquitatem patrũ in filios, in tertiam & quartam generationem, eorum qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea. Hinc Eccl. 41. Filij abominationum, filij ſunt peccatorum, & qui conuerſantur ſecus domos impiorum. Filiorum peccatorũ peribit hæreditas, & cum ſemine illorum aſsiduitas opprobrij. De patre impio conqueruntur filij, quoniam propter illum ſunt in opprobrio. Vę vobis viri impij, qui dereliquiſtis legem altiſsimi: quod ſi nati fueritis, in maledictione naſcemini: & ſi mortui fueritis, in maledictione erit pars veſtra. Hic autem Herodes Chriſtũ perſequens, pueros occidit. Herodes enim filius, Chriſtum illudens, Iacobum interfecit, Act. 12. & Iohannem, Mar. 6. Rurſus ergo oraculo confirmatus, vnde iam totus pendebat, ſeceſsit in partes Galilææ. Nec hoc quidem fortuito accidiſſe ſatis arguit, quod prophetia iam olim futurum prędixerat, quod Meſsias ille Nazaræus appellaretur. Quod eſſe factum vel ipſe titulus indicat, quem Pilatus prophetiæ ignarus, cruci affigi iuſsit. Eſa. 11. Et Nazaræus de radice eius conſurget. Iohã. 1. Quem ſcripſit Moſes in lege & prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth. Nam ibi conceptus, Luc. 1. & nutritus, vt claret hic & Luc. 2. Neque vocabulum ipſum myſterio vacat. Nazareth Hebręis à flore nomen habet, quod hic è virgine conceptus ſit, puriſsimus ille floſculus, omnis virginitatis conſecrator: quemadmodum Bethleem domum panis ſonat, vt proditus eſt ille panis cæleſtis, quem qui ederit, viuet in æternum, Ioan. 6. Datum eſt hic exemplum, quemadmodum parentes filiorum curam gerant ſolicitam. Qui enim ſuorum maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior, 1. Timo. 5. Primo curare de

honesta educatione, nam Abac. 2. Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ. Secundo de debita instructione, vt deum timeant, Tob. 1. Cum factus fuisset vir, accepit vxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomẽ suum imponens ei, quem ab infantia timere deum docuit, & abstinere ab omni peccato. & 4. Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto deum, & caue ne aliquando peccato consentias, & prętermittas præcepta dei. Ephe. 6. Educate illos in disciplina & correptione domini. Virtutes diligāt. Eccl. 7. Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum. Prouer. 22. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Ideo Thren. 3. Bonum est viro cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua. Eccl. 30. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum suum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam. Vitia caueant. Eccl. 22. Confusio patris est de filio indisciplinato, & filia fatua in deminoratione fiet. & 30. Doce filium tuum, & in illo operare, ne in turpitudinem illius offendas. Sic contigit Dauid in Absalon, 2. Regum. 15. Et hoc in visu. Iob tricesimoprimo. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Threno. 3. Oculus meus deprędatus est animam. Dauid videns Bethsabee se lauantem, in adulterium lapsus est, 2. Regum. 11. Auditu, 1. Corint. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Hinc de mala dicitur muliere & iuuene vecordi, Prouerb. septimo. Irretiuit eum multis sermonibus & blanditijs labiorum protraxit eum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam. Gustu, Tit. 2. Iuuenes hortare vt sobrij sint. Prou. 20. Luxuriosa res est vinum, & tu

multuosa ebrietas: quicunque ijs delectatur, non erit sapiens. Ideo Ephe. 5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed impleamini spiritusancto. Tactu, omnem malam vitando societatem. Tob. 3. Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me prębui. Dina egressa ad videndũ mulieres regionis, ab Emor filio Sichem fuit corrupta, Gene. 34. Tertio de condigna correctione. Heli non debite corrigens filios, vno die cum ipsis perijt, 1. Reg. 2. & 4. Eccẽs. 7. Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Prouer. 22. Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugauit eam. & 23. Noli subtrahere à puero disciplinam. si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu enim virga percusies eum, & animam eius de inferno liberabis.

Luc. 2. Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia: & gratia dei erat in illo.

T Quanquam istud declaratum sit & positum suprà, eo quòd euangelio secundum contextum Lucæ dominicæ iungatur, hic tamen iuxta historiæ veritatem ordinandum. Euangelistæ enim singuli hinc inde aliqua omittunt, quæ ab alijs sunt descripta: sic tamen, vt narrationis seu descriptionis suæ seriæ continuata, quasi nulla prætermisisse videantur. Porro morum suauitas, comitas, modestia reddebant illum omnibus amabilẽ. Non erat fauor vulgaris, quem sibi nonnunquam ætas illa dotibus humanis colligit, puta formæ gratia, aut alioqui pręcoci docilitate, sed affulsit in eo diuina quædam & admirabilis gratia, pertrahens omnes in amorem virtutis.

De inuentione Iesu in templo, Lucæ secundo.

ARTICVLVS XIII.

ET ibant parentes eius per omnes annos in Hierusalem,in die solenni paschæ. Et cum factus esset Iesus annorum duodecim,ascendentibus illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisq; diebus cum redirent,remansit puer Iesus in Hierusalem,& non cognouerunt parentes eius. Luc.2. V

Quemadmodum in dies magis ac magis Iesus inclarescebat in laudem dei, cuius honorem in omnibus promouebat,ostendit. Quanquam autem Nazareth lõgius abesset ab Hierosolymis, tamen religiosi parẽtes Iesu quotannis se eò conferebant. Sic Tobias,cum omnes irent ad vitulos aureos quos fecerat Hieroboam rex Israel,hic solus fugiebat cõsortia omnium, & pergebat in Hierusalem ad templum domini, & ibi adorabat dominum deum Israel, omnia primitiua sua & decimas suas fideliter offerẽs,Tob.1.Sic dominus adulta iam ętate,mediante iam die festo, ascendit in templum docẽs,Ioh.7.Sic & apostoli post acceptam spiritusfancti gratiam,ascenderũt in templum ad horam orationis nonam,Act.3.Nota ꝙ dicitur,ad horam orationis nonam.Hinc dominus prophetico testimonio, domum orationis,Esai.56.negociationis fieri prohibuit,eijciendo vendentes & emẽtes,Mat.21. Quid modo acturus si veniret?Nõ enim ad orationem, sed fabulationem:non ad concionem,sed contentionem,& detractionem conuenitur.Non sic dies festi agendi, sed primo anima diuino saginanda verbo,hinc corpus curandum.Sic legimus Nee. 8 . Populus stabat in gradu suo,& legerunt in libro legis dei, distincte & aperte ad intelligendum,& intellexerũt cum legeretur. Et dixit Neemias ipse & Athersata, & Esdras sacerdos & scriba, & leuitæ interpretantes vniuerso populo:Diés sanctificatus est domino deo nostro,nolite lugere,noli te flere.Flebat enim omnis populus cum audiret verba legis.Et dixit eis:Ite,commedite pinguia, & bibite

mulſum, & mittite partes eis qui non præparauerunt ſibi, quia ſanctus dies domini eſt, & nolite cōtriſtari. Gaudiũ enim domini eſt fortitudo veſtra. Tob. 2. Cum eſſet dies feſtus domini, & factũ eſſet prãdiũ bonum in domo Tobiæ, dixit filio ſuo: Vade, & adduc aliquos de tribu noſtra timentes deũ, vt epulẽtur nobiſcum. Non ait, voca hiſtriones, Gnatones &c. ſed timẽtes deũ. Hĩc Eccl. 9. Viri iuſti ſint tibi conuiuę, & in timore dei ſit tibi gloriatio. Sed totum proh dolor inuerſum. Omnis cura ad carnis vergit delicias, laude dei & animarum ſalute, ac pauperum indigentia neglectis & poſthabitis. Ideo Amos. 5. Odi & proieci feſtiuitates veſtras, & non capiam odorem cœtuum veſtrorum. Eſa. 1. Neomeniam & ſabbatum & feſtiuitates alias nō ferã. Iniqui ſunt cœtus veſtri, Calendas veſtras & ſolẽnitates odiuit anima mea. Hinc Amos. 8. Conuertã feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cãtica veſtra in planctũ. Tob. 2. Dies feſti veſtri vertẽtur in lamẽtationẽ & luctum. Porrò Ieſus, quum duodecim eſſet annorũ ſecundũ humanã naturã, qui ſecundũ diuinã idem eſt, & anni eius nō deficiũt, Pſal. 101. Heb. 1. & 13. Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula, ſub matris ac nutritij ductu, iã tum ad noſtrũ exemplum, aſſueſcebat religioni, parentes omnes admonẽs officij ſui, quos oportet ex ſeſe prognatos ſtatim ab ipſis, vt aiũt, incunabulis, arcere ab omni laſciuia, ſed ſanctis moribus, vereq́ue pietatis operibus aſſueſcere, dũ adhuc tenera eſt ætas, & molle & ad omnẽ virtutis inſtitutionẽ ſequax ingenium. Pro. 22. Adoleſcẽs iuxta viã ſuã, etiam quũ ſenuerit, nō recedet ab ea. Nō indigebat alieno magiſterio, ſed parentibus alijs caſtæ educationis paratũ eſt exemplũ, & omnibus oſtenſa forma eſt, quomodo ſeſe debeãt præbere morigeros parẽtib⁹, ad ea quæ ſancta ſũt hortãtib⁹. Erat autẽ præceptũ, ter in anno omne maſculinũ cōparere in cōſpectu domini, hoc eſt, Paſchę, Pentecoſtes, & Tabernaculorũ feſtiuitatibus, Exo. 23. & 34. quanq̃ cũ ijs qui longe diſtabãt, in vltimis duabus diſpẽſatũ erat, vt ſufficeret in paſcha adeſſe loco â deo deputato, Deut. 12.

Durabãt autem folẽnitates feptẽ dies, Deut. 16. Non ergo erat peregrinatio eorũ curiofitatis aut voluptatis, fed cultus diuini, honoris & reuerentiæ gratia. Beda: Vtraque natura Chrifti hic aperitur, & quæ iuxta maieftatem patri, & quæ iuxta fragilitatẽ decebat matri. Afcẽdit homo cum hominibus ad offerenda facrificia, feruat legẽ quam feruandã imperarat, vt nos ad feruãdum informaret. Nec mirũ, ꝙ ignorãtibus parentibus; quũ cõfuetudo effet filijs Ifraël ad fefta cõfluentibus vel ad propria remeãtibus, feorfum viros, feorfum mulieres incedere, puerofque cuilibet parenti ad votũ iungi. Hinc Maria Iefum in comitatu fufpicatur Iofeph, & Iofeph ecõtra, in Mariæ. Non ergo cafu & negligentia, fed difpẽfatione actũ eft diuina. Primo, vt fapiẽtiã fuã ad gloriã patris oftẽderet. Ioh. 8. Qui mifit me, me cum eft, & nõ reliquit me folũ, quia quæ placita funt ei, facio femper. Ego honorifico patrẽ meũ. Item, vt zelum fuũ erga patris honorẽ oftenderet à pueritia. Ioh. 2. Zelus domus tuæ comedit me. Et vt cũctis, maxime pueris, exemplum perfiftendi in tẽplo & opere diuino præberet. Prou. 20. Ex ftudijs fuis cognofcitur puer, fi mũda & recta fint opera eius. Ideo Eccẽs. 12. Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ.

Exiftimantes autem illum effe in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos: & non inuenientes, regreffi funt in Hierufalem, requirentes eum. Et factum eft, poft triduum inuenerunt eum in templo, fedentem in medio doctorum, audientem illos & interrogantem. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, fuper prudentia & refponfis eius. Et videntes, admirati funt.

Vulgari parẽtũ folicitudine demirati funt, quid accidiffet, & ne forte ipfis relictis, aliò prexiffet. Requifierunt inter cognatos, inter quos folet ifta ætas non-

nunq̃ cessare, videlicet remorante illos propinquorũ affectu. Verum hic nõ est inuetus Iesus, qui iam tum docuit exemplo, esse renunciandum parentum & cognatorum affectibus ei, qui velit cælestis doctrinæ professionẽ suscipere, queãdmodum pòst docuit verbo. Mat. 10. Qui amat patrem aut matrem plus q̃ me, nõ est me dignus. Hinc cuidam sequenti se ait Matth. 8. Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Inuenerunt in templo, nõ in theatro vel foro, sed in templo: nec ociosum vel lusitantem, sed sedentem in medio doctorum, quos puer vicissim audiebat docentes, & interrogabat, ac vicissim ab illis interrogatus respõdebat, non ꝙ illi necessitas fuerit sciscitari ab hominibus quod disceret, sed vt prudenter interrogando doceret eos qui legis scientiam profitebantur, quum legis vim ignorarent, simul nos interim ad discendi studium accendens, docens'que nullam ætatem esse præproperam ad discendum ea quæ spectant ad pietatem. Hieronymus: Duodecim quidem annos seruator impleuerat, & in templo sedens, & de quęstionibus legis interrogãs, magis docet dum prudenter interrogat. Origenes: Ex vno quippe fonte procedit, & sapienter interrogare, & prudenter respondere. Forte de aduentu & tempore Messię, vt Mat. 22. Quid vobis videtur de Christo, cuius filius sit? Bed. Quod duodennis in templo sedit in medio doctorum, audiens & interrogans illos, humanę est humilitatis exemplum, imò etiam eximium discendę humilitatis exemplum, quum ipsa sapientia æterna (quę dicit Pro. 8. Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus, meum est consilium, mea æquitas, mea prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Beatus homo qui audit me.) sic se humiliarit, vt nimirum hominibus, quanuis summo ingenio præditis, necessariam discendi formam prærogaret, ne qui discipuli veritatis fieri refugerent, magistri efficerentur erroris. Prou. 1. Audi fili mi disciplinam patris tui, & legem matris tuæ ne dimittas, vt addatur gra-

tia capiti tuo, & torques collo tuo Eccl. 6. In multitudine presbyterorũ prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiãt à te. Si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus. Cogitatum tuum habe in præceptis altissimi, & in mandatis illius maxime assiduus esto, & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientię dabitur tibi. Disciplinę hic rectus ordo, prius audire diligenter, & pòst interrogare circa audita pertinẽter. Iac. 1. Sit autem omnis homo velox ad audiendũ, tardus autẽ ad loquendũ. Eccl. 32. Audi tacens & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Pro. 18. Qui prius respondet q̃ audiat, stultum se esse demonstrat & confusione dignum. Hinc admonet Eccl. 11. Priusq̃ audias, ne respondeas verbum, & in medio seniorũ ne adijcias loqui. Pro. 29. Vidisti hominẽ velocẽ ad loquendum? stultitia magis sperãda est q̃ illius correctio. Ideo dicitur Eccl. 32. Adolescens, loquere in causa tua vix cũ necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris, habeat caput tuũ respõsum. In multis esto quasi inscius, & audi tacẽs & quęrẽs. Quãuis autẽ ignotus esset facie doctoribus & circunstãti populo, tamẽ oẽs vertit in admirationẽ sui, q̃ tãtillus puer dictis ac respõsis suis admirabilem quandã, & plusq̃ senilẽ sapientiã declararet, & ob rarã vultus, gest⁹, linguęque modestiã, quę gratiam addebant intelligẽtię. Ioh. 7. Nunq̃ sic locutus est homo, sicut hic loquitur. Hinc Psal. 138. Mirabilis facta est sciẽtia tua ex me: confortata est, & nõ potero ad eã. Iudæi inter alta quę audiebãt, & infirma quæ videbãt, dubia admiratiõe turbabãtur. Quis virginei pectoris gaudia, verasque delicias põsset cõcipere, dũ virgo & mater iam lętissima, filiũ, humani generis dominũ & seruatorẽ, angelorũ solatiũ, in templo inuenit? Nec tamẽ alloqui præsumpsit, donec actu completo, venit ad eam.

Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolẽtes quære-

bamus te,Et ait ad illos:Quid est quod me quærebatis?Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse?Et ipsi non intellexerũt verbum quod locutus est ad illos.

Tacet Ioseph,qui sibi cõscius erat se nihil iuris in partũ spõsæ suæ habere,Mater pro autoritate sua expostulat dolore stimulata. Nouerat filiũ suũ deũ & hominem,ne posse quicq̃ sine ratiõabili causa agere,sed de sua negligẽtia & filij absentia,cuius præsentia sup omnes mundi delicias ipsis dulcis erat, dolebat. Hinc Psal.76.Renuit consolari anima mea,scilicet in hisvanis & caducis,memor fui dei,& delectatus sum.Si memoria,propheta delectabilis sup omnia,quid præsentia?Dulciter alloquitur,cur eos sic contristarit sua absentia.Col.3.Patres,nolite ad indignationẽ prouocare filios vestros,vt nõ pusillo animo fiãt.Pręponit & Ioseph humilitatis & reuerentiæ gratia,quia caput mulieris vir,Ephe.5.Dolẽtes,ait,nec mirum.Quãto enim res amissa charior,tanto inquisitio solicitior. Nos ergo Iesu per peccatum amisso, cordialiter doleamus,& solicite quæramus tanto plus, quantum malum culpę præponderat malo pœnæ, & salus ęterna temporali bono.Hie.2.Scito & vide,quia malum & amarum est reliquisse te dominũ,& non esse timorẽ eius in te. Sed heu malitia excæcati,Sap.2.ordinem peruertendo, in immẽsum de dãno temporali & inconsolabiliter dolemus,animę iacturã dissimulãtes.Quęram⁹ergo. Qui enim quęrit,inuenit,Luce.11.Et hoc intentione recta. Sap.1.In simplicitate cordis quęrite illũ. Deut.4.Cum quęsieris dominũ,inuenies eum, si tamen toto corde quęsieris & tota tribulatione animæ tuæ.Confidentia plena.Mat.7,Quęrite, & inuenietis.Glos.Multũ inueniri desiderat,qui ad quærẽdũ tam solicite inuitat. Qui enim tã prompte se obtulit passioni, nunq̃ se abscondet diligẽter inquirẽti.Perseuerãtia pfecta. Psal. 104.Quęrite dominũ & cõfirmamini,quęrite faciem eius semp.Hie.29.Cũ quæsieritis me in toto corde ve

ſtro, inueniar à vobis, dicit dominus. Abſcōdit ſe nōnunq̄ dei beneficentia, quo ardētius quæratur. Cant. 5. Quò abijt dilectus tuus, ò pulcherrima mulierum? quò abijt dilectus tuus, & quæremus eum tecum? Audiens autem dominus pium matris ſermonem à pio pectore profectum, benigne reſpondit: An nō veniebat vobis in mentem, quod in negocio patris mei oportet me eſſe, quoties ille vocat ad munus delegatū? Et ideo quum non eſſem vobiſcū, in domo patris inueniendus. Beda: Non quod eum quaſi filiū quærunt, vituperat, ſed quis ei ſit verus pater inſinuat, & quid potius debeat ei cui eſt æternus filius, mentis oculos attollere cogit. Origenes: In cęlis ſine matre, in terris ſine patre. Ipſi autem nimio gaudio abſorpti, verba capere nō poterāt. Pro. 13. Deſiderium, ſi compleatur, oblectat animam. Lignū enim vitæ, deſideriū veniens. Sic diſcipuli triſtitia oppreſſi, paſſionis prænūciationē nō intellexere, Luc. 18. At dominus ad tēpus ex ſua bonitate obſequutus eſt illorum imbecillitati, ſimulq́ue pueris omnibus formā & exemplum exhibuit, quanto ſtudio, quantaq́ue reuerentia debeant obſequi parentibus ſuis.

Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis. Et mater eius conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Et Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud deum & homines.

Ambroſius: Magiſter veritatis, officiū implet pietatis, deſcendēs cū eis humiliter, & ſubditus omnia quę filij debent parētibus, impendens obſequia. Nā quum filius eſſet dei, ſe, vt pręſtaret humilitatis formā, & implēdę diuinæ legis ſpeculū, ſubdebat hominibus. Exo. 20. Honora patrem tuū & matrem tuā, vt ſis lōgæuus ſuper terrā. Tob. 4. Honorem habebis matri tuę omnibus diebus vitę tuę. Memor enim eſſe debes, quę & quāta pericula paſſa ſit ꝓpter te in vtero ſuo. Ecci. 7. Honora patrem tuū, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris.

Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis, quomodo & illi tibi. Col.3. Filij, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est in domino. Honorauit ipse matrem, virginem conseruando. Esa.7. Ecce virgo concipiet & pariet filium, vt vnum cum patre cælesti haberet filium. Ipsi obediendo. Bern. Deus cui angeli seruiunt, subditus est Mariæ, imò Ioseph propter Mariam. Discipulo commendando, Ioh. 19. Ecce mater tua. Mater vero omnia quæ dicebantur vel fiebant ab ipso, recondebat in pectore suo, ex admirandis initijs rerum exitus coniectans, nec quicquam sinebat inobseruatum, quo post maiore cum fide narraret omnia discipulis, per orbem vniuersum Iesu vitam prędicaturis. Diuina enim erant quæ dicebantur & agebantur à puero. Imitemur & nos piam domini matrem, omniaque domini verba & facta diurna ac nocturna meditatione reuoluentes, importunos inanium nocentiumque cogitationum repellamus incursus: horum crebra collatione & nos, & proximos nostros, à fabulis ac superuacaneis & male dulcoratis detractionibus castigare, atque ad diuinę laudis frequentiam incitare curemus. Proficiebat ętate quo ad corpus, in augmento corporis, vigore membrorum, & decore personæ: sed quantum ad sapientiam & gratiam, quum ab instanti conceptionis omnem plenitudinem haberet sapientię & gratiæ, non fiebat sapientior ex tempore: neque decrementum ipsius aut gratiæ vel incremētum, quemadmodum cæteri sancti, accepit: sed eam qua plenus erat, paulatim hominibus demonstrabat: & quantum proficiebat ætate, patefaciebat dona gratiæ hominibus quæ sibi inerant & sapientiæ, tantum eos ad dei laudem excitabat per considerationem ipsius sapientię & gratiæ, quæ deus illi contulerat: sic & deo patri ad laudem, & hominibus proficiebat ad salutem. Agebat enim ea quæ deo placita erant, & quæ laudata ab hominibus. Primum enim oportet deo placere, & postea hominibus. Apud deum enim conscientia bona necessaria, & apud homines fama. 2. Cor. 8. Prouidemus

enim bona, non solum coram deo, sed & coram hominibus. Eccl. 7. Melius est nomen bonum quàm vngenta preciosa. Prou. 22. Melius est nomen bonum quàm diuitiæ multæ. super argentum enim & aurum gratia bona. Ideo Eccl. 41. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri preciosi & magni. Docuit ergo nos à primis illis iustitiæ rudimentis, quam oportet ab infantia statim imbibere, perpetuo progressu conniti ad perfectiora. Quemadmodum enim corpus habet auctus suos, vsque ad iustum staturæ modum, iustasque vires, ita & pietas suos habet accessus, donec ad perfectam firmitatem plenitudinis Christi. Grandescit enim Christus in nobis & adolescit, quũ nos à fidei rudimentis ad reconditiorem diuinæ scripturæ sapientiam proficimus: quum relicto lacte carnis, solidum appetimus cibum spiritus: quum neglectis terrenis, euolamus ad cęlestia. Pręposterum est enim, corpus iuxta naturæ cursum semper in melius proficere, & animam nostra socordia semper ad deteriora relabi. Nam id vulgo fieri videmus. Adolescentes ab infantiæ puritate degenerant ad lasciuiam; iuuentus rursus ad lites & pugnas proficit, virilis ætas ad ambitionem & auaritiam Itaque fit, vt quo quis propius accesserit ad ætatem, eo longius recedat ab innocentia. Cæterum qui semel induerunt Christum, hos oportet ad illius exemplum semper ad meliora conniti: quo simul & animi puritate sese commendent oculis dei, & vitæ synceritate famam honestam sibi parent apud homines.

De habitatione Iohannis in deserto.

ARTICVLVS XIIII.

P Ver autem (Iohannes) crescebat, & confortabatur spiritu. Et erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israel. Luc. 1. x

Prodigiose natus, quemadmodum per ætatem adolescebat corpore, ita per afflatum diuini numinis semper in maius proficiebat, firmitate & robore spiritus. Nec diu se continebat in parentum ędibus, sed ab ipsa statim pueritia, subduxit sese ab hominum frequentia, ne vel minimum labis contrahere posset ex amicorum vel vulgi commercio, ac minus inde autoritatis haberet, qui fuerat sanctificatus in vtero matris. Erat illi perpetuum cum deo colloquium. Talis nimirum vita decebat eum, qui pœnitentiæ prædicandæ destinatus erat. Non se ingessit ad munus præconis, sed quum spiritus impulisset animum ipsius, vt suam lucem proferret, & ostenderet populo Israelitico quantus esset, tum magna cum autoritate cœpit agere pręconem.

De prædicatione & baptismo Iohannis in deserto, Mat. III. Mar. I. Luc. III.

ARTICVLVS XV.

Luc. 3. Y

ANno autem quintodecimo imperij Tiberij Cęsaris, procurante Pontio Pilato Iudęam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituraæ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha, factum est verbum domini super Iohannem Zacharię filium in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentię in remissionem peccatorum.

Ostendit quemadmodum Iohannes iuxta propheticum dictum animos populorum prædicatione & baptismi ablutione, ad Christi præpararit aduentum.

Meminit Lucas regum & sacerdotum, tum ob facti certitudinem, tum prophetici dicti impletionem. Ge. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Augustus enim, quo regni Iudeæ vires frangeret, in quatuor partes ipsum diuisit, quod & indicium fuit regni Iudaici mox perituri. Similiter & sacerdotium veluti mox periturum, vagum erat ac mercenarium, cuius principatus tunc erat penes duos insignes impios. Refert Iosephus tunc sacerdotium irreuerenter fuisse venale, ita quod præceptis legis de successione pōtificum, per vim & ambitionem cessantibus, nulli honor pontificatus, vitæ vel generis merito præstabatur. Ad hunc modum rebus apud Iudæos dissectis ac turbatis, exortum est regnum cęlorū, ac nouum sacerdotium, cuius præco delectus erat Iohannes, qui idoneus pœnitentiæ prædicator, prius vita doceret, quàm sermone: ac vacaret omni crimine, qui magna libertate reprehenderet aliorum peccata. Nec tamen suopte impetu prodijt ad prædicandum, sed voce diuina monitus iam adesse tempus agendi prçconem. Roma. 10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Hiere. 23, Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos & ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem vtique eos à via sua mala & à cogitationibus suis pessimis. Gregorius: Quia illum prædicare venerat, qui ex Iudæa quosdam, & multos ex gentibus redempturus erat, per regem gentium & principes Iudæorum, prædicationis tempora designantur: & quia illum qui simul rex & sacerdos, recte per regnum & sacerdotium describuntur. Et quia baptisma quod peccata solueret, dare non potuit, prædicauit: vt sicut incarnatum verbum præcurrebat verbo prædicationis, ita baptismum pœnitentiæ quo peccata soluuntur, præcurreret solo baptismate, quo peccata solui nō possunt. Actuum decimonono. Iohannes baptizauit populum baptismo pœnitentiæ, dicens, in eum qui venturus esset post ipsum, hoc est, in Iesum, vt crederent.

Dicitur baptiſmus pœnitentiæ,quia nulli prodeſt adul to, niſi pœniteat. Actu.2. Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu in remiſsionem peccatorum. Porro terror diuinæ iuſtitiæ quanquam eſt nonnunquam initium ſalutis,quemadmodum amarum pharmacum totum hominis corpus concutiens,ini tium eſt ſanitatis,tamen non abſoluit hominis felicitatem. Gratia & beneficentia conciliat amorem. Amor erga deum reddit felicem. Hinc poſt legem & prophetas lætum Ieſu Chriſti illuxit euangelium. Quod Iohãnes non fortuito, ſed diuina diſpenſatione,vt lucifer ſolem præuenit,Iudæorum animos excitaturus in expectationem mox venturi Meſsiæ, digitoque monſtraturus venientem,quem prophetæ tot retro ſeculis venturum prædixerant. Luc 16. Lex & prophetæ vſque ad Iohannem: ex hinc regnum dei euangelizatur. Ideo Mar.1. Initium euangelij Ieſu Chriſti filij dei,ſicut ſcriptum eſt in Eſaia propheta: (non quod immediate,ſed quod poſt ſequitur.) Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam,qui præparabit viam tuam ante te, Mal. 3. Oſtendit familiaritatem Iohannis ad Chriſtum, quia proximi ante reges familiariſsimi incedunt. Hinc amicum ſponſi ſe nominat, Iohan.3. & quia angelicæ puritatis & vitæ.

2 Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſaiæ prophetæ: Vox clamantis in deſerto, parate viã Eſa.40 domini,rectas facite ſemitas dei noſtri.

Sic nimirum ante medici aduentum admonetur ægrotus,vt agnoſcens morbum,medicum venientem reuerenter excipiat,ſeſeque illi morigerum ac dicto obaudientem præbeat. Lex prior prodita eſt in deſerto, indidem profertur & nouæ legis exordium. Poteſt per vocem intelligi ſermo Iohannis & doctrina,vel ipſe Iohannes. Vnde Iohan.1. Ego vox clamantis in deſerto, hoc eſt, Chriſti clamantis per me. 2. Cor.13. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Hiere.1. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Sicut enim vox or

dinę naturæ prior eſt verbo,ſic Iohannes Chriſtum prę ceſsit: & ſicut vox rem ſignificatam notificat,ſic Iohannes Chriſtum monſtrauit.Iohan.1.Ecce agnus dei.& ſicut vox ſonat & tranſit,& verbum in audientium cordibus relinquit,ſic Iohannes Chriſtum in cordibus credentium. Prædicabat autem, vt ſeſe venturæ ſaluti pœnitentia vitæ prępararent,& aquę baptiſmo,quem ipſe veluti præcurſor dabat,ſeſe redderent idoneos baptiſmo ſpiritus,quem daturus eſſet,cuius aduentus imminebat.Gloſ.Prauitatem abijcite, fidem & bona opera accipite.Pſal.33.Declina à malo,& fac bonum:inquire pacem,& perſequere eam. Oportet ergo nos pręparare animos, rectaſque facere cogitationes & opera, prauam & tortuoſam intentionem rectificando.Pſal. 24.Innocentes & recti adhæſerunt mihi. Rectum autē eſt,cuius medium non exit ab extremis. Deus autem eſt alpha,& o, principium & finis,Apocal. 1. Ille ergo rectus eſt,&ſemitas dei facit rectas,qui ſicut omnia à deo ſe habere cognoſcit,ita ad eum omnia ſua opera dirigit,illi ſoli placere ſtudens. Vię enim eius viæ pulchrę, & omnes ſemitæ illius pacificæ.Col.3. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere,omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti agite, gratias agentes deo & patri per ipſum.Omnia autem impedimenta reijcienda,lapides ſuperbiæ & indurationis Hiere. 5.Indurauerunt facies ſuas ſupra petram,& noluerunt reuerti.Iob 4.Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus.Item lutum luxuriæ.Eccl.9.Omnis mulier fornicaria, quaſi ſtercus in via, ab omnibus prętereuntibus conculcabitur. Sap.1. Spiritus ſapientiæ, diſciplinæ effugiet fictum, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.Item ſpinæ auaritiæ,quę ſemen ſpirituale ſuffocant,Luc.8.Pſal.24. Vias tuas domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Hoc ergo clamandum,vt via domino præparetur.Eſa.58. Clama,ne ceſſes, & annuncia populo meo ſcelera eorum,& domui Iacob peccata eorum.Eſa.40.Vox dicētis, Clama. Quid clamabo?Omnis caro fœnū, & omnis gloria eius

quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, & flos eius decidit: verbum autem domini manet in ęternum.

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Et videbit omnis caro salutare dei.

3 Qui propter imperitiam & modestiam, humiles & abiecti videbantur & inutiles, per euangelicam doctrinam vegeti fient, & opulenti bonis cælestibus. Humilitas enim ad omnem virtutem præparat mentem & gratiam, sicut econtra superbia ad omne peccatum. Eccl.10. Initium omnis peccati superbia. Iob.23. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria. Nam Lucę 14. Omnis qui se humiliat, exaltabitur: Et omnis qui se exaltat, humiliabitur. Qui ergo turgebant inani iustitia legis Mosaicæ, stultaque philosophia mundi huius, deijcientur: quare necesse est eos qui sublimes sunt apud homines opinione iustitiæ aut sapientiæ, supercilium deponere, vt capaces sint iustitiæ & sapientiæ diuinę. Quæque per legis asperitatem difficilia videbantur & impedita, per fidem & euangelicam gratiam expedita fient ac facilia. Necnon quæ prius distorta prauaque fuerant, ad euangelicam regulam repente exæquabuntur: quæque vitiorum & malarum cupiditatum sentibus aspera, vertentur in vias leues & planas. Mentes iracundæ & immites, ad mansuetudinem per infusionem gratię redibunt. Matthæi quinto. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Sic & aspera, per Christi charitatem leuia. Matth.11. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Et certe. Nam Christus aduersarias potestates protriuit, quæ possunt dici montes & colles: & naturales nostras inclinationes ad bonum per suam gratiam reuiuificauit, quę valles dicuntur. Sciendum tamen, quod timor nimius in vallem sępe inducit desperationis, vt claret in Cain Genes.4. & Iuda Matth. 27. Nimia autem præsumptio, in tumorem elationis, sa-

cut patet in lucifero Esai.14.quod damnabile est. Hinc timor nimius per spem eleuandus, & nimia præsumptio ad timorem deprimenda. Tales enim mentes amat dominus, per quas obambulat. 2.Corinth.6. Vos estis templum dei viui, sicut dicit deus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter illos, & ero illorum dominus, & ipsi erunt mihi populus. Huic igitur rerum nouatori præparate vos. Mox aderit, & videbunt eum non solum Iudæi, verum etiam totius orbis nationes oculis fidei. 1. Corinth.13. Videmus nunc per speculum in ænigmate. Post visure in specie. Tunc autem facie ad faciem. Ioan.17. Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam quam dedisti mihi. Viderunt omnes & boni & mali. Baruc.3. In terris visus est, & cum hominibus conuersatus. Sed mali viderunt & oderunt, Iohan.15. Nota quo ad illud Marci primo. Sicut scriptum est, in Græco non haberi, in Esaia, sed in prophetis. Id comprobatum à doctis, qui comprehenderunt hoc testimonium è duobus prophetis esse conflatum. Est enim prior autoritas apud Mal.3. posterior apud Esaiam, etsi nonnihil discrepet ab Hebraica veritate, necnon translatione LXX. Nam cum euangelistæ Hebraice scirent, non indigebant translatione Septuaginta. Deinde quum ab Hebræis non anxiæ decerperent, quod scripturi essent, sed quod memoria suggerebat describerent, verbis nonnunquam dissident, in sententia concordant, id quod pluribus in locis admonuit Hieronymus.

In diebus illis venit Iohannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem eius erat locustæ & mel syluestræ. Mat.3. Z

Ostensa prædicationis Iohannis idoneitate ex scripturæ autoritate, nunc ostenditur ex vitæ austeritate. Prodijt non è regum aulis, aut è vulgato hominum cœtu, sed ex eremo, vbi à puerò vitam angelicam egerat, victu facilimo, facileque parabili contentus, amictus pallio è cameli pilis contexto, cinctus zona pellicea. Hieronymus: è pilis, inquit, non è lana molliori, Aliud austeræ vestis indiciũ est, aliud luxuriæ mollioris. Hinc dominus Iohannem de illo commendat, Mat. 11. diuitẽ vero de isto condemnat, Luc 16. Zona pellicea, qua accinctus fuit & Helias, mortificationis cingulum est. Habitatori solitudinis congruum est, non delicios ciborum, sed necessitatem humanæ carnis explere. Locusta animal est, quo Parthi vescuntur pro delicijs, vt dicit Pli. lib. 11. c. 29. Sic & quidam populi Aethiopię, qui in hunc vsum eas fumo & sale durarent. Sed non est veri simile, eum qui nec panem manducabat, Luc. 7. animalibus viuere, sed magis fructibus & herbis. Dignus qui dominum pręnunciaret. Apostolus ait 1. Cor. 9. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prędicauero, ipse reprobus efficiar. 1. Timo. 6. Habentes victum & quibus tegamur, his contenti sumus.

Tunc exibant ad eum Hierosolymitę vniuersi, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanẽ, & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.

Ostenditur prædicationis vtilitas. Primus enim regnum cælorum publice prædicauit, vt præcursor domini hoc priuilegio honoraretur. In veteri enim instrumento bona promittebantur terrena seruantibus legẽ. Esa. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. cælestia vero quasi implicite, hic autem aperte iã instare, & in proximo esse regnum cęlorum, felicissimũ quidem illud & exoptabile, sed in quod non pateret aditus, nisi puris ab his terrenis sordibus. Ad hanc vocẽ, in typum moxabolendarum animi sordium, plurimi

tingebantur in flumine Iordanis, damnantes ipſi vitam priorem, ac palàm cognoſcentes ſua commiſſa, veluti imagine quadam preludendo ad ordinem euangelicum. Primum enim munus eſt, docere: ex doctrina catechumenus incipit & ſuam turpitudinem agnoſcere, & dei bonitatem: totus diſplicet, atque intelligit nulla alia in re paratam ſibi ſalutis ſpem, ad dei gratuitam beneficentiam confugit. Magnus ad ſanitatem gradus eſt, hominem agnoſcere morbum ſuum: ingens ad lucem profectus eſt, agnoſcere tenebras ſuas. Iordanis, Hebręis fluuium iudicij ſonat. Non enim iudicatur à domino, qui ſeipſum iudicat. Hic eſt ille purificator fluuius, ſcatens è duobus fontibus, agnitione propriæ iniuſtitiæ, & recordatione bonitatis diuinæ. Hic eſt ille baptiſmus pœnitentię, flumen lachrymarum, ex intimis cordis venis aquas emittens amaras, ſed acrimonia nitri abſtergens omnes animę maculas. Hinc Petrus egreſſus fleuit amarè, Luc. 22. Sic Maria pedes domini lachrymis rigauit, Luc. 7. Habent phariſæi ſuam cõfeſſionem, ſed arrogantẽ: aliena peccata confitẽtur, non ſua. Luc. 18. Non ſum ſicut cęteri hominũ. Porro qui ſe pręparant ad baptiſmũ euangelicũ, nec ſua bene facta norũt, nec aliena mala cõmemorãt, ſed ſua quiſq[illegible]peccata cõfitetur. Propria benefacta cõmemorare, arrogãtię eſt: aliena mala referre, liuoris eſt & maleuolentiæ. Tametſi baptizabat, nõ tamen peccata relaxabat, ſed ſolũ pœnitentiã prędicabat, & ad remiſſionẽ peccatorũ ferebat, hoc eſt, ad Chriſti baptiſma, p quem remiſſio peccatorum. Hinc Act. 19. Iohãnes baptizauit baptiſmo pœnitẽtiæ populũ, dicẽs: in eũ q vẽturus eſſet poſt ipſum, vt crederent, hoc eſt, in Ieſum. Iohan. 1. Vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans.

Videns autem multos phariſęorum & Sadducęorum veniẽtes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos 2

pœnitentia. Et ne cœperitis dicere intra vos, patrem habemus Abraam Dico enim vobis, quoniam potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abraę.

Quoniam primus ad reſipiſcentiam gradus, à timore dei naſcitur, vt primum à iuſto vindice timeatur ſupplicium, deinde beneficij liberalitas ametur, magna libertate clamat Iohannes contra phariſęos & ſcribas, non ignarus q̃ ſit hoc hominum genus elatum, ferox, & ſibi placens, ob inſignem Moſaicæ legis obſeruationem, ac patriarcharum merita, à quibus gloriabantur ſe oriundos, quaſi deus homines ęſtimaret ex genere, & non magis ex animi meritis. Erant tres ſectæ apud Iudęos, alijs ſe præferentes, Eſſeorum qui abſtractam & rigoroſam ducebant vitam, credentes ſe ſua poſſe iuſtitia ſaluare: & quia temporalia non curabant, ideo nō inueniuntur cum ſcribis & phariſæis in domini perſecutione fuiſſe. Phariſęorum, quorum quidem ſecta probata, ſed auaritia & ambitione in multis corrupta. Actuo. 26. Secundum certiſſimam religionis noſtrę ſectam vixi phariſæus, ait Paulus. Saducæorum, qui reſurrectionem, ſpiritum & angelum negabant, Actuo. 23. Sed quia non ſyncera venerunt, ſed doloſa mente, dure ipſos aggreditur. Germina viperarum, nocentiſſimorum parentum nocentiſſimi filij, aſtutum ac malitioſum hominum genus, quis vos ſubmonuit inſtare ineuitabile ſupplicium, niſi ad pœnitentię remedium cum cæteris fugiſſetis, vt ſic fugeretis ab inſtante ſeuera dei vltione, quæ nulli nec ętati, nec genti parcit, nec conditioni? Sapien. 16. Tuam enim manum effugere impoſſibile eſt. Pſal. 138. Quò ibo à ſpiritu tuo? & à facie tua quò fugiam? Tradunt hoc animal matrem ſuam deuorare, & ſic naſci. Sic Iudæi doctores & prophetas occiderunt. Ezechie. 2. Increduli & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Non veniat vobis in mentem, Abrææ filij ſumus, nobis promiſſa hęreditas ſalutis, non deſeret dominus populum ſuum. Imò

quemadmodum vobis ad meliora resipiscentibus, nihil officiet maiorum impietas,(filius non portabit ini quitatem patris,Ezech.18.)ita nihil profuerit Abrae progenitoris sanctitas,si non laudatam illius fidem & obedientiam imitemini. Hieronymus: Lapides, ethnicos vocat,qui instar lapidum duri & impoliti ac steriles,muta idola colebant.Psal.113.Similes illis fiāt qui faciunt ea,& omnes qui confidunt in eis.Eze.11. Auferam cor lapideum de carne eorum,& dabo eis cor carneum,vt in preceptis meis ambulēt.Esa.55.Ecce gētem quam nesciebas,vocabis: & gētes quę te nō nouerunt, ad te currēt.Ose.2.Dicā nō populo meo,populus meus es: & ipse dicet,deus meus es tu.Siue simpliciter dei significat potentiā,qua cuncta de nihilo creauit,posse & populum durissimis de saxis procreare. Ne ergo putetis,quoniā si nō parcatis ipsi,quod absque filijs deus patriarchā patiatur.Non deerūt patri nostro Abraę filij,qui fide & obedientia referant patrē.Ioh.8.Si filij Abrae estis,opera Abraę facite.Gal.3. Cognoscite ergò quoniā qui ex fide sunt, hi sunt filij Abraę. Hinc Esa.51.Attendite ad petrā vnde excisi estis,& ad cauernam laci de qua pręcisi estis, attēdite ad Abraam patrem vestrū.Si verè ergo vos pœnitet,vt prae vobis fertis,sic viuite,vt appareat vos resipuisse,& ex animo pristinę vitę pœnitentia teneri.Alioqui reijciemini,nisi prorsus mutati, fructus attuleritis euangelio dignos. Chrysostomus: Dignos fructus pœnitētia quomodo facere possumus? Si vtique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti? incipe donare iam propria.lōgo es tēpore fornicatus? à legitimo quoque vsu suspēdere cōiugij,ac perpetuā cōtinētiā sæpius paucorū dierū castitate meditare.Iniuriā cuipiā vel opere vel sermone fecisti? refer beneficiū.Oportet vulneratū etiā remedia adhibere vulneribus,non solū spicula euellere.Non sufficit fugere malitiā,sed etiā facere fructū virtutis. Ex intimo ergo cordis affectu & charitate,sine qua nihil prosunt, fructus edendi.1.Cor.13.Si tradidero corpus meū ita vt ardeam,charitatem autē nō habuero,nihil mihi pro-

deſt.Hinc Antiochus veniam non meruit,2. Mach.9. nec Eſau,Heb.12.Non enim inuenit pœnitentiæ locũ, quanq̃ cum lachrymis inquiſiſſet eam. Nota q́ eſt contritio & ſatisfactio ęquiualens offenſę ſeu culpæ,ęqualitate proportionis,per reſpectũ ad hominis poſſibilitatẽ,hęc reqritur à nobis,nõ autẽ ęqparantię offenſę.

3 Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.Omnis ergo arbor quę non facit fructum bonum,excidetur,& in ignem mittetur.

Nunc vrget extremum periculum, & in acie nouaculæ res poſita eſt.Aut ſynceris animis adeundũ eſt regnum cęlorum,aut accipiẽdum ęternum ſupplicium.Si quidem quãdiu ſpes eſt remedij,ſtercoratione aut putatione ſubuenitur arborum vitijs.Cęterum vltimęde ſperationis indicium eſt,quoties ſecuris admouetur radici.Secundum Origenem & Cyrillum prędixit imminens Iudęorum excidium, ob duritiam & infidelitatem ipſorum.q.d. Iam ſecuris admota eſt ad radicem arboris diu toleratæ, ſuccidetur à ſtirpe populus Abraæ,& inſerentur gentes, Abraam credulitate referentes.Securis,diuinum eſt iudicium, indignos è vita reſecans niſi pœniteant.Luc.13.Succide eam , ad quid enim terram occupat? Eccl.2.Si nõ egerimus pœnitentiam,incidemus in manus domini,&non in manus hominum.Heb.10.Horrendũ eſt incidere in manus dei viuentis.Securis admota eſt radici,nõ ramis aut trunco,funditus & irreparabili vulnere ſucciſura, ni fructus deo dignos produxerit. Neminem neque opes neque generis nobilitas,neque ſapientia liberabit poſthac.Nõ ſufficit ſolũ fugere malitiã,ſed etiã facere fructũ virtutis ſemp.Nã licet heri miſericors fueris , hodie autẽ rapias,bonus nõ eris.Si ergo ſterilitas cõdemnatur,continuata impietas quid meretur?Officioſum animal deus creauit hominẽ,& naturalis eſt ei exercitatio,ociũ vero innaturale.Obeſt enim inertia cũctis corporis mẽbris,& nulli vt animę.Ipſa enim quũ naturaliter ſit cõtinuo mobilis,ociari non patitur.Ioh.

15. Omnem palmitem in me non ferentẽ fructũ, tollet eum. Iudę c.1. Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes, sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuę, eradicatæ, fluctus feri maris, despumãtes suas confusiones, sidera errantia, quibus procella tenebrarũ seruata est in ęternum Eccĩs. 11. Si ceciderit lignum ad austrum aut aquilonem, in quocũque loco ceciderit, ibi erit. Ber. Si scire vis quò casura sit arbor, ramos attende. & quo ponderosior ramorũ est copia, illuc casuram nõ dubites. Non solum autem excinditur à bonorũ consortio, sed & in ignem conijcitur. Mat. 25. Inutilẽ autẽ seruũ proijcite in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentiũ. Psal. 139. In ignẽ deijcies eos, in miserijs non subsistẽt. Ioh. 15. Si quis in me nõ mãserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Has Iohannis oratione tam sęua minacique, territa Iudęorum promiscua multitudo est.

Et interrogabant eum turbę, dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Luc. 3.

Item sanabiles esse cœperunt, qui morbũ agnoscebant & remedium quęrebãt. Ostendit remediũ Iohannes vbique efficax. Deus beneficio nostro nõ indiget, sed sibi patitur imputari, quicquid in proximum egentem ipsius respectu fuerit collatum. Efficacissimum ergo remedium placandi deum offensum, si modis omnibus benefici simus in proximum, cuiuscũque rei inopia laborantem. Quid in diuino examine dicturi sunt, qui superflua perire potius sinunt, q̃ impatiãtur indigentibus? Iac. 5. Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miserijs vestris quę aduenient vobis. Diuitię vestrę putrefactę sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum vestrum ęruginauit, & ęrũgo eorũ in testimoniũ vobis erit, & mãducabit car

nes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis irã in nouiſſimis dieb⁹. Finis corporaliũ bonorũ, ſpirituale bonum eſt, præſertim felicitas vẽtura, vel ſaltẽ pfectus in dei obſequio atque animę virtutibus, prout lex diuina præcipit. Bonitas autẽ mediorũ, ex ipſo fine dependet, ſicut bonitas medicinę, inquantũ confert ad ſanitatẽ, quã ſi impedit, mala & ſuperflua iudicatur. Sic de bonis temporalibus. Pro. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo neceſſaria, ne forte ſatiatus, illicear ad negandum, & dicam, quis eſt dominus? aut egeſtate cõpulſus, furer, & periurẽ nomẽ dei mei. Hinc Tob. 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum, etiam illud libenter impartire ſtude. Quomodo potueris, eſto miſericors.

Venerunt & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm conſtitutum eſt vobis, faciatis.

Beda: Publicani dicũtur, publicarũ rerũ ſeu vectigaliũ exactores. Matt. 21. Publicani & meretrices pręcedẽt vos in regnũ dei. Venit enim ad vos Iohãnes in via iuſtitiæ, & nõ credidiſtis ei: publicani autẽ & meretrices crediderũt ei. Vos autẽ vidẽtes, nec pœnitẽtiã habuiſtis poſtea, vt crederetis ei. Imò Lu. 7. Phariſęi autem ſpreuerũt cõſiliũ dei. Vnde & ſimplices cõtemnebãt. Ioh. 7. Nunqd ex principib⁹ aliqs credidit in eũ, aut ex phariſæis? ſed turba hæc quę nõ nouit legẽ, maledicta eſt. Publicani ergo territi Iohãnis prædicatione, genus alioq deditũ rapinis, & ex publicis incõmodis ſua cõparãs cõmoda, religionis negligẽs, ac magis obſequẽs iuſſis principũ, q̃ pręceptis dei, cõſiliũ ſalutis expetierũt. Iohãnes autẽ ver⁹ pręcurſor illius, q nullũ, quãlibet magnis peccatis inquinatũ, reiecturus erat, leniter reſpõdit: Habetis ſalariũ à Cęſare, pręſcriptũ eſt quid debeatis exigere à populo. Ne quid extorqueatis in veſtrũ lucrũ, vltra id quod pręſcriptum eſt.

Interrogabãt eum & milites, dicentes: Quid

faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris.

Hoc hominum genus, violẽtum & impium, legum negligẽs, ad vim præceps, venalẽ habẽs animam, rapto gaudẽs, licẽcia ferox & insolens. Solẽt autẽ tribus potissimum modis esse noxij, violentia, calũnia & rapinis. Duo ergo vult abesse ab illis: vim, qua prouinciales opprimebant: & calumniam, qua deferebant illos apud suos præsides, quo sine vi, sed nõ minus perniciose, spoliarẽt. Augustinus: Sciebat Iohãnes eos qui militabant, non esse homicidas, sed legis ministros: non suarũ vltores iniuriarum, sed publicæ salutis defensores: alioqui respondisset, abijcite militiam, neminẽ percuttite, vulnerate, prosternite. Chrysostomus: Volebat Iohannes publicanos & milites ad maiorẽ perfectionẽ traducere: sed quoniã nõdum erãt ad illam idonei, minora proponit, ne si maiora proferret, non illis intenderẽt, & ijs etiã priuarentur. Sic & de domino Esa. 42. Calamũ quassatum nõ cõteret, & linum fumigãs nõ extinguet. Ideo Apostolus Ro. 15. Debemus nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

Existimãte autẽ populo, & cogitãtibus omnibus in cordib⁹ suis de Iohãne, ne forte ipse esset Christus, respõdit Iohãnes, dicẽs omnib⁹: Ego q̃ dẽ aqua baptizo vos: veniet autẽ fortior, cuius nõ sum dignus soluere corrigiã calceamentorũ eius. Ipse vos baptizabit in spiritu sãcto & igni.

Tanta autoritate Iohannes prædicabat & baptizabat, vt vulgus apud se suspicari cœperit ipsum esse Messiam. Hæc est enim vulgi leuitas, vt his quos admiratur, plus tribuat quàm par est: quos odit, in his omnia calumnietur. Non tacuit autem nec erubuit publice veritatem, se deprimendo, quo Christi eueheret gloriam. Non enim erat arundo, hominum fauore hinc inde agitata. Tantum, inquit, inter me & Chri

ſtum intereſt, vt ego quanquam aqua baptizem, tamen peccata non remittam: ſed præparo vos efficaciori baptiſmo, quem accipietis ab eo, cuius aduentum vobis prędico, tempore quidem maior ac prædicationis ordine, ſed potentia longe inferior. Mat. 3. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare. Soleas magis ſonat, hinc dicta Græcis, quod ſoleant pedibus ſubligari. Mar. 1. procumbens ſoluere corrigiam calceamentorum eius. Hieron. Matthęus humilitatem, Marcus & Lucas myſterium demonſtrant, quod Chriſtus ſponſus ſit, & Iohannes non meretur ſponſi corrigiam ſoluere, ne vocetur domus eius iuxta legem Moſi, domus diſcalceati, Deu. 25. Ruth. 4. Meum quidem baptiſma non dat ſpiritualem gratiam, ſed neque remiſsionem peccatorum: ipſe autem & remittit peccata, & ſpiritum liberaliter dabit. Non nominat aquam, quia intendit differentiam & excellentiam declarare baptiſmi Chriſti à ſuo, qui tantum fuit in aqua. Secundum Hieronymum, ignem ſumit pro effectu ſpiritusſancti, quia ignit, & charitate mentem inflammat. Hinc in linguis igneis apparuit, Actu. 2. Siue quia in præſenti, ſpiritu baptizamur, & in futuro, igne, 1. Cor. 3. Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Ille ergo efficaci baptiſmo vos baptizabit ſpiritu & igni. Spiritu vos transformabit, igne rapiet ad cęleſtia.

Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans, euangelizabat populo.

Non credatis, ſi baptizati fueritis ab illo, & deinde vitam nō egeritis illo dignam, immunes vos à delicto, nam iudicium habet. Iohan. 5. Pater omne iudicium dedit filio. Act. 10. Ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à deo iudex viuorum & mortuorum. Et permundabit aream ſuam, Mat 3. eccleſiam militantem, in qua nunc boni cum malis ſunt permixti, ſed in fine ſeparandi. Matth. 13. Exi-

bunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Triticum suum congregabit in horreum. Mat. 25. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum. Paleas, mente instabiles, inanes, omniq́ue passionum & concupiscentiarum impulsu volubiles. Psalm. 1. Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit ventus à facie terrę. Inextinguibili. Esa. 66. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Non enim tantum igne affligentur corporali, quantum mente, apprehendendo æternaliter se in igne mansuros Matt. 25. Ite maledicti in ignem ęternum. Non ergo statim quisquis tinctus fuerit, perdurabit in hac examinatione, sed qui spiritum cælestem hauserit, qui charitatis inuictę ignem conceperit, is nulla malorum procella mouebitur, sed magis purgatior reddetur ac firmior, quemadmodum ventilatione spiritus purgatur triticum, & ignis vi purgatur aurum. Quemadmodum de domino scribitur, Iohã. 21. quod multa alia fecit quæ scripta non sunt, sic hic de Iohanne, qui populum exhortabatur ad pœnitentiam vitæ prioris, & ad desiderium mox venturi messiæ, periculo territans, præmijs excitans, ac læto nuncio salutis populares animos ad pietatis euangelicæ studium expergefaciens.

Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo. Iohannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modò. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. Mat. 3. A

Mar. 1. Et factum est in diebus illis, venit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Iohanne in Iordane. Itaque rumore varijs modis, per angelos, per pastores, per magos, per Herodis crudelem solicitudinem, per Zachariæ prophetiam, per Simeonem, per Annam paulatim & clanculum, sed multo maxime per apertũ, summaq́ue autoritate coniunctum Iohãnis testimoni-

um,iam late sparso,indiesque glisсente,sic,vt mali quoque territi,sese ad denunciatum Christi aduentum cōponerent: nimirum tempus erat, vt ipse prodiret in theatrum mundi, non iam alieno testimonio,sed suis ipsius virtutibus sese declaraturus, qualis ac quantus esset. Venit è viculo Nazareth Galilææ,(vbi quod esset educatus ac diu versatus,etiam natus existimabatur) humilis,nullo comitatu,vt quis è plebe, inter peccatores, qui solus sine peccato peccata tollit, ad baptismum pœnitentiæ:ille purificans omnia,baptismum flagitat,qui solus baptismum omnem sanctificat. Hieronymus: Triplicem ob causam voluit baptizari: Primo,quia homo natus,omnem impleret iustitiam legis & humilitatem. Secundo,vt suo baptismo,Iohannis comprobaret. Tertio, vt Iordanis aquas sanctificans, per descensionem columbæ,spiritussancti in lauacro credentium monstraret aduentum,& patris testimonio manifestaretur populo. Iohannes autem ex humilitate prohibebat, quemadmodum Petrus Iohan.13. Domine, tu mihi lauas pedes? Ego,inquit,à te opus habeo baptizari,qui tuis virtutibus longe inferior sum. Et vnde factum est,vt teipsum vsque adeo demittas,vt à me tingi postules,quum nemo purior ab omnibus peccatis? Sine nunc: neo putes indecorum tibi, si tingas me,vt ais,meliorem:mihi certe decorum est, vt qui omnes ad me pertrahere cupio, omnem impleam iustitiam: vt qui serui formam assumpsi,serui impleam humilitatem. Etenim qui docet omnes,& qui perfecta docet,eum non oportet committere,vt aliqua vel minima species in ipsius moribus hæreat iniustitiæ. Quemadmodum ergo occisus est,vt nos à morte redimeret:sic baptizatus, vt suo baptismo animas nostras purgaret,tactuque sui sanctissimi corporis aquis vim regeneratiuam præstaret. His auditis,Iohannes sinit eum, ac tinxit in Iordane,in quo baptizabantur & coriarij, & publicani, & milites. Non erubescit hic principum huius mundi superbia, quæ nihil vult habere cum populo commune? Nemo regum, nemo sacerdotum venit ad baptismum: & si libuisset baptizari,

vix aureo gemmeoue dignarentur baptizari. Sed quisquis se deijcit apud homines, exaltabitur apud deum. At species quidem exemplum habet salutare in Christo modestiæ, in Iohanne obedientiæ.

Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua: & ecce aperti sunt ei cæli, & vidit spiritum dei descendentem sicut columbã, & venientem super se. Et ecce vox de cælis, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.

Luc. 3. Factum est autem, cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orãte, apertum est cęlum, & descendit spiritussanctus corporali specie, sicut columba in ipsum. Et vox de cælo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi. Orauit nõ ob sui indigentiam, sed nostram instructionem & subuentionem, nos erudiens, vt restituta per baptismum innocentia, protinus vertamus nos ad ea studia, quę sunt spiritus, inter quæ primum locum habet deprecatio. Apertum est cælum, quod Adam clauserat, baptismus patefacit. Cum deus in cælis habitare dicatur & esse, tunc cælũ narratur aperiri, dum deus per subiectã creaturã descẽdit & apparet hoibus, nouo modo operãs circa eos. Sic Ezec. 1. & Stephanus Act. 7. vidit cælos aptos. Atque inde descẽdit spũssanctus, per se quidẽ inuisibilis, in colũbę specie, ꝙ hęc auis innocẽtię symbolũ, designãs quales animos amaret spiritus ille cęlestis qualésque faceret. Satanæ spiritus reddit & amat aĩos elatos, tumidos & feroces: at spiritus ille cælestis amat modestos, mites, ac trãquillos. Esa. 66. Super quẽ requiescet spiritus meus, nisi super quietũ & tremẽtẽ sermões meos? Olim ramũ oliuæ detulerat in arcã, iræ diuinæ placatę signũ, ac finiẽdi diluuij pignus. Porro diluuiũ illud quo tũ purgatus est mũdus, typũ habebat nostri baptismi, quo saluis corporibus & aĩabus demergũtur peccata. 1. Pe. 3. Quod & vos nũc similis formę saluos facit baptisma. Vt vnus q̃libet ẽ populo, baptizatus est Iesus, sed pater cęlestis insigni hoc & inaudito signo secreuit eũ à reliq̃s. Accessit huic

paternę vocis argumẽtũ, nõ per Mosen, nõ per angelos, nõ per prophetas proditũ, sed ab ipso patre publicatũ. Nõ quod pater vt est, vel audiri possit, vel cõspici, Io. 1. Deum nemo vidit vnquam, & 5. Neque vocem eius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis, vel vllo corporis sensu percipi, sed quemadmodum spiritus inuisibilis, visibili signo sese patefecit oculis hominum, ita pater edita voce per elemẽta, perculit aures hominum. Tu es filius meus naturalis, vnicus, coæternus, in quo mihi singulariter placuit. Verbum est peculiare sacris literis, quo propensum animum ac præcipuum quendam affectum significat. Si deus lętatur in operibus suis, Psal mo 103. & beneplacitum est domino in populo suo, Psal. 146. quanto magis in filio delectatur vnigenito & complacet, in quo nil dissimilitudinis, nil contrarietatis inuenitur? 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, Iohan. 7. Quia quæ placita sunt ei, facio semper. Audit filius vocem, quo monstratur, quod & nobis qui baptizamur, adoptionem filiorum largitus sit. Gal. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Columba præcedens, designabat ad quem vox ista pertineret, ne quis suspicaretur hoc elogio Iohannem fuisse laudatum, de quo plerique tã magnifice sentiebãt, vt eũ crederent esse Messiã.

Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph: qui fuit Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, qui fuit Matathię, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Helsi, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Matathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda, qui fuit Iohanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cozam, qui fuit Helmadan, qui fuit Her, qui fuit Iesu, qui fuit Eleazar,

qui fuit Norum, qui fuit Mattha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Heliachim, qui fuit Meleam, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Iesse, qui fuit Obeth, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naason, qui fuit Aminadab, qui fuit Arã, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraam, qui fuit Tharræ, qui fuit Nachor, qui fuit Baruch, qui fuit Rachau, qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainam, qui fuit Arphazat, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cainam, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

Adam princeps humani generis, non alium habens generis autorem quàm deum, à quo conditus est è limo terræ, velut è matre. Quoniam autem per huius terreni parentis peccatum, vitiatum erat omne genus humanũ, & genitoris sui referens ingenium, in omne vitiorum genus fuerat prolapsum, missus est collapsi generis instaurator ac redemptor dominus Iesus, vt quod vnius inobedientia corruisset, per vnius obedientiam reconciliaretur. Rom. 5. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores cõstituti sunt multi, ita & per vni⁹ obeditionem iusti constituentur multi. Et quemadmodum omnes qui terreni parentis vestigijs ingressi fuerant, redditi sunt obnoxij morti, ita qui per baptismũ exempti à cognatione peccatoris, inserentur Adæ cælesti, qui est Christus Iesus, illius vestigijs inhærentes, vitam æternam assequentur in cęlis. 1. Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cæle-

ftis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis. Si nõ credis quod secundus Adam sine semine sit factus, ascende memoria ad priorem Adam, & inuenies etiam illum à deo factũ sine semine. Erat autem Iesus ingressus 30. annum, quæ perfecta est ætas, in qua homo vel probus vel improbus cognoscitur, & quod adolescentiæ desit autoritas, propter publicam opinionem imperitiæ, senectus autem minus habet ponderis, ob vires ingenij defectas, ac suspicionem delirationis. Nota apud Hebræos duplici ratione dici filios, iuxta legem, & iuxta naturam. Lex erat, si quis sine liberis decessisset, vt huius frater instauraret posteritatem defuncti, Deut. 25. Itaque qui sic natus erat, duos habebat patres: alterum naturalem, ex quo natus erat: alterum legalem, in cuius nomen & progeniem succedebat, nempe defuncti. Ad hunc modum quum posteritas Salomonis in Ochozia defecisset, ex Simeon cognomento Ioas, qui prognatus erat è stirpe Nathan filij Dauid, instaurata est posteritas Salomonis. Vnde 1. Para. 3. palam inter filios quos suscepit Dauid ex Bethsabee Hierosolymis, nominatim recensetur Nathan, ordine prior Salomone. Non est ergo iste Nathan qui Dauid reprehendit, sed alius ab illo, & genere & officio. Hinc plurimi falluntur, quod nonnulli sint henomines, nõnulli binomines, aut etiam trinomines, interdum cognomina addita ipsis misceantur nominibus. Vnde * Helih idem est cum Iehoiakin, quem corrupte vocant Ioachim, pater naturalis Mariæ virginis, & auus Iesu Christi secundum carnem. Quod testatur Hieronymus. Atque hinc colligere licet, Lucam naturalem Christianæ genealogiæ seriem secutum esse, non legalem, si quidem ad Christum respicias: sin ad Ioseph referas, contrà erit. Nam Matthęus per naturæ lineam deuenit ad Ioseph, quę ad Christum tẽdenti legalis est. Porro quod parum respondeat numerus eorum qui apud Lucam referuntur, & qui apud Matthæum, mirum non videbitur, si consideretur, nõnullos in genealogiæ

Duplices apud Hebræos filij ac patres.

ſerie fuiſſe prętermiſſos, idque data opera, vt indicat Hieronymus, & ante hunc Origenes: Quos ſi cæteris adieceris, videbis & numerum conſentire. Paulus non vno loco monet, pijs hominibus huiuſmodi genealogias & nunquam finiendas quæſtiones eſſe vitandas, quod non ſolum non conducunt ad pietatem, verũ etiã pariant lites & cõtentiones, peſtẽ Chriſtianę cõcordię.

De ieiunio Chriſti, Matth. quarto, Marci primo, Lucæ quarto.

ARTICVLVS XVI.

Tunc Ieſus ductus eſt in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Et quum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt. Mat. 4 B

Oſtendit quemadmodum ſatanas pijs bonorum ſtudijs inſidiatur, quibusve armis Chriſtianæ militiæ potiſsimum vincatur. Quia Adam in paradiſo delicijs affluens, victus eſt oblectamentis, Chriſtus in deſerto, quo hominem incidiſſe inter latrones dixerat, Luc. 10. abſtinentia vicit, & vt bonus Samaritanus, vulnera animæ noſtræ curauit. Chryſoſtomus: Nouerat diabolum auide deſiderare ipſum tentare, ideo ad ipſum in campum proceſsit, prouocans ieiunio & ſolitudine. Vnde ſolitarium aggreſſus eſt, ſicut Euam Gene. 3. Subduxit autem ſe dominus ſubito à turbarum oculis in ſolitudinem, quod ſeceſſus à populi commercio, & auget autoritatem, & acuit deſiderium. Nonnullis etiam tutius eſt verſari inter beſtias cum Chriſto, quàm inter homines beſtijs nocentiores. Vnde Mar. 1. dicitur: Et ſtatim ſpiritus expulit eum in deſertum. Quo docemur non temere nos in tentationes proijcere, ſed ferre, ſi impetamur. Sequitur, & erat cum beſtijs. Sicut virtutes morales efficiunt hominem prompte mobilem à ratione, vt eius ſequatur iudicium: ſic dona ſpiritusſancti reddunt eum faciliter mobilem à ſpiritusſancto. Chriſtus autem

vt homo, plenus fuit spiritusancto. Esa. 11. Et requiescet super eũ spiritus domini. Hic Luc. 4. Iesus autem plenus spiritusancto, egressus est à Iordane, & agebatur spiritu in desertum. Grego. Vt eum illuc suus spiritus duceret, vbi eum ad tentãdum spiritus malignus inueniret. Tentari voluit: Primò, propter adiutorium. Heb. 2. Debuit per omnia fratribus assimilari. & 4. Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia, pro similitudine absque peccato. Augu. Iustum erat vt suis tentationibus nostras vinceret, sicut mortem nostram sua venerat morte superare. Secundò, propter exemplum. Nam Iob. 7. Militia est vita hominis super terram Ideo, vt dicit Hilarius, ostendit dominus hoc exemplo, omnem hominẽ, quantumcunque sanctum, obnoxium tentationibus & expositum. Catechismus inducit odium vitæ prioris ac spem purgationis: in baptismo per fidem in Christum, deponuntur maculæ omnium criminum: mox ad preces datur è cælis munus spiritus, per quem asciscimur in numerum filiorum dei, nimirum insiti corpori Christi, qui est caput ecclesiæ. Sed ob hoc nemo tutus ab insidijs satanæ, qui socorditer agit. Improbus enim ille satanas, tam inuidus salutis humanæ, quàm Christus auidus, miris cuniculis & insidijs solicitat ad defectionem, vt maiori tyrannide possideat relapsum, quàm ante possederat suum. Oppugnat & mundus, oppugnat & caro. Semper ergo pugnandum est, vt semper vincamus. Neque enim prius erit finis pugnę, quàm vitæ: sed tamen quo sæpius hostis vincitur, hoc & ille à conflictu discedit debilior, & nos reddimur fortiores. Tertio, ad pusillanimitatem tollendam, vt dicit Chrysostomus, ne quis turbetur si præter spem irruunt tentationes. Habentes enim spiritum dei, non sunt contenti sedere ociosi, sed ipse spiritus dei qui in ipsis est, vrget aggredi maiora, quibus malignus spiritus eo plus insidiatur. Ideo admonet Eccũs 2. Fili, accedẽs ad seruitutẽ dei, sta in timore, & præpara animam tuã ad tentationẽ. Quarto, ob vincendi modum. Fractum enim nobis

& deuincendum tradidit satanam, viam etiam vincendi commonstrans. Gregorius: Debilis est hostis, cum ei resistitur, vt formica: cum vero ei consentitur, fortis vt leo: nec potest vincere, nisi consentientem. Iac 4. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. 1. Pet. 5. Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quęrens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Ephes. 4. Nolite locum dare diabolo. Hieroni. Lubricus est antiquus serpens, & nisi in capite teneatur, statim totus illabitur. Hinc Genes. 3. Ipsum (semen scilicet mulieris) conteret caput tuum. Demonstrat autem tribus potissimum rebus occurrēdum: Crebris ac puris precationibus, fuga turbæ, fuga luxus, & abstinentia, non sine diligenti meditatione scripturarum diuinarum, ne inertiam pariat ignaua solitudo. Quum igitur Christus inediam ad quadragesimum vsque diem produxisset, Danielem, Heliam ac Mosen referens, (nam nihil in illis diebus manducauit, Luc. 4.) quod sic erat supra humanas vires, vt tamen ab hominibus factum crederent Iudæi tandem vt manifestam humanæ imbecillitatis speciem daret, non dissimulauit se famis inediam sentire. Non autem excessit hunc numerum, ne incredibilis videretur carnis assumptio, & sacramentum celaretur. Proinde ieiunauit, vt satisfaceret pro transgressione, & nobis mereretur gratiam & animæ saturitatem. Quicquid enim fecit & pertulit vt viator, pro nostra salute fecit. Secundo, vt veritatem nostri ieiunij ostenderet, quo contra carnis & diaboli tentationes pugnamus. Matth. 17. Hoc genus dęmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio. Non ergo delicijs vacandum, sed ijs armis vtendum. Gala. 5. Qui Christi sunt, carnē suā crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs eius. Hinc & modum nos docuit ieiunij salubrem. Matth. 6. Tu cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Hieronimus: In isto numero quadragesimæ nobis o-

ftenditur ſacramentum, in quo & Moſes ieiunauit in monte Sina, Exod. 24. & Helias iuxta montem Oreb, 3. Re. 19.

a Et accedens tentator, dixit ei: Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Qui reſpondens, dixit: Scriptum eſt: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore dei.

Quum multa conſpexiſſet in Chriſto, quę virtutis humanę modum excederent, rurſus videret eſuriētem, & affligi corporis inedia, ſuſpicat⁹ eſt nō plus eſſe quā hominem, & hominem qui poſſet arte corrumpi. Erat autem hoc callidum tentatoris conſilium, vt aut vinceret, aut certe expiſcaretur, an hic eſſet ille filius dei promiſſus à prophetis. Quod ſi comperiſſet, iam eo neruos omnes ac fraudes intenderet, vt impediretur aliqua via redemptio generis humani. Admouit igitur primum illud & efficax telum, quo principes humani generis deiecerat, quanquam illos tantum ſolicitabat illecebra pomi blandientis, hic fames etiam intolerabile malum adiuuabat tentatoris conatum. Obiecta eſt velut eſca, corporis humani imbecillitas, ſed tentator impegit in vncum diuinę virtutis. Si filius dei es naturalis, de quo locuti ſunt prophetæ, quod opus eſt te cruciari fame? dic vt lapides iſti panes fiant, quod nutu potes & verbo. Proijcit hamum, non ſolum gulę, ſed & vanæ gloriæ illecebra ineſcatum, quòd hinc maxime capiantur, qui videntur ad ſummum tendere. Sed fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum, Prou. 1. & 21. Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra dominum. Sed fons ſapientiæ, verbum dei in excelſis, Sapien. 8. ſapienter reſpondet ſe nō manifeſtando, ſed illum illudendo & refellendo. Raba. Vtitur dominus autoritate ſacræ ſcripturæ, quia vult humilitate vincere & ratione, non poteſtate, dans nobis exemplum contra malos homines, doctrina potius

quàm vindicta pugnare. Ro. 12. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Sicut corpus humanum non viuit sine cibo terreno, sic nec anima sine spirituali. Quo instruimur, non tam ad hanc caducam & terrenam vitam respiciendum esse, quam ad eam quæ ex adimpletione diuinorũ mãdatorum, diuineq́ue voluntatis expectatur, & nulla necessitate corporea ad hoc adduci debere, vt vnq̃ maligni pareamus tentationi. Cibus enim corporalis, corporis vitam ad tempus prorogat, nihilo secius aliquãto pôst morbo, senio, aliôue casu perituram. Hiero. Si quis nõ vescitur verbo dei, iste nõ viuit. Ioh. 5. Qui audit verbũ meũ, & credit ei qui misit me, habet vitã ęternã. Ideo Lucę. 11. Beati qui audiunt verbum dei, & custodiũt illud. Ratio est, quia verbũ dei intellectũ illuminat per fidẽ, & ad opera bona inducit, errores excludit. Psal. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuũ. Spem roborat. Psal. 118. Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti. Rom. 15. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinã scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Charitatẽ accendit. Psal. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Ideo 2. Tim. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo dei, ad omne opus bonum instructus. Hinc Ioh. 8. Qui ex deo est, verba dei audit. Ambro. Quum diabolus sic explorarit, vt tentaret, & sic tentarit, vt exploraret, Christus sic respondet, & eum fallit vt vincat, & sic vincit vt fallat. Sunt tres tentationis species, ad quas omnes aliæ reduci possunt. Gulę, auaritiæ, superbiæ. 1. Ioh. 2. Omne quod est in mũdo, cõcupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorũ, & superbia vitæ quæ nõ est ex deo, sed ex mundo est. Ista arma diaboli contra famulos dei. In vna victus, per aliam aggreditur, vanam scilicet gloriam, filiam superbiæ. Siquidem ambitio malum est pestilens, & propemodum inuincibile, quod in summis etiam virtutibus obrepit, insinuans sesę

Tentationis species tres.

mentibus ad ardua ſcandere conantibus, adeò, vt quos nec aduerſæ res, nec paupertas, nec morbus frangere potuerint, nec luxus aut venus emollire, deijciat ac ſubruat glorię ſtudium. Quid eſt enim tam nefarium, quod mortales imperij gratia non & faciant & patiantur? Dulcis eſt honos, præclarum eſt imperare, magnificum cęteris antecellere.

Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim, quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedum tuum. Ait illi Ieſus rurſum: Scriptum eſt, Nō tentabis dominum deum tuum.

Eluſus ancipiti reſponſo, iam & ipſe ſacræ ſcripturę verbis abutitur ad lędendū; & aſſumit eum, hoc eſt, comitem abducit, in ſanctam ciuitatem. Luc. 4. duxit illum in Hieruſalem, quæ ſancta dicebatur ob cultum diuinum, & quia ibi ſanctus ſanctorum ſanguinē fudit, ac primitiua eccleſia ſpiritumſanctū recepit, & euangelicam legem exorſa eſt prædicare. Hiero. In omnibus tentationibus agit diabolus, vt intelligat ſi filius dei ſit: ſed dominus ſic reſpōſionem temperat, vt eum ambiguum relinquat. Statuit ſupra pinnaculum, vt quem fame tentarat, tentaret & gloria vana. Vox diaboli, qua ſemper cadere deoſum deſiderat. Mitte, inquit, te deorſum. Perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt. Chryſo. Non ad aſcenſum, ſed deſcenſum ſuadet, qui omnes cadere, quemadmodum ipſe cecidit, (Luc. 10. Videbam ſatanā tanq̄ fulgur de cęlo cadētem) cadere optat. Suę enim crudelitatis eſt, præcipitare per ſuaſionibus deorſum: dei autem, ſaluare. Sed attende quemadmodum angelus ſatanæ in angelum ſe transferat lucis, Id quidem, inquit, impune fiet, quādoquidem ita promiſit deus. Pſal. 90. Angelis ſuis mādauit de te,

vt conſeruent te, & in manibus tollent te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum. Hiero. Non de Chriſto, ſed de viro ſancto prophetia eſt. De angelorum cuſtodia, quaſi ad infirmum loquitur, de ſua conculcatione (quæ ibidem ſubditur) quaſi tergiuerſator ſilet. Sic & impij nonnunq̃ & hæretici diuinis abutuntur ſcripturis, ac fallunt incautos, ſermonis diuini regulã ad ſuos affectus deprauantes. Non enim ſcriptum erat de Chriſto, qui deus eſt, & non opus habet angelo. Hiero. Dominus falſas de ſcripturis ſagittas, veris ſcripturarum frangit clypeis, dicens: Non tentabis, Deut. 6. Ad hoc ſiquidem hortatur, vt in neceſſitatibus ingruentibus bene ſperemus, auxilio diuino freti, non vt temere nos in periculum præcipitemus.

Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mũdi, & glariam eorum, & dixit: Hęc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Tunc dicit ei Ieſus: Vade ſatana. Scriptum eſt enim: Dominũ deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

Iam quo ſuos doceret Chriſtus, ne poſt vnam atque alteram victoriam ſecuritati ſe traderent, ſed ſemper in excubijs agentes, ſeſe præberent paratos ad omnes ſatanę inſultus, diabolus à templi pinnaculo ſublatũ, Luc. 4. duxit illũ in montẽ, & oſtẽdit illi omnia regna mũdi in momẽto tẽporis. Mirũ non eſt, ꝙ dominus ſic duci ſe permiſit à diabolo, qui à mẽbris ſuſtinuit mortem. Oſtendit in puncto temporis, oculis illius ſubijciendo omnia regna orbis, (poteſt enim hoc permiſſu dei ſpiritus impius, rerum imagines nouo quodam more repræſentare humanis obtutibus) ſimulq́ue quicquid in orbe magnificum, magnorum regum ſtrepitus, pręſtigio quodam exhibuit oculis. Vel vt ſentit Chryſoſtomus, non ſingulatim terras & gloriam, ſed ſitus,

diſpoſitiones, & gloriam regnorum exponendo. Ecce illic tale regnum talibus diuitijs & gloria opulentum. Gloriam oſtendit mundi, quæ cum mundo peritura eſt. 1. Ioh. 2. Tranſit mundus & concupiſcentia eius. 1. Cor. 7. Præterit figura mundi huius. Luc. 4. Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam & gloriam illorum, quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa. O cęcam impietatem, pollicetur aliena, mendacij pater. Ioh. 8. Mendax eſt, & pater eius, quę neque ſua erant, neque ſua intererat dare, ſed illius qui dicit: poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terrę, Pſalm. 2. Vere magnam de peccato pollicetur delectationem, quam tamen præſtare non poteſt. Blandiri vt noceat, diaboli eſt: corripere vero vt proſit, dei. Hinc in montem ipſum ducere feſtinat, vt per quos ille corruerat, etiam cæteri corruant, iuxta illud. 1. Tim. 3. Ne in ſuperbiam elatus, incidat in iudicium diaboli. Prǫmium ſolo deo dignum, diuini honoris ęmulator peruerſus pollicetur. Lucę. 4. Tu ergo procidens ſi adoraueris coram me, erunt omnia tua. Nunquam ſine cauſa adoratur. Scriptum eſt Deut. 6. Dominum deum tuum adorabis, adoratione interiori & exteriori. Pſal. 96. Adorate eum omnes angeli eius, & illi ſoli ſeruies, ſeruitute quę latria dicta eſt, & propter ſe. Licet enim non ſolum ſuperioribus, ſed etiam æqualibus ſeruiendum ſit, pro loco, tempore & cauſa. Gal. 5. Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. Matt. 20. Qui maior eſt in vobis, ſit veſter miniſter. Omnis tamen ſeruitus iſta referenda eſt ad dei honorem, & propter eius ordinationem & voluntatem impendenda, neque alicui in ijs quæ diuinitus prohibentur, obediendum. Act. 5. Obedire oportet deo magis quam hominibus. Dominus ergo tantā improbi ſpiritus nō ſuſtinens ſuperbiam, ait: Abi ſatana, quod Hebręis aduerſarium ſonat, ſiue qui obſiſtit atque obturbat. Hieronimus: Non vt plerique putant, eadem ſatanas & Petrus ſententia damnatur. Petro enim dicitur, Vade retro me, id eſt, me ſequere, qui contrarius es meæ voluntati. Hic vero

a dit, abi satana, vt subaudias, in ignem æternum. Tunc reliquit eum, bis sua spe frustratus: primum, quòd sensisset insuperabilem: deinde, quod quum expiscatum venisset, num esset filius dei, aliquanto incertior dimitteretur, quàm venerat. Lucæ. 4. Consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus, alia capta occasione rediturus, per suos scilicet satellites, pharisæos, scribas & sacerdotes. Quod ergo dominus ductus est à spiritu dei, vt tẽtaretur, ingens solatium est omnibus qui tentantur, diuinę scilicet opus esse, aduersitates, voluntatis. Nihil enim iuris in nos habet dæmon, nisi deus permittat: neque permitti nos tentari supra quàm possumus, 1. Corint. 10. Chrysostomus tria tentationum genera esse censet: Ventris, vanæ glorię & auaritię. Gregorius: Quibus modis primum hominem strauit, eisdem tentando, secundo homini succubuit, vt nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos intromissus tenebat. De gula Gene. 3. Cur pręcepit vobis deus, vt non comederetis ex omni ligno paradisi? Hic autem, Dic vt lapis iste panis fiat, Lucæ. 4. De vana gloria Genes. 3. Eritis sicut dij: hic, Mitte te deorsum. De auaritia Genes. 3. Scientes bonum & malum. Auaritia enim non solum pecunię, sed etiam ambitionis & honoris est. Hinc Philip. 2. Non rapinam arbitratus est, esse se ęqualem deo. Vnde hic ait: Hęc omnia tibi dabo. Sic & membra capitis tentare non cessat. 1. Pet. 5. Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit, quærẽs quem deuoret. Callidus enim est. Gene. 3. Sed & serpens callidior erat cunctis animantibus. Expertus. Iob. 1. Circuiui terram & perambulaui eam. Hinc & se transfigurat in angelum lucis, 2. Cor. vndecimo. Vnde à leuibus & quasi necessarijs ad maiora semper procedit, quemadmodum hic ex famis necessitate, gulæ vitium ingerens, ad idololatriam vsque processit. In baptismo damus nomina duci nostro, sub illius vexillis aduersus satanę copias bellaturi. Neque vero nobis res est cum hominibus, quum

Tentationum genera tria.

Christus iubeat & inimicos diligere: sed cum impijs spiritibus, qui telis igneis, multáque arte nos impugnant è sublimi. Aduersus omnes illas machinas, robur & vires ac ingenium, suppeditabit Christi spiritus arma, suppeditabunt diuinæ literæ. Ephesi. 6. Induite vos armaturam dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem euangelij pacis. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum dei, per omnem orationem & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione. Matthæi vigesimosexto: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Iacobi 4. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Porro quemadmodum in humana militia vices rerum sunt, vt labores ocio, dura iucundis recreentur, & post diros conflictus celebrentur epinicia: ita in Christi militia, semper aspera læto rum vicissitudine mitigantur. Post toleratam improbitatem spiritus impuri, mox adsunt angeli, & Christo victori subseruiunt. Hieronymus: Angeli domino ministrant, quo victoris dignitas comprobetur. In quo etiam vtraque natura ostenditur in vna persona, quia & homo est quem diabolus tentat, & deus cui angeli ministrant. Beda: Dominus quadraginta diebus & noctibus in deserto ieiunauit, victáque tentatoris versutia, ministerijs fruebatur angelicis, suo nos informans exemplo, quia per macerationem carnis, aduersarij spiritualis machinas euitare, & ad angelorum debeamus peruenire consortium.

Luc. 4. **Et regressus Iesus in virtute spiritus in Galilæam.**

Non satis est, doctorem euangelicum esse purum à vitijs,sed & fortem & incorruptum esse oportet, vt nec quęstu,nec corporis voluptate, nec ambitione nec metu malorum deflectat à rectitudine veritatis euangelicæ,quam non desinit vllo tempore satanas oppugnare per eos,qui mundum hunc diligunt plus quàm dei gloriam.Hoc nos docere volens dominus,peractis his omnibus,iam magna virtute spiritus quo plenus erat,recepit se in Galilæam.

De testimonio Iohannis,par.2.ar.2.b
De prima vocatione Andreę & Iohannis,par.2.ar.2.e
De mutatione aquæ in vinum,par.2.ar.3.f
De primo aduentu eius ad pascha,par.2.ar.4.g
De Nicodemo,par.2.ar.5.h
De querela quòd Iesus baptizat,par.2.ar.6.lz

De incarceratione Iohannis, Matt. XIIII. Mar. VI. Luc. III.

ARTICVLVS XVII.

Herodes autem tetrarcha,cum corriperetur à Iohanne de Herodiade vxore Philippi fratris sui,& de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc super omnia, & inclusit Iohannem in carcerem. Luc. 3.

Verum tum dominus aggreditur docēdi negocium, vbi rumor vulgasset Iohannem ab Herode fuisse coniectum in vincula:nimirum ferens præmium quod solēt, qui apud mundi huius principes audent liberius admonere, maluntque salutaria dicere quàm iucunda.

Ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannem, ac vinxit eum in carcerem,propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui,quia duxerat eam. Dicebat enim Iohannes Herodi: Non Mar.6 C

licet tibi habere vxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi,& volebat occidere eum, nec poterat. Herodes autem metuebat Iohannem, sciens eum virum sanctum & iustum, & custodiebat eum. Et audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

Duo hominum genera proponit: vnum, quod postposito deo, carnis curam agit in desiderijs: alterum, quod deo placere studet per vitæ meritum & sanctimoniam, & proximo prodesse per doctrinam sanam. Iaco. 5. Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorũ. Magnum certe: nam fratrem à morte, se vero à peccato liberauit. Econtra, qui verbo vel exemplo scandalizat. Mat. 18. Væ homini per quem scandalum venit. Hieronymus: Iohannes qui in spiritu & virtute venerat Heliæ, Luc. 1. eadem autoritate qua ille Achab arguerat & Iezabel, 3. Re. 21. arguit Herodem & Herodiadem, quod illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre viuente, germano vxorem illius ducere. Leui. 20. Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit illicitam. malens periclitari apud regem, quàm propter adulationem esse immemor præceptorum dei. Hæc est autem conditio veritatis, vt eam semper inimicitiæ persequantur, sicut per adulationem amicitiæ perniciosæ comparantur. Chrysostomus: Herodem Iohannes monitis, non accusatione pulsabat, vtpote amator castitatis, quem corrigi voluit, non perire: sed Herodes facibus libidinis ardens, perire maluit quàm redire. Malos qui corrigit, offendit: incurrit odium, qui arguit criminosos. Prouer. 9. Qui arguit impium, sibi maculam generat. Argue sapientem, & diliget te. Ecce quid non facit libido, ob cuius rabiẽ Herodes etiam dei pręcepta contemnebat: & quia Iohannis secretam contemnebat correctionem, timuit pu

blice argui à Iohanne, qui seuerè contra tales prædicabat, Mat. 3. Hinc inclusit eum. Sed quo plus suam palliare studuit malitiam, eo magis propalauit, quia plus clamant vincula & mors, quàm vox ipsa clamantis. Ge. 4. Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Chrysostomus. Dicebat Iohannes Herodi, quod erat legis, quod erat iustitię, quod erat salutis certe quod non odij causa, sed amoris. Lege cautum erat, vt fratris defuncti sine liberis, semen frater superstes suscitaret, Deuteron. 25. sed hic maritus viuebat, & filia quam ex vxore habuit: quare à Iohāne arguebatur. Sed vnde laudem & amorem meruit, odium recepit. Ose. 5. Non dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad deum suum, quia spiritus fornicationum in medio eorum. Hinc Ose. 4. Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. & 7. Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquẽte. Iob trigesimoprimo: Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans germina. Hoc est quod ait Apostolus 2. Timot. 4. Erit enim tempus quum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Causam insinuat Iohannes 1. Iohannis quarto: Ipsi de mundo sunt, & de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Vnde dominus Iohannis septimo: Non potest mundus odisse vos: me autem odit, quia ego testimonium perhibeo quia opera eius mala sunt. Ecce causa odij. Sic Galatas quarto: Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? & 3. Regum 22. Ego odi eum, (ait rex Achab) quia non prophetat mihi bonum. Herodias autem, filia aretæ regis, prius locata Philippo tetrarchæ Itureæ & Trachonitidis regionis, orta simultate, abducta à genero, cui iam pepererat filiam, Herodi fratri Philippi, sed inimico, per patrem tradita matrimonio, metuens ne Iohannis opera, quia iam exciderat à priore matrimonio, ab hoc quoque excluderetur, insidiabatur ei, captans occasionem occidendi illum: nec succedebat. Nec so-

lum ipſa,ſed & Herodes Mat.14.volens occidere illum, metuebat populum, quia ſicut prophetam illum habebant Aderat malus animus,ſed deerat occaſio,quę tantum deeſt malis vt lædant Chryſoſtomus: Facile deuiat à iuſtitia,qui in cauſa non deum, ſed homines formidat. Hic peccandi differt facultatem, non voluntatem. vnde etiam quos ſuſpendit à crimine,auidiores reddit ad crimen, & ęſtuat animus, quouſque perficiat quod cogitat malum. Quod ergo Iohannem audiebat,& audito eo multa faciebat, vulpinum fuit figmentum corā populo. Gaudent enim nonnunquam mali principes, habere domi viros inſigni probitatis opinione celebres & commendatos:non vt horum conſilijs obtemperent,ſed vt quod agunt ex animo ſuo, ex horum conſilijs agere videantur apud ignaram plebem. Vnde in alijs quidem rebus leuioribus frequenter illius monitis paruerat:hic,vbi præcipue conueniebat obtemperare, ob turpiſsimum mulieris affectum,virum ſanctum incarcerauit, quem turbæ etiam Chriſtum credebant.

De Samaritana muliere,par.2.ar.7.1
De filio reguli,par.2.ar.8.0

De initio prędicationis Chriſti, Mar.I. Luc. IIII.

ARTICVLVS XVIII.

Mar.1. D

POſtquam autem traditus eſt Iohannes, venit Ieſus in Galilęam, prędicans euangelium regni dei,& dicens: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquabit regnum dei: pœnitemini, & credite euangelio.

Nec prędicauit dominus antequam Iohannes,neque miracula operatus eſt antequam ille incideret in vincula,ne hac exiſtente cauſa, magna pars populi ſcindere-

tur. Idcirco nec aliquod signum fecit Iohannes, vt ex hoc multitudinem traderet Christo, quæ ad eum signorum admiratione conflueret. Lege naturæ, quam deus inscripserat cordibus omnium mortalium, abusi sunt. philosophorum sapientia reddidit mundum stultiorē quàm fuerat. Gentium religio hactenus summa fuit impietas. lex figuris suis innuit, prophetæ oraculis prædixerunt venturum, qui perfectam salutem offerret omnibus gentibus. Tempus quod deus præfinierat huic negocio, iam expletum est, iam adest regnum dei. In id vsque temporis lex operabatur, ab hoc autem tempore regnum dei, quod est vita euangelica. Vt Iohanni successit, ne ab se alienaret, quos illius admiratio iam totos occuparat, à nota illius & familiari doctrina rem auspicatur, lactans interim infirmos, vt pôst solidum cibum proferat illis firmioribus. Clamat igitur veluti Iohannem referens: Resipiscite, pœniteat vos vitæ veteris. Iam enim instat regnum cælorum, quod cum nulli sit claudendum, nullis tamen patebit nisi puris, & cælestia quęrentibus, & quicquid est terrenarum cupiditatum amputantibus. Hieronymus: Amaritudinem radicis, pomi dulcedo compensat: pericula maris, spes lucri delectat: dolorem medicinæ, spes salutis mitigat. Offertur lætus & optabilis nuncius, gratuita condonatio omniū peccatorū. Agnoscite morbū, & accipite remediū.

Et fama exijt per vniuersam regionem de illo, & ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus. Luc. 4.

Erat apud Iudæos consuetudo, vt frequenter, sed pręcipue sabbatis ac festis diebus conuenirent in templū, aut in synagogas, vt ocium quod illis indixit lex ab operibus sordidis & prophanis, non in aleam scorta, compotationes, rixas, aliáque flagitia consumerent, sed in his quæ sunt animi, collocarent. Illic erat confabulatio, non de nugis humanis, sed de lege domini, de venturo Messia, qui flagrantissimis votis ab omnibus pijs expectabatur.

De lectione in synagoga, Luc. IIII.

ARTICVLVS XIX.

ET venit Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi liber Esaiæ prophetæ: & vt reuoluit librum, inuenit locum vbi scriptum erat: Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prędicare captiuis redemptionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum domini acceptum, & diem retributionis. Et cũ plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit.

Non solum operibus, sed & diuinis scripturis dominus se comprobauit Christum. Qnum audisset alios de lege disserentes, surrexit & ipse, hoc gestu significans, se quoque spiritu afflatum, habere quod loqui vellet ad populum. Non egebat codice ipse, in quo omnes thesauri sapientię & scientię sunt reconditi, Col. 2. sed tamẽ accepit codicem, vt vobis studium sacræ lectionis commendaret, & vt ex ipsa scriptura thema acciperet sui sermonis. Inuenit locum, non à casu, sed quem voluit. Nemo enim Esaia clarius aut euidentius de Christo vaticinatus est, deque doctrina euangelica. Et vbi stans è libro sua voce pronunciasset, assedit explicaturus quod legerat. Audistis, inquit, Esaiam sanctispiritus afflatu vobis promittentem eximium quendam ac potentem doctorem, qui non ex spiritu humano doceat, sed affatim vnctus ac delibutus diuino spiritu mittendus sit à

deo, vt his qui mites sunt ac pauperes spiritu, eoque doctrinæ salutaris capaces, lætum ac optabilem adferret nuncium salutis. Ephe. secundo. Veniens euangelizauit pacem vobis qui longe fuistis, & pacem his qui prope. quique potens esset præstare quod annunciaret, nimirum cœlesti virtute præditus: qui gratis salutem adferret omnibus, qui suorum malorum conscij, salutem optarent: qui gratis condonatis peccatis omnibus, mederetur his qui cor haberent varijs vitiorum ac malarum cupiditatum morbis corruptum. Cyrillus: Fragilem habentes mentem, passionum insultibus resistere non valentes. Basi. Qui peccando à satana pressi sunt. Lucæ decimonono. Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Qui prædicaret omnibus libertatem, qui vel idololatriæ dediti, captiui tenerentur à diabolo, 2. Timo. 2. vel legis superstitioni seruientes, Actuum decimoquinto, non possent aspirare ad libertatem spiritus. Qui cæcis animo, & in altissima errorum caligine versantibus, per fidem aperiret oculos, quibus aspicerent lucem æternę veritatis. Iohannis octauo. Ego sum lux mundi. Qui eos qui omni prorsus malorum genere confracti, contritique viderentur à satana, restitueret pristinæ libertati. Qui verum iubileum prædicaret adesse omnibus exoptabilem, ita ab omnibus flagrantibus animis acceptandum. Annus nunc est iubileus, gratis offerens libertatem ac salutem ijs, qui se mansuetudine & credulitate præbent dociles ac sanabiles. 2. Cor. 6. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Actu. 3. Omnes prophetæ à Samuel & deinceps qui loquuti sunt, annunciauerunt dies istos. Sed huic succedet dies retributionis ac vindictę, pœnas æternas exacturus ab his, qui dei bonitatem fuerint aspernati. 2. Thessalo. 1. In flamma ignis dantis vindictam his qui non nouerunt deum, & non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitum æternas à facie domini, & à gloria virtutis eius.

Et omnium oculi in synagoga erant intendentes in eum. Cepit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratię quæ procedebant de ore ipsius.

Fama recens quæ iam cœperat spargi de Iesu, tum nunc primum assumpta doctoris autoritas, postremo cælestis quædam gratia relucẽs in vultu eius, efficiebat, vt omnium quotquot essent in illa congregatione, oculi essent intenti in eum. Orig. Nunc quoque oculi nostri, si volumus, possunt intendere saluatorem. Cum enim principale cordis tui direxeris ad sapientiæ veritatem, deíque vnigenitum contemplandum, oculi tui intuentur Iesum. Manifeste autem se illis commendat, dicens esse completam hanc scripturam in auribus eorum, se esse de quo propheta vaticinatus sit, & quod prophetarum oracula spiritualem exquirant intelligentiam, de liberatione à potestate satanæ & iugo peccati. Peccatum enim multa in anima operatur mala: vulnerat, captiuat, excæcat, à deóque separat, & gratia ac gloria priuat. Hęc omnia dominus curare venerat. 1. Iohan. 3. In hoc apparuit filius dei, vt dissoluat opera diaboli. Cæterum sermo ipsius, quoniam proficiscebatur à pectore spiritu cælesti pleno, bonis omnibus & amabilis erat, & efficax ad salutem. Mat. 12. Bonus homo de bono thesauro profert bona. Iohan. 7. Nunquam sic loquutus est homo sicut hic loquitur.

2 Et dicebant: Nonne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum. Quanta audiuimus facta in Capernaum, fac & hic in patria tua. Luc. 4. E

Duo in Christo animaduertenda: humanæ naturæ imbecillitas, quam declarauit varia & rerum & incommodorum incursio. Deinde vitæ consuetudinem si spe-

ctes, si commeatum, si sodalicium, si simplicitatem discipulorum, est quod mireris in eo: & nisi adsit fides, infimo hunc dices loco natum. Matt. 11. Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Secundo diuinam naturam, qua patri coęqualis est, inuisibilis, æternus, & figura substantię eius, Heb. 1. Hęc latuit in carne, prodijt tamen rebus factisque externe. Declarauit hanc in Christo naturam potentia verbi, mirandorum operum illustratio. Verum cum pręter hominem nihil cernerent, hęc ipsa non admodum multis arridebant: maxime vero illis, apud quos educatus fuit, qui domum, parentes, studium, vitęque consuetudinem nouerant. Demirabantur, vnde repente contigisset illi tanta virtus, quam in alijs vrbibus iam prodiderat varijs miraculis, vnde tam admirabilis diuinorum voluminum cognitio, vnde tanta cum autoritate facundia. Nondum enim intelligebant, quãto plus valeret vnctio spiritus, quàm pharisæorum doctrina. Vnde Matt. 13. Vnde huic sapientia hæc & virtutes? Nonne hic est fabri filius? Vides quid eos scandalizabat? Externa rerum facies: intus enim cęci erant, quare indigni dei beneficijs. Matth. 13. Et nõ fecit ibi virtutes multas propter incredulitatẽ illorum. Hoc est quod hic concludit dominus: Omnino dicetis mihi, Medice, cura teipsum. Medicus quidem sum, paratus sanandis omnibus omnium morbis, si quis se prębeat sanabilem. Nullus enim, quantumuis doctus ac benignus, medicus mederi potest ęgrotis, si pharmacum oblatum reijciant, ac fideli medico diffidant. Glo. Multa audiuimus à te facta miracula, sed non credimus, quum nihil simile feceris apud nos, quibus tamen magis impendenda beneficia. Id enim natura comparatum est, vt in nobismetipsos simus misericordes, vt nobisipsis principio, deinde alijs, si nostra ope egeant, suppetias feramus. Hinc concludere moliuntur, ipsum aut insipienter, vel inordinate, aut certe non vera edere miracula.

Ait autem: Amẽ dico vobis, quia nemo pro-

Luc.5. pheta acceptus est in patria sua. In veritate dico
G vobis, multę viduę erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, quando facta est fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sareptam Sidonię ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel sub Heliseo propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

Quod medicis accidit, multo magis accidit prophetis. Nam ars medicorum opitulatur quandoque & inuitis. Propheta vero, quoniã potissimũ medetur animis, ne potest quidem succurrere ijs qui salutẽ oblatã recusant. Recusat autẽ qui diffidit. Reuoluite veterũ prophetarum historias, & certissimum esse cõperietis, nullum vnquã prophetã in precio fuisse habitũ in patria sua, apud cognatos: nõ ꝙ minus aut possint, aut velint benefacere suis, q̃ alienis, sed ꝙ incredulitas cognatorũ reddat ipsos indignos diuino beneficio. Cyrillus: Quędã cõmunis quasi cunctis accidit passio. cõtemnuntur enim quodãmodo semper etiã optima quæque, quãdo nõ raro cõtingũt, sed ad velle suppetũt seu frequenter. Familiaris enim, quoniã semp præstò est, debita reuerẽtia priuatur à notis. Sic Ioseph à fratribus venditus, Ge. 37. sed per Pharaonẽ exaltatus, Ge. 41. Sic Hieremias in lacũ per cõsiliarios Zedechiæ missus, sed per Abdemelech Aethiopẽ extractus Hier. 38. & per Nabuchodonosor honorifice tractatus Hie. 39. Hoc dominus cõqueritur Ezech. 3. Domus Israel nolũt audire te, quia nolũt audire me. Ambrosi. Vide quantum malum inuidia adferat. indigna enim patria iudicatur, in qua ciuis magnalia operetur, quæ digna fuit vt filius dei in ea cõciperetur. Erat Iudęorũ ꝓpriũ, signa petere, 1. Cor. 1. Iudei signa petũt, Græci sapiẽtiã. Ioh. 4. Nisi signa & ꝓdigia videritis, nõ creditis. sed quidã inde meliorati fuerũt, vt Ioh. 2. Multi crediderũt in noĩe eius,

videntes signa quę faciebat. & Ioh.3. Nemo potest hęc signa facere quę tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Alijve ro deteriorati, quibus odor vitę in mortem, 2. Cor.2. Matth.12. Generatio mala & adultera signum quęrit. Iohan.2. Quod signum ostendis nobis quia hęc facis? Vt ergo te medicus sanet, tuam ipsius intellige miseriam: interpella deinde medici officium, tum demum sequere consilium, & esto gratus quum sanitati restituerit. Eccl.38. Fili, in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora dominum, & ipse curabit te. Non ergo te sanum reputes, quum à planta pedis ad verticem vsque non sit sanitas, Esa.1. Ambrosius: Nemo sanatus ostenditur & maculoso morbo absolutus, nisi qui religioso officio studuit sanitati. Proinde indigni erant nō ob id solū quod nō quęsierūt medicū, nec ei credide runt, sed quod fraternę inuidebant gratiæ Ambrosius: Frustra opem misericordiæ cęlestis expectas, si alienę fructibus virtutis inuideas. Aspernator est enim dominus inuidorum: & ab his, qui in alijs diuina beneficia persequuntur, miracula suæ potestatis auertit. Confirmat exemplo scripturę quę dixerat. Proficiūt quidem similia & id genus alia, quę ad probandum adhibentur, sed non sufficiunt. Ad legem enim & ad prophetas, Esa.* Sareptana rogata, prompte dedit aquam, pol licenti Helię non defecturam hydriam aelechytum, habuit fidem, ac parauit pultem vt iussa fuit. Hic nimirum erat animus Israeliticus, in muliere non Israelitica. Adeò apud deum plus valet animus quàm genus. Imitare viduam dictis credentem, & iussis obsequentem: & diuinis fide promissis, quantumcunque deploratæ res inciderint. An Heliseus ad bene merendū de prophanis & alienigenis, promptior fuit quàm de suis popularibus? Nequaquam, sed fidutia viri promeruit dei beneficium. Credidit enim hoc deum per suos cultores pręstare posse, quemadmodum à puella audiuit, 4. Re. 5. & iussus mergi in Iordane, obtemperauit. Eadem fidutia si fuisset apud Israelitas, sensissent & ipsi diuinam beneficentiam. Ecce primo audiuit, Ro,

10. Fides ex auditu. Secundo, in terram Israel venit. Tertio, admonitu ministrorum iussis obtemperauit prophetæ, & sic pristinæ restitutus est sanitati. Ecclesiæ ministri & euangelij doctores, sunt cooperatores dei, verbum dei dispensantes. Iordanis, baptismus est & sacramentum reconciliationis: deinde & alia ecclesiæ sacramenta, quorum vsu legitimo purgamur à vitijs, modò fide accesserimus. Vere, inquit, scio quòd non sit alius deus in vniuersa terra, nisi tantum in Israel, 4. Reg. 5. Perpende quàm iuste Christus hanc in os obiecerit historiam. Siquidem alienigena Syrus, regno, gratia ac fauore dei potitur, quum interim multi leprosi in suis interierint fœtoribus.

3 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes & surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt eum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.

Liuore & indignatione perciti, mala pro bonis reddere voluerunt. Psal. 33. Retribuebant mihi mala pro bonis. Hiero. 18. Nunquid redditur pro bono malum? Quum enim ipsis incredulitatem suam exprobrasset, ob quam indignos se redderent dei beneficijs. Intantũ commoti sunt omnium animi, quò Sidonios & Syros, homines apud Iudæos abominandos, genti præferret Israeliticæ, vt coorto tumultu eijcerẽt eum, vt præcipitarent. Pro. 15. Non amat pestilens eum qui se corripit. Amos. 5. Odio habuerunt corripientem in porta. Ambrosius: Merito perdiderunt salutem, qui à suis finibus eiecerunt seruatorem. Itaque factum est, vt dum Iudæi à se pellerent Christum, simul cum ciuitate & regnum & sacerdotium & dei fauorem perdiderunt. Perfecit quicquid potuit praua voluntas, sed non est data prauæ voluntati facultas. Innocuus transijt per medium illorum, palàm declarans nihil in ipsum posse mali-

tiam hominum, nisi suapte sponte sese praeberet capiendum & occidendum. Esa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit. Ioh. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Chrysostomus: Quę sunt deitatis simul & humanitatis, ostendit. Stare enim in medio insidiantium, & non apprehendi, diuinitatis eminentiam declarauit: discedere vero, dispensationis mysterium approbabat. Quicunque ergo veritati repugnant, qui exibilant, interire necesse est. Sola enim veritas nos firmos facit, seruat, tutatur, aduersus omnes in vniuersum hostes. 3. Esd. 3. Super omnia vincit veritas. Hinc diabolus in veritate non stetit, Iohan. 8. Quare admonet Apostolus Eph. 6. State succincti lumbos vestros in veritate.

Cum autem audisset Iesus, quòd Iohannes traditus esset, secessit in Galilaeam: & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiã prophetam: Terra Zabulon & terra Neptalim, via maris trans Iordanem Galilaeae gentium, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: sedentibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis. Marci. 4. F

Quod audita incarceratione Iohannis discessit, non ob hoc egit quod metueret ipse, sed vti doceret suos, non esse vltro accersendum periculum, si liceat vitare commode: sed quoties oppresserit, fortiter esse negligendum. Nota quod Esaię. 9. verba aliquantulum mutantur, licet sensus in idem redeat. Primo tempore, hoc est, in initio prędicationis euangelicę, alleuiata est terra Zabulon & terra Neptalim, quę finitima est littori marino, animo releuata àiugo diaboli & seruitute peccati. Matt. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. & nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanem. Popu-

lus ibi habitans,oneratus vitijs,induratus corde, & reuersus ad vomitum,fidem doctrinamque domini abijciens,2.Pet.2.Quod si refugientes coninquinationes mundi,in cognitione domini nostri Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Melius enim erat illis nō cognoscere viam iustitię,q̃ post agnitionē retrorsum conuerti ab eo,quod illis traditū est sancto mandato. Cōtingit enim illis illud veri prouerbij:Canis reuersus ad suum vomitū, & sus lota in volutabro luti,Pro. 26. Galilææ gentiū,dicit.Sunt enim duæ Galilęę:vna in sorte trib' Neptalim,finitima Tyrijs,in qua Salomon 20. ciuitates donauit Chiram regi Tyriorū:altera in Tribu Zabulon,e regione Tiberiadis ac stagni Genezareth, & prima dicitur gentium. Populus qui ante versabatur indensissima caligine ignorantiæ,perfidię & peccati, vidit lucem magnam,euangeliū & eius autorem. Ioh. 8.Ego sum lux mūdi.Lex,lux est, Pro.6.sed parua. Habitātib' in regione vmbrę mortis,plena peccatis,quæ sunt vmbrę mortis,quoniam lucem gratię abscōdunt, & morti ęternę proximū faciunt:quia sicut mors corpus,ita peccatum animam detinet. Lux orta est eis. Nō enim quęsiuimus illam,sed missa est nobis. Sed Iohan. 3. Lux venit in mundum,&dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Sed iam nunc audiamus hanc lucem, & radios contemplemur.

Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere:Pœnitentiam agite,appropinquauit enim regnum cęlorum.

Iohanne tradito,incipit prędicare: quia desinente lege,oritur euangelium. Eadem autem prędicans quę Iohannes,ostendit se eiusdem dei filium, cuius ille propheta. Resipiscite,ait,de peccatis pristinis dolentes & abstinentes: appropinquauit regnum cęlorum, quod credentibus patet. Regnum etiam cęlorū Christus est, & vita virtutibus prędita. Sic & in vnoquoque est regnum cęlorum,si angelicam vitam agimus. Luc.17. Ec-

se regnum dei intra vos est.

De secunda apostolorum vocatione, Luc. V.

ARTICVLVS XX.

Actum est autem cum turbę irruerent Luc. 5.
F in Iesum, vt audirent verbum dei: & ip G
se stabat secus stagnum Genezareth, & vidit duas naues stantes secus stagnum. Piscatores autem descenderant, & lauabant retia, Ascẽdens autem in vnam nauim quæ erat Simonis, rogauit eum á terra reducere pusillum: & sedens, docebat de nauicula turbas.

Mystice ostendit ecclesiæ nascentis exordium, processum & profectum, simulque quantum deo simplex & prompta placeat obedientia, hominique proficiat. Quum enim in dies latius inclaresceret apud omnes fama Iesu, tantus erat hominũ affluxus, vt iam nõ satis esset illi, copiam sui facere in synagogis, in vicis, in oppidis, verumetiam quocũque subduceret se dominus, eò simul accurreret promiscua multitudo virorũ ac mulierum. plerosque pellexerat amor sanitatis, nõnullos inuitabat miraculorum nouitas, permultos cęlestis doctrinę vis attrahebat. Nam sermonem pharisaicum plerique fastidiebãt, quod præter hominem nihil referret. Ipse autem erãt docens sicut potestatẽ habẽs, Mat. 7. quia verba vitæ ęternæ habebat, Iohã. 6. Quid ergo mirũ, si eius verba qui patris est sapiẽtia, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientię sunt reconditi, Col. 2. populum attrahebãt, quum discipulorum verba tantam haberent efficaciam, vt vna die Petrus conuerteret 3000. hominum ad fidem? Act. 2. Attrahebat enim ad se turbas impetu quodam, quemadmodum

adamas attrahit ferrum. Psal. 44. Speciosus forma præ filijs hominum. diffusa est gratia in labijs tuis. Sed qui irruerunt? Turba, non principes, non pharisæi. Ioan. 7. Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hęc quæ non nouit legem, maledicti sunt. Hoc est quod ait dominus Matt. 11. Confiteor tibi domine pater cęli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Prouer. 3. Cum simplicibus sermocinatio eius. Dulcedinem enim suam abscondit à superbis. Cum ergo vrgerent eum, stabant duo scalmi piscatorij in littore maris stagni Genezareth, sic dicti à regione, alio verò nomine mare Galilææ à prouincia, necnon mare Tiberiadis à ciuitate Tiberias, & in scalmum Petri, piscaturus homines verbo salutis conscendit. Vide autem humilitatem & modestiam domini, qui cum solo nutu abducere posset, aut certe vt dominus pręcipere, benigne rogat, modestiæ exemplum dans prælatis. Sed sunt tyranni de quibus conqueritur dominus per Ezech. 34. Cum austeritate imperabatis eis & cum potentia, & dispersæ sunt oues meæ, eo quod non esset pastor. Ostendit etiam nullum opus deo acceptum, nisi sit voluntarium. 2. Cor. 9. Hilarem datorem diligit deus. Eccl. 15. Deus ab initio creauit hominem, & reliquit illum in manu cõsilij sui, adiecit mandata & præcepta sua. Si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominẽ vita & mors, bonum & malum. Quid docuerit, euangelista non ponit, quemadmodum nec omnia prodigia aliquis euangelistarum in particulari. Tanta enim de ipsius & documentis & miraculis scripserunt, quantum ad ædificationem ecclesiæ, & fidei confirmationem, ac animarum salutem sufficere nouerant, inspirante ac moderante deo. De naui autem Petri docet, is qui docet omnem scientiam, sine quo nullus bene docere potest, quia extra eam error & falsitas. Ephesi. 4. Vnus deus, vna fides, vnum baptisma. Hinc ecclesiam, columnam

& firmamentum vocat veritatis,1.Tim.3.Rogat autem paululum abducere à terra,id eſt,à terrenis auocari, ſic tamen,vt qui terreni ſunt,plene audire poſsint vocem Chriſti,in naui à terrenis affectibus ſeparata ſedentis. Seſsio,ſtabilitatem ipſius in eccleſia deſignat.Heu heu domine deus,totam terrę,qui tui videntur, immergũt.

Vt autem ceſſauit loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum,& laxate retia veſtra in capturam. Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam: Rumpebatur autem rete eorum. a

Poſt doctrinæ manifeſtationem, ſequitur miraculi operatio,vt veritati dictorum, fidem præſtet. Admirare domini diſpenſationem, quomodo per propria & familiaria ſua quenque attrahit,ſicut magos per ſtellã, ſic piſcatores per piſces. Quanquam res quaſi deſperata eſſet, nam tota nocte laboribus in vacuum conſumptis, diffiſi retia compoſuerant, domini tamen verbis Petrus confiſus,diligenter exequitur præceptũ,in profundum maris abducens ſcalmum.Pſal.68.Veni in altitudinem maris.Iohan.4. Puteus altus eſt. i.profundus. Meum erit,ait, obſequium,tuus euentus. Digna mercede promptam obedientiam remunerat. Habes in Simone formam euangelici doctoris,cuius eſt proprium ac peculiare munus,laxare rete prædicationis euangelicę, non è phariſęorum laqueis, non è philoſophorum argutijs,ſed è ſacrorum voluminum præceptis, è Chriſti dictis factiſque ſic contextum,vt quàm plurimos inuoluat, nec inuolutos ſinat elabi. Mare mundus eſt,varijs rerum motibus ſurſum deorſumque fluctuans. Tumet per ſuperbiam, feruet per auaritiam, ſpumat per luxuriam.1.Iohan.2.Omne quod eſt in mundo,concupiſcentia carnis eſt,& concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.Eſa.58. Impij quaſi mare feruens quod quieſcere

non poteſt. Apoc.17. Aquæ multę populi multi. Beda: Duæ naues, circunciſo & præputium, quas videt, quia in vtroque populo nouit qui ſunt eius, 2. Tim. 2. quorũ corda à fluctibus ſeculi, ad futuræ vitæ trãquillitatem, quaſi ad littus miſericorditer videndo prouehit. Aſcendit in Petri nauim, de cuius autoritate ipſe docet gentes. quæ bene vna dicitur, quia multitudinis credentiũ erat cor vnum & anima vna, Act. 4. Hæc nauicula, ſecundum Matthæum fluctuat. Mat. 14. Nauicula in medio mari iactabatur magnis fluctibus. In quo naſcentibus eccleſię exordium attenditur, quando trepidantibus diſcipulis, Chriſtus dormit, quando Petrus ſuis meritis firmus, alienis turbatur, quando Iudas proditor adhuc eſt mixtus. Hic Lucas dicit eam piſcib' impleri, quo finẽ poſterioris agnoſcas, vbi perfectis in fide Chriſtus vigilat, vbi perfidia proditoris ceſſat, vbi perfecta dilectio exhuberat. Petro ſignanter dicitur, Duc in altũ: ſed cum hoc & alijs, & laxate retia. Nam Petrus in altũ ducit. Amb. Quid tam altum, quam altitudinem videre diuitiarum ſcientiæ, dei filium, & profeſſionem diuinę generationis aſſumere? (Matth. 16. Tu es ille Chriſtus, ille filius dei viui.) quam licet mens non queat humana plena rationis inueſtigatione comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur. Nam etſi non licet ſcire quemadmodum natus ſit, non licet tamen neſcire ꝙ natus ſit. In hoc altum à Petro eccleſia deducitur diſputationis, vt videat hinc reſurgentem filium dei, inde ſpiritumſanctum profluentem. Sed reliqui paſtores ducti per eum, in & è ſua naui laxant retia in capturam, id eſt, animarum ſalutem. Euangelium rete eſt, orationem habens humilem & pedeſtrem, & ad auditorum infirmitatem ſe attemperantem. & idcirco dicitur laxari. Habet & mundus ſua retia, habet & ſatanas piſcatores ſuos, qui miſeras animas blandimentis illectas, in maſſam infelicitatis obijciant, atque in ęternum pertrahant exitium. Sed felices, quas inuolutas ſagena apoſtolica, de profundo criminum & errorum pertrahit ad auram liberiorem, è tenebris ad lucem, è ſordido li-

mo ad vitam puriorem, è vagis cupiditatibus, ad innocentiæ perpetuę constans studium. Neque enim pertrahuntur ad cædem, sed salutem. 2. Corinthio. 12. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Pro. 14. Doctrina prudētium facilis. 1. Corint. 1. Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare, non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Piscatores autem tota nocte nihil ceperunt, quia tempore vetustatis neque gentes, neque Hebręi ad vitam capi valebant æternam. Roma. 13. Nox præcessit, deus autem appropinquauit. Ephe. 5. Eratis aliquando tenebrę, nunc autem lux in domino. Vbi enim Christus non est, tenebræ sunt. Ipse est enim lux mundi, Iohan. 8. quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Iohan. 1. Qui per fidem habitat in cordibus nostris, Ephesi. 3. & Roma. 10. Finis legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Infelix piscatio peccatoris, quia tenebrosa, laboriosa, & infructuosa. Laxandum rete, sed in verbo domini, non ad suam gloriam, non ad quęstum, non ad principum arbitrium, non ad aliquam humanam cupiditatem, sed ad arbitrium ac iussum Christi, qui non iubet laxari rete, nisi ad salutem eorum qui capiuntur, & ad gloriam bonitatis diuinæ. Hier. 23. Propheta qui habet somnium, narret somnium: qui habet sermonem meum, narret sermonem meum. Cum fidutia ergo gratiæ dei & auxilij, verbum dei proponendum vt fructificet. Coloss. 4. Orantes simul & pro nobis, vt deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi. Quoniam autem sagena prædicationis interim trahit & inuoluit vndecunque pisces varij generis, fieri non potest quin bonis admixti sint mali. Malorum ergo culpa rumpitur rete, sed non ideo elabuntur boni pisces. Maior autem malorum quàm bonorum numerus. Matthæi 20. Multi sunt vocati, pauci vero electi. 1. Corint. vndecimo. Audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo. Nam oportet hęreses esse, vt qui probati sunt in vobis, manifesti fiant. Mali hic se segregant merito, tametsi numero iungantur. Iudæ cap. 1. Hi sunt

qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habẽtes. 2. Pet. 2. Et in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis. ſed in fine ſeparabuntur & numero. Matt. 13. Exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis.

3 Et annuerunt ſocijs qui erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt penè mergerentur. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Ieſu, dicens: Exi à me domine, quia homo peccator ego ſum. Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium quam ceperant. Similiter autem & Iacobum & Iohannem filios Zebedęi, qui erant ſocij Simonis.

Miraculum addit miraculo. Copioſam concludunt piſcium multitudinem: rumpitur rete, nec piſces elabũtur: naues periclitantur, ſed non merguntur. Amb. Quę eſt illa alia nauis, niſi forte Iudæa, ex qua Iacobus & Iohannes eliguntur? Hi de ſynagoga ad nauim Petri, hoc eſt, eccleſiam conuenerunt, vt implerent ambas nauiculas. Omnes enim in nomine Ieſu flectunt genua, ſiue Iudæus, ſiue Græcus. Venientibus ergo ſocijs, id eſt, prophetis alterius nauiculæ. i. ſynagogæ, firmatur teſtimonium fidei. 2. Pet. 1. Et habemus firmiorem propheticũ ſermonem, cui benefacitis attendentes quaſi lucernę lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris. Et tamen præmiſerat ſe ſpeculatorem fuiſſe illius gloriæ Chriſti. Sic aduocandi ad iutores idonei, qui conuerſos & pœnitentes cuſtodiãt, inflamment, & perficiant. Dei enim ſumus adiutores. 1. Cor. 3. Sic Moſes ait Num. 11. Quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis dominus ſpiritum ſuum? Beda: Nauiculæ penè ſubmerguntur, non tamen mergun-

tur,sed in submersione premuntur. Nunquam enim ecclesia deficiet, Christo teste. Luc. 22. Ego autem pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Videns ergo Petrus rem non agi viribus humanis, aut casu, sed virtute diuina, quanquam nauis esset ipsius, quanquam suum rete iecerat, quanquam princeps adduxerat, nihil hinc laudis sibi vindicat, sed ex magnitudine factus etiam modestior, accidit ad genua Iesu, eique totam huius facti gloriam transcribit, indignum se eius consortio iudicans. & quoniam non indignatione, sed humilitate dominum repulit, ideo magis attraxit. Iaco. 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Stupor enim circundederat eum. Sed quis non obstupesceret, cōsiderans prędicatione paucorum hominum humilium & idiotarum, ex vniuersis orbis nationibus, intra paucos annos tot hominum millibus fuisse persuasum, vt contemptis affectibus cognatorum, contempto dispendio rei familiaris, contemptis minis principum, contemptis supplicijs, ac morte denique ipsa, simplicem Christi doctrinam sequerentur, credentes ea quæ rationibus humanis probari non possunt, sperantes ea quæ iuxta naturæ vires plane desperanda sint? Sed hoc vnde, nisi quia iussu domini laxatum est rete? Hæc piscatio, tametsi humanæ vocis peragatur & industriæ ministerio, summa tamen laudis totius vni Christo tribuenda est, cuius auspicijs soluitur ad dicendum lingua, cuius spiritus afflat dicentis pectus, cuius occulta vi attrahit animos auditorum.

Et ait ad Simonem Iesus: Nolite timere, ex hoc iam eris homines capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

Non excludit timorem reuerentiæ, quum initium sit sapientiæ, psal. 110. sed pusillanimitatis & diffidentiæ. Gene. 15. Noli timere Abraam. ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Cor enim contritum & hu

miliatum deus non despiciet, Psal. 50. Imò consolatur & confortat. Posthac dabis operam, non vt nauim impleas piscibus, sed ecclesiam meam euangelicę doctrinę professoribus, verbo, exemplo, miraculis homines conuertendo. Secuti sunt autem dominum mente deuota. Chrysostomus: Considera fidem & deuotionem ac obedientiam eorum. Habentes enim præ manibus appetibile piscationis opus, ob mandatum tamen domini reliquerunt, secuti dominum, vacui solicitudine rerum corporalium, ac totis animis in hoc intenti, vt fierent piscatores hominum.

De tertia vocatióe, Mat. IIII. Mar. I.

ARTICVLVS XXI.

Mat. 4 H

AMbulans autem Iesus iuxta mare Galilęæ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mari: erant enim piscatores. Et ait illis: Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. At illi continuo, relictis retibus, secuti sunt eum.

Declarat quanti meriti apud deum prompta & simplex sit obedientia, nihil discutiens, neque procrastinans, quantaque gloria subleuanda. Aderat tempus quo chorum aliquem discipulorum colligeret, quos familiares haberet, & testes omnium quæ faceret & diceret, & per quos olios deinceps doceret. Hinc apostolus Heb. 2. Quæ cum initium accepissent enarrandi per dominũ, ab eis qui audierunt, in nos confirmata sunt. Sed aduerte quales delegerit, non philosophos, non pharisæos, non sacerdotes, non opulentos. Noluit enim euangelij gloriam vllis mundi præsidijs inquinari. Ominis erat boni, primum, iuuentus nouæ doctrinæ capacior, deinde fratrum concordia, se mutuo studio iuuantium:

ad hæc ars innoxia, è publico lacu tenuem victum parans: denique piscatio ipsa, nouæ piscationis admonebat, non quæ lineis textis captaret pisces in cibum ventris, sed quæ reti euangelici sermonis captaret homines immersos terrenis curis, ad desiderium vitæ cęlestis. Mar. 1. Præteriens secus mare Galilęę. Quod erat lacus magnus, vt dicit Hiero. qui more Hebraico mare appellabatur. Gen. 1. Congregationesque aquarum appellauit maria. Vidit pietas affectu. Felices, quos oculis clementiæ suæ intuetur dominus. Si enim radij solares benefici sunt ijs super quos se diffundunt, quid æstimandum de radijs diuinę benignitatis, super quoscunque diffusis? Vnde Psal. 118. Aspice in me & miserere mei. & 33. Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Nota quod Petrus nomen accepit ex impositione, nam ante Simon vocabatur. Ioh. 1. Tu es Simon filius Iohana, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Erat autē & Andreas discipulus Iohannis, qui & primo ipsum adduxerat ad Iesum, Iohannis primo. Piscatores erant, labore victum quærentes. Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Venite, ait, post me. Ecci. 23. Gloria magna est, se qui dominum. longitudo enim dierum assumetur ab eo. Ioh. 17. Pater, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecū. Sed profunde propheta conqueritur. Psal. 4. Filij hominum, vsquequo graui corde: vt quid diligitis vanitatē & quęritis mendacium? Non enim dominum vocantē, sed mundum allicientem sequuntur. Prou. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiā, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient? An non noxia mundi vanitas, quam tanto miseri sequuntur studio? 1. Ioh. 2. Trāsit mūdus & cōcupiscētia eius. Nolite ergo diligere mūdū, neque ea qua in mūdo sunt. Si quis diligit mūdū, nō est charitas patris in eo. Iac. 4. Qui voluerit amicus esse hui⁹ mūdi, inimicus dei constituitur. Ratio, 1. Ioh. 5. Totus mundus in maligno positus est. Ob id domin⁹ suos elegit de mundo, Io. 15. Sequūtur alij carnis voluptatē, 2. Pe. 2. multi se

quentur eorum luxurias. Gal. 6. Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem: qui autē ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam ęternam. Roma 8. Nihil damnationis eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nonnulli dæmonis elationem. Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Pauci humilem ſequuntur Chriſtum. Ioh. 8. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Sed qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Ad quid vocauerit aduerte. Faciam, inquit, vos piſcatores hominum. Ego, inquit, faciam. Mat. 9. Meſsis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate dominum meſsis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Vt mittat, inquit, Hiere. 23. Non mittebam prophetas, & ipſi currebant: non loquebar ad illos, & ipſi prophetabant. & Mat. 24. Surgent pſeudo Chriſti & pſeudo prophetæ. Surgent, non miſsi. Ideo 2. Corin. 3. Qui nos idoneos fecit miniſtros noui teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu. Hominum, ait, non bonorum. Phili. 2. Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Ideo 2. Corin. 12. Non enim quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos. & 1. Cor. 10. Non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. Agnouerunt vocē eius, cui aliquando crediderant, & cuius humanitatem domeſtico colloquio fuerant experti: ſed addita voci energia perfecit, vt protinus ad vocem vocantis, non ſolum obliuiſcerentur piſcium, verum etiam retia relinquerent inibi, ac ne domeſticis quidem ſalutatis, Ieſum vt illic ambulabat, ſequerentur.

Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi & Iohannem fratrem eius, in
3 naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua, & vocauit eos. Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum.

Vidit cum patre suo in concinnandis ac sarciendis retibus vehementer intentos, & velut obiter prætериēs,interpellauit eos.Nec mora:simplicissimę fiduciæ iuuenes ilico,Mar.1.relicto patre suo Zbedęo in naui cum mercenarijs,secuti sunt eum.Sic illos formauerat Iohannis prędicatio,sic merebatur animi promptitudo, sic illos attraxit afflatus Christi, qui totus spirabat cæleste numen, quo plenus erat. Si enim creaturæ attractiuam, ab ipso conditore,aliarum creaturarum habent insitam virtutem, quanto magis creator, quos vult & sicut vult,trahit. Iohan.6.Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me,traxerit eum. Plenam conuersionis ad deum declararunt formam,secundum duas iustitię partes.Psal.36.Declina â malo,& fac bonum.Ecci.17.Cōuertere ad dominum,& relinque peccata tua: precare ante faciem domini,& minue offendicula.Ipsi vero & occasiones reliquerunt peccatorum,relinquendo sua.Matth.19.Ecce nos reliquimus omnia,(ait Petrus) & secuti sumus te. Lucę.14.Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet,non potest meus esse discipulus.Nec magnum si nunc, quia post, velimus nolimus,relinquemus in morte.Psal.48. Diues cum interierit,non sumet omnia,neque descendet cum illo gloria eius.&48.Relinquent alienis diuitias suas,1.Tim. 6.Nihil intulimus in hunc mundum,haud dubiū quia nec quicquam auferre possumus. Suos. Summa autem virtus est,alere patrem senem,idque iustè partis sumptibus:sed euangelij gratia relinquere,melius.Luc.14. Si quis venit ad me,& non odit patrem suum & matrē suā,nō potest meus esse discipulus. Hoc explicando (Mat.10.)ait:Qui amat patrem aut matrem plus quam me,non est me dignus.Seipsos.Luc.14.Adhuc autem & animam suam,non est me dignus.Mar.8. Si quis vult me sequi,degener semetipsum,& tollat crucem suam, & sequatur me.Matt.16.Qui enim voluerit animam suam saluam facere,perdet eam: & qui perdiderit animam suam propter me,inueniet eam.Quid enim prodest homini,si mundum vniuersum lucretur,animæ ve

ro suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim haminis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Quo vero ad alteram iustitię partem, secuti sunt dominum debito modo: quia festinanter, nam continuo. Eccēs. 9. Quodcunque potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, neque scientia est apud inferos, quo tu properas. Ecci. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. Hinc dicenti sibi (Lu. 9. Domine, permitte mihi primum ire & sepelire patrem meum,) respondit Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade & annuncia regnum dei. Secundo, simpliciter, de nullo contantes, vnde victus aut vestitus suppeditaret. Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo. Vnde improperat illis qui eum ob cibum sequebantur, Iohannis. 6. Amen amen dico vobis: quęritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Et scribę volenti sequi, ait Matthęi. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Tertio, perseueranter. Qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, Matthæi. 10. & 24. Lucę. 9. Sequar te domine, sed permitte mihi primo renunciare his qui domi sunt. Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno dei. Vnde sciendum quòd discipuli primo vocati sunt ad quandam Christi simplicem notitiam, vt claret Iohannis. 1. Secundo, ad maiorem familiaritatem, Lucę. 5. Tertio, ad perfectam sequelam, vt hic & in sequenti de Matthæo, Matt. 9.

De expulsione dæmonis, & sanatione omnis languoris, Marci. j. Lucę. iiij.

ARTICVLVS XXII.

ET ingrediebatur Capernaum ciuitatem Galilææ, ibiq; docebat eos sabbatis, & stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius. Luc. 4. 1

Vide nunc euangelicæ doctrinæ exordia, per quam visum est deo seruare genus humanum vniuersum, Pauculis hisce piscatoribus idiotis, plebeijs & pauperculis comitatus pauper Iesus, obambulabat totam Galilęam, nō iam in angulis aut in deserto, sed in frequentibus illorum synagogis prædicans & annuncians iam olim promissum adesse regnum cęlorum, non metu territans (vt Iohannes fecerat) gehennę, sed beneficijs gratuitis inuitans & alliciens omnes. Marci. 1. Statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos, & stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut scribæ. Sabbatum foris erat, sed intus in animis magni tumultus erant, quos illic satanę spiritus excitabat. Ibi enim verum est sabbatum, vbi spiritus domini tranquillat animum ab omnibus prauis cupiditatibus. Vehementer admirabantur doctrinam Iesu, propterea quòd non esset diluta fucata'que, qualis erat pharisæorum, sed solida & autoritatis plena. Primum enim verissima erant quæ docebat, & naturę sensui consentanea. Deinde ad veram pietatem & salutem æternam faciebant. Ad hęc, doctrinam eius vitę singularis integritas commendabat: quia quod docuit, opere impleuit. Beda: Sermo prædicatoris in potestate est, dum ea quæ docet, operatur. Matt. 5. Qui autem fecerit & docuerit,

hic magnus vocabitur in regno cælorum. Quo contra Matth.23.de scribis & pharisæis ait dominus: Dicunt enim,& non faciunt. Accedebat his omnibus miraculorum insolita virtus,quæ declarabat à deo proficisci quod docebat,non ab humano spiritu: hinc singularem habebant energiam mouendi animos audiētium. Hiere.23.Nunquid non verba mea quasi ignis,dicit dominus,& quasi malleus conterens petras? Heb.4. Viuꝰ sermo dei & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti,& pertingēs vsque ad diuisionē animæ & spiritus, compagumq́ue ac medullarum,& discretor cogitationum & intentionum cordis.

2 Et in synagoga erat homo habens dęmoniū immumdum,& exclamauit voce magna, dicens: Sine,quid nobis & tibi Iesu Nazarenæ? venisti perdere nos?scio te quis sis,sanctus dei.Et increpauit illum Iesus,dicēs:Obmutesce,& exi ab eo.

Erat dæmonium immundum in seipso, & ad fœda opera inducens,quibus delectatur. Dolebat de Christi præsentia,quem sibi maxime contrarium vidit, cuius salutari doctrina homines conuertebantur. Marc. primo. Venisti ante tempus perdere nos? Tale nihil sensimus vnquam ex aliorum prophetarum pręsentia. Perditionem suam existimant,ex hominibus expelli,& ab eorum nocumento refrenari. Proinde noui te quis es, nempe sanctus ille dei. Multi sancti fuerunt, sed ipse ille sanctus sanctorum. Dan.9. Vngatur sanctus sanctorum. & Psalm.15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Lucæ.1. Et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Adulatur,existimans dominum adulatione fractum,sinere illum,tam stulta res est malitia. Sed dominus docet nos, ne dęmonum vtamur testimonijs & sententijs. Non enim tulit pręedicari ab impuro spiritu qui totam hanc gloriam voluit in vnum patrem referri,non ignarus,dæmonis professionem non

ex syncera fide,sed ex malitiosa voluntate proficisci. Profitetur subdolè,non vt ipse salutem consequatur, sed vt aliorum salutem impediat. Nec amor vocem expressit,sed supplicij metus.Eoque veluti malum ac deploratæ mentis mancipium,audire meretur:Obmutesce,& exi de homine, Marc.1. quem per tyrannidem possides,sic enim prędicabis me melius.

Et cum proiecisset illum dęmonium in medium,exijt ab illo,nihilq; illum nocuit. Et factus est pauor in omnibus,&colloquebantur ad inuicem,dicentes:Quod est verbum,quia in po- 3
testate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

Quòd proiecit, argumentum erat peruersæ voluntatis:quòd illęsum reliquit,arguit impios spiritus nemini nocere posse,qui se totos tradiderint seruatori. Mar.1.Et discerpens eum spiritus immundus,& exclamans voce magna,exijt ab eo. Quo palam esset, illum non suapte sponte,sed virtute diuina coactum profugere:&homines miraculi magnitudine moti,crederēt. Atque hic exhibita est imago hominis occupati spiritu satanæ. An non pessimo dæmonio obnoxius est, quem totum possidet ambitio,auaritia, liuor, odium, libido,cæteræque cupiditates impiæ? Huiusmodi non ferunt sermonem euangelicū, sed vociferantur:Quid nobis & tibi?Quos enim possidet huius mundi spiritus, perdit se credūt, quoties cogūtur ea relinquere,in quibus sibi falsam cōstituere felcitatem.Capaces enim esse non possunt mansuetissimi spiritus euangelici,nisi prius dominus Iesus expulerit spiritum satanæ malum.Ex hoc mirabili facto,vt ad simplicem & austeram Iesu iussionem sic repente spiritus egrederetur,& perfecta sanitas,nullum hebens vestigium pristini mali,restitueretur,stupor quidam & admiratio cepit omnes,Mar.1.Mirati sunt omnes,ita vt conquirerent in-

ter se, dicentes: Quidnam est hoc? Quænā doctrina hęc noua? Quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei. Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilææ. Mirati enim sunt non solum in opere miraculoso, sed & in modo: hic inter sese misc cebant huiusmodi sermones de Iesu: Quid est hoc nouę rei, quod videmus, nec antehac lectum, nec auditum? Adest illius iussis tanta vis & autoritas, vt immundi spiritus, velut agnoscētes potentiorē se, relinquāt hominē sic, vt post abitum illorū plena reddeat sanitas.

Matth. 4. 12 Et circuibat Iesu totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & sanans omnem languorem & infirmitatem in populo. Et abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos. Et secutę sunt eum turbę multæ de Galilæa & decapoli, & de Hierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

A signis incipit, vt credātur quæ docet. Iudæi enim signa quærunt, 1. Cor. 1. Quum enim doctrina Christi noua fuerit & supernaturalis, promittēs in se credentibus patere regnum cęlorum, (quum Mosi doctrina bona promitteret terrena, Leuit. 26. licet sub velamine cælestia, sed per Christum. Rom. 10. Finis legis Christus, ad iustitiam omni credenti,) omnem humanam transcendens rationem, necessum erat eam miraculis confirmari, tanquam diuinę veritatis argumentis & sigillis, quo cognosceretur verax & à deo missus. Quemadmodum enim veritas scientiæ naturalis, per prima probatur principia, & rationes ex primis principijs manantes, & per modum conclusionum deductas: sic veritas fidei, per opera miraculosa soli deo possibilia, probatur & roboratur, & à deo esse ostēditur, qui testis falsitatis ac confirmator esse non potest. Iohan. 5. Ope-

ra quæ dedit mihi pater vt faciam,ipsa opera testimonium perhibet de me,quia pater me misit. Mar.16. Illi autem profecti,prędicauerunt vbique,domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Quocunque ergo sese conferebat, gratis & citra discrimen medebatur omnibus omnium morbis, neque repellens quenquam, quamlibet humilem ac plebeium: & eadem facilitate profligans omnem morbum, quantumuis insanabilem:quo simul & miraculis potētiam suam declararet humana maiorem, & beneficentia gratuita sibi conciliaret amorem omnium. Libentius enim illi credimus quem amamus.Porro beneficijs cōciliantur & ferę.Nullum autem beneficium diuinius, quàm restitutæ sanitatis. Ad beneficium affluunt omnes cum est opus. Est autem morbus diuturna & mala valetudo,languor temporarius,& in corpore deordinatio. Impendebat autem salutem corporibus ob animarum salutem. Deutero.32. Dei perfecta sunt opera. Hinc ex Decapoli,prouincia decem vrbium, & trans Iordanem,terra duarum tribuum,Ruben & Gad & dimidiæ Manasse,Num.34. omnes,quod quidem in ipso est,attrahit Iesus:sed pauci sunt idonei cęlesti philosophiæ,cuius tradendę gratia potissimum venerat. Nouitatibus plerique ducuntur:nonnullos trahit liuor & insidiandi libido.

De socru Simonis, Matthæi Viij. Marci.j. Luc.iiij.

ARTICVLVS XXIIII.

S Vrgēs aūt Iesus de synagoga, introiuit in domū Simonis. Socrus aūt Simonis tenebatur magnis febribus, & rogauerūt illū pro ea. Et stās sup illā,imperauit febri,& Luc.4. L

dimiſit illam. & continuo ſurgens, miniſtrabat illis.

Nunquam deus ſua clementia relinquit, niſi relinquatur. Sic ſynagogam, ipſum non acceptantem, ſed reijcientem, dereliquit. Matth. 23. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Quare? quia volui congregare filios tuos, & noluiſti. Apoc. 2. Qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. Mat. 21. Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Sic & malos, 2. Para. 24. Quare tranſgredimini præceptum domini, quod vobis non proderit: & dereliquiſtis dominum, vt derelinqueret vos? Hierem. 17. Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra ſcribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium dominum. Hierem. 2. Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquę viuæ, & foderunt ſibi ciſternas diſsipatas, quę continere non valēt aquas. Scito ergo & vide, quia malum & amarum eſt te reliquiſſe dominum, & non eſſe timorem eius apud te, dicit dominus. Pſal. 142. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Ideo Pſal. 72. Mihi adhærere deo bonum eſt, ponere in domino deo ſpem meā. Intrauit autem in domum Simonis & Andreæ, Mar. 1. Non ſunt ergo inopes & viles ſecundum ſeculum, ſpernendi, vt dicit Cyrillus: Domus quam Ieſus intrat, eccleſia eſt, fide Petri fundata. Mat. 16. Super hanc Petrā ædificabo eccleſiam meam. 1. Cor. 3. Fundamentū aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Hinc Ephe. 2. Superædificati & fundati ſuper fundamentum apoſtolorum & prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. Dicitur & Simonis, quia ipſi ſpecialiter commiſſa. Iohan. 21. Simon Iohannis, diligis me plus his? paſce agnos meos. De hac domo 1. Timo. 3. Hæc tibi ſcribo Timothee, vt ſcias quo modo in domo dei oporteat te ambulare. Pſalm. 54. In domo dei ambulauimus cum conſenſu. O quam pauci ſunt qui ſciunt, imò ſunt qui ſcire nolunt. Iob. 21. Qui

dicunt deo, recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Sapientes enim sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Hiere. 4. Sed ignorans ignorabitur, 1. Corin. 14. Matth. 7. Amen dico vobis, nescio vos. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Sic in animam ingreditur obedientem: Iohan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eu, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciem⁹. Heb. 3. Christus sicut filius in domo sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei vsque ad finẽ firmã teneamus. Febris innaturale frigus, & calor innaturalis sequens, animam signat igne charitatis priuatam, hoc est, fide per dilectionem operante, quæ aliquid est corã deo. Gal. 5 In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Mat. 24. Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Mar. 1. Et dicunt ei de illa. Omnia huc pertinent, vt commendatior nobis fides sit, & historiam euangelicam complectamur, vt arram & pignus salutis nostræ. Obserua, alienam fidem pro hominibus valere & efficacem esse. Sic & hodie aliena fides satis facit in baptimo infantium. Hiero. Modò saluator rogatus, modò vltro curat ægrotos, ostendens se cõtra peccatorum passiones, & precibus semper annuere fidelium, & ea quæ ipsi minime intelligunt, vel intelligenda dare, vel non intellecta dimittere. Psal. 18. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine. Sic Moses pro populi orauit delicto, Exo. 32. Sic sacerdos pro delicto orabat populi, Leuit. 4. & 5. Hinc domini nus amicis Iob ait, Iob. 42. Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam. Et nedum viui, sed & angeli, & homines vita functi, orant pro nobis. Vnde Zacha. 1. Angelus pro sancta orauit ciuitate, cui dominus bona respondit. & 2. Machabę. 15. de Hieremia dicit. Onias summus sacerdos, ad Iudam Machabæum: Hic est fratrum amator & populi Israel, hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Hieremias propheta dei. Attamen vterque defuncti ante tempora

fuere. Licet enim sancti corpora posuerint, non tamen charitatis affectum. 1. Corinth. 13. Charitas nunquam excidit. Optant enim credentibus pijs votis præparatũ cælorum regnum. Rogauerunt ergo Iesum, vt qui non rogatus expulerat de viro dæmonium, daret hoc amicorum precibus, vt affinem discipuli, quem inter primos habebat, leuaret febri. Mar. 1. Et accedens, elauauit eam apprehensa manu eius, & continuo dimisit eam febris. Imperauit, eleuauit, quo se dominũ vitæ & mortis ostendit. 1. Reg. 2. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Deut. 32. Ego occidam, & viuere faciam: percutiam, & iterum sanabo. Ipse enim habet claues mortis & inferni, Apo. 1. Non quod mortem fecerit, sed destruxit, Sap. 1. Ezec. 18. Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Nam vult omnes homines saluos fieri, 1. Tim. 2. Quo autem liqueret, in eo fontem esse diuinæ virtutis, quæ non possit exhauriri, miracula miraculis succedunt, nec minus perfecta fuit quàm subita sanitas: nam subito redierat & vigor mulieri, sicut obiens solita munia, ministraret Iesu cum discipulis suis, grata beneficio, & alios suo lętificans spectaculo iucundo. Quo docemur exemplo, quòd si deus nos quopiam leuarit morbo, dono vtamur ad sanctorum & Christi ministerium. Sic & peccator surgens à peccati morbo, deo gratum reddere debet obsequium. Eph. 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Hinc Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitatĩ ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationem.

3 Cumque sol occubuisset, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

Ille clementissimus non excusauit priuatum, cui debebatur, ocium, neque noctem intempestiuam rebus gerẽdis, sed omnibus oblatis manus salutiferas imposuit,

ac morborum omne genus,nullo negocio gratisque,depulit ab omnibus.Mat.8. Et eijciebat spiritu verbo,& omnes male habentes curauit,vt impleretur quod dictū est per Esaiam prophetam,dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit,& ęgrotationes nostras portauit.Quanquam Esa.53.hoc de peccatis dixerit,euangelista tamen de morbis posuit,eo quòd plerique ex peccatis accidāt. Vide turbæ fidem & deuotionem,quæ nec tempore impediebatur ab infirmorum oblatione,quæ nostram arguit socordiam.Nam nos spirituali morbo,qui periculosissimus est,laborantes,ne ad Iesum quidem ducimus: sed quod omnium perniciosissimum est,adire volentes & verbo & exemplo retrahimus.Prouer.3. Noli prohibere benefacere eum qui potest:si vales,& ipse benefac. Tangit dominus aduersitatibus.Iob.19.Manus domini tetigit me. Hoc quandoque misericordiæ.2. Macha.6. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere,sed statim vltiones adhibere,magni beneficij est indicium. Aliquando iustitiæ. Ecci.2. Si enim pœnitentiam non egerimus,incidemus in manus domini, & non in manus hominum. Hebræ. decimo. Horrendum est incidere in manus dei viuentis.Opitulationibus,vt hic,& Matth.8.in leproso,& cæcis, Matthæi nono. Esai.59. Ecce non est abbreuiata manus domini vt saluare nequeat.Benedictionibus,Matt.9.Marc.10. Tunc oblati sunt ei paruuli,vt manus eis imponeret,& oraret.

Exibant autem dęmonia à multis,clamantia & dicentia,quia tu es filius dei.Et increpans,non sinebat ea loqui,quia sciebāt ipsum esse Christū.

Exibant,sed non sponte. Iohan. 12.Nunc princeps mundi eijcietur foras. Sentiebant autem admirabilem virtutem ab eo proficisci,& hinc suspicabantur ipsum esse Mesiam illum promissum filium dei. Non sinebat ea loqui,respuens testimonium ab hostibus,& cum quibus noluit suis esse quicquam commercij.A pueris Hebręorum, à piscatoribus prędicari sustinuit: à dęmo-

nibus nullum recepit teſtimonium,tametſi verum. Lædit enim veritatem improbus autor & nocentior mendax,qui veritate ſibi fidem conciliauit. Gloſ. Ideo prohibebat loqui,ne,dum aliquis audit dæmonem vera loquentem,ſequatur poſtea errantem. Solet enim angelus ſatanæ in angelum lucis ſe transferre. 2. Cor. 11. Non ergo magnum,ſi miniſtri eius transfigurentur veluti miniſtri iuſtitiæ,quorum finis erit ſecundum opera ipſorum. Ex dictis ergo & factis domini colligebant,in ipſo quid homine maius: hinc ipſum Chriſtum & filium dei dicebant, ſed tamen coniecturam hanc liuor & inuidia,ſicut & in phariſæis, obſcurauit. Igitur ignorabant diuinitatis myſterium, incarnationis modum: multo minus intelligebant crucis victoriam, qua expoliandi erant. 1. Corin. 2. Quam (ſcilicet ſapientiam) nemo principum huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent,nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Auguſtinus: Tantum eis innotuit, quantum voluit: tantum voluit,quantum oportuit.

Facta autem die, egreſſus ibat in deſertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum:& detinebant illum,ne diſcederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo miſſus ſum. Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ.

Mar. 1. Et diluculo valde ſurgens,egreſſus abijt in deſertum locum,ibíque orabat. Et proſecutus eſt eum Simon & qui cum eo erant. Et cum veniſſent ad eum,dixerunt ei,quia omnes quærunt te. Et ait illis: Eamus & in proximos vicos & ciuitates, vt & ibi prædicem. Ad hoc enim veni. Seceſsit dominus Ieſus, qui non in hoc proprie venerat,vt mederetur morbis corporum,quos ipſe ſuis nonnunquam immittit, vt valeant animo, quum videret multitudinem magna auiditate quærere ſanitatem corporum,quę non pari ſtudio doctrinę in-

hiaret cælesti, qua sanantur animorum morbi, velut ocij desiderio fefellit turbam, in deserto patri gratias agebat pro beneficijs, quæ per ipsum humano generi largiri decreuisset. Atque hic non simplex nobis paratur exemplum, post collatam in alios beneficentiam, oportere secedere, ne præmium ab his quibus benefecimus, videamur expectare: nec ad ostentationem, neque ad plebis arbitrium esse proferenda miracula, sed quatenus conducit ad salutem hominum ac dei gloriam, semper autem fugiendam inanis gloriæ suspicionem. Deinde nonunquam ad tempus intermittendam salutiferam doctrinam, quo magis irritemus appetentiam animorum. Postremo crebris secessibus, qui rerum cælestiũ contemplationi dantur, non voluptati, spiritum esse vegetandum, quod ad iuuãdos rediat alacrior. Exẽplo turbæ dominus solicite requirẽdus. Sap. 1. In simplicitate cordis quęrite illũ. Inuẽtus vero, diligẽter retinẽdꝰ. Cã. 3. Inuẽit quẽ diligit aĩa: tenui eũ, nec dimittã. Sãctis detinetur desiderijs, Lu. 19. In domo tua oportet me manere. Quod autẽ dicit se ob id missum, vt annunciet euãgelium regni, quomodo ad id perueniatur, subindicat quàm solicite audiendum sit & obseruandum. Esai. 61. Spiritus domini super me, eo quòd vnxerit me, euangelizare pauperibus misit me. Matthæ. 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Hebrę. 2. Propterea abundantius oportet nos obseruare ea quę audiuimꝰ, ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus: & si omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? Quæ cum initium accepisset enarrandi per dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante deo signis & portentis, & varijs virtutibus & spiritussancti distributionibus secundum suam voluptatem. Mar. 16. Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Peragrabat itaque dominus Iesus oppida vicosque Galilęæ, prædicans

in synagogis,(ob loci congruitatem & populi conuentum ac doctrinę stabilitatem. Omnis enim qui male agit,odit lucem. Qui autem facit veritatem,venit ad lucem,Iohan.3.) ac morbos depellens, dæmoniáque eijciens,vt apud rudem populum potentibus factis fidem adderet doctrinæ suæ.

De vocatione Matthæi, Mat. IX. Mar. II. Luc. V.

ARTICVLVS XXIIII.

Mat. 9 M ET cum transiret inde Iesus,vidit hominem sedentem in telonio, Matthæū nomine,& ait illi: Sequere me.Et surgens,secutus est eum.

Quantæ virtutis & efficacię diuinæ gratiæ sit respectus,ostendit Lu.5.Et post hęc exijt,(Mar.2.Et cum prę terit,vidit Leui filium Alphæi) & vidit publicanum nomine Leui,sedentem &c. Dominus qui prius Simonem & Andream,Iohannem & Iacobum ab humili quidem, sed tamen licito quæstu vocarat ad se,vt palam faceret, se nullum omnino genus hominum fastidire, modò se conuertat ad meliora,publicanum vocat.Est autem hoc genus hominum, quoniam artem exercet sordidi quæstus & violente rapacitatis,multis modis infame, prę sertim apud Iudæos. Redimunt nonnunquam iniqua summa à principe: eóque ferè quo plus lucri faciant,inclementer extorquent ab omnibus, odioséque negociū facessunt nautis ac viatoribus, quibus nonnunquam & aliunde satis est incommodi. Non autem casu vidit, sed aspexisse,delegisse fuit. Videt enim dominus misericorditer, vt subueniat. Exod.3. Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum qui præsunt operibus: & sciens dolorem eius,descendi vt liberem eum de manibus Aegyptiorū.

Sagaciter,vt puniat.Prou.15.In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos.Psal.33.Oculi domini super iustos,& aures eius in preces eorum:vultus autem domini super facientes mala,vt perdat de terra memoriam eorum.Beda: Legimus apostolo dicente. Ro.3. Quia omnes peccauerunt,& egent gloria dei.& 5.Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad deum.Et iterum inęstimabilem eiusdem gratię magnitudinem commendans,ait: Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.Rom.5.quia nimirum quanto grauiorem dominus in electis suis peccatorum languorem curauit,tanto ampliorem cunctis gratiæ medentis potentiam monstrauit.Vnde Matthęum temporalibus curis intentum, repente dominus miseratus vocauit,& de publicano iustum,de telonario discipulum fecit: quem etiam,proficientibus meritis eiusdem gratiæ & incrementis, de cōmuni discipulorum numero,ad apostolatus gradum promouit.Quod ob id prouidentia superna fieri dispofuit, vt nullum enormitas suorum aut numerositas scelerum, à speranda venia reuocaret,cum hunc tantis mundi nexibus absolutum, tam cælestem factum conspiceret,vt communicato cum angelicis spiritibus vocabulo,euangelista nominaretur & esset. Qui tantam dei benignitatem sperare potuisset,quæ nedum reuertētes suscipit, sed vltro ad se vocat peccatores,quo spem nostram & fidutiam confirmet? Vidit in telonio, hoc est, sedentem ad telonium, id est, in loco in quo sedet telones,id est,publicanus exigens tributum. Esai.3.Populum meum exactores spoliauerunt. Causam Eccī.15. indicat,d. Auarus non implebitur pecunia. Hinc Sapien.15.Sed & lusum existimauerunt esse vitam hominis, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecunque etiam ex malo acquirere. Sed 1.Timo.6.Qui volunt diuites fieri,incidunt in laqueū diaboli, & in desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Nec ipse per se nomen suum obticuit, humilitatis gratia, quemadmodū apostolus 1.Tim.1.Fidelis sermo & omni

acceptione dignus, quia Christus Iesus in hunc mundũ venit peccatores saluos facere, quorum ego prim⁹ sum. & 1. Cor. 15. Ego sum minimus apostolorum. Nam Prou. 18. Iustus in principio accusator est sui. Lu. 5. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. Nihil cunctatus, subito mutatus, relicta sella quæstuaria, sequutus est pauperem Iesum, vt euangelicis opibus ditesceret. Habebat enim Iesu vox energiam quandam admirabilem, relucebat'que in vultu eius vis quædam occulta, qua quos volebat, non aliter traheret ad se quàm magnes ferrum, & quos volebat, percuteret. Iohan. 18. Vt ergo dixit eis, Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Sic & virga oris sui percutiet impium, Esa. 11. 2. Thes. 2. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Vnde diabolum cũ omnibus membris suis hac sententia in ignem deijciet ęternum, Mat. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus es diabolo & angelis eius. Hic nobis exemplũ paratur veræ conuersionis, vt surgamus è peccatorum fæcibus & cœno. Ephe. 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. Sequutus est Iesum, & si pauperem. Hier. 17. Non sum turbatus te pastorem sequens. 1. Petr. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius. Et videntes pharisęi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?

a Mattheus iam factus certus Christi discipulus, quo pluribus illum commendaret, sui'que ordinis nuper sodales, ad euangelicum quæstum adduceret, rogare do-

minum ausus est, vt domi ipsius velit esse conuiua. Obtemperat Iesus roganti, quandoquidem ille obtemperarat vocanti, docens nec impiorum consortiũ vitandum, si spes sit illos nostra consuetudine fore castigatiores. Paratus est dominus nobiscum prandere, imò habitare, si nosipsos idoneos reddiderim9. Apo.3. Ego sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Ioh.14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Pharisæi vero captantes vndique calumniandi materiam, ipsum quidem non audebant interpellare, ne quod nollent audirent: vnde discipulos venenato carpunt susurrio, volentes ab eo auertere. Quamobrem, inquiunt, magister vester, cui vos, deserto Iohanne, vt eximie sancto hæretis, manducat cum peccatoribus? Luc.5. Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum qui cum illis erant discumbentes. Ecce vnius cõuersio, multis animum consequendæ salutis dedit. Sed hoc proprium habet caro, vt semper sibi blandiens, alijs inuideat salutem. Pharisæi enim ideo vitabant tales, nõne malis illorum inquinarentur, quũ essent peiores, sed vt sancti haberentur. Diaboli vox est, quare. Genes.3. Cur præcepit vobis deus, vt non comederetis ex omni ligno paradisi? Sic filij sui Matt.15. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Id enim agit versipellis, vt rem certam & salutiferã, in dubium vertat. quo substrato fundamento, inobedientiam & contemptum superstruit, vt patet Gen.3. Ad hæc, quum discipulis adhuc rudibus non esset in prõptu quod responderent, sed tantũ simplici fiducia pendebant à domino: Iesus, quẽ nec voces clãculariæ, nec cogitationes occultæ pharisæorũ latebãt, pro discipulis respõdit.

At Iesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Euntes autẽ,

discite quid est, Misericordiam volo & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

Laudantur medici, qui sani, cum vocantur, adeunt ægrotos, & ego culpor, quod adeam eos, qui morbum agnoscunt animi sui & medicum desiderãt. Porro qui sibi videtur vacare culpa, si recte sentit, non eget ope nostra: sin laborat falsa persuasione, aut si sibi mali cõscius, tamen dissimulat morbum suum, hunc, quoniam insanabilis, frustra adirat medicus. Ideo ego versor cũ publicanis & peccatoribus, quia medicus sum animarum, & salutem hominum sitio. Hier. 17. Sana me domine, & sanabor. Psal. 6. Miserere mei domine, quoniã infirmus sum: sana me, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea. Quorsum autem attinet versari cum iustis, quales vos vobis videmini, quum illis medico non sit opus? His vtilis est medicus, qui suum agnoscunt morbum, seque præbent sanabiles. Hos fastidire, nõ est sanctimonia, sed supercilium: & his succurrere, sacrificium est deo longe gratius, quam vllum in templo. Hoc vos latere non debuit, qui tenetis scripturas, quibus loquitur deus Ose. 6. Hoc si nondum animaduertitis, ite & discite, quid hic sermo dei velit: ac deinde, si videbitur, calumniamini factum meum, quod non pugnat cũ lege vestra, sed diuinæ respondet voluntati. Prou. 21. Facere misericordiam & iudicium, magis placet domino quam victimæ. Quur autem fugerem consuetudinẽ peccatorum, qui in hoc venerim, vt tales inuitem ad pœnitentiam vitæ prioris? Non iustos, sua reputatione, quum veri nulli essent. Ro. 3. Nõ est iustus quicquã, & 10. Ignorantes dei iustitiam, & suam volente constituere, iustitię dei non sunt subiecti, Luc. 18. In se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros. Sed Mat. 23. A foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem estis pleni hypocrisi & iniquitate. Notanter addit Lucas 15. ad pœnitentiam, non ergo venit vocare nos ad transitorias delicias, Luc. 6. Væ vobis qui ride-

tis nunc,quia flebitis,neque diuitias,Luc.6. Væ vobis diuitibus,qui habetis hic consolationem vestram.Gaudium autem est angelis super vno peccatore pœnitentiam agente,Luc.15.Hoc sermone dominus Iesus simul & os obturauit pharisęis,& discipulos docuit quales sese præstare deberent erga peccatores. Euangelicus enim pręco non ideo expetit consuetudinem peccatorum,vt ab illis auferat emolumētū,sed vt illos locupletet pietate,nec alio studio subit eorum tecta, quam boni medici subeunt ægrotorum ædes.Rom.15. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere,& non nobis placere.Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum.

De electione apostolorum,Mar.iij. Luc.vj.ARTICVLVS XXV.

Actū est autem in illis diebus, exiit in Luc.6.
F montē orare,& erat pernoctās in ora- N
tione dei.Et cū dies factus esset,vocauit discipulos suos,& elegit duodecī ex ipsis, quos & apostolos nominauit:Simonē, quem cognominauit Petrum:& Andreā fratrem eius,Iacobū & Iohannem,Philippum & Bartholomæū, Mathęū & Thomam,Iacobum Alphęi,& Simonem qui vocatur Zelotes,& Iudam Iacobi,& Iudam Iscarioth,qui fuit proditor.

Docet nos,si quid auspicari volemus, quod felix ac faustum esse cupimus, à deprecatione auspicemur, vt deus nostris cœptis dexter ac fauens aspiret. Sic apostoli in locum Iudę proditoris electuri alium, orationē pręmiserunt,Act.1.Quod vtinam successores ob seruassent:non sic miserè corpus Christi neglectum iaceret.Ose.8.Ipsi regnauerunt,& non ex me: principes

extiterunt,& non cognoui. Paulus & Barnabas non nisi manibus impositis & oratione premissa,missi fuerunt,Actu.13.Mar.3.Ascendens in montem,vocauit ad se quos volebat ipse.Nemo ergo assumit sibi honorē, sed qui vocatur à deo tanquam Aaron,Heb.5.Hieronymus:In montem vocantur excelsi merito & verbo, vt locus meritis congruat altis. Hos ergo qui sic vocantur,idoneos facit ministros,2.Cor.3.quibus & ipse incrementum dat. Sed non vacat numerus à mysterio. Mar.3.Et venerunt ad eum,& fecit vt essent duodecim cum illo.Hieronymus:Iuxta numerum duodecim patriarcharū,Gen.32.& 42.& quia murus ciuitatis duodecim habuit fundamenta,Apo.21.Ipsi enim fidei fundamenta 12.articulos posuerunt. Iosue 4. Elige duodecim viros singulos per singulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum,12.durissimos lapides,quos ponetis in loco castrorū vbi fixeritis hac nocte tentoria.Ad quid ergo delegit?Mar.3.vt mitteret eos prædicare, & dedit illis potestatem curandi infirmitates,& eijciendi dæmonia.Hinc & apostolos nominauit,quod officij nomen est,quemadmodum & angelus.Hiero.quatuor genera distinguit apastolorum.Nam quidam vocantur à deo immediate,vt hic,quidā à deo per hominem, quidam ab hominibus non per deum,vt dum fauore hominum & studio aliquis ordinatur:quarti nec per homines,nec à deo,vt pseudoapostoli. Matt.24. Surgent pseudoapostoli.De quibus 2.Corin.11.Nam eiusmodi pseudoapostoli sunt operarij subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Verum hi non Christum,sed se prædicant.Hic rex ille cælestis,rex regum & dominus domnàntium,Epoc.19.duodecim perfectos se legit,qui veluti fidi satellites,nunquam ab ipsius latere discederent,vt vbi res euangelica postularet,mitteret eos, veluti legatos à latere,prædicaturos quę à rege suo didicissent,ac diuulgaturos per vniuersum orbem terrarum edicta sui principis. Quoniam autem ignobiles erant,piscatores,idioię,tenues,nihil regale prę se fe-

rentes, quum pollicerentur regnum dei, ne contemneretur illorum autoritas, addidit potestatem, quam nulli huius mundi monarchæ suis legatis dare possunt, nimirum, vt in nomine Iesu omne morborum genus sanarent, & impuros spiritus profligarent. Hiero. Armat miraculis, quo sermoni fidem faciant. Benignus dominus ac clemens, non inuidet seruis virtutes suas, sed potestatem quam à patre accepit secundum carnem, ipsis tribuit, vt opera quæ ipse fecit, & ipsi facerent, & maiora horum facerent, Iohan. 14. Multa tamen distantia inter habere & tribuere, inter dare & accipere. Ipse quod agit, potestate propria agit: illi si quid faciunt, imbecillitatem suam & virtutem domini confitentur. In nomine Iesu surge & ambula, Petrus ait, Act. 3. Viri Israelitæ, quid miramini in hoc? aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut pôtestate fecerimus hunc ambulare? Fides quæ p eũ (Iesum) est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Porro apostolorum nomina propter falsos apostolos recensentur. Mar. 3. Et imposuit Simoni 3
nomen Petrus, Ioh. 1. Syriace Cephas, Græce petros, Latine saxum, ob solidam professionem, qua, vacillante populo, ceu vox apostolorum omnium, pronunciauit Iesum filium dei viui, Matt. 16. vt ex ipso disceremus nomine, euangelicę philosophiæ caput esse, immobilem fidei cõstãtiam. Mar. 3. Iacobum Zebedæi & Iohannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina, Boanerges, quod est (Syris) filij tonitrui. Hęc nominum immutatio, spiritualem innouationem & gratiam significabat, videlicet ipso nominis præsagio declarante, hos olim ex euangelico mõte emissuros in vniuersum orbem terrarũ, euangelicæ prędicationis tonitruum, quod omnium animos commoueret, & erigeret ad studium rerum cęlestium. Pœnitentiam agite, instat regnũ cælorũ, tonitru est. Ad hanc enim vocem corripit vnum quenque timor fulminis: sed succedit imber, Credite euangelio, & salui eritis. Meruerunt & cum Petro audire in monte tonitruum patris, Matth. 17. per

Idens autem Iesus turbas, ascẽdit in mon- Mar.5.
V tem:& cum sedisset, accesserunt ad eum O.
discipuli eius:& aperiens os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cęlorum.

Dominus omniũ prophetarũ oraculis seruator mũdi promissus, Act.10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorũ accipere per nomen eius omnes qui credũt in eũ. & doctor iustitiæ & euangelicę legis institutor, Esa.33. Dominus iudex noster, dominus legifer noster, dominus rex noster, ipse veniet & saluabit nos. Iac.4. Vnus est legislator & iudex, qui potest perdere & saluare. diuinæ legis ostendit eminentiam. Leges enim humanæ opus quoddam externum imperant tantũ: diuinę vero & spiritũ, hoc est, affectu, expetunt. Ita & duplex est iustitia: operum externorum, quæ est iustitia legis apud Paulũ: & affectuum, quę est iustitia Christi, quam ipse in nobis operatur. Videns ergo dominus turbã indies magis ac magis densari, misertus est eis, quia erant vexati & iacentes, sicut oues non habentes pastorem, Matt.9. mõte cõscenso, iam cœlestis philosophiæ doctorẽ agere cœpit, ipsa loci celsitudine declarãs, se nihil plebeiũ traditurũ & humile, sed ardua cęlestiáque oĩa. Psal.36. Iustitia tua sicut mõtes dei. simul Mosi referẽs exẽplum, qui legẽ proditurus populo, mõtẽ conscẽdisse legitur, Exod. 19. Esa.40. Sup montẽ excelsum ascende tu qui euangelizas Sion, qui euangelizas Hierusalem. Sedit non vti fessus, sed vt ardua quædam magisque seria docturus, quę attentum auditorem requirerent. Matth.23. Vnus est magister vester Christus. Id vbi senserunt discipuli, propius illum cinxerunt, ne quid illius sacrę doctrinæ efflueret. Aug. Vt audiendis illius verbis hi essent etiã corpore viciniores, qui pręceptis adimplendis animo propinquabant. Qui olim loquutus fuerat patribus in prophetis, Heb.1. nunc sacro aperto ore suo,

euangelicę doctrinę nondum audita dogmata cœpit depromere, plurimum abhorrentia ab opinione eorũ qui mundo videntur admodum sapere. Docebat autem verbo, scribens in tabulis carneis cordium. Hieron. 31. Ecce dies venient, dicit dominus, & feriam domui Israel & domui Iuda fœdus nouum: post dies illos, dicit dominus, dabo legem meam in uisceribus eorũ, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in deum, & ipsi erũt mihi in populum. Lex verus in lapideis scripta tabulis, duritiam signabat populi, quam dominus se ablaturum repromisit Ezech. 36. Auferam cor lapideũ de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritũ meum ponam in medio vestri, & faciam vt in pręceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum..

2 Postquam curauit corpora & fecit miracula, curat & animas, vt discamus quod & animarum & corporum sit opifex. A beatitudine incipit, sicut & Psal. 1. q̃ huc omnium vota tendant. nihil enim agimus, quin inde nobis bene beatéque esse velimus, qui philosophię quoque scopus est, quomodo scilicet beatos fieri liceat. Beatitudo in eis est, per quæ nobis bene est. sed naturæ nostrę corruptę bene est in vitijs. Hinc vt aliũ opes, alium luxus, alium alia cupiditas trahit, alios alij affectus alliciunt, ita aliorum alia est beatitudo. Philosophi quandam beatitudinis viam præscribunt, fictitiam plane. Fictitię enim sunt virtutes philosophicæ. Christus vero semel euertit omnes naturę nostrę cupiditates, omnia philasophorum commenta, & ideo miraculis præstruxit fidem sermoni incredibili, vt qui virtutem ipsius experti essent efficacem in sanandis corporum morbis, confiderent & doctrinam esse veracem, qua mederetur morbis animorum. Hiero. Spiritu adiunxit, vt humilitatem intelligeres, non penuriam. Modestiam & humilitatem, ceu fundamentum iacit. Nam quoniam Adam per superbiam cecidit, Eccl. 10.

Initium omnis peccati superbia, per humilitatem erigit nos. Sunt quidam pauperes & rebus & spiritu, qui propter regnum cælorum aut cuncta relinquunt, vt apostoli, Mat. 19. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. aut casu accidentem ferunt patienter, vt Ioh. 1. & Tob. 1. Alij rebus, non spiritu, vt inopes impatientes, & multa concupiscentes ac arrogantes, quod pessimum coram deo, Ecci. 25. Essent hi quidem viciniores euangelicæ beatitudini, si quò vocat fortuna, sequantur animo, quia ad humilitatem inducuntur. Multos enim rei familiaris tenuitas, generis humilitas, conditionis obscuritas, fortunæ aduersitas reddit abiectos & humiles, sibíque displicentes. Alij spiritu, nõ rebus. Qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtãtur, 1. Cor. 7. Psal. 61. Diuitię si affluãt, nolite cor apponere. Quales fuerunt Abraam, Isaac, Iacob. Bed. Non vtique omnes beati, sed illi tantummodo, qui omne pręsentis culmen seculi, tametsi altum videatur, pro nihilo ducunt, qui merito regni cęlestis munere perhibentur digni, quia delectationis humanę probantur cupiditate nudati, qualem se rex Dauid pauperiem sustinuisse declarans, ait Psalm. 69. Ego vero egenus sum & pauper, dominus solicitus est mei, & 72. Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram? Mox vbi spei ancoram fixisset, subdendo manifestat: Mihi autẽ adhærere deo bonũ est, ponere in domino deo spẽ meam. Sic Abraam Gene. 18. Loquar ad dominum meũ, quum sim terra & puluis. Sequitur pręmium, quoniam tametsi iuxta immundum videantur abiecti & aspernabiles, tamen ipsorum est regnum cælorum, longe magnificentius omni regno mundi. An non magnificum regnum est, nulli seruire vitio, nullis obnoxium esse cupiditatibus, conculcasse satanam cum omnibus suis copijs, vicisse mundum cum omnibus suis terroribus & illectamentis, ascitos esse in consortium dei, ascriptos esse regno cęlesti? An tu regnare putas istos feroces ac violentos? Seruitutem seruiunt, multos patiuntur tyrannos, discruciantur auaritia, ira, liuore, cupiditate

vindictę,metu,ſpe. Vix viuunt,tãtum abeſt vt regnẽt. At qui liber eſt his curis,fretus innonentia ſua, fretus deo,fretus præmijs futuri ſeculi,tranquillo pectore contemnit ea quæ ſunt huius mundi, & ſequitur bona cæleſtia,nonne regnum obtinet louge pulchrius ac magnificentius regno tyrannorum? Regnum mundanum paratur violentia,ferocitate defenditur: hoc regnum parit modeſtia,tuetur & conſtabilit humilitas. Mundus non iudicat regno dignos,niſi generoſo præditi fuerint ſpiritu, & ingentes tollãt animos,deus ad ſuum regnũ eos potiſsimũ euehit,qui ſe maxime deijciunt. Nulli ergo quantumcunque mũdo abiecto, aut etiam temporali ſubſtãtia euecto,hæc beatitudo obcluditur,ſi animam accommodet. O vere euãgelica doctrina,hoc eſt,læta & bona,qua pauperes euangelizantur, Matt.11. In quolibet gradu duo tanguntur, Meritum, quod eſt ipſa beatitudo vię,actus ſcilicet virtutis, & præmium merito conueniens,quo prouocemur & conſortemur Beata ergo illa paupertas,quę rerum temporalium amore non capitur, nec mundi opibus augeri appetit,ſed cęleſtibus bonis diteſcere concupiſcit.

Beati mites,quoniam ipſi poſsidebunt terrã.

Mites,non qui prorſus non iraſcuntur, tales enim inſipientes ſunt & inſenſati,ſed qui iræ vim habent, continent autem, & quando oportet iraſcũtur,qui nulli vim faciunt,qui lęſi facile condonant iniuriam, qui pluris facinnt concordiam & animi tranquillitatem, quam latifundiũ,quibus optabilior eſt quieta paupertas,quam rixoſę diuitiæ. Sicut enim,qui impatiens eſt, operatur ſtultitiam,Pro.14. ſic doctrina viri per patientiam dignoſcitur,pro.19. quæ hominem reddit modeſtum,cõpoſitũ. Pſal.24. Diriget manſuetos in iudicio,docebit mites uias ſuas. Hinc Iac.3. Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos? oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientię. Metth.11. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Sequitur congruenter mitas paupertatem & humi

litatem,quia tales vt communiter contemnuntur & opprimuntur,quare indigent mititate,ad quam ex humilitate disponuntur,ficut econtra superbi ad iracundiam. Hinc Prou.16. Meli' est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis. Hieron. Mites possidebunt terram,non Iudæ nec istius mundi maledictam,spinas & tribulos proferentem, Genes.3. quam crudelissimus quisque bellator magis possidet, sed illam de qua Psal.26. Credo videre bona domini in terra viuentium, & 141. Portio mea domine in terra viuentium. Placidus etiam qui mauult sua cedere quam pro his digladiari,tot locis habet fundum, quod locis reperit amantes euangelicę mansuetudinis. Inuisa est omnibus peruicacia,mansuetudini fauent & ethnici. Ecci. 3. Fili,in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris. Psal.36. Mansueti autem hęreditabunt terram,& delectabuntnr in multitudine pacis. Vt omnibus ergo excludatur mitis,tanto certior est illi cælestis tarrę possessio.

Beati qui lugent, quoniã ipsi consolabũtur.

Congrue tertio loco luctus sequitur, quoniam post externorum abnegationem, & adeptam animæ mansuetudinem, aptus est homo ad considerationem eorum quę pręinductum pariunt luctum. Sunt qui infeliciter lugent damna rerum temporalium, quæ tristitia mortem operatur,2. Corint. 7. Quę autem secundum deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Psalm.118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Sic lugebat Semuel Saul,eo ꝙ proiecerit eum dominus,1. Reg.15. Sic Apostolus eos qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam,2. Corent.12. Sic desiderio patriæ cælestis. Psalm.41. Fuerunt mihi lachrymę meę panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est deus tuus? & 119. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Adest ijs lachrymis consolator spiritus, inæstimabili gaudio mentis luctum compensans

interim,mox ad ęterna gaudia transferendis. Psal. 93. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo,consolationes tuę lętificauerunt animam meam. Tob.3. Domine,post tempestatem tranquillum facis,& post lachrymationem & fletum exultationem infundis. Qui ergo nunc lætantur quũ malefecerint,& exultant in rebus pessimis,Prou.2. post ad ęternum deuenient luctum. Matt.13.24.25. Ibi erit fletus & stridor dentium. Sed à bonis abstergetur,Apoc.21. quia intrabunt in gaudium domini sui,Matt.25. Hinc Psalm.76. Renuit consolari anima mea,memor fui dei & delectatus sum.

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

Luctum sequitur esuries:quia dum homo imperfectum suum conspicit,aliorum peccata perpendit,ad futuram patriam suspirat,aliud non quærit,nisi vt purgetur à culpa tam ipse quàm alij,crescat in gratia, & patrię propinquet quotidie p feruida desideria. Psal. 41. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum,ita desiderat anima mea ad te deus meus. Leuiter ergo appetenda sunt ista,quibus alitur corpus ac fouetur,in quorum cura vulgus tam miserè, torquetur, & expletos nonnunquam magis cruciat saturitas, quam fames cruciabat,& mox à saturitate recurrit sitis ac fames subinde sarcienda,& ista pijs paruo contentis, nec pręter necessaria quicquam desiderantibus. vel nō solicitis vbiuis adsunt,eo nimirum suppeditante, qui pascit & passerculos,& lilia vestit. Felices, qui famem hanc & sitim à rebus corporeis & perituris transferunt ad expetendam iustitiam euangelicam, esurientes panem illum,de quo qui ederit, viuet in æternũ, Ioh. 6. & sitientes aquam illam viuam,de qua qui biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam ęternam, Ioh. 4. Iustitia ergo cum omni auiditate exercenda. Ioh. 4. Meus cibus est,vt faciam volũtatem eius qui misit me. Hinc Psal.33. Gustate & videte quoniam suauis est do-

minus. Felix ergo qui nunc iustitię bono desiderat satiari, & domino ipso impleri, quem cibum non expeteret & potum, si nihil de eius suauitate gustasset. Psal. 16. Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. & 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Sequitur misericordia esuriem iustitiæ, ne in crudulitatem exeat, sibi blandiens. Qui pro charitate fraterna alienam miseriam suam esse dicũt, qui proximi malis indolescunt, qui quicquid habent dotis, id alijs subleuandis ac refocillandis impendunt. Nõ enim is sumptum facit, sed lucrum, sentiens erga se deum misericordem & benignius beneficum. Psal. 40. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eũ dominus. Luc. 6. Estote misericordes, sicut & pater vester cęlestis misericors est. Cõdonasti proximo delictum aliquod leuiusculum? tibi deus condonabit omnia peccata. Ephe. 4. Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & deus in Christo donauit vobis. Remisisti fratri iniuriam & vindictam temporariam? tibi deus remittet pœnam æternã. Mat. 18. Sic & pater meus cęlestis faciet vobis, (grauius puniendo) si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Subleuasti tua pecunia fratris inopiam? tibi reddet deus opes suas cælestes. Tob. 4. Quomodo potueris, esto misericors: Si multum tibi fuerit, abundantes tribue: si exiguum, & id libenter impartire studo. Præmium enim bonũ tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Plane misericordes censendi sunt, qui implent illud Apostoli 2. Cor. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? & Gal. 6. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

Beati mūdo corde,quoniā ipsi deū videbunt.

Hiero.Mundo corde,quos non arguit conscientia peccati,mundus mundo conspicitur corde, templum dei non potest esse pollutum.Vult ergo cum alijs virtutibus nos etiam mundos,hoc est,castos esse, non solum corpore,sed & corde.Sine enim sanctimonia nemo videbit deum,Heb.12.Beati ergo quibus cor est ab omnibus inquinamentis purum & illibatum, nam his dabitur quod est omnibus huius mundi voluptatibus optabilius,videre scilicet deum.Ad hoc enim omnis tendit structura virtutū.Exiliunt gaudio, quibus adēpta cęcitate cōtingit intueri lucem, nec aliter sibi gratulantur,quâm si redissent ab inferis.Quanto beatiores,qui bus adempta mentis caligine, datum est intus cernere deū,totius lætitię fontem, quem videre summa felicitas est? Videmus autē nūc per speculū in ænigmate,tunc autē facie ac faciem,1. Cor.13. Videbimus enim sicuti est,1.Ioh.3.Si Petrus claritate corporis Iesu in transfiguratione visa,omnium oblitus, sic manere cum Christo voluit,d.Domine,bonum est nos hic esse, Mat.17.quautum gaudium clare cernere,in quem desiderant angeli prospicere,1.Pet.1.Detergātur ergo terrenarum caligines vanitatum. speculū enim si fuerit mundū,accipit imagines:sic & anima pura faciē deī, & scripturarum accipit scientiam. Quod sol puris est oculis,hoc deus puris est montibus: & quod pituita aut squamæ sunt oculis,hoc peccata sunt animis.Matth.6. Si oculus tuus simplex fuerit,totum corpus tuum lucidum erit.

Beati pacifici,quoniā filii dei vocabuntur.

Hiero.Qui primū in corde suo,deinde & inter fratres dissidentes pacem faciunt. Quid enim prodest alios per te pacari,si in animo tuo bella sint vitiorū? Ista non cuiuslibet cōsensiōnis,nec qualiscunque cōcordiæ est,sed illius de qua Roma.5. Pacem habeamus ad deum.Psalm.118.Pax multa diligentibus legem tuam domine,& non est illis scandalum.Hanc pacem etiam

arctissima amicitiarum vincula, & indiscretæ similitudines animorum, non veraciter sibi vendicant, si nō cum dei voluntate corcordant. Amor mundi cum dei amore non concordat. Iac. 4. Qui voluerit amicus esse huius mundi, inimicus dei cōstitoitur. Qui ergo mēte semper cum deo soliciti sunt seruare vnitatem in in vinclo pacis, Ephes. 4. nunquam ab æterna lege dissentiunt, fideli oratione dicētes, Mat. 6. Fiat voluntas tua. De hac pace Ioh. 14. Pacē meā do vobis, pacē relinquo vobis. Gal. 5. Fructus autem spiritus, charitas, gaudium, pax, patientia. Haud enim satis est Christianis, ipsos esse pacatos, nisi accesserit & inter alios pacis cōciliandę studium: & non solum nō vlciscentes, si quid læsi sunt à quoquam, verumetiam vltro inuitantes ad pacem à quibus sunt offensi. Quod si cui durum videatur, audiat præmium, quia filij dei vocabuntur. Quid honorabilius? quid iucundius? Nec inanis titulus esse potest. Qui filius sit, idē & hęres sit oportet. sed nothum agit arguit morum dissimilitudo, germanum & gnesion patris imitatio. Deus gratis condonans omnia peccata, mortales omnes à quibus fuerat offensus, inuitat ad pacem & amicitiam: vltro se præbet propicium omnibus qui resipiscunt. 1. Corint. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo exhortāte per nos: obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Is nō cognoscet pro filijs suis, nisi qui tales se præbuerint aduersus fratres suos, qualem ipse se prębuit aduersus vniuersos, abdicaturus pacis osores, & dissidiorū autores, quemadmodum patres exhęredant filios quibus non conuenit cum reliquijs fratribus. Hinc Rom. 12. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Psal. 119. Cum ijs qui oderunt pacem, eram pacificus. Sed sunt qui multum pro aliorum laborant reconciliatione, sed ipsi vix aut nunquam, vt dicit Chrysostomus, inimicis suis reconciliātur ex corde: & si quādoque aliorū importunitate coacti, ore & ficte: qui veræ pacis sunt illusores, illa magna præmia negligētes. Ro. 8. Quod si filij, & hęredes: hęre-

des quidem dei, cohæredes autem Christi.

Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnũ cęlorum.

Octaua beatitudo veræ circoncisionis, martyrio vt dicit Hieronymus, terminatur. Quoniam enim plures vbique sunt improbi, non potest cum omnibus constare pax, nisi tolerantia malorum. Piorum est omnibus modis adniti, ne quod habeant dissidium cum vllis hominibus: sed quorundam tanta est peruersitas, vt benefactis etiam iritentur, & affligant benemerentes, sæuiant in beneficos, seruare cupientes ducant pro hostibus. Sed beati qui persecutionem patiuntur, non ob aliud, nisi ob iustitiam euangelicam, quæ nullum lędit, prodest omnibus. Non ergo deserenda, Iob. 27. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea: & iustificationem quam cœpi, non deseram. Persecutio enim nõ aufert innocentiam, sed auget coronam. Iac. 1. Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cũ probatus fuerit, accipiet coronam vitę, quam repromisit deus diligentibus se. Ardua res est, amare tales: sed ingens præmium, regnum cælorum. Idem præmium paupertati promittitur & martyrio. Considerando enim sublimitatem & opulentiam vniuersorum bonorum regni cęlestis, sic ponitur præmium paupertatis: sed attendendo plenitudinem gaudiorum, sic ponitur pręmium patientium propter iustitiam. 2. Tim. 3. Omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionẽ patientur.

Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.

Ab impijs ob pietatem vituperari, laudari est: ab osoribus dei cruciari, coronari est. Non est affectanda ab hominibus gloria, sed hæc vltro veram virtutem

ſolet comitari.1.Cor.4.Maledicimur,& benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur,& obſecramus.Matth.10.Cum perſecuti vos fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam. Et dixerint omne malum.1.Cor.4.Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus,omnium peripſema vſque adhuc.Mentientes,inquit,propter me.1.Pet.4.Si exprobramini in nomine Chriſti,beati eritis:quia quod eſt honoris,glorię & virtutis dei,& qui eſt eius ſpiritus,ſuper vos requieſcet.Nemo autem veſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur,aut maledicus,aut alienorum appetitor:ſi autem vt Chriſtianus,non erubeſcat,glorificet autem deum in iſto nomine. Ne ergo voſipſos deplorate vt afflictos,vt exploſos,vt infames:quin potius ob hæc ipſa gaudete in corde,& exultate in corpore,ꝙ quo magis illi ſæuierint perſequendo,hoc magis vobis creſcit & accumulatur præmium à patre repoſitum in cælis. Illud ergo maledictum contemnendum, quod beatitudinem creat,quod falſo maledicentis ore profertur: vbi Chriſtus in cauſa eſt, ibi optanda maledictio eſt. Roma.8.Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio?an anguſtia?an fames?an nuditas?an periculum?an perſecutio?an gladius?Sicut ſcriptum eſt,Pſal. 43.Quoniam propter te mortificamur tota die,æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos.Hinc.Iac.1.Omne gaudium exiſtimate fratres,cum in tentationes varias incideritis,ſcientes ꝙ probatio fidei veſtræ patientiã operatur,patientia autem opus perfectum habet. Hiero.Neſcio quis noſtrum hoc implere poſſit,vt laceretur opprobrijs fama noſtra,& nos exultemus in domino.Hoc qui vanam ſectatur gloriam,implere non poteſt.Hinc dicitur,Non quæras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris. Vnde Ro.5.Gloriamur in tribulationibus,ſcientes ꝙ tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes autem non confundit:quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritumſanctum, qui datus eſt

nobis. Apoc. 7. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine agni.

Sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

Quid hodie prophetarum memoria sanctius, aut venerabilius? Et tamen hoc, quum in viuis agerent, omni malorum genere sunt persecuti, quibus & vos persequentur. Impleuit Manasses Hierusalem sanguine prophetarũ vsque ad os, 4. Reg. 21. & 2. Paralip. 35. At illi subsannabãt nuncios dei, & paruipendebãt sermones, illudebãtque prophetis. Excitat dominus ad tolerantiã malorũ per patientiã exẽplo prophetarũ. Hinc Iaco. 5. Exemplũ accipite fratres exitus mali & lõganimitatis & laboris & patientię, prophetas, qui locuti sunt in nomine domini. Sic & à peccatis deterret pœnis malorum. Luc. 13. Nisi pœnitentiã egeritis, omnes similiter peribitis, sicut illi decem & octo, super quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos. Hinc 2. Pet. 2. Mundi per diluuiũ, Sodomæ & Gomorrhę in igne & sulfure subuersionẽ, exemplũ dicit positum eorum qui impie acturi sunt.

Matth. 5. P Vos estis sal terrę. Quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

Ostendit euangelii, euangelicique doctoris energiã & conditionem. Fortia siquidem sunt, quæ euangelico obueniunt prædicatori & humanam superantia mediocritatem: ideo insigne sit oportet, quod vi sua moueat, ac pertrahat mundum vniuersum, dilutis opinionibus ac vanis cupiditatibus obrutum. Vos, inquit, delegi, non vt sitis mediocres aut tolerabiles, sed sitis sal terræ. Prophetæ ad vnam gentem missi sũt, vos totius terræ sal estis. Non opus est multo sale, sed efficaci, vt quicquid contigerit afficiat, & ex insipido reddat sapidum. Perfectus euangelicæ charitatis vigor perseueret in vobis oportet. Alioqui si mores vestri

fuerint amore laudis,cupiditate pecuniarum,studio voluptatum,libidine vindicādi,metu infamię,dānorum, aut mortis infatuati, quid tandem erit reliquum . quo multitudinis insulsa vita condiatur? Doctrina enim & reprehensionibus dissoluti condiendi, ne pariant vermes perpetuos. Si doctor errauerit, à quo emendabitur? Mar.9. Si insulsum, Luc.14. infatuatum fuerit, hoc est,insipuerit, infatuatus siue insipiendus fuerit. Ecci.34. Ab immundo quid mundabitur? Potius enim inficit cibum quam condit. Ita futurum est, vt non solum alijs condiendis non sitis vsui, verumetiam ipsi veniatis in extremum hominum contemptum, nequaquam prętantes hoc quod docetis. Sicut enim sal in ciborum condimentum & ad siccandas carnes est necessarius, ita alium vsum non habet. Nihil ergo fatuo sale contemptius. Luc.14. neque in terram, neque in sterquilinium vtilis est. Quippe sterilitatem adferens, si admisceatur. Mala.2. Vos recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege, & irritum fecistis pactum Leui, dicit dominus. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas, & accepistis faciem in lege. Hac ergo professione suscepta, aut magno vsui omnibus sitis oportet, aut magno malo omnibus: aut ingentem gloriam apud homines reportetis, aut ingentem ignominiam. Est autē ignominiam magis morte vitenda, quæ redundat in infamiam euangelij. Sitis ergo vndequaque synceri, & insigniter integri, quo vestra puritate corrigatur multitudinis impuritas: talis sit vita vestra, doctrinaque, vt omnibus intuentibus sit dux regulaque recte viuendi. 1. Tim. 4. Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Tit.2. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Verbum sanum irreprehensibile, vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Hie.3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.

2 Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrē vestrum qui in cælis est.

Chrysostomus: Sal potest carnem incorruptam seruare, putridam mundare non potest. Bona conuersatio doctorum, condimentū est populi, ideo sal: sed ob doctrinam verbi, lux. Prius sal, postea lux: quia prius oportet bene viuere, & postea bene docere. Per bonam conuersationem ascenditur ad scientiam sine dubio: per scientiam autem nescio, si ad bonam omnino conuersationem veniatur. Hinc multos scientes, multos sine timore dei videmus: timentes autem deum, sine scientia nullos videmus. Initium enim sapientiæ timor domini, Eccl. 1. Iob. 28. Timor domini ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia. Si ergo solem obducant nubes, vnde lumen mortalibus? Si vestra doctrina caligauerit erroribus, si vestra vita mundanis cupiditatibus erit obfuscata, quę res depellet caliginem multitudinis? Philip. 2. Omnia facite sine murmurationibus & hæsitationibus, vt sitis sine quærela, simplices filij dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitę continentes. Qui enim reprehendit quę occulte fiunt, lux est. Eph. 5. Omnia quæ arguuntur, à lumine manifestantur. omne enim quod manifestatur, lumen est. Non ergo in angulis latitabitis, etiā si maxime velitis, sed spectabiles eritis: & ideo videte quomodo citra maculam agatis vitam, vt ne & alijs offendiculo sitis. in vobis exiguus lapsus, fœdi criminis instar erit. Hęc est euangelicæ doctrinę natura, non sinit sui professores latere, quāuis ipsi famā hominum fugitantes, quęrant latebras. Quur abscondatur,

quod in hoc ipsum paratum est, vt ex æquo prosit omnibus? Esa. 2. Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Curate ergo, vt lucem quam in vobis accendi, ne obscuretis: & in candelabro quo vos posui, perseueretis. Ego vos accendi lumen: nunc vestri officij erit, ne gratia extinguatur, ita vt & alijs luceat sine personarum delectu. Hinc de Iohanne dicitur Iohan. 5. Ille erat lucerna ardens & lucens. Docet ergo fidutiam prędicandi, ne abscondantur metu, & sint similes lucernæ sub modio, sed tota libertate se prodant, vt quod in aure audierint & cubiculis, prædicent in tectis. Eccl. 20. Sapientia absconsa, & thesaurus inuisus, quę vtilitas in vtrisque? Id enim talentum ad lucendum acceptum est, Matt. 25. Non potest non condire sal, non potest non lucere lux. Luceat ergo lux vestra, imò mea patrisque in vobis, cunctis mortalibus, vt contemplantes vitam vestram vndequaque puram & inculpatam, planæque cęlestem, glorificent, nō vos, sed patrem vestrum cęlestem, cui debetur omnis honos & gloria, vt & inimici vestri mirentur. 1. Tim. 1. Soli deo honor & gloria. Esa. 42. Gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptibilibus. Sicut autem deus per vitam bonorum honoratur, ita per malorum blasphematur. Ro. 2. Nomen dei per vos blasphematur inter gentes. Ezech. 36. Sāctificabo nomen meū magnum, quod pollutum est inter gentes, quod polluistis in medio earum. Bernardus: Lingua magniloqua, manus ociosa: doctrina lucida, vita tenebrosa, res est monstruosa.

Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas. Non veni soluere, sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cęlum & terra, iota vnum aut vnus apex non pręteribit á lege donec omnia fiant.

Quoniam noua videbatur inducere documenta,

ideo oſtendit ea non contraria, ſed conſona legi & prophetis. Nam quod lex iuſsit, perfecit, ſub lege natus, Gal. 4. ſecundum legem circunciſus & oblatus, Luc. 2. Imperfectionem legis perfecit. Heb. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Gal. 4. Lex pædagogus noſter in Chriſto. Rom. 10. Finis legis Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti. Quod ſi luce prodita cedunt vmbræ, ſi iam factis ipſis præſto, quod futurum prędixerant prophetę, nihil legi derogatur, ſed potius accedit perfectio. Nihil magis igitur illa læditur, quam ſi pictæ imagini regis, rex ipſe viuus ſuccedens, omnium in ſe oculos deflectat, aut ſi puer imbecillus, progreſſu temporis grandeſcat in virum adultum, aut ſi frondibus & folijs ſuccedat fructus maturus, aut ſi ſol exoriens, lunam & ſtellas obſcuret. Eſt autem, Amen, vox aſſeuerātis & confirmantis, ꝙ nihil ſit in lege promiſſum & proditum, quod euangelium non abſoluat. Et ex figura literæ oſtenditur, quod etiam quę minima putantur in lege, ſacramentis ſpiritualibus plena ſunt, & omnia recapitulantur in euangelio. Oſtendit etiā quòd mundus præterit & figura eius, 1. Cor. 7. nō quo ad ſubſtantiam, ſed quo ad accidentales qualitates. 2. Pet. 3. Adueniet dies domini vt fur, in quo cęli magno impetu tranſient, terra autem & omnia quæ in ipſa ſunt opera, exurentur. Luc. 21. Cęlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Eſaię. 55. Verbum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcunque volui, & proſperabitur in his ad quæ miſi illud. Luc. 24. Neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi & prophetis & pſalmis de me.

Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cęlorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cęlorum.

Suggillat phariſęos, qui contemptis mandatis dei,

ſtatuerunt proprias traditiones, quod non eis proſit doctrina in populis, ſi vel paruum quod in lege pręceptum eſt, deſtruant. Magiſtri enim eruditio, etiam ſi paruo peccato obnoxius ſit, deijcit eum de gradu maximo: nec prodeſt docere iuſtitiam, quam minima culpa deſtruit: ſed beatitudo pfecta eſt, quæ ſermone doces, opere complere. Prius facere, poſtea ponit docere. Quomodo enim alium inducam in viam, in qua nunquam tranſiui? Cęterum ſi fecero, & non docuero, non habebo tantam mercedem, ſępe etiam & condemnationem, ſi quando oportet, propter inuidiam vel negligentiam non docuero. 1. Corin. 9. Nam & ſi euangelizauero, non eſt mihi gloria: neceſsitas enim mihi incumbit. Vę enim mihi eſt, ſi non euangelizauero: ſi enim volens hęc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Eſa. 6. Væ mihi quia tacui. Ezec. 3. Fili hominis, ſpeculatorem dedite domui Iſrael, audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur à via ſua impia & viuat: ipſe impius in impietate ſua morietur, ſanguinem autē eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit cō uerſus ab impietate ſua, & à via ſua impia, ipſe quidem in impietate ſua morietur, tu autem animā tuam liberaſti. Qui ergo ſoluerit vel vnum ex his pręceptis minimis, quæ nūc addo pręſcriptis Moſaicæ legis, quæ licet non perficiāt hominem, tamen inchoāt, ſecūdum Aug. quia faciunt declinare à malo: quū tamen doceat obſeruandum quod ipſe per imbecillitatē nō pręſtat, minimus & cōtēptiſsimus habebitur, adeo, vt niſi profecerit ad meliora, prorſus excludendus ſit ab euangelico contubernio, & vltimus ac abiectus ſit ad gehennam. Sola enim fide ad corpus pertinet eccleſię, & nō per charitatem operātē. Cęterū quiſquis docuerit hęc minuta non negligenda, quæ procul arcent ab his quę lex vetat, & quod docet pręſtiterit, is demū admirandus & magnus habebitur in regno cælorū. Nihil enim

diuinius, quam deo cooperari in reductione animarũ ad suę beatitudinis fontem. 1. Cor. 3. Dei enim sumus adiutores. Dan. 12. Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellę fulgebunt in perpetuas ęternitates.

Matth. 5. Q

Dico autem vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm scribarum & phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.

Ostendit quemadmodum habere nos debeamus erga deum & proximũ. Saluator enim noster nouus homo venit in mundum, noua praecepta dedit mundo, quæ se habent ad mandata legis, sicut lux ad vmbram, res ad signum. Ioh. 1. Lex per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Iustitiam omnem dicit virtutem, sicut Iob iustus dicitur, Iob. 1. Illud affirmo vobis, si præstiteritis quicquid præscribit lex, quicquid præstant scribæ, legis iustitiam docentes & interpretantes, & pharisæi singulari iustitiæ obseruatione ab alijs segregati, & si nihil adieceritis ꝑfectius, adeò non eritis magni in hac professione, vt ne aditus quidem dandus sit in regnum cælorum. Defecit eorum iustitia primo in hoc, quia ex lege sine Christo iustificari volebant, Ro. 10. Ignorantes dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ dei nõ sunt subiecti. Ro. 3. Arbitramur hominem iustificari per fidem, sine operibus legis. Ro. 10. Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Hinc Phil. 3. Veruntamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi domini nostri, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam, & vt inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege est, sed illam quę est ex fide Christi Iesu, quæ est ex deo iustitia in fide. Secũdo, quia quæ docebant, non præstabant. Matth. 23. Super cathedram Mosi sederunt scribæ & pharisęi. Omnia ergo quęcũque dixerint vobis, facite, secundum autem opera eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciũt. De quibus Zach. 11. O pastor & idolum derelinquens gregem.

Non enim pascit exemplo. Tertio, quia vanã gloriam quærebant. Mat. 23. Omnia opera sua faciunt, vt videã tur ab hominibus. Quarto, quia erat in exteriori ope ratione, non in intentionis rectitudine, effectum timo re pœnę, non autem affectum amore iustitię regulantes. Mat. 23. Væ vobis scribę & pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & parapsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisęæ cęce, munda prius quod intus est calicis & parapsidis, vt fiat & quod deforis est, mundum. Ideo Matt. 6. Atten dite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioqui mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis est. Docet cõsequen ter, quemadmodum oratio, eleemosyna, ieiuniũ, apud deum mercedem mereantur, si deum solum spectent. Studeamus ergo non secundum opera tantum, hypocri tarum more, sed recta intentione & pia voluntate iusti esse. Non potest enim arbor bona malos fructus facere, Mat. 7. Bonus etiam homo de bono thesauro cor dis sui, profert bonum, Luc. 6.

Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehenne ignis.

Agedum quo singula perspicua fiant. Quoniam au tem vetera nunc antiquata sunt, Heb. 8. Quod antiqua tur & senescit, prope interitum est. & ferme abdita, oportet omissis illis currere ad noua. Exod. 20. Non occides. Qui enim prætermisso iuris ordine occiderit, reus erit iudicio condemnationis. Leuit. 24. Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur. Lex enim punit secundum pœnam talionis, vt patet ibidẽ. Non autem intelligitur occisio secundum legem. Vnde Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. Hinc Saul re-

gno priuatus, 1. Reg. 15. non occidens regem Agag. & 3. Reg. 21. dictum fuit regi Israel: Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo illius. Occidens enim secundum legem iustitię, meretur. Exo. 32. Cõsecrastis, inquit Moses, hodie manus vestras domino, vnusquisque in filio suo & in fratre suo, vt detur vobis benedictio. Intelligitur ergo de ijs, qui prętor iustitię ordinem ex passione occidunt. Mat. 26. Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Principes vero non sine causa gladiũ portant. Ministri enim dei sunt, in hoc ipsum seuientes, Ro. 13. Chry. Considera plenam legislatoris autoritatem. prophetæ dicebant, hęc dicit dominus: quia illi vt serui, ea quæ domini sunt annunciabant: hic autem vt filius, ea quę patris & sua sunt: illi conseruis prędicabant, hic suis seruis legem ponebat, d. Ego dico vobis, quia omnis qui irascitur. Christus vniuersam legẽ ad affectus transtulit, vt homicidę appellatione contineantur, qui re ipsa cędem faciunt. deinde omnes qui affectu, hoc est, oderunt. 1. Iohannis. 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: & scitis quia omnis homicida non habet vitam ęternam in se manentem, 1. Ioh. 2. Qui odit fratrẽ suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Siquidem professionis sublimitas exaggerat culpam, vt quod in veteri lege sit homicidiũ, hoc in noua sit impotens animi motus ad vindictam. Primus enim ad homicidium gradus est, irasci. Graue facinus admisit apud deum iudicem, qui fratri male voluit, qui amandus est, non odiendus. Aug. Irasci fratri vt corrigatur, nullus sanę mentis reprehendit: huiusmodi enim motus de amore boni, & de sancta charitate veniunt, & rectam rationem sequuntur. Sine hac ira nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur: sed vitia seminantur, nutriuntur negligentię: & non solum mali, sed & boni incitantur ad malum, vt dicit Chrysostomus: Eccẽs. 7. Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur ani-

mus delinquentis. Sic dominus in synagoga circunspe xit cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, Marci tertio. Nam quemadmodum naturaliter insita est nobis vis rationalis ad discernendum inter bonum & malum, & concupiscibilis ad bonum cognitum appetendum, sic irascibilis ad malum refutandum, & fortiter agendum contra vitia. Sed ex natura viciata nos ordinem peruertimus. Augusti. Qui docet vt non irascamur, non soluit legem, sed implet potius: vt & foris innocentiam, dum non occidimus, & intus, dum non irascimur, seruemus. Quod ni mox represserit efferuescentem animum, sed ira impotens erumpat in vocem, quæ nullo quidem certo conuicio percutiat fratrem, sed tamen manifesto cum contemptus indicio contristet, animi maleuolentiam indicans, iam & propior homicidio, non solum obnoxius erit iudicio daturus pœnam leuiorem, sed tamen homicidio parem, verum etiam concilio, grauiùs etiam condemnandus. Hieronymus. Si de ocioso sermone reddituri sumus rationem, Matthæi. 12. quanto magis de contumelia? Racha, vox indignantis, proprium Iudæorum, id est, vacuus siue inanis, quem nos possumus vulgata iniuria absque cerebro nominare. Signanter fratri, Nam frater noster nullus est, nisi qui eundem nobiscum habet patrem. Cum ergo similiter credat in deum, & Christum dei nouerit sapientiam, qua ratione stultitię elogio poterit notari? Si ergo rebellis animi motus huc proruperit, vt fratrē manifesto iam certoq́ue cōuicio pcutiat, iam grauissimę pœnæ erit obnoxius, nimirū gehennę. Etenim qui scōmatis & cōtumelijs psequitur fratrem, charitatē destruit, qua destructa, simul omnes tollūtur virtutes, sicut omnes saluātur, ea salua. Aug. Hoc vltimū quod grauissimū esse sonat, admonet gradus quosdā esse factos à leuioribus ad grauiora, donec ad gehennā ignis veniretur. Nō enim reatus ipse haberet gradus, nisi etiā gradatim peccata cōmemorarētur. Vnde in primo est, ira sola in animo: in secundo, sonus aliquis incertus, motum animi signifi-

cans:in tertio,manifestum conuicium.Vnde etiã tres gradus reatus.Iudicij, in quo datur locus defensioni: Concilij,id est, consessu iudicum,quando non iam agitur cum ipso reo vtrum sit damnandus,sed fit collatio quo supplicio sit puniendus,quem constat damnatum: Gehennę ignis,quę nec damnationem habet dubiam, vt iudicium:nec damnati pœnam, vt concilium: quia certam habet pœnam,& cum hoc extremam. Tot modis plectitur,qui nondum progressus est vsque ad homicidium:sed homicidio confinis est,quisquis excidit à charitate.Nondum exemit gladium,sed percussit animo quisquis iratus male voluit: percussit lingua, quisquis iratus conuicium dixit,fortassis & occisurus, nisi pœnam metueret.Tutior est ergo ab homicidio, quisquis iram & odium penitus exemit ex animo,qua quidem ex radice pullulant homicidia. Quisquis ergo sibi parat charitatem euangelicam,quę bene vult etiã maleuolentibus,quæ beneficio pensat iniuriam , nihil egit minis Mosaicę legis ad vitandum homicidium. Odij extrema linea est,occidere:charitatis extrema linea est,occidenti etiam bene velle. Matt.5. Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.Omnis occasio iræ tollitur,cum inimicos diligere iubemur.Matth.5. Diligite inimicos vestros.Iusta ira,mater est disciplinę. Non fratri irascitur,qui vitio irascitur.

3 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te,relinque ibi munus tuum ante altare,&vade prius reconciliari fratri tuo:& tunc veniens,offeres munus tuum.

Operum quędam necessaria sunt,quę lege mandantur diuina:quędam non,quę in nostro arbitrio sunt posita.Est ergo perpetua regula,nullum opus non necessarium valere,nisi prius necessarium absolueris.Sic Mat.23.Væ vobis scribę & pharisęi hypocritę,qui decimatis mentham & anethum & cyminum,& reliqui-

stis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiã & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Positis ergo varijs iræ modis dilectioni contrarijs, iram autem comitari solet odium, de charitate seruanda fraterna prosequitur, vt prima sit cura pacis & mutuæ cõcordiæ. Quod si autem, vt est humanæ naturæ imbecillitas, inciderit offensæ nõnihil inter fratres, rebus omnibus omissis dent operam, vt sartiatur concordia. Si ergo offers, sponte & hilariter offer. 2. Cor. 9. Hilarem datorem diligit deus. Sic, 1. Para. 29. ait Dauid. Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc, & populum tuum vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Munus tuum, inquit. Pro. 3. Honora dominũ de tua substantia. Ecci. 34. Qui offert sacrificium de rapina pauperis, quasi qui victima filium in conspectu patris. Augustinus: Altare in corde templi, 1. Corint. 6. Templum dei sanctum est quod estis vos, ipsam fidem accipere possumus, cuius signum est altare visibile. Gregorius: Nihil deo acceptum, nisi in fide & charitate agatur, & per eas deo offeratur. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Atque inibi tibi venerit in mentem, tibi parum conuenire cum fratre tuo, siue quòd is te offenderit, siue quòd offensa quædam mutua contristarit amicitiam, ad aram relicto munere, mox efficias, vt ante omnia amicitiæ sarciatur dulcedo. Hugo: Pensare debemus, quanta sit apud deum concordiæ virtus, sine qua non placent deo ipsa sacrificia quibus delentur peccata: nec tantum placent nostræ orationes, ieiunia & opera, quantum mutua concordia. Chrysostomus: Attendenda dei misericordia ad homines, qui amplius diligit concordiam fidelium, quàm donaria, dum oblationes discordantium non vult suscipere. Nemo enim duorum inimicorũ potest esse amicus: ideo deus fidelium amicus esse non vult, quandiu ipsi sunt inter se inimici. Ex dilato munere nihil ille damni patitur, ex resciffa concordia multum imminet vtrisque periculi. Qui iubetur inimicum diligere, etsi nihil commeruit, non grauabitur sarcire gratiam, licet aliena culpa

rescissam. Ad charitatis enim pertinet perfectionem, vt dicit Hugo & Cassianus, vt ille qui læsus est, studeat aduersarium mitigare, eiusque animam à morte culpæ eripere: alioqui non videor perfectus imitator. Christi, qui pro inimicis mortuus est, Rom. 5. Vltro ergo cõdona noxam, & fratrem hoc mœrore subleua, qui te sibi putabat iratum. Non enim experieris deum propicium, nisi proximus senserit te sibi propicium Chrysostomus: Ne dicas, ille mihi nocuit, prior redeat in gratiam, ego nihil commerui: si te dominus deus tuus iubet pro gloria sua, & tuæ salutis amicitias facere, tu potius nocumentum perpessus, debes nocentem rogare, vt duplicem coronam consequaris: vnam, quia nocitus es: alteram, quia prior rogasti. Si ille tibi prior nocuit, & prior te rogat, infructuosa est amicitia tua, Quam enim iustitiam fecisti ante deum, si rogatus, te placaueris? Mat. 6. Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ea ergo confecta, redibis ad altare peracturus sacrificium tuum. Augustinus: Non irascitur deus quia differs deponere munus tuum: te quærit deus magis, quàm munus tuum. Psal. 15. Dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Plus quærit deus quem redemit sanguine suo, quàm quod tu inuenisti in horreo tuo. Non enim prodest deo offerre verba nostra per gratiarum actionem, & corpora per carnis macerationem, ac res per eleemosynarum largitionem, nisi & corda offeramus per veram dilectionem, 1. Cor. 13. & Luc. 18. claret in pharisæo.

Matth. 5. R. Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es cum eo in via, ne tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.

Aduersarius, Græcis hoc loco significat, qui vult iudicio contendere, vt nõ solũ sit epilogus superiorum,

ſed mãdatum peculiariter pertinens ad iudicia. 1. Cor. 6. Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, ꝙ iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis & fraudatis, & hoc fratribus. Reperiuntur enim quidam iniqui, vt iniurij vltro in ius trahãt, negocium etiã exhibituri, ni deprædentur. Quid hic agẽdum? Nunquid legibus ius perſequẽdum? Si me audies, in via properabis cum aduerſario tuo rem componere, vel ęquis vel iniquis conditionibus, quo ſeruetur pax & concordia. Nec propterea ſublati ſunt iudices. Eſt enim in eccleſia poteſtas ſiue gladius in iudicium, hoc eſt, in coercendos malos. Sed ſeruiendum erat aduocatis & notarijs, ſurſum ad deorſum aſsidue curſitandum, ambiendus fauor iudicum, multa & facienda & ferenda indigna. Et quum tempore nihil ſit precioſius, quantum hinc foret inſumendum? Vide ergo quàm nõ aſpernandum lucrum feceris celeritate finiendæ litis, quum iudiciorum interim incertus ſit exitus: neque enim ſemp ſuperior diſcedit, cui cauſa meliore. Siquidem periculum eſt, ne aduerſarius victor tradat te iudici, iudex tradat te miniſtro publico, per quem ducaris in carcerem. Quò ſi ſeme lconiectus fueris, iam adempta facultate componendæ rei cum aduerſario, non ſolum lucrifeceris corporis afflictionem & ignominiam, verum etiam non liberaberis, donec ad aſſem vniuerſam reſoluas ſummam quam petebat aduerſarius, quum minoris licuerit cũ illo tranſigere, mitiore adhuc & minus irato. Admonet ergo ne iudicio cõtendamus, ne grauiora ob potentiam aduerſarij patiamur. Sic in ſarcienda amicitia, noli eſſe moroſus expenſor, vter magis ſit in culpa. Hieronymus: Ad pacem & concordiam nos ſaluator hortatur, dum ſumus in huius ſeculi via. Heb. 13. Nõ habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. Ro. 12. Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacẽ habentes. Vult ergo nos eſſe beneuolos & benignos, quum ignoremus diem & horam, Mat. 24.

Exod. 20. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Verum vt homicidio vicinus eſt qui fratri iraſcitur, ita tendit ad adulterium, cuius iam animus eſt impudicus, cuius oculi ſunt adulteri. 2. Pet. 2. Oculos habẽtes adulterij plenos & inceſſabilis delicti. Hieronymus: Si viderit vt cõcupiſcat, vt facere diſponat. Cõcupiſcẽtia enim, quę eſt cum animi deliberatione atque cõſenſu in delectationem vel opus, peccatum eſt. Opus non addidit, quia non potuit. Si ergo concupiſcamus, & opus non perficiamus, ſignum eſt quòd à gratia dei protecti ſumus. Sic mulieres ſe ornantes vt alliciant, etſi non placeant, attamen pharmacum miſcuerunt, etiã ſi nullus bibit. Deus enim intuetur cor, 1. Reg. 16.

Quod ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum & proiice abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totũ corpus tuum mittatur in gehennam ignis. Et ſi dextera manus tua ſcandalizat te, abſcinde eã & proiice abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.

Non poſſum, inquies, oculos claudere. Imò præſtat eruere oculum, quam per eum capere iacturam. Reprimendus ergo, ne illicita intueatur. Iob. 31. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Eccl. 9. Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circunſpicias ſpeciem alienam. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Claret in Holoferne, Iudith. 10. Dauide, 2. Reg. 11. Salomone, 3. Reg. 11. Sic ergo properãdum eſt ad faſtigium euangelicę perfectionis, vt quicquid obſtiterit huc euñti, protinus ſit abijciendũ, quãtumuis

dulce, quantumuis amabile. Habet animus sua membra noxia, quæ pium est quam ocyssime recidere. Sic oculus consultor est siue doctor, qui si cōsuluerit quod est prçter mādatū diuinū, abijciendus: manus dextera amicus, qui si impellat ad opus contra dei mandatum, abscindendus: Sic & membra proijcienda non quo ad organum, sed quantum ad illicitum vsum. Iuxta hunc sensum ait Apostolus Col. 3. Mortificate membra vestra supra terram. Consequenter seipsum exponens, ait: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, auaritiam. Melius est enim vnius mēbri vitiosum actum abscindere, quam totius corporis opera bona amittere & damnari. Iac. 2. Quicunque totam legem impleuerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Nec potest quis vitare peccatum, qui occasiones non vitat peccandi. Eccl. 3. Qui amat periculum, peribit in illo.

Dictum est autem Quicūque: dimiserit vxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat. Leui. 21.

Corrigit Iudæorum errorem circa matrimonium, exterrens virum, vt ne absque causa odio habeat vxorem, fornicationis scilicet spiritualis vel corporalis. Matt. 19. Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Optabat lex inter coniugatos amicitiam & concordiam esse perpetuam: tamen conscia duriciei cordis Iudaici, ne quid cōmitteretur sceleratius, indulsit diuortium, ne veneficium aut homicidium perpetraretur. Multo enim melius erat, licet lugubrem, inire discordiam, quam per odium sanguinem fundi. Erat libellus repudij, per quem illa poterat alteri nubere, & priori marito ius adimebatur repetendi quam abiecit, Deut. 24. Vir autem euangelica præditus mansuetudine, aut facile corriget mores vxoris, aut feret. Quando autem

quæret disſidium cum vxore, qui pacem habet cum ini micis? Quando molietur exitium vxori, qui læſus non iraſcitur, nec offenſus male vult cuiquam? 1. Cor. 7. His autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio nõ ego, ſed dominus, vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.

Leui. 19. Iterum audiſtis quia dictum eſt antiquis: Nõ periurabis, reddes autem domino iuramẽta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per cælum, quia thronus dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius: neque per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt magni regis. Neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum. ſit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non. Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.

a Iudæis tanquam infirmis conceſſum fuit iuramentum per deum, ne idolis exhiberent quod deo eſt exhibendum. Hieronymus: Qui iurat aut veneratur aut diligit eum per quem iurat. Heb. 6. Homines enim per maiorem ſui iurant. euangelica autem perfectio non recipit iuramentum pro hiſce rebus, pro quibus vulgus dei erat. Nam in cauſa fidei & pietatis, etiam Chriſtus & apoſtoli iurant. Hieronymus ſuper illud Hiere. 4. Et iurabis, viuit dominus, in veritate & in iudicio & in iuſtitia. Tres ſunt comites iuramenti: veritas ex parte rei de qua iuratur, alioqui iuramentum eſt mendax: Iudicium ſiue diſcretio ex parte iurantis, aliàs eſſet temerarium: Iuſtitia ex parte cauſæ, vt ſit neceſſitas, alioqui eſt iniquum. Quęcũque harum defuerit cõditionum, tunc ſecundum Thomam periurium efficitur. 2. Par. 15. In omni corde ſuo iurauerunt domino. Pſal. 62. Laudabuntur omnes qui iurant in eo. Apud Iudæos non punitur niſi periuriũ. euangelica vero lex, quo tutiores ſimus à periurio, prorſus damnat omne

iusiurandum, vt iam fas non sit iurare neque per cęlū. Cum enim in cęlo empyreo maxime operetur, illicq́ue facie ad faciem conspiciatur, merito sedes dei appellatur: terra vero diuinę potestati subiecta, & à deo in vltimo ac infimo rerum ordine collocata, scabellum pedum eius. Esa. 66. Cęlum mihi sedes est, terra scabellum pedum meorum. Non est itaque intelligendum, quasi deus in diuinitatis natura corporalia habeat lineamēta, ac situaliter sedeat, quum scriptum sit Iob. 11. Excelsior cęlo est. Iurare, est deum in testem adhibere. Iusiurandi autem religio in eo est, ꝙ vt deus verax est, ita & nos verum polliceamur. Ergo qui violat iusiurandum, veritatem dei violat & negat. Tantum ergo flagitium est, vt satius sit omnino non iurare, quam peierare aliquando. Vult autem dominus suos esse tales, vt non sit opus vllo iureiurando. Quorsum enim attinet iurare, si nemo sit qui quenquam velit circunuenire, etiam si id possit impune, verum si quisque alterum è suo ęstimans animo, nemini diffidat? Nam qui vere Christianus est, etiam suo incommodo consulit commodis alienis: tantum abest vt vllum velit lædere. Abunde sunt duę voces, Non & Etiam: vt neges te facturum, quod nō polliceris: pręstes, quod simplici sermone te præstaturum receperas. Si semper vere loquutus fueris, & nunquam iuraueris, fidem habebis apud alios. Nulli enim minus creditur, quam ei qui frequenter iurat. Quod si quid his accesserit, ex vitio accesserit oportet. Aut enī parum bene sentit qui iurat, de eo cui iurat, aut diffidit is qui iusiurandum exigit. Non ergo dixit, malum est, quia iuramentum in se malum non est, sed à malo vel iurantis vel exigentis. Quę enim prohibentur, quędam secundum naturam suam adeò mala sunt, vt bene fieri non possint, qualia adulterium, incestus: quędam cōsiderata cum superiori lege, (vt occidere hominem, cum eo quo vult deus sontes puniri) bene fieri possunt. Ita iurare non licet, sed consideratum cum superiori lege, puta vnum cole deum, id est, propter gloriam dei, aut vt diligas proximum sicut teipsum, id

est,propter necessitatem proximi,vel etiam sui ipsius,si extorqueatur,iurare licet,ne veritas subticeatur & opprimatur.Sic Paulus in epistolis aliquoties iurauit.Referabat enim glorię dei,bene sentire de Paulo gentes & Iudęos.Sic & prophetas iurasse constat.

Exod. 21. Leui. 24. Deut. 19. Audistis quia dictum est:Oculum pro oculo,dentem pro dente.Ego autem dico vobis non resistere malo.Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam,præbe illi & alteram.Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere,da ei & pallium. Et quicunque angariauerit te mille passus,vade cum illo & alia duo.

Lex cohibuit & coërcuit libidinem vlciscendi, vt ex iudicum arbitrio delictum talione pensaretur, hoc agens,ne longius ęquo procederet vltio,& vt vel timore similia patiendi,à lęsione retraherentur. Hieronymus:Dominus vicissitudinem tollens, truncat initia peccatorum.In lege retributio est,in euangelio gratia: ibi culpa emendatur,hic peccatorum fit remissio. Non resistere malo.Malum vel ad rem referri potest,vel ad hominem.Roma.12.Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.Docet summam patientiam, animique moderationem,vt tantum absimus à cupiditate vindictæ,vt vltro parati simus alteram potius iniuriam admittere,quàm malum malo pensare.Hinc ait:Si quis te percusserit in vnam maxillam, obuerte ei & alteram. Non autem semper corporaliter talia expediunt. vnde dominus percutienti respondit Iohã.18. Si male locutus sum,testimonium perhibe de malo,& Apostolus Act.22.Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?Attamen non solum ad flagella,sed & ad mortem paratus fuit.Act.21.Ego non solum alligari,sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu.Quod hic dominus ait de iudicio & Apostolus.1.Cor.6.accipiẽdum est secundum promptitudinem animi,ita quòd paratior sit homo pati frau-

dem atque iniuriam, quàm iudicio contendere, desiderio pacis internæ & quietis, & ne alij offendantur, dũmodo aliunde expediat. Si enim in omnibus præinductis, percutiens, rapiens, angarians, ex nostra longanimitate in sua malitia confirmetur ac foueatur, expedit ei resistere secundum iuris rationem. Si autem habeatur spes de eius emollitione per nostram patientiam, sustinendum est. Hac enim comitate tolerātiaque fiet, vt nec eis qui propensus est ad lędandum, exasperetur ad atrociora: & nos citius à molestia liberemur, quàm si malum malo propagaretur, & ex paruo reddatur magnum, ex vno multiplex: non enim ignis igne, sed aqua refrigeratur, nec animi tranquillitatem amittimus, & fortassis ex inimico nobis reddemus amicum nostra bonitate. Adeo nos oportet ab omni rerum humanarum affectu, cura & gloria liberos esse, vt duplum concedamus simplum extorquenti.

Qui autem petit à te, da ei: & volenti mutuare, ne auertaris.

Sic possideas opes, vt eas pro fratrum necessitate, cuiquam libenter impendas. Dicis actum de re mea, si mea omnibus impēdero. Respondet Apostolus 2. Cor. 8. Non enim vt alijs fit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex ęqualitate præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestrę inopiæ fit supplementum. Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in ęterna tabernacula. 1. Tim. 6. Diuitibus huius seculi præcipe, non sperare in incerto diuitiarũ, sed in deo viuo, qui pręstat nobis omnia abunde ad fruendum: bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare. Hinc Luc. 6. Omni petenti te, tribue: & qui aufert quę tua sunt, ne repetas. Neque vero periculum, ne res publica periclitetur sublato vindicādi iure. Licet enim sontes punire, & de rebus sublatis decernere. Hic vero decernitur, ne quis alterum accuset priuatæ iniurię. tamen interest magistra

tus,vt eum qui intulit iniuriam,puniat,aut res ablatas tibi restituat. Luc.6. Si mutuum dederitis his à quibus speratis accipere,quę gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur,vt recipiant ęqualia. Vulgare officium est,commodare in tempore,vt vicissim tibi commodetur. Non est purum officium, quod spe officij redituri confertur. Nam qui mutuum dat ad vsuram, nō rem impartit sua,quam venatur aliena. Grego. Nyssenus: Malignam fœneratorum excogitationem,si quis appellet furtum & homicidium,non peccabit. Nam quid refert,suffosso pariete quenquam erepta possidere,aut fœnorum necessitate possidere illicita? Eccl.34. Panis egentium vita pauperis est: qui defraudat illum,homo sanguinis est. Eccl.10. Auaro nihil est scelestius. Nihil est iniquius quam amare pecuniā. Hic enim venalem habet animam suam, Ideo Luc.6. Mutuum dare nihil inde sperantes. Quur grauaris ei dare mutuo,fortassis ad te nunquam rediturum,cui debebas & dono dare quod tibi super erat, & illi deerat? Da ergo mutuo hoc animo,vt etiā si nihil ad te sit rediturum,tamen gaudeas opitulari proximo. Siquidem hoc copiosius rependet deus præmium, quo minus repensum aut speratum fuerit ab hominibus. Eccl.29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & non abscondas illam sub lapide in perditionem. Deut.15. Non obturabis cor tuum nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perspexeris. Psalm.14. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram,in tabernaculo dei habitabit. Vnde de iusto dicitur Ezech.18. Ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit. Basil. Considera virtutem sermonis domini, & miraberis pietatem actoris. Cum daturus es pauperi pietatis & diuinæ charitatis intuitu,idipsum & donum est & mutuum. Donum,ob insperatam retributionem: mutuum,ob munificentiām domini qui vice pauperis tibi restituet. Pro.19. Fœneratur domino qui miseretur pauperis. Vnde Lucæ.6. Et erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi, quia

ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Gloſ. Duo beneficij genera: vnum, quum aliquid beneuole damus: alterum, quum reddituro communicamus. Vtrunque fieri debet ſine ſpe retributionis humanæ, ſed non diuinę: quia ſicut deus omnis boni eſt principium, ita vult eſſe finis. Ille autem natura adeò bonus eſt, vt beneficium ſuum conferat non ſolum in bonos, verum etiam in malos. Omnibus enim impartit vitam, deinde cęlum & terram tot ornamentis, tot opibus, tot commoditatibus inſtruxit ad vſum etiam impiorum: malos ſua lenitate prouocans ad reſipiſcentiam, bonos excitans ad gratiarum actionem. Ingrati ſunt per auerſionem à deo, mali per conuerſionem ad creaturas. Hiere. 2. Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquę viuæ, & foderũt ſibi ciſternas diſsipatas, quæ continere nõ valent aquas. Quid glorioſius quàm filium eſſe altiſsimi, per imitationem operis, gratiam adoptionis, conformitatem dilectionis, & in futuro per adoptionem glorię ſingularis? Eccl. 23. Gloria magna eſt ſequi dominum: longitudo enim dierum aſſumetur ab eo. 1. Ioh. 3. Chariſsimi, nunc filij dei ſumus, & nondum apperuit quid erimus. Scimus quoniam quum apparuerit, ſimiles ei erimus: quia videbimus eum ſicuti eſt. Ro. 8. Quod ſi filij, & hæredes: hęredes quidem dei, cohæredes autem Chriſti. 1. Corint. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.

Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filii patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuũ oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Matth. 5. S

Retrahit nos ab amore prauo, dilectionem inimicorum prçcipiendo. Scribarum enim erat traditio, inimicos odiendos, à sensu contrario argumentantium, dilectionis amicorum: quum tamen omnis homo, inquantum ad imaginem dei creatus, & capax ipsius esse potest per cognitionem & amorem, ex charitate sit diligendus: quia amicitia charitatis super communicatione supernaturalis beatitudinis fundatur. Mali vero homines, quantumcunque nobis alieni & aduersarij, quã diu hic in via sunt nobiscum, sunt in potentia veniendi ad beatitudinem: ideo licet malitia eorum odienda sit, secundum illud Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Sap. 14. Similiter sunt odio deo impius & impietas eius. natura tamen diligenda. Leuit. 19. Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super eo peccatũ. Potest autem odium considerari, prout est in animo: contra hoc dicit, diligite. Est autem diligere, velle alicui bonum. Debemus ergo velle ipsis bona spitualia, gratiam & gloriam, imò & corporalia, secũdum quod expedit eorum saluti. Omnis enim creatura dei bona est, 1. Tim. 4. Prou. 24. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruinã illius ne exultet cor tuum, ne forte videat dominus & displiceat ei, & auferat ab eo irã suam. Iob. 31. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. Secundo, in effectu operis: contra hoc, benefacite: vt ijs qui nos odio prosequuntur, non solum non respondeamus odio mutuo, nec malum pro malo rependamus, sed pro conuicijs ad probriis sermonem amicum ac salutiferũ, ac beneficijs ad amorem prouocemus. Pro. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit potum da illi. Prunas enim congregabis super caput eius, & dominus reddet tibi. Leui. 19. Nõ quçras vltionem, nec memor eris iniuriç ciuium tuorum. Tertio, in verbo oris. Et orate, inquit, Quod si illi fuerint adeò efferati, vt beneficio vestrç nolint vti, sed fine fine vos impetant, & maledictis ac malefactis incessant, vos tamen in medijs af-

fictionibus non mutetis animum vestrum, vt pro illis rogetis, vt vestris orationibus reconcilientur deo, condonatis veris criminibus, qui vos falsis criminibus deferunt apud homines, vt resipiscant. Glos. Tribus modis pugnatur contra ecclesiam: odio, verbo & cruciatu. Econtra ecclesia diligit, orat & benefacit. Diligendi ergo inimici, quia necessarium. 1. Ioh. 3. Qui odit fratrem suum, homicida est. Secundo, quia fructuosum, quia per hoc declaramus nos filios dei veros. Ratio enim filiationis in quadam assimilatione consistit. Ioh. 8. Si filij Abrae estis, opera Abrae facite. Eph. 5. Imitatores dei estote sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Matt. 5. Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Ipse autem cupiēs omnes seruari, tam multa bona largitur dignis & indignis, & solem suum patitur esse communem, & ijs à quibus colitur, & ijs à quibus contemnitur, ac pluuiam suam patitur vtilem esse iustis pariter & iniustis, malos suo beneficio prouocans vt resipiscant, bonos excitans vt gratias agant. Sic lucem gratię suæ, nisi inueniat impedimentum ex parte recipientis. Iohan. 3. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Vide quantum bonum dat, qui te odit & lædit, modò sustinere velis, quare inter præcipuos benefactores debet haberi.

Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quàm mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne & ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

Qui redamat amantem, non amaturus nisi redametur, is multum abest ab euangelica charitate, quę amicos pariter & inimicos complectitur. Diligere enim

diligentes se, est naturæ. Eccl. 13. Omne animal diligit sibi simile. Non diligere diligentes, peruersitatis maximę & voluntatis peruersæ. Hier. 18. Nunquid redditur pro bono malum? Non diligere non diligentes, imperfectionis humanæ: Nam publicani (qui vectigalia redimunt, vnde & redemptores dicuntur, genus hominum olim infame apud Iudęos, nunc apud Christianos cum primis honestum: nec id sane mirum, cum institores ac mensarij omnibus penè anteponantur, quos nec Aristoteles nec Tullius inter honestos ciues haberi vult) idem faciunt, nullam tamen à deo mercedem accipientes. Signum ergo, quòd amici diliguntur non principaliter propter deum, sed quia amici, est, cum sic diliguntur, quòd inimici non diligerentur. Qui enim vnũ hominem odit, nullum vere diligit, cum sit in peccato mortali, quod charitatem excludit. Idcirco qui amat amicos, & non inimicos, non amat amicos per charitatem, sed per naturalem, carnalem, siue politicam amicitiam, quare à deo mercedem nõ accipit. Vulgaria sunt, comem & affabilem se præbere amicis, quæ non arguunt bonos, sed homines tantum. Neque possunt videri præclara, quę cadunt & in malos. Luc. 6. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Non est ista beneficentia euangelica, sed beneficiorum permutatio. Siquidem peccatores ab euangelicæ professionis sublimitate alieni, ductu naturæ referunt acceptũ beneficium, ingratitudinem execrantes. Quid ergo eximium & vltra cęteros facitis? Signat hic Gręca dictio, osculo & complexu salutare, quod olim ex more fiebat inter amicos, non solum apud Iudæos, verum etiam apud Græcos & Romanos, vt claret ex epistolis Apostoli. Vos igitur volo perfectos esse, & admirabili quadam luce bonitatis referre patrem cęlestem: qui quum sit omnipotẽs, tamen sua bonitate prodest omnibus, nihil à quoquam expectans mercedis. Mitis & clemens erga vniuersos, quum posit ilico, si velit, vlcisci. Perfectioni diuinę, quæ plenissima est & infinita, assimilari nemo potest

similitudine ęqualitatis,sed imitationis, Deu.18.Perfectus eris & absque macula cũ domino deo tuo. Leuit. 19.20.Sãcti estote,quia ego sanctus sum. Deus autẽ dilexit nos,dãdo omnia nobis in adiutoriũ.Psal.8.Omnia subiecisti sub pedibus eius. Angelos in ministeriũ,Heb. 1.Nonne omnes administratorij sunt spiritus,missi in ministerium propter eos qui hęreditatem capiunt salutis?Filiũ in precium.Ro.8.Qui proprio filio suo nõ pepercit,sed pro nobis omnibus tradidit illũ. Ioh.15. Maiorem hac dilectionẽ nemo habet,vt animã suã ponat quis pro amicis. Nos vero cũ adhuc inimici essem*, reconciliati sumus deo per mortẽ filij eius, Ro.5. Non ergo Christus impossibilia pręcepit,sed perfecta, quæ fecit Ioseph in fratribus suis,Gene.45. Dauid in Saule, 1.Reg.24. & 26. & Absolon,2.Re.18.Stephanus pro lapidantibus orauit,Act.7. Paulus anathema cupit esse pro persecutoribus,Ro.9.Dominus hęc & docuit & fecit,etiam facinus inimicorum excusando.Luc. 23. Pater,ignosce illis,quia nesciunt quid faciunt.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus,vt videamini ab eis. Alioquin mercedem non habetis apud patrem vestrum qui in cęlis est. Matth. 6. T 3

Postquam ad summã virtutum induxit,charitatem, nunc tollit inanem gloriã,quę sequi solet bene operãtem. Vult enim deus de operibus nos habere meritum. Matt.16.Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis,& tunc reddet vnicuique secundũ opera sua.Proximos exemplum,Mat.5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra,& glorificent patrem vestrum qui in cęlis est.Ipse deus gloriam.1.Tim.1.Soli deo honor & gloria. Esai. 42.Gloriam meam alteri non dabo. Vanæ autem gloriæ cupidus,meritum perdit, proximum scandalizat, & deum offendit.Psal.52.Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placent.Gal.1.Si adhuc hominibus placerẽ,Christi seruus nõ essem.Sicut ergo superioribus,in-

ternos affectus exigi docuit, ita nunc qualia externa debeant esse opera, pręscribit, quæ secundum internos affectus videantur, è quibus nascuntur opera vel bona vel mala. Voluntatem enim vel coronat, vel punit de⁹. Hiero. Non igitur virtus, sed causa virtutis apud deum mercedem accipit. Et si à recta via paululum declinaueris, non interest an ad dexteram, an ad sinistram vadas, cum rectum iter amiseris. Secundum Dionysium, bonũ est ex integra causa, omnibus scilicet circunstantijs cõcurrentibus, malum vero contingit omnifarie. i. quæcunque circunstantiarum omittatur. Inter omnes autẽ circunstantias actus virtuosi, propter quod, extat pręcipua. Ideo ait, Attendite, tanquam à mala bestia. Vos enim in hac parte cautos ac circunspectos esse volo, ne quum erit aliquod piorum operum præstandum, ideo malitis apud homines facere quam soli, vt ab alijs cõspecti, laudem & gloriam humanã venemini. Sic enim est subseruiendum hominibus, vt illos ad vestros mores pelliciatis, non vt vos ad illorum mores degeneretis. Veram virtutem vltro sequitur sua laus, etiã quum fugitur. At ea tum vera laus est, quum contingit non ambita, nec affectata. Sciendum quod iustitia nouę legis duplex est: Operum, quam imitando Christum & mandata eius implendo consequimur, de qua hic: Fidei, qua à deo iustificamur, hæc gratię est: & fidem consommatam sequuntur bona opera, virtus. Roma. 3. Arbitramur hominem iustificari per fidem.

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritę faciunt in synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat daxtera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

Noli innotescere hominibus vt glorieris. Hiero.

nymus: Colligitur hypocritas esse, qui quodlibet faciunt vt ab hominibus glorificentur. Hypocrita gręcis histrionem significat, hoc est, qui ficta persona fabulã agit apud populũ, quos eosdem actores vocamus. Quãuis quisquis quouis modo simulat ac fingit, hypocrites vocari posit. Vis audire quid proficiant? Vtcunque applauserit populus, apud deum perdiderunt mercedem suam, qui pium opus ex animi syncero affectu me titur. Receperunt enim mercedem suam, laudem humanam quam quęsierunt. O vanitas & miseria infinita, ob vilem, momentaneam & fallacem laudem, diuino, cælesti & æterno honore priuare seipsum. Chrysostomus: Sicut lampas accensa celari non potest, sic nec opus iustitiæ abscondi. Non est ergo ingrata eleemosyna quæ videtur: sed quæ ideo fit vt videatur, etsi non videatur. Nesciat ergo sinistra tua. Mala intentio non misceatur operi bono, quod ex bona nascitur intentione: & quantumcunque vicinus, & si fieri potest, ipse qui accipit. Chrysostom⁹: Si posibile est teipsum ignorare quod facis, sit tibi hoc prorsus in studio. Est & dextera, amor dei: sinistra, amor sui. Vt eleemosyna sit in abscondito, saltem quo ad desiderium cordis. Nec homini imputes quòd benefeceris, nec tibi hoc nomine placeas ꝙ dederis, sed tantum in sinu gaudeas quòd refocillatus sit egenus. Quid tum si nesciant homines? Imò si ne ipse quidem qui iuuatur, norit autorem beneficij? Tibi satis est quòd testem habes patrem, cuius oculos omnino nihil fugit. Is tibi reponet pręmium, etiam si ab homine nihil redeat gratiæ. Eccl. 29. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & postea resurget, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput illorum. Super scutum potentis, & super lanceam contra inimicum tuum pugnabit. Eleemosyna enim peccata diluit. Dani. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Actu. 10. Orationes tuę & eleemosynę tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu dei, (ait angelus Cornelio gentili.) Eccl. 3. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemo

ſyna reſiſtit peccatis, & deus proſpector eſt eius qui reddit gratiam. A morte eripuit. Tob. 4. Eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Mat. 5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. In regnum introducit. Luc. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in ęterna tabernacula. Tob. 4. Fidutia magna erit coram ſummo deo eleemoſyna omnibus facientibus eam. 2. Corinth. 9. Qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Hinc fieri debet prudenter. Eccl. 12. Si benefeceris, ſcito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iuſto, & inuenies retributionem magnam: & ſi non ab ipſo, certe à domino. Da bono animo, & ne receperis peccatorem: da humili, & ne dederis impio. Matt. 19. Vende omnia quę poſsides, & da pauperibus. Lucæ. 19. Ecce dimidium bonorum meorũ domine do pauperibus. Luc. 14. Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque diuites, ne forte & ipſi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos & cęcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur autem tibi in retributione iuſtorum. Secundo, Latenter, vt hic: & Eccl. 29. Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & illa pro te exorabit ab omni malo. Feſtinanter ſine protractione. Prouer. 3. Ne dicas amico tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi, cum ſtatim poſsis dare. Gaudenter ſine perturbatione. 2. Corinht. 9. Hilarem enim datorem diligit deus. Abundanter ſine diminutione. Tob. 4. Si multũ tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum, etiam exiguum libenter impartiri ſtude. Actu. 10. Erat vir quidem in Cæſarea, Cornelius nomine, timens deum, & multas faciens eleemoſynas.

Matth. 6. Et cum oratis, non eritis ſicut hypocritę, qui
V amant in ſynagogis & angulis platearum ſtãtes

orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cũ oraueris, intra in cubiculũ tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum in obscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

Post exhortationem operum misericordiæ & charitatis fraternę, quibus homo ad proximum virtuose extenditur, docet de actu latrię, per quem anima ad deum eleuatur, hoc est, de oratione, quæ secundum Damascenum est eleuatio mentis in deum, vel petitio decentium à deo. Hypocritæ ob nihil aliud in synagogis & in angulis, hoc est in flexibus, vt in cõpitis & triuijs, orant, nisi vt sint conspicui hominibus, à quibus sanctimonię laudem aucupentur. Sed receperunt mercedem suam, tametsi a nullo laudentur: quare in futuro nõ gloriam, sed pœnam, vt sacrilegi sortientur. Pars enim eorum est illic, vbi est fletus & stridor dentium, Mat. 24. Simpliciter intellectum, erudit auditorem, vt vanam orandi gloriã fugiat, & impedimenta eleuationis mentis in deũ: velut inclusa pectoris cogitatione, labijsque compressis oremus dominum, quod & Annã in regum volumine fecisse legimus, 1. Reg. 2. Qui enim in multorum orat præsentia, nihilo segnius, imò fortasse vehementius oraturus si solus esset, is orat in abdito cubiculo. Locus enim non nocet, sed modus orandi. In ecclesia ergo orandum, quę ob id locus dicitur orationis, Matt. 21. sed recto animo & citra ostentationem. Non autem latent deum quę in locis fiunt abditis, imò specialiter bona talia videt per approbationem. 1. Reg. 16. Homo videt ea quæ patent, deus autem intuetur cor.

Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt. putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequàm petatis eum. a

Deus non verborum,ſed cordis auditor eſt:vnde ba thologiam hic loquacitatem vocauit.qua tunc vtique vtimur,cum non vtilia nobis à deo poſcimus,vt potētiam ſcilicet adipiſcamur & gloriam,vt inimicos ſuperemus,& opes poſsideamus multas,& omnino quæ nobis nihil proſunt.Credebant ethnici deum verborum multitudine,non cordis affectu flecti,quibus nos aſsimilari vetat.Oportet enim nos perſeuerare vtilia poſtulantes,& dominus factus in agonia, prolixius orauit,Luc.22.Amat quidem rogari pater,non vt doceatur,oratione prolixa quid poſtulet noſtra neceſsitas, ſed vt excitetur noſtra pietate ad præſtandum, quod non merentur accipere ſegnes & oſcitantes. Nos enim non narratores,ſed rogatores ſumus: aliud eſt enim narrare ignoranti,aliud petere.In illo indicium eſt, hic obſequium:ibi fideliter indicamus,hic miſerabiliter obſecramus:alioqui nouit ille quid noſtra poſtulet neceſsitas,etiam antequam petatur.Quanuis enim prędeſtinatio non ſit ex meritis,tamen in ſua ęterna prædeſtinatione diſpoſuit ſe daturum gratiam in præſenti,& gloriam in futuro per noſtras preces ac merita. Chry.Orationem ſolam quaſi ſpirituale tributum anima de viſceribus ſuis offert deo.Vis ſcire quàm pręcioſa ſit oratio?Nulla iuſtitia thymiamati comparatur, niſi ſola oratio.Sicut enim bene confecta thymiamata delectāt odorantem,ſic oratio iuſti ſuauis eſt ante deū. Pſal.140.Dirigatur domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.Apoc.8.Aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu angeli coram deo.Tob.12.Quando orabas cum lachrymis, ego(ait Raphael)obtuli orationem tuam coram domino.

9 Sic ergo vos orabatis:Pater noſter qui es in cęlis,Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum.Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie.Et dimitte nobis debita noſtra, ſi-

cut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo, Amen.

Quod ſi tibi formam pręſcribi vis euangelicę precationis, accipe dignam, qua veri ſynceri'que filij fraterna charitate concordes, patrem cæleſtem omnibus ex ęquo communem compellant: à quo tametſi nobis omnia ſuppetant, tamen ea potiſsimum petenda ſunt, quæ conferunt ad vitam cęleſtem. Nam cętera vel ſua ſponte, velut auctarium votis ſuorum adijciet, vt eſt benigniſsimus. Primum docet nos totos non aliunde pendere, quã à patre cęleſti, cui debemus quod ſumus conditi, à peccatis redempti, & quicquid habemus virtutum. Quid tam auget fidutiam, inflammat affectum, lætificat humilem animam, ſicut deum verum velle à fidelibus vocari pater? Deut. 32. Nuuquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit & fecit & creauit te? Matth. 23. Vnus eſt pater veſter qui eſt in cælis. Oſtendit quanta bona ſimus couſecuti, facti filij dei, Rom. 8. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus, abba pater. Nam nos ſemel infeliciter genitos ex Adam, rurſum cælo genuit, vbi nobis à terrenis rebus ſubuehendis, regnum & hæreditatem æternam parauit. Gal. 4. Quod ſi filij, & hæredes per deum. Vide ergo orationis vim, ſurſum te ducit, perſuadet'que tibi quoniam nominas patrem deum, ne omnino ſimilitudine eius careas, ſed enitaris ſimilis fieri patri imitatione. Noſter intulit, non meus, vt omnes quaſi fratres vnius patris habeas. Matth. 23. Omnes vos fratres eſtis. & ne quis ſibi propriũ aliquid vindicet, quũ ex vnius beneficentia proficiſcatur omnibus quicquid habent. Hinc pater vocatur quo benignum & clementem intelligas. Pſal. 102. Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt dominus timentibus ſe. In cælis habitare dicitur, quod quũ impleat omnia, Hie. 23. Cælũ & terram ego impleo. Eſa. 66. Cælum ſedes mea, terra autem ſca-

bellum pedum meorum.nihil habet fæcis aut infirmitatis terrenæ,& illic excellentis operetur, seipsum ostendens,quãuis nullo loco circunscribatur,& quo nobis patriam ostendens,mentes nostras in cælos subuehat,& à terrenis abducat.Si ergo vis deum:cęlum, non terram,specta.Vel in sanctis, quorum conuersatio in cęlis est.Phil.3.& templum dei sunt.2. Corinth.6.Vos estis templum dei viui,sicut dicit deus (Leuit.26.) quoniam inhabitabo in illis.Pater noster qui es in cęlis, nos autem filij tui in terris,patrẽ nescimus nisi te: ex te vno pendemus,à quo nobis petenda sunt omnia quibus opus est ad verã vitã.Fiat ergo,vt per nos tuo beneficio puros & integros,tua potentia,tua sapientia, tua bonitas magis ac magis innotescat hominibus: & sic per nostram doctrinã ac vitã,inter homines fiat inclytum & gloriosum nomen tuum,& intelligant omnem gloriam tibi deberi.Nõ enim est nostra gloria, quum tui muneris sit,quicquid à nobis recte geritur.Esaię.8. Dominũ exercituũ sanctificate.Sed heu nomen dei per multos blasphematur inter gentes,Rom.2.Facite ergo nos sanctos,vt & tu per nostræ conuersationis ornatũ glorificeris.Hactenus toto orbi regnauit satanas per peccatũ cui seruierũt homines illecti cupiditatibus impijs:tu fac vt sublatis peccatis,aboleatur tyrannis satanæ,nec regnet peccatũ in nostro mortali corpore, Ro. 6.vt in dies magis ac magis inualescat regnũ tuũ, quod non opibus aut satellitio,sed modestia,pudicitia, lenitate,tolerantia,fide,charitate constat, vt profligatis vitijs vnà cũ malis cupiditatibus, vim suã exerant inter homines,tuę virtutes cęlestes, ac sic regnes tu solus in nobis,citóque trũphantis ecclesiæ regnũ cõsummetur, ac cito veniat vt transferamur de via ad patriã. Hoc gratissimi omnino serui est,neque inhærere præsentibus,neque magnũ aliquid quę videntur putare, sed ad patrẽ semper vrgeri,semperque in futura gestire,quod certe de optima oritur cõscientia,& mente terrenis rebus omnino exuta.Et is neque vitę huius opibus inflatur,neque humiliatur aduersis,sed tanquã iam in ipso

cælo habitãs, vtriusque huius inæqualitatis immunis est. Fiat tandem per gratiã tuam, vt quemadmodum in cælis, vnde pręcipitatus est lucifer cum suis coniuratis, pacata sunt omnia, & nulla aduersus tuam volũtatem rebellio: ita inter dei filios, successuros in locum angelorũ, sublatis peccatis, & effuso tuo in eos spiritu, tuæ voluntati pareant omnes, cunctis (quantũ patitur imbecillitas humanę naturę) iam hoc meditantibus, quod perfecte continget in futura vita. Ale pater quos genuisti, prospice nobis, ne nos deficiat panis ille tuus præcipuus, gratiæ ac doctrinæ. Eccl. 15. Cibauit illũ pane vitæ & intellectus, nec non supersubstantialis ille panis, filius tuus. Ioh. 6. Ego sum panis verus qui de cælo descendi. vt eo quod die sumpto, cõfirmemur & adolescamus, vegetique reddamur ad tua iussa perficienda. Luc. 11. Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie. Vbi non pro diuitijs & delicijs, non pro præciosæ vestis ornatu, sed pro cibo tantum quotidiano iussit orare. Pro. 30. Mẽdicitatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciat ad negãdum, & dicam, quis est dominus? aut egestate compulsus, furer, & periurem nomen dei mei. Ac ne quãdo nostris delictis offensus, alienes animũ tuum à nobis, sed pro tua clementia ignosce nobis delicta quę per infirmitatem vitę committimus, vt tecum pacem habeamus, quemadmodum & nos inuicem condonantes, si quid alius in alium deliquit, mutuam alimus concordiam. Luc. 11. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidẽ & nos dimittimus debitoribus nostris. Qui nũc dicunt se culpã dimittere, nõ pœnã, nisi prælati sint, videant quomodo eis deus pœnas relaxet. Habet enim me deus vt exemplar: & quod facio alij, facit & mihi. Te ergo propicio, nihil timemus: & cõcordia fulti, firmiores sumus aduersus hostẽ cõmunẽ. Cui quęsumus ne tradas nos tentandos, si fieri potest. Nouimus enim illius malitiam, nouimus improbitatẽ & versutiã. Quod si patieris nos incidere in tentationẽ, vt explores animi nostri constantiam, tu pater optime libera nos à

malo illo & pessimo, cuius est tentare, ne ei succumbamus, hoc est, dæmone qui per se & suos impugnare nos non cessat. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquã leo rugiens circuit, quęrens quem deuoret. Sciendum q̃ deus intentator malorũ est, quia neminem tentat Iac. 1. loquendo de tentatione deceptoria, quæ ordinatur ad malum tentati, sed electos tentat probando & exercitando, quę ordinatur ad purgationem & exercitationem tentati, non vt sibi aliquid innotescat, sed alijs, atque seipsum cognoscat. Sic Gen. 22. Tentauit deus Abraam in filij immolatione. Deut. 8. Vt affligeret atque tentaret, & nota fierent quæ in animo tuo versabantur, vtrum custodires mandata illius an non. Sap. 3. Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos se. Hinc Tob. 12. Quia acceptus eras deo, (ait Raphael) necesse erat vt tentatio probaret te. Oramus ergo vt in hac tentatione det nobis constantiam: de alia vero quę à malo per carnem vel mundum, petimus victoriam, ne in ipsam inducamur, quãuis ipsa inducatur in nos per impugnationem. Inducit in hanc deus permissiuè, iuste subtrahendo auxilium suum, nostris exigentibus demeritis, iuxta quem modum dicitur & indurare, Exod. 7. 9. 10. Sic 2. Thes. 2. Mittet illis deus spiritum erroris, vt credant mendacio. Apertissime claret 3. Reg. 22. in spiritu malo, qui dixit deo: Egrediar & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum. Quod & factum fuit domino permittente. Quo magis caueamus, ne quãdo excidamus à charitate patris tam benigni, cõmonet nos illius improbi satanę, qui nũquam nõ insidiatur pijs, vt eos in suam retrahat tyrannidem. Amen, hęc vota tua bonitas rata velit esse. Crebro dominus hac dictione in euangelio vsus est, sed hic non sine causa. Est enim orationis signaculũ fructuosũ, & animi recollectiuũ. Nã dicendo Amẽ, affectus summatim fertur ad omnia præ inducta, & renouatur affectio impetrandi: sicque oratio cum feruore finita, pleniorem sortitur effectum. Frustra ergo compellat patrem is, qui non est huius cõtubernij, qui deum nec veretur, nec amat: qui sibi viuit,

qui suæ gloriæ seruit magis quam dei, qui mundanis opibus & regno inhiat, qui mauult assequi grata animo suo quam quę placita sunt deo, qui terrena sectatur potius quàm æterna, qui corporalia bona posthabet animi dotibus, qui dissidium habet cũ fratre, qui per luxum & voluptates socorditer agit aduersus insidias diaboli.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Non absque singulari ratione hanc solam persequitur particulã, quę nos aut filios ostẽdit, aut nothos. Nõ enim agnoscet pro filio, cui non conuenit cum fratre. Nihil sic odit vt crudelitatem. Idcirco patris memoriã inculcat, vt reuereamur eum, quum simus eius filij, & non exasperemus. Non vis ignoscere cõseruo, in quem tu aliquando vicissim peccasti: & postulas a deo, vt tibi condonet tuum admissum, qui cum nulla tibi potest esse pensatio mutui delicti. Eccl. 28. Qui vindicari vult, a domino inueniet vindictam: & peccata illius seruãs seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram, & a deo quęrit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat iram. & propiciationem petit a deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari.

Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritę tristes: exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cũ ieiunas, vnge caput tuum, & faciẽm tuam laua, ne videaris hominibus ieiunãs, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in ab- Matth. 6. X

ſcondito, reddet tibi.

Non ſufficit, malum non facere, ſed neceſſe eſt vt & bonum bene fiat. In voluntate enim, prima radix eſt meriti vel demeriti. Eſt autem ieiunium actus abſtinētię, quæ eſt pars temperantię, moderata ſcilicet alimenti carentia, ad multa vtilis. Carnis refrenationem. 1. Corint. 9. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. 2. Corint. 6. In ieiunijs multis. Diuinę offenſę placationem. Io. 3. Vidit deus opera eorum, quia conuerſi ſunt à via ſua mala, & miſertus eſt ſuper malitiā quam loquutus fuerat, vt faceret eis, & nō fecit. Ioel. 2. Cōuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & planctu. Pſal. 34. Humiliabā in ieiunio animā meā. Satanę deiectionem. Mat. 17. Hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratione & ieiunio. Ieiunantes ergo, ne velitis imitari quoſdam non ieiunatores, ſed ieiunij ſimulatores, quum re ipſa nō hoc agant ob quod ieiunium debet adhiberi, vel ob placandum deum, vel ob corporis caſtigationem, quo liberior fit animus deo & ſacris rebus vacaturus, ſed hoc fuco laudem inanem captāt apud homines. Mat. 23. Omnia opera ſua faciūt vt videantur ab hominibus. Demoliuntur facies ſuas, tetrici, parumq́ue alacres, vultu inamœno ac ſeuero, animo forte lętante. Secundum diuerſas enim animę affectiones, facile immutatur facies. Vnde regina Heſter triſtem celauit animum facie iucunda, Heſt. 15. Sunt autem quatuor ſpecies hypocriſis. Vna, qua fingit ſe homo facere vel habere quod non habet, quemadmodum virgines fatuæ lampades ſine oleo, Matth. 25. Altera, quum facit ob vanam gloriam, vt hic: ſed recipiunt tales mercedem, ſed non à deo. Iob. 20. Gaudium hypocritę ad inſtar puncti. Tertia, cum mala bonis obumbrationibus depinguntur. Tales ſepulchris dealbatis dominus comparat, Matth. 23. Quarta, quum ſimulat ſe velle latere, quum videri quærat, ne hypocrita, ſed humilis videatur. Ecce quam infeliciſsimum genus, animo ſemper inquietum. Chry. Si bonum eſt eſſe bonum,

Hypocriſeos ſpecies quot.

vt quid vis non esse,quod vis apparere? Nam quod turpe est apparere,turpius est esse. Quod autem formosum est in apparentia,formosius est in existentia. Aut ergo esto quod appares,aut appare quod es. Iob.36. Simulatores & callidi prouocant iram dei. Placere hominibus ex charitate, & ob ipsorum profectum, vtile est; Roma.15. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. 1 Cor.10. Ego per omnia omnibus placeo. non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. Sed ob lucrum vel gloriam inanem,non est bonum. Gal.1. Si adhuc hominibus placerem,Christi seruus non essem. Tu autem vncto capite & facie lota, lętitiam præ te feras: & is qui videt in abscondito (Scrutatur enim corda & renes. Hiero.17. Apo.2.) pater tuus, Mala.2. Nunquid non pater vnus est omnium nostrũ? pro inani laudi mortaliũ, solidam mercedem tibi reponet. Sap.10. Reddet deus mercedẽ laborum sanctorum suorum. Prisci in gaudij signum habebant,vngi post lotionem. In omni ergo opere bono in deo est lætandũ. Phil.4. Gaudete in domino semper. 2.Cor.9. Hilarem enim datorem diligit deus. Sed Iob 27. Nunquid poterit (hypocrita) in omnipotenti lętari, & inuocare deum omni tempore? Est ergo mens spirituali lætitia infundenda. Psalm.44. Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ. Est aliud oleum perniciosum. Psalm.140. Oleum autem peccatoris non impinguet capút meum. Et facies lauanda, id est, conscientia. Hieroni.4. Laua à malitia cor tuum. Esaiæ.1. Lauamini,mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum. Non enim respicit deus in oblationem iniustorum. Ecci. 34. Parum est enim abstinere a cibis foris, si mens intus vitijs æstuet. Esaię.58. Quare ieiunauimus, & non aspexisti? humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis, Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impię. Nolite ieiunare sicut vsque in hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester. Nunquid tale

est ieiunium quod elegi, per diem hominem affligere animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? Nũquid istud vocabis ieiunium & diem acceptabilem domino? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimẽtes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum: & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur. Et anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria domini colliget te. Tunc inuocabis, & dominus exaudiet: clamabis, & dicet; ecce adsum. Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere.

3 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesouros in cęlo, vbi nec ærugo nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur. Vbi enim thesaurus tuus est, ibi est & cor tuum.

Postquam inanis gloriæ morbum eiecit, de inopia loquitur, solent enim homines ob vanę gloriæ studium, multa in terris possidere. Ostendit autem quã inutile. Qui recte erogauit diuitias suas, is in tuto demum collocauit. Alioqui quod defoderis, nec tibi est vsui: æruginī & furibus obnoxium est, vt iam hinc ad te nihil redeat præter calamitosam parandi seruandique solicitudinem. Et tamen in hoc studium plerique mortales omnes curas suas conferunt, quasi paupertas miseros efficiat, diuitię felices. Nolite itaque thesaurizare inordinate, superflue congregare, per solicitudinem distrahentem, & hoc in terra. Heb. 13. Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Psal. 38. Aduena ego sum & peregrin⁹, sicut omnes patres mei.

1.Par.29.Peregrini enim sumus coram te & aduenæ, sicut omnes patres nostri. Dies nostri quasi vmbra supra terram, & nulla est mora. Dum enim sectantur peruersi hęc falsa bona, moxque suos dominos relictura, relinquunt æterna bona, quæ vere felices reddunt, & eripi non possunt. Omnis thesaurus aut de metallo est, hunc ęrugo siue rubigo consumit ac demolitur: aut vestibus, hunc tinea: aut preciosis lapidibus ac margaritis, quem fures tollunt. Stultum ergo thesaurizare in terra, vbi diu manere non possumus, & vbi omnia relinquenda, & quandoque minus gratis. Psalm. 48. Diues cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum illo gloria eius. Iob.27. Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Claret in diuite epulone, Luc.16. & in alio, qui ampliatis horreis longam sibi pollicebatur quietem, Luc.12. Vnde thesaurizare ex affectu auaritiæ & absque intentione necessitatis propriç vel alienæ, malum est. 1. Tim.6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quç mergunt hominem in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas: quam quidem appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem ô homo dei hęc fuge. Iac.5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris, quç aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum verum ęruginauit, & ęrugo eorum in testimonium vobis erit, & mãducabit carnes vestras sicut ignis. Sed ex prouidentia, vt quis sibi & suis in necessarijs prouideat, non est malum, si licito fiat modo. 2.Cor.12. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filijs. Cum enim temporalia ad spiritualia ordinentur, rationem habent instrumẽti: quare aliter appetenda vel exquirenda non sunt, nisi inquantum ad spiritualia bona adipiscenda, augenda vel conseruanda, prosunt & conferunt. 1. Tim.6. Habentes victum & amictum, his contenti simus. Pro.15. Melius

est parum cum timore domini,quã thesauri magni & insatiabiles. Vos contra toto studio properantes ad optima pefecta'que,quo vere diuites efficiamini, recondite vobis thesauros in cęlis,copiose colligendo & prudenter reponendo. 2.Cor. 8. Qui parcè seminat, parcè & metet. Vobis ergo,non alijs tantũ,prouidete thesauros,quorum custodia vos non cruciat anxia solicitudine. 1. Timo. 6. Diuitibus huius seculi præcipe, non sublime sapere,neque sperare in incerto diuitiarũ,sed in deo viuo,qui pręstat nobis omnia abũde ad fruendum: bene agere,diuites fieri in bonis operib[9],facile tribuere,communicare,thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurũ,vt apprehendant vitã bonam. Sed heu sunt quĩ thesaurizant sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei,secundum duritiam suam & cor impœnitens. Rom. 2. & Amos. 3. Nescierunt facere rectum,dicit dominus,thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ędibus suis. Iaco. 5. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Est & aliud malum,nimia solicitudo & distractio. quod enim vehemẽtius amatur, hoc frequentius cogitatur. Hinc in terris thesaurizantes immoderate, cor in cælestibus habere non possunt. Chrysostomus: Si nihil horum eueniat,quòd thesaurus ærugine,tinea vel fure amittatur,non paruam tamen sustinebit iacturam inferioribus affixus, & eorum seruus effectus,à cælestibus cadens, & nihil celsorum cogitare valens. Augustinus: Tantus in hac mortali vita debet esse amor & desiderium perueniendi ad id,ad quod factus es, & dolor quòd ibi necdum es,ac timor ne forte non peruenias,vt nullam lætitiam sentire debeas,nisi de his quæ tibi aut auxilium, aut spem conferunt perueniendi. Sic Apostolus desiderium habuit dissolui & esse cum Christo, Phil 1. Hic thesaurus commodius non acquiritur,nisi per contemptum thesauri temporalis,in visceribus pauperum inclusi. Tob. 4. Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartire stude. Thesaurizabis enim tibi præmium bonũ in die necessitatis. & Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade &

vende omnia quæ poſsides, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cęlo.

Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebrę quantæ erunt?

Pulchrè affectum ordinat poſt theſaurizationẽ. Si enim corruptus eſt animus vel inanis gloriæ. vel auaritiæ morbo, totum quod geritur, vitioſum ſit oportet. Quod enim eſt in domo lucerna, quod eſt oculus in corpore, id eſt animus in homine. Si lux animæ non eſt vitiata caligine falſarum opinionum, malarumque cupiditatum, ſi mentis oculus non aliò dirigit aciem, quam ad verum ſcopum, quicquid agitur in vita, gratum deo eſt, nihilque non conducit ad cumulum felicitatis. Vt ergo in corpore hoc maxime prouidemus, vt oculos habeamus incolumes, ſic etiam in anima intellectus & affectus conſeruemus ſalutẽ. Dedit enim nobis intellectum deus, vt ignorantiam fugemus è mentibus, vt rectum teneamus, atque ad alia huiuſmodi dirigamur, ac contra diuerſarũ impugnationũ varios incurſus, hoc quaſi quodam ſcuto vſi ac lumine, maneamus innocui atque muniti. Hieronymus: Quomodo corpus, ſi oculus non fuerit, totum in tenebris eſt: ita anima ſi principalem fulgorẽ ſuũ perdiderit, vniuerſus ſenſus in caligine verſabitur. Si ergo adieciſti animũ opũ ſolicitudini, extinxiſti lucernã, obtenebraſti animã. Quod ſi mẽs obtenebrata fuerit, quę vice luminis data eſt, q̃ta erit caligo reliquarũ partiũ, quę ex ſe lumẽ nõ habẽt?

Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Matth. 6. Z

Oſtendit quòd mundana cupiditas à ſeruitio dei retrahit, animam ſpiritualiter percutit, hominem ignobilem reddit, ac deo diſidere facit. Ne ergo putes audiendos iſtos, qui ſe deo & hominibus, qui ſe terræ cæloque partientes, ita ſequuntur ęterna, vt tamen temporalia hęc nolint contemnere. Nihil enim aliud efficiunt, niſi dum vtrunque captant, neutro potiantur. Inter homines nõ reperies duos tam commodis moribus, vt idem ſeruus poſsit duobus ſatisfacere. Ita fit vt alter ſit deſerẽdus, aut neutri fiet ſatis. Quod ſi domini ſint inter ſe diuerſis moribus, aut ſimultate quapiam graui diſsidentes, neceſſe eſt vt ſeruus, ſi velit alteri probari, alterum illum non deſerat ſolum, ſed alteri adhęrens, oderit etiam quem deſeruit. Qui vero ſic inter ſe pugnant, vt deus & mammona? Deus imperat vt tua largiaris egenti: mammona iubet, vt per fas nefaſque rapias aliena. Deus, vt conſulas fratri tuo periclitanti: mammona, vt tibi viuas. Chriſtus humilitatem docuit & mititatem. Matth. 11. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Diabolus ſuperbiam, quia rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, Iob. 41. Vnde & dei ęqualitatem appetijt. Eſa. 14. In cælum conſcendam, ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum: ſedebo in montibus teſtamenti, in lateribus aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Hinc adorari à Chriſto voluit. Mat. 4. Hæc oĩa, inquit, tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. Aut ergo hunc habebit odio, & alterũ illum diliget: aut huic adhærebit, & alterum illum negliget. Nos diabolum facimus dominum noſtrum, ſicut & ventrem deum. Phil. 3. Quorum deus venter eſt. Ro. 16. Huiuſcemodi domino noſtro Ieſu Chriſto non ſeruiunt, ſed duo neutri. Auguſtinus: Nemo diabolum, diligit, & ſi ſua cupiditate implicatus, ſubdatur ipſi. Sic nec deum poteſt quis vere, ſecundum quod conſideratur vt creator ad eſſe, & conſeruator in eſſe, & glorificator in perfecto eſſe, odiſſe: licet, quantum ad id quod eſt punitor & vindicator culpę, à peccatoribus habeatur odio. Ioh. 15. Odio habuerũt me gratis. Nunc autem

viderunt & oderunt & me & patrem meum. Psal. 73. Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Frustra vobis blandimini, si creditis fieri posse, quod fieri non potest, vt simul deo seruiatis & mammonæ. Vt dominus manifeste ostenderet qui essent isti domini, aperte demonstrauit diuitiarum seruos, etiam diaboli seruos esse. Hinc Apostolus auaritiam idolorum nominat seruitutem, Col. 3. Solerter notandum quod non dixit, non potestis deo seruire, & diuitias possidere, sed mãmonę seruire: quia multos legimus sanctorum diuitias possedisse, & deo seruisse, vt Abraam & Loth, Gen. 13. Iob. 1. Non enim custodierunt diuitias vt serui, sed dispensarunt vt domini, tenentes eas in vsu, non in desiderio. Hieronymus: Audiat auarus, audiat qui censetur vocabulo Christiano, non posse se deo simul seruire & diuitijs. 2. Cor. 6. Quę enim societas Christi ad Belial? Ambrosius: Durum & perniciosum patitur dominum, quisquis seruit mammonæ, sua enim cupiditate implicatus subditur diabolo, & non diligit eum, quia durissimis imperijs amatores seculi quatit. Hieron. 9. Vt inique agerent laborauerunt. Cõtemnet deum, neo timebit. Contemnitur enim ab illis, qui peccantes, de impunitate scelerum sibi blandiuntur, putantes aut ne scire deum scelera sua, aut visa statim indulgere, qui ne sciunt quod dissimulando eos diuina bonitas ad pœnitentiam prouocet. Rom. 2. Cuius enim tanta misericordia credi potest, sicut eius qui donat omnia peccata cõuersis, Ezech. 18. & oleastrum facit participem pinguedinis oliuę? Rom. 11. Et cuius tanta seueritas, quã eius qui naturalibus ramis non pepercit, sed propter infidelitetem fregit? Rom. 11. Non potest ergo diues & iniustus deo & mammonę seruire.

Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animę vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca? & corpus plus quàm vestimentum?

Quoniam autem diuitum vulgus, auaritiæ morbum

excusare solet prętextu necessitatis humanæ, huic mor bo dominus obuiare curauit: quia naturę minimis con tenta est necessitas, & vndelibet talibus quod sufficit, facile suppetit. Aut enim succurret obuia liberalitas bonorum, aut opera manuaria suppeditabit quod necessitati medeatur. Postremo si nihil horum, pater non destituet suos, totis animis inhiantibus ad cælestia: vel non solicitis hęc leuiora adijciet, qui maiora largitur. Tangit autem duo ad naturæ sustentationem necessaria, alimentum & tegumentum. Si ergo solicitudo pro hibetur circa necessaria, quanto magis circa superflua & inania? Hinc serpens callidus & astutus, 2. Corinth. 11. mentem hominis terrenis immergere studens, solicitat de temporalibus tanquam necessarijs quærendis. Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Psal. 17. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es. 2. Thes. 3. Qui non laborat, non mauducabit. His habitis, solicitat ad superflua, contra quod Philip. 3. Nihil soliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione petitiones vestrę innotescant apud deum. Vltimo captiuum inducit ad media illicita, vtpote per vsuras, rapinas, fraudes. Proue. 1. Sic semitæ omnis auari, animas possidentium rapiunt. Videtur notare gulosos, d. Ne soliciti sitis vitæ vestræ quid manducetis. & vane gloriosos in vestitu, in vtroque auaros. Luc. 16. Homo qui dam erat diues, & induebatur purpura, & epulabatur quotidie splendide. Nõne vita res est preciosior quàm cibus, & corpus vestimento? Hæc tanto meliora qui dedit non solicitis, an grauabitur vilioribus hisce rebus alere tueríque quod dedit? Triplici ex causa solicitudo temporalium vitiosa. Si ipsa tanquam finem quęramus, quemadmodum diues ille Lucę 12. Anima mea habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Altera ob studium superfluum, quo homo à melioribus retrahitur. Solicitudo enim seculi suffocat verbum, Matth. 13. Qui autem laborat & spem in deo hobet, is citra solicitudinem viuit. solicitudinem enim vt à deo abducentem rescecat dominus. Non

enim solis necessarijs solicitudo contenta est, sed semper amplius quærit & maius, & ideo dicitur elatio in sublime. Lucæ 12. Nolite quęrere quid manducetis, & quid bibatis, & nolite in sublime tolli. Hieroni. Ergo quod omnibus natura tribuit, & iumentis ac bestijs, hominibusque cōmune est, huius cura penitus liberamur. Labor exercendus, solicitudo cauenda. Cęterum de spiritualibus cibis & vestimentis semper debemus esse soliciti. Sed heu de his nouissima nobis cura. Tertia, ob timerem superfluum, ne deficiāt. Hoc triplici dominus excludit exemplo. Primo, precioſiorū largitiōe. Chry. Vult dicere dominus: Quum dederim vobis animam tam nobilem, & corpus tam bene ornatum, non remanet vobis locus de minoribus solicitandi, esca & vestimento. Secundo, animalium nutritione.

Respicite volatilia cęli, quæ non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cęlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitās, potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum?

Si quęritis exēplum, intuemini reliqua animantia, quę vestra gratia condidit deus, qui condidit omnia. Lucæ 12. Considerate coruos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreū, & deus pascit illos. Potuisset dominus adferre in exemplum Iohannem vel Heliam, sed meminit auium, vt ostendat nos illis brutiores esse. Pascit autem, quia naturalem eis indidit industriam, ad colligendas escas. Notanter dominus dicit, non congregant, quia de futuro non solicitæ, viuunt in diem, quod obuiam datur sumentes cum omni alacritate. Non enim vult excludere prouidentiam & laborem: nam ad victum habendum circūuolunt, sed auaritiam & solicitudinē. Psalm. 146. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Et pater, qui scit: vester, qui vult: ex-

lestis,qui potest.Raba.Quis rex militibus deuotis debitam non procurat alimoniam?Quis dominus famulis suis non ministrat cibaria?Quis pater filijs non dat alimenta?Et vos ergo destituet,quos tanto pluris facit quam auiculas?Si vos illi curę estis, sicut vtique estis, nonne superuacua est vestra solicitudo?Si destituat ille,quid vobis proderit vestra solicitudo?Vt corpus dedit suo arbitratu, ita & victum dabit suo arbitratu. Chrys.Nisi deus vellet conseruare quod est,ipsum non creasset:quia vero ipse instituit,vt anima cibo, corpus vestimento cōseruetur,ideo vtrunque tribuit. Quis autem vestrum cogitando tota sagacitate qua potest, adijcere potest ad staturam & ętatem suam? Cuiusque corpus,ipso ne cogitante quidem,suis auctibus crescit vsque ad præscriptam à deo magnitudinem. Siue curam abijcias,nihilo breuius habebis corpus:siue cura distorquearis,nihilo habebis procerius. Luc.12. Si ergo neque quod minimum est potestis,quid de cæteris soliciti estis?Hiero.Si volatilibus quorũanima mortalis ,quę cum esse cessauerint,semper non erunt,deus prouidet: quanto magis hominibus,quibus æternitas promittitur?Pascit pater familias seruos, pascit & animalia, sed in obsequium filiorum:quãto magis filios? Tertio, florum pulchritudine.

Et de vestimentis quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant neque nent.Dico autem vobis,quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis.Si enim fœnum agri quod hodie est,& cras in clibanum mittitur, deus sic vestit: quanto magis vos modicę fidei?

Amb.Dandum erat etiam documentum propter vestimentum,sicut datum est propter alimentum. Hinc exhortationem de vestimento, satiscongruo cōfirmat exemplo.Chrys.Hocdicendo,cognoscite lilia agri, nō cur[a]s prohibuit,sed solicitudinem, Nō ociose agri ad-

ditur, quod hortensia lilia nonnihil debere videri poterant curæ humanæ, quemadmodum ante dixerat volucres cæli, vt distingueret ab altilibus. Lilijs autem sic prospicit, vt nec Salomon rex opulentissimus ac splẽdidissimus, vnquam sic amictus fuerit, etiam cum maxime strepitum diuitiarum suarum ostentaret, quemadmodum quodlibet ex his contemptis neglectisque lilijs. Nihil enim tam elegans pręstare potest hominum cura, quàm pręstat ipsa naturę prouidentia. Hieroni. Reuera nec sericum regumque purpura, pictura, textura potest floribus comparari. Quid ita rubet vt rosa? quid ita candet vt lilium? Violæ verò nullo superari possunt colore. Raban. Ipse color ornamentum est florum. Bed. Salomõ vestes habuit alienas, lilia proprias, quas natura illis ministrat. Illi homines, istis deus ministrat. Non ergo ornatus curandus, qui caducorum florum est, & quo ornatur fœnum. Chryso. Statuto tempore lilia formantur in frondibus, vestiuntur candore, implentur odoribus: & quod terra radici non dederat, deus inuisibili operatione largitur. Exiguę fidei vocat, quia si nec de his fidentes sumus, quomodo inuisibilia speramus? Permodica fides est, quæ nec de minimis certa est.

Nolite ergo soliciti esse, dicentes: quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum dei & iustitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis.

Chrys. Qui in rebus humanis fortunam credunt esse, non prouidentiam, neque iudicio dei vitam suam gubernari æstimant, vel incerto duci euentu, Iob. 22. Circa cardines cæli perambulat, nec nostra considerat, ideo timent & desperant, quasi qui neminem habeant gubernatorem. Qui autem se credit dei iudicio gubernari, escam suam in manu dei cõstituit. Hebræ. 13. Sint

mores sine auaritia, cōtenti pręsentibus: ipse enim ait Iosue.1. Nō te deserā. glo. Quid āpli⁹ habet fidelis à gē tili, cuius animam infidelitas solicitat? Ethnicorum ergo voces sunt, nō Christianorum: siquidem illi aut deum esse non credunt, aut non agere curam mortalium, neque didicerunt aliam esse potiorem vitam, ad quam omnis cura sit dirigenda. Itaque dei pręsidijs diffisi, & in his quę corporis sunt felicitatem hominis cō stituentes, magna solicitudine parant, quę ad victum vestitum'que aut reliqua corporis commoda faciunt. Gestiunt gaudio, cum hęc obtigerint: exanimantur metu, quum ijs imminet periculum: discruciantur mœrore, ac nonnunquam ad laqueum currunt, quum hęc eripiuntur: ac per has curas affixi rebus perituris, nec hic viuunt suauiter, nec ad cælestium bonorum studium possunt animum erigere. Chrys. Qui creauit naturam, scit indigentiam. Quod si pater, non potest despicere filios. Nam patres etsi filijs nō dent superflua, tribuunt tamen necessaria. Nec ergo aliunde nascitur ista solicitudo, nisi ex diffidentia erga patrem & potentissimum & liberalissimum & prouidentissimum. Sed dicet quis, quid igitur? An non parabimus opera manuaria, quo nos vxorem, liberos'que nostros alamus? quo pauperum inopiam subleuemus? Maxime, sed absque solicitudine. Siquidem miserum vulgus conduplicat suam miseriam, simul laborans corpore, & animo solicitum. Postremo ad copiam spectant, non ad pręsentem necesssitatem: & in longinquum cōgerunt, quasi certum sit illos diu victuros, & nihil vnquam satis est. Prima cura sit eius boni, ad quod ista collata, nullius sunt momenti. Huius iustitiam ante omnia quærite, suam in his rebus, quas ante docui, & toto animo hoc agite quod est omnium maximum. Lucę.11. Qui quęrit, inuenit. Regnum dei summum bonum, qnod solum satiat appetitum. Psalm. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. & 35. Inebriabuntur ab hubertate domus tuę, & torrente voluptatis tuę potabis eos. Ibi plena sufficientia, hic miseria & deficientia. Iob.14. Ho-

o natus de muliere, breui viuens tempore, repletur
ultis miserijs. Ibi finis, hic via. Hebrę. 13. Non habe-
us hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.
salm. 119. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus
t. Huius regni claritatem & magnitudinem antiqui
atres agnoscentes, summo studio clamabant Esaię. 64.
tinam disrumperes cęlos & descenderes. Hoc nobis
ngeritur Matth. 13. Lucę. 10. Multi prophetæ & reges
oluerunt videre quæ vos videtis; & nõ viderunt. Ha-
et hoc regnum 4. conditiones super omnia regna mũ
i, quare solerter quærendum. Aeternitas. Psal. 144. Re
num tuum, regnũ omnium seculorum. Dan. 7. Potestas
ius potestas æterna, & regnum quod non corrum-
etur. Speciositas. Sapien. 5. Accipient regnum decoris
& diadema speciei de manu domini. Puritas. Matt. 13.
Mittet angelos suos, & colligent de regno eius omnia
candala &; eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos
in caminum ignis. Hubertas. Lucę. 22. Ego dispono vo
bis sicut disposuit mihi pater meus, regnum; vt ædatis
& bibatis super mensam meam in regno meo. Esaiæ.
65. Ecce serui mei comedent; & vos esurietis: ecce ser-
ui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei lętabun-
tur, & vos confundemini: ecce serui mei laudabunt
præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore
cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis. Osten-
dit autem modum perueniendi. Et iustitiam eius, non
legis. Romano. 10. Ignorantes dei iustitiam & suam
volentes constituere; iustitię dei nõn subiecti. Hinc
Philippen. 3. vt Christum lucrifaciam, & inueniar in
illo non habens meam iustitiam quę ex lege est, sed
illam quę ex fide est Iesu Christi, quę ex deo est iusti-
tia in fide Romanorum. 3. Arbitramur enim homi-
nem iustificari per fidem sine operibus legis. Com-
plectitur autem hæc iustitia tria: Vnum, vt regni in-
signijs figuremur. Iohannis. 3. Nisi quis renatus fue-
rit ex aqua & spiritusancto, non potest introire re-
gnum dei. Alterum, vt inimicis reluctemur, qui sunt
mundus, caro & diabolus. Lucę. 11. Qui non est mecum,

Regni cę-
lestis cõdi
tiones qua
tuor.

contra me eſt. Tertium, vt opera regni operemur, quæ ſunt, quaſi ſtatuta quæ Chriſtus docuit obſeruare. Vnde regnum quærere & iuſtitiam eius, eſt ipſam operibus implere, (quam, imitando Chriſtum & mandata eius implendo, aſſequimur) tãtum vt deus glorificetur, & vt nos ei per omnia placeamus. Vult ergo temporalium ſolicitudinem abijcere, quæ ab illo regno abducunt: nam tunc adijcientur omnia neceſſaria liberalitate dei. Nam & nos curam illorum agimus, qui ſe totos nobis manciparint, deq́ue illis ſoliciti ſumus, tametſi ſeipſos ipſi negligant: quanto magis dominus? Ambroſius: Hic manifeſtiſsime dominus oſtendit, non eſſe appetenda hæc, tanquam talia noſtra bona, vt propter ipſa debeamus benefacere, ſi quid faciamus, ſed tamen eſſe neceſſaria. Regnum ergo dei & iuſtitia dei (non noſtra) bonum noſtrum eſt, & hoc appetendum, & ibi finis conſtituendus, propter quod omnia faciamus quęcunque facimus. Sed quia in hac vita militamus, vt ad illud peruenire poſſumus, quæ vita ſine his neceſſarijs agi non poteſt: adponentur, inquit, hęc vobis, ſed vos regnum dei & iuſtitiam eius primum quærite. Cũ enim dixit illud primum, quia hoc poſterius quęrendum eſt, non tempore, ſed dignitate: oſtendit illud tanquam bonum noſtrum, hoc tanquam neceſſarium noſtrum, neceſſarium autem propter illud bonum. Neque enim (verbi gratia) ideo debemus euangelizare, vt manducemus: ſed ideo manducare, vt euangelizemus. Si ergo quærimus cibum vt habeamus regnum dei, facimus quod debemus. Auguſtinus: Illud quod primum debet intendi, id eſt, ęternitas, datur: & illud quod non debet intendi niſi per accidens, id eſt, temporalitas, ſuperadditur vel adijcitur. Quàm ergo ſtulti ſunt, qui nimiam curam circa temporalia acquirenda, vel acquiſita conſeruanda apponunt? Hinc Phil. 4. Scio abundare, ſcio & penuriam pati. 1. Tim. 6. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec quicquam auferre poſſumus. Habentes ergo victum & quibus tegamur, his contenti ſumus. Contingit ſępe, vt quo maiori amore ſtringun-

ur,eo velocius ad modum anguillę elabantur. Luc. 12.
tulte, hac nocte repetent animam tuam à te: & quæ pa
asti, cuius erunt? Augustinus: Non est intelligendum
p semper adijciantur, quum Apostolus dicat, 1. Cor. 4.
n fame & siti, in frigore & nuditate, sed pro disposi-
ione diuinę prouidentię aliquando dantur, aliquādo
ubtrahuntur pro hominis bono. Cum enim dantur,
d gratiarum sunt actionem: quum subtrahuntur, ad
robationem, vt in Iob & Tobia, & humilitatis con-
eruationem. Ecci. 27. Vasa figuli probat fornax, & ho
iines iustos tentatio tribulationis. Sicut ergo in vsu
pso hęc transitoria sunt habenda, ita etiam in oratio
e transitorie sunt postulanda.

Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crasti Mat. 6.
us enim dies solicitus erit sibiipsi. Sufficit diei
nalitia sua.

Non vult vos grauari curis, quę faciunt afflictio-
es, meliores non faciunt. Quod hodiernus dies obtu-
t, accipite cum gratiarum actione. Quid crastinus
ies sit allaturus, ipsi curandum relinquite. Si quid ad-
ret boni, non pendebitis spe: si quid mali, non præue
ietis afflictionem metu futuri mali. Quod & si pro
astino solicitus fueris, quando vacabis deo? Habet
ęc vita suas afflictiones, quas nihil est necesse metu
onduplicari. Satis est enim eas ferre quum venerint,
t non timor etiam nobis præsentes reddat, antequā
cidant. Chrysosto. Satis malorum adfert ipsum tem-
us, vt non affligamus nos solicitudine futurorum ma
orum. Ephe. 5. Videte itaque fratres, quomodo caute
nbuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes, redi-
entes tempus, quoniam dies mali sunt, afflictionibus
calamitatibus pleni. Crastinus ergo dies curam habe
it suipsius.

Descendens cum discipulis, stetit in loco cā- Lucæ. 6. A
estri, & turba discipulorum eius, & multitudo
opiosa plebis ab omni Iudæa & Hierusalem, &

maritima Tyri & Sidonis,qui venerant vt audirent eum,& sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

Ostendit non in his quæ mundus quærit, sed longe contrarijs veram consistere beatitudinem. Descendit ergo in planitiem multitudinis capacē. Aderat multitudo promiscui populi. Matth. 4. Abijt opinio eius in totam Syriam. Multos pellexerat & pertraxerat è longinquo auiditas audiendi sermonem euangelicum, quo à morbis curarentur animorum. Chrysostomus: Si iustitiam facere non vis, vt quid prædicatorem iustitiæ audis? quare magistrum vocas, cuius non vis esse discipulus? Et si forte non pauci fama attracti, vt facie viderent de quo tanta audierant. Sic regina Saba Hierosolymam venit audire sapientiam Salomonis, 3. Reg. 10. & Lu. 11. Et ecce plus quam Salomō hic. Nōnullos spes sanitatis tum animæ, tū corporis, Psal. 6. Miserere mihi domine, quoniam infirmus sum: sana me, quoniam conturbata sunt ossa mea. Hier. 17. Sana me domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero, quoniā laus mea tu es, Et qui vexabantur. Quatuor indicantur spiritus

Spiritus maligni conditiones quot.

maligni conditiones. Naturæ subtilitas, quia spiritus. Eph. 6. Nō est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. 1. Pet. 5. Auersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Culpæ fœditas, quia immundus quare sordibus peccatorum gaudet. Luc. 11. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida & inaquosa, quærens requiem, & non inuenit: quia in cœno luxuriæ & carnalis voluptatis quiescit. Matt. 8. Si eijcis nos hinc, mitte in porcos. Malitiæ peruersitas, quia ex pura malitia & inuidia homines vexant, quum nihil hinc vtilitatis, sed calamitatis plurimum acquirant. Sap. 2. In-

uidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum. Nequitię modalitas: nam per dominum refrenantur, ne tantum possint quantum volunt, vt claret Iob. 1. Ideo Iac. 4. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. 1. Pet. 5. Cui resistite fortes in fide. Erat autem in eo fons ac plenitudo virtutis diuinæ, quæ proficiscebatur ab eo non secus ac lumen à sole, calor ab igne, ac salutem adferebat omnibus. Prophetæ & sancti virtutem suam supernæ acceperunt, nec habuerunt à se egredientem, quia non fontes, sed riuuli, Sic & discipuli. Mat. 10. Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Iohan. 14. Qui in me credit, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Eph. 4. Ascendens in altum, captiuam duxir captiuitatem, dedit bona hominibus. De quibus donis. 1. Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, scilicet ecclesiæ. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum &c. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Cum ergo sine pœnitentia sint dona & vocatio dei, Ro. 11. claret & sanctos nunc apud deum pie inuocantibus opitulari posse, quemadmodũ & magis q̃ antea in terris, quũ conditio eorum melior, & perfectior charitas effecta sit, nec cedat in detrimentum, sed potius augmentum gloriæ diuinæ, quum huiusmodi operibus apud Christum se viuere testentur. Legimus ad contactum ossium Helisei mortuum reuixisse. 4. Reg. 13. Sic ad contactum sudariorum Pauli & semicinctiorum languores recedebant, & spiritus immundi egrediebantur, Actu. 19. Quotquot ergo & nunc Christum pio tangunt affectu, sanat omnes. Tangit autem, qui credit in eum: tangitur à Christo, qui firmatur ab eo. Iaco. 4. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Qui ergo sic tangit & tangitur, virtute spiritus eius sanatur.

Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, di-
2 cebat: Beati pauperes, quia vestrum est regnum dei.

Beda: Etsi generaliter omnibus loquitur, specialiter tamen in discipulos seruator oculos leuat, vt ijs qui verbum intenta cordis aure percipiunt, latius saporis intimi lumen aperiat: & quibus in monte sedens os apernit vt magna proferret, in eos stans in campo oculos dirigit, vt audita patienter intelligant. Constituũt mundi amatores felicitatem in rerũ abundãtia, quum tamen multis occasio fit malorum multorum. Psal. 143. Beatum dixerunt populum cui hęc sunt: (quæ præmiserat) beatus populus cuius dominus deus eius. Mal. 3. Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt deũ, & salui facti sunt. Cõtrà dominus pauperes beatos proñunciat, qui opes terrenas spernunt quo liberius deo vacent. Ex spontanea paupertate cæteræ virtutes exordium quoddam & originem sumunt, sicut econtra radix omnium malorum est cupiditas, 1. Timoth. 6. quę fidem impedit. Lucę 16. Audiebant hęc omnia pharisęi qui erant auari, & deridebant eum. Imò à fide excidere facit. 1. Timoth. 6. Quam quidam appetentes, à fide exciderunt. Hinc idolorum dicitur seruitus, Ephesi. 5. Necessario ergo prima ponitur. Gregorius: Qui nihil habet in mundo quod diligat, nihil est in mundo quod pertimescat, & ideo nihil est ei molestũ. Ad hoc enim Christus paupertatem amplexus est, quo suo exemplo affectus nostros à terrenis auocatos, virtutibus ditescere faceret. 2. Corint. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia nos diuites essemus. Vnde Luc. 14. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus. Cõtemnentes thesauros terrenos, cęlestes aggregant. Iaco. 2. Nonne pauperes elegit deus in hoc mundo, diuites in fide, & hęredes regni quod repromisit deus diligentibus se? Psalm. 9.

ſibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor. &
;.Iſte pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum, &
x omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum. Claret
n paupere Lazaro, Luc. 16. Secundo, vt bene ſit homi-
ni in corpore, quo ad cibum & potum. Sap. 2. Venite,
ruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tanquam
n iuuentute celeriter. Vino precioſo & vnguentis nos
mpleamus, & non prętereat nos flos temporis. Coro-
emus nos roſis antequam marceſcant: nullum pratum
t quod non pertranſeat luxuria noſtra. nemo veſtrũ
xors ſit luxuriæ noſtrę. Vbique relinquamus ſigna læ-
titię, quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors no-
ra. Eſa. 22. 1. Corinth. 15. Comedamus & bibamus, cras
nim moriemur. Sed audiamus cęleſtem doctorem.

Beati qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini.

Qui nunc tenues eſuritis, ſititis, contenti frugalita-
e ſpernitis opes ac luxum huius mundi. 1. Corinth. 7.
ui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Eſt
nim eſuries, prout eſt actus virtutis, ſcilicet abſtinen-
iæ, qua quis ſponte propter deum corpus affligit &
piritui ſubiicit. 1. Corin. 9. Caſtigo corpus meum & in
eruitutem redigo. 2. Cor. 11. In fame & ſiti, in ieiunijs
multis. Heb. 11. Circuierunt in melotis, in pellibus ca-
prinis egentes, anguſtiati, afflicti. Beati ergo qui ſpre-
is delicijs eſuriunt animi cibum, qui eſt ſermo diuinꝰ,
 ſitiunt aquam viuam euangelici ſpiritus, quoniam
ontinget eos ſalubribus delicijs expleri, quas deſide-
ant. Pſal. 102. Benedic anima mea domino, & noli o-
liuiſci omnes retributiones eius. Qui replet in bonis
eſiderium tuum. & 33. Timete dominum omnes ſancti
us, quoniam non eſt inopia timentibus eum. Diuites
guerunt & eſurierunt: inquirentes autem dominum,
on minuentur omni bono. Prouer. 13. Iuſtus comedit
eplet animam ſuam, venter autem impiorum inſatu-
abilis. Ambroſius: Qui eſurit, eſurienti compatitur,
ompatiendo largitur, largiendo fit iuſtus; æqualem ſe
nferioribus pręſtat, dolum excludit, veritatem requi-

rit. Tertio, ex rerum abundantia & vita voluptuosa sequitur inepta lętitia. Prouer. 2. Lętantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Iob. 21. Tenent tympanum & citharam, & gaudēt ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.

Beati qui vosipsos orbastis vltro voluptatibus huius mundi, studio pietatis euangelicę, præferentes ea quæ per temporarias afflictiones, perducūt ad æternæ vitę gaudia, quia veniet tempus, vt versis rerum vicibus, dolor vester vertatur in gaudium, & luctus in risum. Est enim tempus vitæ pręsentis, tempus luctus & tristitiæ, tum ratione culpæ sine qua non transigitur. 1. Iohan. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. tum dilatæ gloriæ. Canti. 5. Nunciate dilecto quia amore langueo. Psalm. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cu stodierunt legem tuam. Sic & super aliorum miserijs. Luc. 19. Videns (Iesus) ciuitatem, fleuit super illam. Iob 30. flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Ridebit ergo talis in die nouissimo, Prouer. 31. Quarto quæritur honor, vnde in superbiam eleuātur. Hinc vulgus felices appellat, quibus applaudit populus, qui ad honores prouehūtur, qui magnificis titulis celebrantur. Mat. 23. Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi.

3 Beati eritis quum vos oderint homines, & separauerint vos & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cęlis.

Beda: Docet eos ab hominibus insectandos, sed super homines esse beandos. qui enim in terris aducrsa

ſuſtinent pro Chriſto;in cęlo recipient plurima dona.' Vos ergo me autore beati eritis, quum vos oderint corde,quia ſignum quod non eſtis de mundo. Iohan. 15. Si de mundo fuiſſetis, mundus vtique quod ſuum erat diligeret.Gala.1.Si adhuc hominibus placerem,Chriſti ſeruus non eſſem.Roma.15.Vnuſquiſque proximo ſuo placeat in bonũ.Et exprobrauerint,verbo. Verbum enim crucis pereuntibus ſtultitia eſt, & quum vos vt execrabiles è contubernio ſuo eiecerint.Iohan.9. Iam enim conſpirauerant Iudęi,vt ſi quis eum Chriſtum cõfiteretur, extra ſynagogam fieret, quum in vos mea cauſa multa probra congeſſerint,1. Corin.4. tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus,omnium peripſema vſque adhuc, quum nomen veſtrum ac memoriam, vel abolere prorſus,vel abominabilẽ poſteris reddere ſtuduerint, idque nulla veſtra culpa, ſed odio filii hominis, cuius doctrinam & gloriam prædicabitis. Diſtinguit inter eos qui mala patiuntur.Nam quidã ob flagitia. 1.Pe.4. Nemo veſtrum patiatur quaſi homicida,aut fur,aut maledicus,aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus,non erubeſcat,glorificet autem in iſto nomine deum.1.Pet.2.Quę enim eſt gratia,ſi peccantes colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hęc eſt gratia apud deum.De his hic, qui propter Chriſtum &c.1.Pet.2. Hæc eſt enim gratia,ſi propter dei conſcientiam dei ſuſtinet quis triſtitias patiens iniuſte.' Ne quid ergo ob hoc diſpliceatis vobis,quin potius gaudete,quum hęc vobis acciderint,corde, & exultate corpore.Pſalm.83.Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum.Roma.12.Spe gaudentes.Philip.4. Gaudete in domino ſemper.Beda: Non hoc à quolibet patiente,ſed ab eo qui ſupernæ tantum mercedis intuitu patitur, præceptum impleri poteſt, vt ſcilicet inter odia cordium,inter probra linguarum, inter manus perſequentium,equali,imo lætiori adhuc corde verſetur. Tales fuerunt de quibus Actu. 5.Ibant gaudentes à conſpectu concilij,quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Odiãt licet homines corde nefan-

do, dilectam cor Christi lędere non possunt. Separent, à synagoga depellant. Christus inuenit & conseruat. Exprobrent nomen crucifixi, ipse commortuos sibi conresuscitabit, & consedere faciet in cælestibus. Ecce enim merces vestra, quæ deus est. Gene. 15. Ego ero merces tua magna nimis, ait deus Abrahæ. Multa ait. Esaiæ 64. 1. Corint. 2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se. Nam Roma. 8. Existimo quod non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis. Et vere, quia pro paupertate temporali regnum datur ęternum, pro momentaneo luctu lętitia sempiterna, pro fame horaria satietas plena, pro vilitate modica gloria perpetua. Et hoc in cęlis, in loco tuto & amœno. Etenim si non respondebit meritis fauor hominum malorum, tamen manet copiosa marces benefactorum in cęlis. Homines non poterunt abolere nomina, quæ scripta sunt in cælis: non poterunt obscurare suis probris gloriam bonorum, quæ cũ gloria Christi semper iungetur. Hic aperit ergo cęlestis ille doctor arcanam illam suam philosophiam, quã vt traderet suis, è cælis descenderat in terras: & hanc Christianorum vulgus libenter antiquari sinimus, ac velut obolescere, & alias nugas agimus, cum hæc inculcanda in primis sint animis omnium. Quod si fieret, non ita passim omnes pro rebus friuolis, pro pecuniola, pro vanissimis imperij titulis, pro quauis iniuriola digladiaremur. Hęc demum sunt quæ veros reddunt Christianos.

Lucę. 6 Secundum hęc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen væ vobis diuitibus qui habetis consolationem vestram.

Qui vobis interim placetis, oblectantes animos vestros opibus, honoribus & illecebris huius mundi, nec cogitatis breui futurum, vt ista vana felicitas vobis auferatur. Lucę duodecimo. Stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam: & quę parasti, cuius erunt? & succedæ

infelicitas æterna.Iaco.5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris quæ aduenient vobis. Claret in diuite epulone. Luc.16. Hinc Eccl.31. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris. Diuitię ergo si adfluant, nolite cor apponere, Psal.61.

Vę vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.

Qui deliniti rerum fluxarum successu nunc ridetis, dulcique fortuna ebrij: nam mox versis rerum vicibus flebitis, ac momentanea voluptas in perennem cruciatum commutabitur. Chrysostomus: Dic mihi, cur rides? nunc enim tempus flendi. Iaco.4. Risus vester in luctũ vertetur. Eccēs.2. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Prouer.14. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.

Vę qui saturati estis quia esurietis.

Non necessitatem carnis, sed voluptatem quærentes, Lucæ.21. Videte ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & curis huius seculi, & superueniat in vos repentina dies illa. Ro.13. Carnis curam ne feceritis in desiderijs. Roma.8. Debitores sumus non carni, vt secũdum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Ideo Esa.5. Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino ęstuetis. Cithara & lyra & tympanum & tibia & vinum in conuiuijs vestris, & opus domini nõ respicitis, nec opera manuum eius consideratis.

Vę quum benedixerint vobis omnes homines. Secundum hęc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.

Beda: Adulatio nutrix & fomentum est peccati, sicut oleum flammę. Psal.140. Corripiet me iustus in misericordia, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Esa.3. Popule meus, qui beatum te dicunt,

ipsi te decipiunt. Ne ergo placete vobis, quum ob falsam felicitatis speciem vobis gratulantur & applaudunt homines, ignari veræ felicitatis, quum ea quæ turpiter & impie à vobis geruntur, laudibus vehunt. Psal. 9. Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Laus ista non liberabit vos à vindicta dei, sed grauioribus etiam supplicijs dignos reddet, quod non solum non puduerit impiorum facinorum, verum etiam ex malefactis laudem quæsieritis. Decet quidam vt ab hoībus laudemur, sed prius à deo.

Luc. 6. B Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est.

Ostendit quibus modis & quare proximis nostris misericordiam impendere debeamus, misericors dominus, nos miseros consolando, suam misericordiam nobis proponendo. Non ait, Estote potentes: quia angelus similitudinem potentiæ dei affectans, deiectus fuit, Esa. 14. & Luc. 10. Sic neque sapientes. Nam scientiæ appetitus hominem immortalitatis gloria spoliauit, vt dicit Bernardus, & claret Gene. 3. dicente serpente: Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Esa. 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Sed misericordes. Nam per misericordiam culpa purgatur. Prouer. 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata. & 16. Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Danie. 4. Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. Gratia datur & augmentatur. Prouer. 3. Misericordia & veritas te non deserant: circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam bonam, & disciplinam coram deo & hominibus. & 22. Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi. Gloria accumulatur. Ecci. 16. Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundum meritū operum suorum. Hinc Mat. 5. Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur. Non solum autem misericordes esse docemur, sed etiam quomodo simus

insinuatur. Sicut pater vester. Mat.23. Vnus est pater vester qui est in cælis. Mal.2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisque vestrum fratrē suū? Ipse autem misericors est, expectando nostram conuersionem. Esa.30. Expectat dominus vt misereatur vestri. 2.Pet.3. Non tardat dominus promissionem suam, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Inspirando compunctionem. Ose.2. Ducam eam in solitudinem, loquar ad cor eius. Hiere.31. Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Remittēdo transgressionem. Aba.3. Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Esa. 43. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorū non recordabor. Augēdo retributionem Psalm.102. Qui coronat te in misericordia & miserationibus. Huius ergo exemplo quantum in nobis est, prodesse studeamus vniuersis: & bonis, quo fiant meliores: & malis, vt nostra mansuetudine prouocentur ad meliorem frugem. Nam & ipse solem suum oriri facit super bonos & malos, Mat.5. Quum ergo duplex sit miseria, Vna culpę, Pro.14. Miseros facit populos peccatum. Altera pœnæ. s. aduersitatis & indigentiæ. Iob.14. Homo natus de muliere, repletur multis miserijs. maxime primæ succurrendum, quia excludit à regno, ducens ad æternam miseriam. Ecci. 30. Miserere animæ tuæ placens deo. Sed quoniam altera nonnunquam adiutorio est ad gratiam & gloriam, 2.Cor.4. Id quod in presenti est momētaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublime, ęternum pondus gloriæ operabitur in nobis: nobis tamen dei iudicium ignotum, (Quis enim cognouit sensum domini? aut quis consilia rius eius fuit? Ro.11.) ideo quantum in nobis est, subleuāda. Pro.11. Benefacit animæ suæ vir misericors. Quisquis igitur bona temporalia vel spiritualia alijs pro more diuino largitur, quisquis in se peccātib⁹ indulgē-tiā misericorditer tribuit, sicut sibi à domino miseicor

diam præstari rogat, hic proculdubio imitator dei effi citur. Licet autem ipsum imitari debeamus, nunquam tamen possumus ei æquari, quum nō solum misericors, sed & ipsa sit misericordia. Psal. 58. Deus meus misericordia mea.

2 Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite cōdemnare, & non condemnabimini.

Mat. 7. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Non prohibet iudicare, sed docet rectum modū. nam & Paulus iudicauit scortatorem Corinthium. 1. Corint. 5. & Petrus Ananiam & Saphiram Actuum. 5. Est enim iudicium ordinarium, sine quo politia stare non posset, ad quod requiritur primo legitima institutio, ne sit vsurpatum. Rom. 14. Tu quis es qui alienum iudicas seruum? suo domino stat aut cadit. Sic dominus Luc. 12. dicenti, magister, dic fratri meo vt diuidat meum hæreditatem, respondit: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem inter vos? Secundo, iusta prosecutio, quo ad intentionem, quæ est iustitiæ conseruatio in pauperum defensione & malorū repressione. Id maxime dominus exquirit. Psalm. 81. Iudicate egeno, humilem & pauperem iustificate. Esa. 1. Quærite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā. Item quo ad executionem, quæ est in causæ iusta defensione. Deutero. 16. Iuste quod iustum est exequeris. non ergo mendacijs, dolo & fraude &c. Est & iudicium temerarium, vel altera vel vtrisque carens conditionibus: id hic prohibetur. Omnem siquidem morbum diffi cilem ab animabus nostris abmouet dominus, radicem dico suspicionis. Nam qui seipsum non considerat, & solum attendit res proximi, illasque taxare vult, certū quod suspicione capitur, & obliuiscitur sui. Omnino enim de se quasi non peccet sentit, & propterea alios peccantes reprehendit, & in eo quod alios iudicat, peccat. Sic scribæ & pharisæi sibi in grauissimis peccatis ignoscentes, tamen erga fratrem iudices agebant inclementissimos, etiam ea calumniantes quæ recta sunt,

nistre interpretantes quæ dubia, exaggerantes quę le
ia erant: denique si quem vidissent in aliquod gra-
ius crimen prolapsum, magis hoc agebant vt perde-
nt, quam vt sanarent. Atque hinc quoque iustitiæ fa-
am sibi venabantur, quo magno supercilio sæuirent
i lapsus alienos, quum id facerent non amore proxi-
orum, quos extinctos maluerunt q̃ correctos, & tra-
ictos magis q̃ emendatos, nec odio vitiorum, quum
sis suis vitijs lōge grauioribus indulgerent. Est autē
oc Christianæ mansuetudinis & pietatis ac simplici-
tis, proximi dicta factáque, quę quo animo fiant, du-
ia sunt, in meliorem interpretari partem. Syncerus
nim animus semper propensior est ad bene opinan-
um, q̃ ad male suspicandum. Aug. Non est sibi contra-
a diuina lectio, sed sobrium intellectum quærit. In
onuersatione enim humana sunt aliqua, quæ rationa
iliter reprehenduntur: sunt quæ non sine peccato iu-
icantur. Aperta enim mala & argui & iudicari debēt.
la autem quæ ignoramus, an bono malove fiant ani-
o, iudicare non debemus, sed in meliorem semper
artem interpretari. Veniet enim tempus quo iudi-
entur, quando illuminabit dominus abscondita tene-
rarum, & manifestabit consilia cordium. 1. Cor. 4. De
lis ergo iudicare nobis permittitur, de quibus mani-
stum est quia bono animo fieri non possunt: qualia
int quæ ab Apostolo opera carnis nominantur, Gal. 5.
e quibus dominus Mat. 7. A fructib' eorum cognosce-
s eos. Gre. Nazian. Non ergo cum acrimonia præcipi
es sententiam, ne similia patiaris. Fit enim vt iniqui
onnunq̃ iudicij exemplum in ipsos autores recidat,
; alios vicissim experiantur suę vitę censores tales,
uales in alienam egerint. Qui male loquitur de proxi
o, peius audiet. Hinc dominus Iohā. 7. Nolite secun-
um faciē iudicare, sed iustum iudiciū iudicate. Cōdem
atio vero ex iudicio nascitur. Quēadmodum autē nō
uodcūque, sed inordinatum iudicium prohibetur, ita
ō quęuis aliorū cōdēnatio, sed iniusta. Nō enim sine
ausa pricipes gladiū portāt. Ro. 13. Ministri enim dei

ſunt,vindices in iram ei qui male agit.Exo. 22. Maleficos nõ patiéris viuere.Pro.17.Qui iuſtificat impium & qui condemnat iuſtum,vterque abominabilis eſt apud deum.Hinc Eſa.5.Væ qui dicitis bonum malum,& malum bonum,ponentes lucẽ tenebras,& tenebras lucem,ponentes amarum dulce,& dulce amarum.

Dimitte,& dimittemini:date, & dabitur vobis.Menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſura qua menſi fueritis,remetietur vobis.

Aug.Quũ multa ſint eleemoſynarũ genera, quibus adiuuamur vt dimittantur peccata noſtra, nihil tamẽ magis illa,quum ex corde remittimus quod in nos quis peccauit.Si contracti parcíque fuerimus erga proximum,talem ſentiemus & remunerationem . Marc.11. Quum ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem,vt & pater veſter qui in cęlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Matt.18.Sic & pater meꝰ cæleſtis faciet vobis,ſi nõ remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.Auguſtinus in perſona dei: Aliquid contra te teneo,aliquid tu contra alium tenes:remitte,& ego remittam.Hinc docuit in oratione Mat 6.Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.Hinc Col.3.Induite vos ſicut electi dei viſcera miſericordię,benignitatem, humilitatẽ,modeſtiã,patientiã,ſupportantes inuicẽ & donãtes vobiſmetipſis,ſi quis aduerſus aliquẽ habet querelam:ſicut & dominus donauit vobis,ita & vos.Benefici etiã ſimus in omnes, propter eum,qui dat omnibus affluenter,& nõ improperat,Iac.1.Auguſti. Dicit tibi Chriſtus,da mihi,dedit tibi:habuiſti largitorẽ,habe debitorẽ,habe & fœneratorẽ.Pro.19.Fœneratur domino qui miſeretur pauperis.Ecci.4.Nõ ſit porrecta manus tua ad accipiendum,& ad dadũ collecta.2.Cor.9 . Qui parcè ſeminat,parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus,de benedictionibus & metet.Et quia inui-

uit ad meritum,ostendit premium. Et quoniam om-
a disposuit in numero,pondere & mensura, Sapien.
.Hinc &in domo patris mansiones multę sunt,Iohā.
.& differens resurrectio erit mortuorum,quēadmo-
m claritas stellarum,1.Corinth.15.Possunt & ad di-
rsos referri respectus. Mensura bona, ad tempora-
.1.Tim.4.Omnis creatura dei bona est. Gene.1. Vi-
t deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Prou.
Alij diuidunt propria,& ditiores fiunt:alia rapiūt
iena, & semper in egestate sunt.Prouer.3.Honora do
inum de tua substantia,& de primitijs frugum tua-
m da pauperibus: & implebuntur horrea tua saturi-
te,& vino torcularia tua redundabunt.Mensura cō-
rta,ad bona naturæ:Cogitata gratiæ: Supereffluens,
oriæ.Iacob.1.Qui dat omnibus affluenter,& non im
operat. Psalm.83. Gratiam & gloriam dabit domi-
s Glo.Dabunt illi,quibus iam operā impenditis mi-
ricordiæ:quia causa erunt vt deus det,quanquā & qui
nc pauperes ad felicia regna cōmigrāt, illic diuites
ti,suffragijs & interpellationibus apud deum abun
beneficia terrrena in se collata compensant, & in-
per deus pro his & pro alijs suam addit gloriā. Luc.
Facite vobis amicos de mammona iniquitatis,vt cū
fecer itis, recipiāt vos in æterna tabernacula.Hic in
um dicitur dari,quia securum & charum,id est, in
timum cordis,vt intellectus æternam veritatem con
npletur,& in ea reficiatur,voluntas summa bonita-
fruatur.Esaiæ.32.Sedebit populus meus in pulchri-
line pacis,in requie opulenta.Amb.Non iniqua mē
a rependet deus,sed est ac si dicat:Ipsa iniquitas iu-
andi,& iniqua mensura tibi nocet,te punit,& sępe
n illum de quo agis.Vel si recte iudicas & metiris,
i prodest,te saluat,etsi aliquando non illum cui hæc
pendis.Sic & in eleemosyna,quę tamen magis pen-
ur quo ad affectum quàm effectum.2.Cor.8.Si vo-
tas prompta est,secundum id quod habet, accepta
,non secundum id quod non habet. Patet in vidua
minuta offerenti,Mar.12.

3 Dicebat autem illis & similitudinem: Nunquid potest cęcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.

Quo magis hæc infigeret animis suorum, adiecit similitudinem, gaudet enim harum rerum collationib' vti, quæ sensibus omnium notissimæ sunt. Si tu qui doctor videris esse & dux, laberis: omnibus modis cadet is, qui docetur & ducitur. Qui enim vias dei ignorat, & iustificationes eius, cæcus est, qui secundum sensum carnis & non secundum intelligentiam spiritus incedit. 2. Pet. 1. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia auten pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim si vobiscum adsint & superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitione. Cui enim non pręsto sunt hæc, cæcus est & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Purus sit ipse ab omni crimine oportet, qui velit alteri præire. Quid sit agendum quomodo docebit alium, qui ipse tenetur errore? Mat. 15. Sinite eos, cæci sunt & duces cęcorum. Hier. 50. Grex perditus, factus est popul' meus, pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus. Cadunt ergo primun in lacum desperationis. Pro. 18. Impius quum in profundum peccatorũ venerit, contemnit. Demum infernalis damnationis. Sed quoniam durum est, aliquorum perpeti obstinatã malitiam, hinc se proponit in exemplũ. Matt. 23. Vnus est magistet vester Christus. Glo. Si magister vester qui deus est, suas non vlciscitur iniurias: discipuli qui homines sunt, magistrũ secundũ regulã perfectionis imitari debẽt Ioh. 13. Vos vocatis me, magister & domine, & bene dicitis. Non enim par est, potiorẽ esse discipuli.

conditionē q̄ magiſtri.ſatis erit perfectus, ſi magiſtro æquetur,& ipſum magiſtrūimitetur. Quaſi ergo diſcipulus ſupra magiſtrum erigitur,quū Chriſtianus quis iniurias audire dedignatur,ſeq́ue ſuis virib⁹ vlciſci conatur.Aug.Summa religionis Chriſtianę eſt, imitari quem colis.

Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui,trabem autem quæ eſt in oculo tuo,non conſideras?Aut quomodo potes dicere fratri tuo, frater,ſineeiiciā feſtucā de oculo tuo , ipſe in oculo tuo trabē nonvides?Hypocrita,eijce primū trabem de oculo tuo,& tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui.

Feſtuca quæ ſubito q̄dē oculū tangit,ſed cito deficit ne oculū lædat,leuia ſunt peccata,quæ difficulter vitantur,ſed faciliter purgātur.1.Ioh.1.Si dixerimus q̄a peccatū nō habem⁹, noſipſos ſeducim⁹,& veritas in nobis nō eſt.Iac.3.In multis enim offendimus oēs.Si ergo tua leuia,aliorum grauia æſtimas,vere cęcus es . Quur iniquū iudicē te prębes ꝓximo,ipſe grauioribus malis obnoxius?quur in aliorū vitijs tam oculatus es,cū ad tua ipſius mala cęcutias,trabē in tuo oculo nō cognoſcens, aut ſi cognoſcis,diſsimulās?Oculus, intentio cordis eſt: feſtuca,ira ſubita:nā nō iraſci impoſsibile,quū iraſcibilis ſimus naturæ.Pſal.4.Iraſcimini,& nolite peccare.ſed coercēda,ne limites excedat.Ira aūt inueterata, conuertitur in odiū & fit trabs,inter quod & homicidiū nihil intereſt.1.Ioh.3.Qui odit fratrē ſuū, homicida eſt.Talis aūt rationabiliter dicere non poteſt, etſi impudēter,frater,ſine,eijciā feſtucā de oculo tuo.Nā reſponderi illi poteſt:Medice,cura teipſum,Lu.4.& Ro. 2.In quo aliū iudicas,teipſum condemnas. Quod enim eſtiſtud præpoſterū iudiciū? In ſuis quiſque malis eē debet iudex acerrimus,in alienis mitior:ad ſua quēque vitia decet eſſet oculatū,in alienis non ꝓinde curioſum. Et ſibi primū quiſque debet eſſe medicus,priusq̄ alteri

manus admoueat. Si pharisęi, nedũ discipulos, sed & ipsum Christum improbe notare conati sunt: In peccatricis admissiõe, Luc. 7. peccatorũ cõuiuatione, Mat. 9. Luc. 15. manuũ ablutione, Mar. 7. Mat. 15. spicarũ cõfricatione, Mat. 12. imò & Iohannẽ. Luc. 7. Venit autẽ Iohãnes baptista neque mãducãs panẽ, neque bibẽs vinũ: & dicitis, dæmoniũ habet. Venit filius hominis mãducãs & bibẽs, & dicitis: ecce hõ deuorator & bibẽs vinũ, amicus publicanorũ & peccatorũ. Ideo Mat. 23. Duces cęci excolãtes culicẽ, & camelũ glutiẽtes. Audi simulator iustitię, q nõ ex tuis bonis, sed ex alienis malis sanctimonię laudẽ venaris apud homines: si vere vis esse iustus, primũ eijce trabẽ de oculo tuo. Pro. 18. Iustus in principio accusator est sui. Carpturũ enim alios, immaculatũ oportet esse: magnis enim obtenebratus peccatis, minora in fratre cernere nõ potest. Sed sunt qui subditorũ parua errata grauiter puniũt, sua magna negligẽtes: alij arguũt aliorũ errata, quo ipsi iusti appareãt. Greg. Imperitus est medicus & improb⁹, qui mederi me appetit, & vulnus propriũ nescit. Charitas enim ordinata esse debet, vt hõ primo suiipsius, de hinc pximi curã agat, & p exẽplũ idoneus reddatur. Basi. Cõsiderandum quãte sit difficultatis alios iudicare, quia oportet primo seipsos cõspiciãt & emẽdẽt, quod oĩm grauissimũ est: quia cũ oculus oũcta exteriora videat, tamẽ super se visum nõ vertit: ita & intellectus, cũ alienũ velociter corrigat peccatũ, lẽtior est proprios percipere defectus. Priuata iudicia phibẽtur: nã alias iudicare licitũ, cũ nõ hoĩs, sed dei exerceãt iudiciũ. 2. Par. 19. Noli ergo effici iudex amarus, quasi hostis exigẽs vindictã.

Matth. 7. E — Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcẽt eas pedibus suis: & canes conuersi, dirumpãt vos.

Hier. Porcus nõ recipit ornatũ, qui versatur in volutabris luti, Pro. 11. Circul⁹ aure⁹ in naribus suis, mulier pulchra & fatua. Pura ergo fidei mysteria canibus,

hominibus passionibus deditis, infidelibus in impietate viuentibus, & spem conuersionis in melius nõ habẽtibus: & margaritę preciosissimę cælestium gratiarum, porcis in luto infrenis luxurię iugiter commorantibus, non communicanda. Phi. 3. Videte canes, videte cõcisiones. Tit. 1. Malę bestiæ, ventres pigri. Fiunt enim magis, postq̃ didicerint secreta, temerarij: qui vero benigno sunt animo, honestissima ea iudicabunt. & infra: Non enim ex ijs quę didicerunt, emendantur: sed eorum occasione superbius efferuntur, atque insolẽtia fœdiori complentur. Et ideo nõ exiguum lucrum est, in sua ignorantia illos permanere. Si vero discãt, geminũ est damnũ, cũ certe ipsi omnino nihil fructificent, imò magis magisque lædantur, & tibi negocia ac mille pericula cõmoueant. Audiãt hoc loco qui impudẽter omnibus ac temere copulantur, despicabilia ea quæ sunt reuerenda, faciẽtes. Nam & mysteria ideo clausis ianuis celebramus, & eos qui nõdum initiati sunt, adesse prohibemus: non quia infirmitatem aliquã mysteriorum deprehendimus, sed quia ad participationem illorum illi adhuc, quos arcemus, infirmi sunt. Propter hoc ipse multa ad Iudæos in parabolis differebat, quoniam non videbant videntes, Matth. 13. Ne ergo detis sanctum canibus, & ne proijciatis margaritas ante porcos. 1. Corint. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Esaię. 28. Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditũ? Ablactatos à lacte, auulsos ab huberibus. Ne quãdo cõculcent inter pedes suos eas, & canes versi in vos, 2. Timoth. 3. Mali homines proficient in peius, errantes, & in errorem ducentes, lacerent & dilanient vos.

Petite, & dabitur vobis: quęrite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panẽ, nũquid lapidem porriget ei? a

Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

Imperauit magna, & difficilia ostendit quomodo perficiantur, nempe per preces continuas. Hæc nempe eximia bona, vt non sunt à nobis communicanda quibuslibet, ita non contingunt à deo patre segnibus & oscitantibus. Diues & benignus est, nulli negat, nulli inuidet opes suas, sed agnosci vult earum precium. Nõ agnoscit autem qui segniter petit. Petite itaque, si quid opus est, & dabitur vobis: quærite, si quid ignoratis, & inuenietis afflatu spiritus paterni, quod humano spiritu percipi non poterat. Pulsare precibus, addendo eleemosynas in proximos, & aperietur vobis. Apud hominem nonnunquam incassum funduntur preces, vel quia non potest pręstare quod rogatur, vel quia non vult. Verum apud deum quisquis, vt par est, petit, accipit: quisquis auide scrutatur, inuenit: quisquis instanter pulsat fores, huic aperietur. Hierony. Pulsemus ianuam Christi, de qua dictum est Psal. 117. Hæc porta domini, iusti intrabunt in eam. Porro recte petit, qui petit salutifera. Hinc stimuli carnis ablationem Apostolus petens, non fuit exauditus, 2. Corin. 12. Sic nec filij Zebedęi concessum domini, Mat. 20. & qui petit cum fidutia. Iaco. 1. Postulet autem in fide nihil hęsitans. Mar. 11. Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. Qui enim magna affectione credit, cor suum omnino extendit ad deum, & quid facit? Vnitur illi, & feruefactum cor eius, magnam certitudinem sumit quòd voti compos fiat, Recte quærit, qui infatigabili studio. Iob. 8. Si diluculo consurrexeris ad deum, & omnipotentem fueris deprecatus, si mũdus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te. 1. Ioh. 3. Charissimi si cor nostrum non reprehenderit nos, fidutiam habemus ad deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, &

quæ ſunt placita coram eo, facimus. Recte pulſat, qui pijs operibus diuinam bonitatem ſolicitat. Prouer. 28. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Pulſant lachrymæ, & ad ipſum domini conſpectum introeunt. Eccl. 35. Nonne lachrimę viduę ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas? A maxilla enim deſcendunt vſque ad cælum, & dominus exauditor non delectabitur in illis. Quod ſi non protinus accipitis quod petitur, ne diffidite tamen de benignitate patris veſtri: dabit quum opus fuerit, & quantum opus erit, ſi modo perſeuerau eritis. Differt quandoque filiorum audire preces ad votum, vnde videtur afflictis non attendere. Iob. 3. Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non eſt qui iudicet. Sed non minus exorabilis eſt deus erga filios ſuos, quam homo pater erga liberos ſuos. Vos igitur natura procliui ad malum, Gene. 8. Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. atque etiam aliis in rebus mali plerunque, necnon ad deum comparati, tamen hac in parte non virtute, ſed naturę impulſu ſeruatis pietatem, vt noueritis vtilia & bona dona dare filijs veſtris, quãto magis id faciet pater cęleſtis natura bonus? Nouit quæ conducant ad ſalutem ęternam, hæc libenter donat rogatus. Quod ſi per errorem rogetur noxia, pro beneficio duceret negare, quod male peteretur, ſed pro optatis daret ſalutaria. Qui enim pater eſt ſpirituum, & natura bonus, impartiet vobis de cælo ſpiritum ſuũ bonum, omnia bona largiturum, ſi petieritis ab ipſo.

Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex & prophetę. 3

Breuem ad virtutem oſtendit viam. Ex nobis ipſis ſimus quid facto opus ſit. Nam ſi vis beneficia accipere, benefac: ſi diligi ab inimicis, dilige inimicos. Impeditur etiam orationis effectus per impiam conuerſationem. Eſa. 1. Cũm extenderitis manus veſtras, auertam

oculos meos à vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ ſanguine plenæ ſunt. Nemo autem ſanus ſibi non bene cupit: ſed vulgus hominum ſic eſt amans ſui, vt alienis malis, ſuis conſulat commodis. Vobis non itidem faciendum: ſed quales optaretis alios eſſe in vos, tales voſipſos præſtate in alios. Hoc eſt compendium & ſumma omniũ quæ docet lex & prophetæ, quos aut ſi non vacat, aut per inſcitiam literarum non poteſt aliquis euoluere, certe nemo non habet domi regulam, ad quam dirigat actus ſuos, modo rationi quàm cupiditatibus obtemperare malit. Eſt enim vnum principium naturaliter notum in agibilibus, quemadmodum & illud Tob. 4. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquãdo alteri facias. ad quod naturaliter inclinat ſynderesis, ex quo eliciũtur & deducũtur reliqua pręcepta ad ꝓximũ ordinãtia.

Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt, quę ducit ad perditionem: & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta & arcta via quę ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam.

Hæc ſi videntur ardua ijs qui mundum diligunt, ſi videtis maximam multitudinem hominum diuerſa ſequi, ne quid animum veſtrum commoueat. Vos magis ſpectate quo ducat hæc via, quàm, an commodum habeat ingreſſum: malitiſque cum paucis per anguſtam portam tendere ad vitam æternam, quàm cum multis ad perditionem æternam. Nequaquam ergo ad multitudinem oportet aſpicere, neque hac exemplorum denſitate turbari, ſed imitari paucos, qui nos itinere cautiſſime incedere cohortantur. Lata via quæ abducit, ſeculi voluptas & ſine timore peccare. Eccẽs. 8. Etenim quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominum perpetrant mala. Anguſta, quæ per labores & ieiunia pãditur imitatione Chriſti. Iohan. 10. Ego ſum oſtium. Mat. 16. Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, &

ſequatur me. 2. Tim. 3. Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. Sed onus leue propter futuras retributiones. Prouer. 4. Viam ſapientiæ monſtrabo tibi, ducam te per ſemitas æquitatis: quas cum ingreſſus fueris, non arctabuntur greſſus tui, & currens non habebis offendiculum. Pſalm. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. Quemadmodum corpulentus vel ſarcinis onuſtus, per anguſtam nequit intrare portam, ſic neque diues, neque delicatus, ſed per latam. Siquidē ſpacioſa via, quoniam neminem arctat legibus pietatis, quoniam ijs rebus adblanditur quæ delectant ſenſus corporis, quę blādiuntur animi cupiditatibus, facile plurimos ad ſeſe pellicit. ſed ad breue tempus delinitos, per amplam portam tranſmittit ad æternas calamitates inenarrabiles, & falſis bonis deceptos, æternis & veris tradit malis. Quàm vero arcta, quę ducit ad vitā? Nihil enim oſtentat quod blandiatur carni, multis aſpera eſt, quæ moleſta ſunt naturę, protinus obijcit, paupertatem, ieiunia, vigilias, tolerantiam iniuriarū, caſtitatem, ſobrietatē, ſed pauci inueniunt eam. Matt. 20. Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Eccēs. 1. Stultorum infinitus eſt numerus. 2. Timo. 2. Nemo coronabitur niſi qui legitime certauerit. Hiero. Latā viam nō quęrimus: nec inuētione opꝰ eſt, ſpōte ſe offert. Anguſtā portā nec oēs inueniūt, nec qui inuenerint, ſtatim ingrediūtur ꝑ eā, & certātiū via eſt. Siqdē multi inuēta veritatis via, capti ſeculi voluptatibꝰ, de medio itinere reuertūtur Pro. 12. Iter deuiū ducit ad mortē, ī ſemita aūt iuſtitię vita. & 14. ē via quę videtur hoī recta, & nouiſſima eiꝰ ducūt ad mortē.

Attendite à falſis prophetis qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autē ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos. Mat. 7 D

Oſtēdit q̄ ſolicite malorū vitādū ſit cōſortiū, ſi rectā & expeditā vitę pſeq volumꝰ viā. Chry. Magna virtꝰ boni eſt, cognoſcere malū: & firma tutela ſalutis, noſſe quē fugias. Nulla enim res ſic bonū exterminat vt ſimu

latio: quia malũ sub boni specie velatũ, dũ nõ cognosci tur, minime vitatur. Cauẽdũ ergo ab ijs qui se vobis iũ gũt, speciẽ habẽtes pietatis, quũ sint pietatis hostes, veluti ouilla pelle tecti, quũ intus sint euangelici gregis laniatores. Blandiloquentiam prętexunt, & vitam sanctam simulant, sed intrinsecus latet aculeus. Hiero. Licet hoc de omnibus qui aliud habitu & sermone, aliud opere ostendunt, possit intelligi, specialiter tamen de hæreticis, qui quadam pietatis veste tecti, venenato animo & intentione nocendi, lupi sunt rapaces, vel exterius si copia detur persequendo, vel interius corrumpendo. 1. Corint. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Secundum scripturas, interpretatores scripturę prophetæ dicuntur, 1. Corin. 14. Neque enim potest quis recte sensum scripturę interpretari, nisi per spiritum prophetiæ, vt dicit Chrysosto. Non enim voluntate humana allata est aliquandò prophetia, sed spiritusancto inspirati, locuti sũt sancti dei homines. & ante, Omnis prophetia scripturæ propria interpretationem non fit. 2. Pet. 1. Dicuntur falsi, ob falsificationem iustitiæ. veniunt enim non missi. Roma. 10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Matth. 9. Rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Sic Paulus & Barnabas ab Apostolis per spiritumsanctum missi fuerunt. Act. 13. Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Iohan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Qui autem spiritussancto se missum dicit, probet sicuti Paulus, Rom. 15. Non audeo aliquid loqui eorum quę per me non efficit Christus, in obedientiam gentium, in verbo & factis, in virtute signorum & prodigiorum, in virtute spiritussancti. Sed Hiere. 23. Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad illos, & ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. Ioh. 10. Quotquot venerunt ante me, (non missi) fures sunt & latrones. Fur non venit, nisi vt furetur, mactet, & perdat. Secun-

do,vitæ:quia in vestimentis ouium,sub prætextu iustitię euangelicę.Nulla enim falsitas inuenitur, quæ non aliqua veritate pallietur.2.Corint.11.Nam pseudoapostoli sunt operarij subdoli,transfigurantes se in Apostolos Christi.Et non mirum. Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.Non est ergo magnum,si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ,quorum finis erit secundum opera ipsorum. Dominus iustos,oues nominat.Matth.25.Tertio,doctrinę.nam intrinsecus lupi sunt rapaces.2.Timot.3.Mali autem homines & seductores proficient in peius, errantes,& in errorem mittentes.Mat.22.Erratis non intelligentes scripturas neque virtutem dei.1.Timo.1.Finis autem pręcepti est charitas,de corde puro,& conscientia bona, & fide non ficta. A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium,volentes esse legis doctores,non intelligentes neque quę loquuntur, neque de quibus affirmant.Cuius causa est, quia spiritusancto carent.Iohan.14.Ego rogabo patrem, & alium paracletũ dabit vobis,vt maneat vobiscum in æternum,spiritum veritatis,quem mundus non potest accipere, quia non videt eum,nec scit eum. Habent autem spiritum erroris.3.Reg.22. Egrediar & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius Et dixit domin⁹: Decipies & præualebis,egredere & fac.Hinc Act.20.Attendite vobis & vniuerso gregi,in quo vos spiritussanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei,quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessum meum lupi rapaces in vos,non parcentes gregi. Et ex vobisipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se:propter quod vigilate. Rapiunt enim veritatem ab intellectu, charitatem ab affectu, sanctitatem ab affectu. Sic animas ab ecclesia & Christo secum in ęternum rapiunt exitium. Ezechie. 13. Vę prophetis insipientibus,qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in deserto prophetæ tui Israel. Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes, ait dominus,quum dominus non miserit eos, & perse-

nerauerunt confirmare sermonem. Væ qui consuunt puluilos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersę ætatis ad capiendas animas. Et cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum: & violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs. Chrysost. Catholici doctores, si peccatores fuerint, serui quidē carnis erunt, non tamen lupi rapaces, quia non habent propositum perdere Christianos. Quia autem plurimi bonos de malorum ingenijs existimant, vt omni eos excusatione nudaret, intulit: A fructibus eorum cognoscetis eos. Non potes ergo dicere circumuentus sum atque deceptus: siquidem manifestam tibi discretionem ex operibus ostendit, & vt etiam discuteres eorum opera, pręcepit, ne temere cuncta confunderes. Facile deprehendes simulationis præstigium, si propius inspexeris non titulum aut vestem, sed ipsa facta, quæ produnt animum insyncerum. Nam etsi quã do bene docent, tamen hoc ipsum quod docent, non præstant. Seneca: Nemo potest diu personam ferre fictam, sed cito in naturam suam incidunt, quibus non subest veritas.

Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor quę non facit fructum bonum, exciditur & in ignem mittitur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Est suus cuique arbori peculiares fœtus, qui sapore prodit radicē. Chry. Sub spinis nullum animal requiescit nisi serpentes, ita iuxta malos, nemo pacem habet, sed dęmones ibi habent cubilia. Vitis, Christus: palmi-

tes, fideles. Ioh. 15. qui vuas bonæ conuersationis ferũt. Sicut autem spina vel tribulus, quacunque parte tangitur, pungit: sic iniquitate isti pleni sunt, quare euangelicos fructus ferre non possunt. Iac. 3. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? Nunquid potest fratres mei ficus vuas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. Neque enim qui syncero est animo, potest non factis exprimere synceritatem affectus sui: neque rursus qui vitiato est animo, potest ea præstare factis, quæ vere bonũ arguunt: tametsi præstigijs ac specie sanctimoniæ nonnunq̃ imponat incautis hominibus, certe deo non potest imponere. Arbori comparat hominem, eo q̃ potest à sterili peccato in virtutem inseri. Chryso. Dominus non dixit, impossibile est malum ad bonum conuerti, nec bonum negat in deterius posse labi, sed quãdiu malitiæ affixus est, non posse bonum fructum afferre. Proinde qui fucate boni sunt, dent operam, vt omisso fuco fiant boni. Nam si perseuerauerit in peruersa simulatione, metuat ne hoc patiatur à vindice deo, quod arbor infrugifera ab agricola suo. Exciditur. Mat. 3. Iam securis ad radicem arboris posita est Luc. 13. Arborem fici habebat quidam &c. Exciditur primo per deuitationem. Tit. 3. Hęreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciẽs quod subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit quum sit proprio iudicio condemnatus. Mat. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnic⁹ & publicanus. Secundo, per mortem. Psal. 48. Diues cũ interierit, non sumet omnia, neque descendet cum illo gloria eius. Tertio, per ęternam damnationem. Mat. 13. Exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorũ. Chrysostomus: Duæ sunt pœnæ, excidi, & in ignem mitti. Multi autem gehennam timent & horrent, ego autẽ casum illius glorię multo maiorem gehenna casum esse aio. Intolerabilis gehenna: verum si mille ponat quis gehennas, nihil tale dicit, quale est ab illa gloria beata excidere, odio Christi haberi, audire, non noui vos. Etenim decem millia fulmina melius est sustinere,

quàm faciem mansuetam videre auersam à nobis, & tranquillum illum oculum non ferentem videre nos. Si ergo peccatum omissionis pœnam mœretur æternã, Iohan.15. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, Matth.25. Discedite à me maledicti in ignem ęternum: Esuriui, & non dedistis mihi manducare. &c. peccatum commissionis quid meretur? Vere, quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum dabitur illi tormenti & luctus, Apo.18. Sapien.11. Per quæ quis peccat, per hæc & punietur. Quisquis igitur in regno dei aut nullum, aut fructum edit sua professione indignum, nisi resipuerit, in ignem ęternum abiicietur. Secundum Augustinum: Lupi à tribus cognoscuntur: Primum est violentia, quia sanguine gaudet. Sic isti dissensionibus, sectis. Roma.16. Rogo vos fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula prçter doctrinam quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis. Huiuscemodi enim domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo ventri, & per dulces sermones seducunt corda innocentium. 1. Corint. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Secũdum, calumnia. Chrysostomus: Lupus tectus pelle ouina, per vocem cognoscitur & actum. Ouis balat inclinata deorsum, lupus vlulat contra cęlum. hoc superbię, illud humilitatis est signum. Ouis herbam manducat, lupus carnem. Sic isti cõtra deum & sanctos latrant. 2. Pet. 2. Fuerunt pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis: & eũ qui emit eos, deum negant, superducentes sibi celerem perditionem, & multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur, & in auaritia de nobis fictis verbis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Tertium impatientia. Lupus enim famis impatiens est. Quum enim propria spectent commoda, non dei honorem nec animarum salutem, cum cœperint hęc eadẽ aliquibus tentationibus illis subtrahi vel negari, quæ isto velamine vel consecuti sunt, vel consequi cupierunt, tunc

Lupi quot modis cognoscũtur

necesse vt appareat vtrum lupus in ouilla sit pelle, an ouis in sua. Hęc Augustinus. Si ergo vitam & mores attentius obserues, inuenies eos sibi placentes, suis commodis vbique seruientes, elatos, vindices, inuidos, obtrectatores. gloriæ sitientes, nonnunquam & ventri deditos, & omnino suum negocium agentes potius, quã gregis & euangelij, quæ quasi ex diametro pugnant cum fructibus euangelicæ mentis.

Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

Docet nos, si fidem absque operibus habuerimus, nihil nobis eam profuturam: neque enim titulus Christianum facit, sed vita: neque protinus pro discipulis agnoscentur, qui religiosis verbis dixerint, domine domine, quum reipsa longe alijs dominis seruiant, mammonæ, ventri, ambitioni. Matt. 25. Nouissime veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen amen dico vobis, nescio vos. Beda: Quid folia rectæ confessionis iactatis, qui bonos fructus non ostenditis? Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. Gal. 5. In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Quos igitur dignabor regno cęlorum? Qui vere repudium miserunt terrenis cupiditatibus, & ex animo obtemperant voluntati patris mei, cuius voluntatem ego vobis prędico. Matth. 3. & 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite. Dicendo autem, qui facit, & nõ, qui fecit semel, significauit quòd is qui ad mortem vsque perseuerauit. Lu. 9. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Mat. 10. ac. 24. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. 1. Thes. 4. Hęc est voluntas dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrũ vas suũ possidere in sanctificatione & honore, non in passio-

ne desiderij,sicut & gentes quę ignorant deum. Vbique nos dominus ad plurimam conuersationis curam hortatur. Neque enim accidit,vt homo honeste recteque viuens,atque ab omnibus vitijs liberatus,aliquando despiciatur à deo:sed & si aliquo errore teneatur, cito illum deus ad notitiam pertrahit veritatis.

Luc.6. E Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos:neque arbor mala,faciens fructũ bonum. Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur.Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant vuam.

Ostendit non in verbis, sed in factis euangelicam consistere professionem. Arbor nanque ad fructum ordinatur,quare non ex folijs ęstimatur, sed fructibus. Fructus autem ex radice succum suum trahit: qui si amarus est,non potest arbor fructum gignere suauem. Sin bonus,non potest arbor alium proferre fructũ, quàm suo succo respondentem. Dicitur homo arbor mala non natura,quæ bona à deo creata est.Gen.1.Vidit de⁹ cuncta quæ fecerat,& erãt valde bona. sed voluntate, quæ sicut arbor in terra,in anima radicatur,& est immediata potentia in opus.Si ergo malus est animus & corruptus,malum est quicquid inde proficiscitur:si syncerus,syncerum est quicquid hinc nascitur. Suauissim⁹ succus fidei & charitatis, fructum fert euangelicum. Agnosce arborem euangelicam,quum fructus habes euangelio dignos,de quibus Galat.5.Fructus spiritus est charitas,gaudium,pax,patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,mansuetudo,fides,modestia, continẽtia, castitas.Contra arborem malam, cuius radix amaro succo pharisaicæ superbiæ,liuoris & auaritiæ infecta est.Gala.5.Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt: fornicatio,immunditia,impudicitia,luxuria, idolorũ seruitus,veneficia,inimicitiæ,contentiones,ęmulationes, irę,rixę,dissentiones,sectæ,inuidię,homicidia, ebrietates,comesationes & his similia:quæ prędico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei

non consequentnr. Tam diu ergo bona arbor non facit fructus malos, quàm diu in bonitatis studio perseuerat. Matth. 6. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Et mala arbor tam diu manet in fructibus peccatorum, quàm diu ad pœnitentiam non conuertitur. Nemo enim permanens in eo quod fuit, incipit esse quod cœperit. Sapien. 12. Erat enim naturalis malitia eorum. Sapien. 4. Fructus eorum inutilis & acerbi ad manducandum. Communiter arbor bona, & putris, & carie vitiata, folia habent similia: sed fructus dissimiles, per quos cognoscuntur. Non ergo te bonum credas, quia bonus prædicaris. Spinæ, seculi solicitudo, Luc. 8. suffocantes verbum dei, ne fructum quidem faciat. 2. Reg. 23. Prçuaricatores quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus, & si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato: ignéque succensę, comburentur vsque ad nihilum. Sic corda concupiscentiæ, inuidiæ, detractionis vel superbiæ aculeis plena, alijs insuauia sunt & intractabilia: virtutum exempla ad doctrinæ ministrare proximis non possunt. Ficus, vitæ cælestis dulcedinem: vua, diuinæ dilectionis signat fragrantiam.

Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. 2

Thesaurus cordis, intentio est cogitationis, ex qua prouentũ operis internus arbiter iudicat. Est antẽ virtus, vt dicit Augustinus, habitus qua nullus male vti potest. Sicut ergo natura est operationum naturaliũ principium, ita virtutes & dona proferunt germina virtuosa. 1. Corin. 15. Plus omnibus laboraui: non ego autem, sed gratia dei mecũ. Nullus autem vere bonus sine charitate, absque qua nihil est in conspectu dei. 1. Cor. 13. Hinc est vt plerunque minora nonnulli maiori cęlestis gratiæ mercede operentur, propter cordis intentionem, qua maiora vellent, si possent: & alij maiora

virtutum opera ostentātes, ob cordis incuriam tepidi, minora à domino pręmia sortiantur. Vnde vidua duobus missis in donaria domini minutis, plus omnibus diuitibus dedisse, domino teste, dicitur Mar. 12. & Lu. 21. Sic malus interiori malitia, consuetudine praua & habitu vitioso, profert mala. Operatio enim arguit formam. Matt. 15. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia: hęc sunt quæ coinquinant hominem. Hiero. 13. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Si igitur in corde regnet atque abundet virtus gratia, charitas, ex ore prodeunt verba diuina, virtuosa & sancta: sin autem vanitas atque peccatum, inania ac iniqua prodibunt. Mat. 12. Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Cum autem voces sint notæ earum quæ in animo sunt passionum sępe humanum fallum iudicium, quod cor proximi nescit nisi ex ore & opere pensare: dominus vero contrà, verba & opera ex cordis pensat radice. 1. Reg. 16. Homo videt ea quæ patens, deus autem intuetur cor. Hier. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans cor & probans renes, qui do vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinuentionum suarum. Illi ergo ex abundantia cordis os loquitur, qui ex qua intentione promantur verba, non ignorat.

2 Quid autem vocatis me, domine domine, & non facitis quę dico?

Quorsum enim attinet, quòd me honoris gratia compellatis dominum, quum negligatis quæ pręcipio? Obseruatio præceptorum, arguit fidelem seruum, non honorifica compellatio. Lucæ. 12. Seruus sciens voluntatem domini, & non faciens, plagis vapulabit multis. Matth. 7. Multi dicent mihi in illa die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomi-

ne tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Ostendit fidem absque operum sanctitate, etiam si signis polleat, nihil profuturam ijs qui spiritu factis'que ipsius caruerint in illo die, quum iam non humano iudicio, quod sæpe fallitur, sed diuino pro suis cuique meritis pręmia designabuntur, & separabuntur oues ab hœdis. Chrysostomus: In qua die? In illa, quando opera loquentur & ora tacebunt, quando non persona interrogatur, sed conscientia discutitur, & persona confunditur: vbi erunt testes non adulatores homines, sed angeli veraces. Tunc enim nec illa eis profutura, quæ nunc inter mortales diuinum quiddam & homine maius præ se ferunt. Tum enim videntes iam ęternam vitam paratam ijs, qui doctrinam euangelicam sequuti, se declararunt veros esse discipulos Christi: rursum, ęternum supplicium ijs, qui ab horum consortio submouebuntur: multi metu territi, venient & agnosci iam cupient apud deum, quum apud homines simularint præcipuos quosdam & eximios Christi discipulos, euangelij præcones. Nonne in nomine tuo prophetauimus? Gratia enim per indignos efficax est, sicut per indignos sacerdotes sanctificamur. Hinc & Saul inter prophetas pphetico spiritu repletus est, 1. Reg. 10. Num & Saul inter prophetas? Et Caiphas, quum esset summus pontifex, prophetauit ꝙ Iesus moriturus esset pro gente, Ioh. 11. & Iudas cum cęteris miracula fecit, Mar. 6. Sic non sequentes dominum dęmonia eijciebant, Luc. 9. & filij Sceuę, Act. 19. Et in nomine tuo virtutes multas fecimus, atque his factis nomen tuum illustrauimus. Tot ergo argumētis docuimus nos esse tuos, & non agnoscis nos? Tunc, licet modo dissimulem, Esa. 42. Tacui, semper silui, vt parturiens loquar. Psal. 2. Tunc loquetur ad illos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. confitebor illis: Profecto nunquā agnoui vos, ne tum quidem quum ista faceretis. Cognitio pro charitatiua dilectione accipitur. Augustinus:

Non nouit eos,apud quos fidei suæ & dilectionis cha racterem non inuenit.2. Tim.2. Nouit dominus qui sunt eius.Discedite à me nunc corpore & anima,qui corde & opere antè discessistis: & accedite illi cuius spiritum habuistis,cuius volũtati obtemperastis. Chrysostomus:Non dicit,qui operati estis iniquitatem,sed operamini:quia iniqui post mortem non desinent esse iniqui:nam etsi peccare non possunt, peccandi tamen voluntatem non amittunt.

Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos,& facit eos,ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum,& posuit fundamentum supra petram. Innundatione autem facta,illisum est flumen domui illi,& nõ potuit eam mouere.fundata enim erat super petram.Qui autem audit & non facit,similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento,in quam illisus est fluuius:& continuo cecidit,& facta est ruina domus illius magna.

Quod est radix in arbore,id est in structura fundamentũ: & quod folia sunt in arbore,hoc est ędificij species,quæ foris contẽplãtibus adblãditur. Quẽadmodũ ergo fructus arboris nõ potest esse generosi saporis, nisi radix succũ habeat generosum: ita structura q̃uis foris magnifica & in altũ cõsurgẽs,firma nõ erit,nisi firmo solidoq́ue fundamento nitatur.Quisquis ergo sine delectu,Ro.2.Non est personarũ acceptio apud deum. nam vult omnes homĩes saluos fieri, & ad cognitionẽ veritatis venire,1.Tim.2.venit ad me p fidem,Heb.11. Accedẽtẽ ad deũ oportet credere quia est, & inquirentium se remunerator sit.Iac.4. Appropinquate deo,& appropinquabit vobis. & audit sermones meos, Matt. 7.nec audit verba mea hæc tantũ,sed in intimos affe-

ctus suos dimittit, vt factis exprimat quod didicit. Ro. 2. Non auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabũtur. Iac. 1. Estote factores verbi, & nõ auditores tantũ: quia si quis auditor est verbi, & nõ factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ, in speculo. Considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit. Hinc Luc. 8. Qui habet aures audiendi, audiat. Psal. 84. Audiam quid loquatur in me dominus deus, quoniã loquetur pacem in plebem suam. Nota duplex opus. Internum. Ioh. 6. Hoc est opus dei, vt credatis in illum quem misit ille. Alterum externum, ex interiori proficiscẽs per dilectionẽ. Gal. 5 In Christo Iesu neque circuncisio valet aliquid, neque præputiũ, sed fides quæ per charitatẽ operatur. Ordinatur enim verbi dei auditio ad operari. Iac. 4. Scienti bonum & non facienti, peccatũ est illi. Assimilatur viro prouido. Quemadmodum talis ædificator prudenter egit ac fructuose, nec damnum passus est, ita is cuius animus fixus est in doctrina ꝓmissisque Christi à solo deo præmiũ expectans recte factorũ, is aduersus omnes malorum iniurias, aduersus impiorum atrocissimas persecutiones, aduersus hæreticorum insidias & insultus, denique aduersus omnes machinas satanæ, aduersus mortem ipsam stabit incõcussus infractusque vsque in diem illum, quum perseuerantia victrix malorum suam feret coronã. Iaco. 1. Beatus vir qui suffert tẽtationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitę, quam repromisit deus diligentibus se. Matt. 7. Descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt, venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Tribus modis inundatio tentationum fideles impugnat. Nam à sua concupiscentia tentatur quisque abstractus & illectus, Iac. 1. Vel falsorum fratrũ improbitate fatigatur, vel externorũ apertioribus impetitur insidijs. Quæ tentamenta dominus Mat. 16. portas inferi nominat: quia nimirum, si vicerint, in æternum pertrahũt interitum. Ose. 4. Maledictum & mendacium & homicidium, furtum & adulterium inundauerunt. Chryso-

Opus duplex.

ſoſtomus;Chriſtianum qui ſe ædificat ſuper Chriſtum, nulla res eruere poteſt. Nam quaſi in altum fodiendo, ſuam vigilanter conſcientiam diſcutit: ne quid in ea ſordidum lateat,ſolerter inquirit:cunctas à fundo cor dis ſuperuacuorum cogitatuum latebras manu ſedulæ diſcretionis exhaurit,quatenus in ſe firmam quietamque fidem petrę illi,id eſt,Chriſto præparet, ſicque vt per eius præſentiam inſuperabilis,inter ſeculi terrentis aduerſa,& proſpera blandientis perduret. Sicut enim Chriſtus varijs hominum perſonis vnam eccleſiam conſtituit, erudit & gubernat, in vitam producturus ęternam.Ephe.4.Et ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos,quoſdam autem prophetas, alios vero euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum,in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnis in vnitatem fidei & agnitionis filij dei in virum perfectum,in menſurã ętatis plenitudinis Chriſti, vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinę in nequitia hominum, in aſtutia ad circunuentionem erroris: veritatem autem facientes,in charitate creſcam⁹ in illo per omnia qui eſt caput Chriſtus. Sic bonus auditor variis virtutibus, ſupernam ſibi manſionem ædificat,in futuro cum Chriſto lætaturus. Hinc gloſ. ſuper illud Heb.11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium,hoc eſt, ſubſtans fundamentum in ſpirituali ędificio.1.Corin.3.Dei ędificatio eſtis.Eph.2.Non eſtis hoſpites & aduenę,ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici dei,superędificati ſuper fundamentum apoſtolorum & prophetarum,ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, in quo omnis ędificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in domino,in quo & vos coędificamini in tabernaculum dei in ſpiritu ſancto.1. Cor.3.Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.1. Corint.10.Petra autem erat Chriſtus.1. Pe.2. Ad quem accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum,à deo autem electum & honorificatum, &

ipsi tanquam lapides viui superædificamini domos spi ritales. Et sicut diabolus obedientes sibi de cęlis ad terrena & peccata trahit, vbi non est fundamentum, quia malum est sine substantia, & semper ad deteriora præcipitat, sic malus auditor, siue sit initiatus mysteriis Christi, siue ex toto alienus à Christo, quasi in puteum sine fundo præcipitatus, non inuenit vbi se retineat, sed quum venerit in profundum malorum, contemnit. Prouer. 18. Mat. 7. Et omnis qui audit verba mea hęc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificat domum suam super arenam, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domũ illam, & cecidit: & facta est ruina illius magna. Chrysostomus: Frequenter mirantur homines, quod quidam aut promissionibus flexi, aut terroribus fracti, aut persuasionibus falsorum doctorum circunuenti, relinquũt fidei veritatem, & ad mendacium infidelitatis transmigrant. Quod si vel vnam hanc Christi sententiam caute intelligeremus & recordaremur, nunquam de perditione talium stuperemus. Quomodo enim permaneat apud deum, qui nunquam stetit in Christo? Aut quomodo illum teneat veritas, qui nunquam tenuit veritatẽ? Aut quomodo seruet eum iustitia, qui iustitiam nõ seruat? Quia si supra petram fidei, & non potius super arenam perfidiæ & leuitatis consisterent, labefactari nunquam potuissent. Sed quia intentionem suam super ista transitoria, carnalia & caduca, in quibus nulla est stabilitas vera, posuerunt, fundamento carentes virtutum, ideo ruina facta est magna. Corruens enim per peccatum anima, spiritualiter moritur. Sapien. 16. Homo per malitiam occidit animam suam. ab altitudine charitatis & gratiæ præcipitatur, in vitiorum voraginem mergitur, felicitate quoque priuatur cælesti, ac calamitate obruitur ęterna & infernali. Magna est ruina eorum qui audiunt & non faciunt. Seruus qui non nouit voluntatem domini, & fecit digna plagis, vapulabit paucis, Lucæ. 12. Hieronymus: Super hoc fundamentum stabile & firmum, & per se robusta mole fundatum,

ædificatur ecclesia, quod architectus posuit apostolus, quod est dominus Iesus Christus, 1. Corint. 3. Super arenam vero quę fluida est, & coaugmentari non potest, nec in vnam copulam redigi omnis hęreticorum sermo ad hoc ædificatur vt corruat.

Et factum est cum consummasset Iesus verba hęc, admirabantur turbę super doctrina eius. Erat autem docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum & pharisæi.

Attoniti facti sunt & stupore perculsi, non principes, sed plebs innocua mirabatur, non facundiam verborum, sed libertatem maiorem quàm prophetę habebant, qui dicebant, hæc dicit dominus: Christus vero dicebat, Ego dico vobis. Nam & vigor quidam doctrinæ perfectę, ac genuina quædam veritatis vis afflabat docilem ac simplicem multitudinem, nihil expertam simile in suis scribis ac pharisęis, qui sibi autoritatem vindicabant. Nam & miraculis testatus est, quid possit factis.

De leproso sanato, Mat. VIII, Mar. I. Luc. V.

ARTICVLVS XXVII.

Matt. 8. F

CVm autem descendisset Iesus de monte, secute sunt eum turbę multæ. Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis potes me mundare. Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris, sed vade, ostende te sacerdoti, & offer munus tuum quod pręcepit Moses in testimonium illis.

Quantum simplex & vera apud deum valeat fides, ostendit: quoniam doctrina euangelica humanę rationis transcendit facultatem, neque argumentis humanis probabilis est, ideo miraculis confirmatur. Iohan.10. Opera quę dedit mihi pater vt faciam, ipsa opera testimonium perhibent de me. Hieronymus: Post prædicationem atque doctrinam, signorum offertur occasio, vt per virtutum opera præteritus apud audientes sermo firmetur. Facile pondus apud nos illius habet oratio, quem in factis conspicimus potentem. Ergo quum Iesus relicto monte venisset in planitiem, hinc atque inde variæ hominum catervę ad illum confluebant, quo miracula per eum edenda, plures haberent testes. Origenes: Docente domino in monte, discipuli veniunt ad eum tanquam alacres, sicut domestici, sicut proximi, sicut amici, sicut fratres, quibus domin° ait. Mat.5. Vos estis lux mundi. Sed descendente de monte, secutæ sunt turbę, quæ in montem ascendere non potuerunt, vt pigri, negligentes & imperfecti. Sic modò vigilantes animę, alacres & fideles, deum timentes & diligentes, regna cęlestia desiderantes, dominum semper sequentes, post dominum in illum cęlestem montem ascendunt. Col.3. Quæ sursum sunt quęrite, vbi Christus est in dextera dei sedens: quę sursum sunt sapite, non quæ super terram. Secuti sunt autem, non eadem mentis deuotione. Nam quidam ob doctrinę sanctitatem, quidam propter curiositatem, vt noua audirent & insolita viderent. Alij malignitate, vt obseruarent: nonnulli necessitate, vt curarentur, velut hic. Luc.5. Et factum est quum esset in vna ciuitatum, egrediendo vel ingrediendo. Erat enim hoc hominum genus sic abominabile apud Iudęos, vt procul submoueretur ab hominum consortio, ac lex vetaret contingi, Leui.13. & ecce vir plenus lepra, videns Iesum, procidit in faciem suā. Mar.1. & genuflexo, dixit. Chry. Non illum petebat vt hominem artificem, sed adorabat vt deum omnipotentē, humiliter adorans, & ordinabiliter postulās, typo quodā docturus, eos qui lepra laborarent animorum, quę fœ-

rare potuisset, frequenter tamen curandis manum imposuit, vel aliud quippiam circa ipsos egit, quo ostenderet nos non solũ per diuinitatis potentiã, sed & per incarnationis mysterium redimendos. Fuit enim contactus ipsius virtuosus. Luc. 6. Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Matth. 6. Quotquot tangebant eum, salui fiebant de quacunque infirmitate. Sic mulier sanguiflua, Matt. 9. Item vt nobis fidutiam accedendi ad ipsum daret, & omnem occasionem trepidatiõis tolleret. Mat. primo. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Secundum Chrysosto. q. d. Citius mundatus est quàm dici possit. Quia ipse dixit, & facta sunt. Psalm. 148. Eo sanauit modo, quo leprosus fuerat deprecatus. Leprosus dixit, Si vis: Respondit dominus, Volo. Item potes, ait, mundus esto. & sic verbo & tactu mundissimę suæ carnis sanauit. Ecce quanta promptitudo diuinæ clementiæ. Sanat enim integraliter totum hominem. Deutero. 32. Dei perfecta sunt opera. August. Nunquam dominus aliquem sanauit quem non omnino liberaret, quia corpus ab infirmitate, animam à peccati contagione, indicans pœnitentem de omnibus oportere pœnitere. Secundo celeriter, quàm primum inuenit nos dispositos, sanat. Esa. 58. Frange esurienti panem tuum, & egenum vagosque induc in domum tuam: quũ videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur. August. Tardius deo videtur veniam dare, quàm peccatori accipere. Sic enim festinat reum à tormẽto conscientiæ absoluere, quasi plus eum cruciet compassio miseri, quàm miserum passio sua. Tertio faciliter, solo verbo, quia omnipotens. Matth. 8. Dic verbo, & sanabitur puer meus. Augu. Multi & magni sunt domine languores mei, sed amplior est tua medicina. Psalm. 40. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Hieron. 17. Sana me domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero: quia laus mea tu es. Psalm. 29. Domine, clamaui ad te, & sanasti me. Sed sunt qui eius medicinam

Quotupliciter dominus sanet.

Cõsolatoria & aurea sententia.

contemnunt. Prouer. 29. Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur. Mar. 1. Et comminatus est
2 ei, statimque eiecit illum, & dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, quę pręcepit Moses, in testimonium illis. Chrysostomus. Non simpliciter prohibet, sed ne, antequam sacerdoti se ostendat, alicui reuelaret, ne sacerdotes ob odium leprę & Christi, eum quasi leprosum repellerent. Lex enim leprę iudicium deferebat ad sacerdotes. Leui. 13. Hiero. Mittit ad sacerdotes propter humilitatem, vt sacerdotibus deferat honorē, quibus lex iubet munera offerri, Leui. 14. Secundo, ne legem videretur infringere. Tertio, quo maior fides esset miraculo, simulque eriperetur ansa calumniandi sacerdotibus, quòd sibi vindicaret autoritatem iudicādi de lepra, & ad se trahere cuperet lucrum, quod ex mundatis à lepra soleat ad ipsos redire. Et vt tanto miraculo mori crederent, vel si nō crederent, essent inexcusabiles. Ac ne post calumniam leproso struerent, qui se turbæ admiscuerit: & Christo, qui non potuerit veram pręstare sanitatem. Porro quòd interdixit mundato, ne cui prędicaret quid accidisset, quum sciret non esse taciturum, Marc. 1. Et egressus cœpit prędicare & diffamare sermonem, ita vt iam non posset manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esse, & conueniebant ad eum vndique. Luc. 5. Perambulabat autem magis sermo de illo, & conueniebant turbę multę vt audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in desertum, & orabat. Suis parauit exemplum, ne quam ex benefactis auram glorię venentur apud homines, licet deceat eum qui beneficio affectus est, gratum esse & officiosum, etiam si nō indigeat qui bene meruit. Nec enim nostra sunt quę deus per nos operatur. Felicius autem sequitur gloria fugiētem, & speciosior cōtingit nō affectata. Ex huiusmodi mirabilib⁹ factis indies magis ac magi inclarescebat domini Iesu fama, dū alij quod viderant & audierant, narrant

alijs. Itaque confluebant vndique turbę multitudinis indies confertiores, partim vt audirent efficacem illā doctrinā quę sanat morbos animorum, partim, vt qui morbis corporum essent obnoxij, virtute Iesu sanarentur. Iesus autem facto suo docens opera bona nec ad ostentationem theatricam, nec ad satietatem esse facienda, subduxit sese in desertum: atque illic semotus ab hominum frequentia, precationibus vacabat, gratias agēs deo patri pro beneficijs quę per filium suum largiretur hominibus. Siquidem ac vicissitudine fit, vt primum intermissio beneficij excludat satietatem, & excitet appetentiam. deinde qui secessit ab hominibus ad diuinum colloquium, non ad ocium, lusus, voluptatem, sed lectionem sacrorum librorum, ad precationem puram, ad gratiarum actionem, contemplationem rerum cęlestium denique ad expurgationem animi, si quid forte labis contractum est ex populari conuictu, instructior redeat atque alacrior ad munus intermissum. Pastoris assiduus cum populo conuictus, plerunque gignit contemptum: & prodesse non potest, qui se perpetuo subducit ab hominum commercio. Admonemur hic, vt dona nostra & munera non teneamus apud nos, sed domino reddam⁹, maxime quum à periculis liberamur. Optima quippe beneficiorum custos, est ipsa beneficiorum memoria, & perpetua gratiarum confessio: & quod non est vllum vitium tam fœdum, tam capitale, quod non ilico condonetur agnoscenti morbum suum, & per fidem euangelicam imploranti remedium à cęlesti medico Iesu. Hiero. Lepra nostra peccatum primi hominis est, quę à capite cœpit, quando regna mundi desiderauit. Radix enim omnium malorum est cupiditas, 1. Timot. 6. Vnde Giezi auaritiam sequutus, lepra suffunditur, 4. Reg. 5. quę sacerdoti vero secundum ordinem Melchisedech, Heb. 7. ostensa oblatione mundatur, dicente Luc. 11. Date eleemosynā, & oīa mūda sunt vobis. Signat ergo lepra peccatū, quia cōtagiosū. Pro. 13 Qui cū sapiētibus graditur, sapiēs erit: amicos stultorū, similis efficietur. Ecci. 13. qui tetigerit picē, iquinabitur

Lepra quot & quę signet

ab ea:& qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.1.Corin.5.Modicum fermenti totam maſſam corrumpit.1.Corint.15.Corrumpunt bonos mores colloquia mala.Separatiuum.Num.5.Præcipe filijs Iſrael vt eijciant de caſtris omnem leproſum.Sic angelus è cęlo. Luc.10.Videbam ſatanam tanquam fulgur de cęlo cadentem. Eſa.14. Quomodo cecidiſti Lucifer qui mane oriebaris?Homo è paradiſo.Gene.3.Emiſit eum dominus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram de qua ſumptus eſt.Pſalm.118.Longe à peccatoribus ſalus. Eſa.59.Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. Finaliter in leproſorium inferni detrudet.Mat.13. Exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Irremediabile via humana.4.Regum.5.Nunquid deus ego ſum,(ait rex Iſrael)vt occidere poſſim & viuificare,quia iſte miſit ad me vt curem hominem à lepra ſua? Eſaiæ.43. Ego ſum, ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me,& peccatorum tuorum nō recordabor Lucæ.5.Quis enim poteſt peccata dimittere niſi ſolus deus?Hinc ipſe ſuis poteſtatem fecit remittendi peccata.Iohan. 20.Accipite ſpiritum ſanctum:quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis:& quorum retinueritis,retenta ſunt.Ecci.21.Quaſi à facie colubri fuge peccata:& ſi acceſſeris ad illa,ſuſcipient te. Dentes leonis dentes eius,interficientes animas hominum. Fili, peccaſti? ne adijcias iterum, ſed & de priſtinis deprecare,vt tibi dimittantur.Pſalm.50.Cor mundum crea in me deus. Apoca.21.Nihil immundum aut coinquinatū intrabit in illam, aut abominationem faciens & mendacium,niſi qui ſcripti ſunt in libro vitę agni.Habemus hic formam curationis. Venit enim ſine procraſtinatione.Ecci.5.Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem.Pſal.33. Accedite ad eum & illuminamini,& facies veſtræ non confundentur.Procidit cum humiliatione.Ecci.35.Oratio humiliantis ſe nubes penetrat,Iudith.9.Nec ſuperbi ab initio placue

runt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Petijt cũ firma fide. Mar. 11. Quęcũ que orãtes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.

De seruo centurionis, Matth. viij. Lucę. vij.

ARTICVLVS XXVIII.

C Vm autem impleſſet omnia verba ſua ad aures plebis, intrauit Capernaum. Lucæ. 7. Matth. 8. G

CVM autem introijſſet Capernaum, acceſsit ad eum centurio, rogans eum & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Ieſus: Ego veniam & curabo eum. Et reſpondens centurio, ait: Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectũ meum: ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, vade, & vadit: & alio, veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & facit.

Poſtq̃ Iudęos facto docuiſſet ſynceritatem fidei facilimam eſſe viam ad ſalutem, ita mox in centurione docet ne gentibus quidem eſſe præcluſam, ſi modò adſit fides euangelio digna. Centurio officij nomen, non perſonæ: quia à Romanis præfectus illic poſitus fuerat, quibus tuncilla ſubiecta erat. Vnde Ioh. 19. dixerunt: Non habemus regem niſi Cæſarem. quod hominum genus duobus nominibus execrabãtur Iudæi: primum, quod ſint incircuncisi, & à lege Moſaica alieni: deinde, ꝙ vitæ genus infame ſit vulgo. At Ieſus nec hunc auerſatus eſt, qui venerat ſanandis omnibus. Orig. Acceſsit alienigena generatione, ſed domeſticus corde: alienus natione, ſed proximus fide: princeps militũ, ſed ſocius

Milites Romani quã & cur Iudęis inuiſi.

angelorum,rogans eum per seniores Iudęorum.Luc.7. Centurionis autē cuiusdam seruus male habēs,erat moriturus,qui erat illi preciosus.Ea res discruciabat animum hominis,nō æstimantis eū ex cōditione,sed ex fide & synceritate morū,& quorundam hominū interim inhumanitatē arguētis,qui seruos suos nō alio habēt loco,quā ęquos & boues.Hinc ait,Puer meus,quem vnice diligo,iacet in domo mea,nō in aliena, & grauiter torquetur.Est autē hoc morbi genus, vt periculosum & molestum,ita non temere cedens arti curæque medicorum.Chrys.Infirmitatem exponit, sed remedium in potestate eius,qui dicit & fiunt,relinquit.Lu.7.Et cum audisset de Iesu,misit ad eū seniores Iudęorū, rogās eū vt veniret,& sanaret seruū eius.At illi quum venissent ad Iesum,rogabāt eum solicite, dicentes ei: Quia dignus est vt hoc illi pręstes.Diligit enim gentē nostrā,& synagogā ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis.Pudoris erat,nō diffidentiæ,ꝙ per alios dominū interpellat,quia ethnicus & militaris erat ordinis.2.Cor.6.Quæ enim cōuentio luci ad tenebras? Luc.7.Et cū iam non longe essent à domo,misit ad eum centurio amicos,dicens:Domine,noli vexari,nō enim sum dignus vt intres sub tectū meum: propter quod & meipsum nō sum dignū arbitratus vt venirē ad te. Iesus vt ostenderet apud se nullā esse vilem personā, quæ fide cōmendaretur,ibat eò quò vocabatur. Cēturio hoc sentiens,per amicos ait:Noli,plus præstat tua benignitas quā audebā petere.Iudæus non sum, centurio sum, duplici nomine Iudęis abominandus, & ob id indignꝰ cuius tectum subeas,De seruo tantū agitur,cui periclitanti salutē præcor.Eā tu verbo præstare potes. Beda: Magna fides,qui credis dicere esse facere.Hāc fidē partim auditu,Ro.10.fides ex auditu,partim inspiratione cōcepit.1.Cor.12. Alij fides in eodem spiritu. Prudenter probat corporalē domini pręsentiā nō necessariā, cuius diuinitatis operationē vbique credit præsentē. Ex meipso,inquit,facio cōiecturā.Si mihi peccatori & abiecto homūcioni,ac alteri subiecto,sic obediūt mei,

quãto magis tuis iussis qui nulli subiectus es, obedient tui? Quo ostendit dominũ nõ tantũ per aduentũ corporis, sed & per angelorum ministeria posse implere quid vellet: & sua autoritate imperare morti & morbis, vt recedant: & vitę ac sanitati, vt veniant.

Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venient, & recumbẽt cum Abraam, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Dixit autẽ Iesus centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. a

Luc. 7. Et reuersi, qui missi fuerant, domum, inuenerunt seruũ qui languerat, sanũ. Verisimile est, principio ipsum alios misisse, vt Lucas dicit: postea vero periculo crescẽte, ꝑ se accessisse. Gre. Dominus ad filiũ reguli, rogatus ire noluit, ne diuitias honorare videretur: ad seruilẽ cõditionẽ, ne spernere videretur, vltro venire cõsensit: & qui verbo curare potuit, ꝓpter humilitatẽ visitare dignatur: & tamẽ in medio itinere verbo sanat, non õ ꝓpter humilitatẽ, sed impotentiã viriũ corporaliter ire videretur. In quo supbia nostra retũditur qui in hominibus nõ naturã qua ad imaginẽ dei facti sunt, sed diuitias & honores veneramur. Iac. 2. Fratres, nolite in ꝑsonarũ acceptione habere fidẽ domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conuentum vestrũ vir annulũ aureũ habens in veste candida, introierit autẽ & paup in sordido habitu, & intendatis in eũ qui indutus est veste prçclara, & dixeritis ei, Tu sede hic bene, paupi aũt dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedũ meorũ, nõne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationũ ĩiquarũ? Audite fratres dilectissimi: Nõne de⁹ elegit paupes in hoc

mundo, diuites in fide, & hęredes regni quod repromisit deus diligentibus se? Vos autem exhonorastis pauperē. Dominus ergo sermone hominis, qui plenus erat affectus erga seruū, & modestæ opinionis de seipso, ac admirabilis fiducię erga dominū, delectatus substitit: admirantis speciē præ se tulit, nō quòd ignoraret hominis fidē, sed vt omnibus admirabilē redderet. Digna enim viri fides quam admiremur & imitemur, & quasi exprobraturus Iudæis, qui sequebantur, incredulitatem suam, tantam fidem in Israel se non inuenisse testatus est, quantam in hoc alienigena, qui nec legem nec prophetas habebat. Non quòd in deipara, in Ioseph diuinorum per angelos conscio, in Iohāne baptista, Simeone, ac similibus non fuerit maior, sed quod dicitur de ijs qui sanandorum languorum gratia ad dominum conueniebant. Orig. Attende quantū & quale sit quod dei filius admiratur: aurum, diuitię, regna, principatus in conspectu eius sunt vt vmbra, nihil horum in conspectu dei admirabile est aut preciosum, sed tātum fidem admiratur, magnificat, acceptat. Vndique venient, quos vos vt alienigenas abominamini: per fidem irrumpentes recumbent cum Abraam, Isaac & Iacob, quos ob fidem euangelicam pro filijs agnoscent, & adhibebunt suę mensæ, consortes æternæ felicitatis. O dulcissimi conuiuij vnanimis conuentio, hilaris congregatio, recumbent, requiescent, epulabuntur. Luc. 22. Ego dispono vobis, sic vt disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Hos tres nominat, quia ipsis principaliter de terra promissionis repromissio facta fuit, quæ figura fuit patrię cęlestis. Hebr. 11. & vt se non contrarium legi ostenderet. Multi, dicit. Non enim omnes credunt euangelio, Ro. 10. Psalm. 18. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines terræ verba eorum. Iohannis. 10. Et alias oues habeo quę nō sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere. Filij autem regni iuxta carnis cognationem & præsumptionem, de quibus Deut. 32. Peccauerunt ei & nō filij eius in sordibus. Esa. 1. Filios enu-

Magnitudo fidei cēturionis qui intelligenda.

triui,ipsi autem spreuerunt me,ob incredulitatem nō solum non recipientur ad felix illud conuiuium, sed expellentur ad pœnas externas,qui lucem oblatā prius cernere nōluerunt:ibi dabunt pœnas diffidentię suę, flentes ac stridentes dentibus suis,sero iam intelligentes,à quāta beatitudine per suam malitiam exciderint & dolorem acuet liuor,quum videbunt alienigenas ad felicitatem & honorē ipsis promissum admissos. Hinc Iohannes ait Mat.3. Ne velitis dicere intrà vos,patrem habemus Abraam. Dico enim vobis, quoniam potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrę Grego. Tenebrę interiores,cæcitas mētis:exteriores, nox æternæ damnationis. Rab. Fletus de ardore, stridor dentiū de nimio frigore. Hiero. Si fletus oculorum est, & stridor dentium, vera est ergo corporis & eorundem membrorum quæ ceciderant,resurrectio. Conscientia arguente,dentibus stridebunt tam breui voluptate gaudia se amisisse æterna. Psalm.111. Peccator videbit & irascetur dentibus suis fremet & tabescet, desiderium peccatorum peribit. Quo sermoni dominus fidem astrueret miraculo,versus ad centurionem, ait: Vade & sicut credidisti,fiat tibi. Rab. Fidei meritum, ostendit salutem impetrasse seruo. Nā erat fides per charitatem operās,quæ aliquid est apud deū. Gal.5. Vnde pro 3 salute obsecrabat Cordialiter. Chrys. Pro se orare, naturæ est:pro alijs vero,gratię:pro se orare,rei necessitas cogit:pro altero autem,charitas fraternitatis hortatur. Vnū enim corpus sumus in Christo Iesu, singuli autē alter alterius membra. Ro.12. habentes donationes secundū gratiā quę data est nobis,differētes.1.Cor. 12. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnū corpus baptizati sumus. Et quid patitur vnū mēbrum, cōpatiuntur omnia membra:siue glorificatur vnū membrū, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de mēbro. Ephe.5. Nemo vnquam carnem suam odio habuit,sed nutrit & fouet eam,sicut & Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius,& de ossibus eius. Hinc legimus nedum

membra,quemadmodum in natura,1.Cor.12. ſed & ca pud pro membris ſolicitũ.Heb.9.Non enim in manufacta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum,ſed in ipſum cælum, vt appareat vultui dei pro nobis.Ro. 8.Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imò qui reſurrexit, qui eſt ad dexteram dei,qui etiam interpellat pro nobis.1.Ioh.2.Si quis peccauerit,aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtũ.Et ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris: & nõ pro noſtris tantum, ſed etiam pro totius mundi.Quid autem de ſpirituſancto? Gal. 4.Quoniã autẽ eſtis filij dei,dedit deus ſpiritũ filij ſui in corda veſtra clamantẽ,abba pater.Ro.8 Similiter autẽ & ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtrã.Nã quid oremus ſicut oportet,neſcimus,ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.Qui autem ſcrutatur corda deus,ſcit quid deſideret ſpiritus, quia ſecũdum deũ poſtulat pro ſanctis,Hinc & angeli pro nobis interpellãt diuinã clementiam. Zach.1.Reſpondit angelus domini,& dixit:Domine exercituum, vſquequo tu non miſereberis Hieruſalem & vrbiũ Iuda quibus iratus es? & reſpõdit dominus angelo qui loquebatur in me,verba bona,verba conſolatoria. Tob. 12.Quando orabas cum lachrymis,& ſepeliebas mortuos,ego obtuli orationem tuã domino.Iob.33. Si fuerit pro eo angelus loquens vnus ex millibus,vt annunciet hominis æquitatem,miſerebitur eius,& dicet,libera eum,vt nõ deſcendat in corruptionẽ,inueni in quo ei propicier.Sic & ſancti apud deũ pfectius feliciuſque quam hic viuentes.2.Mach.15.Hic eſt fratrum amator & populi Iſrael,hic eſt qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate Hieremias propheta dei. Verba ſunt Oniæ ſummi ſacerdotis,Iudæ apparentis. Perſpicuum eſt,deũ ob merita defunctorum benefacere viuentibus.Hinc Gen.25.Noli timere,ait dominus Iſaac, quia ego tecum ſum.Benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum propter ſeruum meum Abraam.3. Reg.11. Ego ſcindam regnum de manu Salomonis,& dabo tibi decem tribus. (verba ſunt Ahiæ prophetæ ad Hiero

boam.) Porro vna tribus remanebit ei propter seruũ meum Dauid, Hierusalem quam elegi, eo ꝙ dereliquerit me, & adorauerit deos alienos, & non ambulauerit in vijs meis, vt faceret iustitiam coram me, & præcepta mea & iudicia, sicut Dauid pater eius. Nec auferam omne regnum de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ propter Dauid seruum meũ quem elegi, qui custodiuit mandata mea & præcepta mea. Vnde & per merita patrum implorabant auxiliũ & beneficiũ à deo. Exo. 32. Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraam, Isaac & Israel seruorũ tuorũ, quib⁹ iurasti dicẽs: Multiplicabò semẽ vestrũ sicut stellas cęli, & vniuersam terrã hãc de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam. Placatusque est dominus ne faceret malũ, quod loquutus fuerat aduersus populum suum, scilicet ꝙ eos deleret ob vituli adorationẽ. Ge. 48. Benedixit Iacob filijs Ioseph, & ait: Deus, in cuius conspectu ambulauerunt patres mei Abraam & Isaac: deus, qui pascit me ab adolescentia mea vsque in præsentẽ diẽ, angel⁹ qui eripuit me de cũctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, nominaque patrũ meorum Abraam & Isaac, & crescant in multitudinẽ super terram. Quis iam fidelium ambigat, plurima nobis bona contingere meritis sanctorũ, in Christo & cũ Christo quiescentium, & pro cõmembris solicitorũ, facie ad faciẽ, quẽ auide sitierant, cõtemplãtiũ? Hinc sancta mater ecclesia nedum per merita precedẽtia, sed sanctorũ etiam preces & intercessiones deũ rogat. Si enim in terris pro Christo, periculo suo, militantes exauditi sunt, quanto magis nunc cum ipso gloriose regnantes, commilitonum immemores esse non possunt? Secundo, Humiliter. Indignũ præsentia domini se iudicãs. Sic Petr⁹ Luc. 5. Exi à me domine quia homo peccator sum, & filius prodigus Luc. 15. Iam nõ sum dignus vocari filius tuus. ac publicanus Lu. 18. Publicanus à longe stans, nolebat oculos leuare in cęlũ, sed percutiebat pectus suũ, dicens: Deus, propicius esto mihi peccatori. Psalm. 50.

Cor contritum & humiliatum deus non despicies. Tertio, fideilter. Dic verbo, ait, & sanabitur. Sic fiet vnicuique sicut credit. Credamus ergo & nos dominum Iesum Christum omnia posse, vbique pręsentem esse, remissionem omnium peccatorum eius nobis indulgentia (si tamen eius præcepta seruamus) largiri, vt mereamur audire cum centurione: Vade, & sicut credidisti fiat tibi.

De filio viduæ suscitato, Lucæ septimo.

ARTICVLVS XXIX.

Luc. 7. H

ET factum est deinceps, ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim, & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa. Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suæ. Et hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

Solet diuinæ pietatis dignatio omnibus vere desolatis, nedum imploratus succurrere, sed quàm sæpe insperatus occurrere, prout hic ostendit. 2. Corint. 1. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Dominus ergo quo latius spargeretur semen euangelicæ doctrinę, frequenter aliunde alio commigrauit, non curru subuectus aut equo, sed ibat humiliter incedendo, in ciuitatem Naim Galilææ miliario secundo sub monte Thabor. Aderant discipuli & turba non parua, verborum eius dulcedine allecti. Iohannis sexto, Domine ad quem ibimus? verba vitæ ęternæ habes. Quotidie enim fama ipsius increbrescebat. Et ecce noui miraculi occasio, effertur funus magna hominum frequentia. O

misera hominum conditio effertur mortuus qui erat filius vnicus matris viduæ. Sic fic. Diues cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum illo gloria eius, Psalm. 48. 1. Petri. 1. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Exaruit fœnum, & flos eius decidit. Hinc Eccl. 10. Quid superbis terra & cinis? Genesis tertio. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Vbi ergo videris efferri mortuum, vbi perspexeris quempiam, qui vel inopia, vel diuitijs & delicijs transegit vitam, agere animam, teipsum agnosce, teque ad idem para. Eccl. 38. Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie. 2. Reg. 14. Omnes morimur & quasi aquę dilabimur in terram, quę non reuertũtur. Quemadmodum triplex mors, ita & triplex sepultura ad quam efferemur. Naturę, cuius stimulus peccatum. 1. Cor. 15. Gen. 2. Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quacunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Roma. 6. Stipendia peccati mors. Sapient. 1. Quoniam deus mortem non fecit, nec lętatur in perditione viuorum. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam. Roma. quinto. Per vnum hominem in hunc mundum intrauit peccatum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Huius sepultura, terra. Psalm. 48. Simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in ęternum. Eccl's. 2. Moritur doctus similiter & indoctus. Culpæ, quando deus deserit animam. Deutero. 30. Elige vitam, vt & tu viuas, & semen tuum post te, & diligas dominum deum tuum, atque obedias voci illius, & illi adhęreas. Ipse enim est vita tua, & longitudo dierum tuorum. Colo. 3. Cum autem apparuerit Christus vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Ipse autem per fidem inhabitat corda nostra. Ephe. 3. Sapien. 16. Homo per malitiam occidit animam suam. Ezech. 18. Anima quę pec-

cauerit,ipsa morietur. Cuius sepultura corpus,quod licet à foris pareat hominibus speciosum,intus tamen plenum est rapina & iniquitate, Mat.23. Apoca.3. Nomen habes quod viuas,& mortuus es. Gehennę, quando nec anima corpus, nec deus animam delectabiliter viuificat. Psalm.48. Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Ideo dicitur Prouer.11. Mortuo homine impio,nulla erit vltra spes. Psal.33. Mors peccatorum pessima. Huius sepultura in inferno,vt claret de diuite epulone,qui in inferno positus, eleuauit oculos suos cum esset in tormentis. Luc.16. Vere oculos quos modo deliciæ claudunt, tunc pœna aperiet. Esaię.28. Tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui. Preciosa vero in conspectu domini mors sanctorũ ei⁹, Psal.115. Apoca.14. Beati mortui qui in domino moriuntur. Etiam iam dicit spiritus,vt requiescant à laboribus suis. Opera enim illorum sequuntur illos. Parum est corpus efferri,si anima cum domino maneat,dicens Psal.72. Pars mea deus in æternum. Maximum, à gratia animam, tametsi per pœnitentiam ad vitam redire licet. Ezec.18. Nolo mortem morientis,dicit dominus deus: reuertimini & viuite. Horrendum, à consortio dei & sanctorum: quia regressus non est ob chaos magnum & firmatum inter viuentes & mortuos, Luc.16. Ideo Eccl.14. Memor esto quoniam mors nõ tardat, & testamẽtum inferorum quod demonstratum est tibi. Siquidẽ statutũ est hominibus semel mori, post hoc autẽ iudicium. Heb.9. Psal.88. Quis est homo qui viuet, & non videbit mortẽ,eruet ab inferis animam suam? Merito ergo nos quotidiana exercitatione ad eam parare debemus,vt dicere possimus illud Psal.118. Paratus sum & non sum turbat⁹. Virgines enim quæ paratę erant, intrauerunt cũ sponso ad nuptias,insipiẽtibus exclusis. Mat.25. Hinc admonet dominus Lu.12. Ideo & vos estote parati,quia qua hora non putatis,filius hominis veniet. Primũ ergo omnium quum infirmitate pulsamur, cõsciẽtia dispiciẽda. ait enim dominus paralytico Io.15. Vade,amplius noli peccare,ne deterius tibi contingat.

Vnde Luc.13.ficum infructuosam excidi pręcepit,vt ne terram quidem occuparet.Si folia, non fructus,ferentē maledixit, Mar.11. hinc precibus dominus pulsandus. Ezechias lachrymis & precibus, & 15.annorum vitam impetrauit & ab inimicis liberationem,4.Re.20.Nōne & dominus patrem mortis hora instante anxius orauit?Matt.26.Pater mi,si possibile est, transeat calix iste à me. Cuius exemplo voluntatem nostram semper diuinę subiicere debemus voluntati, qui nouit quibus quid expediat,melius quàm nos,d.Veruntamen non sicut ego volo,sed sicut tu.Mat.26.Subinde de sepultura ordinandum,exemplo sanctorum patrum.Vnde Abrahā agrum emit pro sepultura Saræ à filijs Heth, Gene. 23. vbi & ipse sepultus est, Gen.25. & Isaac, Gene.35. & Iacob Gen.49. maximis sumptibus ex Aegypto eductus. Sic Ioseph ordinauit ossa sua per filios ibi tumulanda, Gen.50.Hinc Tobias filio ait,ibidem 4.Cum acceperit deus animam meam, corpus meum sepeli.Cum autem & ipsa compleuerit tempus vitę suæ,sepelies eam circa me. loquitur de vxore. Sic Ioseph iustus & nobilis,ac Nicodemus rabbi & pharisæus,corpus domini honorifice,prout mos erat Iudæis,sepelierunt Ioh.19.Esa.11.Et erit sepulchrum eius gloriosum. Sic curauerunt Stephanum viri timorati Act.8.Demum domus ordinā̄da.Vnde dominus per Esaiā mandauit Ezechię Esa.38.Dispone domui tuę,quia morieris tu & non viues.Inuenimus in sacris literis, quemadmodum sancti patres, primo prolem benedicebant. Non enim parui momenti benedictio est paterna.Eccl.3. Benedictio patris firmat domos filiorum.Vnde Isaac de benedictione Iacob ait Gene.27.Benedixi ei,& erit benedictus.Sic Iacob filijs benedixit Ioseph Gen.48.& 49.Benedixit singulis, benedictionibus proprijs.Sic dominus suis pacem suam reliquit & dedit, Iohan.14.Secundo instruebant. Ge.49. Congregamini & audite filij Iacob,audite Israel patrē vestrum & cętera. Tobias filium instituit quemadmodum se haberet ad deum. Tob.4.Omni tempore benedic deum, & pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omnia

consilia tua in ipso permaneant. Omnibus autem diebus vitę tuæ in mente habeto deum, & caue ne aliquando peccato consentias, & prętermittas præcepta dei nostri. Sic Dauid. 1. Par. 28. Tu autem Salomon fili mi, scito deum patris tui, & serui ei corde perfecto & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eum, proiiciet te in ęternum. Secundo, ad seipsum. Tob. 4. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initiũ sumpsit oĩs perditio. Cõsiliũ semper à sapiẽte require. Tertio, parẽtẽ. Tob. 4. Honorem habebis matri tuę omnibus diebus vitę eius. Memor esse debes, quę & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. Quarto, vxorem. Tob. 4. Attende tibi ab omni fornicatione fili, & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. Quinto, proximum æqualem. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Sexto, mercenarium laborantem. Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. Leui. 19. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane. Iaco. 5. Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quę fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures domini Sabaoth introiuit. Septimo, mendicum indigentem. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum, etiam illud libenter impartire stude. Panẽ tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus. Panem tuum cum esurientibus & sitientibus comede, & de vestimentis tuis nudos tege. Octauo, substantiam temporalem, indicando pecuniam depositam apud Gabelum. Hinc de Abraam dicitur. Gene. 25. Deditque Abraam cuncta quę possederat, Isaac: filijs autem concu-

binarum largitus ast munera. Et separabit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc videret ad plagam orientalem. Sic Iacob rationabili ex causa partem vnam dedit Ioseph extra fratres suos, Gen. 48. Ecci. 33. Filio & mulieri, fratri & amico, non des potestatem super te in vita tua, & non dederis alij possessionem tuam, ne forte pœniteat, & depreceris pro illis. Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro. Melius est enim vt filij te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum. Tob. 4. Noli timere fili, pauperem vitam gerim*, sed multa bona habebimus, si timuerimus deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. O felix & nunquam obliuiscendum testamentum. Quid tum restat, nisi pacatissimo animo spiritum patri spirituũ commendare? Sic seruator omnibus rite & perfecte in cœna & cruce ordinatis, Pater, ait, in manus tuas cõmenda spiritum meum, Luc. 23. nobis & modum & fidutiam emigrandi commonstrans, in se omnium suorum animas membrorum patri offerendo. Exemplo latronis misericordiam postulemus, qui iustitiam prætendere non possumus, Luc. 23.

Quam cum vidisset dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere. Et accessit, & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, steterunt. & ait: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suę.

Erat enim flebile, primum quod adolescens in ipso vitę suę flore, vitę exemptus, deinde quod viduę filius vnicus perisset, quę mariti solatio orbata, totam vitę spem collocauerat in filio. Hierem. 6. Luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum. Ideo dominus misertus est eius. Psalm. 145. Dominus custodit aduenas, pupillũ & viduam suscipiet. Hiere. 22. Pupillum & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè. Iaco 1. 2

Religio munda & immaculata apud deum & patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Esa. 1. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Sed heu ibidem: Pupillo non iudicant, causa viduæ non ingreditur ad eos. Ideo Esa. 10. Ve qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causę humilium populi mei, vt essent viduæ præda earum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam vestram, ne incuruemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Deut. 10. Deus magnus & terribilis & potens, qui personam non accipit nec munera, facit iudicium pupillo & viduę, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum. Eccl. 35. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio illarum super deducentem illas? A maxilla ascendunt ad cælos, & dominus exauditor non delectabitur in illis? Clementissimus misertus viduæ, seséque illi quę consolatorem non habebat, efficacem consolatorem præbuit, & verbis & re opitulaturus, d. Noli flere. Non spiritualem, sed corporalem prohibet fletum. Nam dominus videns ciuitatem, fleuit super illã. Lu. 19. & Apostolus lugebat eos qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam. 2. Cor. 12. Chrysostomus: Iubens cessare à lachrymis qui consolatur mœstos, monet de pręsentibus amicis defunctis consolationem recipere, resurrectionẽ sperantes. Sic Dauid provita filij orans cum lachrymis, mortuum flere noluit, d. Propter infantem dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui. Dicebam enim: Quis scit si forte mihi donec eum dominus & viuat? Nunc autem quia mortuus est, quare ieiuno? Nunquid potero eum reuocare amplius? Ego vadam magis ad eum, ille vero non reuertetur ad me. Eccl. 22. Modicũ plora super mortuum, quoniam requieuit. Apo. 14. Amodo iã dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Est enim pręsens hæc vita miserijs plena & ærumnis. Iob. 14.

Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. & 7. Militia est vita hominis super terram. Hinc Psalm. 119. exclamat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus es. & Apostolus erat desiderium habens dissolui & esse cum Christo, Philip. 1. Hieronymus super illo. 1. Thess 4. Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut cęteri qui spem non habent. Si nos defunctos plangimus, quos tamen resurrecturos credimus, quid faceremus si mori tantum prçciperet deus? Voluntas eius sufficeret vtique ad solatium, cui nullum præponere iubemur affectum. Pagani & infideles causam habent lugendi, resurrectionem ignorantes, non autem Christiani. Ideo cum fideli Iob dicere debemus, qui omni substantia & filijs sublatis, dixit, Iob primo. Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Eccl. tricesimo octauo. Fac luctum vno die vel duobus secundum meritum eius, propter detractionem. A tristitia enim festinat mors. Cyrillus: Non solo verbo peragit miraculum, sed & loculum tangit, vt cognoscas efficax esse sacrum Christi corpus ad humanam salutem. Est enim corpus vitæ, & caro verbi omnipotentis, cuius habet virtutem. Tetigit loculum, inquit. O inops humana cupiditas, cui magna in vita non suffi ciunt palatia: in morte non locus, sed loculus datur. Hic vtraque turba intenta in euentum, tum ea quæ comitabatur viduam, tum ea quę dominum. Diuina enim dispensatione factum est, vt plures testes essent miraculo. Iesus ergo versus ad adolescentem, imperiose, sicut habens vitę & mortis imperium, Sapientię decimosexto, locutus est. Ipse enim claues habet mortis & inferni, Apoc. primo. Alij sancti orãdo deũ & inuocãdo, sicut Heliseus. 4. Regum quarto. Marci decimosexto. In nomine meo dęmonia eijcient. Ilico velut à somno excitatus, resedit in loculo. Augustinus Eos qui dormiunt nobis, excitare possumus vt surgant: si quis nobis sit mortuus, quantumcunque impellimus, non surgit: quia vero Christo omnes dormiunt, ideo faciliusfa-

cit à morte surgere, quàm nos dormientes à somno. Inter dicere domini & facere, nulla distãtia est. Ipse enim dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt, Psal. 148. Quoque certius esset vitę redditę argumentum, cœpit loqui. Quumque iam exilisset à loculo adolescens, ac Iesu adhęrens, per quem intelligebat vitam sibi esse red ditam, gratias ageret, dominus tradidit illum matri suæ, vt viuum eum domum reduceret suis inambulantem pedib⁹, quem mortuum quatuor baiulis extulerat. Sic peccator vocem audiens Christi, erigitur per spem venię, loquitur per confessionem fidei & culpę, redditur matri ecclesię per absolutionem. Comparatur enim peccator mortuo, quia frigidus. Hiere. 6. Sicut frigidam facit malitia animam. Chrysostomus: Qui non habet illum ignem, quem dominus venit mittere in terram, in hyeme est, etsi fuerit in media ęstate, & nihil boni fructus producit. Mat. 24. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Secundo, quia ponderosus. Prouer. 18. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit, & sequitur eum ignominia & opprobrium Gregorius: Peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud tra hit. Imo in infernum demergit, Luc. 16. Psalm. 37. Quoniam iniquitates meę supergressę sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt super me. Imo deo grauis. Esa. 43. Verũtamẽ seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Tertio, quia fœtidus. Ioel. 1. Computruerunt iumenta in stereo re suo. Hinc dęmones in porcos petebant ingressum. Matth. 8. Filius prodigus pascebat porcos, Luc. 15. Augu sti. Tres mortuos legimus à domino suscitatos visibiliter, millia inuisibiliter. quod autem non plures visibiliter, quis nouit? non enim omnia scripta sunt, Ioh. 21. Sed forte non sine causa tres commemorati. Quę enim fecit corporaliter, voluit spiritualiter intelligi. Suscitauit puellam in domo, Matth. 9. & signat peccatum in conscientia latens, Adolescentam in porta, & est peccatum in actu. Lazarum in sepulchro, Iohã. 11. & est pecca

Peccatoris ad mortuum comparatio.

tum in consuetudine Hier.13. Si mutare potest Aethiops pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Portitores corporis sunt, quatuor elementa, quæ ob naturalẽ pugnam indesinenter portant ad sepulchrum. Iob.14. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquã in eodẽ statu permanet. Animę autem, qui perseuerantiam faciunt in peccatis, portitores, sunt Fiducia vitę longioris, quemadmodum diues Luc.12. qui amplíatis horreis longã & quietam sibi in epulationibus promittebat vitam. Dixit autẽ ad illum deus: Stulte, hac nocte repetunt à te animã tuam: & quę parasti, cuius erunt? Esa.38. Dum adhuc ordirer, succidit me. Contemplatio culpę alienæ. Ecci.32. Peccator homo vitabit correptionem, & secundũ voluntatẽ suam inueniet comparationem. Præsumptio facilis veniæ. Ecci.5. Ne dicas, miseratio domini magna est, multitudinis peccatorũ meorũ miserebitur. Misericordiæ enim & ira cito ab illo proximant, & in peccatores respicit ira illius. Ne tardes cõuerti ad dominũ, & ne differas de die in diem. Subito enim venit ira illius, & in tẽpore vindictę disperdet te. Adulatio nequitię fraudulẽtę. Esa.3. Popule meus, qui te beatũ dicunt, ipsi te decipiunt, & viã gressuũ tuorum dissipãt. Surge ergo qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus, Ephes.5. Augustinus: Laborat homo ne moriatur, moriturus: & non laborat vt non peccet, in æternum victurus.

Accepit autem omnes timor, & magnificabant deum, dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia deus visitauit plebẽ suam.

Viso tam insigni miraculo, à seculis inaudito, magnus intuentium subsecutus est stupor, ita vt laudes dei prius tacẽtia ora resonarẽt. Nihil autem adhuc altũ de Christo Iudęi suspicabãtur, nisi quod ꝑpheta quispiam esset insignis. Propheta quidẽ erat, prout ipse testatur. Lu.13. Nõ capit ꝑphetã ꝑire extra Hierusalẽ. & Matt. 13. Nõ est propheta sine honore nisi in patria sua. Sed

ille, de quo Deut.18. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi dominus deus tuus, ipſum audies. Dominus enim prophetarũ, ſicut & rex regum. Apo.19. & dominus dominantiũ. Magnus ergo potentia. Mat. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. & 10. Eum timete, qui poſtq̃ occiderit, habet poteſtatem animam & corpus mittere in gehennam. Act.10. Præcepit nobis prædicare & teſtificari, quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt à deo iudex viuorum & mortuorum. Clementia. Eſa.16. Et præparabitur in miſericordia ſolium eius. Eccl.2. Secundum enim magnitudinem illius, ſic & miſericordia illius cum ipſo eſt. Sapientia. Col.2. In quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtię & ſcientiæ dei abſconditi. Gloria. Ioh.1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre. & 17. Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante mundi conſtitutionem. Viſitauit plebem ſuam, vt medicus ægrotum. Matt.9. Non eſt valentibus opus medico, ſed male habentibus. Paſtor ouem. Ezech.34. Sicut viſitat paſtor gregem ſuum, in die quando fuerit in medio ouium ſuarum diſsipatarum, ſic viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnib' locis in quibus diſperſæ fuerant. Luc.1. Benedictus dominus deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionẽ plebis ſuæ. Vtinam quotidie nos viſitare dignetur gratię ſuæ illuſtratione.

Lucę. 7. Et exijt hic ſermo in vniuerſam Iudęam de eo, & omnem circa regionem.

De volentibus ſequi Chriſtum, Matth. viij. Luc. ix.

ARTICVLVS XXX.

Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit discipulos ire trans fretum. Et accedens vnus scriba, ait illi: Magister sequar te quocunque ieris. Et dicit ei Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Matth. 8.

Cupiẽs scriba in numerũ discipulorũ illius recipi, quẽ viderat à turbis tanti fieri, ob potẽtiã in miraculis edẽdis, nõ vt illius doctrinã vitãque sequeretur, sed vt ex eius miraculis sibi gloriã & quæstũ cõparet, vocẽ dignã futuro discipulo ꝓtulit, si voci respondisset animus. Quocũque (ait) ieris inseparabiliter, siue ꝓsperæ sint, siue aduersa. At Iesus nec importunitatẽ hoĩs reppulit, nec animũ insyncerũ exprobrauit, sed nec illũ sibi fore discipulũ idoneũ, nec se illi magistrũ accõmodũ, ꝙ quisquis huius mũdi cõmoda spectaret, stulte se illi adiũgeret, qui nec opes, nec gloriã, nec regnũ hui9 mundi vel haberet vel quæreret, sed summã paupertatẽ, ignominiã, summã afflictionẽ amplecteretur adeò vt nec illa suppeterẽt, quæ volucribus & bestijs nõ deessent. Nam volucres nidos habent, in quibus requiescunt & pullos suos enutriunt. Filius autẽ hominis, hoc est, Adę, adeò destitutus est oĩbus huius mũdi prȩsidijs, vt nihil vsquã habeat, vbi vel caput reclinet. Non est ergo idone9 sectator, q quicquã habet ĩ hoc mũdo, quo semet oblectet, aut in quo cõquiescat. Omnibus renunciet oportet, qui me sequi volet. Sic filijs Zebedæi gloriã regni postulãtibus, amaritudinẽ & ignominiã ꝓpo suit passiõis. Mat. 20. Potestis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus sum? Summã tenuit paupertatẽ, quo se Messiã declararet, quoniã sic ꝓphetæ vẽturũ prædixere. Hier. 14. Quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinãs ad manẽdũ? Zach. 9. Exulta satis filia Siõ, iubila filia Hierusalem. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, ipse pauper. Secundo, vt veras in cælo diuĩ

tias quęrendas ostenderet. Matth. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cælis. Tertio, vt nobis æternas diuitias procuraret. 2. Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cũ esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. Hic ergo quoniam integro animo, sed auaro, quemadmodum Simon Act. 8. sequi voluit, reiectus est.

2 Lucæ. 9. Alius autem de discipulis eius, ait illi: Domine, permitte me primum ire & sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Ait autem ad alterũ: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire & sepelire patrẽ meũ. Dixitq; ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autẽ vade & annuncia regnum dei.

Dominus volentes sequi repellit, nolentes retinet. Nã deus est, intus videt & in cute seruos. Quos videt esse aptos, retinet & eligit, nõ tam nolentes, quã voluntate nutãtes: quos autẽ ineptos, repellit nõ tam volentes, quã sequi simulantes. Insinuãs autẽ dominus, omnibus officijs carnalibus pręponendũ esse negociũ salutis, inquit: Nihil tibi iam cũ patre mortuo, qui te dedi casti vitę cęlesti: Nõ deerunt qui sepeliant. Sine vt terræ mãdent, qui terrena diligũt: mortuũ infodiãt terræ, qui viui mortui sunt, atque etiã sepulti. Vbi enim Christus nõ est, mors est, quum ipse sit vita nostra. Col. 3. Qui per fidẽ habitat in cordibus nostris. Ephe. 3. Anima enim quæ peccauerit, morietur. Ezech. 18. Sic vidua quæ in delicijs est, viuens mortua est, 1. Tim. 5. Oportet sane & parentes venerari, sed magis venerari deũ. Voluit ergo nos hic discere, nihil esse vtilius, magisque necessariũ nobis doctrina cælesti, vt & si magna sint quæ obire vrgeãt, incũbere tamẽ omni diligẽtia atque vigilãtia debemus. Quid enim facili⁹, quidve breuiori tẽpore peragi potest ꝙ sepelire patrẽ? Quòd si nunc tàm bre

ui tempore propter sepulturam abesse à spiritualibus vetitum est, perpēde quo supplicio digni sunt, qui semper à doctrina Christi absunt, qui vilia nimiumq́ue abiecta secularium negocia rerum, necessarijs anteponunt. Ego autem efficaciam doctrinæ illius vehementer admiror. Nam quum adolescentem sibi perpetuo affixerit, à mille veluti immoderato fletu ac dolore, aliorumq́ue quę hinc oriri solent, eripuit. Erat enim verisimile, post parentis sepulturam ad testamēti legisq́ue latoris cōsiderationem deuenire, dein in aliud ex alio, quasi vndarum fluctibus distractus, procul à portu salutis iactaretur, Quę ne illi acciderent, secum ipsum esse iubet, eumq́ue suis volentem affigit ac coniungit. Væ ergo ijs qui monasticem professi, ad mundana regrediuntur negocia. Vult enim dominus spiritualia transitorijs præponi: & quicquid impedimentum salutis potest afferre, relinqui.

Et alter ait: Sequar te domine, sed permitte [3] mihi primum renunciare his qui domi sunt. Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno dei.

Insinuabat is, quòd familiaritatem quandā adhuc habebat cum mundo, & non affectus sit vt apostoli, qui mox vt audierunt Christum, secuti sunt, nihil aliud curiosius perquirentes, Matthæ. 4. &. 9. Luc. 5. Excluserat dominus excusationem illorum, qui prætextu pietatis differunt curam & studium salutis æternæ. Sed his deteriores sunt, qui causatione rerum domesticarum prorogant ac procrastinant salutis negocium, quod ad primam statim occasionem peragendum est. Summum & arduum est hoc negocium, quod qui semel aggressus est, eum oportet perpetuo studio progredi ad perfectiora, nec deflectere animum ad curas sordidas rerum fluxarum. Est enim aratrum, quo cordis ager excolitur per vitiorum extirpationem, & spiritualium insertionem ac fœcundationem, quæ bonorum operum producat

fructum. Non ergo cum vxore Loth respiciendum. Gen. 19. quæ in statuã versa est salis. Mat. 5. Quod si sal infatuatus fuerit, ad nihilũ valet vltrà, nec cũ filijs Israel corde, nedum corpore, redeundum in Aegytum, Exod. 16. Qui enim perseuerauerit vsque in finem, saluus erit, Mat. 10. 2. Pet. 2. Melius enim erat illis nõ cognoscere viam iustitię, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Contingit enim eis illud veri prouerbij: Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti, Prouer. 26.

De quietatione maris, Mat. viij. Marc. iiij. Luc. viij.

ARTICVLVS XXXI.

Matth. 8. 1z

ET ascendẽte eo in nauiculã, secuti sunt eũ discipuli eius. Et ecce motus magnꝰ factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat, & accesserunt discipuli eius ad eum, & suscitauerũt eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus. Et dixit eis Iesus: Modicę fidei quid timidi estis? Tunc surgens, imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei.

Quàm potenter omnium necessitatibus dominus subuenire & possit & velit, ostenditur. Orig. Cum multa & magna & miranda ostendisset in terra, transit ad mare, vt & ibidem adhuc excellentiora opera demonstret, quatenus terræ & maris se dominum esse cunctis demonstret. Marc. 4. In illa die cum sero esset factum, ait illis: Transeamus contra. Lu. 8. Transfretemus trãs

ſtagnum. Erat enim lacus magnus, more Hebræorũ mare dictus. Gen. 1. Congregationesque aquarum appellauit maria. Mar. 4. Et dimittentes turbam, aſſumunt eũ ita vt erat, in nauim: & aliæ naues erãt cum illo. Chryſ. Vbi miraculorum erat oſtenſio, iubet turbam adeſſe: vbi autem tentationum & timorum inſurrectio, athletas orbis terrarum, quos excitaturus erat, tantum aſſumit, quatenus eos doceret tanquã perfectos viros in periculis nõ deficere, & in honoribus moderata de ſe ſentire. Non enim potuit efficacius eos docere, nihil metuendum his qui fidunt Ieſu. Sic enim ad tentationes exercebantur, & in fide confirmabantur. Orig. Secuti ſunt non duplici corde, ſed ſimplici, manſueti, pij, ſpernentes mundum. Secuti ſunt autem, non tantũ greſſus eius ſequentes, ſed magis ſanctitatem & iuſtitiam ſectãtes. Luc. 8. Et nauigantibus illis obdormiuit, & deſcendit procella venti in ſtagnum, & compellebantur, & periclitabantur. Mar. 4. Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens. Non ignarus quid venturum eſſet. Non enim ex ſe orta eſt tempeſtas, ſed eius imperio qui educit ventos de theſauris ſuis, Pſalm. 134. Qui poſuit mari terminum ſuum arenam: dixit enim: Vſque huc venies, & nõ procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos, Iob. 38. Magna tempeſtas magnum oſtendit miraculum, quo ſuam oſtendit potentiam diſcipulis rogantibus. Vult enim dominus rogari, quo occaſionem habeat dãdi cum largiſsimus ſit, quamuis ſciat quid opus ſit nobis antequam rogemus eum. Luc. 11. Petite, & accipietis. Dormiebat corpore, ſicut ad puteum fatigatus de itinere laſſus ſedebat. Ioh. 4. corporis humani veritatem demonſtrans, ſed vigilabat diuinitate. Pſalm. 120. Ecce nõ dormitabit neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael. Dormit nobis Chriſtus, quãdo fide negligẽtius agimus. per fidem enim habitat in cordibus noſtris, Ephe. 3. quare nonnunquam tempeſtas oritur tribulationum, quo periculo agnito dominum excitemus. In fidei enim

naui, per mare huius mundi ad portum salutis tendimus. Sed 2. Timo. 3. Qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Iohan. 15. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si me persecuti sunt, & vos persequentur. & 16. Hęc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, quia ego vici mundum. 1. Iohan. 5. Hæc est victoria quę vincit mundum, fides vestra. Dormit ergo tepidis, vigilat perfectis. Quod capite innixus ceruicali, dormiebat, depinxit quodam ænigmate, quantum immineat periculi rebus humanis, quoties ij dormiunt, huius mundi commodis deliniti, qui vices Christi susceperunt. Ezechi. 13. execratur eos qui consuunt puluillos sub omni cubito, & ceruicalia sub omni capite. Quod tum exhibuit Iesus, id hodie nobiscum agitur. Quàm alte & periculose indormiūt hodie puluillis huiusmodi & ceruicalibus pręlati, qui voluptatibus dediti, qui regnandi libidine temulenti, qui nummis congerendis affixi, nec gregis commissi curam vllam agunt, nec suę salutis meminerunt, neque tantulum communi periculo commouentur, vt expergecti secum cogitent: Quid facio demens? Grex domini mihi concreditus est pascendus, ac propediem veniendum erit ad tribunal ęterni iudicis, qui pro his ouibus quas meę curæ commisit, preciosum sanguinem suum fudit. Quid illi responsurus sum? Heu periclitatur populus, nec est qui Christum excitet. Imo nolunt excita-
2 ri, & habent qui somnum hunc pestilentissimum foueant, occinentes ad aurem blando susurrio, euge euge. Mar. 4. Et excitant eum, & dicunt illi: Magister, non (est tibi curæ) ad te pertinet quia perimus? Luc. 8. Pręceptor, perimus. Orige. O veraces, ô benedicti Christi discipuli, saluatorem vobiscum habetis, & periculum timetis? vita vobiscum est, & de morte soliciti estis? Non credebant se tutos, nisi ipso vigilante, nihil adhuc diuinitatis in illo suspicantes. Chrysostomus. Mirum certe, salutem ex eo petebant, & tamen eo pręsente perire timebant. Confidere enim oportet, & si magnæ insur-

gunt procellæ,quoniam vtiliter dispensat omnia. Proinde Iesus volens eos aduersus omnes, quanuis atrociũ malorum insultus,intrepidos & inuictos reddere, tantam illorum formidinem increpauit,d. Marc.4. Quid adeo timidi estis? Necdum habetis fidem? Obiurgantis, non interrogantis,est. Lucę octauo. Vbi est fides vestra? De duobus redarguit, quod pusillæ mentis, & modicæ essent fidei. Nam non solum erat in eis timor naturalis ex imminentia periculi, sed ex hęsitatione fidei. Chrysostomus. Ecce prius eos increpat quàm mare. Hunc enim timorem non operabatur tentationum inductio, sed mentis imbecillitas. Merito ergo eos non incredulos,sed pusillę fidei arguit: quia ex mirabilibus quę iam fecerat,intelligere debuissent diuinitatem eius, & nihil timere ipso præsente, siue vigilare siue dormire videretur, id quod neque intellexere, neque fecere. Quo autem ostenderet se elemẽtorum omnium dominum,increpuit ventos ac mare. Mar.4. Exurgens, comminatus est vento, & dixit mari: Tace,obmutesce. Et cessauit ventus,& facta est tranquillitas magna. Quo magis perspicuum esset hęc geri non viribus humanis, sed virtute diuina,quæ operatur in instanti,de magna turbatione facta est tranquillitas magna. Nihil enim surdius aut impotentius mari commoto, quod naturaliter diu etiam post commotionem concutitur, & tamen ad domini iussum repente versum est in summam tranquillitatem. Psal.146. Magnus dominus & magna virtus eius. & 88. Tu dominaris potestati maris,motum autem fluctuum eius tu mitigas. Chrysostomus. Somnus hominem monstrauit,trãquillitas deum: nam imperare creaturis,virtus ipsius est creatoris: quia cui imperatur, imperantem sentit. Omnis enim creatura sentit creatorem, & quę apud nos insensibilia sunt. Nulla nauis mergitur quę sequitur Christum: quantumuis iactetur fluctibus, quantumuis periclitetur,incolumes perueniunt ad portum. Ad omne periculum,vel tribulationem vsque ad animę exitum, similiter & contra delicias & honores, quę non minimi animam

ſubmergentium fluctuum, fortitudo animi tenenda, vt neque in bono per ſuperbiam erigamur, neque in malo per impatientiam frangamur. Et ſi ipſe dominus dormiat, pio ſomno noſtram patientiam & toleranti-am expectans, vel impiorum pœnitentiam & conuer-ſionem ſuſtinens, alacriter accedamus ad eum oratio-nibus inſtantes, atque cum propheta dicentes. Pſal. 43. Exurge, quare obdormis domine? exurge, & ne repellas in finem. Exurge domine, adiuua nos, & redime nos pro pter nomen tuum, Pſal. 43. & ipſe ſurgens, imperabit aereis dęmonum ſpiritibus, malos homines in bonorũ perſecutionem concitantibus, & compeſcens edicta re-gum iniquorum vt voluerit. Non enim eſt hominis via, vt dirigantur greſſus eius, Hiere. 10. Pſal. 68. Saluum me fac domine, quoniam intrauerunt aquę ad animã meã. Luc. 8. Qui timentes, mirati ſunt, ad inuicem dicentes: Quiſ putas hic eſt, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei? Mirati ſunt Chriſtum imperantem, & crea turam obedientem. Omnino præfert quiddam homine maius, quandoquidem non ſolum morbi & dæmones, verum etiam venti & mare obediunt imperanti. Mo-ſes virga percutiens mare rubrum, diuiſit Exo. 14. He-lias & Heliſeus precibus Iordanem diuiſere. 4. Reg. 2. Hic imperat, & obediunt creaturę, & non ſupergredi-untur iuſſionem eius: & ſolum hominum genus, quod ad ſimilitudinem dei honorificatum eſt, cui verbum & prudentia data eſt, ij ſoli homines reſiſtunt, ij tantum-modo inobedientes ſunt, ij ſoli contemnunt: ideoque & ij ſoli iudicio damnabuntur, & à iuſtitia punientur ve lut deteriores beſtijs, vel his quę ſine ſpiritu ſunt & anima in hoc mundo. Ideoque & ipſi omnis creatura inobediens facta eſt, Sapien. 5. etiam propria caro. Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.

De duobus dęmoniacis, Mat. viij. Mar. v. Lucæ. viii.

ARTICVLVS XXXII.

E T cum venisset Iesus trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumẽtis exeuntes sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Mat. 8 L

Cum venisset trans fretum in terram Gerasenorũ, ab vrbe celebri, quę est Arabię, contigua monti Galaad in tribu manasse, haud procul à lacu dissita dicto Tiberiadis, ecce maioris miraculi occasio. Marc. 5. Exeunti ei de naui, statim occurrit de monumentis homo in spiritu in mũdo, qui domiciliũ habebat in monumentis. (Luc. octauo, occurrit illi vir qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.) & neque catenis iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sępe compedibus & catenis vinctus, disrupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo eum poterat domare, & semper die ac nocte in monumẽtis & montibus erat clamans, & concidens se lapidibus. Erant duo, prout dicit Matthęus, sed vnus seuior, de quo Mar. & Lu. in quo erat legio. Nemo audebat illos ad Iesum adducere, sed hos adduxit inuitos tacita virtus Iesu. Quum enim ad strepitum hospitum processissent è latebris suis, impetum facturi in eos quemadmodũ consuerunt, mox vt viderunt Iesum eminus, vi cęlesti attracti, subitoque mutati, accurrerunt ad illum, Mar. 5. Videns autem Iesum à longe, cucurrit & adorauit eum: & clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi Iesu fili dei altissimi? Adiuro te per deum, ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi spiritus immũde ab homine isto. Luc. 8. Obsecro te ne me torqueas. Bono suo vidit Iesum. Iesus enim misertus hominis, imperabat spiritui vt exiret. Inuitus aũt ille relinquebat veterẽ suã possessionẽ, qn & illud metuebat, iã adesse diẽ, quo forẽt ęternis ad

dicendi suppliciis, malorum omnium, quibus hic affligunt homines, pœnas daturi, neque post hac finerentur hominibus esse molesti. Tanta enim eorum est malitia. vt grauissimus ipsis sit cruciatus, si non liceat lędere homines. Non voluntatis ista confessio fuit, quam præmium sequitur confitentis, sed necessitatis extorsio quę cogit inuitos. Veluti si serui fugitiui post multum temporis dominum suum videant, & nil aliud quàm de verberibus deprecentur. Sic cruciabantur impij spiritus, nec ferebant vim diuinam, vt sibi mali conscij, sentirent nouum quendam & occultum cruciatum, etiam priusquam ille loqueretur. Ambro. Non nouerunt diuini consilij dispensationem. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent, 1. Corint. 2. Hinc secundum Hila. Magis suspicati quã nosse credendi sunt dæmones dominum. Nunc autem quum tempus sit meriti & demeriti vsque ad iudicium, sicut angeli boni nobis adsunt in bonum, Psal. 90. Angelis suis deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Heb. 1. Omnes enim administratorij sunt spiritus, missi in ministerium, propter eos qui hęreditatem capiunt salutis, ita mali ad nostram exercitationem. Ephe. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia neqnitiæ in cęlestibus. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quęrens quem deuoret. Hinc licet secum portent pœnam, non tamen consummatam, quam infernalibus flammis alligati habebunt. Mat. 25. Qui paratus est diabolo & angelis eius, cui nunc reseruantur. 2. Pe. 2. causantur Te ante tempus cruciari, si ab hominum cruciatu, nimio odio exagitati, arceantur. Sentiebant etiam Iesu vocem efficacem & omnipotentem, cui volentes nolentes parere cogerentnr. Iesus, quo omnibus notior esset miraculi magnitudo, Mar 5. interrogauit eum: Quod tibi nomẽ est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra re

gionem. Nullum est magnum peccatum, sine magna caterua vitiorum. O peruersam dæmonis malitiam, non deprecatur veniã, nõ aliud beneficiũ petit, vt ipsi sit melius: pro beneficio ducit, si liceat illic viuere, vbi plurima sit nocendi occasio. Sapien. 2. Inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum. Sic venit in paradisum, in serpente decipiens mulierem, Gen. 3. Sic intrauit Iudam, vt domini perficeret traditionem, Ioh. 13. Sic commouit Dauid vt numeraret populum, 2. Reg. 24. quid plura? nusquam non cessat impugnare sanctos. Hinc contra Iob affuit inter filios dei, Iob. 1. Vnde Lu. 22. ait dominus: Simon, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Ecce vnde victoria. Iaco. 4. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Sed præmisit, Appropinquate deo. 1. Pet. 5. Cui resistite fortes in fide. Non enim quantum vult, potest, sed quantum deus pro nostra exercitatione permittit, vt patet Iob primo. & hic. Vnde sequitur:

Erat autem non multum ab eis grex multorum porcorum pascens. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes, abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, & venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt hęc omnia, & de iis qui dæmonia habuerant. Et ecce tota ciuitas exiit obuiam Iesu: & viso eo, rogauerunt eum, vt transirent à finibus eorum.

Dęmones ergo videntes se virtute diuina vehementer vrgeri, ne sine noxa abirent, tanta erat malitia, hoc deprecabantur, quo vel suffocatis porcis, contristen

dominos illorum, vt ne Christum susciperent. Dominus autem qui nouit malis malorum conatibus vti in bonum, concedit, quo crudelitatem illorum erga homines commonstret, nisi auerterentur per deum, & miraculum euidentius redderetur & famosius, ac Gerasenis occasionem pręstaret conuersionis, per impetum immaturę mortis quam fugiunt omnes. Pestilente enim flagellato, stultus sapientior erit, Prouer.19. necnon vt hominis nobilitas declararetur, ob cuius salutem, cæterarum rerum quanuis grauis iactura est negligenda. Amb. Dignior bestijs est homo, quum pro duorū hoim salute duo millia porcorum perierint, Mar.5. Caueant homines, ne porcorum similes inueniantur, in luto voluptatum versantes: in tales enim animos commigrant dęmones, mittentes illos pręcipiti perditione in mare huius vitæ, vt suffocentur. Solicitudo enim seculi & fallacia diuitiarum suffocant verbum, Mat.13. Hiero. Erubescat Manichæus. si de eadem substantia & eodem autore hominum bestiarumque sunt animæ, quomodo ob vnius hominis salutem duo millia porcorum suffocantur? Ex hoc intelligimus, quod cum spiritus maligni intrant in homines immūdos, non mittit eos deus, sed permittit idipsum efflagitantibus eisdem spiritibus: quodque sine diuino permissu non possunt ne in porcum quidem vilissimum animal intrare, tanto minus quę bona sunt cōtingere. Non enim possunt, nisi quantum permittuntur: imo coartantur, ne tantum possint quantum volunt, Iob.1. Mar.5. Qui autem pascebāt eos, fugerunt, & nunciauerunt in ciuitatem & in agros. & egressi sunt videre quid esset factum, & venerunt ad Iesum. Et vident illum qui à dęmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanę mentis, (Luc.8. ad pedes eius) & timuerunt. Et narrauerunt illis qui viderant, qualiter factum esset ei qui dęmonium habuerat, & de porcis. Luc.8. Et rogauit eum omnis multitudo Gerasenorum, vt discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Fugerunt pastores, tam insolito stupendoque miraculo territi, & ne damnum ipsis imputaretur. Bonus ille

pastor ouium, succurrit periclitanti gregi, Iohan. 10. Cæterum vbi deplorati perditique gregis pastores sunt similes, & internecione perit grex, & pastores territi nihil aliud quàm fugiunt. Viderunt duos homines ex nudis iam vestitos, ex phreneticis sonos, ex rabidis quietos, adeo vt sederent ad Iesu pedes, agnoscentes autorem suę salutis. Sed quoniam erant crassi malique, magis metuebant virtutem Iesu, quàm amabant bonitatem: ac pluris faciebant iacturam porcorum, q̃ salutẽ hominum: tristitia affecti, timebant ne grauius quiddã essent passuri: rogabant vt discederet à finibus eorum. Qui si pernouissent eum, obnixe rogassent vt venire dignaretur in fines eorum, hoc facturus in animis illorũ, quod in duobus fecerat dæmoniacis. Erat enim fuga pastorum occasio salutis, sed ipsi intelligere neglexerunt. Oportebat enim mirari virtutẽ seruatoris, & illi credere. Qualis enim esset vita illorum, porci declarabãt, quos dæmones hominum vicarios sibi postularunt. Disce ergo quod vbi vita est porcina, non manere Christum, sed diabolum. Lu. 8. Iesus autem ascendens nauim, reuersus est, & rogauit eum vir à quo dęmonia exierãt, vt eum eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit deus. Et abijt per vniuersam ciuitatem, prędicans quanta illi fecisset Iesus. Mar. 5. Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui. Rogabat ergo vt liceret esse in illius comitatu, cui salutem debebat, & ne, si quando dęmones eum inuenissent solum, iterum se adirent. Dominus autẽ illũ sua virtute saluũ remisit, malẽs illum habere pręconem quàm comitem, quod id magis multorum expediret saluti. Vide quàm alienus à fastu dominus: non enim dixit, annũcia quę ego tibi feci, sed deus. ipse tamen curatus, diuina illustratione edoctus, tanquam gratus, per omnes ciuitates prædicabat, qualis fuisset, & qualis esset beneficio Iesu factus. Ea regio decem ciuitates complectitur, vnde & decapolis dicta. Nec inanis fuit omnino dęmoniaci prædicatio. credidere multi, & admirati sunt.

Mar. 5. Et cum ascendisset Iesus in nauim, rursum trans fretum conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Luc. 8. Et factum est cum redisset Iesus, excepit illum turba. Erant autem omnes expectantes eum. Hac imagine nimirum docuit nos dominus Iesus, nullis quamlibet impijs, non esse non offerendam euangelij gratiam: inuitis tamen & aspernantibus non esse obtrudendam, sed rursus ita discedendum ab illis, vt scintillam aliquam relinquamus verę pietatis, olim fortassis per occasionem emicaturam. Reuersus est itaque Iesus vnde venerat, videlicet in Galilæam, vbi iam celebris erat & admirandus omnibus. Redeuntem excepit ingẽs multitudo, quę magnis desiderijs expectarat Iesu reditum à Gerasenis.

De paralytico sanato, Mat. IX. Mar. II. Luc. V.

ARTICVLVS XXXIII.

Mat. 9 M

ET ascendens Iesus in nauiculam, trans fretauit, & venit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacẽtẽ in lecto, Videns autem Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.

Ostendit diuinę benignitatis magnitudinem omnibus obuiam & paratam, quę plus semper præstat quã postuletur. Conscensa ergo naui traiecit, quo naturæ assumptę declarat veritatem, & nos informat, mare huius seculi non nisi per lignum crucis transire, & ad salutis portum peruenire. Chrysostomus. Nauigio transiit, qui pedes potuit: non sic mundani, qui ambulant in magnis & mirabilibus supra se, humilia de se non

ſentientes. Mar.2.Et iterum intrauit Capernaum poſt dies octo: & auditum eſt q in domo eſſet, & conuenerunt multi,ita vt non caperent neque ad ianuam, & loquebatur eis verbum. Luc.5. Et factum eſt in vna dierum, & ipſe ſedebat docens.Et erant phariſæi ſedentes & legiſdoctores,qui venerant ex omni caſtello Galilææ & Iudææ & Ieruſalem,& virtus domini erat ad ſanandum eos.Hinc hominem difficilimi morbi ſanat, vt ſanando tantum morbum, ſanaret & mirabilem phariſæorum inſaniam,qui non ad diſcendum,ſed inſidiandum aduenerant Ieſu,cuius gloria ſuam obſcurari temebant. Vere virtus domini erat ad ſanandũ,non tam corporaliter q̃ ſpiritualiter in anima.Pſalm.102. Qui ꝓpiciatur oĩbus iniquitatibus tuis, qui ſanat oẽs infirmitates tuas.1.Cor.1.Nos prędicamus Chriſtũ crucifixũ,Iudęis quidẽ ſcandalum,gentibus autem ſtultitiam:ipſis autem vocatis Iudęis atque Græcis, Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam.Verum virtutem,quocunque fugias,ſua ſequitur gloria,non aliter quã vmbra corpus.Quemadmodũ enim dominus Bethleem cunis ſuis nobilitauit,Nazareth educatione celebrẽ reddidit,Aegyptum fuga ſua felicem fecit,ita Capernaum freqũẽti commoratione,atque inibi proditis miraculis velut adoptauit in patriam. Huc autem veluti furtim reuerſus eſt,prius abdens ſeſe in domum,q̃ aduentus ipſius innoteſceret vulgo.Verũ vt nõ poteſt latere ſol,ita nõ poteſt eſſe clam dominus Ieſus.Beata domus, in quam immigrauit dominus Ieſus,& à qua nunquam recedit.Ioh.14.Si quis diligit me,ſermonem meum ſeruabit: & pater meus diliget eum,& ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.1.Ioh.4. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate,in deo manet, & deus in eo.Dominus ergo docens nos, vbique primam habendam eſſe rationem animarum,poſteriorem corporum,in primis impartiebat eis ſermonem euangelicum,quo ſanantur animorum morbi. Totus autem Ieſus,quoniã fons erat omnis ſalutis, nihil aliud ſpirabat,q̃ vim quandam diuinam ad ſanandos homines,cu

ius rei gratia venerat in terras. Luc. 4. Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Luc. 5. Et ecce viri portantes in lecto hominem. (Mar. 2. qui à quatuor portabatur.) qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum: & non inuenientes qua parte illũ inferrent præ turba, ascenderunt super tectũ, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in mediũ ante Iesum. Morbus erat insanabilis, iamque inueteratus, aditus importunus, & tamen certam spem illis porrigebat domini bonitas cum pari potentia coniuncta. Tantũ in hoc labor erat, vt miser veniret sub oculos Iesu. Siquidem ille iam sanitati proximus est, qui relictis latebris peccandi, vt miserabilis semet offert cõspectui Iesu, suam agnoscens calamitatem, & illius expectans benignitatem. Hiero. Paralysis, typus est corporis, quo piger iacet in mollitia carnis, habens desiderium salutis: & corporis ignauia, & duplis cogitationibus, ac si eneruat⁹ in mẽbris, offendit: quẽ quatuor portant, quorũ per fidem paralytico dimittũtur peccata, s. prudentia & fortitudo, tẽperantia & iustitia. Morbus erat nulli nõ miserandus, sed longe miserabilior erat animus vitijs obnoxius. Vnde dominus declarans morbũ esse ex peccato, primum soluit peccatum. Turba ergo quæ in foribus nolebat locũ dare misero, coacta est ex alto labenti cedere. Quid autem inter hęc mitissimus medicus? Non exprobrat impudentiã & importunitatem, non destomachatur abominando spectaculo irruptũ sermonem suũ, sed potius approbãs ardorẽ fidei baiulorum, quanuis oportuit non minorem esse fidem ægroti, qui sic demitti se vel iusserit, vel passus sit, ostendẽs simul, esse diuinius ac magis appetendum, liberari à morbis animorum, quàm corporum, cõuersus ad decumbẽtem, vt circunstantibus fidem etiam atque etiam cõmendaret, bono animo, inquit, esto fili. Hier. O mira humilitas, despectũ & debilẽ & totis mẽbrorũ cõpagibus dissolutum, filiũ vocat, quẽ sacerdotes tãgere dedignabãtur. Filius siquidẽ creatiõe. Deut. 32. Nonne ipse est pater tuus, qui possedit, fecit, & creauit te? Nũc autem fi-

de & peccatorũ remiſsione. Ioh. 1. Dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri, his qui credunt in nomĩe eius. Gal. 3. Oẽs vos filij dei eſtis per fidẽ quę eſt in Chriſto Ieſu. Sic & Zachæus quęrẽs videre dominũ quis eſſet, filius dictus eſt Abrae, Luc. 19. Cõfide, ait, oĩa enim poſsibilia ſunt credẽti, Mar. 9. Sic cæcis ait, Mat. 9. Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Secundũ fidẽ veſtrã fiat vobis. Lu. 5. Homo, remittũtur tibi peccata tua. Aug. Hominẽ vocat, quia peccator: filiũ, quia peccata remittũtur. Gloſ. Tu homo peccator es, ego deus q peccata dimitto. Amabilis iſte medicus qui purgat naturã, annihilat culpã, & præſtat gratiã. Luc. 5. Et cœperunt cogitare ſcribę & phariſæi, dicẽtes: Quid eſt hic q loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus deus? Qnũ foris nõ auderẽt propter turbã, in corde murmurabant, deum nõ reuerẽtes, ſed homines. Eruditio enim literarum ſacrarum eos nihilo reddebat meliores, ſed ad calumniãdum propenſiores. Non enim dixerat, Ego remitto, ſed remittuntur. Sed ipſi ad calumniandũ nunquam non procliui, ſic acceperunt, quum diuinam quãdam potentiam hæc vox ſonaret. Sacerdotes pro peccatis orabãt, Leuit. 5. &c. hic autem homo quum ſit, dei poteſtatem ſibi vſurpat. Eſa. 43. Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas. Hinc morti ipſum obnoxiũ iudicabant, quum blaſphemus iubeatur lege occidi, Leu. 24. Iob. 14. Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es? Hinc Pſalm. 50. Cor mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Sciendum quòd autoritatiue & principaliter peccata remittit deus, miniſterialiter homo. Iohan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, gratia formaliter, tanquam forma omne contrarium ſibi expellens. Quia ergo, vt dicit Beda, pro culpa animę corpus infirmatur, ideo prius animam oportuit curare, docens hoc medicos, verus medicus animarum, vt quum ad corporum curam vocantur, ꝙ primum & ante omnia ingerant ęgrotis, vt animarum medicos aduocent.

Et cum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quid eſt facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula? Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et ſurrexit & abijt in domum ſuam. Videntes autem turbæ, timuerunt, & glorificauerũt deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.

Ieſus autem qui diuinam poteſtatem ſuam remittẽdis peccatis ſubindicauerat ſcribis, etiam peculiari ſigno declarat eandem, declarãs ſeſe nõ latere, quid quiſque cogitet. 1. Reg. 16. Homo videt ea quæ patent, deus autem intuetur cor. Hier. 17. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego dominus ſcrutans cor & probans renes, gloſ. Volens dominus ſaluos facere peccatores, & occultorum ſe reuelatione deum demonſtrat. q. d. Ea poteſtate qua cogitationes veſtras intueor, poſſum etiam hominibus peccata dimittere. Vt quid peruerſe iudicatis inuidia excæcati? ſiquidem ex ſcripturis & operibus cognoſcere poterãt, ipſum eſſe per quem ſalus promittebatur. Iohan. 5. Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Si crederetis Moſi, crederetis vtique & mihi, de me enim ille ſcripſit. Iohan. 10. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me. Hieronymus: Vtrum iſti paralytico peccata dimiſſa fuerint, ipſe ſolus nouerat qui dimittebat: ſurgere autem & ambulare, omnibus manifeſtum erat qui videbant. Fit ergo viſibile ſignum, vt probetur inuiſibile. Accipite ergò viſibile documentum, quod filius hominis habeat in ſeſe perpetuam ac propriam potentiam in terris remittendi peccata cunctis, qui ſyncera fide quærũt ipſius opem, In terra, ait, quia in inferno nulla

est redemptio. Psalm. In cælo non est peccatum. Matt. 16. Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Mar. 2. Tibi dico, surge. Ad hanc vocem alacer erexit sese, quasi nũquam sensisset aliquam paralysim: ac sublato in humeros lectulo, per confertam hominum multitudinem egressus est. Datus est locus exeũti, qui negatus est aduenienti: & qui prius decumbens gestabatur à quatuor baiulis, nunc etiam lecto gestando sufficit. Chrysostomus: Id quod fuit signum infirmitatis, fit signum sanitatis. Glos. Magna virtus, vbi sine mora salus imperium comitatur. Luc. 5. Et confestim cõ surgens coram illis, tulit lectũ suum in quo iacebat, & abijt in domũ suam magnificans deum. Quemadmodum in miserijs ad deum recurrimus auxiliũ petentes, Psalm. 6. Miserere mei domine quoniã infirmus sum 2. Par. 20. Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. sic post acceptum beneficium gratias agere debem⁹, ne ingrati inueniamur. Psalm. 102. Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius. 1. Thes. 5. In omnibus gratias agite. Luc. 5. Et stupor apprehendit omnes, & magnificabãt deũ, & repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie. Mar. 2. Abijt inde coram omnibus, ita vt mirarentur omnes & honorificarent deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus. Glos. Merito qui aderant, relictis blasphemijs, stupentes ad laudem conuertuntur tantæ maiestatis. Ex tanto nanque prodigio, magnitudinem potentiæ, sanctitatemque domini Iesu pensantes, suam mox fragilitatem & culpam clarius aduerterunt, Imò quasi coacti sunt intueri, vnde orta est formido vltionis diuinę, & pauor reuerentialis ad autorem miraculi, non intelligentes ꝙ Christus in hoc venerat, non vt perderet nocentes, sed vt redderet innocentes. Glorificauerũt deum, qui talem potestatem dedit hominibus, vt simplici verbo & peccata condonaret, & morbum insanabilem adimeret. Dicebant autem inter sese: Cõspeximus hodie mirabilia, quę nec audiuimus vn-

quam facta, neque legimus. Scribis autem sic erat impositum silentium, vt magis etiam exacerbarētur inuidia, nimirum magis quærentibus suam gloriam q̃ dei, qua per Iesum indies illucescentem se videbant obscurari. Quanto anima præstantior corpore, sic curatio animæ difficilior curatione corporis. Sicut autem dominus non solum morbos curat, sed & virtutem dat, sic in morbis animæ curandis virtutem infundit, vt operemur mandatum. Surgendum ergo à carnis illecebris, & caro spiritui subigenda. Galat.5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. & in domum interioris conscientiæ redeūdum, ne peccemus. Psal.118. In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. ac semper corde festinandum in domum non manufactam, æternam in cælis, 2.Cor.5. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus, Heb.13.

De conuiuio Matthæi, vide supra ar.24.m.2.

De ieiunio discipulorum Iohannis, Mat.ix. Mar.ii. Luc.v.

ARTICVLVS XXXIIII.

Matth. 9. N TVnc accesserunt ad eum discipuli Iohannis, dicentes: Quare nos & pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij spōsi lugere quàm diu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nemo autem cō mittit commissuram panni rudis in vestimentū vetus. Tollit enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit. Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur vtres,

& vinum effunditur,& vtres pereũt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conser uantur.

Discipuli Iohãnis qui quodam humano affectu sub inuidebãt Iesu,de magistro suo Iohãne veluti de præstantiori gloriãtes,iuncti pharisæis,adeunt Iesum: nec verẽtur illũ in os calũniari,quod nimis indulgẽter haberet suos discipulos,minusque seuere institueret,q̃ Iohãnes suos,quũ arctiorẽ quãdã disciplinã videretur polliceri.Iohãnes enim quũ esset cõfiniũ legis mox cessaturæ,quædã tradebat quæ nõ prorsus horrebant ab institutis pharisæorum,quum Christus,qui multorum opinione Iohanne videbatur inferior,indulgẽtius ac mollius haberet suos, in his duntaxat quę ad corporales obseruationes pertinent. Duabus autẽ rebus pharisæi potissimũ captabãt apud populũ opinionẽ sanctimoniæ,ieiunijs & precationibus. Mar.2.Et erant discipuli Iohannis & pharisęi ieiunãtes. Luc.5. Quare discipuli Iohannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt,similiter & pharisęi,tui autẽ edunt & bibunt? Non est dubiũ quin præcepta legis ieiunia obseruarẽt. Peccarunt in hoc primo,quia secundum Hieronymum iungebãt se pharisæis,quos nouerant à magistro suo Iohanne cõdemnatos. Mat.3.Secundo,quòd Christũ calumniabantur,quem magistri sui vocibus sciebãt prędicatum. Tertio,se de ieiunio iactitando. Matth.6. Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua,ne videaris hominibus ieiuuans, sed patri tuo qui videt in abscondito. Ad hanc quæstionẽ,quoniã ipsum 2
petebant,non discipulos,dominus clementius respondit,quàm paulo ante fecerat, discipulis suis patrocinans,nos interim docens euangelicam charitatem,quę lenis est malis proprijs,diligentiorem esse in propellẽdis malis alienis. Hinc responsionem ab Iohãnis testimonio mutuatur. Is enim apud eos qui ipsum Christũ suspicabãtur,de Iesu testificans, ait: Qui habet sponsam,spõsus est,Ioh.3.quod cooptet sibi nouã spõsam,id

est,ecclesiam, veteri mortua, hoc est,synagoga, Iesum iudicans sponsum, se autem amicum sponsi. Hunc sermonem eis ad memoriam dominus reuocauit. Psalm. 18. Tanquam sponsus procedens de thalamo suo. 2. Corin. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Filij sunt, qui fidem habent per dilectionem operantem, Gala. 5. & 3. Omnes vos filij dei estis per fidem. Luc. 5. Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est spõsus, facere ieiunare? In his quę corporis sunt, & ad legis accedunt cæremonias, lenior est nostra institutio: sed in his quæ sunt animę, lõge seuerior est. Teneri adhuc sunt, ac toti pendent à sponso. Huius nõ erit illis diuturna copia. Veniet autem tempus quum orbabuntur sponso: tum hausto spiritu cęlesti facti firmiores, non solum ieiunabunt, idque sua sponte, verũ etiam fortiora magisque mascula pręstabunt volentes & alacres. Nolite eis interim inuidere hanc lętitiam, non diu duraturam. Sinite illos hac indulgentia leniter duci ad perfectiora. Nam gaudij magnitudo non sinit eos, quàm diu cum ipsis est sponsus, meminisse tristium. Mœstum autem quid est ieiunium, non natura sui, sed comparatione illorum qui adhuc infirmiores sunt. Nam perfectioribus qui ad sublimioris philosophię fastigium peruenire volunt, iucunda quædam res est & valde amabilis. Discipuli mei, quoniam per me custodiuntur, ieiunio non indigent: quum autem corporalem abduxero, per ascensionem, ipsis pręsentiam, Iohan. 16. Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem, diuinitate semper cum ipsis permansurus. Mat. 28. Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, & missi fuerint ad prædicandum, tunc ieiunabunt & orabunt, vtpote ad maiora se præparantes. Actu. 13. Ministrantibus autem illis & ieiunantibus, Mar. 2. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioqui aufert supplementum nouum à veteri, & maior scissura fit. Vetera veteribus, noua nouis congruunt: quæ si misceas, non solum inanem consumis operam, verumetiam eos quos

in melius mutare conaris, reddis deteriores. Donec renatus quis fuerit, & veteri homine deposito per passionem meam, nouum hominem induerit, non potest seuiora ieiunij & continentię sustinere præcepta, ne per austeritatem nimiam, etiam credulitatem quam nunc videtur habere, amittat. Roma. 12. Rationabile obsequium vestrum. Eccés. 7. Noli esse iustus multum, neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas. Vinum nouum in vtres nouos mittendum est, & vtraque conseruantur. Lu. 5. quia ferunt vim vini, nec dissiliunt feruescente vino. Ego meos totos nouos esse volo, eosque mihi paulatim sic fingo, vt olim fortes ac firmi queant euangelicæ doctrinæ vim perferre. Iohannes vetustis vtribus non est ausus aliud, quam vetus vinum committere. Nihil earum rerum meis præcipio, quę quicquam habent confine cum carnali legis obseruatione, ne si vel paululum admisero, toti relabantur eo vnde volo eos totos esse alienissimos. Scio quam sit difficile, nouam hanc & spiritualem doctrinam commendare ijs qui iam diu veteribus assueuerunt. Vix enim placet quicquam diuersum cuiquam, ab eo qui diu assueuerit. protinus enim offenditur ad gustum inusitatæ rei. Lucæ quinto. Et nemo bibens vetus, statim vult nouum: dicit enim, vetus melius est. Nam carnalibus spiritualia dulciter non sapiunt, quanuis in se dulcissima sint, primæ Corint. secundo. Animalis homo non percipit ea quę sunt spiritus dei. Ephe. quarto. Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestrę, & induite nouum hominem, qui secundum deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Sugillat seruator pharisæorum inueteratam in maiorum traditionibus mentem, & ob id minus idonei euangelio.

De puellę suscitatione & de hęmorrhoissa, Mat. IX. Mar. V. Luc. VIII.

ARTICVLVS XXXV.

Mat. 9 O

Haec illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens Iesus, sequebatur eum & discipuli eius.

Quàm benigne dominus pijs supplicantium succurrat votis, declarat, quo nobis fidutiam postulandi tribuit. 2. Cor. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Luc. 8. Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogę erat, & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum, vt descẽderet in domum eius, quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hęc moriebatur. Mar. 5. deprecabatur eum multum, dicẽs: quoniam filia mea in extremis est. Quia enim proprium est rogantium, propriam augere miseriam, ideo vt amplius prouocaret dominum, dixit eam mortuam, prout Matthęus dicit. Ilico ergo benignus Iesus, Mar. 5. abijt cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum. Ecce inter eundum alterius occasio miraculi.

a Et ecce mulier quae sanguinis fluxum patiebatur annis duodecim, accessit retro & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. At Iesus conuersus, & videns eam, dixit: Confi-

de filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.

Mulier bis misera, postquam malę valetudini acces serat inopia. Mar. 5. quæ fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquã profecerat, sed magis deterius habebat, cum audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius. Dicebat enim &c. Postquam ergo cœpit diffidere medicis, cœpit esse saluti vicinior. Deus enim nulli libentius opitulatur, quam quem humana destituere præsidia. Hęc cum summam fidutiam de Iesu concepisset, quũ immunda esset, ob pietatem non accessit manifeste, ne repulsam pateretur: & quanuis putabat se latere, sperabat tamen se sanitatem consecuturam si tangeret: & accessit retro, atque tandem eluctata per collidentium se globos hominum, tetigit extremam oram vestis illius, quę in compressu multitudinis huc & illuc ferebatur. Luc. 8. Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Iudęi enim sicut religione, ita & vestitu erant distincti ab alijs nationibus. Num. 15. Loquere filijs Israel, vt faciant sibi fimbrias per angulos quatuor palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: quas cum viderint, recordabuntur omnium mandatorum domini, nec sequentur cogitationes suas, & oculos per resvarias fornicantes, sed magis memores præceptorum domini faciant ea, sitque sancti deo suo. Mar. 5. & confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore quia sanata esset à plaga. Rabanus: In desperatis causis magna gratia extrema necessitas. vnde desperans hæc mulier ab omni humano auxilio, didicit ex vestimentis Christi habere salutem: & docuit nos, quantum sit corpus in sacramento susceptum, quę in fimbria tantum monstrauit salutis. Credidit, dixit, & tetigit: quia his tribus, fide, verbo & opere, omnis salus acquiritur. Sanguinis patitur fluxum, qui ingenti carnalium delectationum fluxu pollutus fluit, atque à cœtu iam fidelium segregatur. Psalm. 50. Libera me

de ſanguinibus deus deus ſalutis meę. Tangat ergo manu fidei, quia virtus de illo exit & ſanat omnes. Lucę 6. Iaco. 4. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Mar. 5. Et ſtatim Ieſus cognoſcens in ſemetipſo virtutem quę exierat de illo, conuerſus ad turbam, aiebat: Quis tetigit veſtimenta mea? Gloſ. Non quęrit vt doceatur, ſed vt mulier confiteatur ad miraculi manifeſtationem, in dei laudem, & aſtantium ædificationem, ac archiſynagogi confirmationem. Ieſus enim pro ſuo beneficio nihil aliud pręmij flagitat, niſi confeſſionem mali, & agnitionem clementiæ diuinæ. Luc. 8. Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum illo erāt: Pręceptor, turbę te comprimunt & affligunt, & dicis, quis me tetigit? Etenim Ieſum euntem in ędes archiſynagogi denſiſſima hominum turba comitabatur, partim quia non poterat diuelli à Ieſu, partim quo ſpectatores fierent rei gerendę, & rogantis nobilitas acuebat ſpectandi deſiderium. Et dixit Ieſus Luc. 8. Tetigit me aliquis. Nam & ego ſenſi virtutem de me exiſſe. Subindicabat non ſe de vulgari contactu loqui, de quo ſentiebant diſcipuli. Mar. 5. Et circunſpiciebat videre eam quę hoc fecerat. Luc. 8. Videns autem mulier quia non latuit, tremens venit & procidit ad pedes eius, & ob quam cauſam tetigerit eum, indicauit coram omni populo, & quemaamodum confeſtim ſanata ſit. Hęc dominus teſte turba prædicari voluit, non vt pudefaceret mulierculam, aut ſibi laudem apud homines vindicaret, ſed vt exemplo doceret omnes, quantum valeret firma fidutia, ac mulieris exemplo confirmaret fidem archiſynagogi, quam intelligebat nonnihil vacillare, ſimulque phariſæis ſuam exprobraret incredulitatem. Hieronymus: Iuxta legem qui mulierem menſtruatam & ſanguine fluentem tetigerit, immundus eſt, Leui. 15. hæc ideo tāgit dominum, vt ipſa ſanguinis vitio curetur. Mar. 5. Ille autem dixit: Filia, fides tua te ſaluam fecit. vade in pace, & eſto ſana à plaga tua. Pius dominus mulierem trepidam ac metuentem, ne iratus dominus ſuum beneficium repeteret, cōſolatus eſt. Bono ani-

mo esto filia. fides tua te saluam fecit. Ideo filia, quia fides tua te saluam fecit. Non ait, Ego te saluam feci, quo vanam gloriam vitandam ostenderet, & fidei meritum extollere. Vade cum pace, tranquillo ac securo animo. Volo enim vt hoc meum beneficium sit tibi perpetuum. Mar. 5. Adhuc eo loquente, veniunt nuncij ad archisynagogum, dicentes: quia filia tua mortua est, quid vltra vexas magistrum? Nam viuę salutem dare posse credebant, mortuę vero vitam reddere non posse, & ideo non esse causam, vt pergat molestare Iesum. Luc. 8. Iesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellę: Noli timere, crede tantum, & salua erit. Vidit enim obstupuisse & consternatum esse animum ipsius, quare blando ipsum subleuauit alloquio.

Et cum venisset Iesus ad domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non enim est mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intrauit & tenuit manum eius, & dixit: Puella, surge. Et surrexit puella. & exijt fama hæc in vniuersam terram.

Luc. 8. Et cum venisset ad domum, non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, Iacobum & Iohannem, & patrem & matrem puellę. Flebant autem omnes & plangebant illam. Solet enim vulgus hominum acerbius ferre mortem iuuenum quàm senum, quum nihil sit optabilius quàm tum emori, quum dulcissimū est viuere, priusquam animus multis huius vitę malis contaminatus est. Non enim refert quàm diu vixeris, sed quam bene. Sapien. 4. Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ętas senectutis vita immaculata. Placēs deo factus est dilectus, & viuēs inter peccatores, trāslatus est. Rapt' est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & incon-

stantia concupiscentię trãsuertit sensum sine malitia. Consummatus in breui, expleuit tempora multa Placita enim erat deo anima illius. propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Esa.65. Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus. Quod autem deriserunt eum, scientes quia mortua esset, Luc.8. testimonium amplius dederunt miraculo quod vere mortuam suscitarit. Erat quidem alijs mortua, à quibus excitari non potuit, sed non ipsi, qui facilius à morte posset excitare, quàm alius à somno. Deo enim omnia viuunt. Sed ipse ob hoc non desistabat ab incepto, docens nos, nõ ob prauorum derisionem iter bonorum operum deserere inceptum. Sic Dauid à Michol derisus, ait. 2. Regum. 6. Ludam coram domino, & vilior fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis. Hieronymus: Non erant digni vt viderent mysterium resurgentis, qui resuscitantem deridebant, & ne gloriam affectare videretur. Mar.5. Et tenens manum puellę, ait: Thabita cumi, quod est interpretatum, Puella, tibi dico, surge. Syrorum lingua est. Et confestim surrexit puella & ambulabat. Quo certior esset fides miraculi, non solum vitam reddidit, sed & vires & alacritatem. Si mortuus fueris peccatis, tunc surges quando apprehendet manum tuam, ita vt opereris. Psalm.143. Emitte manum de alto, libera me & erue me. & 72. Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, eiecta turba, & tumultuatione sedata. Beda: Nisi secularium curarum multitudo à corde eijciatur, anima quæ intus iacet mortua, non suscitatur. Dum enim se per vniuersas cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. Notandum quod mulierem saluauit fide propria, filiã mortuam fide aliena. Hinc admonet Iohannes. 1. Iohan. 5. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Rom.6. Stipendia peccati mors. Ideo Rom.10. Fratres, voluntas quidem cordis mei & obsecratio ad deum fit pro illis ad salutẽ. Quisquis ergo à morte animę, Chri-

sto manum sibi confortante resipiscit, non modo resurgere à sordibus vitiorum, sed & in bonis continuo proficere debet operibus, ac tunc necesse habet pane verbi satiari diuini. Eccl. 15. Cibauit illum pane vitę & intellectus. Matth. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. & sacrosancti altaris particeps effici. Luc. 8. Et iussit illi dare manducare. Mar. 5. Erat autem annorum duodecim. Et obstupuerunt stupore magno. Et præcepit illis vehemẽter, vt nemo id sciret. Quo mors fuerat flebilior ob teneram puellæ ætatem, hoc vberius erat gaudium de resuscitata. Iesus autem nec pręmium exigens ab illis, nec gratiarum actionem, tantum mandauit vt darent illi cibum. Nam edere, non solum vitę, sed & prosperæ valetudinis indicium est. Promulgari autem prohibuit, simul vt ipse vitaret suspicionẽ affectatæ gloriæ. Hoc potissimum agendum erat apud synagogæ primores, qui nihil non faciebant ad laudem humanam emerendam, simul vt illi maiori cum fide prædicarẽt quod gestum erat, etsi tacere iussi, tamen pharisęis suis, & synagogæ proceribus rem gestam quam viderant, denarrarent. Virtus enim diuina occultari nõ potest. Mar. 6. Et egressus inde, abijt in patriam suam, & sequebantur eum discipuli eius.

De duobus cęcis, Matthęi nono.

ARTICVLVS. XXXVI.

ET transeunte inde Iesu, secuti sunt eũ duo cęci, clamantes & dicentes: Miserere nostri fili Dauid. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cęci, & dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vo Mat. 9 P.

bis Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

Ex rumore miraculorum spem conceperant adipiscendę salutis, pręsertim quum audissent illius beneficentiam nulli non patere, quantumuis humili. Sed quũ eum nec cernere possent neo adire, ingenti clamore, quem sanitatis amor & ardor fiducię exprimebat, procul appellabant Iesum, ac precibus addentes blandimentum, filium Dauid nominant in salutem missum. Matt. 22. Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei: (pharisęi interrogati) Dauid. Distulit dominus in via beneficium, quo euidentius fieret miraculum, semper hoc agens, vt Iudęos ad crudelitatem prouocaret, ac pharisęis suam incredulitatem multis modis &
2 rebus exprobraret. Porro quum ventum esset ad ędes, admissi sunt, qui pertinaci spe fuerant secuti. Hieronymus: Primum eorum discutitur fides, vt sic verę fidei lumen accipiant. Omnia enim possibilia sunt credenti. Marci nono. Dominus ex humilitate fugiens iactantię gloriam, prohibuit diuulgari: illi autem gestientes noua felicitate, tanto magis sparserunt famam Iesu per vniuersam illam regionem, non vt inobedientes, sed vt grati. Nam etsi gloria vana fugienda, beneficiatus tamen esse debet gratus. Et ob id dominus apud se manentes vult nihil dicere, narrare vero apud alios gloriam dei.

Egressis autem illis, ecce obtulerunt illi hominem mutum, dęmonium habentem: & eiecto dęmonio, loquutus est mutus: & miratę sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israel. Pharisęi autem dicebant: In principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Longe miserrimus oblatus est, dęmonio obnoxius, quod linguæ vsum adimebat, vt homo nec mentis esset compos, vt salutem optaret: nec linguę, vt postularet. Vnde quum non esset morbus naturalis, per alios est adductus, neque fides ab eo exacta, sed statim curatus. Hieronymus: Sicut cæci lumen recipiunt, sic & muti ad loquendum lingua laxatur, vt confiteatur eum quem ante denegabat. Turbę ergo demirantes tantam celeritatem miraculorum, æque paratam in omni (quamlibet immedicabilium) genere, dicebant: Nullus vnquam exortus est in gente Israelitica, qui tam multa prodigia tam facile patraret. Nam potestate, non precatione curabatur prophetę. Iohannis. 15. Si opera non fecissem in eis quę alius nemo fecit, peccatum non haberent. Cotra pharisæi iam indies gliscente liuore cęci, quum quæ gerebantur in oculis omnium, inficiari non possent, tamen vt animos multitudinis illum suspicientis, ab eo alienarent, calumniantur illum eijcere dęmonia non virtute diuina, sed ope principis dęmoniorum Beelzebub. Hieronymus: In turba confessio nationum est: pharisęi autem quia virtutem dei negare non poterant, opera calumniantur, de quibus Mich. 3. Audite principes Iacob & duces domus Israel: Nunquid non vestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonum, & diligitis malum? Qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum. Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollę. Summę stultitiæ sermones ipsorum. Esto quod dæmones eijceret vti seruiens principi dæmonum, quod est impossibile: morbos igitur & peccata quomodo soluebat, & regnum dei prædicabat? Dæmon enim contrà morbos auget, (vt patet Iob.) & à deo separat.

De admiratione turbę super doctrina Christi, Matt. xiij. Marc. vj. ARTICVLVS XXXVII.

Marci. 6. Q

ET facto sabbato, cœpit in synagoga docere: & multi videntes, admirabantur in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hęc omnia? Et quę est sapientia quę data est illi? & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis? Nonne & sorores eius hic apud nos sunt? Et scandalizabantur in illo.

Tam atrox malum inuidia, vt semper obscuret bona, nec illa ab inuidis videri sinat. In synagogis publice & libere docuit, quare non potuerunt calumniari à lege diuersa eum docuisse. Hic obfuit euangelico negocio, quod tamen prodesse debuerat, nisi vulgus hominum notis ac familiaribus inuidere mallet quàm fauere, quum exotica stulte miretur, hoc ipso præclarum esse iudicans aliquid, quod è longinquo venerit aliquid. Hinc comprobatur inuidi & insipientes, existimantes ignobilitatem & obscuritatem in causa esse quo quis minus placeat deo. Quid obstaret, magnum illũ in miraculis? Oportebat sane magis gloriari, ꝙ tantum bonum patria illorum protulerit. Mat. 13. Et veniẽs in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita vt mirarentur & dicerent: Vnde huic sapientia hęc & virtutes? Nonne hic est fabri filius? Hieron. Mira stultitia Nazarenorum, mirantur vnde habeat sapientiam sapientia, & virtutem virtus. 1. Cor 1. Nos prædicamus Christũ dei virtutẽ & dei sapiẽtiam. Suspicantur fabri filium, sed error Iudæorũ, salus nostra est & hæreticorum condemnatio. In tantum enim cernebãt hominem

Iesum Christum, vt fabri putarent filium. Luc. 3. Vt putabatur filius Ioseph, Iohannis. 7. Quomodo hic literas scit cum non didicerit? Hila. Vere fabri filius, sed qui fabricat corpus & animam & omnia nostra, æternę vitæ reddit membrorum ministeria. Nam ipse fabricatus est aurorem & solem. Mat. 13. Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioses, & Simon & Iudas? & sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Vnde iste subito factus alius, ad nos redit, docens ac miraculis pollens? An credit sese nobis ignotum esse? Docet Hieron. quatuor modis dici fratres. Natura vt Esau & Iacob, Petrus & Andreas. Secundo gente, qua omnes Iudęi inter se fratres vocantur. Exo. 21. Si emeris fratrem tuum qui est Hebræus. Et Apostolus Roman. 9. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Tertio familia, cum ex vna radice multa generis turba diffunditur. Gene. 12. Abraam filium fratris sui Loth, fratrem nominauit. Ne sit iurgium, inquit, inter me & te, fratres enim sumus. Quartò, affectu. Psalm. 132. Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Istis vltimis duobus modis loquitur euangelium hic.

Fratres quot modis dicantur.

Et dicebat illis Iesus, quia non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & mirabatur propter incredulitatem illorum.

Chrys. Quemadmodum in operibus atque signis non accusant quæ facta sunt, sed falsas confingunt causas, d. In Beelzebub eijcit dęmonia, sic etiam hic non vilipendunt doctrinam, sed ignobilitatem generis respuunt. Ipse verò non conuiciatus est, sed mirabili mãsuetudine respondit, taxans illorum crassum ac nimis populare iudicium, qui hominem non ex ipsius virtutibus, sed ex fortunæ generisque splendore æstimarẽt.

Nam Amos sycomoros vellicans & pastor, in prophetam electus, Amos.7. Hieremias puer spiritu prophetico illustratus, Hier.1. Hieron. Propemodum naturale est ciues semper inuidere ciuibus. Solemus enim familiares homines contemnere, & externos in admiratione habere. Quemadmodum autem medicus non potest benefacere ægroto, qui non recipit pharmacum, non quòd ars medici sit ineffic ax, sed quod culpa sit in ęgrotis, sic dominus ob incredulitatem illorum pauca signa fecit. Hieron. Non quòd dominus illis incredulis facere non potuerit virtutes multas, sed ne multas faciens, ciues incredulos grauius condemnaret. pauca tamen fecit, ne excusationem haberent incredulitatis.

De operarijs in messem mittendis, Matth. ix.

ARTICVLVS XXXVIII.

Matth.9. R

ET circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & curans omnem languorem & infirmitatem. Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati & iacentes, sicut oues non habentes pastorem. Tūc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Iesus itaque tanquam bonus pastor obambulabat, magnis & paruis euangelium prædicans, non considerando potentiam nobilium, sed salutem credentium, animis simul & corporibus omnium mederi studens in synagogis, quo ad audiendum verbum dei solebant conuenire, docens euangelium regni cęlorum: per ipsum enim demonstratur, & ad ipsum ingressus habe-

tur.1. Corint.15. Notum vobis facio fratres euangelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini. Vnde Romano.1. Non erubesco euangelium. Virtus enim dei est in salutem omni credenti. Obiter etiam sanauit omne morbi genus, omnemque speciem malę valetudinis, quo sermoni fidem faceret, & ipsos inexcusabiles ostenderet. Ioh. 15. Si opera non fecissem in eis quæ alius nemo fecit, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. 1. Cor. 1. Quoniam & Iudęi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. Sic Moses mittendus in Aegyptum, ait Exo. 4. Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent, non apparuit tibi dominus. Tunc dominus dedit ei signũ virgę, quę proiecta, versa fuit in serpẽtem &c. Porro quum Iesus videret turbas vndequaque confluentes, & indies frequentiores, iam auidas salutis ac doctrinæ melioris, in pharisæis autem lupos agentibus, non pastores, nullam esse spem gregis, iamque populum miraculis vtcũque pręparatum ad accipiendam euangelicam doctrinam, dixit: Excitatus est ardor plurimorum, qui maturi videntur audiendæ euãgelice doctrinæ. sed vbi sunt qui suscipiant prædicandi docendique negocium? Vbi, qui pure syncereque doceant, neque gloriã humanam neque quæstum affectantes, sed ea synceritate tradentes, qua me videtis tradere? Ezech. 34. Vę pastoribus Israel, qui pascebãt semetipsos. Nõne greges à pastorib⁹ pascũtur? Lac comedebatis, & lanis cooperiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meũ non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum, non alligastis: & quod abiectum non reduxistis: & quod perierat, non quęsistis. Sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia, & dispersę sunt oues meæ, eo q nõ est pastor, & factę sunt in deuorationem omnium bestiarum agri. Et dispersæ sunt, & errauerũt greges mei in cunctis montibus, & non erat qui requireret. Ecce ego ipse super pastores requirem gregem meum de ma-

nu eorum,& cessare faciam vt vltrà non pascant gregem meum,nec pascant amplius pastores semetipsos: ecce ego ipse requiram oues meas,& visitabo eas. Et ego pascam oues meas,& ego eas accubare faciam, dicit dominus. Quod perierat,requiram: & quod abiectū erat, reducam: & quod confractum fuerat,alligabo: & quod infirmum fuerat,consolidabo: & quod pingue & forte,custodiam: & pascam illas in iudicio. Vos autem greges mei,hæc dicit dominus deus: Ecce ego iudico inter pecus & pecus arietum & hircorum. Non ergo oportet negligere tantam hominum multitudinem iam flagrantem studio cælestis doctrinę. Rogate ergo vt ipse mittat. Ro.10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Non enim parui est momenti, sanum habere pastorē. Ecci.10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector ciuitatis, tales & inhabitantes eam. Hinc Moses orabat. Nu.27. Prouideat dominus deus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem hanc,& possit exire & intrare ante eos, & educere eos & inducere, ne sit populus domini sicut oues absque pastore. Hiere.3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum,& pascent vos scientia & doctrina. 1. Pet.5. Pascite qui in vobis est gregem dei, prouidentes non coacte, sed spontanee, secundum deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem glorię coronam. 1. Tim.5. Qui enim bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina. Vnde. 1. Cor. 15. Plus omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia dei mecum. Gratia dei sum id quod sum.

De missione apostolorum, Matt.x. Mar.vi. Luc.ix.

ARTICVLVS XXXIX.

ET conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Hos duodecim misit Iesus, præcipiēs eis & dicens: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Matt. 10. S

Marc. 6. Et vocauit duodecim, & cœpit eos mittere binos. Hactenus quidem dominus per se gessit euangelij negocium, duodecim apostolos interim varijs modis formans atque instituens, velut post acceptum spiritumsanctum in prædicandi munus successuros, eo'que factorum ac sermonum suorum perpetuos testes esse voluit. Verum vt interim ipsi quoque specimen aliquod sui darent in tanti muneris functionem, & viuo adhuc domino, sui periculum facerent, quos ad hoc munus vt præstantissimos selegerat, simul collectos omnes eodem instruit sermone, ne quid inter se discreparent, ab eodem præceptore missi, & ijsdem mandatis astricti, docendi munus cum autoritate delegat, vt ad exemplar quod in præceptore conspexerant, alibi docerent populum. Ab vno mittuntur omnes pari potestate, ne qua nasceretur inter eos æmulatio. Bini, vt fraternæ concordiæ meminissent, & frater fratrem subleuaret. Frater enim qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma, Prouer. 18. Nunc operæ precium est audire quid illis mandauerit, quo've viatico suos legatos instruxerit. At primum quidem præscribit eis prædicandi limites, non quòd vllum hominum genus abominandum duxerit, sed ne Iudæis daret ansam causandi, se spretos fuisse, sibi'que gentes ac Samaritanos fuisse prælatos: simul'que quoniam sciebat Iudæos maxime rebellaturos euangelio, noluit illis quicquam excusationis esse reliquum, sed omnibus esse perspicuum, eos suapte peruersitate submotos à re-

gno dei, & gentes sua simplici fide fuisse receptas. Act. 13. Vobis oportebat primum loqui verbum dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternę vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim nobis præcepit dominus. Postquam enim resurrexit, & glorificatus est, daturus spiritumsanctum, dixit Matth. 28. Euntes docete omnes gentes. Act. 1. Eritis mihi testes in omni Iudęa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ. Sed ad oues, inquit, ite, vt resipiscant ad salutem. nec enim omnes pharisaica sunt malitia infecti, sunt enim & inter hos, oues, simpliciter per ignorantiam errantes, quę doctę monitæque resipiscent, ac vocem audient boni pastoris. Sic Paulus. 1. Timo. 1. Qui prius blasphemus fui & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

Euntes autem prædicate, dicentes: Appropinquabit regnū cęlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dęmones eiicite. Gratis accepistis, gratis date.

Sic auspicabimini prædicationem, quemadmodum à me factum videtis. Primus enim iustitiæ gradus est, abstinere à peccatis: & primus ad sanitatem gradus est, agnoscere morbum. Eodem modo & Iohannes prędicauit, quo & discipuli iussi sunt, Matth. 3. vt desinente lege, secundum Hieronymum euangelium oriatur. Secundum Chrysosto. apostolis concessum est id prędicare. Nihil enim quod ad corpus pertinet, nihil quod ad hos sensus, nec similia Mosi & prophetarum, sed noua quędā & inaudita, qualia priores nō docuerunt, qui terrena hęc bona promittebant, sed regnum cęlorum, & totam illam beatitudinem prędicare iubentur. Erat enim regnum diaboli in hoc mundo, Matth. 4. de quo non est regnum Christi. Iohan. 18. Regnum meum non est hinc. Sancti autem per fidem vicerunt regna, Hebræ. 11. Euangelicam autem fidem hæc sequitur gratia, quam comitatur collustratio animę: quo fit deinde re-

gnum animæ,quo Christus in nobis regnat. Luc.17. Regnum dei intra vos est. Proinde ne desit fides, & obscuris doctoribus & noua docētibus,armat eos miraculis, quo sermoni fidem faciant. Nihil autem sic decet doctorem, vt humilitas & diuitiarum contemptus. Ne ergo superbirent quod talia dona haberent, & darent, ait: Gratis accepistis. & vt diuitiarum essent contemptores,adiecit:Gratis date.1.Cor.4.Quid enim habes quod nō accepisti?Si aūt accepisti,quid gloriaris quasi nō acceperis?Hinc.1 Pe.4.Vnusquisque sicut accepit gratiā, in alterutrū illā administrantes,sicut boni dispensatores multiformis gratię dei.1.Corint.12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Hieronymus: Sicut ego sine precio do vobis hanc potestatem, & vos gratis date,ne euangelij gratia corrumpatur venalitate.Glos.Ne Iudas qui loculos habebat,de prędicta potestate pecuniam congregare vellet, (quemadmodum Simon Act.8.)nequitiam eius reprimit dominus.

Nolite possidere aurum & argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Dignus est enim operarius cibo suo.

Volo vos expeditos hanc obire legationem, nullis onustos sarcinis,nulla solicitudine obstrictos, quo toti vacetis delegatæ functioni. Hisce tribus rebus solet cudi moneta, quæ primum ærea fuit ac ferrea: vtrunque enim significat dictio Græca, deinde argentea,postremo aurea, vt contra acciderit pecuniæ & moribus hominum, qui ex aureis degenerarunt in plus quam ferreos. Mar.6.Et pręcepit eis ne quid tollerent in via,nisi virgam tantum:non peram,non panem, neque in zona ęs,sed calceatos sandalijs & ne induerentur duabus tunicis. Qui diuitias detruncarat, propemodum & necessaria vitę amputat,vt apostoli doctores verę religionis,qui instituebant omnia prouidentia dei gubernari,seipsos ostenderent nihil de crastino cogitare. Quid

quid remoratur euangelij negocium, reijciendum est. Virga subleuat ambulantem, nec remoratur iter, sed promouet. Baculus autem vt onerat, ita aduersus vim gestari solet: quare non tollendus in via, neque pera reponendo commeatui, neque zona reponendis nummis, neque binas tunicas. In duabus tunicis videtur duplex vestimentum ostendere. Non quo in locis Scythiæ & glaciali niue rigentibus, vna quis tunica debeat esse cõtentus, sed quo in tunica vestimentum intelligamus, ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore seruemus. Sandalijs vero, vt plantas pedum aduersus saxorum aut veprium iniuriam defenderent. Nec est quod soliciti sint, cogitantes vnde nudis suppeterent necessaria. Pater enim cęlestis cuius agunt negocium, non sinet operarios fraudari mercede sua. Dixit autem, cibo, non luxu. Neque enim deliciari oportet doctorem.

3 In quamcunque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super illam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

Luc. 19. Et in quamcunque domum intraueritis, ibi manete, & inde ne exeatis. Nec opus est diuerti in diuersoria meritoria, sed primum interrogate num quis sit illic probitate vitę commendatus, & auidus regni cęlestis, in eius ędes diuertite, non mutãtes hospitium, donec euangelij negocium hortabitur in aliam demigrare ciuitatem. Hieronymus: Testimonio vicinorum eligendus est hospes, ne eius infamia prædicatio lædatur, qui dignus efficitur tam quod accipiat quam conferat. Ambrosius: Dat constantię mandatum generale, vt hospitalitatis ac necessitudinis iura custodiant: & ideo domus eligenda, vt mutandi hospitij necessitudinisque violandę causa nõ suppetat. Apostolica doctrina est. 1.

Timot.3. Oportet episcopum testimonium habere ab ijs qui foris sunt. Neque discurrant, vt leues iudicentur aut ventri dediti. Domum ingressi, priores salutate eā. nec enim erit inanis vestra salutatio. benedictio siquidem vestra apud solos dignos manebit.

Et quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pepibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij quàm illi ciuitati.

Mar.6. In testimonium illis. Luc.9. Super illos. Nolo igitur adeo cuiquam vos esse supplices, aut adulantes ob res necessarias, vt si non receperint, puluerem excutiatis pedum in testimonium laboris vestri, quod prędicatio euangelica ad illos peruenerit. Sibi imputent exitium suum qui perire maluerint, quum licuerit sanari: vos nihil aliud venatos esse apud illos, nisi salutē proximorum, vt ne pulueris quidem iactura volueritis illos afficere. Tolerabilius. Ergo & inter peccatores diuersa sunt supplicia.

Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbę. Matt. 10.

Armauerat eos miraculis, de cibis bonam fidutiam illis fecerat apertis dignorum ianuis, instruit nunc de vera prudentia & inuicta patientia, plenaque in deum fidutia, grauia quę ventura erant prędicens, & suam pręscientiam manifestans. Consolatur vero quod dicit, Ego mitto. Istos ergo puniendos deo relinquite, vos ad uersus omnes iniurias seruate mansuetudinem: & ita velitis omnibus prodesse, vt nec à malis lacessiti referatis iniuriam. Non est quod metuatis. mittimini velut oues inermes, simplices, innoxij, in medium luporū, sed à me mittimini. Nolim vos quoque malis illorum

irritatos, verti in lupos: sed hoc modis omnibus agere, vt lupi vestra lenitate deliniti, vertantur in oues. Chrysostomus: Erubescant igitur qui contrafacientes, quasi lupi suos aduersarios persequuntur, cum videant innumeros lupos ab ouibus vinci paucissimis. Et certe quousque oues sumus, aduersarios facile vincimus: cum vero in naturam luporum transimus, tunc superamur. nullum enim tunc à pastore nobis adest patrocinium, qui non lupos, sed oues pascit. Sola in ijs erat mittentis virtus. Vt sciatis quomodo conuersandum in medio nationis prauę atque peruersę, pręstabit serpentina prudentia, ne quam prębeatis ansam calumniandi doctrinam: columbina simplicitas, vt de omnibus bene mereri cupientes, neminem lędatis, ne prouocati quidem. Per prudentiam malum deuitandum, per simplicitatem non faciendum. Quemadmodum serpens colligit se in gyrum ac circulum, ne caput quo modo offendatur: ita nobis faciendum est, vt tueamur caput nostrum Christum, qui per fidem habitat in cordibus nostris, Ephe. 3. reliqua eueniant vtcunque fas est, & auris obturanda, ne vocem audiamus incantantis, Psalm. 57. Sit ergo prudentia simplex, non vulpina. Iob. 36. Simulatores & callidi prouocant iram dei. Ecci. 2. Væ duplici corde, & labij scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus vijs. Prouer. 14. Vir versutus odiosus est. Sit & simplicitas non rudis aut indiscreta. Prouer. 11. Simplicitas iustorum diriget eos. Sapien. 1. Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quęrite illum. Hinc. 2. Cor. 11. Timeo ne sicut serpens seduxit Euam astutia sua, ita & sensus vestri corrumpantur. & excidant à simplicitate quæ est in Christo Iesu.

Cauete autem ab hominibus: Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabũt vos, & ad pręsides & reges ducemini propter me in testimonium illis & gentibus. Cum autem

tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

Cauete ergo ab illis hominibus malis, ne detrimen tum salutis & gratię inferant vobis terrendo vel blan diendo. Hiere. 9. Vnusquisque se à proximo suo custo- 2
diat, & in omni, fratri suo non habeat fidutiam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis ami- cus fraudulẽter incedet, & vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium vt inique agerent, laborauerũt. Mich. 7. Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi clau stra oris tui: quia filius contumeliam faciet patri, & filia consurget aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam: & inimici hominis, domestici eius. Eccl. 32. A filiis tuis caue, & à domesticis tuis attende. Excitabit vestra doctrina magnos in orbe tumultus, ideo animus iam pręparandus aduersus omne malorum genus, ne conturbent cum inciderint. Tradent enim vos tanquam maleficos, in concilia & consessus iudicum & senatorum, flagellabunt vt scelerosos, quin etiam vt reipublicæ subuersores producemini ad pręsides, non ob vestra demerita, sed mea causa. Atque hæc omnia quum prohibere liceat, fieri patiar, vt omnibus testatum sit ac perspicuum, illos suopte vitio perire, qui tot miraculis, tot beneficijs, qui tam obuia doctrina, qui vestra simplicitate, lenitateque prouocati, tã odiose reiecerint salutem oblatam. Quum igitur ad tam multos pauci, ad tam potentes infirmi & inermes, ad tam eruditos idiotę producemini, ne sitis anxij quomodo causam vestram sitis acturi, iudiciorum, legum, forique rudes & imperiti. Vt victus vobis vbique citra vestram solicitudinem suppetet, ita suppeditabitur oratio. Non prohibet sagacem considerationem, quum. 1. Pet. 3. dicatur, Parati semper ad satisfactionem

omni poscenti vos rationem de ea quę in nobis est spe. sed ne in nobis simus præsumentes. Est enim nostrum, confiteri: sapienter respondere, dei. Ne ergo suspiceris naturalem in respondendo esse idoneitatem, ait spiritum sanctum loqui in ipsis. Huius præsidio fretos, non oportet vllis malorum procellis turbari. Luc. 21. Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Actuum. 6. Non poterant resistere & contradicere spiritui qui loquebatur.

Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Nullus enim inter eos pietatis affectus, quorum fides diuersa. Nam frater oblitus germanæ charitatis, pater oblitus pietatis naturalis, filius abiecta omni reuerentia, pios persequetur. Quid multis? Omnibus inuisi reddemini propter odium nominis mei. Non feret hic mundus superbia, ambitione, auaritia, cæterísque vitijs & cupiditatibus vndique corruptus, doctrinam cælestem, nimirum aduersantem studijs suis. 1. Iohan. 3. Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Iohannis. 15. Si de mundo fuissetis, mundus vtique quod suum erat diligeret. Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Galatas. 1. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem (scilicet in malo.) Nam Roma. 15. Vnusquisque proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. 1. Cor. 10. Sine offensione estote Iudæis & gẽtibus & ecclesię dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. Qui perseuerauerit in fide per dilectionem operante, saluus erit. Luc. 9. Nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno dei. Ezec. 33. Cum reces-

ferit iustus à iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis: & cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium & iustitiam, viuet in eis.

Cum ergo persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliā. Amen dico vobis, nō cōsummabitis ciuitates Israel, donec veniat filius hominis.

Cum illa quę plena horroris erant absoluerit, ad feliciora rursus animum deducit. Non iussit cominus persecutores accedere, sed fugere, non solum quo incolumes perseuerent, verumetiam vt hac occasione latius spargatur rumor euangelicæ doctrinæ. Si fuga vergit in detrimentum fidei, iustitię, subditorum, nequaquam fugiendum. Bonus enim pastor animam suam ponit pro ouibus suis, Iohan. 10. Imo Iohan. 3. In hoc cognouimus charitatem dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. O deus meus, quid respondebimus in extremo examine, qui non salutem tuorum, sed tua ad luxum quęrimus? Sin autem personalis est aut videtur persecutio, pro vtilitate ecclesię fugiendum. Sic Christus quandoque fugit, Mat. 12. Iohan. 8. 10. 11. & Paulus Act. nono, Helias, Iezabel. 3. Regum. 18. Non peragetis omnes ciuitates Israel, antequam veniat filius hominis. Cæcitas enim ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret, Roma. 11.

Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, vt sit, sicut magister eius: & seruo, sicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos.

In hoc, exemplum vobis edetur, quanta tolerandæ sint euangelij pręconibus. Quę omnia quidem vel hoc nomine vobis debent tolerabiliora videri, quod me

vidiſtis nullum non probri & afflictionis genus eſſe perpeſſum. Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, alioqui iam non diſcipulus, quia ſuperior & potior. 1. Ioh. 2. Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Hortatur ergo ne timeant propter eum infamię maculis conſpurcari, ſuam erga ipſos familiaritatem manifeſtans, domeſticos vocans. Ephe. 2. Non eſtis hoſpites & aduenę, ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici dei. Hinc eccleſia, domus dei dicitur. 1. Timo. 3. Si ergo me patremfamilias tam indignis conuicijs affecerunt, vt ſpurciſſimo conuicio Beelzebub appellarint, quid mirum, ſi idem audebunt in ſeruos familiæ? Scio graue malum videri infamiam, ac morte propemodum acerbius. Prouer. 22. Melius eſt nomen bonum quam diuitię multæ. ſuper argentum enim & aurum gratia bona. Eccles. 7. Melius eſt nomen bonum quam vnguenta precioſa. Prouer. 15. Fama bona impinguat oſſa. ſed laus eſt, non infamia, quę ob euangelium infertur ab impijs. Diu preſſa laus, maiori cum luce ſolet erumpere. Hinc. 1. Corinth. 4. Per infamiam & bonamfamam, &c. Quid enim glorioſius quā pro Chriſto pati? Philipen. 1. Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolum vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini.

Matt. 10. V Nihil eſt enim opertum, quod non reueletur: & occultum, quod non ſciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.

Oſtendit liberè euangelicam doctrinam omnibus proponendam, nec ob vllius aut gratiam aut metum veritatem deſerendam, quæ finaliter triumphabit. Hiero. Nolite timere perſecutorum ſęuitiam & blaſphemantium rabiem: quia veniet dies iudicij, in quo & veſtra virtus, & illorum nequitia demonſtrabitur. Licet nunc traducant, poſtea tamen claros reddent vos. Sapi. 5. Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos

qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorũ. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, gementes prę angustia spiritus, dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquã do habuimus in derisum, & in similitudinem improperij: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniã, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorũ est. Apocal. 22. Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundum opera sua. Hinc. 1. Corin. 4. Itaque nolite ante tempus iudicare, quo ad vsque veniat dominus, qui illuminabit abscõdita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à deo. Hoc ergo agendum vt laude digna geramus, non vt laudem affectemus. Nihil habet pudẽdum aut celandum euangelica doctrina. fucos nescit. vult in lucem omnium proferri, nec cuiusquam veretur conscientiam. Romano. 1. Non erubesco euangelium, virtus enim dei est in salutem omni credenti. 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudęis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis & Græcis, Christum dei virtutem & dei sapientiam. Quod ergo in secreto vos docui. Matth. 13 Vobis datum est nosse mysterium regni cælorum, illis autem non est datum. Marc. 4. Seorsum discipulis suis dissserebat omnia. publicè & liberè prædicetis. Esa. 58. Clama, ne cesses. quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. & 40. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion, qui euangelizas Hierusalem, exalta in fortitudine vocem tuam. Nam & si non omnes obediant euangelio, Rom. 10. inueniet tamen in quibus fructificet. Esa. 55. Et quomodo descendit imber & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti: sic erit verbũ meũ quod egreditur de ore meo, non reuertetur

ad me vacuum: sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his ad quę misi illud.

Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & corpus & animam perdere in gehennam.

Dicendi libertatem pericula sequuntur. Erunt fortasse qui contemnant infamiam, cæteraque mala, mortem vero quis posset contemnere? Sed breuibus verbis de immortalitate animæ orationē fecit. Iure enim timendi, si totum hominem occiderent: Nunc autem etsi maxime velint, non possunt: quare non timendi inordinato & carnali timore. Prou. 29. Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in domino, subleuabitur. Hinc Esa. 51. Quis tu vt timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet, & oblitus es domini factoris tui? Psalm. 13. Deum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi nō erat timor. Luc. 12. Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciāt. Animę enim vitam naturę nec gratię auferre possunt, quum immortalis sit. Sap. 3. Iustorum animę in manu dei sunt, & nō tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Non excludit timorem naturalem. Cœpit enim Iesus pauere, Marc. 14. Hic tamen timor per rationem moderandus. Is vere metuendus, qui vt totum hominem condidit, ita potest totum hominem æterno damnatum exitio tradere gehennæ. Hiere. 10. Quis non timebit te ô rex gentium? Chrys. Eum qui potest animam perdere, non timemus: eum qui non potest corpus perdere, sed interficere, timemus. Corpus enim quod tyrannus ad tempus extinguit, non perit omnino: reddetur enim in resurrectione longe melius, sed idem. Quid autem refert, an persequutor auferat vitam, an morbus aliusve casus? Certe gloriosius est ob euangelium mortem oppetere, quæ quanquam est violenta, non tamen veniet an-

te diem. Quandocunque veniet, nõ veniet absque prouidentia diuina: nec patietur occidi nos deus, nisi quũ maxime expediet nobis mori. Chrys. Timidorum est mortem formidari. nunc enim munus est necessarium naturę iam corruptæ, quæ non est fugienda, sed tanquam malorum terminus amplectenda. Fiat voluntarium, quod futurũ est necessariũ: offeramus deo pro munere, quod pro delicto redditur. Stipẽdia enim peccati mors. Ro. 6. & 5. Per vnum hominem peccatũ in mundum intrauit, & per peccatũ mors. Hiero. Vallis nemorosa erat plenaque delicijs, vt Hier. 7. in qua lucus idolo consecratus, vbi filios suos dęmonijs initiabãt, quæ gehennon appellabatur, id est, vallis filiorũ Ennon, & cõminatur dominus locũ illũ se impleturũ cadaueribus mortuorũ, vt nequaquã vocetur topheth & Baal, sed pollyandriũ, id est, tumul⁹ mortuorũ: quare futura supplicia huius loci vocabulo designãtur. Duplicẽ aũt esse gehennam, nimij frigoris & ignis, in Iob. 24. plenissime legimus.

Nonne duo passeres asse veneunt? & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.

Hortatur consideratione diuinæ dispositionis, omnia ordinandis & pręmiantis, cor nos habere securũ & imperterritũ. Pro. 28. Iustus quasi leo cõfidẽs, absque terrore erit. Hier. Si sine dei ꝓuidẽtia parua animalia nõ decidũt, quãto magis homo qui a postolica fultus est dignitate? Sap. 8. Attingit à fine vsque ad finẽ fortiter, & disponit oĩa suauiter. & 11. Oĩa in mẽsura & nũero & põdere disposuisti. & 12. Tu aũt dominator virtutis cũ trãqllitate iudicas, & cũ magna reuerẽtia disponis nos. Subest enĩ tibi cũ volueris, posse. Ne tãq̃ derelicti turbarẽtur, ait: An metuitis vos, quos ex oĩb' delegit ad hoc negociũ, ne passur⁹ sit ante tẽp⁹ interire, q̃ adeo nõ negligit, vt etiã oẽs capitis vestri pilos habeat numera-

tos,Hieron.Immensam dei erga homines ostendit prouidentiam,& ineffabilem signat affectum, quod nihil nostrum lateat deum:etiam parua & ociose dicta , eius scientiam non effugiant.1.Corint.15.Mortui resurgēt incorrupti.Hinc de martyribus in 2.Mach.7.legimus: Pôst tertius illuditur,& linguam postulatus,cito protulit,& manus constanter extendit,& cum fidutia,ait: E cælo ista possideo,sed propter dei leges nunc hęc ipsa despicio,quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Si ergo pluris estis patri passeribus innumeris, non est quod metuatis,ne quid in vos possint homines secus quàm illi visum est,qui vestri iugem agit curam.1. Pet. 5.Humiliamini sub potenti manu dei,vt vos exaltet in tempore visitationis,omnem solicitudinem proijcientes in eum,quoniam ipsi cura est de vobis. Heb.13. Sint mores sine auaritia,contenti præsentibus.Ipse enim dixit:Non te deseram,neque derelinquam,ita vt confidenter dicamus:Dominus mihi adiutor est,non timebo quid faciat mihi homo.

Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cælis est.Qui autem negauerit me coram hominibus,negabo & ego eum coram patre meo qui in cælis est.

Ostendit quanta sit merces deum,non homines , timentium.Act.1.Eritis mihi testes in Hierusalem & in omni Iudæa & Samaria vsque ad vltimum terræ. Psal. 118.Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu regũ, & non confundebar.Chrys.Non solum ille proditor est veritatis,qui mendacium pro veritate loquitur: sed etiam qui nõ liberè pronunciat veritatem quam oportet,aut non liberè defendit.Iohan.12.Si quis mihi ministrauerit,honorificabit eum pater meus qui in cælis est. Non est autem delicata hæc professio. nõ enim profitetur,nisi qui vita quoque declarat se credere dictis meis. Abnegauit autem qui sic viuit,vt quicquam ante

ponat mihi. Lucę. 6. Quid vocatis me, domine domine, & non facitis quę dico? Tit. 1. Confitentur se nosse deū, factis autem negant. Quid ergo timerent, quandoquidem habituri sunt ante cælestis patris conspectum, filium coæqualis dignitatis, potestatis & regni, confitentem eos, & negantem interfectores eorum, ac à consortio beatorum excludentem, & ęternis supplicijs deputantem? Quid enim est confiteri, nisi in consortiū beatorum admittere, & participes gloriæ ęternę, & regni cælestis efficere? Lucę. 22. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.

Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam: & inimici hominis, domestici eius. Matt. 10. X

Ostendit doctrinę euangelicæ energiam, ab omni carnali affectu ac mundano hominem separantis, quo firmius Christo hæreat. Non enim diluta res est, nec facilis euangelij professio: pręmia quidem ingentia, sed ad hæc pertinacibus animi studijs grassandum est. non contingent ociosis, ac oscitantibus & cessantibus. Violenta manu sunt afferenda. Omnes prophetæ pacem denunciant affuturam temporę Messiæ. vt quid ergo ipse gladium mittit? Psal. 71. Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis. Esa. 2. Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prę lium. Domus Iacob, venite, ambulemus in lumine dei nostri. Sed non vbique bona est concordia, sed bonum quandoque dissidium. Psal. 72. Zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Sic dominus in turris babel ędificatione dissidiū misit linguarū. Gen. 11. Quum ergo euangelica doctrina plerisque sit inuisa, & hæc

tam ardēs sui studium requirat, vt oporteat omnes humanos affectus quantuncunque cedere, fieri non potest quin magna dissidia inter coniunctissimos etiam exoriantur: dum & ij qui mundum deamant, citius sæuiēt in sibi charissimos, q̃ vitia quibus assueuerunt, relinquant: & quos semel attigit ardor euangelicæ charitatis, nullis affectibus se patientur auelli ab eo quod cœperunt amplecti. Sed felix dissidium, quod syncera prouehit, putria resecat: felix gladius, qui noxias cupiditates ab animo recidit Per se quidem res pacifica est euangelium, sed aliorum vitio concitatur seditio. Omnibus offert salutem: quam si amplecterentur omnes, nullum esset dissidium. Verum expedit resecati noxia, quo magis inter puros constet vera sanctaque concordia. Ioh. 14. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: nō quomodo mundus dat, ego do vobis. Esa. 57. Nō est pax impijs, dicit dominus, scilicet vera & interna. Psalm. 36. Mansueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Eph. 2. Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Actu. 10. Verbum misit deus Israel, annuncians pacem per Iesum Christum. Hieronymus: Bellum missum est bonum, vt rūperetur pax mala. Sermo enim fidei, gladius est, nos auellens à consuetudine familiarium & cognatorum, ad pietatem impedientium. Eph. 6. Et gladium spiritus, quod est verbum dei. Heb. 4. Viuus est sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Sensualis enim appetitus, à spiritus gratia segregatur. Hinc de Christo Esa. 49. dicitur: Posuit os meum vt gladium acutum. Vere acutum. Nullus est enim naturæ aut amicitiæ nexus tam tenax, quem hic gladius nō queat dirumpere. Psal. 44. Obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Gene. 12. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Chrysostomus: Non dicit, separare à patre, sed aduersus patrem: quia non corporalem, sed spiritualem ab eo separationem requirit. Non enim verisimile est, quod corporaliter iubeat relinque

re patrē,qui dicit:Honora patrem tuū,Exo.20.Lu.12. Putatis quia veni pacē mittere in terrā?Non dico vobis,sed separationem. Erunt enim quinque in domo vna diuisi,duo in tres,& tres in duos diuidentur. Sed hactenus constabit hoc bellum,vt qui stant à vobis,cōtemnant tantum hostes,non lædant autem, quod quidem in ipsis est:seruent etiam,si queant.

Qui amat patrem aut matrem pl⁹ quàm me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me,non est me dignus. 2

Danda est opera,ne reipublicę status turbetur, publicis magistratibus in omnibus obtemperandum est, nisi præscribant impia. Aequum enim est vt præscripta dei,hominum pręscriptis pręponderent. Si patris autoritas auocet ab euangelio,magis obtemperandum est patri cælesti quàm terreno.Ordo enim requirit, vt deus super omnia toto corde diligatur,Matt.22. Deut. 6.Hinc anima propria,inde proximus, deinde corpus proprium.Sed inter proximos maxime parentes, nec ob cuiusquam amorem,fauorem,seu intuitum recedendum est ab amore & cultu diuino. Impia enim pietas est,si indulgere parentibus hominibus; vt deum patrem offendas. Hinc.1. Reg. 2. Magis honorasti filios tuos quàm me.(ait dominus Heli.) Quicunque honorificauerit me,glorificabo eum: qui autem contemnunt me,erunt ignobiles.Gene. 22. Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito tuo propter me, benediçens benedicam tibi. Tunc ergo odiendi, quando volunt à Christo auertere:alioqui obsequens in talibus, non est Christo dignus, vt ipsius sit discipulus, & vt ipse sit merces eius. Genes.15.Ego verò merces tua magna nimis.

Et qui non accipit crucem suam,& sequitur me,non est me dignus.Qui inuenit animam suam,perdet illam: & qui perdiderit animā suam propter me,inueniet eam.

Ne videatur esse mirum, dei voluntatem omnibus humanis præferre affectibus, quum nihil sit homini vita charius, nisi quis hanc quoque contemnat euangelij gratia, & semper paratus ad omne mortis & supplicij genus, tollat crucem suam & sequatur me quotidie, non est me præceptore dignus discipulus. Exeamus ergo ad eum extra castra, improperium eius portantes, Heb. 13. Iohan. 19. Et baiulans sibi crucem, exiuit in eum qui dicitur caluariæ locum. 2. Corin. 4. Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circunferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Gal. 5. Qui enim Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentijs suis. 1. Corin. 15. Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis. Quemadmodum autem præposterus amor parentum, aut filij, odium est verius quàm amor, quum vtrique sit noxius, ita præpostera cura seruandæ vitę, verum est exitium vitę. Qui vitam quę in carne est custodire volens, ab euangelio deficit, in æternum mittit supplicium. Ecci. 18. Si prẹstes animæ tuę concupiscentias suas, faciet te in gaudium inimicis tuis. Lu. 6. Vę vobis qui ridetis nunc, quia flebitis. Vę vobis diuitibus qui habetis hic consolationem vestram. 1. Cor. 6. Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & has destruet. Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos, & in pũcto ad inferna descendunt. Hinc mali conqueruntur Sapien. 5. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius pręcurrens. Iohã. 12. Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam ęternam custodit eam. Nec enim perit anima quũ ob euangelij professionem occiditur, sed in ęternum seruatur. vere autem perit, si breuem in corpore moram impietate depascitur, quanquam ne tum quidem viuit in corpore, quæ viuit inuisa deo. Apoc. 3. Nomen habes quod viuas, & mortuus es.

Qui recipit vos, me recipit : & qui me reci-
pit, recipit eum qui me misit. Qui recipit pro-
phetam in nomine prophetæ, mercedem pro-
phetę accipiet. Et qui recipit iustum in nomi-
ne iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicun- 3
que potum dederit vni ex minimis istis cali-
cem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli,
amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Non est periculum, ne, si contingat à parentibus, cognatis & affinibus ac amicis destitui, non sint qui tectum aut victum suppeditent. Vt enim nunquam defuturi sunt qui aspernentur & persequantur, ita nunquã non erunt qui syncero refocillent affectu. Atque vt illos, vobis non vlciscentibus, sed bene precantibus, olim grauissime puniet deus, qui se spretum interpretatur, quum vos spernimini: ita his pro vobis, etiam si nihil referatis gratię, mercedem amplissimam reponet. Sibi enim deus vult imputari, si quid suis impensum fuerit. 2. Corint. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Lucæ decimo. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Chrysostomus: Quid est, mercedem prophetæ vel iusti accipiet? id est, qualem mercedem illè habet, qui propter deum peregrinatur, talem habet & ille qui suscipit peregrinantem: & fiunt ambo ęquales, & qui propter deum refrigerat, & qui propter deum laborat. Ecci. 12. Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certe à domino. Hieronymus: In omni professione zizanium mixtum est tritico. Dicit ergo non personas esse suscipiendas, sed nomina, & mercedem non perdere suscipientes, licet indignus fuerit qui susceptus sit. Chrysostomus: Ne alia quidem causa seculari, neque propter has caducas mortalesque res, sed solum quia propheta sit vel iustus. Hilarius: Qui prophetam reci-

pit,habitantem in propheta recipit.isque dignus mercede prophetæ. Non enim peccatis hominis,sed discipuli nomini honor præstitus est.Ab hoc lucro necfortunę tenuitas quenquam arcebit. Hic enim affectus dātis æstimatur in ratione præmij,non doni precium. Vt autem non refert,quantum sit quod datur,sed quo affectu, cuiusve nomine detur,ita non refert,quantus sit ille cui prętatur officium. hoc satis est,quod meus est discipulus, vt mihi possit imputari pro magno beneficio. Chrysostomus: Qui aquæ frigidę mercedem constituit,puto & quod sine opere bonę voluntati reddet mercedem.2.Corin.8.Quod si volūtas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet.Hinc Heb.13.Beneficentię & communionis nolite obliuisci. talibus enim hostiis promeretur deus.Roma.12. Necessitatibus sanctorum communicantes.

Y ¶Et factum est cum consummasset Iesus verba hæc, præcipiens duodecim discipulis suis, (Mat.11.)Egresśi circuibant castella, euangelizātes & curantes vbique, (Luc.9.) pṛdicabant vt pœnitentiam agerent, & dęmonia multa eiiciebant,& vngebant oleo multos ęgros,& sanabātur,(Marc.6.)

Cum finem fecisset mandandi, transit inde vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum, Matt.11.quo semoti à præceptore,sui periculum facerent,vt & ipse pro sua portione prędicaret euangelium in ciuitatibus Iudęorum. Inuenerunt qui prædicationem pronis acciperent auribus. Nec defuit miraculorum paratavis, quę fidem conciliaret dictis hominum,quanlibet humilium & ignotorum. Non erat illud oleum pharmacum, (quis enim eodem pharmaco mederetur morbis omnibus?)sed sacramentū. Oleo visibili inungebatur cutis, & sanabatur corpus:sed oleum euangelicum per vnctū nostrum Iesum erat inungendum animis, mox à mor-

bis vitiorum curandis. Hinc natum apparet, quod hodie sacro oleo inunguntur periculose laborantes, non perinde vt conualescant, atque vt tutius hinc emigrēt. Iaco. 5. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini. & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit illū dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

Vnctiõis extremę vis & vsus

De interrogatione Iohannis, Mat. xj. Luc. vij.

ARTICVLVS XL.

Iohannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Matth. 11. 2

Quum passim editis miraculis, doctrinaque mirabili, indies magis ac magis increbresceret fama Iesu per vniuersam Iudæam & in regionibus Iordani finitimis, vbi prius Iohannes prędicauerat ac baptizarat Iesum, discipuli Iohannis iam dudum subinuidentes glorię Iesu, de quo nihil adhuc eximium sentiebant, tam ob paupertatem suam quàm suorum, de Iohanne vero magistro suo nescio quid homine maius suspicabantur. Luc. 7. Et nunciauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. Iohan. 3. Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. q. d. te deserto. Porro Iohannes vir absolutę sanctimoniæ, gaudens euenire iam quod ipse prędixerat, suam opinionem quę maior erat decrescere, Iesu famam indies inclarescere, sentiensque discipulorum suorum subinuidos affectus, vt illorum infirmitati mederetur, & ab se alienatos, Iesu velut ad manum traderet, conuocauit duos de discipulis suis, qui suis verbis hęc illi referrent. Duos misit, ad veritatis confirmationē. Deu. 17. Mat. 18. In ore duorum vel triū

testium stet omne verbum. Vt ergo pluribus argumentis certiores eos redderet, mittit ad Iesum, vt vel visis miraculis credant Christum Iohanne maiorem esse. Chrysostomus: Qui à spiritusancto didicerat, Iohan.1. Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritusancto: & ego vidi & testimonium perhibui, qui hic est filius dei. qui vocem patris audierat, Matthęi tertio. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. qui cęteris prędicauerat, Iohan.1. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. qui testimonium perhibuerat, Iohan.1. Non sum ego Christus nunc dubitat? Absit. Non enim minus illuminatus fuit quam prophetæ, qui Christum nedum nasciturum, sed & passurum, resurrecturum, & ascensurum prędixerant. Esa.7. Ecce virgo concipiet & pariet filium. & 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Non ergo sibi, sed alijs consulere studuit, quos nimium sibi nouit affectos, quo se etiam Messiam negauit, & Christo maiorem. Hinc Iohan.3. Qui de terra est, de terra loquitur: qui de cęlo venit, super omnes est: & quod audiuit & vidit, hoc loquitur. Tu es ille venturus, in lege & prophetis promissus, à patribus expectatus? Gene.49. Ipse erit expectatio gentium. Iohan.6. Hic est vere propheta qui venturus est in mundum. Actuum.19. Iohannes baptizabat baptismo pœnitentiæ populum, dicens in eum qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum.

Et respondens Iesus, ait illis: Ite, renunciate Iohanni quæ audistis & vidistis. Cęci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

2 Renunciare iubet, vt ille accepta occasione hac, amplius de ipso testimonium perhiberet, vnde & enume-

rat miraculorum opera, quę per prophetas pręnunciata fuerant. Luc. 7. Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Iohannes baptista misit nos ad te, dicens: Tu es ille qui vēturus es, an alium expectamus? In ipsa autem hora multos curauit à languoribus suis & plagis & spiritibus malis. & cæcis multis donauit visum. Nouerat enim certius esse testimonium quod de factis proficiscitur, quàm à verbis, pręsertim si quis ipsi sibi testis sit. Ho. Cessent verba, loquantur opera. Iohan. 10. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hęc testimonium perhibent de me. Esa. 35. Deus ipse veniet, & saluabit nos. tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Esa. 42. Ecce dedi te in fœdus populi, in lucem gentium, vt aperires oculos cęcorum. Denique iuxta Esaię vaticinium, pauperes & humiles amplectuntur lętum salutis æternæ nuncium, quem feroces & arrogantes aspernantur. Esa. 61. Euangelizare pauperibus misit me. Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Iacô. 2. Nonne pauperes elegit deus in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit deus diligentibus se? Ne in personarum acceptione regnum dei consistere crederetur. Spiritualiter cæci sunt, qui infidelitate vel errore cæcatum habent intellectum. Sapient. 2. Excęcauit illos malitia sua. Hinc Mat. 15. Cæci sunt & duces cęcorum. Esa. 42. Quis cęcus nisi seruus meus? & quis surdus nisi ad quem misi nuncios meos? ij necesse habent à Christo illuminari, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Iohan. 1. Nam lux est mundi. Iohan. 8. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Qui ergo pręsentia, futuris neglectis, diligunt, diuitias in saccum pertusum congregant, Aggei. 1. & nesciunt quis possessurus sit eas, Psalm. 48. clament ad dominum, Psal. 12. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte. Claudi qui obliquum habent affectum, qui sciunt & non faciunt, partim dominum, partim mundum se-

quentes.3.Reg.18.Vsquequo claudicatis in duas partes? si dominus est deus, sequimini eum.ij rectificari habēt per charitatem necesse. Augustinus. Pes animæ, amor est: si rectus, charitas: si curuus, cupiditas. Psalm.118. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. Hebr. 12.Remissas manus & genua dissoluta erigite,& gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret,magis autem sanetur. Leprosi sunt immunditiam carnalis concupiscentiæ sectantes. Hac laborāt diuites & potentes.4.Regum quinto.Naaman erat vir potens & diues,sed leprosus.1.Corint.6. Qui fornicatur,in corpus suum peccat. ij per dominum necesse habent mundari.Psalm.50.Cor mundum crea in me deus. Nam de corde exeunt cogitationes malæ, fornicationes,adulteria,furta,homicidia & cętera hæc sunt quæ coinquinant hominem.Surdi,ad legem dei. Prouerb. vicesimooctauo.Qui declinat aurem suam ne audiat lęgem,oratio eius erit execrabilis. Item vicesimoprimo. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit,& non exaudietur.ij necesse habent per gratiam emolliri.Ezechielis vndecimo. Auferam cor lapideum de carne eorum,& dabo eis cor carneum, vt in pręceptis meis ambulent.Hebre.3. Videte fratres ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies,donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Mortui per peccatum.Apo.3.Nomen habes quod viuas,& mortuus es, Sapientię decimosexto. Homo enim per malitiam occidit animam suam.ij nisi per gratiam Christi resurgere non possunt. Heb.9.Sanguis Iesu Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis. Iohannis quinto.Amen amen dico vobis, quia qui verbū meum audit,& credit ei qui misit me, habet vitam æternam:& in iudicium non venit, sed transiet à morte ad vitam.Amen amen dico vobis,quia venit hora & nunc est,quando mortui audient vocem filij dei,& qui audierint, viuent. Beatus autem est, cuius animo

ſucceſſus tantus euangelij non prębuerit occaſionem mali. Vt enim operum magnitudo nonnullis mouebit inuidiam, ita corporis huius infirmitas nonnullis erit offendiculo. Hoc modeſte taxauit inuidiam diſcipulorum Iohannis, ſed ſic, vt nec apud populum pudeſcerent, ſed taciti ſecum agnoſcerent vitium ſuum, temperato modis omnibus reſponſo, vt & ipſe fugeret arrogantię ſuſpicionem, & maiorem fidem faceret diſcipulis, & illorum affectioni mederetur potius quam traduceret: ſimul ſubindicans futurum, vt ignominia crucis, quã maxime peragendum erat myſterium regni cęlorum, multos alienaret à doctrina euangelica. Scandalizati fuerunt quidam in Chriſto ex infirmitate, ſicut diſcipuli. Matthęi viceſimoſexto. Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Ideo per Chriſtum reuocati. Aliqui ex malignitate. In prędicatione. Matthæi decimoquinto: Scis (ait Petrus) quia phariſęi audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt? At ille ait: Sinite illos, cęci ſunt & duces cęcorum. Alij in operatione. Mar. 6. Vnde huic hæc omnia? & ſcandalizabantur in illo. Quidam in corporis communione. Iohannis ſexto. Multi audientes ex diſcipulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo. & quis poteſt eum audire? Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum quia murmurarent de hoc diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat? Quidam in crucifixione. 1. Corint. 1. Prędicamus Chriſtum crucifixum, Iudęis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam. Grego. Viſis tot miraculis tantiſque virtutibus, non ſcandalizari quiſque potuit, ſed admirari: ſed infidelium mens graue in illo ſcandalum pertulit, cum eum & poſt tot miracula morientem vidit. Stultum quippe hominibus viſum eſt, vt pro hominibus autor vitæ moreretur: & inde contra eum homo ſcandalum ſumpſit, vnde ei debitor fieri debuit vt honoraret. Nam tanto deus ab hominibus amplius honorandus eſt, quanto & pro hominibus indigna ſuſcepit.

1 Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum videre? arundinē vento agitatam? Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? etiam dico vobis, & plusquàm prophetam. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

Iohannis vitam vt constantissimam collaudat, ne populus argueret Iohannem assentationis & leuitatis. Hiero. Quia enim turba circunstans interrogationis mysterium nesciebat, putans Iohannem dubitare de Christo quem antè monstrauerat digito, vt intelligerent Iohannem non sibi interrogasse, sed discipulis, quęrit. Amolitur enim ab eo omnem inconstantię suspicionem, & illius de se testimonio fidem & pondus arrogat, sic extollens illius eximias virtutes, vt Messiæ titulum non tribuat, quem aliquandiu illi tribuere conabantur, Ioan. 1. & Lucę tertio. Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne, ne forte ipse esset Christus. Expediebat enim vt populus quam optime sentiret de Iohanne, qui tam præclare testificatus fuerat de Iesu, quod esset filius dei, quod esset agnus qui tolleret peccata mundi, quod esset is qui baptizaturus esset igni & spiritussancto. Ne cui, inquit, obrepat suspicio leuitatis de Iohaune. Alioqui si talis visus est vobis, qui leuium hominum more mutet sententiam, vt quod prius affirmauit, post reuocet in dubium, Quid existis videre? arundinem quę agitatur, nec sibi constat? Sed ab hac suspicione facile illum vindicat perpetua vitę totius austeritas. Sed agedum, quid existis videre? Num hominem mollibus vestitum, vt delicijs & ambitione corrumpi potuerit? Luc. 7. Ecce

qui in veste preciosa sunt & delicijs, in domibus regũ sunt, quibus luxus vitęque delicię conueniunt, atque inter hos locus est inconstantiæ & adulationi. Illũ adulari nescisse carcer indicat, vestis & vitę austeritas. Mat. 3. Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, esca autem eius erat locusta & mel syluestre. Greg. Nemo putet in luxu & gloria preciosarũ vestium peccatum non esse: quia si hoc culpa non esset, nequaquam Iohannem dominus de vestimenti austeritate laudasset, nequaquam Petrus fœminas à preciosarum vestium appetitu compesceret, d. 1. Pet. 3. Non in veste preciosa. Triplici ex causa homines vestiuntur. Ob indigentiam. Gene. 3. Fecit dominus Adæ & Euæ tunicas pelliceas, & induit eos, & emisit eum dominus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est. Secundo, propter vanitatem & voluptatem. Lucę. 16. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso. Esaiæ. 3. Erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Tertio, propter pœnitentiam ad domandam carnem, vt Helias. 4. Reg. 1. & Iohannes. Attende quid dixerit, In domibus regũ sunt, non pontificum aut sacerdotum. Non ergo probum decet Christianum mollia gestare, ac rigidam vitam, austeramque prædicationem vitare aulas magnatum, & mollium hominum palatia declinare. Remota falsa opinione, commendando indicat quis sit. Magnum aliquod spectaculum fuerit oportet, quod vos tam frequẽtes pertraxerit in desertum. Si prophetam, non estis fraudati spe vestra. Omnino prophetã vidistis, & plus quam prophetam. Ille se Messiam non esse, palàm testatus est. Lucę. 1. Et tu puer propheta altissimi vocaberis. Nam venturum prænunciauit, Iohan. 1. Venisse digito demonstrauit, Iohã. 1. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Legis & prophetarum finis. Lucæ. 16. Lex & prophetæ vsque ad Iohannem. Hinc de eo olim vaticinatus est Malachias. 3. quod prçcursor esset Messię iam aduentantis, vt non solum illum in longũ ora-

Vestiendi causę quot

oulo promitteret,ſed & de proximo digito oſtendere poſſet. Hierony. Quia ad priuilegium prophetale baptiſtæ acceſsit præmium, vt dominum ſuum baptizaret, angelum eum dicit non naturæ ſocietate, ſed officij dignitate. Iohan. 1. Fuit homo miſſus à deo, cui nomen Iohannes. Ante faciem, Iohan. 1. Vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans. Lucæ 1. Præibis ante faciem domini parare vias eius. Marc. 1. Lucæ. 3. Vox clamantis in deſerto, parate viam domini, rectas facite ſemitas eius. Illud obſeruandum, quod digreſsis diſcipulis, Iohannem commendauit, ne adulari videretur ipſis præſentibus magiſtro, & ne ipſi in elationem inſurgerent tanta præconia audientes de ſuo magiſtro.

Matth. 11. A Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Iohanne baptiſta. Qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo. A diebus autem Iohannis baptiſtæ vſque nunc, regnum cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim prophetæ & lex vſque ad Iohannem prophetauerunt. Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Helias qui venturus eſt. Qui habet aures audiendi, audiat.

Lucæ. 7. Maior inter natos mulierum propheta Iohanne baptiſta nemo eſt. Non cæteris prophetis & patriarchis cunctiſque hominibus Iohannem prætulit, ſed cæteris æquauit. Nō enim ſtatim ſequitur, vt ſi alij maiores eo non ſint, ille maior aliorum ſit. Qui ergo de Iohanne magnifice ſentiunt, recte ſentiunt. Eſt tamen vnus eo maior virtute & dignitate, qui tamen iuxta popularem æſtimationem, minor eſt illo in regno dei. Quoniam multas Iohannis laudes dixerat, vt ne putent quod & ſe maior ſit ille, inquit: Ego minor & natu iunior, & iuxta veſtram opinionem inferior, maior illo ſum in regno dei, hoc eſt, in ſpiritualibus & cęleſtibus bonis. Iohan. 3. Qui de cęlis venit, ſuper omnes

est. Erat & minor angelorum, qui natura digniores & comprehensores. Sic & modo sancti cum deo, maiores ijs qui sunt in prælio. Aliud est enim, coronam victoriæ possidere: aliud, in acie adhuc pugnare. 3. Reg. 20. Ne glorietur accinctus æque vt discinctus. Hactenus expectabatur doctrina cælestis, quam patriarcharum typi, quam vatum oracula per ænigmata quędam promi ferant: nunc Iohannes animos excitauit multorum ad euangelicæ doctrinæ studium, vt ab exordio prædicationis illius vsque ad hunc diem, ad hanc fidei violentia perrumpant, etiam peccatores & ethnici, & nolētibus volētibus vobis vi diripiant. Hila. Itaque regnum cęlorum vim patitur, quia gloria Israel patribus debita, à prophetis promissa, à Christo oblata, fide gētium occupatur & rapitur. Grandis etiam violentia, in terra nos esse generatos, & cælorum sedem quęrere: possidere per virtutem, quod non meruimus per naturam. Relinquere patrem & matrem, & animum suum cōtemnere, quanta vis? Mat. 3. Pœnitētiam agite, appropinquat regnum cælorum. Gal. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs suis. Omnes typi quibus lex designarat Messiam venturum simulatque Iohannes venit, omnia prophetarum vaticinia quę promittebant venturum, desierunt rem futuram promittere. Stulte enim expectatur quod adest. Ego ergo ille de quo locuti sunt Non enim impleti fuissent, nisi ego venissem. Nihil ergo expectetis vlterius. Hiero. Non excludit prophetas post Iohannem futuros. Nam Act. 11. & 21. Agabum praphetasse legimus, & quatuor filias Philippi, Act. 21. sed quod lex & prophetæ quos scriptos legimus, quicquid prophetauerūt de domino vaticinati sunt vēturo, quem Iohannes venisse monstrauit. Quo clarius constet, non alium prophetam qui Messiam annunciet, vēturum posthac, Iohannes est ille qui quem Malachias 4. sub nomine Helię, quem victus ac vestitus austeritate, quem libertate en arguendis regibus retulit, venturum esse prędixit, antequam veniret Messias. Luc. 1. Ipse prcce-

det ante illum in ſpiritu & virtute Heliç. Si cui ſunt aures, vt admittat veritatem, audiat: ſi quis obturarit aures ſuas, ſibi imputet exitium ſuum. Eccl 3. Auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam. Contra Deut. 29. Non dedit vobis dominus cor intelligẽs, & oculos videntes, & aures quæ poſsint audire vſque in præſentem diem.

Lucæ. 7. Et omnis populus audiens, & publicani, iuſtificauerunt deum baptizati baptiſmo Iohannis: phariſęi autem & legiſperiti conſilium dei ſpreuerunt in ſemetipſis, non baptizati ab eo. Ait autem dominus: Cui ergo ſimiles dicam homines generationis huius? & cui ſimiles ſunt? Similes ſunt pueris ſedentibus in foro, & loquentibus ad inuicem & dicentibus: Cantauimus vobis tibijs, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non plorastis. Venit enim Iohannes baptiſta neque manducans panem, neque bibens vinum: & dicitis, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus & iuſtificata eſt ſapientia ab omnibus filijs ſuis.

Nihil omiſſum eſt quod ad monendos animos omnium facit: & tamen multi tam pertinaciter increduli ſunt, vt nec auſteritate Iohannis territi, nec domini ciuilitate beneficentiaque deliniti, recipiant quod tot iam ſeculis ex fide prophetarum expectarunt. Diuerſis vijs tentatum eſt idem à nobis, neutra profectum eſt apud quoſdam moroſos & incredulos. Veteres diuerſis harmoniarum modis, varios mouebant affectus. Venit Iohannes ſingulari auſteritate vitæ pœnientiam prædicans, & pœnitentiæ prębens exemplum. & dicũt, dæmonium habet, tantum abeſt vt amitetur. Matth. 11. Venit ille filius hominis, manducans & bibens, & di-

cunt:Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Quia manducat & bibit cum eis, Matth. 9. Erat vere amicus peccatorum, quos venit quærere & saluum facere, Luc. 19. Amans naturam, non vitia. Sapien. 11. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Pro quibus & animam dedit, Mat. 20. Hinc sua lenitate & comitate ipsos ad pœnitentiam prouocare studuit. His rebus adeò quidam non sunt commoti ad resipiscentiam, vt quod factum est ad emendandos vos, verteritis ad calumniam. Qui non commouetur austeritate, solet comitate vinci. At ista natio ad omnem occasionem fit deterior. Sic & multi omnia facta & dicta aliorum, in peiorem interpretantur partem, facientes sibi de melle venenum: & bona quæ volunt vel non possunt imitari, malunt detrahendo vituperare, quàm humiliter venerari. Sed quo pluribus modis prouocata est ad salutem, hoc omnibus erit euidentius, eam suapte malitia perisse, ac dei sapientia, cuius hæc omnia consilio geruntur, iustitiæ laudem feret apud suos filios, quum viderint eos qui magni iustique videbantur apud homines, ob incredulitatem suam repulsos à regno cælorum: contrà, peccatores & publicanos ob fidei promptitudinem admissos ad ęternam salutem. Hieronymus: Sapientia nō quærit vocis testimonium, sed operum. Iustificata est ergo, id est, honorata non à pharisęis, sed à filijs suis, hoc est, ijs qui susceperunt Iesum & Iohannem. Prouer. 18. Non recipit stultus verba prudentię, nisi dixeris ea quæ versantur in corde suo. 1. Corinth. 2. Animalis homo nō percipit ea quæ sunt spiritus dei, stultitia enim est illi, nec potest intelligere quia spiritualiter examinatur.

De conuersione peccatricis, Lucę. vij.

ARTICVLVS XLI.

Lucæ. 7. G

ROgauit autem illum quidam de pharisęis vt manducaret cum illo: & ingressus domum pharisęi, discubuit. Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quò Iesus accubuit in domo pharisæi, attulit alabastrum vnguenti: & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.

Ecce consequutum est quiddam, in quo res ipsa poneret ob oculos, quod docuerat de iustis repellendis & peccaroribus recipiendis. Vnde exemplar nobis verè pœnitentis ob oculos ponitur, in peccatrice illa infami, omnibus modis exibilanda, si pharisęo credimus: sin verò Christo, vt par est, nemo ea magis idoneus ad euangelium. Rogabat illum quidam pharisæus, quod genus præ cæteris cognitione legis & sanctitatis opinione turgebat, Act. 23. 26. Nec dedignatus est Iesus, qui nulli sui negabat copiam. O qualis hospes. Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Vere gratiosè inuitandus, imò affectuosè suscipiẽdus qui seipsum inuitat. Luc. 19. In domo tua oportet me manere, ait Zachæo & Apocalyp. 3. Ego stò ad ostiũ & pulsò: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Inducitur mulier famosa in ciuitate, quę erat peccatrix, quo animemur ad pœnitentiam. Dicitur de Maria Magdalena, quod septem dæmonia ab ea eiecta fuerint, Marc. 16. Luc. 8. Nihil autem peccato fœdius. Prou. 14. Miseros facit populos peccatum, nihil abominabilius, quandoquidem qui peccat, non tam à deo se ablegat, quàm gratia priuat, stercoribus inquinat. Ioel. 1. Computruerunt iumenta in stercore suo. Vt ergo cognouit quòd clementissimus Iesus qui nullum repellebat à sese, qui malis omnium omnibus promptissime mederetur, illic adesset, sibi tota displicens, sed ingenti fiducia de Iesu

benignitate concepta, irrupit in ædes pharisæi. ardor animi omnem pudorem excusserat, quum non esset ignara, quanto fastu soleat pharisaicum genus auersari peccatores, quum ipsi intus grauibus maderent vitijs. Iohannis sexto. Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Romanorum decimo. Ergo fides ex auditu? Sed non omnes obediunt euangelio. Chrysostomus: Corpore infirma non erat, nec corporis gratia accessit, sed animæ directione, quum tamen plurimi hodie plus corporum quàm animarum quærant salutem, curiosius cibum corporis in mensa, quàm animę in altari. Est autem alabastrũ, vt dicit Beda: genus marmoris, in quo incorrupta seruantur vnguenta. Alabastrũ quid. Olim qui voluptatibus carnis seruiebant, vnguentis impendio delectabantur, prętertim in cõuiuijs. Quod ergo tempore vanitatis ad voluptatem, nunc ad pietatem vertit. Et quoniam verecundia est quasi principium pœnitentiæ, retro stetit: Sic publicanus à longe stans, nõ audebat oculos in cęlum leuare. Lucæ. 18. Eccl. 4. Pro anima tua ne confundaris dicere verum. est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam. Vnde semetipsam intus erubescens, sua peccata melius factis quàm verbis confessa est, plenius Christo quam sibi cognita noscens. Psalmus. 61. Effundite coram illo corda vestra. Sed sunt quibus frons meretricis facta est, nolentes erubescere, Hieremię tertio. Qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, Prouer. 2. De quibus dominus Lucæ sexto. Vę vobis qui ridetis nunc, quia flebitis. Omnia quondam inhonestæ voluptatis instrumenta, vertit in obsequium illius, qui solus est amandus. Oculos, quos olim spectaculis & scenicis ludis inquinauerat, stibio ad turpitudinem depinxerat, salubri lachrymarum imbre expurgauit. His enim conscientia mundatur. Psalmus. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. & sexto. Lauabo per singulas noctes lectum

meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Hiere. 2. Scito & vide, quia malum & amarum est dereliquisse te dominum, & non esse timorem eius apud te. Capillis, quos antehac consueuerat ad carnis voluptatem vngere, tingere, comere, auro intexere, pedes tersit. 1. Pet. 3. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo, in corruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples. Sic ore, quo vana & lasciua protulerat, Iesu pedes osculabatur. Roma. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Membra Christi superfluis refocillanda. Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ecclesia bonorum operum odore inflammanda. 2. Corint. 2. Christi bonus odor sumus in omni loco. Sed Roma. 2. Per vos nomen dei blasphematur inter gentes.

2 Videns autem pharisæus qui vocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret vtique quę & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon, dixit: Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.

Pharisęus hęc cōspicatus, quum fauere debuerit mulieri tanto affectu se ingerenti, tanta modestia sese deijcienti, tot indicijs testanti vitę prioris pœnitudinem, eum amare debuerit Iesu mansuetudinem, nullum

hominem à se repellentis, prouocatur ad vtriusque calumniam. Si esset propheta qualis habetur, sciret publicam esse peccatricem, nec se tangi permitteret. Existimabat enim sanctos homines pollui, si cum peccatore vel colloquium habuissent. Hic erat fastus falsæ iustitię, qua sibi placebant, deo displicentes. Quę enim sancta sunt, coinquinari non possunt, nisi vitiorum contagionem participent. Habitauit in Sodomis Loth, Genesis.19.2.Petri.2. Aspectu & auditu iustus erat, habitans inter eos qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. Iob frater fuit draconum & socius struthionum, Iob.30. Sic sancti lucent in medio nationis prauæ & peruersæ, sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes, Philippen.2. Glos. Pharisæus de falsa iustitia superbus, nulla compassione motus, suæ fragilitatis oblitus, ægrum reprehendit de ęgritudine, & medicum de subuentione. Greg. Necesse est cum peccatores conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus, quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. 1. Corint.10. Qui stat, videat ne cadat. Gala.6. Fratres, si pręoccupatus fuerit quis in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans temetipsum, ne & tu tenteris. Gregori. Vera iustitia compassionem habet, falsa indignationem. Respondet dominus ad cogitationem, quo se plusquam prophetam, deum ostendit. 1.Regum.16. Homo videt ea quę patent, deus autem intuetur cor. Hieremi.7. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans cor & probans renes. Familiariter ipsum vocat ex nomine, vt reddat attentum. Ne ergo proderet impiam illius cogitationem conuiuis cęteris, (nam & viris euangelicis etiam ciuilitas debet esse curæ: quia & si proximus sit arguendus opportune, importune, tamen in omni patientia & doctrina, 2. Timot.4.) proposuit parabolam, qua eum arrogantem ostendit, proximum iudicando, & insipientem, tot charitatis & pœnitudinis indicia non considerando & fidei. Obserua hic tria.

Primum, Iudicem æquissimum deum, qui corda scrutatur & facta, tutaturque semper suos, ac recipit ad se cõfugientes. Secundum, peccatricem satis animi mœrorem declarantem, quæ multa quidem debuit, sed veniam ac condonationem vera confessio mœretur. Tertium, pharisęum iustitia externa turgidum, alienę famę obtrectatorem. Debuit hic multa, nempe Christo fidem, sed non prętitit superbia inflatus, debuit & pro peccatis pœnam, sed soluendo non erat. Omnes debitores deo creditori, qui dona sua ad vsuram nobis collocauit, Matthęi vicesimoquinto. Sed pauca rependimus, & vtinam non beneficia magna ingratitudine repensaremus. Nec etiam quisquam ex se soluendo est. Augustinus: Nec antiquorum quicunque iustorum præter Christi fidem, salutem potuit inuenire. Actuum quarto. Non enim est in aliquo alio salus. Nemo etiam viribus suis, dei exclusa pietate, soluendo est. secundę Corint. tertio. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex deo est. Quod autem dicit, debuisse quingentos & alterum quinquaginta significat quinque sensibus nos debita contraxisse. Matthęi sexto. Remitte nobis debita nostra. Donauit ergo insolidum vtrique quod debebat. Vter igitur horum vehementius amare debet creditorem tam liberalem? Quo efficacius concluderet, & Simonis arrogantiam humiliaret, responsum exquirit. Sic Matthęi vicesimosecundo. Cuius est imago hæc & superscriptio? Simon non intelligens quorsum tenderet hæc parabola, simpliciter respondit, Existimo & cętera, glosa. Secundum homines plus fortasse offendit qui plus debuit, sed misericordia domini causa mutatur, vt amplius diligat, qui plus debuit, si gratiam consequatur. Exigit enim gratitudo, vt eum vehementius ames, à quo tot beneficijs es affectus. Recte iudicasti. Hoc docemur, veritatem à quocunque prolatam, non contemnere ex odio vel personæ paruitate.

Et conuerſus ad mulierem,dixit Simoni:Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam,aquam pedibus meis non dediſti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Oſculum mihi non dediſti,hęc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos.Oleo caput meum non vnxiſti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur,minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe: Quis eſt hic qui etiam peccata remittit? Dixit autem ad mulierem:Fides tua te ſaluam fecit.Vade in pace.

Conuerſus autem ad mulierem animi propenſione, vt mœſtam erigeret:vides,inquit,hanc,quam tu peccatricem vocas,toto corporis habitu præ ſe ferentem pœnitentis imaginem?Huius peccatricis pietas longe vincit tuam iuſtitiam qua tibi places.Numerat officia charitatis.Aquam pedibus meis non dediſti,quod eſt de cõſuetudine hoſpitalitatis:Geneſis decimooctauo,decimo nono,viceſimoquarto.Hinc Apoſtolus de vidua ait.1. Timot.5.Si hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lauit. Hæc lachrymis.Chryſoſtomus: Sicut vbi vehemens imber prorumpit,fit ſerenitas,ſit lachrymis effuſis oritur mentis tranquillitas,& perit caligo reatuum: & ſicut per aquam & ſpiritum, ita per lachrymas & confeſſionem denuo mundamur.Et capillis,qui præcipuum ſunt ornamentum mulierum.1. Cor.11.Mulier ſi comam nutriat, gloria eſt illi: Oſculum inſignum charitatis. Ro. 16. Salutate inuicem in oſculo ſancto.Ipſa pedes plus appreciata etiã vnxit.Noli ergo perpendere quãtũ pec

carit,sed considera quantum amet.Charitas enim operit multitudinem peccatorum,1.Pe.4.Gregorius:Quid fratres mei dilectionem esse credimus nisi ignem? quid culpam,nisi rubiginem?Tanto ergo peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.Prouer.10. Vniuersa delicta operit charitas.Quo ergo grauius peccauit,hoc sibi magis displicet,ac me cuius gratuita clementia liberata est à peccatis,vehementius amat. Vos vobis iusti videmini ob legis obseruationem, neque multum habere quod vobis ignoscat deus, & ideo frigidius amatis condonantem. Chrysostomus:Opus est nobis feruenti animo,quia nihil impedit hominem fieri spiritualiter magnum. Nullus ergo in peccatis constitus desperet,nemo virtuosus dormitet,neque confidat,sępe enim meretrix præcedit eum: neque iniustus diffidat,possibile enim est primos superare. Mat.20. Erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.Nihil precata fuerat illa, nihil confessa verbis, sed euidentius confessa est factis, efficacius precata est lachrymis,Psalm.37. Domine,ante te omne desiderium meũ,& gemitus meus à te non est absconditus.Hinc audire meruit:Remittuntur tibi peccata tua.Psal.31.Beati quorum remissę sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.Felix absolutio,sed non sine precibus, nõ sine lachrymis.Duo sunt in peccato: Culpa, quę ex dei liberalitate remittitur, quum nullum bonum meritorium possit esse in nobis sine gratia, quam ante culpæ remissionem habere non possumus. Sapien.1.In maleuolam animam non introibit spiritus sapientię. Quæ enim societas luci ad tenebras? 2.Corin.6.Sed dimissa culpa & habita gratia, remanet pœna, vt patet Exod. 32.& 2.Regum.12.ad cuius remissionem facit opus nostrum charitate informatum.Obserua quod non dixit, ego remitto, causa docendæ humilitatis, & vitandę scandalizationis,nec tamen potuit. Pharisæi enim scientes scriptum,Esa.43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas,Iob.14. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu qui solus es?intra sese cogi-

Pctõ duo messe.

tabant, Quis est hic qui tantum sibi sumit, vt autoritate sua remittat etiam peccata, quod nemo prophetarũ, aut patriarcharum vsurpauit sibi? Ne sacerdotes quidem aliud sibi vindicant, quàm orare pro peccatis populi. Iesus ergo cognitis illorum cogitationibus, quo magis confirmaret animum mulieris, ac pro mœsta lętam domum remitteret, ait illi Fides tua te saluam fecit: Gregorius: Cęlestis medicus ægrotos respuit, quos de medicamine deteriores fieri videt. Non dixit, ego te saluam facio, quo inuidiam illorum minueret, & illos ad credendum induceret, discentes salutem ex fide esse. Beda: Quia quod petijt, se posse accipere non dubitauit, iam enim spem ab illo acceperat à quo salutem quęrebat. Ostendit ergo fidem per dilectionem operantem, salutem conferre, quę aliquid est apud deum. Gala. 5. Vnde pręmisit remissa peccata multa, quia dilexit multum, ac indicia ipsa dilectione subiunxit. Plenitudo enim legis est dilectio, Roma. 13. Et vinculum perfectionis, Colo. tertio. Vade, inquit, in pace. Beda: Ne à via iustitię labaris in viam scandali. Romano. quinto. Iustificati ex fide, pacem habeamus ad deum. Nam fructus spiritus est charitas, gaudium, pax. Galatas quinto. Esa. 57. Non est pax impijs, dicit dominus. Iohan. 16. In mundo pressuram, in me pacem habebitis, Philipen. 4. Et pax dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras. Ipsa enim ad æternam perducit pacem. Lucę secundo. Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace. Quemcunque ergo sui pigere cœperit, ad Iesum properet: in hunc effundat, quod prius prodigere solitus est in impias voluptates. Huius obsequio consecret omnia membra sua, quę prius seruiebant fœdis cupiditatibus. Si patitur imputari, quiquid officij impẽsum fuerit proximis etiam infimis. Iam qualis est conuiuator, tales & conuiuæ.

De occisione Iohannis, Mat. xiiij. Mar. vj.

ARTICVLVS XLII.

Mar. 6 C ET cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principib9, tribunis & primis Galileæ. Cũque introisset filia ipsi9 Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi. Et iurauit illi, quia quicquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Iohannis Baptistę.

Quum iuxta morem ethnicorum celebraret diem Herodes natalem, in quo nihil voluptatum genialium non adhibebatur, quem diabolus ad impium facinus idoneum adinuenit. Raro enim conuiuijs malorum deest impietas. Vasthi regina repudiata, Hester. 1. Amnon occisus. 2. Reg. 13. Natalitium diem celebrauit & Pharao, sed Ioseph è carcere liberauit, Gene. 41. Herodes vero, cui libido dominabatur, iustum in carcere decollauit. Prouer. 23. Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum cõferunt: quia vacantes potibus & dantes symbola, consumentur. Magis lugenda dies. Iob. 14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs: qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permenet. Cum ergo natalitijs suis cœnam faceret primatibus, tribunis, qui millenis perfecti sunt, lasciua gesticulatione saltauit in medio ad mensam filia Herodiadis & Philippi, indecora lasciuaque gesticulatione vt delecta-

ret conuiuas. Quo enim turpius saltauit, hoc magis placuit regi iam bis insano, vt qui præter amorem in cestæ mulieris etiam vino incaluerat, & conuiuis, quo plures haberet suæ crudelitatis testes. Ait ergo regali magnificentia: Et si dimidium vsque regni mei petieris dabo tibi. Pollicetur, haud inscius quid petitura sit, cum iuramento, vt intercedente iureiurando, non posset non interficere innocentem, quasi inuitus, sed lege adactus, lege contra legem abutens. Chrysostomus: Tu perspice quomodo totum illud satanicum erat spectaculum. Nam primum temulentia & delitiis constabat, vnde nihil vnquam probè factum est. Deinde spectatores omnes erant corrupti, & ille qui conuiuio pręerat, omnium corruptissimus. Tertio, voluptas atque licentia omnia dicendi, audiendi atque faciendi maxima in ipsis erat. Quarto, puella (propter quam matrimonium fieri non poterat) quę abdi & occultari propter conceptum matris debebat, ingreditur, omnia palam faciens, & omnes meretrices virgo impudentia superans. Temporis quoque ipsius importunitas, scelus Herodis mirum in modum amplificat. Nam quando gratias agere deo oportebat, qui eum eo die in lucem produxit, tunc nefandissimam cędem committit: quando vinctum absoluere ex gaudio debuit, tunc ad vincula iniquissima iussu suo mors accessit. Puella ergo ne perderet tantam occasionem, & mox ac regij pectoris abuteretur libidine, quemadmodum hanc fabulam matris instinctu cœperat agere, non audet ilico petere quid vellet: sed egressa è conuiuio, consuluit matrem. At incesta mulier nihil cunctata, neque quicquam habens charius morte sanctissimi viri, verita ne quando Iohanni reconciliatus regis animus, dirimeret incestas nuptias, suasit filię ne quid peteret, nisi vt absque mora sibi daretur in disco caput Iohannis Baptistæ. Digno operi saltationis, dignum sanguinis precium. Chry. Audiatis hæc virgines, quę tripudijs communem fœminarũ sexũ & saltatiõibus deturpare nõ veremini: audiatis

viri,qui magnifica conuiuia ebrietate plena confecta-mini. Vbi saltus lasciuus, ibi diabolus certe adest. Esa.3.Pro eo quod eleuatę sunt filię Sion,& ambulauerunt extento collo,& nutibus oculorum ibant, & plaudebant & ambulabant,& pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit dominus verticem filiarum Sion, & dominus crinem earum nudabit Dina egressa vt videret mulieres regionis illius, per Sichem filium Emor oppressa fuit.Quare per Simeon & Leui fratres ipsius, ipse Sichem cum tota ciuitate interfectus fuit, Ge.34. Filij Israel immolatis dijs hostijs,sederunt manducare & bibere,& postea surrexerunt ludere. Exo.32. quare quasi 23.millia hominum interfecta sunt.

a Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo vt protinus des mihi in disco caput Iohannis Baptistæ. Et contristatus est rex propter iusiurandum, & propter simul discumbentes noluit eam contristare: sed misso spiculatore, pręcepit afferri caput eius in disco. Et decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius venerunt,& tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento.

O docilem ad flagitium, & morigeram filiam. Caput,inquit,Iohannis: Velut hunc missum pluris factura,quàm dimidium regni. Hieronymus. Dissimulat mentis suę malitiam artifex homicida, cum tristitiam in facie, & lętitiam haberet in mente. Scelus excusat iuramento, vt sub occasione pietatis impius fieret. Vultu mœrorem simulans,iurisiurandi religionem prætexit, pręsertim quod tot conuiuis testibus interposuisset. Hic mihi vide pręposteram regis religionem,quum sit nihil illis familiarius, quàm omnia fœderum ac reli-

gionum vincula dirumpere, hic irreligiosa religione stultissimi iurisiurandi constrictus est. Hieronymus: Vult omnes sceleris sui esse consortes, vt in luxurioso impuróque conuiuio cruentæ epulæ deferrentur. Si propter iusiurandum fecit, si patris aut matris, vel certe ipsius Herodiadis postulasset interitũ, facturus fuerat an non? Nulli dubium quin illi dare veraciter tristis abnueret. Quod in se ergo repudiaturus erat, contemnere debuit & in propheta. Incautũ Dauid rescidit iuramentum rogatu Abigail, 1. Reg. 25. Hinc dominus admonet. Matth. 5. Ego autem dico vobis non iurare omnino. Condigni inuitatore suo conuiuæ, vbi nullus inuentus est, qui innocentis prophetæ, etiam interfecta mortem vetaret, præsertim cum rex assumpta specie tristitiæ se coactum hoc facere protestaretur, essetque opportunum quo hortatu conuiuantium à promisso scelere reuocari deberet, si non intellexissent illum industria hæc præstruxisse, imò etiam ipsos quoque par eiusdem sceleris amor irretiret. Non ergo mirum, si reges aliquando audent nefaria, quum tales habeant animos incestis amoribus & crapulæ deditos, conuictores vel timidos, vel crudelitatis fautores. Ne ergo leuis aut periurus videretur, iussit fieri quod optarat puella. Ad matrem omnium malorum artificem ac fontem redit ferale pręmium. Chrysostomus: O conuiuium diabolicum, ò spectaculum satanę, ò iniquum tripudium, & mercedem tripudij multo nequiorem. Cædes enim omnium scelestissima excogitatur, & qui coronari, & laudibus in cælum vsque efferri merebatur, percussus securi iacebat. Qui dæmones deuicit, eius caput post cędem ad mensam ferebatur. Nam talis res est luxuria, quod non petulantes solum, sed etiam homicidas facit. Beda: Sed quid est quod electos suos dominus tot passionibus & mortium generibus patitur consumi, nisi vt nos his perspectis, in aduersis minus doleamus, ac potius discamus omne gaudium æstimare cum in varias tentationes inciderimus? Iacob. 1. Quem enim diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium

quem recipit. Hebr.12. Non enim erat graue talibus, tormenta pro veritate temporalia perpeti, quæ perpetuis nouerant remuneranda gaudijs. Optabilem habebant mortem, quæ naturæ necessitate ineuitabilis imminebat, confessio Christi nomine, cum palma vitæ perennis excipere. Hinc Phil.1. Vobis donatum est nõ solum vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini. Et bene, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, Roma.8. Cum ergo tam eximios regni cælestis hæredes, tanta in huius exilio mortalitatis pati viderimus, quid nobis restat agendum, nisi vt tanto magis humiliemur in conspectu pij conditoris ac redemptoris nostri, quanto nos patenter aduertimus, eos nec vitæ imitatione sequi posse, nec mortis? Iacob.5. Exemplum accipite fratres exitus mali, & longanimitatis, & laboris & patientiæ, prophetas qui locuti sunt in nomine domini Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Discipuli honorifice dederunt sepulturæ. Glos. ord. Iohannes apud Sebasten occisus, apud Machæruntasepultus. Sancti patres solicitam semper de honesta sepultura
3 habuerunt curam. Sic Abraam pro sepultura Sarai agrum emit ab Ephron quadringentis siclis argenti probatæ monetæ. Et cõfirmatus est ager, & antrũ quod erat in eo, Abraæ in possessionẽ monumenti à filijs Heth, Gene.23. Illic sepelierunt ipsum filij sui Isaac & Ismael, Gene.25. Adiurauit Iacob filium suum Ioseph, ne in Aegypto, sed in terra promissionis cum patribus suis, sepeliretur, Gene.47. Quod Ioseph maximis fecit expensis, Gene.50. Sic Ioseph ossa sua in exitu filiorum Isráel de Aegypto, ordinauit transferenda in terram patribus promissam, Genes. quinquagesimo. Id quod fecerunt Exod.13. Hinc Tob.4. Cum acceperit de⁹ animam meam, corpus meum sepeli. Cum autem mater tua compleuerit tempus vitæ suę, sepelies eam circa me. Ecci.38. Fili, in mortuum produc lachrymas: & quasi dira passus, incipe plorare: & secundum iudicium cõtege corpus illius, & ne despicias sepulturam illius.

Actuum 8. Curauerunt Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. De domino praedixit Esa. vndecimo. In illa die radix Iesse qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum. Hoc claret Iohannis decimonono, quum Ioseph & Nicodemus more Iudęorum dominum sepelierunt.

Et venientes nunciauerunt Iesu. Quod cum audisset Iesus, secessit inde in locum desertum. Matt. 14.

Tam immane facinus renunciantibus discipulis, secessit, speciem quidem prębens humani timoris, reuera docens nos, aliquando principum furori cedendum esse, ne benefactis irritati, & lædant innoxios, & ipsi reddantur sceleratiores. Vitare enim licet impios ad facinus paratos, quo prodesse liceat bonis. Sed & nec omnes eadem constantia perseuerant in tormentis, qua se torquendos offerunt: quare non temere se offerendum tormentis. Hinc Matt. 10. Cum persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.

De probatica piscina. par. 2. Ar. 9. p.

De opinione Herodis de Christo, Matt. xiiii. Mar. vi. Luc. ix.

ARTICVLVS XLIII.

IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu, & ait pueris suis: Hic est Iohannes baptista, ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Audiuit autem & Herodes tetrarcha omnia quę fiebant, & hæsitabat, eo quòd diceretur à quibusdam, quia Iohannes surrexit à mortuis, à

Matt. 14. D

Lucæ. 9.

quibusdã vero quia Helias apparuit, ab alijs autem quia propheta vnus de antiquis surrexit.& ait Herodes, Iohannem ego decollaui. Quis est autem ille de quo ego talia audio?& quęrebat videre eum.

Herodes Antipas, tetrarcha Galilææ, filius eius qui pueros Bethleemiticos trucidauit, varios hominum rumores de Iesu irridens, ait: Iohannem ego decollaui, & quomodo vos arbitramini ipsum viuere & miraculis pollere? Quum autem Iesu miracula essent tam crebra, tamque euidentia, vt nemo posset causari commentitia: tam salutifera, vt nullus calumniari posset ea per malos dæmones geri, dixit suis: Hic de quo tam mira narrant, non est Iesus, qui iampridem perijt interfectus à patre in turba puerorum Bethleemiticorum, sed est Iohãnes qui surrexit à mortuis: & ideo iã factus diuinior, clarescit miraculis. Quia enim in vita signum nullum fecerat, Iohannis decimo. putauit per resurrectionem eũ hoc donũ a deo accepisse, vt miracula faceret. Omnium enim opinio futuram resurrectionem credentium, fuit, hominem resurgere excellentioris virtutis quam antea, vt semen iactum in terra, maiores & fructus & ramos producit. 1. Corinth. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatus corpus animale, surget corpus spiritale. Tu hic aduerte, quam ingentes habet virtus vires. nam hic Herodes adeò Iohannem exhorruit, vt a nimia formidine vel de resurrectione philosopharetur. Chrysostomus: Peccatores sciẽtes nescientesque, quemcunque strepitum pertimescũt. peccatum enim, nemine arguente, hominem prodit, nemine accusante condemnat, ac pigrum & timidum reddit delinquentem. Sapien. 17. Frequenter enim præoccupant pessima, redarguente conscientia. Cum enim sit timida nequitia, data est in omnium condemnationem. Semper enim pręsumit sæua perturbata conscientia. Hic iam intellige, quam sint pręposteraimpiorum iudicia. Iohannem qui nullis inclaruerat mira

culis, credunt reuixisse: Iesum, cuius tot modis diuina virtus declarata est, pertinacissime negant reuixisse. Quin etiam regum impiorum stoliditatem considera: fatetur Herodes Iohannem reuixisse, fatetur illum nūc demum plus valere, quam valuerat viuus: & tamen propemodum iactat quòd illum occiderit. Proinde quærebat occasionem videndi illum, non vt melior fieret, sed vt suę satisfaceret curiositati: aut si videretur, idem huic faceret quod fecerat Iohanni. Iesu autem quum hęc non ignoraret, non fecit illi sui copiam.

De reditu Apostolorum, Luc. ix. Marc. vi.

ARTICVLVS XLIIII.

Et reuersi apostoli, narrauerunt illi quęcunque fecerant. Lucę. 9. E

Marc. 6. Et conuenientes ad Iesum, renunciauerunt ei omnia quę egerant & docuerant, & ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant, Marci sexto.

Et assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum qui est Bethsaidæ.

Redeunt peracta legatione, & simul sese congregant ad Iesum totius negocij caput. Ab eo mandatis acceptis discesserant concorditer, vt in vnius nomine agerent pariter, quicquid agerent: ad eundem redeunt concorditer, cupientes approbari quod gestum erat. Exponunt itaque totius legationis historiam, magna alacritate commemorantes singula, & quam res ex animi sententia successisset. Dominus autem comprobata illorum syncera fide, sed coercita gloria, abduxit illos

in locum solitarium. Quiescere facit eos, vt sciant prælati, laborantes in verbo & doctrina dignos quibus detur sua quies, & non semper intendant laboribus.

De refectione turbę, Mat. xiiii. Mar. vi. Luc. ix.

ARTICVLVS XLV.

Iohan. 6. F

Post hęc abijt Iesus trans mare Galileę, quod est Tiberiadis. Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa magna super his qui infirmabantur. Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem proximum pascha dies festus Iudæorum.

Omnipotentiam suam dominus magnifice demonstrauit, doctrinam suam supernaturalem confirmando. Qui enim à cõmuni hominũ opinione aliena asseuerare volunt, sua dicta signis quibusdam insolitis necessum est obfirment, modò suę doctrinæ fidem haberi velint. Marci sexto. Et ascendentes in nauim, abierunt in desertum locum seorsum, & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi. & pedestres de ciuitatibus cucurrerunt illuc, & pręuenerunt eos. Redit Iesus vltra lacum, more Hebręorum mare dictum. Genes. 1. Congregationesque aquarum appellauit Maria. qui ob ciuitatem Tiberiadem, in honore Tiberij sic dictam, Tiberiadis dicitur, in prouincia Galilææ. atque huc proficiscentem secuta est ingens hominum multitudo, partim allecta multitudine miraculorum, quia viderant eum insolita virtute tollentem morbos hominum, partim vt ab eo sanarentur, qui morbis immedicabilibus tenebantur, partim illius inhiantes doctrinę. Subijt in montem, volens mystica quędam discipulis communi-

tare,id quod semper solebat facere: quia opus est vt ab omni tumultu liberetur, locumque quęrat securum, & ab omni strepitu purum, si quis talia velit loqui. Bedae. Non simpliciter sedebat cum discipulis suis, sed diligenter loquens eis & instruens, ad seipsum conuertit. Miraculum editurus, ascendit in montem: nam quemadmodum à magnitudine pulchritudineque creaturarum creator laudatur & cognoscitur deus, Sap.13. sic à signis, deitatis potestas percipitur, & sequentium fides iure laudatur. Obserua quod festum fuerit Iudaeorum, non Christi. Esa.1. Neomeniam & sabbatum & festiuitates alias non feram. iniqui sunt coetus vestri. Izalendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea. facta sunt mihi molesta. Amos.5. Odi & proieci festiuitates vestras, & non capiam odorem coetuum vestrorum. Quid de nostris dicturus est festis? Marc.6. Et exiens, vidit turbam multam Iesus, & misertus est super eos, quia erant sicut oues non habentes pastorem, & coepit eos docere multa, Lucae nono. Et excepit eos, & loquebatur illis de regno dei: & eos qui cura indigebant, sanabat. Pharisaei cum essent pestilentes & rapaces, non pascebant populum, sed deuorabant: propterea derelictis illis, ad Christum verum pastorem turbę congregantur, vnde & ipse alimoniam eis suppeditat, & primum huberiorem & honestiorem, nempe verbum dei, deinde & corporalem. Ezech.34. Vae pastoribus Israel qui pascebant semetipsos. Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam vt non pascant vltra gregem meum, neo pascant amplius semetipsos: ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas, & pascam eas in montibus Israel, in riuis & in cunctis sedibus terrae. Marc. 6. Et cum iam hora multa fieret. Lucae nono. Dies autem coeperat declinare. Matth.14. Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes. Marc. sexto. Desertus est locus hic, & iam hora praeterijt. dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos quos manducent. Matt.14. Iesus autem dixit eis: Non habent neces

ſe ire, date vos illis manducare. Marci. 6. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare. Diſcipuli necdum perfecte ſentientes de Ieſu, (ſic enim viſum eſt ſapientiæ diuinę, paulatim illos ad perfectionem fingere, quo firmior eſſet rerum geſtarum fides, ſimulque ipſos doceret, quibus rationibus aliorum infirmitati mederentur) admonent prçceptorem inſtare noctem. Ieſus autem, vt oſtenderet nõ defuturum cibum his, qui toto pectore vacarent euangelicę doctrinę, ſimulque hoc agens, vt euidens eſſet miraculũ quod decreuerat edere, dixit non eſſe neceſſe.

Iohã. 6 Cum ſubleuaſſet ergò oculos Ieſus, & vidiſ-
2 ſet quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes vt manducent hi? hoc autem dicebat, tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces. Sed hæc quid ſunt inter tantos?

Beda. Quòd ſubleuaſſe oculos Ieſus, & venientem ad ſe multitudinem vidiſſe perhibetur, diuinæ pietatis indicium eſt: quia cunctis ad ſe venire cupientibus, gratia miſericordiæ cæleſtis occurrere conſueuit: & ne quęrendo errare poſſint, lucem ſui ſpiritus aperire. Vbi ergo turbam doctrina pauit mente, mox cibo pauit corporali corpore, oſtendens ſe eſſe qui dat eſcam omni carni & ſpiritui & menti. Obſerua quoniam oculi domini acutiſſimi ſunt perſpiciendo. Prouerbio. 15. In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos. Hebreo. 4. Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius. Benigniſſimi in miſerando. Pſalm. 118. Aſpice in me & miſerere mei. 33. Oculi domini ſuper iuſtos, &

Oculi domini quales.

aures eius in preces eorum. Amorosissimi in attrahendo. Mat. 9. Vidit hominem sedentem in telonio, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. Sic Petrus & Andreas, Iohannes & Iacobus. Mat. 4. Terribilissimi in discutiendo. Deutero. 32. Vidit dominus, & ad iracundiam prouocatus est. Mar. 6. Et dixit eis: Quot panes habetis? Ite & videte. Et cum cognouissent, dicunt: Quinque & duos pisces. Sic pręparat animos discipulorum suorum ad certi miraculi fidem, vt primum velit eis notam & animaduersam esse cibariorum penuriam, ac multitudinem quę subiecta erat oculis, esse copiosam, & panes quos ipsi porrigerent suis manibus Iesu, ac populo distribuerent, esse perpaucos, postremo cophinos, quos ijdem è conuiuij reliquijs collegerant, esse multos ac plenos, ne quid vel non intelligerent, vel non animaduerterent, vel post non meminissent. Nouerat enim rudes suorum adhuc & obliuiosos animos. Claret quam non soliciti fuerint discipuli Iesum sequentes de commeatu, quamque plebeio vilique cibo contenti fuerint. Chrysostomus. Discamus nos qui voluptati attendimus, quid comederint viri isti venerabiles, apostoli dominum sequentes, cum suo magistro. Confundimur vtique intra nos, videntes regem nostrum in tanta penuria & paupertate. Est tentatio multiplex. Quædam ad malum irritans, sic tentat diabolus & caro. Iaco. 1. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deus autem intentator malorum est. Ipse enim neminem tentat. Alia probans, & hoc tripliciter: Aut vt tentatus innotescat tentanti, nec sic deus tentat, sed homo: Aut alteri, sic deus tentauit Abraam Genesis. 22. & Tob. 12. Quia acceptus eras deo, necesse erat vt tentatio probaret te. & 2. Hanc autem tentationem ideo permisit illi dominus euenire, vt posteris daretur exemplum patientię eius, sicut & sancti Iob. Aut sibi ipsi. Deutero. 8. Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te dominus deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabantur,

Tentatio quotuplex

vtrum custodires mandata illius an non. Sic tentauit Philippum. Bed. Tentat Philippum, vt tarditatem suæ fidei, quam magistro sciente ipse nesciebat, tentatus cognoscat, & facto miraculo castiget. Viderat enim miraculum conuersionis aquę in vinum: sed magis expendit, quàm exiguum esset ipsis pecuniæ subsidium: ad hæc, quàm ingens hominum multitudo: quare respondit, ducentorum denariorum panes non posse sufficere, non ad saturandos istos, qui iam longa inedia famelici erāt, sed vt vel paululum gustantes, famis periculum effugerent. Sic solet humana ratio solum carnalia spectare, nec longius quàm ad pręsentia prospicere, quæ nisi adsint, iam desperat, nescia quo se vertat. Contrà solet fides. Hęc in spem contra spem credit, Romano. 4. Philippus igitur in nummos, non in dei verbum respexit, quo ait Mat. 6. Quęrite primum regnum dei & iustitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis. Hinc Mosi ait dominus Nu. 11. Nunquid manus domini inualida est? Nunc videbis vtrum sermo meus opere compleatur. & 20. Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terrā quam dabo eis. Non ergo ignorans quæsiuit, sed vt cognito defectu, appareat illum non inanis glorię studio, sed necessitate ad operandum miraculum procedere. Eodem ferè morbo quo Philippus, tenebatur & Andreas. nec enim omnino diffidebat panes posse crescere, sed ad moderatam portionem, quemadmodum sub Heliseo. 20. panes in 100. homines diuisi fuerunt, 4. Regum. 4. quare 5. panes ad sufficientiam multiplicari tātę multitudinis, impossibile iudicauit. Non sic Dauid Psal. 36. Iunior fui, etenim senui, nec vidi iustum derelictum, nec semen eius quęrens panem. & Iob. 13. Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.

Ioan. 6 Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia.

Accepit ergo Ieſus panes:& cum gratias egiſſet,
diſtribuit diſcumbentibus. Similiter & ex piſci-
bus quantum volebat. Vt autem impleti ſunt, di-
xit diſcipulis ſuis: Colligite quę ſuperauerunt
fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & im-
pleuerunt duodecim cophinos fragmentorum
ex quinque panibus hordeaceis & duobus piſci-
bus, quæ ſuperfuerunt his qui manducauerant.

Chryſo. Conſidera quonam pacto ex omnibus men
tes erigit, & differentiam demonſtrat. Si quidem non
viſis panibus, Mar. 6. Præcepit illis vt accumbere face-
rent omnes ſecundum contubernia ſuper viride fœnũ. 3
Et diſcubuerunt in partes per centenos & quinquage-
nos. Vt intelligas quæ non ſunt, tanquam ea quę ſunt,
ei ſubdita eſſe. Roma. 4. Qui vocat ea quæ non ſunt, tan
quam ea quæ ſunt. Mat. 14. Qui ait eis: Afferte illos mi
hi huc. Paruerunt apoſtoli domino, populus paruit a-
poſtolis. tanta erat fidutia in paſtore Ieſu. Neque enim
reſponderunt: nos igitur enecas, ſi hoc puſillum quod
habemus, das iſtis: ſed attulerunt vniuerſum commea-
tum, Lucæ nono. Acceptis autem quinque panibus &
duobus piſcibus, reſpexit in cælum, & benedixit illis,
& fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, vt ponerent an-
te turbas. Matthæi decimoquarto. Et dedit diſcipulis
panes, diſcipuli autem turbis. & manducauerunt om-
nes, & ſaturati ſunt. Primo ergo ſuſtulit oculos in cæ-
lum, indicans à patre cęleſti proficiſci quicquid opus
eſt humanis vſibus: gratias agens, quo oſtendit ante ci-
bum gratias deo agere. Secundo, benedixit. Gre. Benedi
ctio dei aliud nihil eſt, niſi donorum diuinorum col-
latio. & eorum multiplicatio. Vnde in principio mun
di creaturis benedixit, conferens eis naturalem virtutẽ.
& quia panum multiplicatio ſupernaturalis fuit, ideo
ſingulari benedictione indiguit. Quia ergo diabolus
nobis per ea quę ad vſum ſunt, nocere ſtudet, vt dicit
Chry. ideo per orationẽ cibus benedicendus. 1. Tim. 4.

Omnis creatura dei bona est, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum & orationem. 1. Corint. 10. Siue ergo manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam dei facite. Col. 3. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu facite, gratias agentes. Tertio fregit & distribuit. Nam inter distribuentis manus, ipsius arbitratu crescebat, quantum sciebat omnibus saturandis suffecturum, etiā vsque ad largam redundantiā, quo certior esset miraculi fides. Ipse enim satiat animam inanem, & animam esurientem implet bonis, Psalm. 106. Quemadmodum in nuptijs vinum fuit optimum, Iohannis. 2. sic cibus hic sapidissimus. Nec mirum, quum de manna dicatur Sapien. 16. Paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Comederunt ergo omnes, non ad luxum, sed ad saturitatem. Docuit ergo & nos, non oportere parcam in pauperes esse beneficentiam. Pro. 3. Honora dominum de tua substantia, & de primitijs omniūm frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate & vino torcularia redundabūt. & 11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Alio quoque argumento dominus procurauit certitudinem facti, ne quis præstigium aut imaginationem esse causaretur, iubens colligi fragmenta. Chrysostomus. Non quidem ostentatio superflua fuit, sed ne putaretur phantasma quod factum erat propter quod & ex subiecta materia miraculum fecit. Ego autem non solum miror multiplicationem panum, sed & certitudinem superfluorū cophinorum, qui nec plus nec minus fecit esse superfluum, sed tantum quantum volebat secundum numerum apostolorum, ne & Iudas expers relinquatur, sed haberet etiam hoc miraculum, quod sibi deum monstret esse magistrum suum, ac inde vtilitatem capiat, quanuis ipse ob suam malitiam in condemnationem verterit. Nostra etiam hic negligentia redarguitur, qui per so-

cordiam multa negligimus, multo labore parta, quum non minor sit virtus quęrere, quam parta tueri. Docuit ergo exemplo, alimentorum reliquias prudenter seruari, & vtiliter expendi. Matth. 14. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieris & paruulis. Virtutis magnitudo indicatur. Moses manna populum pascebat, sed pro singulorum vsu dabatur. nam quod supererat, vermibus consumebatur. Exo. 16. Helias viduam pascens, suppeditabat quātum satis erat. 3. Regum. 17. Iesus autem vt dominus, residua facit. Beda. Qui signa ac mirabilia domini saluatoris nostri recte, cum legunt vel audiunt, accipiunt non tam in his quid foris stupeant, attendunt, quam quid horum exemplo intus agere, quid inde mysticum perpendere debęant, inspiciunt. Appropinquāte festo, dominus multitudinem sequentem verbo salutis pariter & opere curationis erigebat. Pascha autem transitus dicitur: quo datur intelligi, quod quoscunque dominus interna munerum suorum suauitate recuperat, ad salubrem profecto transitum pręparat, vt carnis videlicet concupiscentias, mentis sublimitate transcēdant, infirma mundi desideria, prospera pariter & aduersa cęlesti spe & amore conculcent: & si necdum anima vel carne ad superna valeant pertingere, quia hoc nimirum in futuro promittitur, quicquid tamen carnale quasi altum complecti conspiciunt, comparatione ęternorum quasi nihilum despiciunt. 1. Iohannis secundo. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Eos siquidem satiat, qui se in desertum secuti, verbum salutis audierant, non qui in ciuitatibus, id est, mundi luxu gaudebant. Oculi enim eius in pauperem respiciunt, Psalm. 10. Oculos vero superborum humiliabit, Psalm. 17. Mundani enim siliquis pascuntur porcorum, Luc. 15. Filij Israel non fuerunt pasti manna quandiu fuerunt in Aegypto, nec quandiu farinam habuerunt Aegypti secum, nec mare transierunt. Super fœnum discumbere, est carnales voluptates frenare. Ge. 2. Formauit igitur dominus deus hominē de limo terrę. Esa. 40.

Pascha qd

Vox dicentis,Clama. Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, & flos eius decidit. Hinc Ecci. 10. Quid superbis terra & cinis? Cibat pane corporali. Gene. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Psal. 144. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Lachrymarum, Psal. 79. Cibabis non pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Psal. 41. Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die ac nocte. Psal. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Sed domino frangente, dulcescunt. Psalm. 93. Secundum multitudinem dolorũ meorum in corde meo, consolationes tuę lætificauerũt animam meam. Verbi diuini, Matthæi quarto. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Psalm. 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Ecci. 15. Cibabit illum panę vitæ & intellectus, & aqua sapientię salutaris potabit illum. Corporis dominici, Iohannis sexto. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Hordeaceus malis. Iohan. 6. Durus est hic sermo, quis potest eũ audire? 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Cælesti, qui totus dulcis. Luc. 14. Beatus qui mã ducabit panem in regno dei. Luc. 22. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Secũ dum Bedam, quinque panes, libri quinque sunt Mosi, hordeacei propter austeriora legis edicta, & tegmina literæ, quibus interior sensus erat abditus: quem nemo nisi Christus, cæteríque apostoli ab ipso illuminati, aperuerunt. Adduntur duo pisces, psalmi & prophetæ, quibus propius acceditur ad diuinitatis mysteria & humanitatis Christi, qui cibus animæ est. Sunt & duo pisces, piscatorum libri: quia prędicatio Christi quę per Apostolos effulsit, euangelica & apostolica scriptura resplendet. Ita saluator disciplina legis spiritalis, &

Pane quotuplici cibemur.

noui teſtamenti mirabili doctrina, fidelium animas ad vitam alit ęternam. Iubentur autem populis appone-re. Cooperatores enim ſumus dei. 1. Corint. 3. Qui nos fecit idoneos miniſtros noui teſtamenti, ait Paulus 2. Corin. 3. Apoſtoli enim legis velamen & prophetarum abdita nobis reſerarunt. Deinde & 12. fidei articulos ex omnibus diuinis eloquijs, quaſi catalogum quendam deſcripſerunt, quo totus orbis terrarum cognoſcit, co-lit, & veneratur deum. Quibus ſuccedunt paſtores. E-phe. 4. Et ipſe dedit quoſdem quidem apoſtolos, quoſ-dam autem prophetas, alios vero euangeliſtas, alios au tem paſtores & doctores ad conſummationem ſancto-rum, in opus miniſterij, in ędificationem corporis Chri ſti. 1. Pet. 5. Paſcite qui in vobis eſt gregem domini. Id autem maxime in nobis cauendum, ne diuina in nobis verba pereant, ne dominicę paſſionis fragmenta in-tereant. Fide colliguntur fragmenta hęc, amoriſque af-fectu poſſidentur.

Illi ergo homines quum vidiſſent quod fe-cerat Ieſus ſignum, dicebant: Quia hic eſt, vere propheta, qui venturus eſt in mundum.

Chryſo. Vide gulam vulgi quum mirabiliora face-ret, non admirabantur: & ecce propter cibum dicunt, Hic eſt vere propheta ille iam diu expectatus, qui ven-turus erat in mundum. Deut. 18. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſuſcitabit tibi dominus, ipſum ſicut me audies. Iohan. 7. De turba autem multi credide runt in eum, & dicebant: Chriſtus cum venerit, nun-quid plura ſigna faciet quàm hic facit? Beda: Recte di-cebant dominum prophetam magnum, magnum ſalutis pręconem in mundum futurum. Ipſe enim ſe prophe-tam nominat. Luc. 13. Non capit prophetam perire ex tra Hieruſalem. Qui diuinitate nobiſcum eſt vſque ad conſummationem ſeculi, in qua venturus per huma-nitatem, redditurus vnicuique ſecundum opera ſua. Auguſtinus: Sic propheta dominus, vt dominus pro-phetarum: ſicut angelus, dominus angelorum. Ma-

gnificabant ergo Chriſtum,gratias agentes deo,Iohan. 6.Nihil enim dignum deo pro impenſis tribuere poſſumus beneficijs, niſi gratias agendo laudare, id quod à nobis requirit,non ob ſuum,ſed noſtrum profectum. Primo, quia bonorum noſtrorum non eget, Pſalm. 15. Secundo,quia omnia noſtra, ipſius ſunt dona.1. Para. 29.Tua domine ſunt omnia, & quę de manu tua accepimus,reddimus tibi. Tertio,quia noſtram excedunt facultatem.Pſalm.115.Quid retribuam domino pro omnibus quę retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen domini inuocabo.

Mar. 6 Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos aſcendere nauim, vt præcederent eum transfretum ad Bethſaidam, cum ipſe dimitteret populum. Et cum dimiſiſset eos, abiit in montem orare Ieſus

Iohan. 6. autem cum cognouiſset quia venturi eſsent vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit ite

Matt. 14. rum in montem ipſe ſolus. Veſpere autem facto, ſolus erat ibi.

His rebus peractis,Ieſus docere cupiens,vbi ſatisfactum eſt neceſſitati ventris, non ad laſciuiam vel ſomnum,ſed ad precationem eſſe fugiendum,precationi vero ſolitudinem competere: compulit ſuos abire ad lacum,& priores tranſmittere, ſe demiſſa turba ſequuturū. Hieronymus. Quo ſermone oſtenditur,eos inuitos à domino receſſiſſe, dum amore pręceptoris,ne punctū quidem temporis ab eo volunt ſeparari,ne illo abſente naufragia ſuſtinerent. Docuit ſuos orare. Nocte orādum,& ſeorſum orandum, quia preces quiete & tranquillitate opus habent. Oportet enim ſine diſtractione orare.Orat ſolus patrem: id ad naturam humanam referas:nam opera eius inter deum & hominem diuiſa ſunt.Subduxit autem ſeſe ſolus clanculum, ſic, vt nō ſentiretur aufugiſſe.Ad regnum vocantibus furtim ſubduxit ſeſe,ad crucem rapientibus vltro occurrit,Ioh.8.

euidens exemplar exhibens his qui vices ipsius essent gesturi. Videntes enim ipsum pium, liberalem & compassiuum, secundo in omnibus sapientem, tertio potentem etiam supra naturam, dignum arbitrati sunt regem ipsum fore, inuitis etiam quibuscunque. Ipse vero re ipsa docet nos, parua esse quę maxima putantur in hoc mundo. Quęrentibus gloriam in cælis, mundi gloria fugienda est. Humilitatis ergo decor amplectendus. Philippenses secundo. Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu. Reges gentium dominantur eorum, Lucæ. 22. Matthęi. 20. Genesis. 10. Ipse cœpit esse potens in terra. (scilicet Nemroth.) Ab hoc exiuit prouerbium, Quasi Nemroth robustus venator coram domino. Fuit autem principium regni eius Babylon. Ose. quarto. Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui. Iob. 34. Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi. Hinc Psalmus. 78. Effunde iram tuam in regna quę te non nouerunt. Eccl. decimo. Sedes ducum superborum destruxit deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Regnum à regno transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, ac diuersos dolos. Christus autem rex humilis nunc, olim erectus & magnus. Psal. 71. Deus, iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Zach. nono. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, ipse pauper. Sed Hier. vicesimotertio. Ecce dies veniunt, dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. Lucæ primo. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Apocalipsis decimonono. Et habet in vestimento suo & in femore suo scriptum, Rex regum & dominus dominantium.

De ambulatione Christi supra mare, Matt.xiiii. Mar.vi. Luc. vi.

ARTICVLVS XLVI.

Marci. 6. H

CVm sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando, erat enim ventus contrarius eis. Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, & volebat præterire eos. At illi vt viderunt eum ambulantem supra mare, putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt. Omnes enim videbant eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolitè timere.

Vbi nõ est Iesus, nox est, periculum est, turbatio est. Glos. ord. Vespere fluctuat nauis, dum sol iustitię occidit. Voluit autem absentia sua magis accendere desiderium suorum, atque interim maiori miraculo parabatur argumentum. Abest ille nonnunquam, sed non destituit suos in finem. Ad tempus videtur interdum destituere, vt exerceat rebus aduersis, vt instituat ad firmam de se fidutiam. Circa quartam vigiliam noctis, hoc est, sub diluculum venit. Hieronymus: Quo ostendit tota nocte periclitatos, & extremo noctis atque in consummatione mundi, eis auxilium præbiturum. Ista tria aggrauabant periculum, quia nox, quia in medio maris, & quia iactabatur magnis fluctibus. Matthęi decimoquarto. Nauicula autem in medio mari iactabatur magnis fluctibus. Viderunt ambulantem perinde quasi solidam terram calcaret, vt se non terræ solum, sed omnium elementorum dominum declararet: ac prę se ferebat, ac si vellet eos præterire. Sic enim patitur aliquando suos hærere in malis, quasi negligat, quum nunquam deponat curam illorum. Sic post resurre-

ctionem finxit se longius ire, Luc. 24. quo imperfectio
nem fidei suorum ostenderet, & desiderium magis ac-
cenderet. Matth. 14. Videntes eum supra mare ambu-
lantem, turbati sunt, dicentes: quia phantasma est. &
præ timore clamauerũt. Nam propter noctem & timó
rem, ipsum non cognoscebant: ideo velut impotentes
facti, quia spectrum credebant, exclamauerunt. Ille au
tem non passus diutius suos exanimari metu, proti-
nus voce nota compellabat eos, significans nullã quam
libet atrocem mundi tempestatem, formidabilem esse
his, quibus adest dominus. Vbique ergo exigit fidem.
Ego sum, non spectrum. Ad hanc vocem ilico redditus
est illis animus. At Petrus qui semper singulari amore
flagrabat ad Iesum, nihil omnino credens difficile
quod ille iuberet, dixit Mat. 14. Domine, si tu es, iube 2
me ad te venire super aquas. At ipse ait: Veni. Et des-
cendens Petrus de nauicula, ambulabat supra aquam,
vt veniret ad Iesum. Videns vero ventum validum, ti-
muit: & cum cœpisset mergi, clamauit, dicens: Dominé,
saluum me fac. & continuo Iesus extendens manum
suam, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, qua-
re dubitasti? Non dixit, iube me ire super aquas, sed ve
nire ad te. Nam istud ostentationis est, hoc autem amó
ris ad Christum. Hiero. In omnibus locis ardentissimæ
fidei inuenitur Petrus: qua ipsum confitetur filium dei,
Mat. 16. eadem vadit ad ipsum. Ardebat enim fides, sed
humana fragilitas titubabat. paululum autem relinqui
tur tentationi, vt fides augeatur, & intelligat se non fa
cilitate postulationis, sed potentia domini conserua-
ri. Chrys. Non potuit alios expectare, sed feruore vi
ctus, alios præcurrit, non charitatem suam solum, sed &
fidem ostendens, quia non credebat solum Christum su
pra mare ambulare, verumetiam alijs id posse concede
re, ausus est id petere, vt cum eo citius esse possit. Vnde
ait: Iube venire: nõ, ora vt veniam. Ob imbecillitatem
vero fidei fluctuat. Naturę enim humanę hęc est condi
tio, vt difficilioribus nõnunq̃ superatis, fluctuet ac suc
cumbat minorib⁹: quod Helias, Moses ac Dauid passi sũt.

Ad magnitudinem miraculi confert, quòd non supra tranquillum, sed turbulentum mare ambulauerit. Non sufficit autem habere fidem vehementem ac temporariam, sed oportet habere perpetuam ac constantem, neque despicere quantum sit periculi, aut quid nostrę possint vires, sed quid ipse fidenti possit præstare. Hiero. Quid nobis dicendum, qui huius fidei modicæ ne minimam quidam habemus portiunculam?

3 Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant.

Beda: Stupebant quidem carnales adhuc discipuli virtutum magnitudinem, necdum tamen in eo veritatem diuinæ maiestatis cognoscere valebant.

Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum.

Matth. 14. Qui autem in nauicula erant, venerunt ad eum, dicentes: Vere filius dei es. Conspecto enim tam admirabili signo, sentiebant in illo quiddam homine maius esse. Sic electis suis subuenit, quos licet ad tempus sinat aduersitatibus agitari, tamen quum prospicit quòd mox perituri sint, nisi ipse succurrat, manus porrigit adiutrices. Psalmus. 22. Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Esa. 43. Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo, meus es tu. Cum pertransieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te. Cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te: quia ego dominus deus tuus, sāctus Israel, saluator tuus. Hinc Psalmus. 36. Cum ceciderit, non collidetur: quia dominus supponit manum suam. Psalmus. 117. Impulsus euersus sum vt caderem, & dominus suscepit me. Cęterum vt dominus demonstraret suis, virtute diuina geri totum quod gerebatur, nec eam tempestatem casu fuisse sedatam, Iohan. 6. statim nauis fuit ad terram, in quam ibant, quę paulo ante hinc atque inde procul aberat à littore.

Et cum transfretaſſet, venerunt in terram
ieneſareth,& applicuerunt. Cumq́; egreſsi fuiſ-
ent de naui,ſtatim cognouerunt eum : & per-
urrentes vniuerſam regionem illam,cœperunt
 grabatis eos qui male habebant, transferre,
bi eum audiebant eſſe. Et quocunque introi-
at in vicos vel in villas,aut ciuitates, in plateis
onebant infirmos:& deprecabantur eum,vtvel
mbriam veſtimenti eius tangerent : & quot-
uot tangebant eum,ſalui fiebant.

Iam enim ex ſuperioribus miraculis fides illorum
umpſerat incrementum:quare poſtquam agnouerunt
um prius viſum,miſerunt qui per vniuerſam illam re
ionem diuulgarent adeſſe Ieſum.Obſeruabatur enim à
ultis,quocunque ſe conferret: & aderat ſemper im-
ortuna turba,magis ſolicita de tollendis morbis cor-
orum quàm animorum.

e prædicatione euchariſtiæ,par. 2.ar.12.v

De miſsione diſcipulorum, Lucæ decimo.

ARTICVLVS XLVII.

Poſt hęc autẽ deſignauit dominus & alios ſeptuagintaduos,& miſit illos binos ante faciem ſuam,in omnem ciuitatem & locũ Lucę. 10. 1
quò erat ipſe venturus, & dicebat illis : Meſsis
uidem multa,operarij autem pauci. Rogate er-
o dominum meſsis,ut mittat operarios in meſ-
em ſuam.ite,ecce ego mitto vos ſicut agnos in-
er lupos.

Oſtendit quanta diligentia euangelicum ſemen
ſpargendum ſit & ſuſcipiendum . Hinc enim præter
apoſtolos è numero diſcipulorum & alios ſeptuagin-

ta designauit, qui sua prædicatione præpararent animos audientium in aduentum domini, quemadmodum ante duodecim selegerat apostolos. In cuius figura, filij Israel venerunt in Elim, vbi fuerunt duodecim fontes & septuaginta palmæ. Binos misit in mutuę charitatis commendationem. Ioh. 15. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Mutuam cõsolationem. Eccẽs. 4. Melius est duos esse simul quàm vnum. habent enim emolumentum societatis. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem. Prou. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. Veritatis confirmationem. Deut. 17. Mat. 18. In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Et quia duos populos in vnum ouile congregaturi erant. Semper dominus sicut in primo aduentu, & in secundo ad iudicium, sic & ad cor hominis veniens, præmittit sibi viam præparantes. Hinc de Iohanne Luc. 1. Præibis ante faciem domini parare vias eius. Instruxit autẽ ad munus euangelicę prædicationis, quemadmodum prius instruxerat apostolos duodecim, reddens causam quare auxisset numerum. Late spargitur euangelij rumor, & plures accendũtur auiditate doctrinæ cælestis, apti cõgregari in horreũ Christi ecclesiã militantẽ per fidẽ & spem, ac post in triũphantẽ per glorię susceptionẽ. Nec in vno tantũ agro circuncisionis, sed & in omni regione præputij. Ioh. 4. Videte regiones, quoniã iam albæ sunt ad messem. Sed qui syncere doceant & verbo & exemplo pauci. Beda: Sicut messis multa, est omnis turba credentium: ita operarij pauci, apostoli & imitatores eorum. Gregorius: Ecce mundus totus sacerdotibus plenus est, & tamen in messe domini rarus operarius inuenitur: quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus. Rogandus dominus, vt ipse extrudat celeriter vel inuitos, qui idoneos facit ministros noui testamenti, 2. Cor. 3. & Iohan. 15. Sine me nihil potestis facere. Ipse enim dominus messis, qui dicit, Ecce ego mitto vos. & Iohan. 20. Sicut misit me pater

iuens, & ego mitto vos. Videat quisque qualem se ope arium exhibeat: quia Matth.13. In tempore messis di-am messoribus, Colligite primum zizania in fascicu-los ad comburendum, triticum autem meum congrega te in horreū. Hinc. 2. Tim. 2. Solicite cura teipsum pro babilem exhibere deo, operariū inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Veri enim operarij dicē di sunt, qui quęrunt opus & onus, sataguntque prodes-se: non qui quærunt ociū ac honorem, & optant præes se. Sed heus sunt operarij subdoli, 2. Corinth. 11. Ite, in quit, non segniter iniunctum implentes munus. Ego, qui potens sum in aduersis succurrere, mitto vos, sicut agnos, pios, innocentes & obedientes: inter lupos, ob crudelitatem, persecutionem atque duritiam. Iohā. 10. Lupus rapit atque dispergit. Frement potentes & ma-li aduersus doctrinam vestram. non mitto vos vt quen quam lædatis, sed vt simplices & innoxij, studeatis om nibus prodesse, & ex lupis facere agnos. Esa. 11. Habita-bit lupus cum agno.

Nolite portare sacculum neque peram, ne- 2
que calceamenta, & neminem per viam salutaue ritis. In quamcunque domum intraueritis, pri-mum dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin au-tem, ad vos reuertetur. In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

De victu ne quidem soliciti sitis. nunquam vobis deerit quod naturę necessitati satis est. Expediti ne ad negociū euangelicū. Omnē illorū vsum suppeditabunt hi, qui à vobis docentur. quid ergo vobis necessarius sac culus, vel pera? Luc. 22. Quando misi vos sine sacculo vel pera & calceamentis, nunquid aliquid defuit vo-bis? At illi dixerunt: Nihil. Ambro. Tāta prædicatori

debet esse cum deo fiducia, vt pręsentis vitę sumptus, etsi non prouideat, sibi tamen certissime non defuturos sciat, ne, dum mens occupatur ad temporalia, minus prędicet ęterna. Nam cum nullus sit dominus, qui operarium suum cibo diurno dignum non ęstimet, ne putes dominum cęlestem & superbonum, suum operarium dignum cibo, sua indies ad necessaria quæcunque prouidentia, non existimaturum. Ne occupemini in hominũ salutationibus & curiositatibus, quibus à prædicatione impediamini. Non prohibet offerri salutem, quum domum pręcipiat salutandam, & ipse fœminas salutauerit, Mat. 28. sic Maria Elizabeth, Lucę. 1. sed ne occasione salutationis, remoraretur prędicationis negociũ. Sic Heliseus pręcepit Giezi. 4. Regum. 4. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te quispiã, non respondeas ei. Ac ne de tecto quidem sitis soliciti. erunt qui vos excipient. tantum pręstate vos puros & incorruptos euangelicę prædicationis ministros. Intrãtes domum, primum pręcemini pacem toti familię, pacem inquam pectoris, quæ est tranquillitas mentis ex remissione peccatorum & reconciliatione ad deum. Roman. 5. Iustificati ex fide, pacem habeamus ad deum. Ephe. 2. Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnũ. Hinc angeli cecinerunt Lucę secundo. Gloria in altissimis deo, & in terra pax. Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam. Hæc perducit ad ęternam pacem in cælis. Esa. 32. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducię, in requie opulenta. Quod si fuerit homo mitis, auidusq́ue mansuetę doctrinę, proderit illi vestra precatio, & amplectetur hospitem bene ominantem: si minus, non pœniteat bene precatos fuisse. non enim peribit vobis merces oblati officij. Esa. 26. Domine, dabis pacem nobis: pacem, quoniam in te sperauimus. Non paruum donum, dei percipere pacem, quę exuperat omnem sensum, Phili. 4. Quicunque libenter receperit vos ac prompte, apud illum manete, non affectantes delicias, edentes quæ ab illis offeruntur, sine delectu nulloq́ue fastidio. Erant qui dicerent,

quasdã creaturas suapte natura malas, quod improbat Apostolus 1. Timo. 4. Omnis creatura dei bona est, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. sanctificatur enim per verbum dei & orationem. Alij ob legis prohibitionem immunda reputabant, quę per Christum fuit abolita. Actuum. 10. Quod deus purificauit, tu ne immundum dixeris. Hinc. 1. Corin. 10. Si quis infidelium vocat vos ad cœnam: & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogãtes propter conscientiam. Vbi de idolothytis loquitur. Sic Roma. 14. Non tamen excludit ordinationem ecclesię, quę per spiritumsanctum regitur, qui omnem docet veritatem, Iohan. 16. de delectu ciborum certis temporibus habendo, quemadmodum apostoli ordinarunt, vt fideles abstinerent ab immolatis simulacrorum, & sanguine & suffocato & fornicatione, Actuum. 15. Vę ergo his qui pręter necessitatem (quę legẽ non habet) in scãdalum proximorum, ecclesiæ ordinationem contemnunt? Roma. 14. Si propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. Bonũ est non manducare carnem, neque bibere vinum, neque in quo frater tuus scandalizatur aut offenditur aut infirmatur. Matthęi decimooctauo. Væ homini per quem scandalum venit. Aequum est autem, vt qui laborat in euangelico negocio, viuat ex eorum liberalitate quibus laborat, si aliunde non suppetat vnde viuat. Nam laborantem agricolam oportet primo de fructu suo edere, 2. Timo. 2. Sic dominus ordinauit his qui euangeliũ annunciant, de euangelio viuere. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si vestra carnalia metamus? 1. Corint. nono. Illud item cauendum, ne ex illis ædibus in alias demigretis: quasi fastidito priori hospitio, lautius & instructius quęratis.

Et in quancunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis, & curate infirmos qui in illa sunt, & di-

cite illis: Appropinquabit in vos regnum dei.

Quo gratiores sitis hospites, maiori'que cum fide prędicetis regnũ dei, curate ęgros, id'que gratis & prompte, neminem reijcientes. Non terrena, sed cęlestia promittite. 2. Cor. 6. Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nũc dies salutis. Videtis argumenta virtutis diuinę, pręparate animos vestros ad innocentiæ studium. Pelluntur morbi corporum, profligabuntur & animorum morbi peccata. Cum enim in anima quis sanatus fuerit, tunc venit in eum regnum dei. Ab ægrotante enim lõge est,
3 quãdoquidẽ peccatũ in eo regnat. Quo cõtra Ro. 6. Peccatũ nõ regnet in vestro mortali corpore, vt obediatis cõcupiscentijs eius. Luc. 17. Regnum dei intra vos est.

In quamcunque autem ciuitatem intraueritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem qui adhęsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos. Tamen hoc scitote, quia appropinquabit regnum dei. Dico vobis, qa Sodomis remissi⁹ erit in illa die, q̃ illi ciuitati.

Si nemo fuerit vos dignatus hospitio, nolite illic supplices ambire hospitium: sed publice palam'que dicite, Gratis obtulimus vobis nuncium salutis ęternę: quoniam autem spernitis officium nostrum, nihil volumus à vobis beneficij: etiam puluerem extergimus, in testimonium à nobis oblati, & à vobis spreti felicissimi nũcij, qui nolentibus ingeri non debet. Illud tamen scitote, ꝙ siue receperitis, siue non receperitis, in proximo est vobis regnũ dei. Si receperitis, veniet vestro bono: sin minus, veniet vestro malo. Hac vindicta vos eritis cõtẽti, sicubi spreuerint vos. Veniet illis vltio suo tẽpore. Nã illud affirmo vobis, quod in illo die supremi iudicij miti⁹ agetur cũ Sodomis, q̃ cũ illa ciuitate, quæ tantã benignitatẽ dei gratis oblatam spreuerit. Oẽs mirãtur seuerã dei vindictã in Sodomis: sed hoc illos subleuat, quod nõ fuerint tot modis prouocati ad resipiscentiã.

De maledictionibus ciuitatum,

Mat.xj. Luc.x.

ARTICVLVS XLVIII.

TVnc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factę sunt plurimę virtutes, quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factę essent virtutes quę factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Veruntamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicii, quàm vobis. Et tu Capernaum, nunquid in cælum exaltaberis? Vsque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quę factę sunt in te, forte mansissent vsque in hunc diem. Veruntamen dico vobis, quia terrę Sodomorum remissius erit in die iudicii, quàm tibi. Matth. 11. 12

Dominus veluti demiratus quorundam inuincibilem malitiam, ad aliorum terrorem cœpit exprobrare ciuitatibus: quæ, quum in his plura miracula prodidisset, & homines sanasset, & tam multa docuisset, tamen ad pœnitentiam vitæ prioris compunctę non sunt. Itaque non naturę, sed voluntatis malitia fuit. Nam si naturæ fuisset, & Petrus & Andreas mali fuissent, quia de Bethsaida. Tyrus & Sidon, gentiles erant ciuitates: Bethsaida autem & Corozaim, Iudææ. Dicit ergo Iudæos deteriores Sidonijs, hoc est, gẽtib⁹, quia illi naturalẽ legẽ trãgressi sunt, ipsi autẽ cũ hoc & Mosaicã, ac beneficia & documẽta domini spreuerunt sibi placẽtes ꝙ Israelitici generis essent. Lu. 12. Seruus sciens voluntatẽ domini & non faciens, plagis vapulabit multis. Lu. 10. Olim in cinere & cilicio sedentes pœniterẽt, sicut Niniuitæ ad prædicationem Ionę, Ion. 3. Hierony. Cur ergo eis nõ prædicauit acturis pœnitentiam? facilis responsio. Nam ignoramus dei iudicia, & singularum dispen-

ſationum eius ſacramenta neſcimus. Pſalm. 65. Venite & videte opera domini, terribilis in conſilijs ſuper filios hominum. Hinc exclamat Apoſtolus Roma. 11. O altitudo diuitiarum ſapientię & ſcientię dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles vię illius. Propoſitum fuerat domino, Iudęę fines non excedere, ne iuſtam phariſæis & ſacerdotibus perſecutionis occaſionem daret. Vnde apoſtolis ante paſſionē præcepit. Mat. 10. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed potius ite ad oues quæ perierunt domus Iſrael. Bethſaida & Corozaim damnantur, quod pręſenti domino non crediderunt. Tyrus & Sidon iuſtificantur, quod apoſtolis illius crediderunt. Non quęras tempora, cum credentium intuearis ſalutem. Lucę decimo. Et tu Capernaum in cęlum exaltata, vſque ad infernum demergeris, eo quod talem ſortita inhabitatorem, non ſis emendatior facta. Chriſtus enim eam inhabitatione ſua exaltauit, ſed nihil profuit non credendo: quia opibus tumens, delicijs affluens, animo & elatione cœlo appropinquare videbatur. Pſalm. 72. Poſuerunt in cælum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra. Abdi. 1. Si exaltatus fueris vt aquila, & inter ſidera poſueris nidum tuum, inde detraham te, dicit dominus. Iob. 20. Laus impiorum breuis, & gaudium hypocritę ad inſtar puncti. Si aſcenderit vſque in cęlum ſuperbia eius, & caput eius nubes attigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent, vbi eſt? Ideo Eccl. 7. Humilia valde ſpiritum tuum, quoniam vindicta carnis impij ignis & vermis. Huiuſmodi exprobramina per Eſaiæ primo. traijcit filijs Iſrael: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis. Dereliquerunt dominum, blaſphemauerunt ſanctum Iſrael, alienati ſunt retrorſum. Hieronymus: Ideo exprobrat, quia poſt factas virtutes & ſigna quam plu-

rima,non egerunt pœnitentiam. Iohan. 15. Si opera nō a
fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Luc. 10. Qui vos audit me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Quanquam estis legati, tamen quoniam meo nomine venietis, & inęstimabile donum dei annunciabitis, non erit leuis condemnatio spernentium. Ne sitis animo tristi, non est iniuria vestra, sed transit in deum. Consolatio igitur sit vobis, quod hæc dei sit iniuria, sicut contra ne gloriemini, vel sapite sublime, quod quidam vos audiunt. Non enim vestrum est opus, sed meum. Ezech. 3. Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. 1. Thes. 4. Itaque qui hæc spernit, nō hominem spernit, sed deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in nobis. Marc. 3. Et veniunt ad domum, & conuenit iterum turba, ita non possent neque panem manducare. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum. b
dicebant enim, quoniam in furorem versus est. Vbi descensum est ad humiliora in domum, tanta importunitate instabat turba, vt audirent Iesum & sanarentur à morbis, vt non esset ocium apostolis sumendi cibi. Hęc omnia quę gerebantur, vbi rumor pertulisset ad cognatos Iesu, quibus nota erat carnis infirmitas, quum de diuina potentia nihil suspicari possent homines crassi, Iesum cum humili solidatio sursum deorsumque vagari, trahere post se cateruas hominum, noua quędam & inaudita docere, profligare morbos, eijcere dęmones: furori tribuebant, quod offensi corporis imbecillitate, non poterant asscribere diuinæ potentię. Itaque quoniam erant cognati, iuxta leges humanas putabant esse sui officij, vt mentis impotem, & à spiritu quopiam arreptum, vinculis coercerent. Sic qui contemptis rebus terrenis omnibus, atque ipsa etiam vita, cęlestem philosophiam toto pectore amplectuntur, insani videntur his, quibus nil sapit nisi terrenum & caducum. Et hoc tam impiū iudicium à suis propinquis tulit dominus, ne quid offendantur sui discipuli, si similia contingat audire à suis.

De dæmoniaco curatō, Mat.xij. Luc.xj.

ARTICVLVS XLIX.

Luc.11. L

ET erat eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. & cum eiecisset dęmonium, locutus est mutus & admiratę sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beęlzebub principe dæmoniorum eiicit dęmonia? Et alii tentantes, signum de cælo quęrebant ab eo.

Quemadmodum gratia, vt fons scaturiens in vitam æternam, Ioh. 4. semper proficere facit in melius, Psal. 83. Ibunt de virtute in virtutem, videbitur deus deorũ in Sion. Sic peccatum de malo ruere facit in peius, & tandem impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit, Prou. 18. Hoc claret hic. Chrysostomus: Magna & miranda nequitia dæmonis, vtrunque ingressum oppilauerat, per quę ille crediturus erat, auditum & visum, & tertium linguam, ne confiteretur. Mat. 12. Tunc oblatus est ei dęmonium habens cæcus & mutus. Ecce quid malus dęmon agit in animis spirituisancto reluctātium. Audire enim non possunt sermonem dei, multo minus eloqui valent, nisi dominus effugarit omnes dęmoniacas affectiones. Matth. 15. Filia mea male â dæmonio vexatur. Vere male peccatrix anima vexatur. Nam excęcatur ne cęlestia, terrenis contemptis, contempletur, sed vt talpa in terra viuat. Psal. 105. Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Sapi. 2. Excæcauit enim eos malitia sua. 2. Cor. 4. In quibus deus huius seculi excęcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio euangelij glorię Christi, qui est imago dei. Iohan. tertio. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Redditur mutus à laude

dei. Ecci. 15. Non est speciosa laus in ore peccatoris. Contra Ecci. 51. Dedit mihi dominus linguam mercedem meam, & in ipsa laudabo eum. A proximi ędificatione. 1. Iohan. 4. Ipsi de mundo sunt, & ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. A proprij delicti confessione. Sic Adam in mulierem, mulier in serpentem pręcepti transgressionem retorsit, Gene. 3. Sed Prouerb. 18. Iustus in principio accusator est sui. Sic Dauid. 2. Reg. 12. Peccaui domino. Et ait Nathan: Dominus quoque peccatum tuum transtulit à te. Matt. 12. Et curauit eum ita, vt loqueretur & videret: & stupebant omnes turbę, & dicebant: Nunquid hic est filius Dauid? Hieronymus: Tria signa in vno homine facta sunt: cęcus videt, mutus loquitur, obsessus à dæmonio liberatur. Quod tunc quidem carnaliter factum est, sed & quotidie completur in conuersione gentium, vt expulso dęmone, primum fidei lumen aspiciant, deinde in laudes dei prius tacentia ora laxentur. Pharisæi quum audissent vocem populi dicentis, Num hic est ille filius Dauid, quem promittunt prophetę? Iesum quidem ipsum non aggrediuntur, à quo semper discedebant inferiores, sed multitudinis animos conantur ab illius admiratione diuertere. Mar. 3. Scribæ qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: quoniam Beelzebub habet. Matthęi duodecimo. Pharisæi autem dicebant: Hic non eijcit dęmones, nisi in Beelzebub principe dęmoniorum. q. d. Non potest hic esse filius ille Dauid, vt vos suspicamini: siquidem ille veniet suffultus potestate diuina. Remigi⁹: Odio solo agitati, nihil sordidius inuenientes quod domino obijcerent, sustinere non valentes vt turbę ipsum laudarent, & Christum prędicarent. Chrysostomus: Inuidia non considerat quid, sed tantum vt dicat. Nulla enim peior malitia inuidia. Adulter breui complet delectationem suam, inuidus autem nunquam quiescit: sed sicut scarabęus nutritur stercore, ita inuidus infortunijs aliorum. Signũ quęrebant tentantes, vt si non ostenderet, causarentur cętera facta præsidio Beelzebub: si ostenderet, tũ aliud in eo reperirent quod calumnia-

rentur. Signa petebant, sed credere noluerunt, imo impugnauerunt. 1. Corint. 1. Iudęi signa petunt. Iohan. 4. Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Signanter è cęlo petebant, quo plane constaret, illum cum deo habere commercium qui in cęlestis est: & cum dęmonibus immundis, quorum pręstigia nasci solent è terra, nullum. Quemadmodum Iosue solis fecit stationem, Iosu. 10. Esaias solis retrogressionem, Esa. 38. 4. Regum 20. Helias, ignis descensionem qui consumpsit holocaustum, 3. Regum. 18. Item duos viros quinquagenarios cũ suis, 4. Regum. 1. Sed semper paratam habebant calumniam. Si enim quę oculis videbant & manu contrectabant, calumniabantur: respondissent, vtique & magos in Aegypto è cælo signa ostendisse.

Ipse autem vt vidit cogitationes eorum, dicit eis: Omne regnum in se diuisum, desolabitur, & domus supra domum cadet. Si autem & satanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub me eiicere dęmonia? Si autem in Beelzebub ego eiicio dæmonia, filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Porro si in digito dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum dei.

Dominus cognita, etsi nõ audita, nequitia illorum, conuersus ad pharisęos, sic temperat responsum suum, vt illorum insanum conuicium manifestissima ratione refellat: nec tamen in illos regerat contumeliam, sed potius amanter inuitet ad salutem amplectendam. Sicut enim ostendit opus potentię, dęmonem expellendo: sic & sapientiæ, ipsos rationabiliter conuincendo. Mar. 3. Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis. Quo rem omnium sensibus redderet euidentem, exemplis quibus contradici non potest, aggreditur. Primo, osten-

dendo se deum qui potest, & hoc cogitationes eorum, vt sibi probe notas, prodendo. Beda: Non ad dicta, sed cogitata respōdet, vt vel sic cogerentur credere potentiæ. 1. Reg. 16. Homo videt ea quæ patent, deus autē intuetur cor. Hiere. 17. Prauū est cor hoīs & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus scrutās corda & renes. Secundo, ex parte communitatis, quæ siue politica sit vt regnum, siue œconomica vt domus familias, diuisa stare non potest. Nam sicut concordia paruæ res crescunt, sic discordia maximæ dilabuntur. Matth. 12. Omne regnum diuisum contra se, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa cōtra se, nō stabit. Eccl. 26. A tribus timuit cor meū, & in quarto facies mea metuit: delaturā ciuitatis, collectionē populi, calumniam mendacem, super mortem omnia grauia. Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa. Pro. 29. Homines pestilentes dissipant ciuitatem, sapientes vero auertunt furorē. Eccl. 28. Susurro & bilinguis maledictus. multos enim turbauit pacem habētes. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorū effodit. Virtutes populorū concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescet. Ideo Eccl. 25. In tribus beneplacitū est spiritui meo, quæ sunt probata corā deo & hominibus: concordia fratrum, amor proximorū, & vir & mulier sibi bene consentientes. Quo modo ergo consentaneum est, vt quum omnes dæmones sint hostes hominum, nec aliud sitiant q̄ illorū exitium, quorum saluti miserè inuident, nunc adeo eorum faueant saluti, vt hac de causa dæmon pugnet cum dæmone? Certum est ergo argumentum, illius regnum in breui casurum: ac destructo illius regno, quid superest nisi vt existat regnum dei? Marc. 3. Si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est. non poterit stare, sed finem habet. Tertio, ex parte aliorum eijcientium, ne dicerent quod esset obedientia in principem

ff

ſuum. Quod ſi hoc perſuadet vobis odiũ mei, me præ ſidio Beelzebub eijcere dęmonia, iſti iuuenes filij veſtri, quos vidiſtis idem facientes, in quo eijciunt? Sola fidutia in deum faciunt quicquid faciunt. Hieronymus: Coartat eos dominus interrogatione prudenti, vt confiteantur ſpiritusſancti opus. q. d. Quod ſi expulſio dæmonum in filijs veſtris, deo, non dæmonibus, deputatur: quare idem opus in me nõ eandem habeat cauſam, qui non longo exorciſmo, ſed vnico verbo eijcio potenti? Diſcipuli itidem mei ſimplices & idiotę, neſcientes artes malitioſas magicorum, in meo nomine, ſola fidutia ad deum, faciunt quicquid faciunt. Ideo ipſorum ſimplex credulitas, veſtram condemnabit incredulitatem, quæ gloriam dei oppugnat, qui calumniari mauultis quam imitari. Luc. decimo. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Imò & non ſequentes ipſum, in nomine ipſius eijciebant. Lucę nono. Pręceptor, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum. Et ait ad illos Ieſus: Nolite prohibere. Qui enim non eſt aduerſum nos, pro nobis eſt. Sic Matth. ſeptimo. Multi dicent mihi in illa die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc cõfitebor illis, quia nunquam noui vos. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Si ergo illi in nomine meo eijciunt dæmonia, manifeſtum eſt, mihi opus non eſſe alterius virtute. Mat. duodecimo. Si autẽ ego in ſpiritu dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum dei. Quod Iohannes inſtare dicebat, deſtructo regno diaboli. Luc. primo. Fecit potentiam in brachio ſuo. diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Obſerua quod ſicut digitus eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum alio corpore, ita & ſpiritusſanctus eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum patre & filio. Nam & filius brachium dicitur. Eſa. 53. Et brachiũ domini cui reuelatum eſt? Sic Exod. 8. Digitus dei eſt

hic. Huic ergo regno æquum est vosmetipsos adiungere, & satanæ regno mox interituro abducere. Iohã. 12. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Non ergo cedit volens, neque ex pacto. Hieron. Peruenit regnũ dei de quo Luc. 17. Regnũ dei intra vos est. & Ioh. 1. Medius vestrum stetit quem vos nescitis. Vel certe quod Iohannes prędicauit. Matth. 3. Pœnitentiam agite, appropinquauit regnum cælorum. Est tertium regnum scripturę sanctæ, quod auferetur à Iudæis, & dabitur genti facienti fructus eius, Matt. 21.

Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quę possidet. Si autem fortior eo superueniens, vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

Irreuocabile bellum est satanæ cum deo, res nullis conditionibus componenda. Aut vincet, aut vi expelletur. Quarto ostẽdit ex parte potestatis. Mat. 12. Quomodo potest quisq̃ intrare in domũ fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? Fortis armatus, diabolus. Iob. 41. Non est potestas super terram quæ ei comparetur. Armatus est multi formi astutia, longa experientia, naturali industria & scientia. Iob. 1. Circuiui terram & perambulaui eam. Hinc Euam seduxit astutia sua, 2. Corint. 11. Hiero. Non debemus esse securi. aduersarius noster, fortis victoris quoque vocibus comprobatur. Atrium, mũdus qui totus in maligno est positus, 1. Ioh. 5. in quo vsque ad domini aduentum, male parto potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium sine vlla contradictione quiescebat. Vnde & princeps mundi dicitur Ioh. 12. Nam captiui tenebantur ab eo ad ipsius voluntatem, 2. Tim. 2. quia falsam & malam habent pacem, cum domino suo damnabiliter concordãtes. Psalmus. 72. Zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Hanc dominus venit tollere, Matth.

10.quum ſit mortifera. Eſa.57. Nõ eſt pax impijs; dicit dominus. Superuenit fortior, quia de cęlo. Ioh.3. Qui de cælo venit ſup oẽs eſt. 1. Cor. 1. Nos aũt prædicamus Chriſtũ crucifixũ, Iudęis quidem ſcandalũ, gentibus autem ſtultitiã: ipſis aũt vocatis Iudęis atque græcis, Chriſtũ dei virtutẽ & dei ſapientiã. Iob.9. Si fortitudo quęritur, robuſtiſsimus eſt. Sapiens corde eſt & fortis robore, quis reſtitit ei & pacẽ habuit? Vicit, tentationẽ viriliter refellendo, paſsionẽ patiẽter tolerãdo, infernũ potẽter ſpoliãdo. Oſe.13. Ero mors tua ò mors morſus tuus ero inferne. Apo 5. Vicit leo de tribu Iuda radix Dauid. Per quẽ & nos vincimus. Hila. Cõtuſam à ſe in tentatione prima omnẽ zabuli indicat poteſtatẽ: quia nemo domum fortis intrauit, eiusq́ue vaſa diripuit, niſi forte alligauerit. Iac.4. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis: reſiſtite aũt diabolo, & fugiet à vobis. 1. Pet.5. Cui reſiſtite fortes in fide. Chryſ. Nõ ſolum dæmones vaſa diaboli ſunt, ſed vniuerſi homines qui male viuunt, illi adhærẽt. Hactenus Beelzebub tyrannidem exercuit in homines peccatis obnoxios, malisq́ue cupiditatibus addictos. Chriſtus ſublatis hominũ peccatis, Beelzebub cũ ſuo ſatellitio protriuit: & quos ille per iniuſtitiam poſsidebat, per innocentiam deo vindicauit, & angelo tradidit fido cuſtodi. Ro.6. Nunc vero liberati à peccato, ſerui autẽ facti deo, habetis fructũ veſtrũ in ſanctificationẽ, finẽ vero vitã ęternam. Eph.4. Aſcẽdens in altũ, captiuã duxit captiuitatem. Eſa.8. Voca nomẽ eius, accelera, ſpolia detrahe, feſtina prædari. Qui ergo nõ eſt in parte mea, aduerſarius eſt mihi. & hoc ipſo lędit, q̃a quũ fauere debeat, nõ fauet. Hiero. Opa diaboli opibus ſaluatoris cõparari nõ poſſunt: ille cupit animas tenere captiuas, Chriſtus liberare: ille prædicat idola, iſte vnius dei notitiã: ille trahit ad vitia, iſte ad virtutẽ reuocat. Quomodo ergo poſſunt habere cõcordiã inter ſe, quorũ opa ſunt diuerſa?

3 Cum immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa quærens requiem, &

non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et cum venerit, inuenit eam scopis mundatam. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Ostenso rationabiliter se nõ dæmonis, sed dei virtute miracula opari, declarat causam quare tantã sibi imponebãt calũniã, quod nunq̃ vel patres ipsorũ alicui fecerũt simulque ænigmate signans grauius dãnandos eos qui aliquousque progressi ad iustitiã, relaberẽtur ad pristina vitia, quam qui nunquã cognita luce veritatis euangelicæ perseuerassent in caligine vitiorũ. Mat. 12. Ideo dico vobis, omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: spiritus autẽ blasphemiæ, non remittetur. Et quicũque dixerit verbũ cõtra filiũ hoĩs, remittetur ei: qui aũt dixerit contra spiritũsanctũ. non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Mar. 3. Qui aũt blasphemauerit in spiritũsanctũ, non habebit remissionẽ in ęternũ, sed reus erit ęterni delicti. Hiero. Qui scandalizatus carne mea, me hominem tantũ arbitratur, quod filius sim fabri, Mar. 6. & fratres habeã, homo vorator & potator vini, Mat. 11. talis opinio absque blasphemia, quanq̃ nõ culpa careat erroris, tamẽ habet veniã ꝓpter vilitatẽ corporis. Qui autẽ manifeste intelligens opa dei, cũ de virtute negare nõ possit, eadem stimulatus inuidia calumniatur, & Christũ deique verbũ, operaque spiritussancti dicit esse Beelzebub, isti nõ dimittetur, neque in pręsenti seculo, neque in futuro. Error & ignorantia veniã meretur: destinata malitia aduersus bonitatẽ dei, prouocãtis, quomodo veniã impetrabit? Omne itaque peccatum & blasphemia in proximum, deũ, vel sanctos, proueniens ex ignorãtia vel infirmitate, remissibile est: sed ꝓcedens ex certa malitia, impugnatione agnitæ veritatis, vel inuidẽtia fraternæ gratiæ, ex se irremissibile est crimẽ, quoniam obuiat principio quo fit remissio, hoc est,

bonitati diuinæ. Ioh. 8. Nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Matth. 12. Aut facite arborem bonā, & fructum eius bonū: aut facite arborem malā, & fructū eius malū. Siquidem ex fructu arbor cognoſcitur. Hiero. Syllogiſmus hic eſt ineuitabilis, qui vtroque cornu premit. Si, inquit, diabolus malus eſt, bona opera facere nō poteſt: ſi autem bona ſunt quæ facta ſunt & cernitis, ſequitur vt non ſit diabolus qui ea facit. Neque enim fieri poteſt, vt ex bonis malum, & ex malis bonū oriatur. Omnino ſicut ex fructu arbor, ita & ego ex miraculis agnoſcor. Ioā. 5. Ipſa opera quæ ego facio, teſtimoniū perhibent de me, quia pater miſit me. Ioh. 10. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis. Matth. 12. Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Quoniā in Abraam, gloriabātur, oſtendit quod non ſint ex Abraā, ſed ex progenitoribus ſe dignis, doloſis & inuidis. q. d. Ex vobiſipſis coniecturam facite: nam vos, quales eſtis talia loquimini, & opera veſtra declarant quē habeatis ſpiritum. Vt enim ex ſucco radicis fructus trahit ſaporē, ita ex eo quod reconditū eſt in corde, naſcitur oratio. Mala cogitatio ſoli cogitanti peſtifera eſt: at oratio mala, cordis venenū fundit in multos. Obſcœnè loquens, plura habet in corde: quia ibi theſaurus abſconditus. Paruam enim partē declarat, ſic & qui bona. Ocioſum verbum onus eſt arboris, nō fructus, qui nulli eſt vſui: & hoc ipſo noxius eſt, quia ſine fructu audientis, tēpus & aures occupat, quū in hoc data ſit lingua, vt ea proſimus nobis & proximis, vt hoc organo celebremus gloriā dei. Hieron. Ocioſum verbum eſt, quod ſine vtilitate loquentis dicitur &

audientis. Si omissis serijs rebus, de friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cęterum qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic non ociosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. Ex verbis tuis aut iustus pronunciaberis, si bona prodierint ex bono corde: aut iniustus condemnaberis, si mala ex malo corde prodierint. Prou. 12. De fructu oris sui vnusquisque satiabitur bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei. Eccés. 12. Cuncta quæ fiunt, adducet dominus in iudicium, & pro omnī errato, siue bonum siue malum sit. Hinc Ecci. 14. Beatus vir qui nō est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti. Hinc Pro. 13. Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquēdum, sentiet mala. Iaco. 3. Ecce lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. In ipsa benedicimus deum & patrem, & in ipsa maledicimus homines qui ad imaginem dei facti sunt. Si quis in verbo nō offendit, hic perfectus est vir. Ideo Psalm. 38. Dixi, custodiā vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Eph. quarto. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca arida. Matth. duodecimo. quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui, & veniens, inuenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Beda: Timendus, non exponendus est hic versiculus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriā nos vacando oprimat. Quemcunque enim post baptisma siue prauitas hęretica, siue cupiditas mundana arripuerit, mox omnium prosternitin ima vitiorum. Exul enim veteri hospitio, obambulat corda sanctorum, ab omni mollitie fluxarum cogitationum & humore libidinis immunia, callidus tentator explorans, si quos ibi nequitiæ suæ gressus figere possit: sed quietem

non inuenit, quia animę fortes & nequaquam molles, suis machinationibus viriliter resistunt. In solo enim prauorum corde diabolus gratam sibi inuenit requiem, qui à vitijs pristinis in baptismo per gratiam Christi mundati, à bonis operibus vacant, simulatis tantum ornati, sed non armati euangelicarum præsidijs virtutũ. Videns enim purgatum, sed vacuum hospite esse locũ, nec à quoquam occupatum, non contentus ipse remigrare solus, plenitudinem assumit vitiorum, quum non solum mali sunt, sed & speciem bonitatis affectatis virtutibus per hypocrisim ostentare nituntur. Sic nouissima fiunt peiora prioribus: quia de difficili reducibilis, qui se simulatis credit actibus iustum. 2. Pet. 2. Melius erat viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Matth. 12. Sic erit generationi huic pessimæ. Quo enim maioribus ostentis & beneficijs prouocati fuerint ad pœnitentiam, hoc atrocior eos manet pœna, nisi maturius resipiscant. Exiuit enim spiritus immundus à Iudæis, quando segregati fuerunt per legem à gentibus idololatris: reuertebatur, quando iuit per gentiũ solitudines quę domino crediderunt. At vbi vidit eos dei & angelorum præsidio priuatos, ornatos tamen vanis obseruatiunculis legalium, & relapsos ad priora crimina, venit & inhabitauit cum multo maiore numero dæmonum. Nam tandem ad hoc impietatis deuenerunt, vt quicquid maiores peccassent in occidendis prophetis, conspirando aduersus Mosen, id sceptuplo scoeleratius renouarent in filium dei, & in huius discipulos, quem in synagogis blasphemare non cessant.

Lucæ. 11. M

Factum est autem cum hęc diceret, extollens quędam mulier vocem de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & hubera quæ suxisti. At ille dixit: Quin imò, beati qui audiunt verbum dei, & custodiunt illud.

Mira & stupenda spiritussanctus per simplices ope-

rari solet, quo magis veritas fidei elucescat. Hinc. 3. Esd. 4. Magna est veritas & preualet. Igitur pharisęis & scribis domini miracula calumniantibus, mulier simplex doloq́ue carens, admirans sermones domini tam sapientes & efficaces, illa celebrat, nihil reuerita insipientium pharisęorum furorem, quemadmodum Mat. 21. pueri laudes Christi prędicabant, quemadmodum scriptum erat Psalm. 8. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem. Ostendit autem ipsum deum, per quem beatificamur. Nam cum natura simus omnes filij iræ, Eph. 2. si ipse beatificat & saluificat, ita vt per ipsum & propter ipsum mater beata, necessũ est ipsum fore deũ qui saluare possit de manu fortis armati. Vnde Matt. 1. Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Duo enim requirebãtur ad hoc, vt quis humanum saluare posset genus. Vt esset deus qui posset, & homo qui vellet. Ideo dictus non solum Iesus, sed & Christus, id est vnctus. Matthęi primo. De qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Vnctus enim fuit præ participibus suis oleo lætitiæ. hoc plenitudine gratię, Heb. 1. Vnde Iohan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Cooperatur enim vnctio ad redemptionem generis humani: quia nisi plen⁹ gratia, alijs dare non posset. Ioan. 1. De plenitudine eius omnes nos accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Commendat autem spiritussanctus per os huius mulieris primo à maternitatis dignitate, contra hæreticos veram carnem in Christo negantes. Beatificat autem corpus tanquam magis notum quo Christo ministrauerat, cum tamen nihil habeat beatitudinis nisi ab anima. Ideo Elizabetha, spiritussancto illuminante, primo animam, deinde corpus. Lucæ primo. Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Augu. Beatior fuit Maria concipiendo fide Christum, quàm carne. Secundo, à virginitatis puritate. Nõ enim dixit, beati parentes, sed venter, in quo spiritus-

sancti operatione conceptus. Luc.1. Spiritussanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Mat.1. Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritussancto est. Fuit ergo virgo sancta corpore & spiritu, cogitans quę domini sunt, 1. Cor.7. Nam tanta pro se promissa, de virginitate seruanda solicita, ait Luc.1. Quomodo fiet istud, quoniam virum nõ cognosco? Gaudet ergo hoc priuilegio sola, vt vnica vnici sit mater filij, quem cũ patre habet cęlesti vnigenitum. Quis ad tantam virginis dignitatem non obstupescat? Imo ad tantam dei humilitatem, vt sese in vnius corpusculi angustias includeret? Phil.2. Exinaniuit semetipsum, formã serui accipiẽs. Gal.4. At vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionẽ filiorum reciperemus. Ecce quantum bonum nobis per matrem domini prouenit. Hinc enim gloriamur in spe glorię filiorum dei, Ro.8. Ipsa autẽ in spe gloriæ matris dei. Vnde Elizabeth admirabũda ait Lu.1. Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Hic ipsa ait: Fecit mihi magna qui potẽs est, & sanctũ nomẽ eius. Vere magna, imo maxima ipse fecit, Apostolus ait. 2. Cor.3. Qui nos idoneos fecit ministros noui testamenti. An non matrem? Respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatã me dicent omnes generationes. Hieremiam in gentibus prophetam futurum, in vtero sanctificauit, Hier.1. Iohãnem præcursorem spiritussancto repleuit, Luc.1. cui⁹ natiuitas plurimis causa gaudij fuit. Quid de matre dicendum? Apostolo teste. 1. Cor.6. Qui adhæret deo, vnus spiritus est cum eo. Ipsa & corpore & mente deo coniuncta. Habuit. 4. cõditiones matrum ad filios solitas, vt claret ex euangelijs Autoritas iubẽdi. Prou.1. Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuę. Lu.2. Fili, quid fecisti nobis sic? Descendit cum illis Nazareth, & erat subditus illis. Neces

sitas diligendi. Esa. 49. Nunquid potest obliuisci mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Sic probauit Salomon veram infantis matrem. 3. Reg. 3. Lu. 2. Dolentes quęrebamus te. Facilitas impetrandi. 3. Reg. 2. Pete à me (ait Salomon) mater mea. Neque enim fas est vt auertam faciem tuam. Vnde Ioh. 2. defectum vini dominus ad petitionem matris suppleuit. Ioh. 2. * Fili, inquit, vinum non habent. Intimitas compatiēdi. Lu. 2. Tuam ipsius animam pertransibit gladius, Ioh. 19. Stabat iuxta crucem Iesu mater eius. Tertio, à seruitutis sedulitate, quia habere de cęlo pleno lactauit, haud dubiū quin & cętera quàm diligentissime ministrauit. Nā deduxit in Aegyptum & reduxit, Mat. 2. Subsequuta fuit prędicantem, astitit morienti. Quare dominus ipsam singulariter, in extrema mortis suę anxietate discipulo cōmendauit, non dubium quin in cęlis honorifice in throno gloriæ iuxta se collocarit. Ioh. 12. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus qui est in cęlis. In cuius figura de Salomone dicitur. 3. Re. 2. Surrexit rex in occursum eius, adorauitque eam, & sedit super thronum suum. Positusque est thronus matri regis, quę sedit ad dexteram eius. In domo enim patris mansiones multę sunt, Ioh. 14. Vnusquisque autem propriā mercedē accipiet secundū suū laborē. 1. Cor. 3. Sed quoniā Christi matrē esse, vnicū est & singularissimū donū, nō renuit, sed perficit mulieris prędicationē, adijciens vniuersale pręconiū, ad quod oēs valēt ptingere. Quin imo sic est, neç tātū hoc, sed & beati q audiūt verbū dei. Psal. 118. Beati qui scrutantē testimonia ei⁹, ī toto corde exquirūt eū. Psal. 48. Audiā quid loquatē in me domin⁹ deus. Nec hoc satis, sed & custodiunt illud. Psal. 118. In corde meo abscondi eloquia tua, vt nō peccē tibi. Sic ergo custodiendū in corde per iugē meditationem. Psal. 102. Et memores sunt mandatorū ipsius ad faciendum ea. In ore per deuotā collationē. Deu. 6. Erunt verba hęc quę ego tibi pręcipio hodie, in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedēs ī domo tua, & ābulās ī itinere, dormiēs atque cōsurgēs. In opere per debitam

executionem. Iacobi primo. Estote factores verbi & nō auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Romano. 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. 1. Iohannis tertio. Non diligamus verbo nec lingua, sed opere & veritate. Seruandum ergo sic in animo ne effluat, ne diabolus tollat, nec solicitudine suffocetur, vt aliquando producat fructum ęternæ salutis. Sed quis tam ardenter audiuit, tam diligenter custodiuit vt Maria? Lucę secundo. Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Hanc igitur tantę dignitatis, eminentię virginem nullo dignabimur honore? Indigni certe habebimur æternę hæreditatis, cum benedicta ac matre participatione in cælis, si nullum ei volumus deferre honorem in terris, quę nimirum omni laude est dignissima. Nōne ipsa angelico mirifice prędicata est præconio, & gratia plena, in honorantissima salutatione quæ è cęlo allata est. Lucę primo. Nonne à sancta Elizabeth spiritusancto plena, benedicta esse inter mulieres, sicut & prius ab angelo est pronunciata? Nonne & de illa acclamauit filio eius benedicto in secula, mulier illa syncerę fidei & deuotionis, voces blasphemantium scribarum & pharisęorum hac laudatoria confessione retundens? Beatus venter qui te portauit, quam quidem egregiam matris laudem, & ipse filius responsione sua approbauit. Nos igitur ab angelo tantopere laudatam, & à spiritussancto in beata Elizabeth, & in illa muliere de turba extollente vocem suam, tantis laudum titulis honoratam, nequaquam honorabimus, nec vlla laude celebrabim⁹? Absit, quoniam teste Damasceno, honor ad ipsam matrem, in illum qui ex ipsa natus est, reuocatur. Quare contrà dei matris inhonoratio, etiam Christi ex ea nati inhonoratio est, quemadmodum in euangelio de patre testatur Iohannis quinto. Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui misit illum.

De matre & fratribus Iesu, Matth. xij. Mar. iij. Luc. viij

ARTICVLVS L.

ADhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Matth. 12. N

Aduenerunt cognati Iesu, comitantes matrem ipsi, cupientes illum conuenire de rebus aliquibus familiaribus, qui more Hebræo fratres dicuntur. Sic Abraam filium fratris sui Loth, fratrem nuncupauit. Genesis. 13. Ne sit iurgium quæso inter me & te, fratres enim sumus. Dominus docere volens minimum esse tribuendum talibus affectibus, quoties negocium agitur euangelicum, pluris autem faciēdam cognationem animorum quam corporum, quæ virtute, non sanguinis propinquitate, conciliatur, quæque longe patet latius, nuncianti respondit. Hieronymus. Non quod negaret matrem & fratres, exire contempsit, sed quod responderet insidiāti. Lucæ octauo. Non poterant adire eum præ turba. Mar. 3. & foris stantes, miserunt ad eum, vocantes eum, & sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te. Et respondens, ait: Quæ est mater mea & fratres mei? Et circunspiciens eos qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei. Si vere, inquit, cognatos nosse vultis, quique

mihi sunt chariſſimi, ſpirituum affinitatem magnifico, non corporum. Hanc ſibi quiſque parare poteſt. Vt per euangelium noua natiuitas eſt, ita eſt & cognatio. Non agnoſco cognationem cuiuſquam, niſi per fidem renaſcatur ex patre cæleſti, iamque vt filius germanus patri cęleſti ad ęterna vocāti obtemperet. Hiero. Iſti ſunt mater mea, qui mę quotidie in credentium animis generant. Gala. 4. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. 1. Cor. 4. In Chriſto enim Ieſu ſuper euangeliū ego vos genui, Iſti fatres mei. qui faciunt opera patris mei. Fratres ergo ſciamus nos eius eſſe & matrem, ſi voluntatem patris eius implemus, vt & cohęredes ſimus eius qui non in ſexibus, ſed in factis diſcernit.

De petentibus ſignum de cælo.

Mat. xii. Luc. xi.

ARTICVLVS LI.

Matth. 12.
o

TVnc reſponderunt ei quidam de ſcribis & phariſæis, dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre. Qui reſpondens, ait illis: Generatio mala & adultera ſignū quęrit, & ſignum nō dabitur ei niſi ſignum Ionæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

Phariſæi diſſimulatio furore animi, blandioribus verbis aggrediuntur Ieſum veluti iam illi credituri, ſi in gratiam ſuam miraculum aliquod ederet ipſis, ſeque dignum, qui ſibi vindicaret ſpiritum dei, & qui ſemper in ore haberet patrem cęleſtem. Hiero. Sic ſigna poſtulant, quaſi que viderant, ſigna non fuerint: & hoc de cę

lo proficiſcens, quod declaret ipſum deo charũ eſſe, & illius virtute facere quæ facit. At dominus ſciens ſubdo lam illorum cogitationem & obſtinatam malitiam, qui non in aliud poſcerẽt ſignum, niſi vt hic quoque nouã calumniandi ſumerent occaſionem, pręſertim quum facilius ſit calumniari que de cælo oſtenduntur, quam ea quæ coram cernuntur oculis, audiuntur auribus, tanguntur manibus. Non ferens tantam peruerſitatem, reſpondit velut auerſus ab eis, & apud ſe indignatus. Luc. 11. Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: Generatio hęc, generatio nequam eſt. ſignum quęrit, & ſignum nõ dabitur ei niſi ſignum Ionę prophetę. Nam ſicut fuit Ionas ſignum Niniuitis, ſic erit & filius hominis generationi iſti. Generationem nequam vocat, quia doloſe tentabant, quum ob ſigna pręcedentia credere & obedire illos oporteret, tunc ſignum petunt. Adulterã, quia dimiſerat virum, hoc eſt, deum, & iuxta Ezech. 16. multis ſe amatoribus copulauerat, hoc eſt, dęmonibus adhærendo. Malam, ſiue prauam. Nam vt dicit Chryſoſtom⁹ beneficijs ſemper peiores reddebantur, vt qui tanquam ingrati, non conuertebantur Chriſti lenitate & manſuetudine. Sic Moſes Deu. 32. Generatio praua atque peruerſa, hęccine reddis domino popule ſtulte & inſipiẽs? Nunquid non ipſe eſt pater tuus qui poſſedit te, & fecit & creauit te? Gens abſque conſilio eſt & ſine prudentia, vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent. Sequitur: Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore, vt labatur pes eorum. Iuxta eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinãt tempora. Hinc Pſalm. 77. Ne fiant ſicut patres eorum, generatio praua & exaſperans. Hieron. Moderatio dei ac pietas, ſolum noſtrum reditum quærit, ac cupit longa ſua bonitate ſaluare. Si non conuertimur, ſi duri colli ſumus, ſi in peccatis vſque ad mortẽ illicite perſeueramus, aſſidue peccantiũ nõ miſerebitur deus. Ro. 2. An ignoras quoniã benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundum autem duritiam tuam & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die irę & reuelatiõis iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuique ſecũdũ opa

ſua. Generationi ergo huic malę minimeq́ue ſimplici, quæ gloriatur patrem habere deum, iactans ſe de progenitore Abraham, ſed longe alios habet, nempe viperas, Matt.3. & 12 ſat erit ſigni, ſi quem ſua malitia occiderunt, videant virtute diuina reuiuiſcere.

2 Viri Niniuitę ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce pluſquam Iona hic. Regina auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis. Et ecce pluſquam Salomon hic.

Niniuitæ, quos præ vobis vt ethnicos & idololatras contemnitis, Hiero. Iudicabunt non poteſtate, ſed comparatione. Ionas triduo prędicauit, ego tanto tempore: ille Aſſyrijs, ego Iudęis populo dei: ille peregrinis, ego ciuibus. imo nihil ſignorum faciens, ego tanta faciens ſigna, Beelzebub calumniam ſuſtineo. Cauſam ergo iuſtiſſimam damnationis oſtendit. Sic & Sodomorum dānationem prius Abrahę expoſuit, quod nec decem viros iuſtos offenderit, Geneſis. 18. 19. Sic Hiere. 7. dicitur: Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi, quia nō exaudiam te. Nonne vides quid iſti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hieruſalem? Filij colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentes reginæ cęli, & libens dijs alienis, & me ad iracundiam prouocant. Ad prophetæ ignoti vocem de ventre ceti redeuntis expluefacti, crediderunt, deieceruntq́ue ſeſe ad pœnitentiam: mihi autem, quum reſurrexero, non credet generatio hæc: quare condemnabitur, quod neque Niniuitas ſunt imitati, quanuis maior nunc hic aſſit quàm Ionas. Sic regina Saba, ad rumorem è longinquo allatum, relicto regno patriaq́ue ſua, tam longo itinere profecta eſt ad regem Salomonem, non metu aliquo commota, ſed auiditate

ſapientię, quæ fuit à legis doctrina aliena. Et tamen in hoc loco quiddam eſt Salomone maius: & quod adeſt contemnitur.

Nemo accendit lucernam, & in abſcondito ponit, neque ſub modio: ſed ſupra cădelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit. Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit. non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum. Et ſicut lucerna fulgoris illuminabit te. Lucę. 11.

Oſtendit doctrinæ ſuæ ſapientiam, toti mũdo fore conſpicuam, non in gente Iudæorum tantũ. Eſa. 49. Parum eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fæces Iſrael cõuertendas. Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. Nec enim incredulorum obſtinata malitia bonis obeſſe debet: Itaque proferenda eſt in publicum veritas, in malorum atrociorem perniciem, in bonorum ſalutem. Hier. 26. Noli ſubtrahere verbum, ſi forte audiant & conuertantur, vnuſquiſque à via ſua mala, & pœniteat me mali, quod cogitaui facere eis propter malitiam ſtudiorum eorum. Hinc 23 Si ſtetiſſent in conſilio meo, & nota feciſſent verba mea populo meo, auertiſſem eos vtique à via ſua mala, & a cogitatiõibus ſuis peſsimis. 2. Tim. 4. Teſtificor coram deo & Chriſto Ieſu, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, & per aduentum ipſius & regnũ eius, prædica verbum, inſta opportune, importune. erit enim cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Pſal. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Hinc Iohan. 3

5.dicitur,Iohannes lucerna ardens &lucẽs.Ecci.48.Surrexit Helias propheta quasi ignis,& verbum ipsius quasi facula ardebat.Quod est domus sine lucerna,quod est corpus sine oculis,hoc est animus sine cognitione veritatis,quę per fidem simplicem contingit.Esa.7.Nisi crediderítis,non intelligetis.Sap.13.Vani sunt omnes homines quibus non subest scientia dei,& de his quæ vident bona,non potuerunt intelligere eum qui est. neque operibus attendentes,cognouerunt quis esset artifex.Vnde.2.Cor.4. Quod si opertum est euangelium nostrum,in his qui pereunt,est opertum,in quibus deus huius seculi excæcauit mentes infidelium,vt nō fulgeat illis illuminatio euangelij gloriæ Christi, qui est imago dei.Sicut ergo oculus corporalis dirigit corpus nostrum,sic intentio nostri intellectus,corpus operum nostrorum.Si ergo oculus fuerit simplex,nullus huius mũdi cupiditatibus vitiatus,accipiet lumen æternæ veritatis,ac totum corp⁹ fruetur hoc lumine,necubi impingat,sed recta tendat ad deum,solum ipsum spectãs. Sic dominus vnguẽti effusionem iñ corpus suũ, quam discipuli culparunt,propter bonam mulieris intentionem commendauit,Matt.26.Sin fuerit vitiatus,opus sequitur vitiosum,quanuis foris iustum appareat, vt claret in hypocritis.Matt.6.& 23. à foris iusti apparere cupientibus,orando,ieiunando, eleemosynas dando,minima decimando,&c. Oculus ergo nequam est,qui declinat & diuertit ad creaturas, derelicto deo. Vnde Helias.3.Reg.18.ait: Vsquequo claudicatis in duas partes? si dominus est deus,sequimini eum.Ostendit autem dominus,quòd pharisæi inuidia excęcati, miracula domini calumniabantur.Summa ergo diligentia curandum, ne lumen tenebræ sint. Psalmo.4.Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen.vultus tui domine.Ephesi.4.Hoc igitur dico & testificor in domino, vt iam non ambuletis,sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum,alienati à via dei per ignorantiam,quę est in illis,propter cæcitatem cordis illorum: qui despe

rantes,semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditię omnis in auaritiam. Vos autem non ita didicistis Christum,si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis,sicut est veritas in Iesu.Eph.5. Videte ergo quomodo caute ambuletis,non quasi insipientes,sed vt sapientes,redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Si vero nihil admixtum habuerit tenebrarum,totum lucidum erit.Qui enim offenderit in vno, factus est omnium reus,Iaco.2.Eccés.9. Qui in vno peccauerit,multa bona perdet. Hinc admonet Apostolus 1.Thes.5.Ab omni specie mala abstinete vos. Nam prouidemus bona non solum coram deo,sed etiam coram omnibus hominibus,2.Cor.8.Nec enim aliter corpus erit lucidum oculo puro,quàm domus lucida est tibi. Eph.5.Eratis aliquando tenebræ,nunc autem lux in domino.vt filij lucis ambulate.fructus enim lucis, est in omni bonitate & iustitia & veritate. Igitur bonis ac puris cogitationibus,sanctis affectionibus, vtilibusque sermonibus ac virtuosis operibus nosipsos iugiter ornare studeamus.Philip.quarto.De cętero fratres, quæcunque sunt vera,quæcunque pudica,quæcunque iusta, quæcunque sancta,quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ,si qua virtus,si qua laus disciplinę,hæc cogitate, quæ & didicistis & accepistis, & audistis & vidistis in me.Vnde Pro.4.Iustorum semita quasi lux splendescēs, procedit & crescit vsque ad perfectum diem:via autem impiorum tenebrosa,nesciunt vbi corruant. Quod enim est lucerna oculo purgato, hoc sermo diuinus est animo à prauis cupiditatibus per fidei simplicitatem purgato.

De reuersione discipulorum, Matth.xi.Luc.x.

ARTICVLVS LII.

Lucæ. 10.
P
R Euerſi ſunt autem ſeptuagintaduo cũ gaudio,dicentes:Domine, etiam dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis:Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones,& ſuper omnẽ virtutem inimici,& nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere,quod ſpiritus vobis ſubijciuntur. Gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cęlis.

Oſtendit dominus quod non in temporalium ſucceſſu proſpero,ſed æternorum deſiderio feruido verum ſit gaudium conſtituendum. Præmunierat ipſos conſolatione ſingulari,ne animo forent deiecto, ſi qui ipſos non audirent,cum talis iniuria non eſſet ipſorum, ſed trãſiret in deum. Sic & Apoſtolus. 1. Theſ. 4. Itaque qui hæc ſpernit,nõ hominem ſpernit,ſed deum, qui etiam dedit ſpiritumſanctum ſuum in nobis. Sic & ne glorientur,ſi qui ipſos audiunt, neque ſublime ſapiant, quum non ſit opus eorum,ſed dei. Sic & hic cũ res mirè ſucceſsiſſet,reuerſi ſunt cum gaudio,nonnihil vanæ gloriæ concepto. Domine,inquiunt,qui non ſolum terræ & mari dominaris,ſed & dæmonibus:nam & nobis tua gratia ſubijciuntur. Ieſus autem quo muniret ſuorum animos aduerſus morbum inanis gloriæ, qui ſanctis etiam ſolet obrepere,proponit illis exemplum luciferi,qui ob ſuperbiam à tanta felicitate ſubito de-
2 iectus eſſet. Videbam ſatanam,humani generis inimicum,ſicut fulgur celeriter & terribiliter cadentem. Inſignis erat illius dignitas in cęlis, & tamen ob animi tumorem, ſubito deiectus eſt à ſummis ad ima. Eſa. 14. Quomodo cecidiſti lucifer qui mane oriebaris? Corruiſti in terram,qui vulnerabas gentes: qui dicebas in corde tuo, In cælum cõſcendam,ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum,ſedebo in monte teſtamenti, in lateri-

bus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Veruntamen ad infernum detrahe ris, in profundum laci. 2. Pet. 2. Si deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari, & originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iusti tiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorræorum in cinerem redigens euersione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens, & iustum Loth oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuer satione eripuit. (Aspectu enim & auditu iustus erat, habitans inter eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Nouit deus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem iudicij reseruare cruciandos.) Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes. Sic Adam eiectus est ob superbiam è paradiso. Genes. 3. Eccl. 10. Initium omnis peccati superbia. Hinc Sauli dicitur. 1. Reg. decimo quinto. Cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Pro eo quod abiecisti sermonem domini, abiecit te dominus ne sis rex. Mea virtute, non vestra potestate spiritus vobis subijciuntur. Iob. 41. Nō est potestas super terram quæ ei comparari possit. Factus est enim vt nullum timeret. Nec serpentes nocebunt. Marc. 16. Signa eos qui in me credunt, hæc sequentur: linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Actu. 28. Paulus viperam adhærentem manui suæ, excussit in ignem. Sed quod spiritus vobis subijciuntur, nolite gaudere. fient ista etiam per reprobos. Matt. 7. Multi dicēt mihi in illa die, domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc con fitebor illis, quia nunquam noui vos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Verum autem

gaudium est, in cęlis scribi, & esse in memoria dei. Nam eò vos subuehet vestra modestia, veraque simplicitas, vnde corruit per arrogantiam lucifer, si perstiteritis in eo quod cœpistis. Nouit enim domin⁹ qui sunt eius: & discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini, 2. Timo. 2. Hinc Mosi ait Exod. 33. Inuenisti gratiam coram me, & teipsum noui ex nomine. Diabolus decidit è cęlo, homines autem qui infra sunt, scribuntur suprà. Ideo admonet Apostolus Philippen. 4. Gaudete in domino semper: iterum dico, Gaudete, modestia vestra nota sit omnibus hominibus. dominus prope est. Nam Ipse ait Exod. trigesimosecundo. Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo. Psalm. 68. Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur. Vbi ergo? Hiere. decimseptimo. Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium dominum. Sed quo fine? Apoc. 20. Vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est liber vitę: & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta sunt in libris secundum opera eorum: & dedit mare mortuos suos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hęc est mors secunda, & qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

Matth. 11. Q. In illo tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi domine pater cęli & terræ, quia abscondisti hęc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic placitum fuit ante te.

Quantum deo placeat humilis simplicitas, ac superba displiceat prudentia, ostendit. Christus enim hominum amator integerrimus, de multiplici dono per ipsum à patre hominibus collato electis, vehemen-

ter gauiſus eſt. Luc. decimo. In ipſa hora exultauit in ſpirituſancto. Quo exemplo nos inſtituit, ſi quid feliciter ceſſerit nobis conantibus, exultemus non humano affectu, ſed gaudio ſpirituali: non nobis arrogantes vllam gloriam, ſed gaudentes illuſtrari gloriam dei, gaudentes de profectu proximi. Fructus enim ſpiritus, gaudium, pax, charitas. 3. Ioh. 1. Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare. & Apoſtolus 2. Corinth. nono. Gratias ago deo ſuper inenarrabili dono eius. Charitas ſiquidem congaudet veritati, 1. Corinh. decimotertio. Quàm ſæpius legimus ſanctos ſuper victorijs inimicorum domi num collaudaſſe, quemadmodum Exod. 15. Tunc cecinit Moſes & filij Iſrael carmen hoc domino. Sic Delbora & Barach ſuper occiſione Siſaræ, Iudich. 5. Item Iudith de occiſione Holofernis, Iudit. 16. Quanto magis hic ſuper poteſtate fidelibus data ſupra inimicum & eorum profectu? Maxime igitur nobis ad hoc conandum, vt in omnibus quæ nobis diuina miſericordia impartitur donis, ipſum autorem agnoſcamus & bene merentem, ne ingratitudinis arguamur. Videmus id in creaturis natura duce præſtari. volucres cæli ſuum creatorem agnoſcunt, collaudant. Hiere. 8. Miluus in cęlo cognouit tempus ſuum, turtur & hirundo & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui, populus autem meus non cognouit iudicium domini. Eſa. 1. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſrael autem non cognouit me, & populus meus non intellexit. Sed ingrati ſpes tanquam hybernalis glacies tabeſcet, & diſperiet tãquam aqua ſuperuacua, Sap. 16. Ideo Pſal. 102. Benedic anima mea domino, & noli obliuiſci oẽs retributiones eius. Eccl. 32. Super his omnibus benedicito dominũ qui fecit te, & inebriantem te omnibus bonis ſuis. Eph. 5. Impleamini ſpirituſancto, loquẽtes vobiſmetipſis in pſalmis, hymnis & cãticis ſpiritualibus, cãtantes & pſallẽtes in cordibus veſtris domino, gratias agẽtes ſemp pro omnib' in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, deo & patri, Coloſ. 3. Omne quodcũ-

quę facitis in verbo aut in opere,omnia in nomine do mini nostri Iesu Christi facite,gratias agentes deo & patri per ipsum.Sic Christus in patrem regerit omnia. Iohan.11.Pater,gratias ago tibi,quoniam audisti me. & 8. Ego honorifico patrem meum , & vos inhonorastis me.Sed hic. Est confessio fidei.Romano.10.Corde creditur ad iustitiam,ore autem confessio fit ad salutem. Mat.10.Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Peccati. Psal. 31. Dixi:confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei . Iosu. 7. Fili mi,da gloriam domino deo Israel. & confitere,atque indica mihi quid feceris,ne abscondas.Iac.quinto. Confitemini alterutrum peccata vestra. Beneficij. Psal. 117.Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. & 110. Confitebor tibi domine in toto corde meo.Item.33. Benedicam dominum in omni tempore,semper laus eius in ore meo.In omni tempore dicit, siue prosperitatis,siue aduersitatis,ne simus de ijs Psalm.48.Confitebitur tibi cum benefeceris ei.Hinc Roma.quinto. Gloriamur in spe glorię filiorũ dei.Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem , probatio vero spem: spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctum,qui datus est nobis. Sic Iob.1.Dominus dedit,dominus abstulit.sicut domino placuit,ita factum est.sit nomen domini benedictum.Eccl.51. Confitebor tibi domine rex, & collaudabo te deum saluatorem meum. Gratias ago tibi , cui omnis laus honor & gloria.1.Tim.6.Soli deo honor & gloria. Pater,per æternam generationem,qua me incõmutabiliter genuisti in identitate naturę ex tua substãtia Psalm. 109. Ex vtero ante luciferum genui te.& 2. Dominus dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te.Iohannis primo. Vidimus gloriam eius,gloriam quasi vnigeniti à patre. Per ipsum autem nos adoptionis filij.Gala.4. Quando venit plenitudo temporis, misit

deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimerent, vt adoptionem filiorum reciperemus. Hinc non confunditur fratres eos vocare, Heb. 2. Iohan. 20. Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum. Quare nos orare docuit Mat. 6. Pater noster qui es in cælis. & 23. Vnus est pater vester qui est in cęlis. Vnde sequitur: Qui dominus es cęli & terrę, cuiusque sapientia reguntur vniuersa. Psal. 88. Tui sunt cæli, & tua est terra: orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti. Esa. 66. Cęlum mihi sedes est, terra scabellum pedum meorum. Hiere. 23. Cælum & terram ego impleo. Psalm. 138. Quo ibo à spiritu tuo? & quo à facie tua fugiam? si ascendero in cęlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me. Sapientiæ vndecimo. Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur? Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt domine, qui amas animas. & 12. Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis. Hinc oramus Mat. 6. Fiat voluntas tua. Nam idem dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum, Roma. 10. Hiero. Gratias agit & exaltat in patre, quod apostolis sui aduentus aperuerit sacramenta, quę ignorauerunt scribę & pharisęi, qui sibi sapientes videntur & in conspectu suo prudentes. Abscondit autem, non vt inuidens aut vt autor imperitiæ, sed quia digni non erant, confidentes in sua sapientia, & ideo nec deũ inuocantes: & ex misericordia, ne magis puniantur propter gratiæ collatę abusum. Iaco. 4. Scienti enim bonũ facere & non facienti, peccatum est illi Esa. 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Hiere. 4. Sapientes sunt vt faciant malum, bene autem facere nescierunt. De quibus Iob. 5. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. 1. Corint. 1. Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Hinc Ia. 3. Quis sapiens inter vos & disciplinatus? ostendat ex bo

na conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quod si zelum amarum habetis,& contentiones sunt in cordibus vestris,nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. non est enim ista sapientia desursum,descendens à patre luminum, sed terrena, animalis,diabolica, Terrena, Luc.16. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis sunt in generationibus suis. Sed.1. Cor.3. Sapientia huius mundi, stultitia est apud deum. Nam spiritu dei caret. Ioh.14. Ego rogabo patrē, & alium paracletum dabit vobis, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere,quia non videt eum, nec scit eum. Animalis, Rom.8. Prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax. Quoniā sapiētia carnis inimica est deo: legi enim dei non est subiecta, nec enim potest. Gal.5. Caro enim cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hinc Ro.13. Carnis curā ne feceritis in desiderijs,quia Sap.1. In maleuolā animā non introibit sapiētia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Dęmoniaca, quū spiritū Christi non habeat.1. Cor.2. Nos autē non spiritū huius mūdi accepimus, sed spiritum qui ex deo est, vt sciam⁹ quæ à deo donata sunt nobis. Ge.3. Serpens callidior erat cūctis animantibus. Sed non est proprie sapiētia, sed astutia, sciens inuenire accommoda media in malū finem. Ro.1. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Ideo admonet Pro.3. Ne sis sapiens apud temetipsum. Sic Iudęorum sacerdotes & scribę, occidentem sequentes literā, velamen habent super cor suum. 2. Cor.3. quanquam se videntes iactitent, Iohan.9. Nunquid & nos cæci sum⁹? Sed cæci & duces cęcorum. Matt.15. Ideo admonet Hierem. nono. Non glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire & nosse me: quia ego sum dominus, qui facio misericordiam & iudiciū & iustitiam. Ecci.32. Qui timet deum, accipiet doctrinam eius. Iob.28. Dixit homini, ecce timor domini ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia. Ecci.1. Radix sapientiæ est timere deum. Hoc est quod admo-

net Apostolus Roma.16. Volo vos sapientes esse in bono,& simplices in malo. Gaudebat autem & gratias agebat non de sapientum excæcatione de qua contristabatur. Mar.3. Circunspiciens eos in ira,contristatus est super cęcitate cordis eorum.sed de paruulorum illuminatione. Sic Apostolus Rom.6.Gratias deo, quia fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ,in quam traditi estis. Augu. Non dixit,stultis & imprudentibus,sed paruulis. Paruuli dicuntur ętate. Esa.9. Paruulus natus est nobis. Imperfectione. Prou.1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam? Hebr.quinto. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitię. Paruulus enim est. Esa.65. Puer centum annorum morietur,& peccator centum annorum maledictus. Innocentia & simplicitate. 1.Cor.14. Nolite pueri effici sensibus,sed malitia paruuli estote. Chrysostom⁹. Docet nos per omnia flatum superbię esse fugiendum, & simplicitatem admirandam. 1.Cor.3. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo,stultus fiat vt sit sapiens. 1.Corint.1. Quę enim stulta sunt mundi, elegit deus,vt confundat sapientes. Beda: Non ait hebetibus & stultis,vt probet se tumorem damnasse,non acumen. Est enim humilitas clauis scientię. Iacobi.4. 1.Petri.5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Psalm.18. Sapientiam præstans paruulis. Esa.28. Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab huberibus. Qui enim recedunt à malo concupiscentię, carnis, superbiæ, auaritię, ij vere sapientes sunt. Chrysostomus. Sapientia est, non eloquia dei scire,sed secundum eloquia dei viuere. Sensus enim verborum, maxime ad imitationem euangelicæ refertur perfectionis, non modo cognitionem, quã etiã multi pseudo prophetæ & hęretici multis catholicis doctiores fuere. Verũ non habuerunt eã reuelationẽ qua benefacerẽt,creatorem agnoscerẽt,agnitũque colerent. Igitur abscondita sunt ab eis,quia se non accommodauerunt: & quod scribę & pharisæi quotidie in lege versantes non inuenerunt,simplices & piscato-

res inuenire meruerunt. Mat.13. Vobis datum est nosse mysterium regni dei. Roma.10. Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Lu.11. Vę vobis legispe ritis, qui tulistis clauem scientię: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Ideo Iaco.1. Si quis in diget sapientiam postulet à deo, qui dat omnibus afflu enter, & non improperat, & dabitur ei. Augusti. Facti huius ęquitatem dominus paternæ voluntatis iudicio confirmat, vt qui didignantur paruuli in deum fieri, stulti deinceps in sua sapientia fiant. Sic enim diuino placuit consilio, humanam damnare sapientiam, & per humilitatem euangelicæ doctrinę bonos ad se trahere. Grego. His verbis Christi exemplum humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorumve repulsione præsumamus. Iniustũ esse non potest, quod placuit iusto. In cunctis ergo quæ exterius disponuntur, aperta causa rationis, est occultę iustitia voluntatis. Hinc August. Quem trahat, quem non trahat, quur istum trahat, & illum non, noli diiudicare, si non vis errare. Prouerbio.25. Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Chrysostomus. Nun quam discutias consilia dei in operibus eius, quid fecit, qua ratione sic fecit: sed quomodocunque rem suam vo luit ordinare, gratias agens, sufficiat tibi ad testimoniũ ipsa dei natura: quia deus sine ratione, sine iustitia nihil facit. Non enim iudicem te esse voluit actuum suorum, sed seruum pręceptorum suorum. Boni enim domini est, omnia prouidere quę ad vtilitatem pertinent serui: boni autem serui est fideliter operari, & non di scutere domini sui actus. Eccl.3. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ pręcepit tibi deus, illa cogita semper: & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Est enim humiliter reuerenda, quia insuperabilis. Psalm.134. Omnia quæcunque voluit domi nus, fecit in cęlo & in terra, in mari & in omnibus abys sis. Roman.9. Voluntati eius quis resistit? Esa.46. Consi lium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Diligen-

ter adimplenda, quia vtilis. Matt. 7. Qui facit voluntatem patris mei, ipse intrabit in regnum cælorum. Chrisostomus Hęc est via salutis optima, vt qui respuunt quę dicuntur, nullo pacto cogantur: vt quoniam vocati non obtemperarunt, nec meliores hinc facti sunt, sed spreuerunt salutem, quoniam eiecti sunt, resipiscere cogantur, & sic diligentiores fiant qui crediderunt. Si ergo arrogantia illis obfuit, (nam ignorantes dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ dei nō sunt subiecti, Roma. 10.) vos formidate, vt paruulorum statum conseruetis, non ignorantes illud esse quod vobis hæc reuelari effecit, cuius contrarium illos reuelatione priuauit. Non enim quando dicitur, abscondisti hęc à sapientibus &c. rem totam deo tribuit, sed sicut cum dicit Apostolus Roma. 1. quia tradidit illos deus in reprobum sensum, & excęcauit, non operatum hęc deum fuisse asserit, sed illos qui causam prębuerunt. Reuelatur enim paruulis, quia per tumorem mentis obstaculum non ponunt veritati, quod superbis in proprij cordis oculis denegatur. Iohan. 1. Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Iohannis tertio. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Suo ergo vitio excæcantur. *Sic* ergo excęcat & indurat iusto suo iudicio gratiam subtrahendo, sicut sol causa est congelationis suo recessu. Ipse enim ait Ezechi. 18. Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Vult enim omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, 1. *Timo.* 2. Hinc dedit nobis potestatem filios dei fieri, Iohannis. 1. Bene ergo dicit per Ose. 13. Perditio tua ô Israel: tantummodo in me auxilium tuum. Quid est ergo quod dominus ait Exod. 33. Roma. 9. Miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit? Sed audi ipsum Ezechie. 18. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia pręcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. Hiere. 18.

Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel. Repente loquar aduersus gentem & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quòd cogitaui vt facerẽ ei, & subito loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem illud. Vnde 26. Noli subtrahere verbum, si forte audiant & conuertantur, vnusquisque à via sua mala, & pœniteat me mali, quod cogitaui facere eis propter malitiam studiorũ eorum. Audi rursus & obserua. 4. Regum. 17. Et testificatus est dominus in Israel & in Iuda, per manum omnium prophetarum & videntium, dicens: Reuertimini à vijs vestris pessimis, & custodite præcepta mea & cęremonias iuxta omnem legem quam pręcepi patribus vestris, sicut misi ad vos in manu seruorum meorum prophetarum. Qui nõ audierunt, sed indurauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem patrum suorum, qui noluerunt obedire domino deo suo. Hierem. secundo. Quare dixit populus meus; recessimus, non veniemus vltra ad te? Zacha. septimo. Et noluerunt attendere; & auerterunt scapulam recedentes, & aures suas aggrauarunt, ne audirent, & cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem & verba, quæ misit dominus exercituum in spiritu suo sancto per manum prophetarum priorũ. Quare admonet Apostolus Heb. tertio. Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt nõ obduretur quis fallacia peccati. Quid clarius dici potest? Hinc Actuum. 7. ait Stephanus: Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spirituisancto restitistis, sicut patres vestri, ita & vos. Obserua quod dicit Apostolus Rom. 9. deum sustinuisse vasa iræ apta in interitum, non dicit quod fecerit apta in interitum. Sic. 2. Timo. 2. Cognouit dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. In magna autem domo non solum sunt vasa au-

rea & argentea,sed & lignea ac fictilia: & quædam quidem in honorem, quędam autem in contumeliam. Si quis autem emundauerit se ab istis,erit vas in honorē, sanctificatum & vtile domino, ad omne opus bonum paratum. 2.Pet.3. Dominus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire,sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Sed Rom.2. Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens,thesaurizas tibi iram in die irę & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua, Potest & eo referri,vt intelligamus beneplacitum patri,per stultitiam crucis, perque abiectos homines subijcere sibi mundum, ne quid humana sapientia turgeat,ne etiam qui abiecti sunt mundo,desperent. 1.Cor.1. Nam quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum,placuit deo per stultitiam prędicationis saluos facere credentes. Hæc est illa voluntas,de qua Roma.12. Probetis quę sit voluntas dei bona,beneplacens & perfecta.

Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius,& cui voluerit filius reuelare.

Horum omnium bonorum pater est autor,à quo mihi tradita sunt omnia. Chry. Tradita sunt ei omnia, secundum quod minoratus est ab angelis, Psal. 8. Heb. 2. Nam secundum illud quod non rapinam arbitratus est esse se ęqualem deo,Phi.2. vnus cum in eo deus & æqualis est. Hiero. Non cęlum & terram quæ cōdidit Heb.1. ipse, sed hi qui per filium accessum habent ad patrem, & ante rebelles,postea deum sentire cœperunt Psal. 2. Postula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam. Antea Iacob inhabitabat. Ecci. 24. Et dixit mihi, in Iacob inhabita,& in Israel hæreditare. Nunc autem dedit eū caput super omnem ecclesiam, quę est corpus ipsius, Ephe.1. Hinc influit membris vitam. Ioh.5. Sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat,sic & filius quos vult viuificat. Io.6. Oē ꝙ dat mihi pater,ad me veniet. & Io.17.

Nunc cognouerunt quia omnia quę dedisti mihi, abs te sunt, & mea omnia tua sunt, & tua mea sunt. Nihil ergo timendum quum talem habeamus dominum. Matt. 28. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra. Secundum quod natus est à patre, omnia tradita sunt ei, non tanquam seruo, sed sicut filio. Nulli sit mirum me omnium esse dominum, quum & aliud magis possim, scire & nosse patrem, sic, vt & alijs reuelare possim. Reuelat pater mysteria paruulis, reuelat filius patrem Hiero. Aliud est naturę æqualitate nosse quod noueris: aliud, reuelantis dignatione. 1. Corint. 13. Ex parte cognoscimus. Iohan. 17. Pater iuste, mundus te non cognouit, ego autem te cognoui, & hi cognouerunt quia tu me misisti: & notum feci eis nomen tuum. & notum faciam, vt dilectio quia dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Iohan. 15. Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quęcũque audiui à patre meo, nota feci vobis. Sicut ergo de reuelatione qua filius reuelat patrem, testimonium habemus Iohan. 17. Pater, manifestaui nomen tuum hominibus quos dedisti mihi. ita & de reuelatione qua pater reuelat filium. Matth. 16. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Non nouerunt quis esset filius, qui dicebant Mar. 6. Nonne est hic faber, filius Mariæ? Iohan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Non remouet personam, sed naturam, spiritus enim sanctus deus, & cognoscit quemadmodum & pater & filius. Nam hi tres vnum sunt. 1. Iohan. quinto. Nosse ergo patrem, est metuere vt deum, diligere vt patrem, & affici. Mala. 1. Filius honorat patrem, & seruus dominum suum. Si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si dominus ego sum, vbi est timor meus? Filium nosse, est imitari. Nam vt filius imago est patris, sic & nos imaginem filij debemus portare. Roma. octauo. Nam quos pręsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. 1. Cor.

15. Igitur ſicut portauimus imaginem terreni, portemus, & imaginem cœleſtis.

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. 3

Hic Ieſus animo contemplans, quanta eſſet generis humani calamitas, miſericordia motus, inuitat omnes ad ſe, omnibus ſolatium ac remedium pollicens vltro, ſi modò ſimplici ſynceróque pectore ſeſe adeant, & excuſſo iugo mundi longe miſerrimo moleſtiſsimóque, iugum euangelicæ doctrinæ recipiant, Ob id enim indicat ſe veniſſe proprie, vt leuet, quotquot ex ipſo ſperant peccati, vel conſcientiæ, vel cuiuſcunque mali remedium. Chryſoſtomus: Non hic vel ille, ſed omnes qui curis, doloribus, peccatis laboratis: non quia glorificari me à vobis opus eſt mihi, ſed quia ſalutem veſtrã ſitio. Hier. 9. Vt inique agerent, laborauerunt. Sap. 5. Laſſati ſumus in via iniquitatis & perdionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorauimus. Pſalm. 13. Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt, non eſt timor dei ante oculos eorum. Poſſunt per laborantes, Iudæi in operatione mandatorum: per oneratos, gentes onere peccatorum oppreſſę intelligi, quos Chriſtus quieſcere facit. Credere enim & confiteri quis labor, & baptizari? Quomodo autem non quies, quandoquidem & hic nihil ſolicitum eſſe oportet, de ijs quæ ante baptiſmum facta ſunt, & alibi quies ſuſceptura eſt? Laborabant Iudæi ſub pædagogia illa & exactore lege innumeris cæremonijs, pondus diei & æſtus portantes. Matthęi. 20. quam phariſęi ſuis conſtitutiunculis aggrauarunt. Matt. 23. Alligant onera grauia & importabilia, & ponunt ea in humeros hominum, digito autem ſuo nolũt

ea mouere. Vnde Petrus Act. 15. Quid tentatis deũ imponere iugum super ceruices discipulorũ, quod neque nos, neque patres nostri portare potuerũt? Gal. 3. Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est Deute. 21. Maledictus omnis qui pendet in ligno, vt in gentibus benedictio Abraæ fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem spiritus accipiamus per fidem. De onere peccatorum ait Psalm. 37. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt super me. Esa. 58. Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos depriméntes Ioh. 1. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. 1. Pet. 2. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sum⁹. Hinc ait Ioh. 10. Ego veni vt vitã habeant, & abundãtius habeant. Hierony. Grauia onera peccata testatur Zach. 5. Hæc est iniquitas eorũ in omni terra, & ecce talẽtum plumbi. Nullo onere grauius premitur animus, nil tã vehementer restringit oculos, nihil magis deijcit atque prosternit, q̃ male actæ vitę ac peccatorũ conscientia: nihil contrà sublimiorẽ mentẽ hominis reddit, sicut iustitię & virtutis possessio. Psal. 22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquã refectionis educauit me, animã meã cõuertit. Vnde admonet Ose. 6. Venite & reuertamur ad dominũ. Esa. 21. Cõuertimini & venite. Chrysosto. Nõ illos vocat, qui omnino nõ cõcupiscunt facere iustitiã, sed qui festinabãt & laborabãt, sed nõ præualebãt. Iac. 4. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Ioh. 7. Qui sitit, veniat ad me, & bibat. Ioh. 4. Qui biberit ex hac aqua quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ saliẽtis in vitam æternã. Luc. 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnũ, vt edatis & bibatis sup mensam meã in regno meo. Nec enim opes, nec honores, nec voluptates huius mũdi præstant verã animi trãquillitatẽ. Habet mũdus suũ iugũ prima specie blandũ, sed reuera molestũ & asperũ. Illud excutite, & alacres iugo meo

colla vestra submittite. 2. Cor. 6. Nolite iugum ducere cũ infidelibus. Thre. 1. Vigilauit iugũ iniquitatũ mearũ in manu eius, s. inimici. Hoc Christus venit auferre. Esa. 9. Iugũ oneris eius, & virgã humeri eius, & sceptrũ exactoris eius superasti. Esa. 10 Et erit in die illa, auferetur onus ei' de humero tuo, & iugũ eius de collo tuo; & cõputrescet iugũ à facie olei. Thre. 3. Bonũ est viro cũ portauerit iugũ domini ab adolescẽtia sua. Sed domin' cõqueritur Hier. 2. A seculo cõfregisti iugũ meũ, confregisti vincula mea, & dixisti: Non seruiã. Iugum euangelicum duos connectit populos. Ephe. 2. Veniens euangelizauit pacem vobis qui longe fuistis, & pacem his qui prope: quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. Super vos, dicit, non sicut scribę & pharisæi, qui dicebant & non faciebant. Matth. 23. Lu. 11. Væ vobis legisperitis, qui oneratis homines oneribus quæ portare nõ possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas. Chrysosto. Seipsum exemplum vobis posuit, quo acceptior hæc doctrina sua, gratiorque esset. Quid possim, miraculis declaraui: & tamen nec opes nec honorem affecto, neque quicquam omnino ambio, quod apud mundũ magnũ & præclarũ videtur. Neminẽ, q̃uis humilẽ & peccatorẽ, fastidio. Mitis ac mansuetus animus, fons est omnis trãquillitatis humanæ. Ipse autem tanq̃ ouis ad occisionẽ ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit; & non aperuit os suũ. Psal. 144. Suauis dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. Exinaniuit autem semetipsum, formam serui accipiens, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, Phil. 2. Obserua quod ait, humilis corde. Est enim qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo; Ecci. 19. Humilitas & mititas requiem inueniunt, & im perturbata manent, sicut vana gloria, nunquam quieta, nolens humiliari; & semper quærens sublimari. Chrysostomus: Humilitas virtus est, & sublimioris philosophiæ mater atque origo: propterea etiam cum nobis diuina traderet instituta; ab humilitate

initium fecit. Matth. 5. Beati pauperes spiritu. & hic magnam pollicetur mercedem. Nō enim alijs solum ac commodus atque vtilis fueris, sed tibi ipsi firmam stabilemq́ue requiē cōprę̄stabis. Hiere. 6. State super vias, & videte & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus vestris. Animabus dicit. Nam si carni molesta videntur, spiritui tamen super mel dulcia. Iohan. 16. In mundo pressuram, in me pacem habebitis. Quemadmodum Christus refrigerat suscipientes iugum ipsius, sic satan suos deceptorijs seducit oblectamentis, ne à malis desistant. Docuit hactenus quæ ex ipso discere debeamus, nimirum mansuetudinem & humilitatem: docuit tollendum iugum, vt requiem consequamur conscientiæ, pergit iam rationem dicti assignare. Non est, inquit, quod metuatis, iugum meum durum & graue videtur incredulis, sed ijs qui toto pectore fidunt bonitati diuinæ, qui conceperunt ignem charitatis euangelicæ, molle & commodum, leuis est sarcina mea. Chrysostomus: Considera quomodo his omnibus, vt humilitatem pręcipue colant, ipsis persuadet. Primo his quæ ipse peregit: Discite, inquit, à me, deinde magnitudine retributionis, quia inuenietis requiem. Pręterea ijs quæ ipse gratis offert, Ego reficiam vos. Ad hęc, quia facile & suaue. Nolite, inquit, onus pertimescere, suauitatis enim eximiæ plenum est, & magnitudine præmiorum leue. Augustinus: Mira res. quomodo suaue, cum eos qui intrepida ceruice subierint sarcinam hanc mansuetissimis humeris, tantis cernamus agitari procellis mundi, vt non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem vocati videantur? 2. Timot. 3. Omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu. persecutionem patientur. Quare non magis ait, venite qui vacatis? Nam & vacantes conducit in vineam, vt ferant æstum diei, Matth. 20. Vnde Apostolus 2. Corinth. sexto. In omnibus exhibeamus nos sicut dei ministros, in multa patientia &c. Sed spiritussanctus, qui in exterioris hominis corruptione, interiorem renouat de die in diem,

2.Corinth.quarto. & gustata requies spiritualis,in affluentia deliciarum dei,in spe futuræ beatitudinis, omnia præsentia delinit,& aspera omnia & grauia releuat.Romano.octauo.Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, que reuelabitur in nobis.2.Corinth.quarto.Id enim quod in præsenti momentaneum est & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operabitur in nobis,non contemplantibus nobis quæ videntur,sed quæ non videntur.Quæ enim videntur, temporalia sunt:quæ autem non videntur, ęterna. Quot pericula & labores in terra & in mari mercatores subeunt spe lucri temporalis? Secari & vri homines sustinent,vt dolores, non ęterni, sed aliquanto diuturniores, hulceris redimantur. Aug.Omnia enim sæua & immania,prorsus facilia & prope nulla facit amor. Ro. 8.Quis nos separabit à charitate dei quæ est in Christo Iesu? Tribulatio?an angustia?an fames? an nuditas ?an periculum?an persecutio?an gladius? Sicut scriptũ est Psal.43.Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis.Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.Genes.29.Videbantur (Iacob in seruiendo & alijs septem annis pro Rachel) dies pauci pręamoris magnitudine. Duo coniunxit,suauitatem & leuitatem, quo alliceretur voluntas.Proinde & apud veteres promissionibus carnis allexit plurimos,promittens terram lacte & melle manantem,Exod.tertio.Deute.octauo.Verum ijs delicijs carnalibus crassus ille delectabatur populus,Deute.28. Qui vero spirituales sunt,has contemnunt,quin etiam asperitatibus gaudent,penuria & miserijs deliciantur, idque cælestium amore. Quemcunque enim vere iustus ille cælestium occupauerit,huic nausea erit omnis transitoria voluptas,huic facile ferre iugum domini. Exemplo sunt Dauid, Iob, Esaias, Hieremias &c. exemplo sunt,qui gaudentes ibant à conspectu cõcilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati, Actuum quinto.Esa.12. Haurietis aquas in gaudio de

fontibus saluatoris. Hinc Eccl. 23. Nihil dulcius quàm respicere in mandatis domini. 1. Iohan. 5. Mãdata eius grauia non sunt. Imò dulciora super mel & fauũ. Psal. 118. Hierony. In lege multa præcepta sunt, quæ apostolus impleri non posse plenissime docet, Actu. 15. In lege opera requiruntur, quę qui fecerit, viuet in eis, Deute. 4. In euangelio voluntas quæritur, quæ etiam si effectum nõ habeat, primum tamen non amittit. Chrysostomus: Si post hęc omnia, ardua difficilisque virtus videtur, vide quanto difficilior vitiositas est: quod ipse occultius significauit, cum antequam de iugo suo diceret, præmisit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, volens ostendere quantum laborem, quantumque grauamen peccatum hominibus afferat. Ad hæc iugo mortalitatis omnes premimur. Eccl. 40. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium,

Lucę. 10. R. Et conuersus ad discipulos suos, dixit: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetę & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quę auditis, & non audierunt.

Ostendit dominus ꝙ ad salutem necessaria sit fides ꝑ dilectionem operãs. Solatur autẽ suos, qui omnia propter ipsum reliquerant, & multa perpessuri erant: conuersusque ad eos, gratulatur illis eam felicitatem, quæ negata esset summis viris. Beatos ipsos dicit, & omnes quoque, qui cum fide ipsum in carne ambulantem vident & miracula operantem. Baruc. tertio. Post hęc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. 1. Iohan. 1. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrę contrectauerunt de verbo vitæ. Hinc Simeon gratulabundus ait: Nunc dimittis seruum tuum domine,

ſecundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quod paraſti ante faciem omnium populorum. Sed ſunt qui oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram, Pſalm. 16. qui terrena ſapiunt, Phillippen. tertio. Nec omnium oculi beati qui ipſum viderunt in carne. Iohan. 15. Nunc autem viderunt & oderunt & me & patrem meum. Sed & videbunt in quem tranſfixerunt, Iohan. 19. Zach. 12. & Apo. primo. Et videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, Sed qui vident ſicut apoſtoli, etiam per fidem. Imò Iohan. 20. Beati qui non viderunt & crediderunt. 1. Corinth. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ęnigmate, tunc autem facie ad faciem, Iohan. 6. Hęc eſt voluntas patris mei qui miſit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. & 14. Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Cum conſtet, deum à priſcis (ſicut Abraam, Geneſ. 18. Moſi, Exo. 32. qui facie ad faciem domino loquebatur, & Eſa. ſexto. qui vidit dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & alij patribus) viſum temporibus, quid ſibi vult quod dicit, Multi reges &c? Sed aliud eſt, videre per fidem: aliud, per ſpeciem. Viderunt pręmemorati per ſpeculum in ænigmate & imagines in ſubiecta creatura. Omnes enim manifeſtationes patribus factæ, per angelos ſunt. Actuum ſeptimo. Hic eſt qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sinai, & cum patribus veſtris. Viderunt ergo oculis fidei & in figuris venturum, quem nos veniſſe credimus. Iohannis octauo. Abraam pater veſter exultauit vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt. Iacob Geneſ. 28. Vidit in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælum, angelos quoque dei aſcendentes & deſcendentes per eam, & dominũ innixũ ſcalæ. Itẽ 32. Vidi dominũ facie ad faciem, & ſalua facta eſt aïa mea. Sed nõ viderũt verbum carnem factũ oculis carnis, quod maxime affectabant. Eſa. 64. Vtinam diſrumperes cælos & deſcenderes.

Abac.2. Videbo eum,sed non modo: quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit,expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est,non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem in fide sua viuet. Apostoli viderunt benigne conuersantem, ipsum præsentem habentes,cum omni familiaritate & conuictu illi familiarissime adhęrentes, quicquid cognoscere voluissent (non per speculum in ænigmate, nec per angelos vel varias visionum species) dominum interrogando discebant,quare merito alijs lege beatitudinis pręferuntur. Virtuose operantem. Iohan.10. Opera quę ego facio in nomine patris mei, hæc testimonium perhibent de me. & 14. Alioquin propter opera ipsa credite. Miraculose transfigurantem. Matth.17. Transfiguratus est ante eos. 2.Pet.1. Non indoctas fabulas secuti, notam vobis fecimus domini nostri Iesu Christi virtutem & pręscientiam,sed speculatores facti illius magnitudinis. Gaudiose resurgentem. Iohannis.20. Gauisi sunt discipuli uiso domino. Gloriose ascendentem. Actuum.1. Videntibus illis,eleuatus est. Si ergo ęnigma beatificat, (quum diuinitatem Christi non nisi fide videre possent) & regibus & prophetis imprimebat sui desideriũ, quam optabile nunc est videre & audire ipsum dominum in ipsa gloriæ & maiestatis suę veritate,quam beati amplius non habent in spe,sed in vera iam specie, & secura totius boni fruitione? Esaiæ.33. Regem in decore suo videbunt.

De Samaritano, Lucę.x.

ARTICVLVS LIII.

Luc.10 ET ecce quidam legisperitus surrexit,
S tentans illum & dicens: Magister,quid faciendo vitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est?

Quomodo legis? Ille respondens, dixit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. Dixitque illi, Recte respondisti. Hoc fac, & viues.

Arrogans fuit legisperitus iste, superbus ac dolosus. Opinabatur enim quod ex responsis supplantare dominum posset. Hinc surrexit vt ab omnibus videretur & audiretur, ac doctus haberetur, ac velut ex intima legis cognitione quæstionem propositurus. Ambr. Erat verba legis tenens, sed vim legis ignorans. Magistrum nominat, quo facilius decipiat. Chrysostomus. Significat sanctorum laudatores, non imitatores, vel curiosos doctores, qui ore quidem magna prędicant, & opere nec minima seruant. Quid faciendo, ait, quia nō auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur, Roman. secundo. In possessione autem vitæ æternæ vera consistit beatitudo, quæ omnem perfectionem includit, & imperfectionem excludit, Apo. 21. Solus autem beatus qui vitam ęternam possidet, cum securitate non amittendi, quare angeli ante confirmationem non fuerunt beati. Dominus tentatorem legis ad legem reducit, in qua mire gloriabatur, vt suis verbis sibi ipsi satisfaceret. Quod quęris ex me, inquit, hoc alij debebant ex te discere, siquidem tu legis scientiam profiteris. In ea quid scriptum est? Respondit quę legerat, non quę fecerat. Duo fontes emanant ex anima hominis, alter scaturit in deum, alter in proximum: in vtroque plenitudo legis & perfectio hominis Christiani. Roma. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctum, qui datus est nobis. Est autem deus super omnia diligendus, nec satis diligi potest. Bernar. Modus diligendi deum, est sine modo. Quia creator ad esse. Mala. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrū? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quia cōseruator.

Sapientiæ vndecimo. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum nō esset, conseruaretur? Quia recreator ad bene esse. Iacobi 1. Voluntarie enim nos genuit verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturę eius. Iohannis primo. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. & 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest introire in regnum dei. Quia glorificator in optimo esse. Psalm. 83. Gratiam & gloriam dabit dominus. In toto corde, id est, diligenter, vt omnis affectio & cogitatio tua tendat in ipsum. Prouerbio. tertio. In omnibus vijs tuis cogita illum. & 23. Fili, præbe mihi cor tuum. Sed Psalm. 77. Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius. Tota anima, ardenter, vt vegetatiua & intellectiua vis in ipsum ordinetur. Cant. quinto. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Psalm. 37. Domine, ante te omne desiderium meum. Tota mente incessanter, vt oratio secundum quam ad similitudinem dei creati sumus, cuius tres sunt vires, memoria, intellectus & voluntas, in idipsum tendat, vt sic cogitationes sint mundæ, affectiones sanctæ, intentiones in omnibus rectæ, primę Corint. decimo. Siue ergo manducatis siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam dei facite. Coloss. tertio. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes deo & patri per ipsum. Omnibus viribus constanter. Cant. octauo. Fortis est vt mors dilectio. Non ergo remisse, sed viriliter ex omnibus viribus tam animę quam corporis diligendus, tam intensiue quam extensiue super omnia. Deutero. octauo. Caue ne vnquam obliuiscaris domini dei tui, & negligas mādata eius. Minus ergo eum diligit, qui quicquam cum ipso diligit, quod non propter ipsum diligit. Hinc sequitur: Et proximum tuum sicut teipsum. In dilectione dei modus non ponitur, sed proximi, quem eodem

affectu diligere, quo nos, iubemur. Augustinus: Beatus qui amat te, & amicos in te, & inimicos propter te. Solus enim nullum charũ amittit, cui omnes chari sunt in illo, qui non amittitur. Sic ad eundem finem, id est, ad gratiam in præsenti, & gloriam in futuro. Isidorus: Duo circa dilectionem proximi sunt obseruanda, vt beneficij impensione foueatur, & malitia nulla lędatur. Matthęi septimo. Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetę. Tob. quarto. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Et merito, nam omnes fratres sumus. Matthęi vicesimotertio. Omnes autẽ vos fratres estis. Mal. secundo. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Quare ergo vnusquisque despicit fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum? Hinc orare nos docuit Matth. 6. Pater noster qui es in cælis. Non sunt ergo filij dei inuidi, sed diaboli. Iohannis octauo. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis perficere. Sapientiæ secundo. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, imitantur autem illum qui sunt ex parte illius. Eodem fonte regenerati, Iohannis tertio. Eodem precio redempti, primę Cor. sexto. Empti estis precio magno, glorificatę & portate deum in corpore vestro, primę Petri primo. Non enim corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni immaculati Christi & incontaminati. Eodem pabulo recreati, primæ Cor. 10. Quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Eodem prę̃mio remunerandi. Matthæi vigesimo. Acceperunt singulos denarios. Iesus responsum approbans ait: Tenes quid sit optimum, nihil superest, nisi vt præstes quod intelligis. Id si feceris, viues, primæ Iohannis tertio. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Neque enim cognitio legis dat vitam, sed obseruatio.

Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus? Suſpiciens autem Ieſus, dixit: Homo quidam deſcēdebat ab Hieruſalem in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerunt eum: & plagis impoſitis, abierunt ſemiuiuo relicto. Accidit autem, vt ſacerdos quidam deſcenderet eadem via: & viſo illo, præteriit. Similiter & Leuita, cum eſſet ſecus locum, & videret illum, pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum: & videns eum, miſericordia motus eſt: & appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus: Vade, & tu fac ſimiliter.

Domini reſponſo tactus phariſęus, quoniam tumebat inani gloria, perinde quaſi abunde prǽſtitiſſet pręceptum de diligendo deo, quęſtionem mouet de proximo, quaſi deum diligeret, qui in proximum immitis ac maleficus eſſet. Iudęi vero proximum neminem ferme interpretabantur, niſi de ſuę gentis hominibus, exiſtimantes ſibi fas eſſe odiſſe exteros, nec in hos quicquam conferre beneficij. Vnde reſponſum domini, quod erat detectio captioſę interrogationis ſuæ, in ſui laudem & gloriam (prout moris eſt ſuperborum) conuertens quod recte reſpondiſſet, volens doctior & iuſtior apparere,

maioris fauoris factus est auidus. Saluator vero, quoniã conditor ipse erat, sciens nos omnes vnam creaturam, non opibus neque dignitatibus, sed natura definit proximum. Ne igitur putes, inquit, quia iustus es, quod nullus tibi similis sit: Omnes enim qui eiusdẽ naturę sunt, proximi tui sunt. Sis igitur vicissim tu illis proximus, non loco, sed affectione. Locuturus dominus de primi hominis casu, suspexit in cælum. Ambro. Hiericho, figura huius mundi est, qui vt luna mutatur, in quam de paradiso, hoc est, beatitudine cælestis Hierusalem eiectus Adam, pręuaricationis prolaptione descendit ad miserias & defectum huius vitę mutabilis & erroneę cum intumescere cœpit, cui non loci, sed morum mutatio, naturę suæ fecit exilium. Psalm. 48. Homo cum in honore esset, non intellexit comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Et per hoc incidit in latrones (potestatem diaboli transfigurantis se in angelum lucis. 2. Cor. 11. cum sit angelus noctis.) in quos non incidisset, nisi ijs, mandati cælestis devius, se fecisset obnoxium. Qui etiam indumenta gratię spiritalis, immortalitatis scilicet & innocentiæ, hoc est, iustitiam originalem, auferunt. Vnde protinus ac spoliatus erubuit, facient sibi perizomata, cui dominus postea tunicas fecit pelliceas, Gene. 3. emittens de paradiso voluptatis. Et plagis, hoc est, naturalibus vulneratis, per culpam, qua humanę naturę integritas violatur, & mors quasi fossis visceribus inducitur. Roma. 7. Scio quod non est in me, hoc est, in carne mea bonum: nam velle mihi adiacet, perficere autem non inuenio. Non enim quod volo, bonum, hoc facio: sed quod odi malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meę, & captiuantem me in lege peccati, quod est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia

dei per Iesum Christum. Igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne autem legi peccati Gal.5. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnē. Hęc enim sibi inuicem aduersantur, vt non quæcūque vultis, illa faciatis. Abierunt semimortuo relicto, ilico perituro, si nemo succurrisset. Nam immortalitatē eruere, sed rationis sensum abolere nō poterāt, quin homo deum sapere & cognoscere posset, quia (secundum Boethiū) mentibus hominum incerta est cognitio veri & amor boni. Psal.4. Signatum est super nos lumē vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Habebat autem & ante lapsum, in intellectu lympiditatem, in affectu rectitudinem, in memoria firmitatem, in effectu seu operatiua virtute fortitudinem, in sensu obedientiæ promptitudinem. At per peccatū, intellectus factus est vmbratilis, voluntas vertibilis, memoria labilis, virtus ad standū debilis, sensus rebellis. O deploranda commutatio conditionis humanæ. Abierunt autem non ab insidijs cessando, sed occultando. Mulierem in serpente aggressus est visibiliter, Ge.3. nunc autē nos aggreditur inuisibiliter. Psal.141. In via hac qua ambulabam, abscōderunt superbi laqueum mihi. Circuit enim terram & perābulat eam, Iob.1. Tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.1.Petr.5. Sacerdos vero & leuita eadem via descenderunt, quia vna, qua & oēs, mortis cōditione, pręuaricationis & peccati descēderūt: sed nec sacerdos, qui ob religionis professionē potissimū pręstare debuerit dei pręceptum, nec leuita, à quo merito quis expectasset obseruationē pręcepti diuini, quicquā opis attulit fratri ac populari suo. Lex enim & prophetæ vulnera ostendere, non autem curare potuerunt. Ro.3. Per legem enim cognitio peccati. Sed nihil ad perfectū adduxit lex. Hebr.7. & 10. Impossibile est sanguine taurorū & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundū, dicit: Hostiam & oblationē noluisti, corpus autem aptasti mihi: holocaustomata & pro peccato nō tibi placuerunt. Tunc dixi, ecce venio. In capite libri scriptū est de me, vt faciam deus voluntatem tuam. In qua

voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Christi Iesu semel. Samaritanus quidam, vere quidam, quia singularis, qui potuit & voluit. Nam dominus qui venit seruandis omnibus, Lu.19. Venit enim filius hominis quęrere & saluum facere quod perierat, aliquando Iudęis probri gratia dictus est Samaritanus. Sed nō offendit vniuersas orbis nationes ignominia vocabuli, quum rem nominis experiantur salutarem. Nam Syris sonat custos. Psal.114. Custodiens paruulos dominus. & 144. Custodit dominus oēs diligentes se. Erat nimirum verus pastor, qui nihil ē suis perire patiebatur. Iter faciens, Ioh.16. Exiui à patre, & veni in mundū. Gre. Propter nos homo factus, iter pręsentis vitę arripuit. Non autē descendit eadē via. Quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. 1. Pe. 2. Descendens ē cęlo, visere saucium dignatus est, quoque facilius opitulari posset, assumpta hominis natura accessit proxime ad hominē, videns ac visus, ac misertus nostrę calamitatis, Heb. 2. Vnde dēbuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret & fidelis pontifex ad deum, vt repropiciaret delicta populi. Alligauit vulnera. Mat. 9. Non est valentibus opus medico, sed male habētibus. Col. 2. Et vos cū mortui essetis in delictis, conuiuificauit cum illo, donās vobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Alligat & quotidie præceptis suis, infundens vinum compunctionis terrore iudicij. Psalm. 59. Potasti nos vino compunctionis, Mat. 3. Omnis arbor quę non facit fructū bonum excidetur. & in ignem mittetur. & oleum consolationis, spem venię pœnitentibus, promittēdo. Mat. 3. Pœnitentiam agite, approqinquabit regnum cælorum. Iumento saucium imposuit. Nam ouē perditam humeris imposuit, & gaudens domū reportauit, Lu. 15. 1. Pet. 2. Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignū. Tunc aūt quilibet super iumentū imponitur domini, & in stabulum ducitur, cum ad baptismum veniens, fidem sanctę trinitatis percipit, & in societatem

sanctę ecclesię collocatur. Est enim stabulum, diuersorium meritorium, vbi viatores suas deponunt sarcinas, & animalia reficiunt. Sic in ecclesia peccatorum deponuntur onera, & reficiuntur lassi pabulo verbi diuini, quo nullus ingreditur nisi ductu Christi, vt dicit Beda: Curam egit personaliter, qui nullum peccatorem quam uis humilem & abiectum auersatus est, fidem suam, fideique dogmata dandi, ne ęger pręcepta quæ acceperat, dimitteret. Sed non vacat Samaritano nostro diu in terra manere, redeundum erat vnde venerat. Itaque altera die. i. post resurrectionem suam, quando amplior ęternę lucis splendor, quam ante passionem effulsit in mundo, (Prima enim dies incarnationis erat, quando sedentibus in regione vmbrę mortis, lux orta est eis, Esa. 9.) protulit duos denarios. i. duo testamenta. Vnius enim regis imaginem vtraque tenent, nempe quod eloquia dei sint. Mat. 13. Omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Hinc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, Luc. 24. Habet enim hospites suos quibus ipse proficiscens in cęlum, saucium curãdum committit, promisso in cælis præmio, si quid ex abundantia charitatis supra quã pręceptum erat, impenderint sanando misero, Ioh. 21. Pasce oues meas. 1. Pet. 5. Pascite qui in vobis est gregem domini. 1. Cor. 3. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. Reddet autẽ quando dicet illud Mat. 25. Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Adaptat autem dominus parabolam dicens: Vade, & tu fac similiter, alludẽs quęstioni factæ: Quid faciendo? Vtrũque præceptũ impleuit, qui in Christo & deum diligit super omnia, & hominem optime meritũ vt seipsum. Diligitur aũt in membris suis, in qb⁹ & offẽdit̃ & afficitur ignominia. Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Docet itaque nos, vt parati simus ad misericordiam, & conemur esse proximi ijs, qui indigent nostro subsidio.

De ministerio Marthę, Luc. x.

ARTICVLVS LIIII.

Actum est autem dum irent, & ipse in- Lucæ. 10.
F trauit in quoddam castellum: & mulier T
quędam Martha nomine, excepit illum in domum suam: & huic erat soror nomine Maria Quę etiam sedens secus pedes domini, audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium.

Ostendit dominus quòd in primis animarum cura habenda sit, sitque naturæ necessitas curanda, ne salus negligatur æterna. Ibat dominus omnium pedes, ouem quęrens perditam. Aug. Sic susceptus est dominus tanquam hospes, qui in sua propria venit, & sui eum non receperunt: sed quotquot receperunt, ex alienigenis licet, dedit eis potestatem filios dei fieri, Iohan. 1. adoptans seruos, & fratres faciens: redimens captiuos, & cohæredes faciens. Felices qui dominum in carne suscipere meruerunt: nec minus felices, qui nunc im membris suscipiunt. Matth. 25. Hospes fui, & suscepistis me. Felicissimi qui per fidem, quoniam in fine ab ipso in ęterna suscipientur tabernacula. Mat. 25. Venite benedicti patris mei, possidete paratū vobis regnum à constitutione mundi. Ephe. 3. Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur, vt de vobis secundum diuitias glorię suę, virtutem corroborari per spiritum eius in interiore homine, Christum habitare per fidē in cordibus vestris. Nam vita si aliquando fuerat iniqua, ipso intrante aufugit, & remanent duę vitę innocentes, laboriosa & ociosa, inter eas medius est fons vitę. Intrauit castellū, hoc est, Bethaniā. Iohan. 11. Erat quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ &

Marthæ sororum eius. Diligebat autem Iesus Martham & sororem eius Mariam & Lazarum. Par ergo erat vtrique pietas in dominum, sed diuersa vitæ ratio, diuersa pietatis functio: quemadmodum in vno corpore sunt vsus membrorum varij. ita & in corpore Iesu quod est ecclesia, varia sunt dona spiritus. Nam Maria feriata à negocijs domesticis, assidebat ad pedes domini Iesu humiliter, audiens sermones illius diligenter, quibus adeò rapiebatur, vt oblita cæterorum, non posset auelli. Psal. 72. Mihi autem adhęrere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam. &. 84. Audiam quid loquatur in me dominus deus meus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Luc. 11. Beati qui audiũt verbum dei, & custodiunt illud. Contra Martha solicita de apparatu conuiuij, sursum ac deorsum cursitabat, tumultuabatur, ne quid omnium deesset, quæ ad suauiter excipiendum dominum eiusque discipulos ptinebant. Eadẽ charitas habebat vtrãque, ambæ dilectæ à domino. Pro. 8. Ego diligentes me, diligo. Martha solicita quomodo dominũ pasceret, Maria vero quomodo à domino pasceretur. Psal. 33. Gustate & videte quoniã suauis est dominus. & 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Hinc sponsa Cant. 5. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Nã Hiere. 23. Nunquid non verba mea quasi ignis, dicit dominus, & quasi malleus conterens petras? Si tantæ virtutis in ore seruorum, quid in ore domini?

2 Quæ stetit & ait: Domine, non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi vt me adiuuet. Et respondens, dixit illi dominus: Martha Martha, solicita es & turbaris erga plurima. Porro vnum est necessariũ. Maria optimã ptẽ elegit, quę nõ auferetur ab ea.

Martha ergo cum ęgre sufficeret omnibus obeũdis quæ pertinebant ad apparatũ, & videret sororem feriatam assidentem ad pedes Iesu, non expostulat cũ soro-

re,quam sciebat auelli non posse,sed Iesum subincusat, qui illã suis sermonibus à necessaria functione remoraretur. Ex persona illorum loquitur,qui adhuc diuinę contemplationis ignari,solũ quod didicere fraternæ dilectionis opus,deo placitum ducunt:ideoq́ue cunctos qui deo deuoti esse volunt,huic mãcipandos autumãt. Maria auté causam suã iudici Christo cõmittit,tacens,interna dulcedine alloquij Christi refecta. Qui in ocio viuũt contéplationis,à solo deo pendere debent, sedentes secus pedes eius,quo ad stabilitatem & profundam humilitatem. Thren.3. Sedebit solitarius & tacebit,& leuabit se super se. Ose.2. Et ducam eam in solitudinẽ,loquar ad cor eius. Quanto humilius sedet, tãto amplius capit. Aqua enim confluit de montibus & collibus ad conualles,sic deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam,1.Pet.5. Eccl.3. Quanto magnus es,humilia te in omnibus,& coram deo inuenies gratiam. Qui in negocio actionis,multum rebus occupati terrenis,impliciti & distracti viuunt, pijs tamen, vt sunt opera misericordię,iustitię,reifamiliaris, honestæ occupationis,& similia,Marthę negocium agunt. Dominus autem delectatus vtriusque fœminæ affectu, Marthæ sedulitatẽ nõ improbat,nec obiurgat obmurmurãtẽ sorori,sed Mariã subleuat. Martha Martha,inquit,solicita es. Aug. Repetitio nominis,indiciũ est dilectionis,aut forte mouendę attentionis. Cæterũ vnũ est necessariũ,quod semp agendũ erat si liceret. Augu. Vnũ illud supernũ,vbi pater & filius & spiritussanctꝰ sunt vnũ,ipsa trinitas vnus deus.1.Ioh.5. Et hi tres vnum sunt. Ad hoc vnũ nos nõ perducit,nisi multi habeamus cor vnum & animã vnã. Actu.4. Multitudinis credẽtium erat cor vnũ & anima vna. Et dominus Ioh.17. Pater sancte,serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi,vt sint vnũ sicut & nos.1.Cor.10. Quoniã vnus panis & vnũ corpus multi sumus,oẽs qui de vno pane, & de vno calice participamus. Ro.12. Multi vnum corpus sumus in Christo,singuli autem alter alterius mẽbra. Ideo.1.Cor. Obsecro autem vos fratres, vt idipsum di-

catis oẽs, & non fint in vobis ſchiſmata: ſitis autẽ pfe-
cti in eodem ſenſu & in eadẽ ſciẽtia. Phi. 2. Vnanimes,
idipſum ſentiẽtes, nihil per cõtentionẽ vel inanẽ glori
am. Qui aũt adhæret deo, vnus ſpirit⁹ eſt cũ illo, 1. Cor.
6. 1. Ioh. 4. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate,
in deo manet, & deus in eo. Martha ergo turbabatur
circa tẽporalia & corporalia adminiſtranda, quę occu
patio licet fuerit bona, & actus prudentiæ, miſericor-
diæ & liberalitatis, ex charitate imperialiter pcedens,
nihilominus tamen frequenter ſtabilitatem & pacem
mẽti in deo perturbat, diminuit, & interrũpit. Opti-
mã vero partẽ Maria elegit, quę oblita eorũ quæ ſunt
corporis, tota eſt in his quę ſunt animi. Quę nõ aufere-
tur ab ea, ſed augebitur in hac vita, & pficietur in alia
vita. 1. Cor. 13. Cũ venerit quod pfectũ eſt, euacuabitur
quod ex parte eſt. Videmus nunc p ſpeculũ in ænigma-
te, tũc aũt facie ad faciẽ Apo. 14. Beati mortui q in do
mino moriũtur. A modo iam dicit ſpiritus, vt requieſ
cant à laboribus ſuis. Opera enim illorũ ſequũtur il-
los. Nã abſterget deus omnẽ lachrymã ab oculis eorũ.
& mors vltra nõ erit, neque luct⁹, neque clamor, neque
dolor erit vltra, quę prima abierunt. Et dixit qui ſede
bant in throno, ecce noua facio omnia, Apocalyp. 21.
Ecce pars Marthæ quæ aufertur. Non autem domi-
nus hoſpitalitatem prohibet, ſed detractionem & tur
bationem. Magna enim hoſpitalitatis virtus, id quod
Martha oſtendit, & non reijcienda: maior autem, at-
tendere verbis magis ſpiritualibus. Per illam enim
corpus paſcitur, per hoc anima viuificatur. Eatenus er
go hoſpitalitas in veneratione eſt, quatenus non abſtra
hit nos à magis neceſſarijs. Sic Iob. 31. Foris non man-
ſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit. Sic Abra-
am in foribus tabernaculi aduentum hoſpitum obſer-
uans, ad manendum inuitabat, Gen. 18. Sic & Loth. Ge-
neſ. 19. Heb. 13. Hoſpitalitatem nolite obliuiſci, per
hanc enim placuerunt quidam, angelis hoſpitio rece-
ptis 1. Pet. 4. Hoſpitales inuicem ſine murmuratione.
Et merito. Matth. decimooctauo. Qui ſuſcipit vnum

paruulũ talẽ in nomine meo,me suscipit. Mat. 10. Qui cunque potum dederit vni ex minimis istis,calicẽ aquę frigidæ tantũ in noĩe discipuli,amẽ dico vobis, nõ perdet mercedem suã. QVVM ordinatione ecclesiæ (quæ 3
spiritusancto regitur. Ioh. 14. Ego rogabo patrẽ, & aliũ paracletũ dabit vobis,vt maneat vobiscum in æternũ spiritũ veritatis. Vnde & colũna dicitur & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3.) hoc euangelium in assumptionis gloriosæ virginis matris domini Mariæ festo in ecclesia legatur,hinc non inconuenienter ipsi aptari potest,quæ vtriusque vitę energiã summẽ habuit. Vnde Ansel. Castellũ dicitur quælibet turris & mur⁹ in circuitu eius,quæ duo inuicẽ ita se defenduut,vt hostes p murũ ab arce, & à muro p arcẽ arceãtur. Sic Maria turrim habẽs humilitatis, & murũ virginitatis,nec superbiam habuit virginitatis,nec inquinationẽ humilitatis,sed semp in ea mãsit & humilis virginitas, & virginalis humilitas. Nã angelo filiũ pmittenti,de virginitate solicita,ait Lu. 1. Qũo fiet istud,quoniã virũ nõ cognosco? Sic audito ꝙ filiũ dei salua virginitate paritura esset,respõdit: Ecce ancilla domini. Et,quia respexit humilitatem ancillæ suæ. O sublimis virgo,mater dei. O humilis mater,ancilla dei. Quid sublimius esse potest? quid humilius de se sentire potuit? Porta p quam intrauit Iesus,fides est. Lu. 1. Beata quę credidisti, quoniã pficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Nec quia intrauit castellũ hoc Iesus,violatũ est. Iesus enim saluat,non violat: cõfracta solidat,nõ cõfringit solida. Ezec. 44. Porta hæc clausa erit, & nõ aperietur, & vir nõ trãsiet p eã,quoniã domin⁹ de⁹ Israel ingressus est p eã. Nihil ergo iuris inimicus vnq̃ habuit in hoc castello. Nã fomes radicatur in carne, & ascẽdit vsque ad mentẽ,sicut cõqueritur Apostolus Ro. 7. Scio ꝙ nõ habitat in me,hoc est,in carne mea,bonũ. Nã velle mihi adiacet,pficere aũt nõ inuenio. Hinc oẽs natura eram⁹ filij iræ, Eph. 2. sicut & cæteri. Oẽs enim peccauerunt & egent gloria dei, Ro. 3. Legimus autem Hiere. 1. Priusq̃ te formarem in vtero,noui te: & anteq̃ exires de vul-

ua,sanctificaui te,& prophetam in gentibus dedi te. De Iohanne Gabriel angelus ait Luc.1. Et spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suę. Nam nemo mundus à sorde,nec infans cuius est vnius diei vita super terram,Iob.15.Rationem Dauid assignat Psal.50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Si ergo Hieremias propheta in gentibus futurus,in vulua sanctificatus, Iohannes præcursor domini spiritusancto in vtero repletus,quid de castello in quod receptus dominus,imò de quo suscepit,quod pro salute omnium in cruce dependit? Psalm. 45. Fluminis impetus lętificat ciuitatem dei, sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Deus in medio eius non commouebitur,adiuuabit eam deus mane diluculo. Vere mane diluculo. In prima enim eius sanctificatione,collata est ei tãta gratia perfectionis,vt eam perseruaret ab omni peccato, & redundaret in eius sensualitatem in tanta abundatia,vt fomitem adeo reprimeret,ꝙ nullum effectum ad incitandum ad malum haberet. In secunda in qua spiritussanctus non tantum descendit in mentem,sed etiam in carnem,cum de carne operatus est carnem sine macula,reliquam ipsius carnẽ reddens immaculatam, extirpando fomitem & omnem concupiscentiam. Videamus nunc in ea partem Marthæ. Non enim erat in ipsa gratia dei vacua,1. Corinth.15.dei gratia sum,ait Apostolus ibidem. Nec erat domus vacans & superficietenus ornata,Matt.12. Siquidem in vtero concepit & fouit. Hier.31. Nouum creauit dominus super terram,fœmina circundabit virum. Esa.7. Ecce virgo concipiet & pariet filium,& vocabitur nomen eius Emanuel. Vnde dicere potuit illud. Eccĩ.24. Et qui creauit me,requieuit in tabernaculo meo. Lactauit infantem. Hinc spiritussanctus per os mulieris Lucæ vndecimo. Beatus venter qui te portauit,& hubera quæ suxisti. Pannis inuoluit,Luc.2. Duxit & reduxit angelo monente in Aegyptum, Matt.2. Dolorose triduo quæsiuit absentem, Luc.2. Subsecuta est prædicantem, Vidit morientem Iohan.19. Stabat iu

xta crucem Iesu mater eius. Hic fuit gladius de quo sanctus ille Simeon Luc. 2. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Sicut ergo compassa, ita & conglorificata. Roman. 8. 2. Timo. 2. Nam & si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus. Vos estis (ait dominus discipulis) qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Lucę. 22. Ipsa nunquam defuit patienti. Qualis autem Mariæ pars in ea? O quam magna multitudo dulcedinis dei fuit in ea, quando spiritusancto superueniente, & virtute altissimi obumbrante, ipsum dei filium concepit. Quid de deo non sapiebat, in qua sapientia dei latebat, & in cuius vtero sibi corpus aptabat? Christus enim dei sapientia & dei virtus, 1. Corinth. 1. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientię dei reconditi, 2. Coloss. 2. Hæc conseruabat omnia verba, angelorum, pastorum, magorum, aliorumque iustorum, necnon ipsius filij, cõferens in corde suo. Luc. 2. 1. Cor. 7. Mulier innupta & virgo cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Quis vnquam gustauit & vidit q̃ suauis est dominus? Psal. 33. Inebriabatur enim ab hubertate domus dei, & torrente voluptatis eius potabatur, Psal. 35. Nec mirum, quoniam apud eam, imo in ea erat fons vitæ, de quo manabat tanta perfectio vtriusque vitæ. Pars autẽ ei aufertur Marthę, sed bono suo: quia pars Mariæ in ea perficitur, quę non auferetur. Est enim contemplatio per fidem, quædam contemplationis inchoatio per speciem habendæ in patria. Mat. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbũt. O felix visio, videre non solum corporis Christi claritatem, (qua conspecta, Petrus, omnium quæ in cælis siue in terris sunt oblitus, ait Matthęi decimoseptimo. Domine, bonũ est nos hic esse.) sed & deitatis. 1. Iohan. 3. Videbimus eum sicuti est. Vere oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit deus diligentibus se, 1. Corinth. 2. Quid ergo gignenti, & quod certum

est super omnes diligenti? Iohannis decimoquarto. In domo patris mei, ait dominus, mansiones multæ sunt. 1. Corint. 15. Stella differt à stella in claritate. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum. Et domino teste, Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Qua ergo gloria in cælis ista virgo colitur, quę domino cæli prębuit hospitium sui sanctissimi corporis? Exaltata est super choros angelorum. In bonis repletum est desiderium suum, à filio suscepta comitantibus angelis. Lazarum legimus ab angelis deportatum in sinum Abrahę, Lucæ. 16. Adfuere angeli domino nato, Lucę secundo. Mulieribus ipso rediuiuo, Mat. 28. Discipulis ascendente ipso, Actu. 1. quis hęsitet quin arcam fœderis, domini templum, sacrarium spiritus sancti, cum iubilo in domum deduxerint Dauid? 2. Regum 6. Quin & filius festiuis illam amplexibus, vt matrem, & talem matrem decuit, iuxta se in throno collocauit, 3. Regum. 2. Famulo de ergastulo carnis egressuro conspicuum se prębuit, Actu. 7. Ecce video cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis dei. Hinc promisit Iohannis. 14. Iterum veniam, & assumam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Iohan. 12. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Quo honore? Ioan. 17. Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi. Videt ergo deum facie ad faciem, gaudet cum filio in ęternum.

De doctrina orationis, Lucę vndecimo.

ARTICVLVS LV.

Luc. 11 V. ET factum est, cum esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos

orare, ſicut docuit Iohannes diſcipulos ſuos. Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra, ſiquidem & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tẽtationem.

Eſt precatio veluti puriſſima victima religionis euãgelicę, ad quam dominus frequenter ſeceſſit, ſuoſque diſcipulos conſuefecit. Eſt enim precatio ſecretus ille congreſſus, qua mens humana, diſcuſſis omnibus curis & phantaſmatibus rerum terrenarum, veluti ſubuecta in cęlum, cum deo miſcet colloquium. Quod poſt orationem diſcipulum dominus inſtruxit, petentem formam & modum orandi, oſtendit orationem non interrumpendam. Quum autem Iohannes ſuis diſcipulis modũ dederit orandi, ſcriptum non eſt, quemadmodum & alia. Luc. 3. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Potuit autem fieri, vt diuerſis locis & temporibus, & diuerſis perſonis eandem orationis proponeret formam, ſicut & alia. Cum ergo multis verbis docuiſſet ſuos, Chriſtianorum precationem nec oportere ad oſtentationem paratam eſſe, nec de reb⁹ quibuslibet, pręſcripſit huiuſmodi formam, quomodo & quid petendum ſit oſtendens.
Vide ſupra. 1. ar. 26. u. 3.

Et ait ad illos: Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum. & ille deintus reſpondẽs, dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, iam enim oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubiculo, non poſſum ſurgere & dare tibi. Et ille ſi per- Luc. 11. x

seuerauerit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.

Pijssimus deus preces constanter & indesinenter ac feruide factas non despicit. Vnde quo magis excitaret suos ad instantiam orandi, & impetrandi fidutiam adderet, adiecit huiusmodi parabolam. Quàm exorabilis, inquit, sit deus natura beneficus erga filios suos, ex vobisipsis coniecturam facite. Amicum, verum, non fictũ. Eccl. 6. Est amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. Est enim amicus socius mensę, & non permanebit in die necessitatis. Eccl. 37. Sodalis amico condolet causa ventris. Nullus autem sic amicus vt Christus, qui est primus in aduentu, & vltimus in recessu. Ineffabili enim modo deus creaturis rationalibus pręueniendo factus est amicus. Omnia enim diligit, & nihil odit eorum quę fecit. Sap. 11. Ideo rependendo velimus esse fidi amici eius, vtpote à quo vtriusque vitę necessaria emolumenta poterimus sortiri. Est enim amicus liberalissimus non solum sua, sed & seipsum dãdo. Iohan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Ephe. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Fidelissimus, Eccl. 6. Amicus fidelis protectio fortis. qui inuenit illum, inuenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti, contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentũ vitę & immortalitatis. qui metuunt dominum, inuenient illum. Hiere. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. Pijssimus, Eccl. 22. Mittens lapidem in volatilia, deijciet illa: sic qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicum si produxeris gladiũ, non desperes. est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, non timeas. Est enim concordatio, excepto conuicio, & improperio, & superbia, & mysterij reuelatio-

ne,& plaga dolosa.In his omnibus effugiet amicus. Ipse autem omnem offensam condonat, quoniam non sumus soluendo.Luc.7.Non habentibus vnde redderent donauit vtrisque.Hunc ergo accedere debemus affectu fideli Hebr.4.Adeamus ergo cum fidutia ad thronum gratiæ eius,vt misericordiam consequamur,&gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Psalm. 33. Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestrę non confundẽtur.Iste pauper clamauit,& dominus exaudiuit eum,& ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum.Iacobi.1. Omne datum optimum, & omnedonum perfectum desursum est,descendens à patre luminum . Vnde Psalm. 83.Gratiam & gloriam dabit dominus.Esa.45.Ego dominus & non alter,formans lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malum. Ego dominus faciens omnia hęc. Deus iustus & saluans non est absque me. Conuertimini ad me omnes fines terrę, & salui eritis, quia ego deus & non alius.Hine Hiere.17.Sana me domine,& sanabor:saluum mefac,& saluus ero . Ideo admonet Apostolus Ro.5. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad deum,per dominum nostrum Iesum Christum,per quem accessum habemus per fidem in gratiam istam in qua stamus.Ephesi.secundo.Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. Sed heu quoties nobis aditum obcludimus? Esaię.59.Ecce non est abbreuiata manus domini,vt saluare nequeat: neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat:sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & deum vestrum,& peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret. manus enim vestrę pollutę sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate : labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur. non est qui inuocet iustitiam,neque est qui iudicet vere. Thre.tertio.Opposuisti nubem tibi,ne transeat oratio.Psalm.65.Iniquitatem si aspexi in corde meo,nõ exaudiet dominus. Esaię primo.Cum extenderitis manus vestras,auertam faciem meam à vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam.manus enim

vestrę sanguine plenę sunt. Quid ergo? Nunquid desperandum? Nequaquam. Nam iubet amicos faciamus de mammona iniquitatis, vt cum defecerimus, recipiant nos in æterna tabernacula. Lu.16. Iussit & pro inimicis orare. Mat.5. Orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Sic Genesis. 20. Dixit dominus Abimelech regi Gerarę: Redde viro suo vxorem, & orabit pro te, quia propheta est, & viues. Nume.16. Stetit Aaron inter viuos & mortuos, deprecans pro populo, & plaga cessauit. Fuerunt autem qui percussi, 14700. absque his qui perierunt in seditione Chore. Sed & amicis Iob dominus ait Iob. 42. Sumite vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offeret holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem huius suscipiam, vt non imputetur vobis stultitia. Sic Apostolus Rom. decimo. Fratres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad deum, fit pro illis ad salutem. Hoc est, Iudęis adhuc incredulis. Quemadmodum ergo ex charitate pro alijs orare tenemur, ita ex humilitate aliorum suffragia postulare possumus. Roma.15. Obsecro ergo vos fratres, per dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sanctispiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad deum, vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat in Hierusalem sanctis, vt veniam ad vos in gaudio, per voluntatem dei, vt refrigerer vobiscum. Philip.1. Scio enim quod hoc mihi proueniet ad salutem per vestram orationem. Coloss.4. Orationi instate, vigilantes in eo in gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, vt deus nobis aperiat ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi. Et Actuum 12. Petrus quidem seruabatur in carcere, oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Legimus sanctorum patrum meritis defunctorum, viuis beneficia pręstitisse. Pœnam relaxando. Exo.32. Cerno quod populus iste durę ceruicis sit. dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, faciamque te in gentem magnam. Moses autem orabat dominum deum suum,

dicens: Recordare domine Abraham, Isaac & Iacob seruorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum. Placatusque est dominus ne faceret malum quod locutus fuit adversus populum suum. Deutero. 9. Idem. 3. Regum. 11. factum est igitur in tempore illo, vt Hieroboam egrederetur de Hierusalem, & inueniret eum Ahias Silonites propheta in via opertus pallio nouo. Erant autem duo tantum in agro. Apprehendensque Ahias pallium suum nouum quo erat coopertus, scidit in duodecim partes, & ait ad Hieroboam: Tolle tibi decem scissuras. Hęc enim dicit dominus deus Israel. Ego scindem regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. Porro vna tribus remanebit ei propter seruum meum Dauid, quē elegi, qui custodiuit mandata mea & præcepta mea. Sic & bonum conferendo. Genesis. 26. Apparuit dominus Isaac in Bersabee, d. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, propter seruum meum Abraam. Iacob benedicens filijs Ioseph, ait Genesis. 48. Deus, in cuius conspectu ambulauerunt patres mei Abraam & Isaac, benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum, Abraam & Isaac. Legimus nihilominus & pro nobis orare. 2. Macha. 15. dictum fuit Iudæ Machabęo: Hic est fratrum amator & populi Israel, hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Hieremias propheta dei. Sic angeli nedum preces nostras domino offerunt, Tobiæ. 12. Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam domino. sed & pro nobis interpellant, Zacha. 1. Respondit angelus domini & dixit: Domine exercituum, vsquequo tu non misereberis Hierusalem, & vrbiū Iuda quibus iratus es? Et respondit dominus angelo qui loquebatur in me, verba bona, verba consolatoria. Iob 33. Si fuerit pro eo angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis ęquitatem, miserebitur eius, & dicet, libera eum, vt non descendat in corruptionem, Suffragia inueni in quo ei propicier. Claret igitur, diuorum implorare suffragia, diuinæ non derogare maiestati, à qua approbāt. habent si quid præstant. Non enim vt dominos, sed vt

domini famulos & amicos ipsos inuocamus. Quid est media nocte? Tribulatione, tentatione, & multiplici peccati ruina. Esa. 28. Tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui. Ose. 6. In tribulatione sua mane consurgent ad me. Esa. 26. Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritus meus in prçcordijs meis. Notãtur hic conditiones bonç orationis. Prima, vt sit fidelis. Nam Iaco. 4. dicitur: Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis. Vnde hic dicitur: Ibi ad eũ, fidutialiter. s. Heb. 11. Accedentem ad deum, oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Iacobi. 1. Si quis indiget sapientia, postulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hçsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circunfertur. Non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid à domino. Marci. 11. Quçcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniet vobis. Sic cæcis ait Matth. 9. Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Secunda, Cordialis. & dicet illi. Philippen. 4. Nihil soliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestrç innotescãt apud deum. Psalm. 9. Desiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Sic Mosi tacenti & in terra iacenti ait dominus, Exod. 14. Quid clamas ad me? Vocalis enim oratio, ad mentalem excitandam & inflammandam ordinatur: & inquantum iuuat, vsitanda, nisi prçcepta fuerit. 1. Cor. 14. Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. Alioqui dicitur de nobis Mat. 15. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Ose. 7. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis. Ideo orat Psalm. 140. Dirigatur domine oratio mea sicut insensum in conspectu tuo. Tertia, Virtualis. Amice. Augustinus. Amor est primum donum in quo omnia bona donantur. Ideo in exordio prçcis nomen amici prçmittit, quum charitas ratio sit impetrandi. Amice qui nunquam deserit, pri-

Orationis bonæ conditiones.

a

mę Iohannis quarto. In hoc est charitas dei, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Hinc Iudę ait Matthæi vigesimosexto. Amice, ad quid venisti? Curandum ergo vt nos amici simus per vitam virtuosam. Iohannis. 15. Vos amici mei estis, si feceritis quę præcipio vobis. Lucę sexto. Quid autem vocatis me, domine domine, & non facitis quæ dico? Tobiæ duodecimo. Bona est oratio cum ieiunio. Eccl. 7. Exorare & facere eleemosynam ne despicias. Contra Prouer. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Prouerbio. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Patet in Antiocho. 2. Machab. nono. Orabat hic scelestus dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus. Et dominus ait Hierem. septimo. Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, quia non exaudiam te. Et. 11. Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis. Et. 14. Noli orare pro populo isto in bono. Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocaustomata & victimas, nō suscipiam ea. Manasses qui multis malis irritauit dominum, vt impleret etiam Hierusalem sanguine prophetarum vsque ad os, postquam coangustatus est, orauit dominum deum suum, & egit pœnitentiam suam valde coram deo patrum suorum. Deprecatusque est eum, & obsecrauit, & exaudiuit orationem eius, reduxitque eū dominus in Hierusalem in regnū suū, & cognouit Manasses quod dominus ipse esset deus. Sic Niniuitę pœnitentes & orantes, misericordia dei non sunt subuersi. Ion. 3. Quarta, Humilis. Nam indigentiam suam manifestare non erubuit. Commoda, ait, mihi. Hæc defuit pharisæo Lu. 18. Hinc Iudit. 9. Nec superbi tibi placuerint ab initio, humilium ac mãsuetorum tibi semper placuit deprecatio. Psalm. 36. Subditus esto deo & ora eum. Vnde nos docuit Matth. 6. Fiat voluntas tua. Sic ipse Lucæ 22. positis genubus orabat: Pater, si vis, transfer cali-

cem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Sic magi procidentes, puerum adorauerunt, Matt. 2. Eccl. 35. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: & non discedet, donec altissimus aspiciat. Quinta. Vtilis, Tres panes. Filij Israel in malum suum petierunt carnes. Nume. 11. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna. Concessum regni petentes filij Zebedæi, reprehensi audierunt: Nescitis quid petatis, Mat. 20. Augustinus. Tria sunt genera bonorum. Infima quę sunt temporalia, hæc sub conditione & moderamine petenda. Prouer. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est dominus? aut egestate compulsus, furer & periurem nomem dei mei. Augustinus: Quum à deo petis temporalia, cum modo pete & timore: illi committe, vt si prosint, det: si sciat obesse, non det. Quid enim prosit vel obsit, nouit medicus, non ęgrotus. Media sunt spiritualia, vt virtutes & dona spiritus sancti. Suprema, æterna sunt, hęc absque conditione petenda. Bonum ergo temporale petendum in subsidium, spirituale in meritum, cęleste in præmium. Chrysostomus. Illa pete à deo, quę tibi magis expediunt, & deum magis decet præstare, & te accipere. Si autem semper petis terrena, aut difficile impetras, aut forte non impetras. Quomodo enim illa præstabit libenter, quę si habes, admonet vt contemnas? Panes ergo petit, non corporales quibus corpus, sed spiritales, quibus pascitur anima. Intelligentiam trinitatis, qua præsentis vitę consolantur labores, Vel fides qua intellectus, spes qua irascibilis, charitas qua concupiscilis pascitur, vt intelligam, diligam, & faciam. Eccl. 15. Cibauit illum panæ vitæ & intellectus. Iohannis quarto. Meus (inquit Seruator) cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me. Hoc cibo reficitur corpus, anima & spiritus, ne pereant. Necessitatis insinuat causam. Bernard. Ego quidem amicum ad me ve-

Bona quo tuplicia.

nientem, nō alium existimo q̃ meipsum: quippe quum charior mihi nemo, nemo mihi germanior quam ego mihi ipsi. Sed hic quoties ad terrena quærenda & mundana tractanda vagatur, toties à nobis recedit anim⁹. Hiere. 31. Vsquequo delicijs dissolueris filia vaga? Mat. sexto. Vbi thesaurus tuus est, ibi & cor tuum erit. Reducitur autem tribulatione. Ose. 2. Ecce ego sepiam viam tuam spinis, sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos & nō apprehendet eos, & quæret eos, & non inueniet, & dicet: Reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tūc magis quam nūc, & hæc nesciui. Aut inedia. Luc. 15 Et cum cœpisset egere, in se reuersus, dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereo? Surgā & ibo ad patrē meum. Si animus viam vitiorum secutus ac voluntatis propriæ, nō satiatus nō litis, neque refectus obtentis, ad animi ianuā & rationis cōuertitur, cælesti alimonia refici desiderās, cū in se reuersus, superna cœperit atque cælestia meditari ac spiritualia. Esa. 46. Redite præuaricatores ad cor. Non aūt venit de via quæ Christus est, direxisset enim eū in viā salutis & pacis, Lu. 1. sed de via pditionis. Sap. 5. Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen nō luxit nobis, & sol intelligētiæ nō est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viā autē domini ignorauimus. Quid nobis pfuit supbia nostra? diuitiarū iactantia quid cōtulit nobis? Trāsierūt omnia illa tanq̃ vmbra, & tanq̃ nūcius præcurrens. Et non habeo. 1. Cor. 4. Quid enim habes quod non accepisti? 2. Cor. 3. Nō quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis tanq̃ ex nobis, sed omnis nostra sufficientia ex deo est. Ioh. 15. Sine me nihil potest facere. Hinc Apo. 3. Dicis quia diues sum, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis & paup, & cæcus & nudus. Ex nobis ipsis neque tentationibus obsistere, neque curare quæ dei sunt possumus. Deus autē oīa implens, aīabus nostris illabitur, intusquè eas occulta inspiratiōe alloqtur. Psal. 84. Audiā quid loqua-

tur in me dominus deus. Christus intus, nos de foris: sed exibit, vt introducat nos ad nuptias, Matt. 25. Noli mihi molestus esse. More loquitur humano dominus in scripturis, intelligentię nostræ debilitati condescendens. Sic Esa. 1. Laboraui sustinens, facta sunt mihi molesta. Esa. 7. Nunquid parum est molestos vos esse hominibus, quia molesti estis & deo meo? Difficulter exaudit, quia minus sumus idonei. Mat. 15. Non est bonũ sumere panem filiorũ & dare canibus. Aug. Differt dare, vt amplius desideres dilatũ, ne vilescat cito datũ. Clauditur ostiũ ꝑ peccatũ. Ioh. 10. Ego sũ ostiũ. Thre. 3. Nos inique egimus, ꝓpterea inexorabilis factus es. Sed pnię humilitate aꝑitur. Act. 10. Angelus ait Cornelio: Orationes tuę & eleemosynæ tuæ ascẽderũt in memoriã in cõspectu dei. Attamen erat gẽtilis, sed timẽs deũ, faciẽs eleemosynas, & deprecans deũ semp. Pueri sunt, qui ꝑ virtutẽ facti sunt filij dei, & recũbũt, & quiescũt cum, imò in deo. Apo. 14. Amodo iã dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis. Heb. 2. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi deus. De quibus Mat. 18. Nisi efficiamini sicut paruuli, nõ intrabitis in regnũ cælorũ. Nã. 1. Cor. 14. Nolite pueri effici sensibꝰ, sed malitia paruuli estote. Quia puer centũ annorum morietur, & peccator cẽtum annorum maledictus. Sexta, vt sit stabilis. Si enim perseuerauerit, nec pudore victus, nec tædio fatigatus, nec desperatione fractus, tametsi nõ surgat eo ꝙ amicus est. Virtus enim amicitiæ quandoque torpescit in amicis. 1. Ioh. 3. Filioli, non diligamus verbo & lingua, sed opere & veritate. improbitate tamẽ victus, dabit quot quot habet necessarios, nõ ad voluptatẽ, sed necessitatẽ. Quod amicus ergo egẽs faceret apud amicũ hominem, hoc multo magis vnusquisque audeat facere apud benignum deum patrem, cui grata est tali importunitas, & qui dando exhauriri non potest. Eccl. 18. Non impediaris orare semper, & ne veteris vsque ad mortem iustificari, quoniã merces dei manet in æternum. Lu. 18. Oportet semper orare & nunquam deficere. Rationem adijcit Petrus. 1. Pet. 5. Sobrij estote & vigilate, quia aduer

ſarius veſter diabolus tanq̃ leo rugiens circuit, quærẽs quẽ deuoret. Matt. 26. Orate, ne intretis in tentationẽ. Quo autẽ grauior inſtat tẽtatio, eo* anxius orandum. Vnde dominus Luc. 22. Factus in agonia, ꝓlixius orabat. Multũ aũt valet deprecatio iuſti aſſidua. Helias homo erat ſimilis nobis paſſibilis, & oratione orauit, vt nõ plueret ſup terram: & nõ pluit annos tres & mẽſes ſex. Et rurſus orauit, & cœlũ dedit pluuiã, & terra dedit fructũ ſuũ, Iac. 5. 3. Reg. 17. Si iuſti, q̃d iuſtorũ? Mat. 18. Si duo ex vobis cõſenſerint ſuper terrã, de omni re quãcũque petierit, fiet illis à patre meo qui ĩ cælis eſt. Sic Iudith. 6. Cõuocatus omnis populus ꝑ totã noctem intra eccleſiã orauerunt, petentes auxiliũ à deo Iſrael. Hinc proceſſiones & venerabilis ſacramenti deportatio. Si ad arcæ deportationẽ in qua erat niſi vrna aurea habẽs mãna, & virga Aaron quę fronduerat, & tabulæ teſtamẽti, Heb. 9. aque Iordanis ſteterunt, Ioſue. 3. & 4. muri Hiericho corruerũt, Ioſ. 6. hoſtes conterriti, 1. Reg. 4. & plagati, 1. Reg. 5. & 6. ad cuius pręſentiam reſponſa dabantur, Exo. 25. quãto magis hic, quum præſentem habeamus eum, qui cum patre exaudit, & opitulatur, neonon apud patrem pro nobis interpellat? Ro. 8. Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imo qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram dei, qui & interpellat pro nobis. 1. Iohan. 2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum.

Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: 3
quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.
Omnis enim qui petit, accipit: & qui quęrit, inue
nit: & pulſanti aperietur. Quis autem ex vobis
patrem petit panem, nunquid lapidem dabit
illi? Aut piſcem, nunquid pro piſce ſerpentẽ da-
bit illi? Aut ſi petierit ouum, nunquid pro ouo
ſcorpionem porriget illi? Si ergo vos quum ſi-
tis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris,

quanto magis pater vester cælestis de cęlo dabit spiritum bonum petentibus se?

Ab hoc igitur votis petendũ, si quo indigemus. Quę rite, ait, si quid ignoratis: & inuenietis afflatu spiritus paterni, quod humano spiritu pcipi nõ poterat. Pulsa te precibus, addẽdo eleemosynas in pximos. Aug. Peti te fide, quærite spe, pulsate charitate. Bed. Pẽsandũ quia regnũ cælorũ nõ ociosis & vacãtibus, sed petẽtibus, quę rẽtibus, pulsantib', dandũ, inueniendũ & aperiendum esse testatur. Petẽda est ergo regni ianua orãdo, quærenda viuẽdo, pulsanda pseuerãdo. Non enim sufficit verbis tãtũmodo rogare dominũ, si nõ etiã quærimus diligẽter qualiter nobis sit viuendũ, vt digni simus impetrare quę poscimus. Mat. 7. Nõ oĩs qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnũ cælorũ: sed qui facit voluntatẽ patris mei qui in cælis est. Neque aliquid prodest bona inchoasse, si nõ studeat quisque bona quę inchoauerat, vsque ad finẽ firmũ pducere: quin imò melius erat non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti, 2. Pet. 2. Apud hominem nonnunquam incassum funduntur preces, vel quia non potest præstare quod rogatur, vel quia non vult. Verum apud deum, quisquis petit, accipit. Nouit quæ conducant ad salutem æternam, hęc libenter donat rogatus. Quid enim petendum, Psalm. 26. indicat, d. Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini, in longitudine dierum. Beati enim qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te, Psalm. 83. Ad hoc omnis nostra dirigenda petitio. Tob. 4. Pete à domino vt vias tuas dirigat. Nam Hiere. 10. Non est hominis via eius, neque viri vt ambulet & dirigat gressus suos. Hinc Psalm. 118. Vtinam dirigãtur vię meæ ad custodiendas iustificationes tuas. Delectare ergo in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Psal. 35. Desiderium enim suum iustis dabitur, Prouer. 10. Desiderium verò peccatorum peribit, Psalm. 111. Quærenti. Psalm. 9. Quoniam non dereli-

quisti quærentes te domine. Quid quærendum, dominus insinuat Matth. 6. Quærite primum regnum dei, & iustitiam eius & hæc omnia (ad victum & vestitum pertinentia) adijcientur vobis. Regnum autem dei & iustitiam eius quærere, est & patriæ cęlestis dona desiderare, & quibus iustitię meritis ad hæc perueniatur, indesinenter perquirere. Hiere. 29. Cum quæsieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis, dicit dominus. Psal. 68. Quęrite dominum, & viuet anima vestra. Pulsanti, ostium gratiæ aperietur. Apo. 3. Qui habet clauē Dauid, qui aperit, & nemo claudit claudit, & nemo aperit. Veniet autem tēpus quando nemini aperietur. Mat. 25. Quę paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias: & clausa est ianua. Nouissimè vero veniunt & reliquę virgines, dicentes: Domine domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos. Luc. 13. Cum autem intrauerit paterfamias, & clauserit ostium, incipietis foris stare & pulsare ad ostium, dicentes: domine domine, aperi nobis. Et respondens, dicet vobis: Nescio vos vnde sitis. Hinc. 2. Cor. 6. Hortamur ne in vacuum gratiam dei recipiatis, ait enim: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nūc dies salutis. Quod si per errorem rogaretur noxia, pro beneficio duceret negare quod male peteretur, sed pro optatis daret salutaria. Sicut enim panis, piscis & ouum, sunt hominis cibus, ita & petitiones nostræ vtiles esse debent nobis, alioqui non dabitur nobis. Si ergo quis à patre cælesti petierit panem charitatis, piscem perfectę fidei, ouum spei, dabit ei non contraria, sed remouebit ab eo lapidem obdurationis, serpentem infidelitatis, & scorpionem desperationis. Beda: Quia in comparatione diuinę bonitatis, omnis creatura esse mala probatur, dicente domino Marc. decimo. Nemo bonus nisi solus deus. Est enim in nobis malum pœnæ, est & culpæ: quia ab infantia sensus & cogitatio ad malum prona sunt, Gene. 8. & Iob. 25. Ecce stellę non sunt mundæ in conspectu eius, quanto magis homo putredo, & filius hominis ver

Regnum dei quęrere, quid.

mis? Si ergo pater carnalis non dat malum petenti bonum, multo minus pater cæleſtis, qui eſſentialiter bonus eſt, & à quo omne bonum, Iaco. 1. Et quia ſumme bonus, ideo ſumme communicatiuus: & quia pater, habet ad filios beneuolentiam: quia veſter, habet de vobis diligentiam: quia in cęlis, habet in dando ſufficientiam. Bed. Spiritum bonum petentibus, dandum â patre pollicetur: quia ſiue fidem, ſpem, charitatem, ſiue quęlibet bona cæleſtia deſideramus adipiſci, non aliter nobis hęc quàm per ſpirituſſancti donum tribuuntur. Pſal. 50. Cor mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Quia ſi non interiora ſpiritus domini rectus impleuerit, cor in nobis mundum vnde eſt non habebit. Petamus ergo deum patrem, vt ſpiritus ſui gratia nos in viam rectę fidei, quæ per dilectionem operatur, inducat: & vt optata mereamur percipere, taliter viuere ſtudeamus, ne tanto patre ſimus indigni. Pſal. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Sapien. 7. Inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ. Eſt enim deus in omni opere ſuo ſumme miſericors & iuſtus: & quia miſericors, ideo libentiſſime condeſcendit humanæ miſeriæ per infuſionem ſuę gratię: quia vero ſimul cum hoc iuſtus eſt, ideo donum perfectum non dat niſi deſideranti, non dat gratiam niſi regratianti, non impendit miſericordiã niſi miſeriam ſuam recognoſcenti, vt ſalua ſit libertas arbitrij, & non vileſcat nobilitas doni, & integer perſeueret cultus honoris dei.

De traditionibus phariſęórmm, Lucę. xi.

ARTICVLVS LVI.

ET cum loqueretur, rogauit eum quidem pharisæus, vt pranderet apud se. Et ingressus, recubuit. Phariseus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait dominus ad illum: Nunc vos pharisæi quod deforis est calicis & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nōne qui fecit quod deforis est, etiam quod intus est fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Lucæ. 11. y

Seruator qui peccatores venit sanare & informare, non recusauit, quanquam pharisæorum non ignoraret liuorem, propter istucipsum quòd mali erant & correctionis indigebāt. Quum ergo dominus accubuisset illotus prēter morem pharisæorum, Mat. 7. Pharisęi enim & omnes Iudęi nisi crebro lauerint manus, non manducant, male habuit pharisæum. Stulti enim putabant, quòd cum corpore quando baptizabatur & lauabatur, simul & anima purgaretur. Dominus non ad verba, sed cogitata respondit, quo se deum, cordis secreta rimantē ostendit. Prou. 24. Qui inspector est cordis, ipse intelligit. Atque exemplo persuadet eis, q̄ sicut nulla quidem vtilitas, extrinsecus mundum esse poculum, intrinsecus autem plenum sordibus: sic neque si corpus baptizetur, anima autem plena sit omni immunditia. Vera puritas in animi sita ex innocentia. Vos lauatis res extrarias, & nihil ad verā pietatem faciētes, atque interior & potior vestri pars illota: scatet sordibus deo abominādis. Insinuat duplici eos laborare morbo, auaritia p rapinā, inuidia & quę ex inuidia pueniūt p malitiā, & sic vitijs cōtra deū & pximū. O stulti peruersique iudicij. Nōne q cōdidit corp⁹, q̄d multa cura dignaris, idem cōdidit & animā? Itaque si puri-

tas vſque adeo cordi eſt, oportebat totum hominem purum facere. 2. Corint. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore dei. Vt ſapientiſſimus medicus, poſt increpationem rigoroſam adiungit informationem benignam, infundens oleum & vinum. Inſinuauerat duplici eos laborare morbo, auaritia per rapinam, inuidia autem per malitiam, vno remedio eleemoſynæ vtrũque ſanat, quę prima eſt filia charitatis deificantis. Si enim adfuerit dilectio, vbi manebit auaritia & inuidia? Vel exprobratiue accipi poteſt, vt ſit ſenſus: Sed interim vobiſipſis blandimini quaſi abunde puris, ſi corpus & vaſa ſubinde lauetis aqua, & animum fraudibus, rapinis, odio, liuore, ambitione, cæteriſque vitijs inquinatum, purgetis eleemoſyna, quam cum ad oſtentationem faciatis, tamen arbitramini ſufficere ad ſummam animi munditiem.

De confricatione ſpicarum,

Mat. xij. Mar. ij. Lucę. vj.

ARTICVLVS LVII.

Matth. 12. Z

IN illo tempore abiit Ieſus per ſata ſabbato. diſcipuli autem eius eſurientes, cœperunt vellere ſpicas, & manducare. Phariſęi autem videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet eis ſabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit Dauid, quando eſuriit & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus? Aut non legiſtis in lege, quia ſabbatis ſacerdo-

tes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobss, quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Dominus enim est, filius hominis, & sabbati.

Luc. 6. Factum est autem in sabbato secundo primo. Iudęi omne festum, sabbatum nominabant. Sabbatum enim quies dicitur. Sæpe autem occurrebat festum in parasceue, & vocabant parasceue sabbatum, propter festum: deinde quod proprie est sabbatum, nominabant secundo primum, eo quod sequatur festum & sabbatum quod precesserat. Hieronymus: Discipuli ob nimiam populi importunitatem, necvescendi locum habebant, ideo quasi homines esuriebant. Quod autem spicas segetum vellicabant vt inediam consolarentur, vitæ austerioris indicium est, nō pręparatas epulas, sed cibos simpliciores quærentium. Pharisęi vndique captantes calumniandi materiam, naturalem passionem arguunt, quum ipsi grauius peccent. Lucę sexto. Quidam autem pharisęorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis? Quemadmodum autem discipulorum probitas commendat pręceptorem, ita malefacta solent his imputari qui instituerunt, hinc & dominum aggrediuntur, volentes culpam in ipsum retorquere. Dominus vero sic patrocinatus est suis discipulis, vt legis Mosaicę peritos ex ipsa lege refelleret, pro sua mansuetudine docens, qui reprehendi meruerant, obijciēs exemplum ex lege non cuiuslibet, sed eius quem ipsi habebant in primis probatum & inculpatum Dauid, qui nihil commotus, neque templi religione, neque legis interdicto, vetantis quenquam attingere panes illos, pręter sacerdotes, idque tantisper donec in templo versantes sacris operarentur. Hieronymus: Non dubitauit panes dari, si mundi essent, melius arbitratus, propheta dicēte Ose. 6. misericordiam volo, & non sacrificium, defamis pe-

riculo homines liberare,quam deo offerre sacrificium. Obserua quod.1.Regũ.21.dicitur,non habeo laicos panes,sed sanctos:si mundi sunt pueri,maxime à mulieribus,manducent.Quia alienis non comedit ex eis,quum & cibum desiderabilium Christus cum apostolis manducat,Lucę.22.Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum. Mundos ergo esse congruit sacros à mulieribus,quod peccata carnis maioris sint infamiæ & immunditiæ.1.Corint.6.Qui fornicatur,in corpus suũ peccat.1.Thes.4.Hæc est voluntas dei, sanctificatio vestra,vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore. Non de spicarum cõfricatio
3 ne,quod licebat,Deut.23.Si intraueris segetē amici tui, franges spicas, & manu conteres, falce autem non metes.sed sabbati violatione accusabant.Sed præcepta talia dispensationem recipiebant & interpretationem. Bernardus: Non sum tam rudis, vt ignorem vos dispensatores esse positos,sed in ędificationem, non in destructionem,2.Corin.10.Vbi ergo vrget necessitas,excusabilis est dispēsatio:vbi vtilitas prouocat,laudabilis est: vtilitas inquam communis,non propria.Ait ergo:Hoc si nescitis esse scriptum,aut si non meministis,qua fronte profitemini scientiam legis? Si scitis ac meministis, cur in simili causa Abiathar & Dauid absoluitis,atque etiam probatis,meos vt nefarij sceleris reos defertis?Si tantum tribuitur sacrificio , vt qui illi seruit,impune violet sabbatũ,operando manualiter,quur non & illũ habetis excusatum, qui necessitati consulit naturę, necessario beneficio subleuans proximum die sabbati,quãdoquidem hoc sacrificium deus sibi fatetur pluris esse, quam si quis immolet pecudem?Vos legis peritiam profitemini,& tamen in lege scriptum est, quod si vere intelligeretis, nunquam ob rem leuem & nulli noxiam, culpassetis innocentes.Hilarius: Opus salutis nostræ nõ in sacrificio, sed in misericordia est: & lege cessante,in misericordia saluamur:cuius rei donum si intellexissēt, nunquam condemnassent apostolos, quos insimulaturi erant transgressę legis. Marci.2. Et dicebat eis. Sabba-

tum propter hominem factum eſt, non homo propter ſabbatum. Illud ergo ſcitote & habetote pro certo, quod filius hominis, qui dominus eſt omnium, Apoca. 19. Habet in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum, Rex regũ & dominus dominantium, dominus eſt etiam ſabbati. Etenim qui condidit ſabbatum, abrogare poteſt ſabbatum. Doctrinam habemus non iudicandi alios.

De ſanatione manus aridæ, Mat. xii. Mar. iii. Luc. vi.

ARTICVLVS LVIII.

ET cum inde tranſiſset, venit in ſynagogam eorum. Et ecce homo manum habens aridam. & interrogabant eum, dicentes: Si licet ſabbatis curare? Vt accuſarent eum. Ipſe autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habet ouem vnam, & ſi ceciderit hæc ſabbatis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam? Quanto magis melior eſt homo oue? Itaque licet ſabbatis benefacere. Matth. 12. A

Luc. 6. Factum eſt autem & in alio ſabbato, vt intraret in ſynagogam, & doceret. Obtulit ſe rurſum, & domino benefaciendi, & phariſæis calumniandi occaſio. O malitiam phariſçorum, oculatam ad calumniandum benefacta Chriſti: cçcam, ad intelligendum doctrinam cçleſtem. Luc. 6. Et erat ibi homo, & manus eius dextra erat arida. Obſeruabant autem eum ſcribç & phariſæi, ſi in ſabbato curaret, vt inuenirent vnde accuſarent eũ. Hiero. Quia deſtructionẽ ſabbati quã phariſæi in diſcipulis arguebant, probabili exẽplo excuſauerat, ipſum calumniari volũt: vt ſi non curaret, crudelitatis aut imbecilitatis: ſi curauerit, trangreſſionis accuſarent, quum

facti testem haberent multitudinem. Luc. 6. Ipse vero sciebat cogitationes eorum. Et ait homini qui habebat manum aridam: Surge & statim in medium. & surgens, stetit. Nihil quidem rogabat miser, verum hoc ipsum erat rogare miserabili, venire in conspectum misericordis Iesu. Compellat ergo hominem cui manus erat manca, quo palam faceret omnibus, pharisęorum calumniam non ex religione proficisci, sed ex inuidia: & quo vitium esset omnibus conspicuum, iussit stare in mediũ. Lucæ sexto. Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos, si licet sabbatis benefacere, an male? animam saluã facere, an perdere? Hic dominus non prodidit quidem populo malitiosas ipsorum cogitationes, sed interrogatione perculit illorum conscientias, dicens: Libens à vobis di dicerim, qui profitemini legis scientiam, vtrum liceat sabbato iuuare proximum, an potius deserere proximum in calamitate, cui possis subuenire? Hieronymus: Sic soluit quęstionem, vt interrogantes auaritiæ condemnaret. Marci tertio. At illi tacebant. Non enim fallebat illos, quo tenderet hæc cornuta quæstio. Tacentibus illis, Iesus ipse collato exemplo soluebat nondum quæstionis. Si tantum apud vos valet auaritia, vt malitis violare sabbatum, quam vnam pecudem interire, rebus vestris consulentes: quanto magis hoc debet impetrare charitas, vt proximum qui longe melior est oue, subleuetis die sabbati? Palam est igitur, etiam vobis iudicibus, fas esse beneficio iuuare proximum sabbato. Ostendit itaque ex auaritia dissoluere ipsos sabbatum, sed propter inuidiam non ferre vt curaretur homo. Marci tertio. Et circunspiciens eos in ira, contristatus est super cęcitate cordis eorum.

2 Tunc ait homini: Extende manum tuam. & extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

Igitur dominus, quum expectato responso, videret omnes pharisæos non ignoratione veri, sed obstinata malitia veluti coniuratos obmutescere, ne his quidem verbis sentiret illorum inuidiam mitescere, nec homi-

nes miserandi conspectu, nec ratione tam euidenti commoueri, circuntulit oculos in illos, ipso vultu præ se ferens, quanta cum ira, quantoque dolore ferret illorum insanabilem malitiam. Nulla enim cęcitas immedicabilior, quam quum quis sciens & volens cęcus est. dicto hominem curauit. Simul enim cum dicto protendit manum sanam & agilem non minus quam erat altera. Erãt nobis olim manus sanæ, hoc est, efficax virtus ad operãdum: vbi autem extenta est ad fructum prohibitum, arescere cœpit manus ad operationem boni: sed per Christum restituitur, si in medio steterimus virtutum. Et hoc in sabbato: quia prius cessandum à malo, & post faciendum bonum, Psalm. 36. Multi & nunc manus aridas habent, immisericordes: & quando sermone euangelico tanguntur, extendunt ad communicandum. Hieronymus: Auaros signat, qui nolentes dare, volunt accipere: prædari, non largiri, quibus dicitur vt extendant manus Ephe. 4. Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.

Exeuntes autem pharisæi, consilium faciebãt aduersum eum, quomodo perderent eum. Iesus autem sciens, recessit inde & secuti sunt eũ multi, & curauit eos omnes. Et præcepit eis ne manifestum eum facerent, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meę. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium, & in nomine eius gentes sperabunt. Esa. 42.

Quum ex his factis debuerint agnoscere virtutem diuinam & legis autorem, vertuntur in amentiam. Lu. 6. Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebãtur adinuicem quidnã facerent de Iesu. Hieronymus: Quod moliuntur insidias, liuor in causa est: nam & ipsi calicẽ porrigunt in sabbato. Quem enim illę rationes non abduxissent ab errore? Quem tam euidens miraculum non excitasset ad glorificandum deum? Sed hoc tam insigni facto in rabiem acti pharisæi, quum viderent hãc ansam sibi ereptam calumniãdi Iesum & accusandi, digressi à synagoga, relicta'que turba, quam intelligebant esse propensiori studio in Iesum, ascitis Herodianis, quo firmior esset conspiratio, clancularijs inter se consilijs agitabant, quomodo Iesum extinguerent, quem vt videbant potentibus factis longe superiorem, ita nec dictis refelli posse sentiebant. Mar. 3. Exeuntes autem pharisęi, statim cum Herodianis consilium faciebant aduersus eum, quomodo eum perderẽt. Inuidi quando beneficijs afficiuntur, insaniunt. Vt ergo egressi sunt à deo, tunc perdere moliuntur Iesum, sicut Iudas. Psal. 63. Firmauerunt sibi sermonem nequam narrauerunt vt absconderent laqueos. dixerunt, quis videbit eos? Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes, scrutinio. Iesus non ignarus quid molirentur, cessit: non vti sibi consuleret, sed vt illis subtraheret occasionem impij facinoris: simulque moneret, euangelicam doctrinam non terroribus, non conuicijs aut contentionibus esse defendẽdã aduersus rebelles, sed mansuetudine: necnon exemplo nos docens suo, nonnunquam ad tempus cedendum immedicabili malorum peruicaciæ, ne prouocati reddãtur sceleratiores. Temere enim se periculis inijcere, deo gratum non est. Et quia necdum venerat hora eius, & quia non capit prophetam perire extra Hierusalem, Luc. 13. Pręluditur etiam ad congregandam gentium ecclesiam, quando synagoga per incredulitatem repellebat euangelium dei. Dans humilitatis exemplum & vanæ glorię fugiendę, præcepit turbę ne se manifestũ facerent. Neque casu hoc factum est, sed ita futurum, præ

dictum erat per Esaiam. 42. vbi pater filij victoriam mansuetudine partam, ac salutem euangelicam, ob factis omnibus spectatam Iudaeorum pertinaciam, ad gentes delatam describit, quanquam Matthęus aliquanto diuersius citat, quam vel apud Septuaginta, vel apud Hebręos legatur. Nam Hebraea Hieronymus reddidit in hunc modum: Ecce seruus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi anima mea in illo. Mat. 3. & 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Ioh. 8. Quę placita sunt ei, facio semper. Dedi spiritum meũ super eum. Ioh. 3. Non enim ad mensuram dat deus spiritum. Luc. 4. Iesus autem plenus spiritu sancto. Spiritum mansuetum & lenem hac humilem. Iudicium gentibus proferet. Non solum Israelitico populo. Genesis 49. Ipse erit expectatio gentium. Agg. 2. Veniet desideratus cunctis gentibus. Iudicium discretionis, inter bonum & malum, & discussionis in fine. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur foris vox eius. Non aget per tumultum & vim, nec litigabit, nec vociferabitur aduersus contentiosos. Dabit locum inuincibili malitię, sed omnes conabitur ad salutem adducere. Non enim in medio fori, vt glorię cupidus, quemadmodum pharisęi, qui omnia opera sua faciebant vt viderẽtur ab hominibus, Mat. 23. sed in templo, synagogis, in monte, & littore docebat. Non ergo inordinate, & impatienter clamabat. Ephe. 4. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Sed bene ex charitate. Iohan. 7. Stabat Iesus & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Lucae octauo. Hęc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Sic in cruce. Lucae. 23. Hebr. quinto. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Calamum quassatum nõ conteret, & linum fumigans non extinguet. Non aspernabitur infirmos, in quibus erit aliquid bonae spei reliquum: hos fouebit potius quàm opprimet. Hieronymus: Qui peccatori non porrigit manum, & non portat onus fratris sui, iste calamum quassatum

confringit: & qui modicam scintillam fidei contemnit in paruulis, hic linum extinguit fumigans, quorũ Christus neutrum fecit. Ad hoc enim venit, vt saluum faceret quod perierat. Luc. 19. 1. Thessa. 5. Rogamus vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Gala. 6. Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Sed heu Ezechie. 34. Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos. Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: & quod confractum, non alligastis: & quod abiectum est, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. In veritate educet iudicium. Poterat Iudæos vt calamum contritum confringere, & iram eorum vt linum fumigans, id est, ardens extinguere, sed noluit quo ad dispensationis mysterium adimpleretur, & per omnia vincit eos. Ne enim haberent quod prætexerent, omnia sustinuit, donec successu temporis per se vincat veritas, eoque sua culpa proruperit vesania impiorum, vt omnes intelligant illos merito repulsos & abiectos. Non erit tristis neque turbulent', donec ponat in terra iudicium. Istud secundum Hieronymum vitio scriptorum videtur omissum. Sequitur: Et legem eius insulæ expectabunt.

Mar. 3. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare, & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eum, & ab Hierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. Et dixit Iesus discipulis suis, vt nauicula sibi deseruiret propter turbam ne eum cõprimerent. Multos enim sanabat, ita vt irruerent in eum vt illum tangerent, quotquot habebant

plagas. Et spiritus immundi quu illum videbant, procidebant ei, & clamabant dicentes: Tu es filius dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.

Dominus dans locum iræ, Rom. 12. secessit iuxta mare, quò ingens turba hominum ad ipsum confluxit, adeò vt ob tumultum turbæ sese protrudentis cogeretur scapham conscendere, vt sibi deseruiret. Procidebant spiritus non sponte, sed coacti reuerentiam exhibendo, & filium dei clamant coniecturaliter, non cum certitudine constanti & absoluta: quorum testimonium, tametsi verum, dominus renuit, ne veris falsa miscerent.

De quatuor parabolis in mari, Mat. xiii. Marc. iiii. Luc. viii.

ARTICVLVS LIX.

ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella, prædicans & euangelizans regnum dei: & duodecim cum illo. Et mulieres aliquæ quę erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quę vocatur Magdalene, de qua septem dęmonia exierant, & Iohanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multę, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Luc. 8. B

Regnum cæleste, dei dicitur regnum, à regnante & à dante: sed cęlorum, à loco & ciuibus ibi regnantibus cum deo. Hieronymus: Consuetudinis suis Iudaicę, vt mulieres deuotæ de sua substantia victus ac vestitus necessaria prędicatoribus verbi diuini ministrarent: sed quia in gentibus hoc scandalum erat, ideo Paulus non

fecit.1.Cor.9.Si nos vobis spiritualia seminauimus,magnum est,si carnalia vestra metamus? Nunquid non habemus potestatem sororem mulierculam circunducendi, sicut cæteri apostoli, & fratres domini, & Cephas? Sed non vsi sumus hac potestate,sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus euangelio Christi.

10 Cum autem turba plurima conueniret,& de ciuitatibus properarent ad Iesum,dixit per similitudinem:Exijt qui seminat, seminare semen suum:& dum seminat,aliud cecidit secus viam, & conculcatum est,& volucres cæli comederunt illud.Et aliud cecidit supra petram, & natum arui,quia non habebat humorem Et aliud cecidit inter spinas,& simul exortæ spinæ suffocauerunt illud.Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum,fecit fructum centuplum.Hæc dicens,clamabat:Qui habet aures audiendi,audiat.

Ostendit dominus hominum vitio euenire, quod semen verbi diuini in quibusdam non fructificat. Quanuis autem diuerso dominum turbæ sequerētur affectu, ipse tamen omnibus sua beneficia communicabat, docendo,alendo,sanando. Matthæ.13.In illa die exiens Iesus de domo,sedebat secus mare.Et congregatæ sunt ad eum turbę multæ,ita vt in nauiculam ascendens sederet,& omnis turba stabat in littore.Sedit in naui, vt omnes auditores haberet in faciem spectantes, & omnes commodius audirent. Matthæi decimotertio:Et locutus est eis multa in parabolis. Quoniam in ea multitudine non erat eadem mens omnibus, multa proposuit per similitudinis inuolucra,siue quod hoc orationis genus familiare sit prophetis,siue quod accommodatissimum est ad docendum,& ad flectendos animos populi, quod collatio sumpta à rebus, omnium etiam idiotarum sensibus notissima,statim permoueat vnum

quemlibet. Rom. 1. Inuisibilia enim ipsius à creaturę mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Siue quòd hac illecebra & iucundius irrepunt in animos hominum quæ dicuntur, & hęrent tenacius; siue quod hæc admonitio nullum traducens, sed tacite per imaginem taxans cuiusque conscientiam, minus offendere solet, superbis mysteria abscondit, simplicibus verò ansam inquirendi prębet & calcar. Matthæi septimo: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos. Hieronymus: Turba non vnius sententię est, sed diuersarum in singulis voluntatum, vnde loquitur eis multa in parabolis, vt iuxta varias voluntates, diuersas reciperent disciplinas. Est autem parabola, natura discrepantium rerum, sub aliqua similitudine facta comparatio, more prouidentiæ diuinæ, vt qui cælestia capere nō poterant, per similitudines terrenas, audita pcipere potuissēt. Nō aūt omnia, sed multa loquitur in parabolis: alias absque emolumēto populi recessissent. Perspicua miscet obscuris, vt per ea que intelligunt, prouocentur ad eorum notitiā quæ non intelligunt, & requirant: et per apostolos quos contemptos habebāt, discant mysteriū regni quod ipsi nō haebāt. Mar. 4. Et dicebat illis in doctrina sua: Audite, exiit seminans. Qui vbique est, Hiere. 23. Nunquid non cælum & terram ego impleo, dicit dominus? Exiit, non localiter mutatus, sed per amictum carnis appropinquans. Ioh. 16. Exiui a patre (quo non erat creaturæ accessus. Lucem enim habitat inaccessibilem, 1. Tim. 6.) & veni in mundum. August. Exiit a patre, quia de patre est: in mundum venit, quia mundo suum corpus ostēdit. Nam in mundo erat, & mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognouit, Iohannis primo. Dicitur etiam deus exire quum in actum procedit, sicut dicitur inter homines ambulare et habitare. Deuteronomij vigesimo tertio. Dominus deus tuus ambulat in medio castrorum, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos. Abac. tertio. Egressus es in salutē populi tui. Semināṡ

dicit. nunquam enim cessat, pluens super iustos & peccatores, Matt 5. Heb. 1. Multipharie multisque modis olim loquẽs deus patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Sed quid? Semen suũ, quod habebat egregium, non alienum. Dicebant prophetæ, hæc dicit dominus. Iohan. 19. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Summa ergo attentione audiendum, & diligentia obseruandum. Iaco. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras. Chrisostomus: Quia nos ad eum venire non poteramus, maceria ingressum & aditum prohibente, ipse ad nos egreditur: non vt terram vepribus plenam, aut ignaros agricolas perderet, sed vt optimo cultu terram arandi fertilem faceret, religionis ac pietatis seminibus diligentius iactis. 1. Cor. 3. Dei agricultura estis. Nunquam cessat seminare in animabus nostris per ea quę docet & facit, sed dum ille nusquam non iacit semen suum, cupiens prouentum huberrimum, nõ æque fęlici solo excepta sunt semina, quare non in omnibus gignit fructum, non docentis vitio, sed audientium. Nec parem in omnibus qui audiunt, sed vt quisque ad fert animum à mundanis curis & cupiditatibus vacuum, ita sermonis auditi maximus est fructus. Hiero. Nõ dicit se proiecisse in viam, sed cecidisse. Nam qui seminat, ceu in terram bonam proijcit: illa autem si inuenta fuerit mala, semen corrumpit Sic sermo cadit in audientes. Heb. 6. Terra enim sæpe super se venientem bibens imbrẽ, & germinans herbam opportunam his à quibus colitur, accidit benedictionem à deo: proferens autem spinas & tribulos, reproba est & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem. Non ergo satis est audisse, nisi quod auditũ est, cõferatur in vsum pietatis. Hieron. Tres ordines sunt in quibus verbum perditur. Secus viam, vbi partim conculcatur pedibus viatorum & conteritur: reliquum, quoniam non opertum est terra, volucres cæli comedunt. Tales sunt, parum attenti, ignaui & desides, qui nunquam suscipiũt

Ordines quidã tres

verbum, latam viam ambulantes, Matt. 7. quæ ducit ad perditionem. Hiere. 10. Iuxta vias gentium nolite ambulare. Eſt enim via, cor ſedulo malarum cogitationum tranſitu attritum & areſactum, ne ſemen verbi poſſit accipere, vel germinare. Supra petram. Mat. 13. Alia ceciderunt in petroſa, vbi nō habebant terram multam & continuo exorta ſnnt, quia non habebant terræ altitudinem. Sole autem orto ęſtuauerunt: & quia non habebant radicem, aruerunt. Quoniā nū ſuberat terra quę ſuppeditaret humorem ad iuſtam maturitatem, ad ſolis ardorem exaruit. Sic puſillanimes. Spinæ, delicati ſunt. Mar. 4. Et aliud cecidit in ſpinas, & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocauernnt illud, & fructum non dedit. Nā celerius & denſius proueniunt, atque altius ſeſe ſpargnnt Ecce primum ſemen non germinat ſed conculcatum à volucribus tollitur. Secundum germinat, ſed nō multum erigitur, carens humore. Tertium eleuatur in ſtipitem, ſed non fructificat, ſuffocatum à ſpinis. Quartum fructificat. Marc. 4. Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum aſcendentem & creſcentem, & afferebat vnum triceſimum, & vnum ſexageſimum, & vnum centeſimum. Non enim erat omnino irritus ſeminantis labor. nam fuit ſemen quod incideret in terram bonam & frugiferam, & feliciter enatum produxit fructum. Erat enim terra bene culta, à lapidibus & ſpinis mundata. Sciens autem dominus non ab omnibus intelligi quod dixerat, volens tamen eos in poſterum meminiſſe parabolę quæ pertineret ad ſalutem omnium, & apud ſe quiſque ſcrutaretur quid ſibi vellet hęc parabola, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nimirum indicans, non omnes audiſſe qui audierunt. Manifeſtat enim quod hæc ſpiritualiter intelligenda ſint ab his, qui ſpirituales habent aures animæ, tum quidem non explicans inuolucrum ænigmatis, ſed ſuo cuique animo relinquens inueſtigandum. Gregorius: Omnes qui illic aderant, aures corporis habebant, vnde proculdubio aures cordis requirebat: Vnde eſt auditus naturæ: ſic multi audierunt. Eſt & intelli

gentię: sic pauci, quia similes statuis, quæ habent aures, & non audiunt, Psal. 113. Est tertio obedientiæ. Psalm. 17. In auditu auris obediuit mihi. Tunc enim propriè dicimur præcepta audire, dum obedimus. Quo contra Prouer. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Hieronymus: prouocamur ad dictorum intelligentiam, quoties his sermonibus commonemur. Beda: Vbicunque hęc admonitio interponitur, mysticum esse quod dicitur, & spiritualiter ac attentius quęrendum ostēdit, & ideo spirituales aures requirit. Nec. 8. Aures omnis populi erant erectæ ad librum.

2 Interrogabant autem eum discipuli eius, quę esset hæc parabola. Quibus ipse dixit: vobis datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autē in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

Porro quum ne duodecim quidem illi, quos dominus selegerat rudes adhuc, satis intelligerent quid sentiret hæc similitudo, non ausi sunt palam interrogare, Mar. 4. Et cum esset singularis, interrogauerūt eum ij, qui cum eo erant duodecim, parabolam. Matth. 13. Accedentes discipuli, dixerunt: Quare in parabolis loqueris eis? Tum Iesus admonens nos, non omnibus omnia proferenda, sed pro ratione temporum, proque captu auditorum, dispensandam esse doctrinā euāgelicam, ait: Vobis, qui quod datur, simpliciter auideque accipitis, digni estis quibus secretiora quedam communicentur. Matth. 13. Quia vobis datum est nosse mysterium regni cælorum, illis autem non est datum. Mar. 4. Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt. Quales illi adferunt animos ad audiendum, tales illis propono sermones. Illi sunt qui manifestissima nolunt intelligere, ego tenebris inuoluo sermonem, vt vel sic prouocem ad discendi vestigandique studium. Vobis ergo, quia habetis studium & alacritatem, datum est: illis autem non adhibentibus studium, non est da-

tum. Diuinorum enim intelligentia mysteriorum, dei donum est. Psal. 118. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Qui purificatos habent oculos Act. 15. Fide purificans corda eorum. Esa 7. Nisi credideritis, non intelligetis. Mysterium regni, hoc est, statum regni, vel sacras scripturas, quę ostendunt, promittunt & ad ipsum perducunt, quod aufertur à malis. Mat. 21. Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus ei⁹. Chrys. Secreta diuina indignis non sunt communicanda. non enim decet panem filiorum mittere canibus, Mat. 15. neque sanctum dare canibus, Mat. 7. Si enim sanctum canibus dederis, aut porcis margaritas, nec sanctum canes sanctificat, nec margaritæ nutriunt porcos: sed econuerso canes sanctum coinquinant, & porci margaritas sordidant vel confringunt. Mat. 13. Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audiétes non audiunt, neque intelligunt, & adimpletur in eis ꝓphetia Esaię dicentis. Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierũt, & oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanẽ eos. Hac de causa loquor illis per inuolucra parabolarum, vtpote veritatem apertam aut nullo fructu, aut suo etiam malo audituris. quod enim audiunt, non credunt: quod vident, calumniantur. Nam vidẽtes natura, hoc est, à deo sic facti, vt intelligere possint quãtum opus est, Ioh. 1. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. non vident, voluntarie. Volũtas enim nostra excæcat nos. Esa. 42. Quis cæcus nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuncios misi? An nõn videbant miracula Christi? Profecto, sed faciebant seipsos cęcos, & taxabant eum. Ioh. 15. Nunc autem viderunt & oderunt & me & patrem meum. Psal 35. Noluit intelligere vt bene ageret. Nimirum in istis completur quod dixit Esa. 6. Non autem ideo loquebatur parabolice, vt illi excæcarentur, sed ad suam prędicationem illorum secuta est execęcatio, & iusto dei iudicio intelligentia

illis negata tanquam indignis. Nam philosphi iactitabant se videntes. Roma. 1. Dicentes se sapientes, sed stulti facti sunt. Sic & Iudæi. Roma. secundo. Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientię & veritatis in lege. Hinc pharisæi domino dixerunt Iohan. 9. Nunquid & nos cęci sumus? Sed cęci erant, & duces cæcorum. Matt. 15. & 23. Duces cæci. Hiero. Propheta causam reddit quare videntes non vident: quia incrassatum est cor, quod ante subtile creaueram. At ne forte arbitremur crassitudinē cordis & grauitatem aurium, esse naturæ, non voluntatis, subiungit culpam arbitrij. Et oculos suos clauserūt. In parabolis ergo audiunt & ęnigmate, qui clausis oculis nolunt cernere veritatem. Quanquam enim parabola proponatur, vt simplices melius capiant, & tenacius retineant, indigni tamen ex hoc, tanquam lippos & debiles habentes oculos, ex lucis claritate offenduntur. Sua enim malitia operam dant, vt ad conuersionem essent inepti & incurabiles, & corporaliter videndo, & spiritualiter intelligendo diuina. 1. Corin. 2. Animalis homo non percipit ea quę sunt spiritus dei. Matth. 13. Vestri autem beati oculi, quia vident: & aures vestræ, quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi prophetę & iusti cupierunt videre quę videtis, & non viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Vestri beati oculi, quia vident quę facimus, & aures, quia audiunt quę loquimur, & beata corda, quia intelligunt voluntatem patris mei. Non est vulgaris felicitas. In duobus præcellebant prophetas apostoli, & corporaliter videndo, & spiritualiter intelligendo diuina. Hiero. Abraam vidit, & gauisus est, Iohannis octauo. sed in ænigmate, non specie. vos autem in præsentiarum tenetis & habetis dominum vestrum, & ad voluntatem interrogatis, & conuescimini ei.

Est autem hæc parabola: Semen est verbum dei. Quod autem secus viam, hi sunt qui au-

diunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiãt. Nam quod supra petram, ij sunt qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum; & ij radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinas cecedit, ij sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitijs & voluptatibus vitę euntes suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, ij sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

Hieronymus: Cauendum, vbicunque dominus rogatus à discipulis, intrinsecus sermones suos differit, ne plus vel minus, aut aliud intelligere velimus, quàm ab eo expositum est. Ideo hanc per seipsum dignatus est exponere, vt ostenderet se figurate loqui, & rerum significationes etiam in his quæ exponere noluit, quærendas esse doceret. Marci quarto. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? Matthæi. 13. Vos ergo audite parabolam seminantis. Quandoquidem hoc promeretur vestra simplicitas, auiditasque cognoscendi, exponam hanc, vt assuescatis & ipsi in cæteris scrutari retrusioris sensus arcanum. Marci quarto. Qui seminat, verbum seminat. Est ergo semen non terrenum, sed cæleste: nec ab homine profectum, sed à deo, sermo scilicet euangelicus, per quem annunciatur hominibus voluntas dei. Nam mentem fœcundat, opus meritorium inchoat, fructum virtutis producit, animam reficit, & instar seminis in audientium cordibus spargitur. Esa. 55. Et quomodo descendit imber & nix de cælo, & illic vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti, sic erit verbum meum quod egreditur de ore meo. Non reuertetur ad me

vacuum, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his ad quę misi illud. Mat. 13. Omnis qui audit verbũ regni, & non intelligit, venit malus & rapit quod semi natum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est. Non intelligunt. & hoc in illorum bonum: ne enim magis condemnentur, quod cognita mysteria spreuerint, ideo ab illis absconduntur. Nam leuiter & oscitan ter audiunt, quare mox venit satanas (Mat. 4.) priusquã insideat animis illorum, non essentiæ illabendo, sed im missis diuersis cogitationibus, tollit quod audierunt, in uidens illorum saluti. Sapient. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Initium autẽ salutis, fides. Heb. 11. Accedentem ad deum, oportet credere quia est. & quod inquirentium se remunerator sit. Iaco. quarto. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Sed quomodo? Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos: quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum na tiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit. Tales enim audiunt, tanquam audirent humanam quandam fabulam, nec de mittunt in animum suum, nec cogitationi infigunt, vt illic radices agat, sed ad quamlibet occasionem sinunt proteri & conculcari quod seminatum est. Id sentiens ille malus, qui insidiatur & inuidet exordijs melioribus, protinus immittit in animum curas aliquas volati cas, quæ perdant semen priusquam herbescat aut radices agat, vt nihilo meliores sint quasi non audierint. Matth. 13. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud: non habet autem in se radicem, sed est temporalis. facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuo scandalizatur. Hilariter suscipit, ipsa veritate delectatus: & iustitiam synderesi approbãs, ad illius regulam instituere vitam suam secum meditãs. Sed quoniam non penitus infigit animi medullis, sed hominum more temporario quodam affectu, leuiter agit quod agit, abstinens à magnis vitijs, ac mediocribus

virtutibus enitescens, radices nō habet, hoc est, firmum & stabile propositum ac fundamentum, ex quibus bona oriuntur opera, veluti ex radice virgulta. Audiunt enim, & vtilitatem verbi probant, & desiderium gustant. Osee nono. Radix eorum exicata, fructum nequaquam facient. 1. Iohan. 3. Omnis qui natus est ex deo, nō peccat, quoniam semen ipsius in eo manet. Facile est enim rebus prosperis seruare doctrinam euangelicam, cęterum nisi penitus imbiberis affectum verę pietatis, vbi res aduersę robur illud euangelici pectoris desiderant, tum euanescit temporaria illa sanctimonię species. Claruit in Petro. Hebr. decimotertio. Optimum est gratia stabilire cor. 1. Corint. 15. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in domino. Eccl. quinto. Non te ventiles in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Sic omnis peccator probatur in duplici lingua. Esto firmus in via domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitię. Sol oriens, tentatio est, quæ ostendit homines & quales sint declarat, sicut sol manifestat abscondita. Mar. quarto. Et alij sunt qui in spinis seminantur: ij sunt, qui verbum audiunt, & ærumnę seculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentię introeuntes, suffocant verbum, & sine fructu efficitur. Tria ergo sunt verbum dei suffocantia. Solicitudo, non quęcunque, sed seculi. Matthęi decimotertio. Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum, suffocant verbum. Prouer. vndecimo. Expectatio solicitorum peribit. Hinc admonet Apostolus Phili. quarto. Nihil soliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione petitiones vestræ innotescant apud deum. Secundum diuitiæ. Mat. decimotertio. Fallacia diuitiarum. Hiero. Blandę sunt diuitię, aliud agentes & aliud pollicentes. lubrica est earum possessio, dum huc illucque circunferuntur, & instabili gradu vel habentes deserunt, vel non habentes resarciunt. Vnde & dominus asserit diuites difficulter intrare in regnum dei, Mat. 19. suffo

Experimentum veri Christiani.

Suffocantia verbū dei, quot.

cantibus diuitijs verbum dei, & rigorem virtutum emollientibus. Spinæ dicuntur, quia latibulum sunt serpentium infernalium, & materia ignis infernalis: & quia sub flore mundanę gloriæ pungunt labore acquirendi, timore conseruandi, & dolore perdendi. Gregorius: Diuitię, verę spinę sunt: quia cogitationum suarũ punctionibus mentem lacerant, & cum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Tertium, voluptas vitæ, Mar. 4. quę opulentiam sequi solet. Diues enim currit ad libitum, labitur ad illicitum. Hiere. 5. Saturaui eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur: equi amatores in fœminas, & emissarij facti sunt. vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. Eccl. 18. Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuę concupiscẽtias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Diuitię ergo in se non suffocãt verbum, sed fructum faciunt verbi, in pauperes distributę: sed si ipsis iungitur solicitudo seculi, & voluptas vitæ, quia suis importunis cogitationibus guttur mentis, ne bonum desiderium ad cor possit intrare, quasi aditum vitalis flatus strangulant. Diues enim, licet bonum quoddam videatur opus facere, at non crescens, neque proficiẽs, solicitudinibus pręfocatur. Chrysostomus: Si seminator terrenus sic seminaret, vtique incusandus esset, quia non potest facere de petra non petram. Christus vero percutit petram, & fluent aquę. Suffocant autem, non ex impotentia seminis boni, sed malitia voluntatis, quæ cum sit libera, semen extinguit, quia voluntarie spinis se immiscet. Prouer. 24. Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti. Et ecce totum repleuerunt vrticę, & operuerant superficiam eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Auferenda ergo vitia & passiones à corde, vt verbum domini conualescat in nobis. Hiere. 4. Nouate nouale, & nolite serere super spinas. Circuncidimini domino, & auferte pręputia cordium vestrorum. Grego. Nihil quietius quàm nihil huius mundi appetere, nihil inquietius quam summo bono relicto, vanis

& transitorijs inhærere. Matth. 13. Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero tricesimum. Qui sic trãsfigũt in affectus animi sui, vt nec morte velint ab eo deficere, quíque semet explicant ab affectibus & sordidis curis diuitiarum, quæ non sinunt animum esse liberum, sed se totos prębent aurę cęlesti. Hiero. Primũ oportet nos audire sermonem & intelligere, ne simus iuxta viam. Deinde firmiter retinere quod auditum est, ne simus supra petram: Præterea non esse amatores opum, sed post intelligentiam fructus reddere doctrinarum. quid enim proderit si audiero & retinuero, si diuitiarum amore suffocor? Psalm. 117. In corde meo abscõdi eloquia tua, vt non peccem tibi. Habet ergo terra bona tres bonas conditiones, oppositas malis terræ malę. Quia retinet, contra primos: fructum facit, contra tertios: in patientia, contra temporarios. Et in illa & in ista non mutatur substantia, sed voluntas: & tam incredulorum quam credentium corda sunt quę semen recipiunt. Vide autem bonitatem dei, quomodo omnes suscipit, & magna & mediocria & parua colentes. Variæ enim species virtutum sunt, varij & qui proficiunt. Sicut ergo tres ordines sunt, in quibus verbum perditur, sic & eorum qui proficiunt. Nam qui fructum centuplum afferunt, sunt qui perfectam & summam vitam agunt. Qui sexagecuplum, hi mediocrem. Qui trigecuplum, qui parui sunt quidem, afferunt tamen & ipsi pro suis viribus fructum. Hiero. Possumus centesimum virginibus tribuere, de quibus Apostolus. 1. Cor. septimo. Mulier innupta & virgo, cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. Sexagesimum, viduis, quæ verè viduę sunt. 1. Timot. 5. Tricesimum casto matrimonio. Heb. 13. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Idem: Quod in tricesimo, sexagesimo, centesimo fructu continetur, hoc est, lege, prophetia, & euangelio: quod in ore trium, mysterium regni in monte ostensum, hoc est, Mosi, Heliæ & Iesu, con

Necessaria audientibus verbũ dei quot & quę.

Terrę bonæ conditiões tres.

sistat. Obserua quod dicit, fructum afferre in patientia: & hoc in ijs, qui verbum retinent in corde bono per dona naturę, & optima, per dona gratię. Iaco. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum. Greg. Quia nulla sunt bona quę agimus, si non ęquanimiter etiam proximorum mala toleremus: quanto enim quisque altius profecerit, tanto in hoc mundo inuenit quod durius portet. Heb. 10. Patientia vobis necessaria est, vt voluntatẽ dei facientes, reportetis promissionem. Iaco. 5. Patientes estote fratres vsque ad aduentum domini. Ecce agricola expectet preciosum fructum terrę, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & serotinum. Docuit nos dominus hac parabola, quo studio sit accipiendus sermo doctrinę cælestis, ne semen animis nostris creditum, obliuione negligentiave nostra pereat, sed diligenter recondendum in animo, vt suo tempore prorumpat, fructumque copiosissimum afferat. Hęc admonitio quo altius insideret pectoribus, addidit parabolam Lucæ. 8.

D Nemo autem lucernam accendens, operit eã vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen. Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat. Videte ergo quid audiatis. Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

Marci. 4. Nunquid venit lucerna, vt sub modio ponatur, aut sub lecto? Sicut lucerna ponitur vt luceat, ita & vita vestra omnibus conspicua erit, & omnes ad illã respicient: idcirco date operam vt bona sit. Sermo euãgelicus, semen est: quod ideo vobis concreditur, vt multo cum fœnore proueniat. Lux est per me in vobis accẽsa, vt vestro ministerio discutiat tenebras totius mundi. Nihil enim nunc priuatim aut parabolis inuolutum

traditur vobis, quod post non sit manifestandum toti mundo: neque quicquam est nunc tam obscurum & abstrusum ab intelligentia rudium, quod progressu temporis non sit per vos eruendum, & in omnium notitiam proferendum. Mar. 4. Si quis habet aures audiendi, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis. Rursus, ne excideret quod dixerat, adijcit: Videte ne frustra audiatis: & quod accepistis, bona fide tradite, ne quid diuersum ab eo quod accepistis, doceatis. Quod habetis, non est vestrum, sed eius qui dispensandum credidit. Id si larga mensura dispensabitis alijs, qui dedit sortem, larga item mensura adijciet incrementum. Qui enim habet, nec sibi tantum habet, sed alijs impartit quod habet, ei tanquam bonæ fidei dispensatori adijcietur, vt abundet. Qui vero non habet, non habet autem, qui thesaurum defossum apud se seruat, non solum non erit ditior, verūetiā hoc ipsum quod vni sibi videbatur habere, tolletur ab eo. Hieronymus: Etenim secūdū mensuram fidei vnicuique diuiditur intelligentia mysteriorum, & adijcietur, dum scientię etiam adijcientur virtutes. Qui enim habet fidem, habebit virtutem: & qui habet opus verbi, habebit intelligentiam mysterij. Et contra qui non habet fidem, deficit virtute: & qui non habet opus verbi, intelligentia eius caret: & qui non intelligit, iam auditum perdidit ac si non audisset. Chrysostomus: Cum enim quispiam magno studio atque cura virtutem desiderat ac quærit, tunc ei ex deo cuncta præstabuntur: cum autem nullo studio atque voluntate ad recte viuendum pronus est, tunc ei diuinum auxilium non conceditur: & quod habet, etiam auferetur ab eo. Non aufert certe deus, sed non præbet indignis feruorem & patrocinium suum. Sapientię primo. Spiritussanctus disciplinę effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus quę sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate. Hoc & ipsi facimus, dum negligentem adhortamur & admonemus: si persuadere non possumus, silentio vti-

mur, præſertim ſi ex hoc ad maiorem deſidiam deuoluatur. Nam & ſi paruam ſcintillam quandam boni habeat, & eam non excitet & accendat per ſpiritum & ſpiritualia opera, extinguitur.

Matth. 13. E Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: Simile eſt regnum cælorum homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici, & abiit. Cum autem creuiſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerũt & zizania.

Proponit aliam parabolam, quaſi diues paterfamilias, inuitatos diuerſis reficit cibis, vt vnuſquiſque ſecundum naturam ſtomachi ſui, varia alimenta ſuſciperet, oſtendens & aliam peſtem eſſe cauendam, ſi quis triticum purum velit ac ſyncerum reponere in horreum. Nam priori parabola dixit, quartam partem ſeminis cadere in terram bonam: in hac oſtendit, quod neque hæc ipſa ſemina in terram bonam cadentia, ſinat hoſtis incorrupta, dum dormimus & ignaui ſumus. Oſtendit ergo quod omne bonum à deo proficiſcitur, malum autem ab inimico. Hierony. Quę expoſita ſunt à domino, his debemus accommodare fidem: quę autem tacita, & noſtrę intelligentiæ derelicta, breuiter perſtringenda. Ipſe autem infra interrogatus à diſcipulis in domo, ait: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis: ager, mundus. Bonum vero ſemẽ, hi ſunt filij regni: zizania vero, filij ſunt nequam. Inimicus autem qui ſeminauit ea, eſt diabolus. Dominus ergo quum bon⁹ ſit, non poteſt ſeminare niſi bonum. Eſaię. 53. Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum Geneſis primo. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Viditque deus cuncta quę fecerat, & erant valde bona. Ecci. 15. Deus ab initio conſtituit hominem rectum, & reliquit eum in manu conſilij ſui: adiecit illi mandata atque pręcepta ſua. ſi volueris

ea conseruare, conseruabunt te. Hinc Psalm. 4. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Quod manifestius Apostolus indicat Roma. 2. Cum enim gentes quæ legem nõ habent, naturaliter ea quę legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium, in die cum iudicabit dominus occulta hominum, secundum euangelium meum, per Iesum Christum. Sed quoniam ratio per peccatum obnubilata, adiecit legem scriptã, à malis retrahentem, & ad bonum instigantem Romano. septimo. Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum. 1. Tim. 1. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime vtatur. Nouissime vero (nam nihil ad perfectum adduxit lex, Hebr. septimo.) euangelicam addidit legem, virtutibus tanquam preciosissimis margaritis plenam, Matth. septimo. Sed quemadmodum nunquam aliquis tam purum granum & bonum seminat, quin malę herbę simul oriantur: sic 2 diabolus, qui deo tam male vult, vt etiam nullo suo bono hominem gaudeat lædere, superseminat zizania optimis dominici seminis granis. Huius saluator duas assignat rationes. Prima, Pręlati negligẽtia. Augustinus: Cum negligenter se gererent præpositi ecclesiarum, non attendentes super grege suo, neque vigilantes. Hieronymus: Homines qui dormiunt, magistros ecclesiarum intellige: seruos patrisfamilias, angelos qui semper vident faciem patris, Matth. decimooctauo. Quam obrem non dormiat qui ecclesiæ prælatus est, ne per illius negligentiam, inimicus homo superseminet zizania, hoc est, hæreticorum dogmata. 2. Timot. 4. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto. Secunda, Inimici fraudulentia, qui malevult patrifamilias. Lucæ. 11. Qui non est mecum, cõtra me est. Gregorius: Inter malos & eorum caput, id est, diabolum, tãta est vnitas atque cõ-

formitas,q aliquando membra nomine capitis nominantur.Iohan.6.Nonne duodecim vos elegi,& vnus ex vobis diabolus est? Aliquando caput nomine membrorum,vt hic nominatur inimicus homo. Sic inter bonos & Christum.Psalm.104. Nolite tangere Christos meos.Actu.9.Saule Saule, quid me persequeris? Vide autem astutiam inimici,quid,quando, & vbi seminet. Quid,quia zizania,id est,filios nequam. Quum enim omnes homines à deo sint secundum substantiam, superseminatio filiorum nequam,necesse est intelligatur quantum ad culpę malitiam.Esa.1. Væ gēti peccatrici, populo graui iniquitate,semini nequam,filijs sceleratis.1.Iohan.4.Qui peccat,ex diabolo est. Iohan.8.Vos ex patre diabolo estis,nam desideria patris vestri vultis perficere.Vnde in cęlo superseminauit superbiam. Esa.14.In cęlum conscendam,super astra dei exaltabo solium meum,sedebo in monte testamenti,in lateribus aquilonis,ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. Sed non solus,quia angeli eius cum eo missi sunt,Apoc.12.In paradiso inobedientiam,cū Adam neglecto deo dormiuit,nolens contristare delicias suas: & mulier vidēs lignū quod pulchrū esset visu, & ad vescendum suaue,Gene.3.quasi tędio ferens domini præceptum.Psal.118.Dormitauit anima mea prę tædio.Hinc domini mandatum tanquam molestum aggrauauit,d.Gene.3.De fructu ligni quod est in medio paradisi,præcepit nobis deus ne comederemus, & ne tangeremus illud,ne forte moriamur.Non enim dixit dominus,ne tangerent,sed ne comedent,& diffinitiuā dederat mortis sententiam.Genes.2. Ex omni ligno paradisi comede,de ligno autem scientię boni & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.Hinc in anima vitia seminauit: in rationali ignorantiam, irascibili infirmitatem, concupiscibili concupiscentiam malam.Galat.5.Caro concupiscit aduersus spiritum.Hinc Rom.7. Video aliam legem in membris meis,repugnantem legi mentis meę, & ca-

ptiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum. Quando? Cũ dormirent homines, & per ignauiam suam locum darent hęreticis vel malis cogitationibus. Vigilantibus nocere non potest. Hinc ociosam ingreditur animam, tametsi superficietenus ornatam, Matth. 12. Et se trãsfigurat in angelum lucis, 2. Cor. 11. 1. Thes. 5. Igitur non dormiamus, sicut cæteri, sed vigilemus & sobrij simus. 1. Pet. 5. Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tãquam leo rugiens circuit, quærens quẽ deuoret, cui resistite fortes in fide. Vbi? In medio tritici. Quum enim non haberet agrum proprium, superseminauit in agrum dominicum. Sẽper enim quærit malos miscere bonis, quorũ moribus & vita corrumpãtur. 1. Cor. 5. Modicum fermenti totam massam corrumpit. Bernardus: Bonum esse inter malos, tantæ est virtutis, quantæ difficultatis. Quale nempe est illud, picem tangere, & non inquinari: in igne versari, & non lædi? Cum ergo creuisset herba per affectum fidei, & fructum fecisset. Col. 1. Ambuletis digne deo per omnia placentes, in omni opere bono frũctificantes, & crescentes in scientia dei, in omni virtute confortati. Apparuerunt & zizania. Hieronymus: Non apparet differentia in herba zizanię & tritici, quia similem quasi herbam habẽt: ita quantũ ad exteriorem apparentiam, frequẽter non est differentia inter semen dei & diaboli, sed in fructu deprehenditur. Matthæ. 7. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Crescit herba seminis Christi, irrigatione gratiæ & pluuia spiritussancti, dũ profectus fit verus, in intellectu, scripturarum: in anima, virtutum: in ecclesia, spiritualiũ virorũ. Cũ ergo creuisset herba, hoc est, bonæ spei opera mõstrasset, manifestarũt se & hęreticorũ dogmata. Chryso. Error non habet principiũ nisi à vero, quod rerum euentus ostendit, quoniam post prophetas pseudoprophetæ, post apostolos pseudoapostoli, post Christum antichristus. Postquam fraus innotuit, serui demirãtes vnde id accidisset, dominum

adeunt. Sic sancti, malorum tam hominum quàm erro rum multiplicationẽ considerantes, per deuotas deum accedunt preces, mirando eorum, per diuinam patientiam, multiplicationem. Ideo & illuminantur. Psal. 33. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Psal. 118. Intellectum dat paruulis.

3 Accedentes autẽ serui patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis: inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis imus & colligimus ea? Et ait, non. Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem. & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

Inimicus, inquit, homo, tam seminis q̃ seminantis. Mali enim nec bona agunt, nec ab alijs fieri gaudent. Vis igitur abeamus & colligamus ea? Tanquam boni serui parati euellere, domini quærunt voluntatem. Tali zelo moti Iacobus & Iohannes contra non suscipientes ipsos, dixerunt Luc. 9. Domine, vis dicamus vt descendat ignis de cælo & consumat eos? Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus sitis. Filiʼ hominis non venit animas perdere, sed saluare. Vide hic patientiam nobis in exemplum monstratam. Non enim audita fraude statim in iram exarsit, sed ait: Nõ, ne quando imprudentes, dum euellitis zizania, euellatis & triticum. Ecce discretio. Hieronymus: Datur locus pœnitentiæ, & monemur ne cito amputemus fratrem: quia fieri potest vt ille qui hodie noxio deprauatus est dogmate, cras resipiscat, & defendere incipiat veritatem. Sinite pariter crescere ambo. Ecce longanimitas, quæ necessaria est vsque ad finẽ. Interim mali bonis

Mali quã do & cur

admixti,sunt ferendi,quando minore pernicie tolerantur,quam tolerentur. Si non sunt notorij,neque pertinaces,ac conuicti. Sic dominus tolerauit Iudam. Et si nó per ipsos imminet periculum vel damnum ecclesiæ. Alioqui .1.Cor.5. Auferte malum ex vobisipsis.1. Cor. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Tolerat enim dominus vt conuertantur.glos. Forte triticum futurum. Lu.13. Dimitte illam hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora, & si quidem fecerit fructum:sin autem, in futurum succides eam. Item vt boni per eos exerceantur. Augustinus: Omnis malus ideo est,aut vt conuertatur,aut vt bonus per eum exerceatur. Hinc dominus ait Iudic. 2. Nolui delere eos à facie vestra,vt habeatis hostes. Tunc ergo tollentur, cum non est iam commutandę vitę tempus, & proficiendi alijs:tunc non ab hominibus,sed ab angelis fiet. Matt. 13. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Malę herbæ quandoque celerius huberiusque crescunt quam bonę. Sic mali in superbia,auaritia,mundanis concupiscentijs & honoribus. Boni cōtrà in humilitate,largitate,castitate,proficiēdo de virtute in virtutem. Apoc. 22. Qui nocet,noceat adhuc: & qui in sordibus est,sordescat adhuc: & iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, & merces mea mecum est,reddere vnicuique secundum opera sua. Porro cum venerit illud tempus, quum separabuntur boni à malis, quum cuique pro factis suis dabuntur præmia, tunc filius hominis omnium iudex mittet angelos,neque quicquam offendiculi sinent illic residere in regno suo,quandoquidem iam nec boni malis prodesse poterunt,nec mali sinentur amplius bonis negocium facessere,sed separatos ab alijs congregabit ac tradet illos incendio gehennę. O misera separatio,sed non totum. Nam alligabuntur. In hac vita non est alligatio,alioqui non tot ab errore resipiscеrent. Glos. Non in vno fasce.pro modulo enim peruer

vel ferendi vel non ferendi.

sitatis suę vnusquisque punietur. Apoca. 18. Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Isidorus: Similis culpę reos, similis pœna constringet. Gregorius: Sicut in domo patris mãsiones multę sunt pro diuersitate meritorum & virtutum, sic damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subijcit disparitas criminum. Ibi pro momentaneis falsisque voluptatibus, supplicijs nunquam finiendis afficientur, submoti ex area ecclesię, & coniecti in specum tartareum, hoc est, regnũ patris sui, vbi iam sera & inutilis pœnitentia, fletum, eiulatum ac dentiũ stridorem extorquebit à miseris. Esa. 65. Vermis eorũ nõ morietur, & ignis eorum non extinguetur. Apo. 14. Cruciabitur igne & sulfure in conspectu angelorum sanctorũ, & ante conspectum agni. Et fumus tormentorũ eorum ascendet in secula seculorum. Non habebũt requiẽ die ac nocte. Triticum autem, hoc est, electos hic bene trituratos, congregate in cælestes mansiones. Hiere. 31. Quid paleis ad triticum? Lu. 3. Cuius ventilabrũ in manu eius & purgabit aream suam, & congregabit triticũ in horreũ suũ, paleas autẽ cõburet igni inextinguibili. Porro qui ex bono semine prognati, perseuauerũt vsque in finẽ, quanq̃ interim hic humiles videntur, & ab improbis affligũtur, tũc deposita omni mortalitatis humilitate, fulgebunt vt sol. Mat. 13. Tũc fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorũ. Quoniã sol omnib⁹ stellis prælucet, & videtur fulgẽtior, ideo cõparat soli iustorũ claritatẽ. Mali itaque primo de mũdo tollẽtur, & ad varia gehẽnæ tormẽta (ligatis manibus & pedibus, quæ hic à bonis operibus ligatę erãt) secernentur destinabũturque, vt patet hic & Mat. 25. Et ibũt hi in supplicium æternũ, iusti vero in vitã ęternã. Sententia tamen primo dabitur p iustis. Obserua ergo diligenter, quid semines, quia de malo semine nunq̃ bonũ fructũ colliges. Galat. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Qui enim seminat in carne, de carne metet corruptionem: qui aũt seminat in spiritu, de spiritu metet vitam ęternã. Ose. 10. Seminate vobis in iustitia. Quantũ. 2.

Seminãtiõ obseruanda quæ & quot.

Cor. 9. Qui parcè seminat, parcè & metet. Hilarē enim datorē diligit deus. Quando. Eccés. 11. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud, & si vtrunque melius erit. Psal. 125. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Marc. 4.

Et dicebat illis: Sic est regnum dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & semen germinet & increscat dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbā, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum ex se produxerit fructum, statim mittet falcem, quoniam adest messis. Marci. 4. F

Adiecit dominus aliam parabolā, qua doceret suos, nihil ipsis aliud curandum, nisi vt totis viribus studerent euangelio per vniuersum orbem profundendo: tempus messis olim venturum, quum ipsi domino videretur. Hieronymus: Scripturas nouimus diuinas per similitudines terrenas plerunque cælestia sacramenta monstrare, sicut totum corpus constat euangeliorum. Regnum dei, ecclesia est, quæ à deo regitur, & ipsa regit homines in quibus regnat Christus per fidem & gratiam, Ephes. 3. Quorum conuersatio in cælis est, Philip. 3. Hoc autem ænigmate docet recte euangelij exordium, progressum & consummationem: quarum primam & postremam partem ipse palam visibili corpore peracturus esset: medium, hoc est, progressum, inuisibili spiritussancti gratia administraret. Siquidem ipse princeps per vniuersam Iudæam sparsit sementem euangelicam. Mox eo peracto obdormijt, moriens primo, deinde resurgens in quietē æternam. Atque hactenus germinat semen euangelicū, illo, qui primus iecit, velut dormiēte: ac secretis auctib⁹ increscit die ac nocte, hoc est, in prosperis pariter & aduersis, p omnē occasionē

& promouentium & reluctantium. Non enim potest non prouenire quod ille iecit, cuius voluntati nemo resistit, Hester.13. Roma.nono. Voluntati eius quis resistit? Esa.46. Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Videmus ex quam paruis initijs exortum est euangelij regnum, si rem ęstimes iuxta mundi speciem. Hęc erat velut herba prouenientis euangelici seminis, nec desinit succrescere vsque ad consummationem mundi, donec maturuerit vniuersa seges. Tum mittetur falx ineuitabilis iudicij, quę succisis omnibus, zizania tradat igni, purum triticum seponat in tutum. Id semen in singulis etiam Christianis suam habet herbam, suam spicam, suam messem. Catechumeni rudis est seges, nuper per baptismum in Christum renati: hęrba est, innocentiæ virore lętam spem de se præbens. Vbi iam excelsiores facti, adoleuerint euangelicæ pietatis profectu, spicas habent: vbi pro suo quisque modo maturuerit, falce succiditur. Dormit, sinens hominem libero vti arbitrio, siue in bonum, siue in malum. Psalm.43. Exurge, quare obdormis domine? Nihilominus tamen die ac nocte visitat ecclesiam suam. Hieronymus: Dum nescit, hoc est, nescire nos fecit, quis fructum in finem afferat, dum dicit Matthæi decimo. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Vltro terra fructificat, quia deus voluntatem nostram expectat, dicens Matthęi decimonono. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Herbam, hoc est, timorem. Psalm.110. Initium sapientiæ timor domini. Spicam, pœnitentiam lachrymosam. Plenum fructum, charitatem. Roma.decimotertio. Plenitudo legis est dilectio. falx, mors est, vel iudicium quod secat omnia. Nam post triticum neque crescit, neque decrescit, neque deterius fit, neque melius. Quoniam adest messis, consummatio seculi, in qua iusti gaudebunt, qui seminauerunt in lachrymis, Psalm.125. reportantes prę mium laborum. Marci.4.

2 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum dei? aut cui parabolę comparabimus illud? Sicut gra

num sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quę sunt in terra: & quum natum fuerit, ascendit in arborem, & fit maius omnibus oleribus: & facit ramos magnos, ita vt possint sub vmbra eius aues cæli habitare.

Rursum volens significare euangelicam doctrinam, primum in speciem contemptam & humilem per ignominiam crucis, per paucos idiotas quasi plantatam vi veritatis, sic paulatim inualituram, vt totum orbem occuparet, nullumque genus hominum non complecteretur, quo magis redderet auditores attentos, velut hęsitans cui rei potissimum possit conferre regnum cælorum, ait: Cui rei assimilabimus? Sed vt ex re nulli vestrũ non notissima, intelligatis quale sit regnum, Matth.13. Aliam parabolam proposuit eis: Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo, seminauit in agro suo: quod minimum quidem est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt veniant volucres cęli, & habitent in ramis eius. Quam diu integrum est, vt minutissimũ est, ita vilissimum, nec colore nec odore blandiens: & si quid habet vigoris, intus habet. Sic verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem qui salui fiunt, hoc est, nobis, dei virtus. Hoc homo prudens nactus, non contempsit, sed seuit in horto suo. Enatum est autem istud contemptissimum granum, & pro vno multa produxit & magna, adeò vt auibus etiam prębeat vmbram, ac nidiculandi locum. Ad euangelium omnes confugiunt. Ibi requiescunt, & nidiculant animæ deuotæ cęli incolę. Nam & in omnem terram exiuit sonus eorum, Psalm.18. Mala.1. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum nomen meum in gentibus. Hieronymus: Minimum in timore, maximum in charitate. 1. Iohan.4. Perfecta charitas foras mittit timorem. Deus enim charitas est. Omnis autem caro fœnum, Esa.40. Fert ramos misericordiæ & compassionis, sub cuius vmbra paupe-

res requiescunt, qui animalia sunt cæli, quum ipsorum sit regnum cælorum. Mat. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Matth. 13. 8 Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

Subsignificat quo pacto vis euangelicæ doctrinæ clanculum irrepens, & per pauculos apostolos admixta, totum orbem transformatura foret in suam naturam. tum maxime exeret vim suam. Oportet nos omnino fermentari & transformari in diuina Hieronymus: Mulier, ecclesia vel apostolorum prędicatio: fermentum, intelligentia scripturarum: tria farinę sata, spiritus, anima, corpus, in vnum redacta. Non discrepent inter se, sed vbi cum duobus vel tribus conuenerint, postulent à deo, qui congregatis dabit. Matthæi decimooctauo. Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cęlis est. Vel tria sata, rationalis, irascibilis, concupiscibilis: quarum primum dixit Plato in cerebro, secundum in felle, tertium in iecore requiescere. Possideamus ergo per doctrinam euangelicam in anima prudentiam, in ira odium contra vitia, in desiderio cupiditatem virtutum. Significant & hæc tria sata, patrem & filium & spiritumsanctum, qui non diuersæ naturę, sed vnius existunt. Vel fides, spes, charitas, quæ debent esse coniũcta. Nam hic vna sit altera non valet, nec esse vere potest. Secundum Hieronymum, Satum mensura est Palęstinæ, vnum modium cum dimidio capiens. Sunt vero duo in fermento, humorum corruptio, sic comparatur peccato. 1. Corint. quinto. Modicum fermenti, totam massam corrumpit. Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. Calor inclusus seu virtus intus latens, sic capitur hic.

Tria sata mysticæ quid.

Fermento quæ duo insint.

Hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas, & ſine parabolis non loquebatur eis, vt impleretur quod dictum erat per prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.

Non autem docuit vt implerentur ſcripturæ, ſed quia ipſe docuit, impleta eſt ſcriptura. Loquutus eſt in parabolis, quo ſimul & animos illorum obſcuritate ſermonis ad diſcendi ſtudium excitaret, nec anſam tamen daret, occaſionem venantibus calumniandi. Eructabo, inquit. Ipſe enim manifeſtauit nobis myſteria quæ in cælis ſunt. Luc. 10. Multi prophetę & reges voluerũt videre quę vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Mar. 4. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire: ſine parabola autem non loquebatur eis. Quoniam turba indocta erat & imperita, ideo mentionem facit grani ſinapis, herbę & ſeminis, vt cognatis & conſuetis nominibus doceat eos vtile quiddam, vel excitet vt accedant & interrogent, ſicque ignorata diſcant. Mar. 4. Seorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia. Hieronymus: Illi enim digni erant audire myſteria in penetrali intimo ſapientiæ, qui remotis cogitationum malarum tumultibus, in ſolitudine virtutum permanebant. Sapientia enim in tempore ocij diſtribuenda.

Tunc dimiſſis turbis, venit in domum: & acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, dicentes: Ediſſere nobis parabolam zizaniorum. Qui reſpondens, ait: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis: ager autem eſt mundus. Bonum vero ſemen, hi ſunt filij regni: zizania autem filij ſunt nequam. Inimicus autem qui ſeminauit ea, eſt diabolus. Meſſis vero, conſummatio ſeculi eſt:

messores autem, angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

Hęc proxime supra patent.

Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum.

Hieronymus: In pręsenti seculo fulget lux sanctorũ coram hominibus, vt videant bona opera ipsorum, & glorificent patrem qui in cęlis est, Matth. quinto. Post consummationem autem mundi, ipsi iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Philip. tertio. Nostra autem conuersatio in cælis est. Vnde etiam saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem virtutis suæ, qua possit sibi subijcere omnia. Matthęi decimoseptimo. Transfiguratus est ante eos, & resplenduit facies eius sicut sol. Sicut autem corpora electorum fulgida erunt sicut sol, sic econtrario reproborum obscurissima, secundum quod animæ eorum omni lumine interiori, quantum ad rectum vsum, omnino priuantur. Matth. 13. Qui habet aures audiendi, audiat. Quisquis habet aurem non surdam & obturatam huius mundi cupiditatibus, audiat, vt fugiat ęterna supplicia, & vitam assequatur immortalem.

De parabolis in domo, Matthęi decimotertio.

ARTICVLVS LX.

SImile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. Iterum simile est regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna preciosa margarita, abiit, & vendidit omnia quę habuit, & emit eam. Matth. 13. G

Ostendit dominus euangelij preciositatem simul & energiam, adhibens alias parabolas, quibus docet euangelicam professionem non esse rem leuiter ac vulgari studio expetēdam, sed omnibus omissis, hoc vnum summo studio conandum, omniumque honorum iactura, summum illud bonum esse comparandum. Virtus enim & sapientia dei dominus Iesus, non solum ad suscipiēdam humanam naturam, hominibus compati dignatus est, sed etiam humanæ ignorantię condolescens, suis sanctis sermonibus rerum temporalium similitudines frequenter adhibens, vt ex collatione visibilium, ad inuisibilium amorem animos audientium incitaret. Vnde quum cælestem gloriam studiose amandam doceret, illarum rerum similitudinem adhibuit, quas homines plurimum diligere solent. Hieronymus: Thesaurus, Christus est, cui pater omnia donauit. Mat. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi. Coloss. 2. Nam & verbum latebat in carne. Iohannis primo. Verbum caro factum est. Sic ager sacra scriptura, in qua reposita est notitia seruatoris. Iohan. quinto. Scrutamini scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere. Illę sunt quę testimonium perhibent de me. Apud ipsum sunt diuitię quę nunquam marcescunt, thesaurus nunquam deficiens in cælis, Matthæi. 6. 2. Pe. 1. Per quē maxima & preciosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugiētes eius

quę in mundo eſt concupiſcentię corruptionem. Eſaiæ 64. Oculus non vidit deus abſque te, quę prępaſti expectantibus te. Ibi nos theſauros reponere exhortatus eſt Mat. 6. Theſaurizate vobis theſauros in cęlo. Lu. 12. facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cęlo. Modum Apoſtolus indicat. 1. Timo. 6. Diuitibus huius ſeculi pręcipe, non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in deo viuo, qui præſtat nobis omnia abunde adfruendum; bene agere, diuites fieri in vobis operibus, facile tribuere, cōmunicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Eſa. 33. Diuitiæ ſalutis, ſapientia & ſcientia: timor domini ipſe eſt theſaurus eius. Hinc Eccĩ. 29. Pone theſaurum tuum in pręceptis altiſſimi, & proderit tibi magis quam aurum. inuenit autem, qui quærit humiliter & diligenter. Matt. 7. Qui quęrit, inuenit. Nam à ſuperbis abſconditur. 1. Cor. 2. Sed loquimur dei ſapientiam in myſterio quæ abſcondita eſt, quam prędeſtinauit deus ante ſecula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius ſeculi cognouit. Abſcondit non inuidia, ſed timore ſeruantis & perdere metuentis. Grego. Deprędari deſiderat, qui theſaurũ publice in via portat. Sic ergo ſit opꝰ in publico, vt tamẽ intentio maneat in occulto. Studium enim cæleſtis deſiderij à malignis ſpiritibus cuſtodire non ſufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abſcondit. Hinc ſeruator Mat. 6. docet, quemadmodum eleemoſyna, ieiunium, oratio, nō in hominum fauorem, ſed dei, ſi deo placere cupimus, facienda. Ezechias vana motus gloria, ob cæleſtis ſigni pręconium, nuncijs regis Babylonię oſtendens theſauros, diuino iudicio ijs priuatus fuit. 4. Regum. 20. & Eſa. 39. Mercatur agrum illum, in quo nouit theſaurum latere rarum, ſibique felix videt, qui nudatus omnibus mediocribus bonis, vnico, ſed inſigni, licet ignoto, ſit fundo ditatus. Hieronymus: Abſcondit in corde ſuo, quem priſtinis prætulit facultatibus. Gregorius: Quem venditis omnibus comparat, qui voluptatibus carnis renuncians, terrena deſideria

per cęlestis disciplinę studium & custodiam calcat. Luc. 14. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Hinc Apostolus Phili. 3. Propter quem omnia detrimentum feci, & arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifacerem. Sed heu cælestia viluerunt cupientibus ventrem implere de siliquis porcorum, Luc. 15. Rursum simile dicitur negociatori, qui delectatur bonis margaritis. Hieronymus: Bonę margaritæ, lex & prophetę, & notitia veteris testamenti. Vnũ est preciosissimum margaritum, scientia seruatoris, & sacramentum passionis Christi, & arcanum resurrectionis. Mat. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos. Ecce gratiam euangelicam, sanctum & margaritas vocat. Nasci feruntur margaritæ in conchis marinis ex rore cęli, ad fulgorem se aperientibus. Sic Christus beatitudo nostra, & obiectiue & effectiue, spiritussancti operatione & illapsu in virgine conceptus est. Esa. 45. Rorate cęli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinat saluatorem. Quemadmodum autem dulcedine concipiuntur & conseruantur, ita aceto dissoluuntur. Sic. 1. Pet. 2. Si tamen gustastis quoniam suauis est dominus. Contra Hiere. 2. Scito & vide, quia malum & amarum est reliquisse te dominum deum tuum, & non esse timorem eius apud te, dicit dominus deus exercituum. Quod cum inuenerit homo, cum Paulo arbitratur omnia vt stercora, Phili. 3. Non quo inuentio nouæ margaritę, reprobatio fiat veteris: sed quo comparatione ipsius, omnis alia vilior sit. Heb. 7. Nihil enim ad perfectum adduxit lex. Ro. 10. Finis autem legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Chrys. Duo ad salutem nobis sunt necessaria, seculariũ rarum cõtemptus, ac iugis vigilantia. Quęrenti, inquit. Qui enim renũciationem omnium bonorum facit, nullam iacturam facit, sed quæstuosissimam mercaturam. Sumus negociatores, qui de terrenis facultatibus iubemur cælestes diuitias mercari. Lucæ. 19. Negociamini dum venio. Dicitur vna margarita, quia dei dona vnũ solum respiciunt, & ad vnum tendunt, per charitatem

Gẽmę vbi & qui nascantur.

Necessaria ad salutẽ duo.

quę omnium charismatum summa est, vnum efficiens amantem cum amato. Venditis autem omnibus comparatu. Qui enim sua pauperibus tribuit, & adhuc proprijs voluptatibus seruit, nondum preciosum margaritum comparauit: quia quod charius poterat, deo offerre renuit. Non enim deus nostra, sed nos quęrit, qui terrenam substantiam non nisi propter lucrum cæleste dari præcepit. Quia ergo negociatores sumus, non terreni, de quibus Eccl. 26. Difficile exuitur negocians à negligentia, & caupo à peccatis labiorum. & 27. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis & emptionis angustiabitur peccatis. Sed spirituales, imitemur eos qui ob terrenum lucrum, nec maris, nec latronum, nec frigoris, nec æstus periculis retardantur, sic nec nos ob cęlestes diuitias. Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sicut scriptum est, Quia propter te mortificamur tota die, ęstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Qui & si quando in vno negocio iacturam incurrant, eo fortius instant in cęteris, quo damnum resarciant. Sic nos damnum animę per peccatum si incidimus, bonis operibus recuperare studeamus, quo preciosę margaritæ lucrum recuperemus, dulcem domini vocem audientes Matth. 25. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Hęc margarita preciositate sua nulli rei comparari potest, & tamen minimis haberi. Vidua duobus minutis, Luc. 21. Zachæus dimidio bonorum suorum, Lucę decimonono. Alter calice aquę frigidę. Matt. 10. Quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquę frigidę, tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Imo bona voluntate. 2. Corint. 8. Quod si voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet. Esa. 55. Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum

& Iac. Augu. Venditis rebus nostris, nihil magis eorum accipimus quam nosmetipsos: quia talibus implicati, nostri non erimus.

Iterum simile est regnum cælorum sagenę missæ in mare, & ex omni genere pisciũ congreganti. Quam, cum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua; malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

Chrys. Deinde ne confidamus plurimum quoniam euangelium suscepimus, neque opinemur solam nobis sufficere fidem ad salutem, horroris plenam adfert parabolam de ijs, qui male viuentes pereunt, & cæteris sunt inferiores, quoniam veritatem quidem cognouerunt, & in iaculum piscatorũm inciderunt, & tamẽ male viuendo perierunt. Pulchre autem sagenæ comparatur ecclesia, quæ & piscatoribus commissa est, & fidei suæ reti quotidie fideles trahit. Matth. 4. Venite post me, faciam vos piscatores hominum. Mare, mũdus fluctuationibus & amaritudinibus plenus. Ioh. 16. In mundo pressuram, in me pacem habebitis. 1. Ioh. 5. Totus mũdus in maligno positus est. Contexuerũt autem sibi ex nouo & veteri testamẽto rete euangelicum. Quæ enim prædicabant apostoli, firmabant miraculis & prophetarum dictis, & miserunt in mare huius mũdi, quę vsque hodie in medijs fluctibus tenditur, capiens de salsis & amaris gurgitibus, quicquid inciderit. i. bonos & malos. Sic Petrus in linteo submisso è cælo vidit munda & immunda animalia, Act. 10. Arca Noe malos & bonos, munda & immunda continebat animalia, Gene. 7. Congregat autem & continet, vt boni meliorentur, mali vero emendentur, quanquam interim nonnunquam fiat, vt boni fiant mali per culpam, & mali boni per gratiam, & nondum potest iudicari, qui in vasa sint eligen

di, & qui foras mittendi. Sed quum ad littus ventum fuerit, tum iudicium verum secernendorum bonorum & malorum patebit. Omnes autem infideles, extra sagenam sunt & iudicati. Ioh. 3. Qui non credit, iam iudicatus est. Boni in vasa eliguntur. Ioh. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Malos foras miserunt. Apo. 22. Foris canes & venefici, & impudici, homicidę, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Canes, nominat Seruator obstinatos & infideles, Matt. 7. Apostolus contentiosos. Phil. 3. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Boni nusquam soli nisi in cælo, mali autem in inferno: sed in sagena ecclesiæ ad finem vsque & boni & mali mixti sunt. Exibunt autem angeli, dispecturi quid trahat rete euangelicum, nec sinent amplius malos bonis admixtos intra eandem sagenam, sed ex meritis, non ex professione quenquam æstimabunt. O misera & semper pertimescenda separatio, quam subsequitur horrendum supplicium. Nam quemadmodum boni in æternas colligētur mansiones, sic mali in caminum ignis mittentur ardentis. Mat. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Psal. 20. Pones eos vt clibanum egnis in tempore vultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Aperte prædicit pœnas, ne quis ignorantiæ prætexat velamen. Erit enim fletus & stridor dentium, in testimonium intolerabilis doloris.

3 Intellexistis hæc omnia? Dicūt ei: Etiam. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cęlorū, similis est homini patrifamilias, qui ꝓfert de thesauro suo noua & vetera.

Quo magis hæc infigeret animis suorū, rogat num hęc satis intellexerint. Non enim sufficit audire, nisi & intelligamus verbum, Luc. 8. Subijcit aliam parabolam, qua submonebat eos, hæc & huiusmodi multa discenda, & in memoriæ penuario reponenda, quo mox ad omnem occasionem possent depromere, siue prçmijs

alliciendus esset auditor, siue suppliciorum metu terrendus. Nec enim eadem semper dicenda, nec eodem modo, nec omnibus rebus omnes commoneri. 1. Pet. 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea quæ in nobis est spe, sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam. Habent scribæ Iudæorum quod ex libris cōsulti respondeant: sed quisquis vult esse scriba doctus in regno cęlorum, ei non satis est proferre vetera, nisi proferat & noua. Hierony. Non vult eos audire tantum vt populum, sed intelligere vt magistros futuros, & quicquid in euangelio prædicarent, lege & prophetarum vocibus comprobarent. Pro. 21. Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Matth. 13.

Et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas, transijt inde. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita vt mirarentur & dicerent: Vnde huic sapientia hæc, & virtutes?

Comprobantur inuidi & insipientes, existimantes ignobilitatē & obscuritatē in causa esse quo qs minus placeat deo. Publice & libere docuit, ne postea calumniari possent à lege diuersa docuisse. Quid obstabat, magnum illum in miraculis? Oportebat sane magis gloriari, quod tantum bonum patria illorum protulerit.

De reprehensione traditionis Iudęorum, Matthęi. xv. Marci septimo.

ARTICVLVS LXI.

Matth.15. H TVnc accesserunt ad eum ab Hierosolymis scribę & pharisęi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus suas cũ panem manducant.

Ostendit dominus in quantan peccatorum voraginem cæca hominum auaritia abducat, diuinorumque præceptorum contemptũ. Nam scribę qui ratione sciẽtiæ, & pharisęi qui ratione sanctimonię præcellebant, vndique venabãtur calumniam: sed quo magis impetunt Iesum, hoc magis traducunt suam cęcitatem adeò manifestã, vt populus etiam perspiceret. Hinc discipulos vituperabãt quasi parum religiosos, simulque præceptorem, qui suos parum sancte instituisset. Mar. 7. Et conuenerũt ad eum pharisęi, & quidam de scribis venientes ab Hierosolymis: & cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, hoc est, non lotis manducare panes, vituperauerunt. Iudęi enim & pharisæi nisi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum: & à foro venientes, nisi baptizentur, non manducant, & alia multa sunt quę tradita sunt illis seruare, baptismata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorũ. Quum interim mentem habentes intus odio, liuore, ambitione, auaritia, simulatione, cęterisque pestibus inquinatissimam, nõ cogitant de lauando animo, quasi liquor aquæ sordes abstergeret animi. Bed. Ortum habuit ex Esa. 1. Lauamini, mundi estote, quod spiritualiter intelligendum, ipsi carnaliter exponebant. Sequitur enim ibidem, auferre malum cogitationum ab oculis meis, O quot habent imitatores. Aug Bona vis habere, & bonus non vis esse? quid est quod malum vis habere? nihil omnino, & tamen malam vis habere animam? Hinc admonet dominus Hiere. 4. Laua à malitia cor tuum. Alioqui. Væ vobis scribę & pharisæi hypocritæ, qui mũdatis quod de foris est calicis & parapsidis, intus autem pleni estis rapina & immũditia. Pharisæe cęce, munda prius quod

intus est calicis & parapsidis, vt fiat & quod deforis est, mundum, Matt. 23. Discipuli ergo domini, docti solam virtutem amplexari, & in alijs non esse superstitiosos, non lotis manibus manducabāt: quia iam superflua despiciebant, ea solum quæ erant necessaria attendentes, & neque lauari, neque non lauari pro lege habentes, sed vt contingebat vtrunque facientes, vt dicit Chrysostomus. Pharisæi autem nec hāc calumniandi scabiem poterant intra se premere: cum discipulis non expostulant, sed velut in atroci facinore dominum ipsum adoriuntur, Mar. 7. Et interrogabant eū pharisæi & scribæ: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionē seniorū, sed cōmunib' manibus manducant panem? Non reprehendunt id tanquam contra legem, sed seniorum traditionem. Dominus autem nō ferens tam malitiosam de re nihili criminationem, perculit illos atrociore recriminatione.

Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram? Nam deus dixit, Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri vel matri, munus quodcunque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum dei propter traditionem vestran. Hypocritę, bene prophetauit de vobis Esaias, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. 2

Volens nos docere dominus, nullum esse pestilentius calumniandi genus, quam vbi quis sub prætextu pietatis incessit benefacta proximi, seuere retundit illorum malitiam ac simulatam iustitiam. Hierony.

Falsam calumniam vera responsione confutat, non impatientia, sed zelo iustitię, innocentes excusando, & inuidos & præuaricatores accusando. Indigne enim alios de paruis accusant, qui magnis subiacent vitijs. Matth. 7. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Iohan. 5. Nolite secundum faciem iudicare, sed iustũ iudicium iudicate. Chrysostomus: Non habet autoritatem legis, quod ab hominibus inuentum est: quo circa non legem, sed traditionem hominum iniquissimorum appellat. Hieronymus: Sæpe traditionibus hominum mandata dei cedũt.

Mandata hominum temnenda aut seruãda quę sint.

Obserua esse quædam hominum mandata diuinis contraria, hæc contemnenda. Act. 4. Si iustum est in conspectu dei vos potius audire quam deum, iudicate. Act. 5. Obedire deo oportet magis quàm hominibus. Esa. 10. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiã scribebant, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ prędа eorum, & pupillos diriperent. Sic hic erat. Quædam diuinis opitulantia, vtpote ieiunium quo caro crucifigitur. Gal. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs suis. Sic festi dies quibus colitur deus. In talibus obediẽdum. Heb. 13. Obedite prępositis vestris & subiacete eis. Quędam communem politiam concernentia, diuinis non contraria. Pro. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Hinc Roma. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas nisi à deo. Quę autem sunt, à deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Mat. 7. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri vel matri, corban, hoc est, donum quodcunque ex me tibi proderit, & vltra non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri, rescindentes verbum dei per traditionem vestram quam tradidistis, & similia huiusmodi multa facitis. Ex multis ergo vnum accepit, ponẽs autoritatem quantum ad honoris obligationem, & quantũ ad deho

norationis punitionẽ, vt eos ad sui duceret reatus cõsi derationem. q.d. secundum Hieronymum: Si vos mandata dei contemnitis propter mandata hominum, quare discipulos meos arguitis, qui mandata hominũ contemnunt, vt dei scita custodiant? Siquidem deus naturę legem corroborans, serio iussit, vt quisquis patrem & matrem honoraret, ac subsidio subleuaret, longæuitatẽ vitæ huius repromittens ac felicitatẽ hoc facienti, mortem comminans secus agenti. Exo. 20. Honora patrem tuum & matrem tuã. Eph. 6. quod est mandatũ primum in promissione, vt bene sit tibi, & longæuus sis super terram. Hiero. Honor in scripturis non tam in salutationibus & officijs offerendis, quam in eleemosynarũ & munerum oblatione attenditur. Leuit. 20. Patri matrique qui maledixerit, sanguis eius super eum. Vos autem consulentes auaritiæ vestrę, quod subleuandis parentibus erat impendendum, vertitis in lucrum vestrũ: docetis homines, sanctius esse ac melius, locupletare donarijs templum, quã opitulari parentibus egenis; ac technam monstratis, qua parentibus opem flagitãtibus illudant filij, vestra traditione falsè præceptum dei exponendo. Munus quod offero templo, tibi collatum puta. Siquidem quod deo offertur summo parenti, rectè collocatum est. Esa. 63. Tu domine pater noster. Mal. 1. Si ergo ego pater, vbi est honor meus? ac filij pietas proderit & parentibus. Hinc dicitis iam non esse opus, vt quicquam impartiant egentibus parentibus, quod pręcepto sit factum satis: & interim superstitione deterretis parentes, ne audeant à filijs exigere, quod semel deo dicatum videtur, ne sacrilegio sese reddant obnoxios. Atque hac arte sub prętextu falsę pietatis, contra præceptum dei deseritur pater, vt melius habeant sacerdotes. Res ad vos redit, nam ad parentes subleuandos præter verba nihil redit. Gloss. Impietatem sub nomine pietatis inducunt, qui docent quod oblatio domini, qui verus pater est, obsequijs parentum præferatur, & hoc pro lucris suis, vnde & parentes, ne sacrilegij crimen incurrerent, deo dicata deuitant, &

egestate conficiuntur. Non ergo honorificat patrem, qui beneficia non pręstat. His dictis, factis, inquit, declaratis recte meritoque de vobis hypocritis vaticinatum Esa. 29. Quo grauius ipsos argueret, prophetam adduxit à quo taxantur. Labijs me laudat & prædicat, legē verbo, non facto seruans, fictione, non veritate. Cor autem longe abest. Psalm. 118. Longe à peccatoribus salus, quia iustificationes tuas non custodierunt. Non tuas, sed suas. Isa. 59. Peccata vestra diuiserunt inter vos & deum vestrum. Ideo Iacobi quarto. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Frustra colunt, & putant colere se deum, qui per opera illum dehonorant. Vnde Roma. 2. Qui gloriaris in lege, per præuaricationem legis deum inhonoras. Sine causa colunt, quia mercedem à deo non recipient, cum ab hominibus quęsitam receperint. Mat. 6. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Omnia enim opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Mat. 23. Docentes mandata hominum, contemptis diuinis. Alioquin Matth. 23. Supra cathedram Mosi sederunt scribæ & pharisęi. quę dicunt vobis, facite: secundum autem opera illorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Igitur doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, Heb. 13. Colo. 2. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secūdum Christum. Obserua. quod dicit, non secūdum Christum, indicat traditiones ecclesię quæ secundum Christum sunt, obseruandas. Hinc Actuū. 15. Apostoli coacto concilio gentibus rescripserunt: Visum est spiritui sancto & nobis, nihil vobis vltra imponere oneris, quam hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. A quibus custodientes vos, bene agetis. & infra: Paulus autem electo Sila profectus est, traditus gratię dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta apostolorum & Ecclesię seniorū ecclesię. Videant ergo quo spiritu regantur, qui

ecclesię(quæ spiritussancto regitur. Ioh. 14. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis spiritũ veritatis, vt maneat vobiscum in ęternum, & ob id columna & firmamentum dicitur veritatis, 1. Timot. tertio.) decreta contemnunt. Mat. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. traditiones hominum traducẽdę.

Et conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite & intelligite. Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt? At ille respondens, ait: Omnis plantatio quam non plantauit pater me[9] cęlestis, eradicabitur. Sinite illos. cęci sũt, & duces cæcorum. Cęcus autem si cęco ducatum prętet, ambo in foueam cadunt.

Pharisæis hoc priuato sermone coercitis magis quã sanatis, Iesus velut auersus ab eis, vtpote incurabilibus, ac nihil aliud aucupantibus quam calumniandi ansam, iussit turbas propius accedere, velut honorem ipsis deferens, vt susciperent sermonem. Marci septimo. Audite me omnes, & intelligite. Eccl. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum dei, vt intelligas. Audite quam sint friuola quę præscribunt pharisęi, de minimis anxij, maxima negligentes. Volebat enim turbam de his rebus admonitam esse, ne posthac pharisaicis traditionibus auocarentur ab euangelica synceritate. Marci septimo. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quę coinquinant hominem. Puritas enim hominis & impuritas, non est in rebus extrarijs, sed internis. Nec animus iniquinatur rebus corporeis: quæ autem intus sunt in homine, & ab homine exeunt, declarant impurum hominem. Indicat ergo dominus, illa non ex natura sua, sed ex incidentibus causis vel bona, vel mala

fieri, & ob id minoris esse facienda, quam ea quæ semper sunt ex sua natura pia vel impia. Iamque tempus adesse, vt id genus legis præcepta, quæ ad tempus aliquod sunt instituta, nec tam adferunt sanctimoniam, quàm significant, iam incipiant obscurari, ac mox ad coruscantem euangelij lucem prorsus interitura. Corporalia sunt hęc, nec afficiunt nisi corpus. Animum nec iuuant, nec lędunt, nisi quis abutatur. Vt autem abutaris, non ciborum vitio fit, sed abutentis. 1. Timo. 4. Omnis creatura dei bona est. sanctificatur enim per verbū & orationem. Est tamen occasio immunditiæ spiritualis, vel ratione prohibitionis, vt in lege idolis immolata, & quàm plurima alia immunda erant secundum legem. Hiero. Ipsi quidem cibi & omnis creatura munda est per se, sed idolorum & dæmonum inuocatio, ea fecit immunda. 1. Cor. 8. Hęc autem prohibitio & immunditia per Christum sublata & purificata. Actu. 10. Quod deus purificauit, tu ne commune dixeris. Hinc Colo. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quę sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi. Quędam autem ab ecclesia certis rationibus instituta sunt, non quia lege precepta, quoad ciborum certis diebus delectū, & dies festos, ac longæuo vsu, qui vim legis obtinet, quæ transgredi filijs ecclesię nefas est, quanquam nothi & synagogę sata næ filij contemnant. Sic & immoderantię abusus coinquinat. 1. Cor. 6. Neque ebriosi regnum dei possidebunt, Phi. 3. Quorum deus venter est. Non dixerunt, scandalizasti: sed, scandalizati sunt. Non enim erat scandalum actiuum, sed passiuum. Aug. Oculis ægris odiosa est lux. At Iesus docere volens, aliquando offendiculum improborum ex rebus nihili sumptum, fortiter esse contemnēdum eum suis autoribus, pręsertim quum illis obsecundando nihil aliud proficias, quam quod alis illorum malitiam, non sine pernicie simplicium, ait: Peribit omnis institutio, quam homines ad suum quęstū & gloriam ex sese, non ad veram pietatem commenti sunt. Act. 5. Si ex hominibus est consilium hoc aut opus, dissoluętur: si ve

ro ex deo eſt, non poteritis diſſoluere, neforte deo repu gnare videamini. Hiero. Etiam quæ plana videntur in ſcripturis, plena ſunt quæſtionibus. Si omnis, ergo & illa, 1. Cor. 3 Ego plantaui? Soluitur quæſtio cũ ſubditur, Deus autem incrementum dedit. Dei agricultura eſtis, dei ędificatio eſtis. Dei enim cooperatores ſumus. Si ergo cooperatores dei ſumus, ergo plantante Paulo, & rigante Apollo, deus cum cooperatoribus ſuis plantat & rigat. Abutuntur hoc loco, qui diuerſas naturas introducunt, d. Si plantatio quam non plantauit pater, eradicabitur: ergo quam plantauit, non poterit eradicari. Sed audiant Hie. 2. Ego te plantaui vineam electam, omne ſemen verum. Quomodo ergo conuerſa es mihi in prauum vinea aliena? Plantauit quidem deus, & nemo poteſt plantationem eius eradicare. ſed quoniam iſta plantatio in voluntate eſt proprij arbitrij, nullus alius eam eradicare poteſt, niſi ipſa præbuerit aſſẽſum. Sinite ſuo errore eos turbari, quia obſtinati in malitia. Diſcimus hoc loco, offendi illos, qui ſponte offenduntur & incurabiles ſunt, non eſſe damnoſum. Scandalum enim ex ignorãtia prouenit. Mat. 17. Ne ſcandalizemus, inquit, eos. Hiero. Saluator pręcipit doctores peſſimos dimittẽdos arbitrio ſuo, ſciens eos ad veritatem difficulter poſſe trahi, & cæcos eſſe, & cæcum populum in errorem trahere. Tit. 3. Hæreticum hominem poſt vnam atque ſecundam monitionem deuita, ſciens quoniam ſubuerſus eſt. Iactant ſeſe doctores ac duces ad veram religionem, quum ipſi neſciant quibus in rebus ſit ſita vera religio. Neſciunt quod doceant, & ſtultos diſcipulos ſibi adiungunt. Hinc Mat. 7. Relinquentes mãdata dei, tenetis traditiones hominum, baptiſmata vrceorum & calicum, & ſimilia his facitis multa. Si quid habet aures audiendi, audiat. Significat eam cantionem fruſtra cani ſurdis auribus. Eſa. 56. Speculatores eius cæci omnes, neſcierunt vniuerſi, canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes ſomnia, & canes impudentiſſimi neſcierũt ſaturitatẽ. Ipſi paſtores ignorauerũt itelligẽtiã. Oẽs in viã ſuã declinauerũt, vnuſquiſque ad aua

ritiam suam, à summo vsque ad nouissimum. Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius. Grego. Cum pastor per abrupta graditur, grex in præcipitium vadit. Hie. 10. Quia stulte egerunt pastores, & dominum non quæsierunt, propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.

Respondens autem Petrus, dixit ei: Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis? Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominẽ. De corde enim exeunt cogitationes malę, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemię. Hęc sunt quę coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

Remig. Cõsueuerat dominus parabolice loqui, ideo interrogauit eum Petrus. Marci. 7. Et cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam, & ait illis: Sic & vos imprudentes estis? non intelligitis, quia omne extrinsecus introiẽs in hominem, non potest eũ coinquinare, quia non intrat in cor ei⁹, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas? Iesus ad exemplum fidi diligentisque præceptoris, prius excitata, pia obiurgatiuncula, illorum attentione, docuit parabolę mysterium. Hiero. Omnia euangeliorum loca, plena apud hęreticos & peruersos sunt scandalis, sicuti hic aliqui Christum arguere nituntur physicæ dispositionis ignarum, vtpote qui cibum dixit mox in ventrem ire, & inde in secessum mitti, de corde vero exire cogitationes. Mar. 7. Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulte-

tia,fornicationes, homicidia,furta, auaritię,nequitię, dolus,impudicitię,oculus malus,blasphemiæ,superbia, stultitia. Omnia hęc mala abintus procedunt, & coinquinant hominem. Non ergo statim purus est, qui manus,sed qui cor habet lotum & mundum. Illic enim fontem suum habēt noxiæ cogitationes,quibus fratri struunt insidias. Quę & si non prodeant per os,tamen impurum reddunt hominem & abominandum in oculis dei. Si prorumpant,velut è putri cloaca pestilens halitus,vt declarant hominem esse impurum, ita contagio afflatuque suo etiam alios inquinant. 1.Corint.15. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Hieronymus: Principale ipsius animę secundum Platonem in cerebro est,sed iuxta domini sententiam in corde: & arguendi sunt ex hac sententia, qui cogitationes immitti à diabolo putant,& nō ex propria nasci voluntate. potest enim diabolus incentor esse malorum, non actor. Sed occulta rimatur, & ex corporis habitu ęstimare solet. Ex malis enim cogitationibus proueniunt mala verba & opera. Mat.12. Progenies viperarum,quomodo potestis bona loqui quum sitis mali? Aut facite arborem bonam,& fructum eius bonum: aut malam, & fructum eius malum. Quod enim est hoc pręposterum sanctimoniæ genus,lotas habere manus, & mentem simul & linguam habere tot sceleribus inquinatam? Hinc dominus nominatis vitijs quę diuina lege prohibentur, pulchrè concludit: Hæc sunt quę immundum reddunt coram deo, culpę maculam inferendo.

De Cananæa, Mat.xv. Mar.vii.

ARTICVLVS LXII.

ET egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa à finibus illis egressa, clama Matth.15. I

nit dicens: Miserere mei domine fili Dauid. filia mea male à dæmonio vexatur.

Claret quam efficax apud deum, humilis, pia, & perseuerans sit oratio. His itaque gestis, Iesus ipsa loci mutatione significat, quam tæderet Iudaici cultus, qui ferè totus æstimabatur corporalibus obseruatiunculis, & Iudæos ob suæ superstitionem legis, expulsuros euangelicam doctrinam, quam gentes essent per fidei synceritatem sibi vindicaturę. Proinde non ibi versatus est in publico, quod solet apud Iudęos. Marci 7. Et ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Adeò enim fama dictorum factorumque eius sese & vltra Iudęæ fines profuderat, veluti iam tum meditans in vniuersum orbem propagari. Marci. 7. Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundũ, intrauit, & procidit ad pedes eius. Erat enim mulier gẽtilis, Syrophœnissa genere: & rogabat eum, vt dęmoniũ eijceret de filia eius. Sed quoniam non fuit exaudita in domo, persecuta est dominum per viam, ingenti de eo concepta fidutia. Hieronymus: Inde nouit vocare filiũ Dauid, quia egressa iam fuerat de finibus suis, & errorem Tyriorum & Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiserat. Nam credidit dominum posse sanare filiam. Beda: Mulier quæ dominum credula precabatur, à finibus suis egressa perhibetur: quia nisi priscę conuersationis habitacula vana reliquisset, ad Christi ecclesiam nunquam veniret. Emigrandum est de ędibus tuis, vt venias ad domum in qua sedet Iesus. Non enim sufficit à peccatis egredi, nisi & occasiones derelinquas peccatorũ. Eccl. 13. Qui tetigerit picẽ, iquinabitur ab ea: & qui cõmunicat superbo, induet superbiã. Sibi misereri postulat, quia charitas malum alienum, ex fraterna compassione suum reputat. 2. Corin. 12. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Misericordiam postulat, non meritum allegat. Esa. 64. Omnes iustitię nostræ quasi pannus menstruatę. Hieronymus: Ego filiam ecclesiæ puto animas esse credentium, quæ male à dęmonio vexantur,

ignorantes creatorem, & adorantes lapidem. Male anima vexatur, quando vexatio non sentitur. Hiere. 5. Per cussisti eos, & non doluerunt: attriuisti, & renuerunt accipere disciplinam. Indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Peius, quum morbus desperatur. Eph. 4. Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditię omnis, in auaritiã. Pessime, quum medicus contemnitur. Lu. 5. Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum. Non enim egent, qui sani sunt, medico, Lucę. 5. Aĩa quãdo male, peius & pessime vexetur.

Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. At illa venit, & adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me. Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorũ, & mittere canibus. At illa dixit: Etiam domine. Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

Hic Iesus ille misericors & exorabilis, qui solet omnibus obuius esse & expositus, quo simul & constantissimam mulieris fidem omnib' patefaceret, & Iudęis suã pertinacissimã incredulitatem exprobraret, simulque vt doceret nos quantum apud deum valeant improbę preces ex humili corde profuse, adeo contempsit supplicẽ ac vociferantem præ dolore animi, vt ne responso dignaretur. Hieronymus: Non de superbia pharisaica, nec de scribarum supercilio, sed ne ipse sententię suæ videretur contrarius, per quam iusserat Mat. 10. In viam gentium ne abieritis. Nolebat enim occasionem calumniatoribus dare, perfectamque salutem gentium, passionis & resurrectiõis tẽpori reseruari. Non destitit tamẽ mulier, quanuis repulsa. dolor enim & fides reddebant illã improbã. Sequitur à tergo, vociferatur lamẽtabili

voce. Accedunt discipuli, non tanquam immisericordes, sed volẽtes persuadere domino vt misereretur ei. Hieronymus: Discipuli adhuc mysteriorum Christi ignari, vel misericordia moti, rogabant pro muliere, vel importunitate eius carere cupientes: quia non vt clementem, sed vt durum medicum crebrius inclamaret. Beda: Si quis animam habet vitiorum sorde pollutam, filiam proculdubio habet male à dæmonio vexatam. Sed necesse est, vt reatum suum agnoscens, mox ad preces & lachrymas confugiat, sanctorum crebris intercessionibus auxilium quęrat, qui pro eius salute domino dicant: dimitte eum, quia clamat post nos. Dimitte reatum, dona gratiam, quia nostrum intimo affectu quærit pronus suffragium. Roma. 15. Obsecro vos per misericordiam dei, & per charitatem sanctispiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris. Nam connexio corporis per charitatem, quæ vinculum est perfectionis, Coloss. 3. exigit vt vicissim subleuemus. Hinc Gala. sexto. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Vnde dominus amicis Iob ait: Iratus est furor meus in te & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offeret holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis. faciem eius suscipiam, vt non imputetur vobis stultitia, Iob. 42. Dominus autem responsum addit repulsa priori durius, quo magis ac magis barbaræ mulieris admirabilem redderet constantiam ac modestiam, & hoc exemplo Iudęis suam exprobraret arrogantiam, & velut ex affectu Iudaico respondet, se non gentibus, sed Iudæis peculiariter missum. Hieronymus: Non quod ad gentes non missus sit, sed quod vel primum missus sit ad Israel, vt illis non recipientibus euangelium, iusta fieret ad gentes transmigratio. Hinc Paulus Actuum decimotertio. Vobis oportebat primum loqui verbum dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis ęternę vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim nobis pręcepit domin⁹. Ipsis enim promis

Sanctorũ intercessiones expetendæ.

sus.Roma.15. Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis,ad confirmandas promissiones patrum.Ad oues,inquit,quæ perierunt.Venit enim quærere & saluum facere quod perierat,Luc.19.Psalm.118. Erraui sicut ouis quæ perijt.quęre seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.Esa.53.Omnes nos quasi oues errauimus,vnusquisque in viam suam declinauit. Mulier autem adeò nõ est defatigata tot repulsis,vt ausa sit propius etiam accedere ad Iesum,dei cognoscens potentiam,& auxilij efficaciam,ac suam indigentiam, & accidens ad genua,adorauit.Hieronymus: Mira hic monstrantur,quæ gradatim deus expostulat: fides, qua credidit posse sanare filiam:ac primum filium Dauid, deinde dominum vocat,ad extremum adorat vt deum. Patientia,qua,toties contempta, in precibus perseuerat.Humilitas,qua se non canibus. (de quibus Psal.21. Circumdederunt me canes multi) sed catulis comparat. Quanto aũt mulier multiplicabat preces,tanto durius Christus negationem. Marc.7. Sine prius saturari filios.Non est enim bonum sumere panem filiorum & mittere canibus.Panem appellat fructum euãgelicum, qui fide constat.Filios,Iudęos.Ose.11.Puer Israel,& dilexi eum.Hier.31. Ephraim primogenitus meus. Sed Esa.primo.Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.Ideo & Apostolus Romano.9.Non enim qui filij carnis,hi filij dei:sed qui filij sunt promissionis,ęstimantur in semine.Eccl.15.Cibauit eos pane vitę & intellectus.Gentes,quia impuram agebant vitam, & in sanguine idolis immolatorum versabantur, canes à cultu religioneq́ue dei alieni.Peccatores ergo cũ sumus, & canes nominamur immunditia pleni, indigni sumus qui accipiamus panem dei,hoc est,cõmunicemus immaculatis mysterijs:ꝙ si per humilitatem nosmetipsos agnouerimus,& confessi fuerimus nos esse canes,enarrauerimusq́ue peccata nostra,tunc sanatur filia,hoc est,opus diabolicũ. Mulier nihil offensa conuicio,quod dictum videbatur ad abigẽdam illã, vertit in argumentum impetrandi.Non inficior,inquit,Israeli-

tas esse filios,nos esse canes.Chrysostomus: Nam etsi canis,non penitus aliena.Ideo non sum omnino repellenda. Non illis præripio suum panē delicatū,quo vescuntur accūbētes in mēsa patris.hoc tantū peto, quod domini non solent negare canibus.Quod parum,quantum ad virtutem tuam attinet,mihi autem magnū fuerit,da.Sicut & qui panes comedunt,non magnifaciunt si micas dent.Iesus autem veluti victus tanta mulieris fiducia,tolerantia,modestia,ac perseuerantia,

3 Tunc respondens Iesus,ait illi:O mulier, magna est fides tua , fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.

Chrysostomus: Vide quanta sit virtus orationis. quod enim apostoli non obtinuerunt,ipsa perfecit.Discamus non statim resilire,quum precamur, si non statim votorum fuerimus compotes,sed perseueremus donec accipiamus.Fuit oratio ipsius,Cordialis. nam clamauit ex totis præcordijs.Psalm.118. Clamaui in toto corde,exaudi me domine.Toto corde clamat,qui intellectu & affectu clamat.1.Cor.14.Orabo spiritu , orabo & mente.Diuiso corde,qui vel non intelligunt,vel nō attendunt quod petūt.Ose.10.Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.Beda: Hæc autem sola orandi pertinacia meretur esse fructifera,si quod ore precamur,etiam mente meditemur. Sunt enim qui ore orantes, mente autem foris vagantes,omni se fructu orationis priuāt, putantes à deo precem exaudiri,quam nec ipsi audiunt qui fundunt.Nullo corde, qui nec intellectu nec affectu. Esa.29.Eo quod appropinquauit populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me , cor autem eius longe est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis,ecce ego addam,vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo. Fidelis. Iacob.1.Postulet autem in fide,nihil hæsitans . Hinc à domino collaudatur,quia magna fides ipsius. Magnam siquidem habuit fidem,quæ nec prophetarum antiqua, nec recentia ipsius domini miracula percepta,vel pro-

Oratio Cananææ qualis seu quotuplex

missa cognoscens, pietatem saluatoris implorat, dicēs: Miserere mei domine fili Dauid. Cum enim eūdem dominum filium appellat Dauid, profecto pater, quod verum hunc hominem, verum credidit & deum, quem & solo verbo posse curare sciens, filiam non adduxit, nec præsentiam requisiuit, & vt deum adorauit. Erat autem fides per dilectionem operans, quæ aliquid est, Galat. 5. Nam sine operibus mortua est, Iacob. 2. Humilis, calamitatem suam publice confitendo, humiliter adorando, & se catello comparando. Eccl. 35. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit. Iudith. nono. Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Psal. 101. Respexit in orationem humilium. Stabilis, Chrysostomus: Differt quandoque deus dare quod petitur, vt desideria augeantur, & habita carius possideantur, & possessa cautius custodiantur. Gregorius: Desideria sancta, dilatione crescunt: si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Marc. septimo. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium à filia tua. Et cum venisset domum, inuenit puellam iacentem super lectum, & dæmonium exisse. Psalm. 148. Ipse dixit, & facta sunt. Sap. 12. Subest enim tibi, cum volueris, posse. Hieronymus: O mira rerum conuersio. Israel quondam filius, non canis. pro diuersitate fidei ordo mutatur. Nam de illis postea dicitur Philip. 3. Videte canes, videte malos operarios. Sed foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Nos audimus cum muliere, Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.

De surdo & muto & alijs sanatis, Matth. xv. Marc. septimo.

ARTICVLVS LXIIII.

Marci. 7. 1z

ET exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos. & adducunt ei surdũ & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius: & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Effeta, quod est, adaperi re. Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguę eius, & loquebatur rectè.

Ostendit quàm obuius sit omnium ad se confugientium necessitatibus subuenire. Nam facta ipsius nedum ad fidei illuminationem, sed & morum instructionem nobis proponuntur. Beda: Surdus ille & mutus, quem mirabiliter dominus sanauit, genus designat humanum, in his qui diabolicæ deceptionis ab errore, diuina merentur gratia liberari. Obsurduit nanque homo ab audiendo diuino verbo, posteaquam mortifera serpentis verba cõtra deum tumidus audiuit. Mutus à laude conditoris effectus est, ex quo cum seductore colloquium habere præsumpsit. Et quod de radice vitiosum germinauit, vitiosius multo propagari cœpit in dilatatione ramorum, ita ut veniente in carne domino (exceptis paucis de Iudęa fidelibus) totus penè mundus ab agnitione & confessione veritatis surdus erraret & mutus. Dominus igitur, semine ceu furtim iacto apud Tyrios & Sidonios & Cananæos, relegit iter, rursus proficiscens ad lacum Galilææ, præterita Sidone, & itinere facto per regionem Decapoleos, vbi prius sanarat dęmoniacum. Huc cum venisset, adducunt surdum & mutũ. Mutus sit oportet, qui natura surdus est. Beda: Regio trans Iordanem decẽ vrbium, erat ad oriẽtem: vnde dominus ex opposito illarũ ciuitatũ, intrasse dicitur fines earum. Cõgruebat ibi facere miraculũ, quo fama latius diuulgaretur, & plures postea conuerterentur. Sed miserabilius surdus est, cui non sunt au-

res idoneę ad audiendum sermonem dei: peius mutus est, qui non habet linguam ad confessionē suæ turpitudinis, ac diuinæ misericordiæ. Nam sine auditu fidei & diuinæ inspirationis, gratia non intrat. Rom. 10. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Sine confessionis verbo culpa non exit. Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutē. Esa. 42. Quis cæcus nisi seruus meus, & surdus nisi ad quem nuncios misi? Sed quid faciet miser, qui linguam non habet, vnde salutem petat à domino, nec aures quibus percipiat vocem Iesu, etiam mortuorum excitatricem? Offerant necesse est diuinæ pietatis aspectibus ij, qui audire & loqui verbum dei longo didicerūt vsu sanandum, vt eum quem humana infirmitas nequit, gratię dextera saluet. Sic visum est clementissimo domino, vt aliena etiam fides opituletur peccatoribus. 1. Ioh. 5. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat: & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem. Scilicet vitę, quia post mortem etsi in malis sit pœnitentia, tamen infructuosa. Sap. 5. Dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & prę angustia spiritus gementes. Iaco. 5. Orate pro inuicem vt saluemini. Adducatur ad Iesum, non consulantur dij alieni, vt phitones &c. Ochozias lapsu per cancellos cœnaculi sui grauiter infirmatus, mittens ad consulendum deum Accaron, audiuit 4. Reg. 1 Quia misisti nuncios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo sup quē ascendisti, nō descendes, sed morte morieris. Audiāt & intelligāt, qui in rebus aut pditis, aut alioqui viribus destitutis, deo derelicto, homines supstitiosos, & moribus & vita corruptos cōsulunt, vnde picula & infortunia. Erat in potestate diuini, domino vel simplici verbo dare sanitatem surdo & muto. sed nobis hæc rerum forma proponitur. Nā vt plerūque parabola est quod loquitur Iesus, ita nō raro parabola est quod facit. Apprehē- 2
sum hominē seducit à turba. Saluus est quēcūque apprehenderit Iesus, quē ab huius mūdi tumultu semouerit.

Hiero. Seorsum semper â turbulentis cogitationibus & actibus inordinatis, sermonibusque incōpositis ducitur, qui sanari meretur. Manu sua eduxit â turba, quæ impedit spiritualis sanitatis receptionem. Est enim oīs morbi curatiua. Psal. 143. Emitte manū tuam de alto, eripe me & libera me de aquis multis. Oomnis boni col latiua. Psal. 144. Aperis tu manū tuam, & imples omne animal benedictione. Iob. 10. Manus tuæ domine fecerunt me, & plasmauerunt me totū in circuitu. Omnis rei in suo esse cōseruatiua. Sap. 11. Quomodo autē posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod â te vocatum non esset, conseruaretur? Iam autem in proximo est salus, Iesus vbi virtute spiritus, qui digitus dei est, dignatur aures mētis nostræ cōtingere. Hiero. Digiti, verba spiritus sunt & opera. Exo. 8. Digit⁹ dei est hic. Psal. 8. Quoniam videbo cęlos tuos opera digitorum tuorum. Quoties saliua cęlestis sapientiæ, quæ ipsę est, 1. Cor. 1. ex ore altissimi patris prodiens, Ecci. 24. dignatur animi nostri linguam contingere, vt sapient nobis ea quæ dei sunt. 1. Cor. 2. Animalis homo nō percipit ea quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & nō potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autē iudicat omnia. Neque enim absque hoc humore fit gustus, & humana saliua vitiata, peruersum habet iudicium. Ingemuit non ex diffidentia, sed humanam miseriā commiserans. Quid enim miserabilius illis, quibus aures mentis sic occupatæ sunt cupiditatib⁹ terrenis, vt non queant audire verbum dei? quibus lingua sic impedita est & infecta vitiosis affectibus, vt nō sapiant cælestia, vt muti sint ad suę malitiæ confessionem, ad prędicandam dei misericordiam? Itaque gemitus Iesu admonet nos, quales fuerimus: at suspectus in cęlum, adimit desperationem, indicans vnde sit paratū auxilium. Psal. 120. Auxilium meum â domino, qui fecit cęlum & terram. Psalm. 122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Iac. 1. Omne datum optimū & omne donum perfectūm, desursum est, descendens â patre luminum. Hiero. Gemere nos docuit, ac in cælum

Manus domini qualis.

thesaurum cordis nostri erigere, quòd per gemitum cõpunctionis intimę, friuola lętitia carnis purgatur. Psal. 37. Rugiebã a gemitu cordis mei. Psal. 119. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Heb. 13. Gemere ergo debemus pro nostris & aliorum erratibus, & nostrum exilium plangere. Psalm. 37. Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Imperat morbo vt dominus, cui necessario omnia obediunt, & continuo sequitur sanitatis effectus. Psal. 148. Quoniam ipse dixit, & facta sunt. Sapien. 16. Tuus domine sermo qui sanat omnia. Tu es domine qui vitæ & mortis habes imperium, deducis vsque ad portas mortis & reducis. Beda: Vtraque natura manifeste distincta est, suspiciens enim in cęlum, quasi homo deprecaturus ingemuit, sed mox vno sermone quasi potens, infirmum diuina maiestate curauit. Hiero. Ille solus recte loquitur, vel deum confitendo, vel alijs prędicando, cuius auditum, vt cęlestibus possit auscultare & obsecundare mandatis, diuina gratia reserat, cuius linguam dominus tactu sapientiæ, quæ ipse est, ad loquendum instruit. Psalm. 50. Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Sed sunt qui à veritate auditum vertunt, & ad fabulas conuertuntur, 2. Timoth. quarto. qui obturant aurem suam ne audiant legem, Prouer. 28. quorum oratio erat execrabilis. Sic & ad clamorem pauperis, qui & ipsi clamabunt, & non exaudientur, Prouer. 21. Sunt & quorum guttur sepulchrum est patens, qui linguis suis dolose agunt: quoniam non est in ore eorum veritas, cor eorum vanum est, Psal. 5. Sed qui vult vitam, diligit videre dies bonos, Prohibeat linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur dolũ, Psalm. 33. Hinc admonet Apostolus Ephe. 4. Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. 1. Pet. 4. Si quis loquitur quasi sermones dei. Timeamus ergo in ipsa lingua, in qua benedicimus deũ & patrem, maledice-

re homines qui ad imaginem dei creati sunt, Iacobi 3. Qui enim putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, huius vana est religio, Iacobi. 1. Si enim de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines super terram, reddent rationem de eo in die iudicij. Mat. 12. quid de blasphematorijs & contumeliosis erit & detractorijs? Hierony. Soluitur lingua ad hymnos, cantica & psalmos: soluitur vt eructet verbum bonum, quod non possunt minæ cohibere. Verbum enim dei non est alligatum, 2. Timot. 2.

3 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem ei pręcipiebat, tanto magis plus prędicabāt, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Hieron. Non in virtutibus gloriandum esse docuit, sed in cruce & humiliatione. Galat. sexto. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Beda: Nunquid non ęstimandum est, quod vnigenitus dei filius signum faciens, & quod abscondi voluerit, quod contra voluntatem suam sit patefactum in turbis, nec potuerit silentio signum tegere, si voluisset, quod potuit facere cum voluit? An forte nobis exemplum dare, vt virtutum opera facientes, vitium iactantiæ per omnia, gloriamque vitemus humanam, ne bona nostra actio, per inanem vulgi fauorem, supernę retributionis munere priuetur? Et tamen sciamus, opera nostra, si digna imitatione sint, nullatenus posse celari, sed ad vtilitatem fraternę correctionis, ipso dispensante patefieri, qui ait Matthæi quinto. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, & Lucę duodecimo. Quæ dixistis in tenebris, dicentur in lumine. Hoc autem ipsum magis prouocauit, vt apud omnes prædicarent. atque hoc vehementius suscipiebant magnitudinem Iesu, qui quum talia posset ac præstaret, non solum nihil exigebat pręmij, verum ne gloria quidem tam insignis facti frui cupiebat. Sed vt est hominis vere benefici, nō exigere laudem pro beneficio, ita grati est hominis, hoc

impensius referre gratiam, quod qui beneficium dedit, nullam expectet gratiam. Hæc laus, bene omnia fecit, in solum deum competit. Genesis. 1. Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Deu. 32 Dei enim perfecta sunt opera. Sed vnde mors? Sapientię primo. Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum, & non est in illis medicamentum exterminij, neo inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est & immortalis, iniustitia autem mortis acquisitio. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam. Melius ergo nunc fecit in reparatione. Roma. 5. Si vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis & iustitię accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Optime in electorum glorificatione. Apo. 21. Absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quę prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Sic ergo nos visitare dignetur, qui tangit & sanat omnia verbo, vt audientes & loquentes, nunquam ab obedientia laudis diuinę cessemus, magnalia eius indies magis ac magis prędicando, cui debetur creationis & recreationis & instaurationis nostræ gratia. Quanto enim feruentius prędicare debent, quibus iubet vt prædicēt, quando illi qui iubentur, tacere non possunt? Hinc Lu. 19. Dico vobis, si hi tacuerint, lapides clamabunt. Mat. 15. Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilęæ & ascendens in montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbę multæ, habentes secum mutos, cęcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos ita, vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, & cęcos videntes, & magnificabant deum Israel. Conscenso monte sedebat, vt secessu loci'que difficultate paulatim ad firmitatē

eueheret fidem suorum. Iam vel ex itineris difficultate satis perspecta fide illorum, nam sequuntur, ascendunt, offerunt, sanauit omnes tanta celeritate tam multos, vt multitudo quæ venerat, vehementer obstupesceret: & glorificabat deum Israel, qui tantis beneficijs dignaretur populum suum. Si rectum non vides, si bonũ quod cernis non operaris, si admonentem alium non audias, neque alium admonere valeas, si eleemosynam non porrigas, aut alio quopiam morbo teneare: pedes Iesu accede, vestigia vitæ illius attinge, & curam habebis. Ibi peccatrix veniam inuenit peccatorum, Luc. 7.

De refectione septem panum, Mat. xv. Mar. viij.

ARTICVLVS LXIIII.

Marci. 8. IN diebus illis iterum cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. & si dimisero eos ieiũnos in domum suam, deficient in via: Quidam enim ex eis de longe venerunt.

Ostendit quàm prompte adhærentium sibi necessitatibus subuenire velit & possit. Augustinus: Altitudinem diuinitatis suę & misericordiam humanitatis, multis & varijs modis in scripturis sanctis dominus noster Iesus Christus ostendit. Omnia enim quæ in hoc mundo sub fragilitate nostra exhibuit miracula, nobis proficiunt. Verbum dei est Christus, qui non solum verbis, sed & factis loquitur hominibus. Nempe quod super turbam miseretur dominus, ne inedia vel longioris vię deficiat labore, nouerimus esse affectum atque cō

passionem humanæ fragilitatis. Quod autem de septem panibus & paucis piscibus satiauit quatuor millia hominum, credimus diuinæ opus esse virtutis. Repetit exemplum pascendi, ne possit excidere, quod toties esset infixum. Clementissimus dominus sanabat omnes corporum morbos, animos vero cęlesti sermone pascebat. Nō enim sunt noxiora ieiunia, quam non pasci dei gratia. Hac ergo benefaciendi promptitudine adeo sibi deuinciebat animos multitudinis, vt ab eo non posset diuelli. Dum'que totis animis intenti sunt regno dei, non venerat in mentem prospicere de commeatu. Chrysostomus: Non est pntandum quod sine viatico venerint in solitudinem, sed consumptis primo & secundo die omnibus, tertio die, quo clarius esset, miraculum fecit. Cognoscens enim dominus multos fame periclitari, & iter esse longum, nec vicos vllos aut oppida esse in propinquo, conuocat discipulos, ipsa re docere volens ipsos, nihil defuturum his qui syncera fidutia adhęrerēt ipsi. Misereor, inquit. O verbum inexhaustę charitatis & dulcedinis, ex intimis procedens pręcordijs. Psalm. 144. Miserationes eius super omnia opera eius. Quare hoc? Psalm. 58. Misericordia eius præueniet me. Non enim expectat, sed pręuenit periculum nostrum. Sapi. 11. Misereris omnium, quia omnia potes. Vnde Esaiæ. 16. Prępar abitur in misericordia solium eius. Excitauit & hac oratione animum suorum ad miraculum, submonendo discipulos suos superioris miraculi, quo pauerat aliquod millia hominum. Duplex miserendi causa, quia eum ipso perseuerabant, nec habebant victum. Matthæi decimoquinto. Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Nullum dominus Iesus vult dimittere ieiunum. omnes enim vult delicijs donorum suorum alere, & maxime qui triduo apud se manent, hoc est, in fide trinitatis baptizati perseuerando. Psal. 102. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se. Sustinentes autem eum, hereditabunt terram, Psal. 38. Lucę primo.

Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. De quibus Apo.3. Dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis & pauper, & cæcus, & nudus. Ideo Psalm.72. Mihi autem adhęrere deo bonum est, ponere in domino deo spē meam. Psalm.32. Anima nostra sustinet dominum, quoniam adiutor & protector noster est. Ambrosius: Non ociosis, non in ciuitate, hoc est, in synagoga secularis dignitatis residentibus, sed inter deserta Christum quęrētibus, cęlestis gratiæ alimonia impartitur. Ose. secundo. Ducam eam in solitudinem, loquar ad cor eius. Psalm. 84. Audiam quid loquatur in me dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Turba ergo triduo sustinet dominum, quia fideles pœnitentes, se ad dominum in opere, sermone & cogitatione conuertunt: qui in prę senti via deficerent, si in sua conscientia sine doctrinæ pabulo dimitterentur. Quā diu enim sum' in hoc tabernaculo, peregrinamur à domino. 2. Cor. quinto. Scimus autē quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex deo habem', domum non manufactam, æternam in cælis. Sed quoniam duplici consistimus substantia, duplici nobis opus est refectione, quemadmodum dominus refecit. Primo, spirituali. Mat.4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Hieronymus: Periclitatur fame, qui sine cęlesti pane, ad optatam mansionem peruenire festinat. Hinc dixi angelus Heliæ. 3. Regum. 19. Surge comede, quia grandis tibi restat via. Qui surgens, comedit & bibit: & ambulauit in fortitudine cibi illius. 40. diebus & 40. noctibus, vsque ad montem dei Oreb. Dehinc corporali. Psalm. 135. Qui dat escam omni carni. Psalm. 103. Vt det illis cibum in tempore.

Cibus homini quā multiplex à deo dat'. Sciendum quod ante peccatum deus dedit homini in cibū, fructus arborum. Vnum genus, quo nutriretur: aliud, quo in vita conseruaretur, lignum vitæ: & tertium quo probaretur, lignum scientiæ boni & mali, Genesis secundo. Post peccatum, olera herbarum & panem, Genesis. 3. Sed quia per aquas diluuij fructus & herbę

in virtute peiorati, dedit carnes & pisces. Gene.nono. Nunquam enim defuit dominus suis. Hinc filios Israel pauit manna in deserto quadraginta annis, donec veni rent in terram habitabilem, Exodi.16. Quare admonet apostolus Heb.13. Sint mores sine auaritia, contenti pręsentibus. Ipse enim dixit:(Iosu.1.) Non te deseram neque derelinquam. Vnde ait Luc.22. Quando misi vos si ne sacculo & pera, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Ideo.1.Timo.6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. De longe veniunt pœnitentes. Psal.118. Longe à peccatoribus salus, quia iustificationes tuas nō exquisierunt. Ephes.2. Et vos qui aliquando fuistis longe, facti estis prope in sanguine Christi.

Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et pręcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis vt apponerent turbæ. & apposuerunt. & habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducauerunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducauerant, quasi quatuor millia hominū. & dimisit eos.

Discipuli rudes adhuc, & obliti priorum, quasi iussi pascere tantam hominum multitudinem, soliciti perplexique responderunt Mat.15. Vnde ergo nobis in de serto panes tantos, vt saturemus turbam tantam, biduano ieiunio famelicam, & hoc in deserto, vbi nec prece, nec precio habere possumus? Diffidentiæ vox est & obli 2

tionis.maiora enim viderant.Sic Moses audiens à domino Nume.11. Sanctificamini, cras comedetis carnes, ait:Nunquid boum & ouium multitudo cædetur,vt possit sufficere ad cibum?vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur,vt eos satient?Cui respondit domin⁹: Nunquid manus domini inualida est?Iam nunc videbis vtrum meus sermo opere compleatur.Luc.1. Quia non erit impossibile apud deum omne verbum.Multi discipulis similes,in necessitate deo diffidentes,ad humana confugiunt præsidia , quare iuste vtrisque fraudantur. Hæc tamen simplicitas & obliuio discipulorum , miraculi magnitudinem illustrauit. Quo autem dominus omnem malignandi & calumniandi miraculum tolleret occasionem,& ordinatè in faciendo miraculo procederet,interrogauit quot panes haberent.Matthęi.15. At illi dixerunt:Septem,& pisciculos paucos.Non magnos nec multos,quo miraculum clarius euaderet,& nobis curam magnorum & delicatorum ciborum dissuaderet. Eccl.36. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem cibũ.In multis enim escis infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram.Propter crapulam multi obierunt.qui autem abstinens est, adijciet vitam.Chiysostomus:Admirare discipulorum sapientiam, qualiter ventrem superabant, non multum mensę curam facientes.In eremo enim existentes,& per tres dies ibi manentes,solum septem panes habebant. Quum vero commeatus hic non videretur sufficere tantæ multitudini,tamen iussit omnes discumbere super terram.Fuit enim circa pentecostes festum:alia autem refectio,quum supra fœnum discubuerunt,circa pascha,Iohannis sexto.Felix conuiuium,vbi famelica turba discumbit iussu Iesu. Id fit,quoties populus auidus sermonis euangelici,conuenit in basilicam, auditurus Iesum per os boni concionatoris loquentem. Nam multi non alio animo veniunt in sacram concionem,quam quo vulgus solet venire in theatrum,spectaturum prophanam fabulam. Quare famelici discedentes & inanes, à domino pasci non merentur . Qui vult

à domino pasci, Iesu discumbat iussu oportet, id'que super terram. Sedent super terram, qui omnibus terrenis superiores sunt, & calcant ea: super fœnum, qui carnem & gloriam sibi subiecerunt. Eccl. 10. Quid superbis terra & cinis? Conquiescant in te cupiditates carnis, & satiaberis pane Christi. Accepit panes, vt ostenderet à deo proficisci quicquid conducit ad salutem hominis. sustulit oculos in cælum: nam ibi pater habitat, vnde iussit quotidie peti panem hunc. Iaco. primo. Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum. Gratias egit, non sibi vindicans autoritatem huius muneris, ne quid sibi vindicaret homo purus. Col. 3. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes deo & patri per ipsum. Benedixit. Psalm. 106 Benedixit eis, & multiplicati sũt 1. Timot. 4. Omnis creatura dei bona est. sanctificatur enim per verbum & orationem. Augustinus: Omnis res quę dando non deficit, dum habetur & non datur, non dum habetur quomodo habenda est. Illi quinque panes erant, & isti septem, antequam inciperent dari: quod vbi fieri cœpit, duodecim cophinos & septem sportas impleuerunt. Prouerbio. tertio. Honora dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus: & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt. Non est efficax hominis sermo, nisi prius contrectatus manibus Christi. Iesus enim sic frangit, vt saturetur multitudo famelica, non vt principum ambitioni aut auaritię seruiatur. Quisquis ad quęstum, ad humanam gloriam, ad alias humanas cupiditates docet euangelium, non accipit panes à Christo fractos. Sed felix ille doctor, qui panes accipit à Christo fractos euangelicos, & sic apponit turbę nil obsonij nisi Apostolorum dicta, & ipsa per dominum fracta. Hieremiæ primo. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Saturati ergo sunt sufficienter, non ingurgitati gulose. Psalm. vigesimoprimo. Edent pauperes & saturabuntur. Psalm. vigesimosecundo. Qui replet in bonis de-

siderium tuum. Prouerb.10. Desiderium suum iustis dabitur. Prouer decimotertio: Iustus comedit & replet animam suam, venter autem impiorum insaturabilis. Non enim sufficit ipsis temperate refici, sed quęrunt ingurgitari. Imo dum vino pleni sunt, rursus aliud appetunt: & quid appetere possint, inquirunt. Quorum deus venter est, Philip. tertio. Hinc nunquam quieti sunt. Esaiæ. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest: & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Sap. 5. Spes impij quasi lanugo quæ à vento rapitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur, & tanquam fumus qui à vento diffusus est. Itaque

8 factum est, vt non solum saturati sint omnes, verumetiam septem sportæ impletę sint fragmentis reliquiarũ, quę saturis superfuerunt. Quoque magis demireris, Matthęi. 15. Erant autem qui manducauerunt quatuor

Septẽ panes quid. millia hominum, extra paruulos & mulieres. Septem panes, septem dona sunt spiritussancti, quę dominus dedit apostolis, vt turbæ non autoritatiue, sed ministerialiter apponerent. 1. Corin. 12. Diuisiones gratiarũ sunt. Hinc per manus impositionem dabatur spiritussanct⁹, Actuum. 8. Sunt & septem pœnitentię fructus, quos enumerat Apostolus. 2. Corint. 7. Ecce enim hoc ipsum, secundum deum contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. Primus ergo panis, est malæ vitę solicita emendatio. Secundus, veræ & humilis confessionis accusatio. Tertius, pro commisso excessu iugis indignatio. Quartus, timor anxius relabendi. Quintus, desiderium amplius proficiendi. Sextus, sanctorum virorum imitatio. Septimus, suorum & aliorum malorum digna punitio. Hi sunt septem gradus, per quos ascenditur in cęlum, septem peccatorum pœna diluitur mortalium, septiformis spiritussancti gratia infunditur, septenari⁹ virtutum coalitur, septimi diei quies acquiritur. Beati ergo qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Matthæi quinto. Pisces, consolationes sunt

Pisces quid

spirituales, consolantes labores pœnitentiæ. 2. Cor. 1. Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Sunt autem parui & pauci, nam vix prælibatio & odor quidem est dulcedinis futuræ. 1. Corinth. 2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis ascendit quæ præparauit deus diligentibus se, nobis autem reuelauit per spiritum suum. Psalm. 33 Gustate & videte quoniam suauis est dominus, beatus vir qui sperat in eo. Bernardus: Vilis est & ad nihilum vtilis mundana consolatio: & quod magis est timendum, veræ consolationis est impedimentum. Ideo ait Psalm. 76. Renuit consolari anima mea. memor fui dei, & delectatus sum. Septem sportæ reliquijs impletæ, 7 sunt præmia. 3. ad stolam animæ, & 4. ad stolam corporis spectant. Maiores sunt reliquiæ, quam mensa: quia deus semper plus remunerat, & supra condignum. Romano. octauo. Existimo enim quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ita pastos dimisit eos. Est & hoc aliquid, feliciter discedere à conuiuio Iesu. Sic autem dimittuntur qui gratias agunt, qui ipsius beneficia recondunt in animo, & concoquunt quod acceperint: qui domum reuersi, veluti saginatiori corpore, factis exhibent quod didicerint. Matth. decimoquinto. Et dimissa turba, ascendit in nauiculam, & venit in fines Magedan. Mar. octauo. Et statim ascendens nauim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha. Tot enim & tam insignibus editis miraculis in monte, ne plus satis accenderet populum in admirationem sui, præsertim quum hæc corporalia beneficia non in aliud adhibeantur, quam vt euangelicæ doctrinæ, qua sanantur & pascuntur animi, conciliarent autoritatem, abijt. Non est pastori versandum cum multitudine, nisi quum iuuanda est.

Sportę septē quid.

De signo è cęlo postulato, & fermento, Matth. xvi. Marc. viii.

ARTICVLVS LXV.

Matth. 16. M

ET accesserunt ad eum pharisęi & Saduçęi, tentantes: & rogauerunt eum, vt signum aliquod de cælo ostenderet eis. At ille respondens, ait illis: Facto vespere, dicitis: serenum erit, rubicundum est enim cęlum. Et mane, hodie tēpestas: rutilat enim triste cælum. Faciem ergo cæli dijudicare nostis, signa autem temporum nō potestis. Generatio mala & adultera signum quęrit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę prophetæ.

Quo sępius patefiat pharisęorum incredulitas, adeunt rursum Iesum cum Saduçęis, secta quidem diffidētes, sed ad insidias struendas Iesu concordes. Mar. 8. Et cœperunt conquirere cum eo. Quasi miracula quę promebat, non gererentur virtute cęlesti, quòd essent humilia ac plebeia, ideo è cælo signum petebant subdole, quasi posthac illi credituri sint, si id fecisset, quum nihil aliud captarent, quàm occasionem calumniandi. Nam & Moses in Aegypto multa signa fecit super terram, & ignis è cælo descendit super pecora Iob, Iob. 1. à diabolo. atque adeò non omnia quæ è cælo, à deo, neque in terra omnia à dæmonibus. Dominus cognoscens illorum peruersitatem, quicquid fecisset, quia facilius poterant tribuere Beelzebub, si quod ostentum è sublimi proditum fuisset, vbi versantur principes tenebrarum, quam ea quæ oculis videbant, manibus contrectabāt. Mar. 8. Ingemiscēs spiritu, ait: Quid generatio hæc signum quærit? Hypocritę, aliud ore, aliud in corde celātes. In rebus leuioribus nostis obseruato cælo prædice-

re,quod tempus postridie sit futurum: & noscendo tẽpori quod affert salutem animarum vestrarũ,tam estis stupidi & oscitantes. Tenetis scripturas,videtis quæ geruntur,cõspicitis innouari mundum, & nondum intelligitis adesse tempus illud à prophetis prædictum, totq́ue seculis expectatũ. Chrysostomus: Sicut in cęlo aliud est tempus hyemis, aliud sereni est tẽporis signũ: eodem modo in Christo, aliud tẽpus primi aduentus, aliud futuri. His miraculis quę modo facimus, nobis nunc opus est: quę vero de cælo fiunt, illi tempori reseruantur. Nunc enim quasi medicus veni, tũc quasi iudex adero: nunc quasi errabundus oues reducam, tunc autem factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultius, tũc vero apertissime, cęlo resoluto, sole abdito, luna obscurata veniam: tunc virtutibus cælorum commotis, quasi fulgur subdito aduenien s apparebit. Sed horũ signorũ opportunũ tempus nunc non est. Non enim ad hæc, sed ad passionem & mortem veni. O generationẽ prauam, longę́que degenerantem à maioribus suis, quorũ titulis se vendicat. Ostentum quærit è cælo quod calumnietur, quasi nullum antehac viderit. sed hoc olim illi dabitur quod horreat, non quod carpat. Interim non dabitur illi portentum nisi è terra, quod frustrabitur omnes illorum conatus, quum viderint rediuiuum, quem putabant extinctum ac sepultum. Quo ænigmate significabat dominus Iesus, se prius occidendum & sepeliendum ab illis, quem nihil aliud æstimabant, quam purum hominem, ac mox diuina virtute reuicturum.

Et relictis illis, abijt: Et cum venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini, & cauete à fermento pharisęorum & Saducæorum. At illi cogitabant inter se, dicẽtes, quia panes nõ accepimus. Sciens aũt Iesus, dixit: Quid cogitatis inter vos modicę fidei, qa panes nõ habetis? Nõdũ intelligitis neq́ 2

Hiero. Seorsum semper à turbulentis cogitationibus & actibus inordinatis, sermonibusque incõpositis ducitur, qui sanari meretur. Manu sua edueit à turba, quæ impedit spiritualis sanitatis receptionem. Est enim oĩs morbi curatiua. Psal. 143. Emitte manũ tuam de alto, eripe me & libera me de aquis multis. Oomnis boñi ool latiua. Psal. 144. Aperis tu manũ tuam, & imples omne animal benedictione. Iob. 10. Manus tuæ domine fecerunt me, & plasmauerunt me totũ in circuitu. Omnis rei in suo esse cõseruatiua. Sap. 11. Quomodo autẽ posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur? Iam autem in proximo est salus, Iesus vbi virtute spiritus, qui digitus dei est, dignatur aures mẽtis nostræ cõtingere. Hiero. Digiti, verba spiritus sunt & opera. Exo. 8. Digit⁹ dei est hic. Psal. 8. Quoniam videbo cęlos tuos opera digitorum tuorum. Quoties saliua cęlestis sapientiæ, quæ ipse est, 1. Cor. 1. ex ore altissimi patris prodiens, Ecci. 24. dignatur animi nostri linguam contingere, vt sapient nobis ea quæ dei sunt. 1. Cor. 2. Animalis homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & nõ potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autẽ iudicat omnia. Neque enim absque hoc humore fit gustus, & humana saliua vitiata, peruersum habet iudicium. Ingemuit non ex diffidentia, sed humanam miseriã commiserans. Quid enim miserabilius illis, quibus aures mentis sic occupatæ sunt cupiditatib⁹ terrenis, vt non queant audire verbum dei? quibus lingua sic impedita est & infecta vitiosis affectibus, vt nõ sapiant cælestia, vt muti sint ad suę malitiæ confessionem, ad prędicandam dei misericordiam? Itaque gemitus Iesu admonet nos, quales fuerimus: at suspectus in cęlum, adimit desperationem, indicans vnde sit paratũ auxilium. Psal. 120. Auxilium meum à domino, qui fecit cęlum & terram. Psalm. 122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Iac. 1. Omne datum optimũ & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum. Hiero. Gemere nos docuit, ac in cælum

Manus domini qualis.

thesaurum cordis nostri erigere, quòd per gemitum cõ punctionis intimę, friuola lętitia carnis purgatur. Psal. 37. Rugiebã a gemitu cordis mei. Psal. 119. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Heb. 13. Gemere ergo debemus pro nostris & aliorum erratibus, & nostrum exilium plangere. Psalm. 37. Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Imperat morbo vt dominus, cui necessario omnia obediunt, & continuo sequitur sanitatis effectus. Psal. 148. Quoniam ipse dixit, & facta sunt. Sapien. 16. Tuus domine sermo qui sanat omnia. Tu es domine qui vitæ & mortis habes imperium, deducis vsque ad portas mortis & reducis. Beda: Vtraque natura manifeste distincta est, suspiciens enim in cęlum, quasi homo deprecaturus ingemuit: sed mox vno sermone quasi potens, infirmum diuina maiestate curauit. Hiero. Ille solus recte loquitur, vel deum confitendo, vel alijs prędicando, cuius auditum, vt cęlestibus possit auscultare & obsecundare mandatis, diuina gratia reserat, cuius linguam dominus tactu sapientiæ, quæ ipse est, ad loquendum instruit. Psalm. 50. Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Sed sunt qui à veritate auditum vertunt, & ad fabulas conuertuntur, 2. Timoth. quarto. qui obturant aurem suam ne audiant legem, Prouer. 28. quorum oratio erat execrabilis. Sic & ad clamorem pauperis, qui & ipsi clamabunt, & non exaudientur, Prouer. 21. Sunt & quorum guttur sepulchrum est patens, qui linguis suis dolose agunt: quoniam non est in ore eorum veritas, cor eorum vanum est, Psal. 5. Sed qui vult vitam, diligit videre dies bonos, Prohibeat linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur dolũ, Psalm. 33. Hinc admonet Apostolus Ephe. 4. Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. 1. Pet. 4. Si quis loquitur quasi sermones dei. Timeamus ergo in ipsa lingua, in qua benedicimus deũ & patrem, maledice-

re homines qui ad imaginem dei creati sunt, Iacobi 3. Qui enim putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, huius vana est religio, Iacobi. 1. Si enim de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines super terram, reddent rationem de eo in die iudicij. Mat. 12. quid de blasphematorijs & contumeliosis erit & detractorijs? Hierony. Soluitur lingua ad hymnos, cantica & psalmos: soluitur vt eructet verbum bonum, quod non possunt minæ cohibere. Verbum enim dei non est alligatum, 2. Timot. 2.

3 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem ei pręcipiebat, tanto magis plus prędicabāt, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Hieron. Non in virtutibus gloriandum esse docuit, sed in cruce & humiliatione. Galat. sexto. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Beda: Nunquid non ęstimandum est, quod vnigenitus dei filius signum faciens, & quod abscondi voluerit, quod contra voluntatem suam sit patefactum in turbis, nec potuerit silentio signum tegere, si voluisset, quod potuit facere cum voluit? An forte nobis exemplum dare, vt virtutum opera facientes, vitium iactantiæ per omnia, gloriamque vitemus humanam, ne bona nostra actio, per inanem vulgi fauorem, supernę retributionis munere priuetur? Et tamen sciamus, opera nostra, si digna imitatione sint, nullatenus posse celari, sed ad vtilitatem fraternę correctionis, ipso dispensante patefieri, qui ait Matthæi quinto. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, & Lucę duodecimo. Quæ dixistis in tenebris, dicentur in lumine. Hoc autem ipsum magis prouocauit, vt apud omnes prædicarent. atque hoc vehementius suscipiebant magnitudinem Iesu, qui quum talia posset ac præstaret, non solum nihil exigebat pręmij, verum ne gloria quidem tam insignis facti frui cupiebat. Sed vt est hominis vere benefici, nō exigere laudem pro beneficio, ita grati est hominis, hoc

impensius referre gratiam, quod qui beneficium dedit, nullam expectet gratiam. Hæc laus, bene omnia fecit, in solum deum competit. Genesis. 1. Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Deu. 32 Dei enim perfecta sunt opera. Sed vnde mors? Sapientię primo. Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum, & non est in illis medicamentum exterminij, neo inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est & immortalis, iniustitia autem mortis acquisitio. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam. Melius ergo nunc fecit in reparatione. Roma. 5. Si vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis & iustitię accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condem nationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Optime in electorum glorificatione. Apo. 21. Absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quę prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Sic ergo nos visitare dignetur, qui tangit & sanat omnia verbo, vt audientes & loquentes, nunquam ab obedientia laudis diuinę cessemus, magnalia eius indies magis ac magis prędicando, cui debetur creationis & recreationis & instaurationis nostræ gratia. Quanto enim feruentius prędicare debent, quibus iubet vt prædicēt, quando illi qui iubentur, tacere non possunt? Hinc Lu. 19. Dico vobis, si hi tacuerint, lapides clamabunt. Mat. 15. Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilęæ & ascendens in montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbę multæ, habentes secum mutos, cęcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos ita, vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, & cęcos videntes, & magnificabant deum Israel. Conscenso monte sedebat, vt secessu locique difficultate paulatim ad firmitatē

eueheret fidem suorum. Iam vel ex itineris difficultate satis perspecta fide illorum, nam sequuntur, ascendunt, offerunt, sanauit omnes tanta celeritate tam multos, vt multitudo quæ venerat, vehementer obstupesceret: & glorificabat deum Israel, qui tantis beneficijs dignaretur populum suum. Si rectum non vides, si bonũ quod cernis non operaris, si admonentem alium non audias, neque alium admonere valeas, si eleemosynam non porrigas, aut alio quopiam morbo teneare: pedes Iesu accede, vestigia vitæ illius attinge, & curam habebis. Ibi peccatrix veniam inuenit peccatorum, Luc. 7.

De refectione septem panum, Mat. xv. Mar. viij.

ARTICVLVS LXIIII.

Marci. 8. I

IN diebus illis iterum cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: Quidam enim ex eis de longe venerunt.

Ostendit quàm prompte adhærentium sibi necessitatibus subuenire velit & possit. Augustinus: Altitudinem diuinitatis suę & misericordiam humanitatis, multis & varijs modis in scripturis sanctis dominus noster Iesus Christus ostendit. Omnia enim quæ in hoc mundo sub fragilitate nostra exhibuit miracula, nobis proficiunt. Verbum dei est Christus, qui non solum verbis, sed & factis loquitur hominibus. Nempe quod super turbam miseretur dominus, ne inedia vel longioris vię deficiat labore, nouerimus esse affectum atque cõ

passionem humanæ fragilitatis. Quod autem de septem panibus & paucis piscibus satiauit quatuor millia hominum, credimus diuinæ opus esse virtutis. Repetit exemplum pascendi, ne possit excidere, quod toties esset infixum. Clementissimus dominus sanabat omnes corporum morbos, animos vero cęlesti sermone pascebat. Nō enim sunt noxiora ieiunia, quam non pasci dei gratia. Hac ergo benefaciendi promptitudine adeo sibi deuinciebat animos multitudinis, vt ab eo non posset diuelli. Dumque totis animis intenti sunt regno dei, non venerat in mentem prospicere de commeatu. Chrysostomus: Non est putandum quod sine viatico venerint in solitudinem, sed consumptis primo & secundo die omnibus, tertio die, quo clarius esset, miraculum fecit. Cognoscens enim dominus multos fame periclitari, & iter esse longum, nec vicos vllos aut oppida esse in propinquo, conuocat discipulos, ipsa re docere volens ipsos, nihil defuturum his qui syncera fidutia adhęrerēt ipsi. Misereor, inquit. O verbum inexhaustę charitatis & dulcedinis, ex intimis procedens pręcordijs. Psalm. 144. Miserationes eius super omnia opera eius. Quare hoc? Psalm. 58. Misericordia eius præueniet me. Non enim expectat, sed pręuenit periculum nostrum. Sapi. 11. Misereris omnium, quia omnia potes. Vnde Esaiæ. 16. Pręparabitur in misericordia solium eius. Excitauit & hac oratione animum suorum ad miraculum, submonendo discipulos suos superioris miraculi, quo pauerat aliquod millia hominum. Duplex miserendi causa, quia eum ipso perseuerabant, nec habebant victum. Matthæi decimoquinto. Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Nullum dominus Iesus vult dimittere ieiunum. omnes enim vult delicijs donorum suorum alere, & maxime q̄ui triduo apud se manent, hoc est, in fide trinitatis baptizati perseuerando. Psal. 102. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se. Sustinentes autem eum, hęreditabunt terram, Psal. 38. Lucę primo.

Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. De quibus Apo.3. Dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis & pauper, & cæcus, & nudus. Ideo Psalm.72. Mihi autem adhærere deo bonum est, ponere in domino deo spẽ meam. Psalm.32. Anima nostra sustinet dominum, quoniam adiutor & protector noster est. Ambrosius: Non ociosis, non in ciuitate, hoc est, in synagoga secularis dignitatis residentibus, sed inter deserta Christum quærẽtibus, cœlestis gratiæ alimonia impartitur. Ose. secundo. Ducam eam in solitudinem, loquar ad cor eius. Psalm. 84. Audiam quid loquatur in me dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Turba ergo triduo sustinet dominum, quia fideles pœnitentes, se ad dominum in opere, sermone & cogitatione conuertunt: qui in præsenti via deficerent, si in sua conscientia sine doctrinæ pabulo dimitterentur. Quã diu enim sum' in hoc tabernaculo, peregrinamur à domino. 2. Cor. quinto. Scimus autẽ quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex deo habem', domum non manufactam, æternam in cælis. Sed quoniam duplici consistimus substantia, duplici nobis opus est refectione, quemadmodum dominus refecit. Primo, spirituali. Mat.4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Hieronymus: Periclitatur fame, qui sine cœlesti pane, ad optatam mansionem peruenire festinat. Hinc dixi angelus Heliæ. 3. Regum.19. Surge comede, quia grandis tibi restat via. Qui surgens, comedit & bibit: & ambulauit in fortitudine cibi illius. 40. diebus & 40. noctibus, vsque ad montem dei Oreb. Dehinc corporali. Psalm.135. Qui dat escam omni carni. Psalm.103. Vt det illis cibum in tempore. Sciendum quod ante peccatum deus dedit homini in cibũ, fructus arborum. Vnum genus, quo nutriretur: aliud, quo in vita conseruaretur, lignum vitæ: & tertium quo probaretur, lignum scientiæ boni & mali, Genesis secundo. Post peccatum, olera herbarum & panem, Genesis.3. Sed quia per aquas diluuij fructus & herbæ

Cibus homini quã multiplex à deo dat'

in virtute peiorati, dedit carnes & pisces. Gene. nono. Nunquam enim defuit dominus suis. Hinc filios Israel pauit manna in deserto quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem, Exodi. 16. Quare admonet apostolus Heb. 13. Sint mores sine auaritia, contenti presentibus. Ipse enim dixit: (Iosu. 1.) Non te deseram neque derelinquam. Vnde ait Luc. 22. Quando misi vos sine sacculo & pera, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Ideo. 1. Timo. 6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. De longe veniunt pœnitentes. Psal. 118. Longe à peccatoribus salus, quia iustificationes tuas nõ exquisierunt. Ephes. 2. Et vos qui aliquando fuistis longe, facti estis prope in sanguine Christi.

Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et pręcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis vt apponerent turbæ. & apposuerunt. & habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducauerunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducauerant, quasi quatuor millia hominũ. & dimisit eos.

Discipuli rudes adhuc, & obliti priorum, quasi iussi pascere tantam hominum multitudinem, soliciti perplexique responderunt Mat. 15. Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam, biduano i eiunio famelicam, & hoc in deserto, vbi nec prece, nec precio habere possumus? Diffidentiæ vox est & obli 2

tionis.maiora enim viderant.Sic Moses audiens à domino Nume.11. Sanctificamini, cras comedetis carnes, ait:Nunquid boum & ouium multitudo cædetur,vt possit sufficere ad cibum?vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur,vt eos satient?Cui respondit dominus: Nunquid manus domini inualida est?Iam nunc videbis vtrum meus sermo opere compleatur.Luc.1. Quia non erit impossibile apud deum omne verbum.Multi discipulis similes,in necessitate deo diffidentes,ad humana confugiunt præsidia, quare iuste vtrisque fraudantur. Hæc tamen simplicitas & obliuio discipulorum, miraculi magnitudinem illustrauit. Quo autem dominus omnem malignandi & calumniandi miraculum tolleret occasionem,& ordinatè in faciendo miraculo procederet,interrogauit quot panes haberent.Matthæi.15. At illi dixerunt:Septem,& pisciculos paucos.Non magnos nec multos,quo miraculum clarius euaderet,& nobis curam magnorum & delicatorum ciborum dissuaderet. Eccl.36. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem cibũ.In multis enim escis infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram.Propter crapulam multi obierunt.qui autem abstinens est, adijciet vitam.Chrysostomus:Admirare discipulorum sapientiam, qualiter ventrem superabant, non multum mensę curam facientes.In eremo enim existentes,& per tres dies ibi manentes,solum septem panes habebant. Quum vero commeatus hic non videretur sufficere tantæ multitudini,tamen iussit omnes discumbere super terram.Fuit enim circa pentecostes festum:alia autem refectio,quum supra fœnum discubuerunt,circa pascha,Iohannis sexto.Felix conuiuium,vbi famelica turba discumbit iussu Iesu. Id fit,quoties populus auidus sermonis euangelici,conuenit in basilicam, auditurus Iesum per os boni concionatoris loquentem. Nam multi non alio animo veniunt in sacram concionem,quam quo vulgus solet venire in theatrum,spectaturum prophanam fabulam. Quare famelici discedentes & inanes, à domino pasci non merentur. Qui vult

à domino pasci, Iesu discumbat iussu oportet, idque super terram. Sedent super terram, qui omnibus terrenis superiores sunt, & calcant ea: super fœnum, qui carnem & gloriam sibi subiecerunt. Eccl. 10. Quid superbis terra & cinis? Conquiescant in te cupiditates carnis, & satiaberis pane Christi. Accepit panes, vt ostenderet à deo proficisci quicquid conducit ad salutem hominis. Sustulit oculos in cælum: nam ibi pater habitat, vnde iussit quotidie peti panem hunc. Iaco. primo. Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum. Gratias egit, non sibi vindicans autoritatem huius muneris, ne quid sibi vindicaret homo purus. Col. 3. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes deo & patri per ipsum. Benedixit. Psalm. 106 Benedixit eis, & multiplicati sũt. 1. Timot. 4. Omnis creatura dei bona est. sanctificatur enim per verbum & orationem. Augustinus: Omnis res quę dando non deficit, dum habetur & non datur, non dum habetur quomodo habenda est. Illi quinque panes erant, & isti septem, antequam inciperent dari: quod vbi fieri cœpit, duodecim cophinos & septem sportas impleuerunt. Prouerbio. tertio. Honora dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus: & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt. Non est efficax hominis sermo, nisi prius contrectatus manibus Christi. Iesus enim sic frangit, vt saturetur multitudo famelica, non vt principum ambitioni aut auaritię seruiatur. Quisquis ad quęstum, ad humanam gloriam, ad alias humanas cupiditates docet euangelium, non accipit panes à Christo fractos. Sed felix ille doctor, qui panes accipit à Christo fractos euangelicos, & sic apponit turbę nil obsonij nisi Apostolorum dicta, & ipsa per dominum fracta. Hieremiæ primo. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Saturati ergo sunt sufficienter, non ingurgitati gulosè. Psalm. vigesimoprimo. Edent pauperes & saturabuntur: Psalm. vigesimosecundo. Qui replet in bonis de-

ſiderium tuum. Prouerb. 10. Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Prouer decimotertio: Iuſtus comedit & replet animam ſuam, venter autem impiorum inſaturabilis. Non enim ſufficit ipſis temperate refici, ſed quęrunt ingurgitari. Imo dum vino pleni ſunt, rurſus aliud appetunt: & quid appetere poſſint, inquirunt. Quorum de' venter eſt, Philip. tertio. Hinc nunquam quieti ſunt. Eſaiæ. 57. Impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt: & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Sap. 5. Spes impij quaſi lanugo quæ à vento rapitur, & tanquam ſpuma gracilis quæ à procella diſpergitur, & tanquam fumus qui à vento diffuſus eſt. Itaque
8 factum eſt, vt non ſolum ſaturati ſint omnes, verumetiam ſeptem ſportæ impletę ſint fragmentis reliquiarũ, quę ſaturis ſuperfuerunt. Quo'que magis demireris, Matthęi. 15. Erant autem qui manducauerunt quatuor millia hominum, extra paruulos & mulieres. Septem panes, ſeptem dona ſunt ſpiritusſancti, quę dominus dedit apoſtolis, vt turbæ non autoritatiue, ſed miniſterialiter apponerent. 1. Corin. 12. Diuiſiones gratiarũ ſunt. Hinc per manus impoſitionem dabatur ſpiritusſanct°, Actuum. 8. Sunt & ſeptem pœnitentię fructus, quos enumerat Apoſtolus. 2. Corint. 7. Ecce enim hoc ipſum, ſecundum deum contriſtari vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinem, ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam. Primus ergo panis, eſt malæ vitę ſolicita emendatio. Secundus, veræ & humilis confeſſionis accuſatio. Tertius, pro commiſſo exceſſu iugis indignatio. Quartus, timor anxius relabendi. Quintus, deſiderium amplius proficiendi. Sextus, ſanctorum virorum imitatio. Septimus, ſuorum & aliorum malorum digna punitio. Hi ſunt ſeptem gradus, per quos aſcenditur in cęlum, ſeptem peccatorum pœna diluitur mortalium, ſeptiformis ſpiritusſancti gratia infunditur, ſeptenari' virtutum coalitur, ſeptimi diei quies acquiritur. Beati ergo qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Matthæi quinto. Piſces, conſolationes ſunt

Septẽ panes quid.

Piſces quid

ſpirituales,conſolantes labores pœnitentiæ. 2.Cor.1. Sicut abundant paſsiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Sunt autem parui & pauci,nam vix prelibatio & odor quidem eſt dulcedinis futuræ.1.Corinth. 2.Oculus non vidit,nec auris audiuit,neque in cor hominis aſcendit quæ præparauit deus diligentibus ſe,nobis autem reuelauit per ſpiritum ſuum.Pſalm.33 Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus,beatus vir qui ſperat in eo.Bernardus: Vilis eſt & ad nihilum vtilis mundana conſolatio: & quod magis eſt timendum,veræ conſolationis eſt impedimentum.Ideo ait Pſalm.76.Renuit conſolari anima mea.memor fui dei,& delectatus ſum. Septem ſportæ reliquijs impletæ,7.ſunt premia.3. ad ſtolam animæ,& 4.ad ſtolam corporis ſpectant. Maiores ſunt reliquiæ,quam menſa:quia deus ſemper plus remunerat, & ſupra condignum.Romano.octauo. Exiſtimo enim quoniam non ſunt condignæ paſsiones huius temporis,ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ita paſtos dimiſit eos.Eſt & hoc aliquid,feliciter diſcedere à conuiuio Ieſu.Sic autem dimittuntur qui gratias agunt,qui ipſius beneficia recondunt in animo, & concoquunt quod acceperint:qui domum reuerſi, veluti ſaginatiori corpore,factis exhibent quod didicerint. Matth.decimoquinto.Et dimiſſa turba,aſcendit in nauiculam,& venit in fines Magedan.Mar.octauo.Et ſtatim aſcendens nauim cum diſcipulis ſuis,venit in partes Dalmanutha.Tot enim & tam inſignibus editis miraculis in monte,ne plus ſatis accenderet populum in admirationem ſui,preſertim quum hæc corporalia beneficia non in aliud adhibeantur,quam vt euangelicæ doctrinæ,qua ſanantur & paſcuntur animi, conciliarent autoritatem, abijt. Non eſt paſtori verſandum cum multitudine,niſi quum iuuanda eſt.

Sportę ſe ptē quid.

De signo è cęlo postulato, & fermẽto, Matth. xvi. Marc. viii.

ARTICVLVS LXV.

Matth. 16. M

ET accesserunt ad eum pharisęi & Saduçęi, tentantes: & rogauerunt eum, vt signum aliquod de cælo ostenderet eis. At ille respondens, ait illis: Facto vespere, dicitis: serenum erit, rubicundum est enim cęlum. Et mane, hodie tẽpestas: rutilat enim triste cælum. Faciem ergo cæli dijudicare nostis, signa autem temporum nõ potestis. Generatio mala & adultera signum quęrit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę prophetæ.

Quo sępius patefiat pharisęorum incredulitas, adeunt rursum Iesum cum Saduçęis, secta quidem diffidẽtes, sed ad insidias struendas Iesu concordes. Mar. 8. Et cœperunt conquirere cum eo. Quasi miracula quę promebat, non gererentur virtute cęlesti, quòd essent humilia ac plebeia, ideo è cælo signum petebant subdole, quasi posthac illi credituri sint, si id fecisset, quum nihil aliud captarent, quàm occasionem calumniandi. Nam & Moses in Aegypto multa signa fecit super terram, & ignis è cælo descendit super pecora Iob, Iob. 1. à diabolo. atque adeò non omnia quæ è cælo, à deo, neque in terra omnia à dæmonibus. Dominus cognoscens illorum peruersitatem, quicquid fecisset, quia facilius poterant tribuere Beelzebub, si quod ostentum è sublimi proditum fuisset, vbi versantur principes tenebrarum, quam ea quæ oculis videbant, manibus contrectabãt. Mar. 8. Ingemiscẽs spiritu, ait: Quid generatio hæc signum quærit? Hypocritę, aliud ore, aliud in corde celãtes. In rebus leuioribus nostis obseruato cælo prædice-

re,quod tempus postridie sit futurum: & noscendo tẽpori quod affert salutem animarum vestrarũ,tam estis stupidi & oscitantes. Tenetis scripturas,videtis quæ geruntur,cõspicitis innouari mundum,& nondum intelligitis adesse tempus illud à prophetis prædictum, totq́ue seculis expectatũ. Chrysostomus: Sicut in cęlo aliud est tempus hyemis,aliud sereni est tẽporis signũ: eodem modo in Christo,aliud tẽpus primi aduentus, aliud futuri. His miraculis quę modo facimus,nobis nunc opus est: quę vero de cælo fiunt,illi tempori reseruantur. Nunc enim quasi medicus veni,tũc quasi iudex adero: nunc quasi errabundus oues reducam, tunc autem factorum ratiões repetam. Et nunc quidem occultius,tũc vero apertissime,cęlo resoluto,sole abdito,luna obscurata veniam: tunc virtutibus cælorum commotis,quasi fulgur subdito adueniens apparebit. Sed horũ signorũ opportunũ tempus nunc non est. Non enim ad hæc, sed ad passionem & mortem veni. O generationẽ prauam,longęque degenerantem à maioribus suis, quorũ titulis se vendicat. Ostentum quærit è cælo quod calumnietur,quasi nullum antehac viderit. sed hoc olim illi dabitur quod horreat, non quod carpat. Interim non dabitur illi portentum nisi è terra,quod frustrabitur omnes illorum conatus,quum viderint rediuiuum, quem putabant extinctum ac sepultum. Quo ænigmate significabat dominus Iesus,se prius occidendum & sepeliendum ab illis, quem nihil aliud æstimabant, quam purum hominem,ac mox diuina virtute reuicturum.

Et relictis illis, abijt: Et cum venissent discipuli eius trans fretum,obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini,& cauete à fermento pharisęorum & Saducæorum. At illi cogitabant inter se,dicẽtes,quia panes nõ accepimus. Sciens aũt Iesus,dixit: Quid cogitatis inter vos modicę fidei,qa panes nõ habetis: Nõdũ intelligitis neq;

recordamini quinque panum,& quinque millium hominum,& quot cophinos sumpsistis? Neque septem panum & quatuor millium hominum,& quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis, cauete à fermento pharisæorum & Saduceorum? Tunc intellexerunt quia non dixit cauendum à fermento panum,sed à doctrina phriseorum & Saducæorum.

Tentatoribus relictis, nauigio transmisit lacum. Marc.8. Dimittens eos,ascendit iterũ nauim, & abiit trans fretum,& obliti sunt panẽ sumere, & nisi vnum panem non habebant secum in naui. Iesus autẽ sciens illos obliuione securos esse,non fidutia erga ipsum, reuocauit admonendo curàm. Verebantur obiurgari de negligentia, sed obiurgantur de superuacanea cura. Marc.8. Videte & cauete à fermento phariseorum & Herodis,& cogitabant ad alterutrum dicẽtes: Quia panes non habemus. Quo cognito,ait illis Iesus: Quid cogitatis quia panes non habetis? Nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum? Oculos habentes non videtis,& aures habentes non auditis? Nec recordamini,quãdo quinque panes fregi in quinque millia,quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim. Quando septem panes in quatuor millia,quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem. Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis? Acrius eos perstrinxit, non enim vbique bona est mansuetudo tantum vbique valet rationabilis increpatio. Rudes nanque discipuli putabant ipsum de materiali pane loqui,nec in memoria tenebãt quot nuper bis erat exhibitum. Hinc modicæ fidei ipsos appellat,quòd non totam fidutiam in ipsum collocarent soliciti de panibus. Quo altiùs infigeret animis, ad cogitationes respondet vt deus cui notæ sunt. Hiere.

17. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile. quis cognoſcet illud? Ego dominus ſcrutans renes & cor. 1. Re. 16. Homo videt ea quæ patent, deus autem intuetur cor. Qui fit, ait, vt toties, tot modis edocti, nondũ intelligatis iſtam de victu ſolicitudinem eſſe ſuperuacaneam? quodque monui de fermento phariſæorũ & Herodis, non pertinere ad panes, ſed ad doctrinam illorum vitandam, ne & vos ſeducamini quemadmodum illi ſeducunt multos. Hieronymus: Qui cauet à fermento phariſæorum & Saducæorum, hic legis ac litterę præcepta non ſeruat, traditiones hominum negligit, vt faciat mandatum dei. Fermentum etiam, hæreticorum dogmata ſunt, à quibus cauendũ. panis, eſt doctrina Chriſti puriſſima, corroborans & viuificans ſpiritualem hominis partem, quam falſis dogmatibus mali fermentant. 1. Cor. 5. Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Habet hanc vim fermentum, vt ſi farinæ mixtum fuerit, quod paruum fuit, creſcat in maius, & ad ſaporem ſuum vniuerſam conſperſionem trahat. Sic doctrina hæreticorum ſi modicã ſcintillam in tuum pectus iecerit, in breui ingens flamma ſuccreſcet, & totam hominis poſſeſſionem ad ſe trahet. Nam ſermo eorum vt cancer ſerpit, 2. Timot. 2. Hinc ait: Videte hoc diligenter, & prudenter diſcernite, & cauete ab illorum doctrina. 2. Timoth. 2. Prophana & vaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem. 1. Corint. decimoquinto: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. 2. Timoth. 3. Mali homines proficient in peius, errantes & in errorem ducentes. Ideo admonet Titum 3 Hęreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit propria iudicio condemnatus. Videant ergo qui ſe talibus iungunt, & eorum ſcripta pluris faciunt. Qui enim tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicat ſuperbo, induet ſuperbiam, Ecci. decimotertio. Qui enim malitia inueteratus eſt, & nihil ſpirituale poteſt dicere, quod auditoris faucibus ſit dulce, ille fermentum habet, ac morda-

Fermentũ myſtice quid. 3

cem veteris malitiæ doctrinam, quæ illi obedientem ad pœnitudinem tãdem ducat. Hinc 2. Iohãnis primo. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue, communicat operibus eius malignis. Ecce prędixi vobis, vt in die domini non confundamini. Ab horum doctrina summopere cauendum est, ne & ipsi inficiamur, & alios post inficiamus nostro contagio: sed amplectamur panem euangelico fermento affectum, vt hunc syncerum & alijs distribuamus. Hac igitur obiurgatiuncula discipuli facti attentiores, intellexerunt quòd Iesus sensisset diligenter cauendum à doctrina pharisæorum, quę nihil habebat syncerum, sed ambitione, auaritia, liuore, cæterisque vitijs esset corrupta, quum euangelica doctrina nihil huiusmodi sapiat.

De cęco sanato, Marc. viii.

ARTICVLVS LXVI.

Marci. 8. N

ET veniũt Bethsaida, & adducunt ei cęcum, & rogabant eum vt illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum. & expuens in oculos eius, impositis manibus suis, interrogauit eum si quid videret. Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cœpit videre: & restitutus est ita, vt clare videret omnia. & misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, & in vicum introiens, nemini dixeris.

Nihil rogabat cæcus, sed alienis pręcibus commendatur domino. Iesus autem qui nutu poterat sanare

quemlibet cęcum, vt claret Matth. nono. & 20. non statim restituit hominē, vt discipulis suis formam exhiberet, quantopere laborandum sit, priusquam ad veri cognitionem queant adduci qui errore iam inueterauerunt. Eduxit extra vicum: pessimum enim exemplar proponit, qui sequitur multitudinem. Cupiens ergo diuinitus illustrari, necesse habet pristinos actus relinquere. Primum ergo educendus est extra hominum frequentiam: tuto iam ambulat qui talem habet ductorem. Hieremi. decimoseptimo. Non sum turbatus te pastorem sequens. Iohannis octauo. Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Qui nondum receperunt lucem euangelicam, quicquid vident in hoc mundo, maius esse videtur quàm est re ipsa. Beatus vero qui à Christo illustratus oculos cordis, clare videt omnia: huic minima videntur, quæ mundo videntur esse maxima: huic fœda videntur, quæ mundo videntur esse pulcherrima: huic maxima videntur, quę mundo videntur nihili. Quia autem cęcus perfectam non habuit fidem, idcirco non statim ipsum respicere fecit, sed sensim, vtpote integra carentem fide. Iuxta fidei enim magnitudinem & sanitas datur. Vnde Matth. nono. duobus cæcis ait: Iuxta fidem vestram fiat vobis. Quoties autem dominus iubet sileri quod factum est, docet nos non esse quęrendam apud homines gloriam, si quid recte gesserimus in euangelica functione. Porro si quādo iubet prędicari, (vt Mar. 5. cum sanato à legione, & sequi volenti, respondit: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui) docet eum qui sanatus est à peccatis, & suam turpitudinem agnoscere, & dei bonitatem efferre, cui soli debet quòd mutatus est. Nam vbi domum venerit, res ipsa loquetur apud eos qui cæcum nouerant.

De interrogatione Christi de filio hominis, Matthęi.xvi. Mar.viij. Lucæ nono.

ARTICVLVS LXVII

Matth.16. O V Enit autem Iesus in partes Cęsareę Philippi, & interrogauit discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alii Iohannem Baptistam, alii autem Heliam, alii vero Hieremiam, aut vnum ex prophetis. Dixit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius dei viui.

Ostendit dominus, non industria humana, sed illustratione diuina, ad diuinorum pertingi posse cognitionem. Quum ergo venisset in partes Cæsareę, quam Philippus in honorem Cæsaris sic appellauit, vbi Iordanis ad radices oritur Libani, & habet duos fontes, vnum nomine Ior, & alterum Dan, quę simul iuncta, Iordanis nomen efficiunt, vt dicit Hiero. de fundamento fidei collocutionem fecit. Sic & nos quo iter alleuiemus, quæ salutis sunt conferamus: siquidem ipse aderit comes, vt claret Lucę. 24. Hinc Matt. 18. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Quoniam dominus sic temperauit omnia dicta factaque, vt nunc promeret indicia diuinę virtutis, nunc ostenderet veritatem humanæ naturę, variabant de illo hominum opiniones. Quoniam autem oportebat apud eos, per quos statuerat mundum innouare, concordem & consentientem de illo esse professionem, inter eundum interrogabat discipulos, quid de ipso vulgus hominum sentiret. Iam enim tot editis miraculis, oportebat & populum mirificam quandam de Christo concepisse opi-

nionem. Diſcipuli enim accepta à domino poteſtate eij ciendi malignos ſpiritus, & gratia ſanitatum & euangelicæ prædicationis, Matth.10. Lucę.9. & 10. ad varia loca profecti, varios de domino audierant rumores, & varias opiniones, & omnes quidem falſas. Nec ignorabat Ieſus quid de ipſo ſentiret vulgus, ſed nobis declarare voluit, quę ſit euangelica fides quę ſeruat credentes. Non autem dixit, Quem dicunt ſcribæ & phariſæi, ſed homines ſimplices, ſpiritum malitię non habentes, ſcilicet vulgares, qui ſimpliciter quod opinantur, proferunt. Nam phariſęi ipſum dixerunt voracem, potatorem vini, ſocium publicanorum, Mat.11. & Lu.7. filium fabri, Mar.6. dæmonium habentem, Samaritanum, Iohannis octauo, & Iohan. ſeductorem turbę, Iohan.7. Lu.11. Vę vobis legiſperitis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ. ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis. Negabant enim coram populo, in Chriſto ſcripturas cõpleri, & per conſequens nec Meſſiam. Hieronymus: Qui de filio hominis loquuntur, homines ſunt: qui vero diuinitatem illius intelligunt, non homines, ſed dij appellantur, quibus deus per ſpiritum ſuum reuelat. 1. Corin.2. Nobis autem reuelauit per ſpiritum ſuum. Pręponendus eſt articulus maſculinus, quia de ſingulari intelligitur filio, ſingularis hominis Adæ: Quem dicunt homines eſſe illum filium illius hominis? Vnde Iohannis 12. quum diceret, Ego autem ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, reſpondit turba: Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in ęternum. Et quo modo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis? Diſcipuli ſimpliciter reſponderunt, prout audierant. Nam Marci ſexto dicitur: Audiuit Herodes rex (manifeſtum enim factum eſt nomen eius) & dicebat: Quia Iohannes Baptiſta ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in illo. Alij autem dicebant, quia Helias eſt, de quo Mala. quarto. Ecce ego mittam vobis Heliam, antequam veniet dies domini magnus & horribilis. Alij vero dicebant, quia propheta eſt, quaſi vnus ex prophetis. Hęc ſentiebant homines,

qui tum manificētissime sentiebant de Iesu. Nihil enim supra hominem de eo sentire poterant: magnum hominem suspicabantur. messiam, filium dei, seruatorem orbis, nondum credebant. Tum Iesus: Populus suo more vacillat, nec sibi constat. Vos autem qui me propius ac domestice nostis, qui perpetui testes fuistis omnium quæ gessi, quęque docui, quem me esse dicitis? Hic Simon Petrus, vt erat amantissimus Iesu, tanquam futurus ordinis apostolici princeps, omnium nomine respondit: Tu es ille Christus, filius dei viui. non suspicionem proferens, sed certa & indubitata sententia profitens illum esse Messiam à prophetis promissum, singulari quodam modo filium dei. Ipse enim, Christus dei proprie. Multi enim vncti fuerunt. Iohannis primo. Dixit Andreas Petro: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum, Christus. Sic Philippus Iohan. 1. Quem scripsit Moses in lege, & prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth. Vno ergo verbo omnia complexus est, naturam & nomen exprimens, verum deum & verum hominem confitetur. Roma. 1. Qui prædestinatus est filius dei in virtute. Matt. 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Filium dei viui appellat, ad distinctionem idolorum & dęmonum, quos erronea gentilitas sibimet ad colendum vel ex mortuis hominibus instituit, vel ex rebus insensibilibus, quos adoraret, creauit, de quibus Psalm. 113. Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. & Psalm. 95. Omnes dij gentium dęmonia. Vere clara, sed necessaria fidei professio. Iohan. 20. Hęc scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Christus ille filius dei, & vt credentes, vitā habeatis in nomine eius.

Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cęlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portę inferi non

prævalebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis,

Debitam fidem digna mercede remunerauit. Istam vocem, inquit, non tibi suppeditauit affectus humanus, sed pater cælestis afflatu secreto suggessit animo. Ipsius enim est reuelare filium. Matthęi vndecimo. Nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et ego affirmo te esse Petrum, hoc est, solidum lapidem, non huc aut illuc vacillantem varijs opinionibus vulgi: & huic saxo tuæ professionis, superstruam ecclesiam meam. Vnde non dixit, tu vocaberis Petrus, quia hoc nomen ei antea impo suerat. Iohannis primo. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Mar. 3. Et imposuit Simoni nomē Petrus. Hieron. Sicut ipse lumen, apostolis donauit vt lumen mundi appellarentur, cæteraque ex domino sortiti sunt nomina, ita & Simoni qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. ac secundum metaphoram petræ, recte dicitur ei, ędificabo ecclesiam meā super te. Ecclesia, domus dei dicitur. 1. Timot. tertio. Obserua quod ait, ego ædificabo. Quid ergo ait Apostolus. 1. Corin. tertio. Vt sapiens architectus fundamentū posui, alius autem superædificat: Vnusquisque autem videat quomodo superędificet: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positū est, quod est Christus Iesus? Sed pręmisit: Dei enim sumus adiutores. Non ergo ipsi ędificarunt, sed deus per eos. Hinc Apocal. vigesimoprimo dicitur, quod murus ciuitatis nouæ Hierusalem, habuit fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum & agni. Ipsi enim primi adhęrentes fundamento primario, duodecim articulos fidei quasi duodecim fundamenta, superposuerunt fundamento prophetarum & Apo-

ſtolorum Chriſto. Imo ipſis articulis ipſum fundamentum collocarunt. Sumus autem nos huius ſtructuræ lapides viui. Ephe. ſecundo. Non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici dei, ſuperædificati ſupra fundamentum apoſtolorum & prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. In quo omnis ędificatio creſcit in templum ſanctum in domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum dei in ſpiritu ſancto. 1. Pe. ſecundo. Ad quem accedentes lapidem viuam, ab hominibus quidem reprobatum, à deo vero electum & honorificatum, & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domos ſpiritales. Obſerua quod dicit in paſſiuo, ſuperędificamini: quia neque qui plãtat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. 1. Corint. tertio. Dei enim adiutores ſumus, non prĩcipales operatores. Dei agricultura eſtis, nõ noſtra, dei ędificatio eſtis. Ideo quicquid in vobis agimus, non nobis, ſed deo tribuendum. Multis machinis impetet vos ſatanas, ſed meo pręſidio ſtabit ędificium meum inexpugnabile. tantum maneat iſta ſolida profeſſio. Luc. 22. Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ſed ego rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua. Et tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Hieronymus: Ego portas inferi reor vitia atque peccata, vel certe hęreticorum dogmata, per quæ illecti homines ducuntur ad tartarum. Sed harum nulla eccleſię quę ſupra petram fundata eſt, præualet. qui enim fidẽ Chriſti intimo cordis amore perceperit, hoc eſt, fidem per dilectionem operantem, Galat. quinto. omne quicquid foris periculi tentantis ingruerit, facilime contemnit. At quicunque credentium fidem, vel opere vel negatione deprauatus, perdiderit. Tit. 1. Confitentur ſe noſſe deum, factis autem negant. non hic ſupra petram domino cooperante domum ſuæ profeſſionis ædificaſſe, ſed iuxta alterius loci parabolam, ſuper pendulam arenam ſine fundamento poſuiſſe credendus eſt, hoc eſt, non ſimplici intentione ac vera Chriſtum ſequutum. Matth. 7. Omnis qui audit verba mea hęc, & non facit ea, ſimilis

erit viro ſtulto, qui ædificat domum ſuam ſupra arenã, & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Hinc ergo eccleſiæ firmitas, quia ipſe ędificat, gubernat & conſeruat per ſpiritum ſuum. Ioh. 14. Non relinquam vos orphanos, vado & venio ad vos. Sed quam diu erit nobiſcum? Matthæi. 28. Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Ioh. 14. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in ęternum, ſpiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non ſcit eum, neque videt eum. Non ergo poteſt errore ſubijci eccleſia, tametſi qui videbantur de eccleſia, ſed ſecundum veritatem non fuerunt, excidant. Hi enim ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes, Iudę 1. Hinc Apocal. tertio. Tene quod habes, vt nemo accipiat cororam tuam. & ſecundo. Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Trahit enim rete euangelicum ad finem vſque piſces & bonos & malos, in tanto numero, vt & rumpatur Lucæ. 5. malorum ſectis, non tamen boni piſces elabuntur, ſed quidam mali, aliam ſibi eccleſiam ſtatuentes. Pſalm. 26. Odiui eccleſiam malignantium, & cum impijs non ſedebo. Quid ergo? Lauabo inter innocentes manus meas. 2. Petr. 2. Fuerunt vero & pſeudoprophetę in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis. Sed inſipientia eorum manifeſta erit, 2. Timot. 3. Atque huius regni cæleſtis tibi claues ſum traditurus. 3
Conuenit enim, vt ille primus ſit autoritate, qui primus eſt fidei profeſſione & charitate. Chryſoſtomus: Audiſtis quo pacto ipſe etiam ad altiorem de ſe opinionem Petrum adducit, & ſeipſum his duabus pollicitationibus reuelando filium dei oſtendit: Nam deus ſolus peccatorum concedere poteſt remiſſionem. Eſa. 43 Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor, & vt futura eccleſia tot tantiſque fluctibus impetu irruentibus immobilis maneat, cuius paſto & car

put piscator homo atque ignobilis, terram reluctantẽ, adamantis natura, firmitate superet. Hæc inquam omnia quæ solius dei sunt, pollicetur se daturum. Apoc.3. Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem dabit, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Tanquã deus ergo dicit magna potestate, Dabo tibi. Sicut enim pater tibi dedit reuelationem, sic ego claues. Claues intelligas quę ligant & soluunt, hoc est, delictorum vel indulgentias vel pœnas. Sunt enim, discernendi scientia, & potẽtia qua dignos recipere in regnum, indignosque à regno secludere possit. Dedit & omnibus apostolis potestatem remittendi peccata & retinendi. Ioh.20. Accipite spiritumsanctum. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. Datur & nunc episcopis & sacerdotibus, vt agnitis peccantium causis, quoscunque humiles & vere pœnitentes aspexerint, hos iam timore mortis æternæ absoluant: quos vero in peccatis quæ egerint, persistere cognouerint, illos perennibus supplicijs obligandos insinuent. Vnde dominus de correpto semel, & iterum, & tertio, sed non pœnitẽte, fratre (Nam de ijs qui intus sunt, iudicat ecclesia: eos autem qui foris sunt, deus iudicabit, 1. Cor.5. Imo qui non credit, iam iudicatus est, Ioh.3.) pręcepit dicens: Mat.18. Si ecclesiã non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et ne leue quisq̃ putaret, ecclesiæ iudicio condẽnari, mox terribiliter adiũxit: Amẽ dico vobis, quæcũque ligaueritis super terrã, erũt ligata & in cęlo: & quæcũque solueritis super terrã, erũt soluta & in cęlo. Summè ergo cauendum, ne per incredulitatẽ (non enim potest nõ esse verum quod veritas dixit, etiam quo ad istã promissionẽ) aut inobedientiam indignos nos reddamus quibus aperiatur. Et q̃ maxime cauẽdum ab ijs, qui sibi & alijs falsa doctrina regni claudũt aditum, quemadmodum pharisæi, qui turbis Christum suspicientibus, dixerunt nequaquam Christum esse, sed peccatorem dæmonium habentem. Imo confitentes ipsum, extra synagogam faciebant Iohã. 9. Inuidia enim excæcati, duces cæcorum se præsumebant, Mat.15.

Tunc pręcepit discipulis, vt nemini dicerent quia ipse esset Christus. Exinde cœpit Iesus ostēdere discipulis suis, quia oportet eum ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare eum, dicens: Absit à te domine, non erit tibi hoc. Qui conuersus, dixit Petro: Vade post me, satana. scandalum es mihi. quia non sapis ea quæ dei sunt, sed quę hominum.

Interminatus est illis, ne quod afflatu patris acceperant, palam facerent ante tempus. Prius enim peragendum erat sacrificium crucis, & declarandæ naturæ humanę veritas: deinde per resurrectionem & spiritum sanctū declarāda diuinitas. Hieronymus: Tunc me prædicate, cum ista passus fuero: quia non prodest Christum publice prædicare, & in vulgo publicare maiestatem, quem post paululum visuri sunt crucifixum. Marci. 8. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus & à summis sacerdotibus, & scribis, & occidi, & post tres dies resurgere. & palam verbum loquebatur. Hieronymus: Et nunc Iesus multa patitur ab his, qui rursum sibi crucifigunt. Heb. 6. Rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei, & ostentui habentes. Et cum seniores patenter in ecclesia, & principes sacerdotum, simplicem sequentes literam, occidunt filium dei, qui totus sentitur in spiritu. Post tristia subdit & lęta, nempe quod tertia dei resurgat. Non est ergo quo despondeant animū. nā etsi vt maleficus moriatur, tamen vt gloriosus resurget. Psal. 68. Quę nō rapui, exoluebā. Non tulerunt illorum aures mentionem mortis, tāetsi spes resurrectionis debebat eos solari. Magno enim affectu diligebant Iesum, sed humano. nondum enim acceperant spiritum cęlestē, qui perficeret in eis quod erat imperfectum. Petrus itaque quē pręcipu' qui

dam amor erga preceptorem suum semper fecit cæteris audaciorem, abducit eum à reliquis Apostolis, quasi familiarius aliquid dicturus. Hieron. Separatim assumit, ne præsentibus cæteris condiscipulis, videatur arguere magistrum. Cœpit autem increpare amantis affectu & optantis. Propicius, inquit, esto tibi. Hęc vero improbitas Petri, tametsi ex ingenti quodam erga Iesum amore proficiscebatur, tamen & palam & acriter à domino redarguitur, vt nos disceremus, in omnibus sequi diuinam voluntatem, neque nostro iudicio pręire decretis dei. Marci octauo. Qui conuersus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro. Nam per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis, Eccēs. 7. Desine aduersari voluntati patris mei. tuum est sequi me, non præire. Sensum tuum relinque, & me sequere, voluntatem tuam ordinationi diuinæ subde. Scandalum mihi es, consulens malum, ne patri obediens hominum perficiam salutem. Satana, Syris sonat aduersarium. Ipse autem nedum Christo, sed & omnium saluti aduersabatur, etsi inscius, humana, non diuina, sapiens. Animalis autem homo non percipit ea quę sunt spiritus dei, 1. Corint. secundo. Gregorius: Reijciamus à nobis, qui boni conceptum in nobis extinguere moliuntur.

De cruce baiulanda, Mat. xvi. Mar. viii. Luc. ix.

ARTICVLVS LXVIII.

Matth. 16. Q

TVnc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur,

animę vero suę detrimentum patiatur? Aut quã dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

Ostendit quemadmodum omnibus abnegatis, & quo fructu, ipse sit sequendus. His enim dictis, vbi retrudisset intempestiuam Petri improbitatem, conuersus ad omnes discipulos, cœpit pluribus verbis explanare quod dixit Petro, Vade post me. Tu quidem me prohibes, ego autem dico tibi, non solum non damnosum esse me pati, sed neque tu saluari poteris, & quisquis alius sine passione. Multi me sequuntur pedibus magis quàm imitatione, nec omnes eadem adducit causa. Alios allicit miraculorum nouitas, alios amor sanitatis, alios doctrinę fames. Sed quisquis vult particeps esse regni cælorum, Iohan. 12. Vbi ego sum, illic & minister meus erit. sequatur mea vestigia: & sicut videt me contemptis omnibus huius mundi bonis, etiam vitam meam vltro impendere saluti hominum, & gloriæ patris, ita ille affectus omnes hnmanos abdicet oportet, paratus ad omne genus mortis euangelij causa. Si quis vult, dicit, vt ostendat liberum arbitrium, & nõ coactam virtutem. & ergo qui non vult, non est me dignus. Ponit autẽ duas partes iustitiæ, scilicet declinare à malo. Abneget, inquit, Basi. Abnegatio sui ipsius, est totalis præteritorũ obliuio, & recessus a proprijs voluntatibus. Est autem triplex. Rerum temporalium. Lucę. 14. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Propinquorũ, Mat. 14. Qui amat patrẽ aut matrem plusquam me, nõ est me dignus. Sui ipsius, de qua hic. Qui deponit veterem hominem cũ actibus suis, & induit nouum. Col. 3. Ephe. 4. il-

Liberi arbitrij ostẽsio.

Abnegatio quotuplex.

le abnegat semetipsum Galat. 2. Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Christus, tollitque crucem suam, & mundo crucifigitur, cui autem mundus crucifixus est, sequitur Christum. Ecce alterum, facere bonum. Lucę nono. Tollat crucem suam quotidie. Habens animũ semper paratum ad omnia, quoties ingruerit procella: quanquam nec in tranquillis rebus sua cuiquam defutura est crux, nisi facile est omnibus naturæ affectibus, omnibus huius mundi voluptatibus renunciare. Gregorius: Duobus modis crux tollitur: cum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. 2. Cor. 11. Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? quis scãdalizatur, & ego non vror? 1. Cor. 12. Si quid patitur vnum mẽbrum, cõpatiuntur omnia mẽbra. Corporalis, duobus modis tollitur: quum vel sua pte sponte assumitur, vel cum ab alijs imponitur in afflictionibus. Psal. 42. Quoniam propter te mortificamur tota die. 2. Cor. 4. Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circunferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. 2. Timo. 2. Fidelis sermo: si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus. 2. Cor. 1. Quoniam sicut abũdant passiones Christi in nobis, sic & per Christũ abundat cõsolatio nostra. Patienter ergo crux tribulatiõis, siue à deo, siue à malis hominibus imposita, toleranda. Omnes enim qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. 2. Timo. 3. Fidelis enim deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, ait Apostolus 1. Corinth. decimo. sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Hinc 1. Pet. 4. Communicantes Christi passionibus gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Romano. octauo. Existimo enim quòd non sint condignę passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Portant enim mali & nunc crucem, velint nolint, non suam, quia dominum non sequuntur. Sapien. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorauimus. Qui au-

tem dominum sequitur, huic mundus crucifixus est, & ipse mundo, Galat. 6. Imò qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum concupiscentijs & vitijs. Posteaquam ostendit modum sequendi, consequenter declarat fructum, nempe animæ salutẽ. Mat. octauo. Qui autem perdiderit animam suam propter me & euangelium, saluam faciet eam. Non pudeat discipulum sequi praeceptorem. non pudeat seruum sequi dominum suum. Nec alia via quisquam velit ad gloriam peruenire, quâm qua me videt pertendere. Per fidem euangelicam confertur omnibus vita ęterna. Proinde qui plurisfacit hanc vitam, quàm euangelicam gratiam, etiam si videtur ad tempus lucrifacere vitam, tamen reuera perdit eam. Nullus enim hic vitam suam vltra præscriptum diem valet prorogare, tametsi interim nec vere viuit, nisi qui pie viuit. Nam vidua in delicijs viuens, mortua est viuens, 1. Timoth. quinto. & post hãc vitam pœna adijcitur æterna. Viuens ergo iuxta mundum, & resiliens ab euangelico negocio, vt seruet vitam corporis, is perdet animę suę vitam, quæ vere vita est. Homine pereunte, pereunt & illa quæ parauerat. Totus autem perijt, qui perdidit vitam æternam. Quisquis autem mea causa vitę iacturam fecerit, is vitam suam collocauit in tuto. 2. Mach. septimo. E cælo ista possideo, sed propter dei leges nunc hęc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Sic & Apostolus Actuum vigesimoprimo. Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu. Hinc Iohannis. 12. Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam ęternam custodit eam. Nemo vero tam stultus est, vt vitæ corporalis huius ac breuis iactura, velit vniuersum hunc mundum lucrifacere. Nihil igitur tam charum cuiquam esse debet, cuius lucrum animæ suæ dispendio velit commutare. Lucæ nono. Quid enim proderit homini si lucretur mundum totum, se autem perdat, & detrimentum sui faciat? Quæ enim vtilitas, si corpus bene habeat in diuitijs, delicijs & honoribus, & anima male afficiatur?

Neque enim in futuro seculo poterit quis dare cōmutationem pro anima sua. Hic quidē potest dare lachrymas & eleemosynam, ac ieiunare, illic autem non. Psal. 48. Non dabit deo placationem suam. Pro. 11. Mortuo homine impio, nulla erit vltra spes, & expectatio soli citorum peribit. Iudex enim nos tunc excipiet dona respuens. nam iuxta opera sua iustificabit vnumquenque 2. Par. 19. Non est apud dominum deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum. Hieron. Petrus ad prædicationem dominicę mortis scandalizatus, sententia domini fuerat increpatus: prouocati discipuli, vt abnegarent se, & tollerent crucem suam, & morientium animo sequerentur magistrum. Grandis terror audientium, & qui posset, princi pe apostolòrum perterrito, etiam alijs mecum inijcere.
3 Idcirco tristibus lęta succedunt. Times mortem? audi gloriam triumphantis. Vereris crucem? ausculta angelorum ministeria. Orig. Nunc quidem filius hominis venit, sed non in gloria patris. Videmus enim eum, & nō erat ei decor neque species. Esa. 53. sed species inhonorata & contemptibilis præ filijs hominum, prius facta est similis & conformis corpori humilitatis nostræ, quando semetipsum exinaniuit, Phil. 2. vt restituat eū in forma dei. Veniet enim in maiestate & potestate quam habet à patre. Matt. 25. Cū venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cū eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eū omnes gētes. Ad quid? 2. Cor. 5. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Ibi enim non personæ, sed òpera considerantur. Non est ergo animus deijciendus, quòd ob euangelium mala sint toleranda & tristia. Habitura sunt hæc breui finem, & ignominiam temporariam sequetur gloria æterna. Siquidem qui hic contemptis, iniuste est iudicatus & ignominiosa morte condemnatus, iudicem iustum tùnc aget omnium tam viuorum quàm mortuorum, redditurus cuique pro factis suis. Nam &

in cogitationibus impij erit interrogatio, & sermonum illius auditio ad deum perueniet, Sap. 1. & Matt. 12. De omni verbo ocioso quod loquuti fuerint homines, reddent rationē de eo in die iudicij. Sic & de omissione præceptorum. Arbor enim non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Mat. 3. Sic inutilis seruus in tenebras eijcietur exteriores. Matth. 25. Iob. 34. Absit à deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis. Dixerat filium hominis venturum in gloria sua, ne igitur incredulus sis dicit, quia quidam astantes sunt, qui iuxta quod corpôre possunt, videbunt gloriam secundi aduentus, hoc est, statum futurum, in quo venturus esse ipse, & iusti fulgebūt, quod factum fuit in transfiguratione. Certe & videbunt ante mortem regnum dei promere virtutem suam, iamque paulatim vincere potentiam huius mundi vniuersam. Dicuntur autem sancti gustare mortem, quia cito transit, & quasi vitæ ęternæ ingressum eam suscipiunt. Marc. 8. Qui enim me confessus fuerit & verba mea, in hac generatione adultera & peccatrice, & filius hominis confitebitur eum cum venerit in gloria patris sui cum angelis suis. Luc. nono. Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua & patris, & sanctorum angelorum. Dico autem vobis, vere sunt hic aliqui stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum dei. Nō sufficit mentalis fides, sed requiritur etiam oris confessio. Romano. decimo. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Si enim per omissionem confessionis fidei honor deo debitus subtraheretur, & fides proximorum periclitaretur, sic confessio necessaria est: si vero maior inde oriretur seditio, & fidei derisio, & nulla vtilitas, tunc sanctum canibus non dandum, Matth. 7. Qui ergo turpe existimat vt Christianus vocetur à me, offensus ignominia crucis, aut timore percitus, nec me filium dei confiteri audet, meáque verba obseruare confunditur, hunc erubescet

confiteri filius hominis, quòd ad se pertineat aut numẽrum electorum. Mat. 7. Amen dico vobis, nescio vos, cum deposita mortalitate & infirmitate carnis, denuo veniet, proferens vniuerso mundo maiestatem suam, patris, & sanctorum angelorum. Marc. 16. Et dominus quidam Iesus, postquam loquutus est eis, assumptus est in cæcum, sedetque à dextris dei. Heb. 1. Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.

De trãsfiguratione, Mat. xvii. Mar. ix. Luc. ix.

ARTICVLVS LXIX.

Matt. 17. B. ET post dies sex assumpsit Iesus petrum, Iacobum & Iohannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moses & Helias loquentes cum Iesu.

Miris ac varijs modis saluator ad superna adipiscẽda mentes allicit fidelium. Hieronymus: Quod Luc. 9. dicit, Factum est autem post hæc verba fere dies octo, & assumpsit Petrum & Iacobum & Iohannem, & ascendit in montem vt oraret, & Matt. & Mar. post sex dies, sic accipiendum est, quod isti inter medios ponunt, Lucas vero primum & vltimum connumerat. Ne ergo addubitarent discipuli quin olim præstiturus esset, quæ de maiestate secundi aduentus promiserat, voluit illis ante mortem etiam gustum quendam futuræ maiestatis exhibere, quatenus natura mortalis capere posset. Hieronymus: Ne timerent opprobria crucis, qui viderant oculis suis gloriam futuræ resurrectionis. Procul autem oportet abesse ab humilium rerũ solicitudine, quos Iesus tali dignatur spectaculo. Dignatur enim & hodie quibusdam selectis, subuectis in montem puræ

contemplationis,aliquem ęternę felicitatis gustum prę bere secretis afflatibus.Psal.54.Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine.Thre.3.Sedebit solitarius & tacebit,& leuabit se super se.Sed quoniam omne meritum consistit,in credendo verum, in declinando malum,& in operando bonum,adsint comites, Petrus qui à fidei firmitate veritatéque laudem commeruit, vt sis firmus in fidei veritate & vnitate, contra omnes hæreseos & diaboli insultus.1. Pet.5. Cui resistite fortes in fide.1.Iohannis.5.Hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra.Iacobus supplantans,ne vitijs consentias. Romano.sexto. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore,vt obediatis concupiscentijs eius. Genes.quarto.Sub te enim erit appetitus tuus,& tu dominaberis illius.Adsit & Iohannes,hoc est,gratia diuina, cui acceptam ferre debemus & fidem nostram, & victoriam.1.Corinh.15.Gratia dei sum id quod sum. Plus omnibus laboraui,non ego,sed gratia dei mecum. Hæc virtuosa transformatio animę ad imaginem Christi.1. Cointh.15.Sicut portauimus imaginem terreni,portemus & imaginem cælestis.Hæc perducit ad gloriosam, qua omni corruptione deposita,ad æternam transformamur gloriam,cuius Christi exemplar fuit.Anima enim ipsius ab instanti conceptionis diuinitati vnita, aperte deum videbat,& eo fruebatur,non tamen gloria animæ in corpus redundabat, vt esset passibile & mortale ad perficiendam nostram redemptionem. Nunc vero in corpus redundare fecit,quo suos ad crucem animaret,per quam ad gloriam peruenitur. Vbi ventum est in montem,vacatum est primum precationi.Hæc potissimum oculos cordis præparat tali spectaculo.Luc.9.Et facta est dum oraret species vultus eius altera,& vestitus eius albus & refulgens.Mar. nono.Et vestimenta eius facta sunt splendentia,& candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.Hieronymus: Non pristinam formam & speciem perdidit corporis,sed in multo excellentiorem transfigurans, in eam videlicet quam erat post

resurrectionem habiturus, & in qua venturus est ad iudicium, & quam post iudicium dabit electis suis. Fulgidior apparebat, deitate paruos quosdam radios suos declarante, & hos sicut videre poterant, propterea & regnum dei superius dixit transfigurationem, eo quod ineffabilis eius potestas ibi refulserit. Lucę nono. Et ecce duo viri loquebantur cum illo: erant autem Moses & Helias visi in maiestate, & dicebant excessum eius quē completurus erat in Hierusalem. Hoc se dominum mortuorum ostendit & viuentium, Mose è mortuis, Helia è viuis adducto, vt his autoribus, quos plurimi faciebāt omnes Iudęi, confirmarentur apostoli, neque suspicarētur eum legem velle abolere, quum astaret Moses: neque prophetas, quum adesset Helias: nec mortem vt ignominiosam abominarentur, quam tanti viri vt gloriosam prædicabant. Hieronymus: Lex ostenditur & prophetę, qui & passionem domini & resurrectionem crebris vocibus prædicarunt. Plenitudo enim legis Christus, Rom. 10. quę per Mosen data est. Iohannis primo. Impleta fuere & prophetarum oracula. in medio Christus, ipsa implens, & legem consummans. Matthæi quinto. Non veni soluere legem, sed adimplere. & Luc. 24. Necesse est impleri omnia quę scripta sunt in lege Mosi, & prophetis, & psalmis, de me.

Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse. si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Mosi vnum, & Helię vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de nube, dicens:
2 Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Iesum. Et descenden-

tibus illis de monte, præcepit Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

Lucæ.9. Petrus vero & qui cum illo erant, grauati erant somno: & vigilantes, viderunt maiestatem eius & duos viros qui stabant cum illo. Et factum est dum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum. Expauefactis & attonitis tam increduli spectaculo discipulis, Petrus nondum sui satis compos, sed totus raptus voluptate ac maiestate spectaculi, quæ procul abesse videbatur à mentione mortis, ait: Domine, non est hinc vsquam abeundũ, Valeat Hierosolyma quę tibi mortem minatur Origenes: Hæc vox ex carnale prodijt affectu, quo & illud, Absit à te domine, Mat.16. Remigius: Visa domini maiestate & duorum seruorum, Petrus adeo delectatus est, vt cuncta temporalia obliuioni traderet, & ibi cum domino in perpetuum permanere exoptaret. Si autem tũc Petrus sic fuit accensus, quanta erit dulcedo & suauitas, videre ipsum regem in decore suo? Esa.33. Regem in decore suo videbunt. & angelorum & omnium sanctorũ choris interesse, Psalm.30. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te? Rabanus: Quo amplius quis degustat dulcedinem vitæ cęlestis, eo amplius cętera fastidit in imis. Psal.72. Quid enim mihi est in cęlo? & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea deus in ęternum. Mar.9. Non enim sciebat quid diceret, erant enim timore exterriti. Vnde hæc vox partim ex timore mortis, quem penitus imbiberat, partim ex delectatione spectaculi, quæ illum velut ebrium reddiderat, profecta est. Et tamen reuerenter loquebatur. Si vis, inquit, factus ex præcedenti increpatione cautior. Lucę nono. Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbrauit eos. & timuerunt, intrantibus illis in nubem. Ne enim absorberentur magnitudine splendoris, nubes lucem intolerabilem illis temperabat. Chrysostomus: In nube lucida apparet, & vox auditur: quia non terrere voluit, sed do

aere. Mosi vero in caligine & monte fumigante, vt indicaret tunc tenebras fuisse, nunc lucem gratiæ adesse. Rom. 13. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Ex nube autem venit vox, vt crederent dei esse vocem, qui solitus erat loqui in nube. Exo. 20. 3. Regum. 9. 1. Cor. 10. Patres nostri sub nube fuerunt. Marci nono. Hic est filius meus charissimus, audite illum. Hactenus Iudęi suspexerunt Mosen & Heliam, qui vaticinati sunt de filio meo. Magni fuerunt illi, sed serui mei. Hic est filius meus vnicè dilectus, charus animo meo. Idem testimonium & iisdem verbis prębet, quod & apud Iordanem, in signum quod ipse autor est gratię quæ confertur in baptismo, & gloriæ quæ in resurrectione. Vbique enim regeneramur quasi noui filij patris cælestis: in baptismo per gratiã, in resurrectione per gloriã. Vtrobique ostẽsa est trinitas superbenedicta. Pater in voce, Filius in humanitate. Spiritussanctus in columbæ specie & nube. Quemadmodum enim simplicitatem & innocentiam tribuit columbinam, sic & refrigerat ab igne concupiscentię & omnium tentationum feruore. Sed quid? Ipsum, inquit, audite. Sic & Moses Deuter. 18. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies. Quid ergo adhuc reclamant Iudæi Christo, quum Moses & Helias quibus plurimum tribuunt, Christo præbuerint testimonium? cum patris vox, cuius illi religiosissimi cultores videri volunt, totam autoritatem in filium vnicum transtulerit? Placebat gloria, sed ad eam qui volet peruenire, audiat Iesum ad crucis imitationem vocantem. Deut. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quę pręcepero illi. Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam. Iohannis duodecimo. Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die: quia ego ex meipso locutus non sum, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid lo

quar. Audiendus ergo Christus & in suis. Luc. decimo. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. 2. Corin. 13. An experimentum quęritis eius qui in me loquitur Christus? Hanc vocem diuinę maiestatis plenam, nec humanis ferendam auribus, quum audissent, maiorem in modum extimuerunt. Metuebant enim vitæ suę, scientes dictum Exo. 33. Non videbit me homo, & viuet. Sic Manue pater Sansonis, Iudic. 13. angelo viso ait: Morte moriemur, quia vidimus dominum. Non ceciderunt retro, vt Heli 1. Regum. 4. Cadunt iusti in faciem, per timorem, vt hic. Per humilitatem, Matthęi. 2. Procidentes adorauerũt eum. Per gratiarum actionem, Apocal. 7. Ceciderunt in conspectu throni in facies, & adorauerunt deum. Terretur enim fragilitas humana ad præsentem dei loquelam. Exo. 20. populi conterriti, dixerunt Mosi: loquere tu nobis, non loquatur nobis dominus, ne moriamur. Deute. quinto. Quid est omnis caro vt audiat vocem dei viuentis? At Iesus recepta specie priore, contigit eos manibus, ne suspicarentur esse spectrum, ac voce consueta notaque consolatus est. Hieronymus: Vt tactu timorem fuget, & debilitata membra solidaret: primum timor expellitur, vt postea doctrina tribuatur. Marci nono. Et statim circunspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantum secum. Quo certius esset, voce patris Christum designatum. Priusquã autem redirent ad discipulos, inhibuit id alijs indicari, quo inuidiæ occasionem tolleret ex animis cæterorum, qui hac visione non sunt dignati. Necdum enim perfecti erant, nec ęquo animo ferre potuissent, tres illos cęteris pręferri, quemadmodum & de duobus indignati sunt, Mat. 20. qui concessum regni petebant. Secũdo, quo inanem gloriam in hoc mũdo fugiendam doceret. Gala. quinto. Non efficiamini inanis glorię cupidi, inuicem inuidentes. Tertio, non vult hoc in populis prædicari ante resurrectionem, ne (vt dicit Hieronymus) & incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantam gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faceret. Nam ante id tempus, sermo cariturus erat & fru-

ctu & fide. Marci nono. Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset, cum à mortuis resurrexerit. Lu. 9: Et nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant. Neque enim cuiquam narrauerunt arcanum eius spectaculi, donec resurrexisset à mortuis. Sed adeo habebant cor obuolutum, vt ea vox toties audita, non descenderet in pectus illorum. sed scrupulus quidam ceperat animos illorum, ex eo quod Heliam cõspexerant assistentem Iesu. Hinc inter eundem proponunt illi.

Matth. 17. 5 Et interrogauerunt eum discipuli, dicentes: Quid ergo scribæ dicunt, quod Heliam primum oporteat venire? At ille respondens, ait eis: Helias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis quia Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt quia de Iohanne Baptista dixisset eis.

Decipientes populum scribæ, dicebant Iesum non esse Christum, ex autoritate Mala. 4. quæ dicit Heliam venturum ante aduentum Christi, quoniam Helias non dum venisset: ignorantes, duos aduentus Christi in scriptura designari: in carnem, cuius Iohannes præcursor: & ad iudicium, cuius Helias. Hos perstringit Apostolus Tit. 1. Apparuit gratia dei & saluatoris nostri omnib⁹ hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & iuste & pie viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Mirabantur ergo discipuli, quod Helias qui apparuerat, tam cito abisset, nec plus de Christo testificatus esset, prout pharisæi & scri-

bæ dicebant ipsum oportere primum venire. Marci.9. Qui respondens, ait illis: Helias cum venerit, primo restituet omnia: & quomodo scriptum est in filium hominis, vt multa patiatur, & cõtemnatur. Helias, inquit, iuxta prophetiam præcurret aduentum meum, ac restituet omnia, conuersis ad euangelium Iudaicę gentis reliquijs, ne tota condemnetur natio, & antichristi detecta falsitate. Mala. 4. Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam antequam veniat dies domini magnus & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorũ ad patres, ne forte veniam & percutiam terram anathemate. Quanquam & hunc aduentum meum pręcessit quidam Helias, quem æque atque me contempserunt, & fecerunt in illum non pro meritis suis, sed quicquid ipsis collibitum est. Hieronymus: In Iohannis necem factio pharisæorum consensit: & in occisione domini, Herodes iunxit voluntatem suam, qui illusum atque despectum remisit ad Pilatum, vt crucifigeret. Luc. primo. Gabriel ait Zacharię de Iohanne: Ipse pręibit ante illũ in spiritu & virtute Helię, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare domino plebem perfectam.

De spiritu muto, Mat. xvii. Mar. ix. Luc. ix.

ARTICVLVS LXX.

ET veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & scribas conquirentes cum illis. Et confestim omnis populus videns Iesum, stupefactus est, & expauerunt. & accurrentes, salutauerunt eum, & interrogauit eos: Quid inter vos conquiritis? Et respondens vnus de turba, dixit: Magister Marci. 9.

attuli filium meum ad te, habentem ſpiritum mu tum: qui vbicunque eum apprehenderit, allidit illum: & ſpumat, & ſtridet dentibus, & areſcit. & dixi diſcipulis tuis vt eijcerent illum, & non potuerunt.

Oſtendit veræ fidei virtutem contra omnes maligni impias machinationes. Lucæ nono: Factum eſt autem in ſequenti die, deſcendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa. Admiratus quo abiſſet Ieſus, accurrit populus, & ſalutauit eum. Scribæ nomen Ieſu apud diſcipulos velut inefficax calumniabantur, improperantes quod tentaſſent eijcere dæmonium, & non poſſent: quod dominum non latuit. tamen interrogauit, vt omnibus eſſet notum quid ageretur. Lucę nono. Et ecce vir de turba exclamauit: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum, quia vnicus eſt mihi, & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito clamat, & elidit & diſſipat eum cum ſpuma, & vix diſcedit dilanians eum. Matthæi decimoſeptimo: Acceſſit ad eum homo, genibus prouolutus ante eum, dicens: Domine, miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & male patitur. nam ſępe cadit in ignem, & crebro in aquam. Miſerum ſpectaculum in vnico filio, quem ſic varie malignus moleſtabat, interpolate tamen, ſecundum quod organa magis inueniebat, ſecundum lunæ decurſum, ad hoc apta. Naturales enim paſſiones, cęleſtium ſequuntur influxum, & maximè lunæ, quę multum in corpus propter humiditatem dominatur. Valde autem incredulus fuit vir iſte, vnde & coram omnibus diſcipulos accuſauit. Conati ſunt diſcipuli, inquit, & non potuerunt.

Qui reſpondens eis, dixit: O generatio incredula, quàm diu apud vos ero? Quàm diu vos patiar? Afferte illum ad me. & attulerunt eum. Et cum vidiſſet eum, ſtatim ſpiritus conturbauit illum: & illiſus in terram, volutabatur ſpumās,

& interrogauit patrem eius: Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia. & frequenter eum in ignem & in aquam misit, vt eum perderet. Sed si quid potes, adiuua nos, misertus nostri. Iesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Et continuo exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo domine. adiuua incredulitatem meam. Et cum vidisset Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo: & factus est sicut mortuus, ita vt multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum. & surrexit.

Dominus vt ostenderet fiduciæ imbecillitatem in causa fuisse, quo minus liberatus esset, & omnium incredulitati mederetur, ait: O natio diffidēs, minimeque simplicis animi, nondum efficio hoc vt mihi fidatis? Adeo obstat vobis huius corporis imbecillitas? Vsquequo versabor cum irrisoribus & incredulis? Hieronymus: non tędio superatus, aut quod verba furoris protulerit, sed in similitudinem medici, si ęgro tum videat secundum sua pręcepta se non gerentem, dicat: Quousque perdam artis industriam, me aliud iubente, & te aliud faciente? Chry. Non solum ad discipulos, sed ad vniuersum genus Iudæorū sermo profertur. Iussit ergo adduci, quo miraculum esset omnibus conspicuum magis & insigne, quum ęque absentem sanare potuisset. Cæterum vbi perductus est ad Iesum, magis etiam conturbabatur, exorta lucta inter spiritum resipiscere cupientē, & cu-

piditatem ad solita reuocantem. Mox enim vt viderat Iesum spiritus, sensit inimicam virtutem. Hiero. Quod scit dominus, interrogat, vt confessio pariat salutem, & murmur cordis nostri sermonibus soluatur pijs. Spumat peccator inuidia, stultitia, stridet iracundia, arescit ignauia. Lunaticus est, qui per horarum momenta ad vitia mutatur, nec persistit in incepto. Ecci. 27. Stultus enim vt luna mutatur, sapiens permanet vt sol, sed crescit atque decrescit, & nunc in ignem concupiscentię fertur, nunc in aquas tẽporis & secularium negociorũ procellis vndantem fluuium. Surdum reddit à diuinorũ eloquiorum auditu, dæmonium, & à clamore pauperũ, & mutum, vt neque alios docere valeat quod oportet. Huic nulla spes, nisi adducatur in conspectum Iesu. Videns se expellendum, fecit quod potuit in puerum, domini permissu, quo dæmonis maligna peruersitas in homines turbis claresceret, & sic à peccatis retraherentur. Tum Iesus quo magis etiam illustraret magnitudinem mali, percontatus est patrem. Sed is morbi atrocitatem, non domini potestatem considerans, si quid potes, inquit, adiuua nos. Quo audito, dominus subtaxans imbecillitatem fidei, quasi morbus vllus esset, potentior diuina virtute, ait illi: Noli quęrere quid ego possim efficere, sed vide num tu possis credere, nihil est enim quod non impetret firma fidutia. Hieronymus: Libertatem hic indicat arbitrij. Quę omnia? nisi quę in nomine Iesu, id est, salutis, postulantur? Ad hanc vocem pater fidutia concepta, spéque certiore, profusis lachrymis exclamans, respondit? Credo domine, sed etiam si quid deest fidutię meæ, supple de tua bonitate. Ecce quãtum profecit increpatio pia. Hieronymus: Credulitas nostra, vt rostrata lingua, infirma est, nisi innixa subsistat robore adiutorij dei. Fides cum lachrymis, optata vota capit, vt est illud: Fiat tibi secundum fidem tuam. Dominus confluentem videns turbam, ob morbi magnitudinem & patris clamorem, (Nam eam volebat esse testem miraculi) deprompsit vocem illam omnipotentem, qua, quum vult, mortuos suscitat; & indignatur spiritui, vt

Lunaticus mystice quis.

hominem saluet. Sic enim insectāda sunt vitia, vt hoīs salutē amare videamur. Factus est velut mortuus. adeò tenax erat mali vis. quo magis curantis potentia, & dæmonis affligentis clarebat malitia. At vt ægrè credebat pater, ita ægrè sanatus est filius. Matth. 17. Et increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dęmonium, & curatus est puer ex illa hora. Luc. nono. Increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerum, & reddidit illum patri suo. Reddit sanum, quem adduxerat infirmum incurabilem. Luc. nono. Stupebant autem omnes in magnitudine dei. Quo enim miserabilius fuit spectaculum, hoc magis admirati sunt omnes præsentiam virtutis diuinę.

Et cum introissent in domum, discipuli eius 1
secreto, interrogabant eum. Quare nos non potuimus eijcere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire. nisi in oratione & ieiunio.

Interea mœror quidam occupauit discipulorum animos, metuentes ne qua culpa sua perdidissent potestatem edendi miracula, quum antea gloriati essent, etiam dæmones sibi esse subiectos, Luc. decimo. Apud multitudinem quidem pudore siluerunt. Matt. 17. Dixit illis Iesus: propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis. Hierony. Infidelitas in culpa est. Ergo quoties non accipimus, non præstantis est impossibilitas, sed culpa deprecantis. Granum sinapis quum sit contemptum ac minutum, tamen attritum exerit acrimoniam naturæ suę: & humo conditum, emergit in arborem spatiosam. Nihil est tam arduum, quod non ilico dicto conficeretur. Quando dicetis monti, transibit. Non autem dixerunt, quia tempus non postulauit neque necessitas: & propterea non transtulerunt montes corporales, sed dęmones. Hoc genus non eijcitur, nisi fides precatione & ieiumio confirmetur. Tenax erat mali vis, & iam multo tempore versa in naturam. Ad-

uersum huiusmodi vitia pugnandum est ieiunijs, quæ corpus attenuatum spiritui subijciant: & deprecatione spiritus saginandus, quæ diuinum impetrat subsidium. Hoc sermone docuit dominus atrocia diuq́ue consueta animi vitia, remedijs grauioribus oportere propelli. Hierony. Dũ docet, quomodo nequissimus dęmon possit expelli, omnes instituit ad vitam Exiens ab homine, nunquam reuertitur, si cor suum clauis serauerit humilitatis & charitatis, & ostium obtinuerit homo immunitatis. Psal 30. Esto mihi in deum protectorẽ, & in domũ refugij, vt saluum me facias. Sanctis dicitur: Mortui estis, & vita vestra abscõdita est cum Christo in deo, Colos 3. Hinc infirmitas Christianorũ non est nisi mortis imago. Non sanat oculum quod calcaneo adhibetur. Ieiunio passiones corporis, & oratione passiones sanandæ sunt mentis. Stultitia ad luxuriam carnis pertinet, & ieiunio sanatur. Ira & ignauia oratione depelluntur. Sic veræ preces fiunt, si non solum oretur, sed & ieiunetur: vt ne grauetur, qui orat, ciborum vaporibus, sed expeditus sit & leuis.

De solutione didrachmæ, Matthęi. xvii.

ARTICVLVS LXXI.

ET inde profecti, prætergrediebantur Galilæam, nec volebat quenquam scire. Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniã filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum: & occisus, tertia die resurget. At illi ignorabãt verbum, & timebant interrogare eum, & venerunt Capernaum. Marci. 9. V.

Dominus veluti fortuito itinere cœpit proficisci in Iudæam, prætérita Galilæa, non quod timeret mortem, quam ardentissime sitiebat, sed ne videretur ante tempus sacerdotũ ac pharisæorum animos ad homicidium irritasse. Hanc in se formidinis suscepit speciem, vt à suis omnem eximeret formidinem, & ipse susceptæ naturæ imbecillitatẽ exprimeret. Quum ergo huiusmodi factis miraculosis inclaresceret fama Iesu, discipulorũ animos tentabat quædã humana gloria, quòd talem haberent dominum. Iesus ab hoc affectu reuocat eos ad cõtemplationem suæ humilitatis, qua pòst erant offendẽdi: quo magis præmuniret animos illorum, ne supramodũ turbarẽtur morte sua. Lu. nono. Omnibusque mirãtibus in omnib' quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos. Hoc enim oportet maxime meminisse, quòd oportebit omnes imitari. Omnino futurum est, quod toties prædixi. Ponite vos hæc omnia, & miracula, & miraculorum sermones in cordibus, vt quando me videritis crucifixum, ne existimetis me ex infirmitate talia passum. Dixit quod durum erat, quia occident: sed subdit quòd iucundum, quia resurget tertio die. Hieronymus: Semper aspera lætis miscet, vt cum repente venerint, non terreant, sed à præmeditatis ferantur animis.

Cõuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus Matt. 17.

hominum,& occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

Hęc tristitia non de infidelitate venit, sed præ dilectione magistri sui. Luc. nono. At illi ignorabant verbũ istud, & erat velatũ ante eos, vt non sentirent illud, & timebant eum interrogare de hoc verbo. Hic enim sermo, tametsi iam semel atque iterum auditus, non insederat animis discipulorum. Non enim poterant meminisse, quod nõ poterant audire: abhorrebant à mentione mortis, intenti gloriæ Iesu, non intelligentes interim, domini gloriam per crucis ignominiam potissimum illustrandam esse. Tantus torpor obsederat animos eorum, vt hunc sermonem, tametsi dilucidum, nõ intelligerent, suspicantes aliquid ænigmatis subesse: quandoquidem meminerant sese dictis eiusmodi figuratis aliquando fuisse falsos, veluti in fermento pharisęorum. Proinde quanquam hoc sermone vehementer offenderentur, tamen non audebant interrogare, Petri exemplo deterriti, cui parum feliciter successerat, hac de re dominum interpellasse.

2 Et cum venissent Capernaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Et ait: Etiam. Et cum intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terrę à quibus accipiunt tributum vel censum? à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit ei Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.

Qui nomine Cęsaris tributa exigebant, veriti com pellare Iesum ob autoritatem, quam sibi iam miraculis compararat, adiere Petrum, quem videbant illi fere proximum, dicentes: Solet ne dare censum à Romanis constitutum? Petrus quum pecuniam non haberet, nec vellet offendere tributorum exactores, respōdit illum soluere: nam hactenus huiusmodi tributa soluerat Iesus. Quum Petrus anxius haberet in animo loqui Iesu de soluēdo tributo, pmiserat enim nec habebat quod daret, præuenit eū dominus, quo ostendit se nihil latere. Hiero. Aedificat auditorem, ꝙ dominus tantæ fuerit paupertatis, vt vnde tributa pro se & suo discipulo daret, non haberet. Quod si quis obijcere voluerit, & quomodo Iudas in loculis pecuniam portauit? Dico quod rem pauperum in vsus suos conuertere nefas putauit, nobisque idem tribuit in exemplum. Tum Iesus, ergo liberi, inquit, sunt filij: obscure subindicans se terræ marisque & omniū rerum dominum, nulli mortali principi debere tributum aut censum, nec suos discipulos vt filios regni, teneri. sed tamen docere volens, in huiusmodi rebus quæ nihil faciunt aduersus pietatem, nonnunq̄ obsequendū huic hominū generi, ne prouocati maiora peccent, subiecit: Vt non scandalizemus eos. Chrys. Non vt debitor reddit, sed vt illorum infirmitati consulat. Certe alibi cum de cibis dissereret, scādalū spreuisse videtur. Et ita nos docet & temporū & opportunitatum rationem habere, ac scire, quādo quibusque in rebus contēnenda, vel curanda scandala. Pharisæi ex inuidia & malitia scandalizabantur: isti ex infirmitate scandalizati fuissent, putantes Christū repugnasse legibus imperatorū. Hiero. In hoc, quod eo operante creatus est in ore piscis stater, ostenditur potentia, & diuinitas declaratur, quia dominus & maris: in eo quod inuentionem piscis & stateris tam certitudinaliter prędixit, monstratur omniū cognitio in eo: in eo ꝙ humanis se legibus subiecit, summa eius humilitas, atque vera humanitas ostenditur. Habet enim mundus 3
ordinem suum, quem per occasionem euangelicæ liber Libertas

duplex. tatis non expedit omnino confundi. Est libertas euangelica & spiritualis, qua omnes Christiani facti sunt liberi per passionem Christi, à potestate diaboli erepti & peccati iugo. Ioh. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Ro. 6. Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. Gal. 5. Vos autem in libertatem vocati estis fratres. tantum, ne libertatẽ in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Altera, Corporalis. hanc nobis nõ præstitit, & ideo nec à tributis liberos reddidit. Rom. 13. Cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal. Mat. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. 1. Cor. 7. Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Seruus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis vtere. Qui enim in domino vocatus est seruus, libertus domini est. Similiter & qui liber vocatus est, seruus est Christi. 1. Pet. 2. Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatẽ, sed sicut serui dei.

De maioritate & scandalo, Matt. xviii. Mar. ix. Luc. ix.

ARTICVLVS LXXII.

Matt. 18. X — IN illa hora accesserũt ad Iesum discipuli, dicentes: Quis putas maior est in regno cælorum? Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medium eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum.

Ostendit, veræ religionis Christianæ primatus in quo consistat, & quanto studio scandalum pusillorum

vitandum. Discipuli adhuc carnales, quoniam viderāt miraculorum gloriam, audierant promissam maiestatē regni dei, quoniam & ipsi quoque prodigiosa fecerāt in nomine Iesu, subijt humana quędam cogitatio, quę tandem eò erupit, vt de hac re inter eundum commentarentur inuicem, quis esset primas habiturus in regno dei. Viderant tres seorsum abductos in montem, audierant Petro traditas claues regni cælorum, eique dictū, beatus es Simon, Tu es Petrus, & super hāc petram ædificabo ecclesiam meam: conspiciebant illum familiarius quædam & audacius colloqui cum domino. Tamen erant Petro quidam natu maiores, etiam sanguinis propinquitate contingentes Iesum Luc. 9. Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. At Iesus vidēs cogitationes cordis illorum. Nam somniabant tales dignitates, quales videmus in aulis principum, quemadmodum Iohannes & Iacobus Matt. 20. & duo discipuli in Emaus ambulantes, Lucæ 24. Imò omnes Actuum. 1. Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel. Mar. 9. Qui cum domi essent, interrogauit eos: Quid in via tractabatis? At illi tacebant, Pudore scilicet, quum facile suspicarentur fore, vt hunc ambitionis affectum improbaret dominus omnis modestię doctor. Mar. 9. Siquidem in via inter se disputauerant, quis eorum maior esset. Hierony. Similis tractatio loco. Principatus nanque vt ingreditur, sic deseritur: & quam diu tenetur, labitur: & incertum est, in qua mansione. i. qua die finiatur. Videntes dominum non latere quid egerint, accedunt & interrogāt ipsum. Hiero. Ob id interrogant, quia viderant pro Petro & domino idem tributum redditum: & ex æqualitate pręcij, arbitrati sunt ipsum omnibus apostolis pręlatum. Videns ergo dominus discipulos inanis gloriæ vitio teneri, compressit eos, ostendens illis per puerum humilitatis viam. Mar. 9. Et residens, vocauit duodecim Luc. 9. & apprehendit puerum, & statuit illū secus se. Mar. 9. Et accipiens puerum, statuit eū in medio eorū. quem cum cōplexus esset, ait illis: Nisi conuersi. Quo ipsos ostendit auersos p

ſuperbiam, & ideo vt penitus hunc affectum eximeret ex animis eorum, paruulum in exemplum poſuit. Sunt autem duo in puero conſideranda: Minoratio ſenſus, & morum indiſciplinatio. hæc relinquenda. 1. Cor. 14. Nolite pueri effici ſenſibus. Eſa. 65. Puer centum annorum morietur. Proue. 1. Auerſio paruulorum interficiet eos. Alterum eſt, innocens ſimplicitas. Hiero. Non pręcipitur Apoſtolis vt ætatem habeant paruulorum, ſed innocentiam: & quot illi per annos poſſident, hi poſſideant per induſtriam, vt malitia, non ſapientia paruuli ſint. 1. Corint. 14. Malitia paruuli eſtote. 1. Pet. 2. Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias & omnes detractiões, ſicut modo geniti infantes, rationabiles, ſine dolo, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtaſtis quoniam ſuauis eſt dominus. Hiero. Sicut paruulus, cuiꝰ vobis exemplum tribuo, non perſeuerat in iracundia: lęſus non meminit, videns pulchra non delectatur, non aliud cogitat & aliud loquitur, viuit ſine vlla concupiſcentia, cura in prouidentiam parentum proiecta, erga quos ſumme ſe humiliat, & ad quos totum ſuum format amorem. Tales erga deum ſummum parentem eſſe oportet, & proximum, qui regni particeps eſſe vult. Alioqui ne recipietur quidem in regnum, tantum abeſt vt ambienda ſit eminentia. Marci nono. Si quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter. Lucę nono. Nam qui minor eſt inter vos omnes, hic maior eſt. Etenim qui modeſtia minimus eſt, is virtute eſt maximus. Sic Dauid. 2. Regum. 6. Ludam, inquit, & vilior fiam in oculis meis plusquam factus ſum, & ero humilis. Principes amant ſui ſimiles: & apud hos maiori eſt in precio, qui cæteris ſubmotis ſemet anteponit. Dominus ſui ſimilibus delectatur. Matthęi vndecimo. Diſcite â me quia mitis ſum & humilis corde. Qui vult ergo fratrem pręuenire regnando, prius illum præueniat obſequendo. Roma. duodecimo. Honore inuicem præuenientes. Vincat officiijs, vt poſſit vincere ſanctitate. Si enim te non læſit, fratris obſequium meretur vt di-

In puero conſiderãda quæ.

ligas: si læsit, magis obsequium meretur vt vincas. Rom. 12. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Hęc est enim nostræ Christianitatis summa, vt amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiam impendamus. Non enim ad regnum cęlorum peruenitur superbia, diuitijs, ambitione, prælatione: sed humilitate, paupertate, lenitate. Arcta est enim via quę ducit ad vitam, Matthęi 7. Christus ostium, sed humile, Iohan. 10. & 14. Nemo venit ad patrem nisi per me. Ideo humilis intrat, superb' impingit. Prou. 29. Superbum sequitur humilitas, humilem spiritu suscipiet gloria. Iaco. 4. & 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Nescit ambitionem, nescit dominium, nescit tyrãnidem regnum fidei & charitatis. quare is magnus, qui contemptu gloriæ, qui modestia, qui seruiendi studio omnibus, minimus fuerit omnium.

Et qui suscipit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur molla asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Vę mundo à scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala. Veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, & proijce abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem ęternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proijce abs te. Bonum est tibi vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. 2

Non solum oportet nos humiles esse, sed etiam humiles propter Christum suscipere. Hinc mercedem suscipientibus pollicetur Marci nono. Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit i nomine meo, me recipit: & quicunque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui me misit. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ frigidę in nomine meo, quia Christi estis, amē dico vobis, non perdet mercedem suam. Vides quanta possit humilitas, simplicesque & absque fraude mores? Qui enim susceperit, non pro humana gratia vel mundana, alioqui mercedem non habebit. Mat. 6. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Contra qui læserit qui mihi fidunt, totique pendent ex me, pœnas daturus est atrociores. Quid enim sceleratius quam eos offendere, qui nulli male volunt, nulli inuident, nulli se prǽferunt, qui omnes amant ex æquo? Hiero. Qui scandalizatur, pusillus est. maiores enim scandala non recipiunt, sed compatiuntur, & cautiores fiunt. Psalm. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Multo autem melius est, pro culpa breuem recipere pœnam, quam æternis seruari cruciatibus. Non enim iudicat dominus bis in idipsum. Luget autem, vt misericors, mundum præ offendiculis damna accepturum. Hominum enim peruersitas in causa est, vt fieri nō possit quin accident offendicula. Hierony. Sicut necesse est ignem calere, & niuem frigere, ita necesse est vt iniquitas mundi erroribus pleni, scandala pariat, perfectorū vero charitas pietatis operib' luceat. Veruntamen quia nulla necessitas cogit humana corda esse iniqua, quæ tamen, quia iniqua sunt, scandala pariunt: ideo væ ei, qui quod necesse est vt fiat in mundo, vitio suo facit vt per se fiat. 1. Iohā. 5. Totus mundus in maligno positus est. Quod ergo futurum est, dominus prǽnunciat, non libertatem arbitrij tollit. Tales autem malo suo bonum aliorum promouent. Eccl. 27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Hinc 1. Corin. 11. Oportet hǽreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiāt.

Sed quid fiet in finem? Matthæi decimotertio. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittét eos in caminum ignis. Hinc admonet Apostolus Roma. 14. Hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Melius est mihi non bibere vinum, neque manducare carnem, neque aliquid in quo fratrem meum scandalizem, Nam. 1. Corint. 8. Sic peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Obserua quod dicit, per quem. Nam si malus ex bono alterius sua malitia scandalizatur, ex seipso sumit, sicut pharisæi. Mat. 15. Scis (ait Petrus) quia pharisęi audito hoc verbo scandalizati sunt? Respondit Iesus: Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum. Si ergo pro veritate scandalum oritur, magis veritas eligenda est. Qui ergo cupiunt ingredi regnum cælorum, diligenter vitent offendicula pusillorum, sed poti⁹ alij alijs vicissim sint adiumento. Neque satis est, cauere ne quis alteri sit offendiculo: verum etiam, ne quis sibiipsi accersat offendiculum. Marci nono. Bonum est tibi debilem introire in vitam æternam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Non sentit dominus aliquod corporis membrum amputandum, sed affectus omnes qui nos auocant à cura salutis ęternæ. Quemadmodum enim castratus dicitur propter regnum cęlorum, sic mancus, claudus. Colossenses tertio. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, auaritiam. Si potes patrem ac matrem, sororem & fratrem tecum adducere ad salutem Euangelicam, facito: sin horum charitas te reuocat ab euangelio, futurumque est, vt dum illi per te seruari nolunt, tu simul cum illis pereas, exue naturæ affectum, & humanam pietatem vincat euangelica pietas: & hoc fac in animę periculo, quod faceres in periculo corporis. Omnes affectus humani posthabendi sunt, quoties vrget præ-

ceptum dei. Omnia dispendia rerum corporalium pro lucro ducenda sunt, quoties paranda est vita æterna. Si ergo familiares amici nocumento sunt, oportet contemnere vt putrida membra & execare, ne & alijs noceât. Non est delicata professio euangelica: coorientur vndique, quæ ab instituto retrahant, persecutio, affectus humani. verum his omnibus oportet esse superiores, qui negocium suscipiunt euangelicum. Marci nono. Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur. Bonũ est sal. Quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. Hieronymus: In omni victima & sacrificio sal offerri præceptum est. Sal quoque sapientię, & ignis spiritussancti est gratia: quia omnis electus sapientia conditur, vt digna victima dei altaribus efficiatur. Ille enim vere victima domini est, qui corpus & animam à vitijs emundando, deo per amorem spiritussancti consecrat: nec solo sale aspergitur, sed & igne consumitur, quando non peccati tantum contagio pellitur, sed & præsentis vitę delectatio tollitur, & futurę conuersationi tota mente suspiratur. Phili. 3. Nostra conuersatio in cęlis est. Altare dei, cor nostrum: hostiæ & sacrificia, bona opera fidelium. In omnibus sacrificijs sal, quia nullum opus bonum sine sapientia. Ignis sacrificium in altari consumit, de quo: Ipse baptizabit vos spiritusancto & igne, Matth. 3. Ignis tribulationes respicit. Psalm. 16. Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Rom. duodecimo. Obsecro vos fratres per misericordiam dei, vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Victima domini, genus est humanum, quod hic ratione sapientię salitur, dum corruptio sanguinis, custodia putredinis, id est, mater vermium, consumitur, & illic purgatorio igne examinatur. Sal carnem prohibet & non finit vermes procreare: ita & sermo doctoris, si recens & mordax fuerit, carnales homines constringens, non finit in ipsis generari vermem irrequietum. Nihil melius igni, si quis recte vtatur, nihil vtilius sale. Cæterum si ignis re

frixerit, si sal fiat insulsus & euanidus, quid reliquum est quo condiantur insulsi? Si, qui profitentur spiritum euangelicum, territi minis hominum, blandiantur stultitiæ principum, quam oportuit fortiter redarguere, quid superest spei? Si, qui salem euangelicum profitentur, non solum non acrimonia veritatis sanant aliorũ corruptos mores & affectus, sed ipsi in gratiam aliorũ excidunt à spe regni cælestis, lucrifacientes gehennam, & quod est omnium sceleratissimum, ipsam euangelicam doctrinam interpretantur ac detorquent ad affectus & cupiditates humanas, quid superest per quod humana stultitia condiatur, simul & corruptis iis, per quos id fieri conueniebat, & vitiato eo, quod vnum relictum est mundo, vt aliquando resipiscat? Hieronymus: Qui amat principatum, qui increpare non audet, & confiteri, ne de synagoga fiat, diligens gloriam hominum magis quàm dei, (Iohannis duodecimo) sal est insulsus. Salsitudinem correctionis amor proximi temperet, & dilectionem proximi sal iustitię condiat. Scientia verbi non fastidium, sed esuriem & sitim præstat. Eccl. 24. Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibũt me, adhuc sitient. Melliflua diuinę sapientię eloquia gustata diligentius, multimodum saporem reddunt. Sal facit incorruptos, concordia robustos & potentes.

Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. 3
Dico enim vobis, quod angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei qui in cælis est.

Hieronymus: Quantum in vobis est, nolite contemnere, sed per vestram salutem, etiam illorum quærite sanitatem: sin autem perseuerantes in peccatis videritis, melius est solos saluos fieri, quàm perire cum pluribus. Vt igitur nihil tam preciosum, tamq́ue magnificum esse debet homini, quo debeas auocari à regno cęlorum: ita nemo, quanuis pauper, obscurus & humilis, est contemnendus, sed adiuuandus potius, vt proficiat ad meliora. Multi autem attendentes circunstantias personę,

hinc vel reuerentur, vel contemnunt, non considerantes quod ad dei imaginem creati sunt. Mala. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisque vestrum fratrem suum? Ad eandem beatitudinem destinati. Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Sapi. 6. Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est ei cura de omnibus. Eodem sanguinis precio redempti. 1. Corint. 6. Empti estis precio magno. 1. Pet. 1. Precioso sanguine quasi agni immaculati Christi. Chrysostomus: Ne dicas, ille faber est, ille sutor, ille insipiens agricola: ab angelis, quibus commissi sunt viles, venerabiles fecit. Qualiter tu contemnis quę deo tam chara sunt & studiosa, quum docet & animam perdere pro vno de pusillis istis? Studiosissimum quid est anima deo, pro qua proprio filio nō pepercit. Roma. octauo. & angelos ministros destinauit. Nam si pusilli sunt apud mundum, apud deum tamen magna est illorum ratio, qui illis tales addidit custodes & pædagogos. Hieronymus: Magna dignitas animarū, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis suæ in custodiam angelum delegatum. Hebr. primo. Nōne omnes sunt administratorij spiritus, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Vnde de Petro dicitur Actuum duodecimo. Angelus eius est. Angeli ergo semper vident faciem patris, quod est vere beatum esse: quia sic foras propter nos exeunt, vt ab eius visione nunquam recedant. Hinc Raphael Tob. duodecimo ait: Ego sum vnus de septem spiritibus, qui astamus ante dominum. Danielis septimo. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. Fuerunt omnes simul cum cælo empyreo creati, sed cæteris stantibus, Lucifer cum suis cecidit. Nam in veritate non stetit, quia non est veritas in eo, Iohannis octauo. Iob. 4. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis repperit prauitatem. Apocal. duodecimo. Factum est pręlium magnum in cęlo, Michael & angeli eius pręliabantur cum dracone, & draco pugnabat &

angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cęlo. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbem, & proiect⁹ est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt. Lucę decimo. Videbā satanam sicut fulgur de cęlo cadentem. Inuidens ergo nobis gloriam quam amisit, continuum contra nos agit bellum. Primum hominem in paradiso aggressus superauit, Genesis tertio. & occidit. Iohannis octauo. Ille homicida fuit ab initio. Sapientię secundo. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. cui resistite, fortes in fide. Ephesi. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cęlestibus. Ob id angeli sancti nobis in adiutorium sunt dati. Nam Iob. 41. Non est potestas super terram quę comparetur ei, qui factus est vt nullum timeat. Angeli ergo sancti nos à peccato & malo custodiunt. Psal. 90. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Exodi trigesimosecundo. Angelus meus pręcedet te. Nume. 22. Angelus à maledictione populi Israel cohibuit Balaam. Raphael Tobiam deduxit & reduxit, ac à periculis liberauit, Tob. 5. 6. 7. & patrem ā cęcitate curauit, Tob. 11. Hinc Iudith. 13. Viuit ipse dominus, quoniam custodiuit me angelus eius, & hinc abeuntem, & illic commorantem, & inde huc reuertentem, & non permisit me dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis, gaudentem in victoria sua. Sic in auxilium Helizei venerunt angeli, 4. Regum. 6. Sic & orationes nostras deo offerunt. Tob. 12. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino. Hilar. Saluatorum per Christum, orationes angeli quotidie deo offerunt: quare periculose ille contemnitur, cuius desideria & postulationes ad æternum & inuisibilem deum, ambitioso famulatu angelorum

prouehunt. Mat. 18. Videntes conserui (impietatem serui in conseruum) quę fiebant, contristati sunt valde: & venientes, nũciauerunt hæc domino suo. Imo ipsi angeli orant pro nobis. Iob. 33. Si fuerit pro eo angelus loquens vnus ex millibus, vt annunciet hominis ęquitatẽ, miserebitur eius, & dicet, libera eum, vt non descendat in corruptionẽ, inueni in quo ei propicier. Zacharię primo. Domine exercituum, vsquequo tu non misereberis Hierusalem & vrbium Iuda quibus iratus es? Et respondit dominus angelo qui loquebatur in me, verba bona, verba consolatoria. Finaliter ad cęlum deducunt. Luc. 16. Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Matthęi vigesimoquarto. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cęlorum vsque ad terminos eorum. Erimus enim sicut angeli dei in cęlo, Mat. 22.

Y Venit enim filius hominis saluare quod perierat. Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oues, & errauerit vna ex eis, nonne relinquit nonaginta nouem in montibus, & vadit quęrere eam quę errauit? Et si contigerit vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quam supra nonagintanouem quę non errauerunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in cęlis est, vt pereat vnus de pusillis istis.

Quid dico, quod angelos habeant custodes? ego propterea veni, vt seruem quod perierat. Sed multi seruari nolunt, & persequuntur seruare volentem. Hilarius: Ouis vna, homo intelligendus est: quia in vnius Adæ errore, omne genus hominum aberrauit. non errantes nonagintanouem, multitudo angelorum cęlestium opinanda est, quibus in cælo est lętitia & cura salutis humanę. Si ergo sic affectus est homo pastor erga gregem suum, quẽ

possidet tantum, non etiam condidit: quanto magis pater qui natura bonus est, quos ideo condidit, vt essent beati, quos sic curæ habet, vt angelos suos horum custodiæ præfecerit, quibus ad salutem reuocandis filium suum vnicum impendit? Esa. 53. Omnes nos quasi oues errauimus. vnusquisque in viam suam declinauit. Psalm. 118. Erraui sicut ouis quæ perijt. quære seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus. Chrysostomus: Dominum & nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam eorum quæ humilia viliáque nimium videantur, si administratione nostra opus fuerit, quanuis ardua nobis res & laboris plena videatur. Tanto enim studio, tantáque cura dignam esse animam ostendit, vt neque filio suo pepercerit. Roma. 8. Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia donauit? Si ergo non est voluntas patris vt pereat vnus de pusillis, quur non omnes seruantur? Vult enim omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, 1. Tim. secundo. Voluntati autem eius quis resistet? Romano. nono. Omnia enim quæcunque voluit dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis, Psalm. 134. Hinc Esa. 46. Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Hieronymus: Quoties aliquis perierit de pusillis istis, ostenditur quod non voluntate patris perierit. Ezech. 18. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit dominus, & non vt conuertatur à vijs suis & viuat? 2. Pet. 3. Deus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Vnde Apostolus Romano. secundo. Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua. Deus ergo, quantum in se est, vult omnes homines saluos fieri, ita ꝙ ex parte ipsius non est defectus, quum semper paratus sit gratiæ suæ lumen pœnitentibus infundere, si ad hoc se coaptent. Psalm. 33. Accedite ad eum, & il-

luminamini,& facies vestræ non confundentur. Sed Iob.24. Dedit ei deus locum pœnitentiæ,& ipse abutitur eo in superbia. Hinc Ose.13. Perditio, tua Israel. tantummodo in me auxilium tuum. Rom.9. Igitur non est volentis neque currentis, se miserentis dei. 2. Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex deo est. Sed 1. Pet.5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Psalm. 33. Humiles spiritu saluabit.

De correptione fraterna, Matth. xviii. Luc. xvii.

ARTICVLVS LXXIII.

Matt. 18. Z SI autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solũ. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quęcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlo.

Vera charitas nescit vitia palpare, sed humiliter corrigere, & charitatiue ex corde donare. Hieronym⁹: Si peccauerit in nos frater noster, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem, imò necessitatem qua præcipitur Matt.7. Dimittite, & remittetur vobis, si autem in deum peccauerit, non est nostri arbitrij. scriptum est enim 1. Reg.2. Si peccauerit vir in virum, placari ei potest deus; si autem in deum pecca-

terit vir, quis orabit pro eo? Nos econtra in dei iniuria benigni sumus: in nostra, exercemus odia. Obseruandum quod est correptio procedens ex iustitia, quę concernit superiores. Hæc non solum respicit corrigendum, sed & alios. 1. Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Prouerb. 19. Pestilente flagellato, stultus sapiētior fiet, si autem corripueris sapientem, intelliget sapientiam. Heli per dominum plagatus, quia filios lenitate patris, & non seueritate iudicis correxit, 1. Reg. 2. & 4. Sic filij Israel coram inimicis stare non valuerunt, donec extinctus fuit Acham qui furtum fecit in Hiericho, Iosu. septimo. Itē ex charitate fraterna, hæc requirit causam iustam. Ne videas festucam in oculo fratris tui, Matth. 7. Ideo dicit, si peccauerit in te. Hieronymus: In te, non directe in deum: quia blasphematio, impugnatio fidei, hunc ordinem non requirunt. Iustum animum, Frater tuus. Ergo fraterno amore. Augustinus: Quare corripis eum? Quia in te peccauit? Absit. Si amore tuo id facis, nihil facis: si amore illius facis, bene facis. Eccl. decimoseptimo. Vnicuique mandauit deus de proximo suo. Tertio, debitum modum. Omnibus enim modis offendicula cauenda, quæ pacem dirimunt fraternam. charitas adhibenda mutua, qua vicissim alij aliorum erratis amanter medeantur, si quę inciderint. Porro medicandi modus hic erit: Si peccauerit in te frater tuus (Etenim si non baptizatus, iniuria afficiat, tunc ab eo te subduces) quod sit animaduersione dignum, ne statim prosilias ad vindictam, neve rursus silentio tuo sinas fratrem perire, dum veluti vinolentus, affectibus suis peccat impune, sed primum experire remedio quàm maxime blando, quod ne pudoris quidem incommodo fratrem aspergat. Talis autem sit admonitio, vt declaret te nihil aliud quęrere quàm illius salutem & amicitię pristinę restaurationem. Glos. Inter te & ipsum solum: ne publice correptus, verecundiam perdat, & sic in peccato permaneat. Hie. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi. noluisti erubescere. Chryso. Præcipit

Correptio quotuplex

arguere ei qui passus est iniuriam, non alteri: quia ille qui fecit iniuriam, mãsuetius sustinet, maxime si solus & charitatiue corripiat. Cum enim qui vindictam expetere debebat, hic salutis videtur habere diligentiam, maxime hominem poterit facere propicium, & pium, & mansuetum. Psal. 140. Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Hinc ait, corripe, non conuiciare. Eccĩ. decimonono. Est correptio mendax in ira contumeliosi. Vnde 1. Timot. 5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem: iuuenes vt fratres, anus vt matres, iuuenculas vt sorores, in omni castitate. Sic Moses qui diuino fruebatur alloquio, charitatiuam Iethro admonitionem suscepit, Exod. 18. Pro. nono. Argue sapientem, & diliget te. Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere. Si te audierit, peccatum recognoscendo & dolendo, non est quod vlciscaris, aut quod illum traducas: tibi satis est quòd lucrifeceris fratrem tuum. Interim & tuo lucro consuluisti: periturus enim tibi erat amicus, perituta
2 ra erat deo anima. Non ergo parum est, in hominem peccare. Quod si non audierit, non est prorsus abijciẽda spes, nec statim ad extrema remedia veniendũ, sed adhibe testes, siue vt pudore mediocri corrigatur, qui non progrediatur vsque ad infamiam, siue vt testimonio duorum aũt trium reuinci possit. Augustinus: Adhibe eum qui vult prodesse, non obesse. Eccĩ. 19. Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat, nõ feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe amicum. sępe enim fit commissio, & non omni verbo credas. Seneca: Moneberis libenter, reprehenderis patienter. Si merito obiurgauit quis te, scito quia profuit: si immerito, scito quia prodesse voluit. Nõ acerba, sed blãda timeas verba. Eccés. 7. Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulationibus laudari. Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Quod si tam est intractabilis, vt nec pudore, nec metu iudicij commoueatur, rem defer ad congregationem,

vt vel multitudinis consensu, vel eorum autoritate qui multitudini præsunt, emendetur. Actu. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritussanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Si nec ecclesiam audierit, amputetur â familiari consortio, vt vel sic pudore resipiscat, dum se videt ab omnibus vitari: aut certe ne gregi admixtus, alios inficiat suo contagio. Qui ergo audierit increpationem, venia dignus est: qui autem non audierit, ab omnibus haberi debet contemptus, & indignus qui habeatur frater. Ista condemnatio quanquam lentè procedat ad supplicium, tamē hoc nomine est seuerissima, quòd damnatum, nisi resipiscat, manet æterna pœna, quam nulla ratione poterit effugere. Prouerb. 29. Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur. Eccēs septimo. Considera opera dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit. Potestatem tribuit, vt sciāt qui ligātur àtalib⁹ à deo se ligatos. Quē Cæsar dānat, nonnunquam absoluit deus: & quem princeps absoluit, aliquoties damnat deus. Quanquam autem iudīcium hoc non habeat in specie seueritatem eam, quam habent tribunalia principum, tamen magis est formidandum, quàm illorum sententia, qua sæpenumero percutiuntur optimi, & absoluuntur sceleratissimi. A deo damnari formidabile est. Ab illo damnatur, quisquis à vobis syncero animo consentientibus damnatur. Vere reuerenda & timenda ecclesiæ autoritas, quia à deo collata. Matth. decimosexto. Tibi dabo claues regni cælorum. Diuina sententia roborata. Amen dico vobis, ait, quęcunque alligaueritis. Per spiritumsanctum confirmata. Iohannis. 20. Accipite spiritumsanctum. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. Quod enim iudicatis spiritu dei, non vestrum est iudicium, sed per vos illius.

Ecclesię potestas quanta.

rint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi, vsque septies, sed vsque septuagies septies.

3 Hieronymus: Omnis nos supra sermo ad concordiam prouocarat. Igitur & nunc præmium pollicetur, vt solicitius festinemus ad pacem, quum se dicat inter duos uel tres medium fore. Non dicit, ero: sed, sum, id est, iam illic inuenior. Quia prohibuit ne mutuum offenderemus. ostendit concordiæ fructum. Concordes autē dicuntur, non qui in malum, sed in bonum coueniunt. Conspirarunt enim & Annas & Caiphas Act. 4. conspirarunt & Iudæi, Iohannis nono. Iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret, Si ergo duo concorditer amantes, quæ dei sunt petierint, fiet illis. A Cæsare non protinus impetratur, quod petitur: nec ille quicquid rogatur, pręstare potest. Nihil autem est tam arduum aut incredibile, quod pater non sit præstaturus, si concorditer ab ipso petierimus. Ideo autem sępe precantes non accipimus, eo quòd mutua concordia caremus. Hieronymus: Sic vbi spiritus & anima consenserint, nec inter se bellum diuersarum habuerint voluntatum, de omni re quam petierint, fiet illis. Nulli enim dubium, quin bonarum rerum postulatio sit, vbi corpus ea vult quę spiritus. Chrysostomus: Quia dixerat, fiet illis à patre meo, vt & ostenderet se esse datorem cum patre, subdit: Vbi duo. Rabanus: In nomine domini congregantur, qui ipsius æmulantur gloriam, qui ipsius spiritu feruent, qui ipsum per omnia & in omnibus fidei oculis, & mundo corde non desinunt intueri. Amat enim medium Iesus mediator dei & hominum, 1. Timoth. 2.

Sic nunquam legitimis deest congregationibus. Vnde apostoli gentibus rescripserunt Act.15. Visum est spiritui sancto & nobis. Hinc fidei ecclesiæ firmitas & veritas, quòd per spiritum regitur veritatis, qui omnem docet veritatem, Iohan. decimosexto. Quare dicitur firmamentum & columna veritatis, 1. Timo.3. Sed quoniam is spiritus deest conciliabulis malorum, (Nam segregant semetipsos, spiritum non habentes, Iudæ.1. Nec est deus dissensionis, sed pacis, 1. Corinth.14.) necessum est alio spiritu regi, qui ait.3. Reg.22. Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius, hoc est, Achab. Sic & spiritualis amicitia, societasque fraterna, ad interiorem profectum relata, fructuosa est, & gratiæ profectui proficua. Prouer.18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia, quasi vectes vrbium. Hæc cum diligenter auscultasset Petrus, existimans ad se potissimum pertinere, quod de potestate damnandi atque soluendi disseruerat Iesus, scrupulum quendam conceperat in animo, propterea quod dominus dicens post tertiam correptionem, sit tibi velut ethnicus, visus est certum numerum præscribere, quem qui trãsgressus esset, etiam si resipisceret qui peccarat, non esset recipiendus in gratiam, quum & lex talionẽ requirat, oculum pro oculo, dentem pro dente, Exo. 21. Domine, inquit, quoties condonabo fratri, & post quotam culpam repelletur à venia? Num post septimam? Hunc numerum velut magnum præponebat, quum Iesus tertiæ duntaxat correptionis meminisset. Tunc Iesus ostendens in his quæ committuntur in nos, (in deũ enim si peccauerit, nõ ego qui idiotes ac priuatus sum, possum ei remittere, nisi forte dei ordinem habens sacerdos) oportere nos faciles esse ad veniam, ait, vsque septuagies septies, indicans nullum esse præscribendum numerum ignoscentię Christianę: sed quotiescunque resipuerit qui peccauit, toties ex animo condonandam esse culpam, penitus eximens ex animo Christiano omnem vlciscendi libidinem. Hoc est quod ait Lucæ decimoseptimo. Si peccauerit frater tuus in te, increpa il

lum: & si pœnitentiam egerit, remitte illi: & si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi.

De seruo nequam, Matthęi xviii.

ARTICVLVS LXXIIII.

Matth. 18. A I Deo assimilatum est regnum cęlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus qui debebat ei decem millia talenta. Cum autem non haberet vnde redderet, iussit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Procidens autem seruus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

Ostendit quàm æquissimum sit & necessarium, proximo errata remittere, similitudine adhibita. Hieronymus: Familiare est Syris, & maxime Palæstinis, ad omnem sermonem suum parabolas iungere, vt quod per simplex pręceptum ab auditoribus retineri non potuit, per similia exemplaque teneatur. Agitur ergo de redditione duplicis rationis, & hoc secundum duplex dei forum: misericordię in hac vita, & iustitiæ post hanc vitam. Regnum cęlorum, pręsentis temporis ecclesia dicitur, in qua boni cum malis in finem vsque mixti sunt, Regnũ q̃d Matth. 13. Regnum est, in quo sine tyrannide liberè deo seruitur ex amore. Dicitur autem cęlorum, quia legibus cœli subiicitur. Licet enim in terra peregrinetur, cęlũ tamen sibi patria est. Phil. 3. Nostra autem conuersatio

in cęlis est.Ephe.2. Non enim estis hospites & aduenę, sed estis ciues sanctorum & domestici dei. Huius regni Christus rex.Apoc.decimonono.Habens in femore suo & vestimentum scriptum.rex regum, & dominus domi nantium. Zacha.9.Dicite filiæ Sion,Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator. Hic rationem ponit,conscientias singulorum examinando,quum per spiritussancti inspirationem,vnumquenque ad suæ conscientię diiudicationem dirigit. Iohannis decimosexto. Cum venerit ille,arguet mundum de peccato,& de iustitia,& de iudicio.Hiere.2.Scito & vide,quia malum & amarum est te dereliquisse dominum.2.Cor.1. Nam gloria nostra hæc est, testimoniũ conscientię nostræ. Remigius:Christus meritorum examinator, iam per scripturam rationem cum seruis ponit. Exigit rationem, cum rationalis sit, an secundum rationem vixerit vt homo,an secundum passionem desiderij vt brutum. Qui ergo nunc debite factorum suorum rationem ponens,humiliter pœnitet, post in iudicio secure ad iudicem veniet.1.Corint.11.Si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. Exactam enim tunc positurus est rationem,quum non solum in medium proferentur facta.Matt.16.Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua.2.Cor.5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis,prout gessit, siue bonum,siue malum. Sed & verba.Mat.duodecimo. De omni verbo ocioso quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.Imo de cogitationibus. Sapientiæ primo. In cogitationibus impij erit interrogatio.Hiere.17. Prauum cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans cor & probans renes,qui do vnicuique iuxta viam suam,& iuxta fructum adinuentionum suarum.Roma. decimoquarto.Vnusquisque pro se rationem reddet.Sic exegit in paradiso rationem ab Adam Genesis tertio. qui in ea deficiens, sermones ad excusandas excusationes in peccatis multiplicando,punitus fuit.Omnes autem ser-

ui sumus magni domini, qui vnicuique dedit secundum propriam virtutem, aut vnum, aut duo talenta, &c. Matthæi 25. Nemo siquidem est, cui non concredita sit anima ad dei imaginem creata, Gene. 1. Hinc. 1. Corint. 15. Igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cęlestis. Hoc fit deum pure cognoscendo, super omnia diligendo, & firmiter ipsi inhęrendo. Eccl. 10. Fili, in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum. Peccantem in animam suam quis iustificabit? Et quis honorificabit exhonorantem animam suam? Sic & corpus. 1. Corin. 6. Corpus autem non fornicationi, sed domino. Nō enim estis vestri. Empti estis precio magno. glorificate & portate deum in corpore vestro. 1. Thess. 4. Hæc est volūtas dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes quę ignorant deum. Temporalia, ad necessitatem, non voluptatem explendam. 1. Timo. 6. Habentes victum & quibus tegamur, his contenti simus. Romano. 13. Carnis curam ne feceritis in desideriis. Ro. 8. Ergo fratres debitores sumus, non carni vt secundum carnem viuamus. Si enim secūdum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Sic & nos bonorū suorum fecit dispensatores, ad proximi vtilitatem. 1. Iohannis tertio. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Vnde dominus Matt. 25. Quam diu vni ex minimis meis non fecistis, nec mihi fecistis. Demum tempus ad meritum, ne nobis dicatur illud Matthæi vigesimo. Quid hic statis tota die ociosi? Inutilem enim seruum, ligatis manibus & pedibus, iubet mitti in tenebras exteriores, Matthęi vigesimoquinto. Si damnati vel punctum temporis haberent ad fructuose pœnitendum, quantam pœnam euaderent & gloriam acquirerent? Hinc Apostolus. 2. Corinth. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam dei recipiatis. ait enim: Tempore acce-

pto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Iohannis. 9. Venit nox quando nemo operari potest. Incipit autem hic rationem ponere, quum nunc terrore mortis, nunc flagello conscientię, nunc gehennæ metu, aut similibus ad cogitandum gratiarum dissipationem compellit. Omnes autem debitores sumus altissimi. Matth. sexto. Dimitte nobis debita nostra. Romano. tertio. Omnes peccauerunt, & egent glória dei In multis enim offendimus omnes, Iaco. tertio. Decem millia talenta, plena & perfecta mandatorum est obseruatio. Roma. decimotertio. Plenitudo legis est dilectio. Sed Iaco. secundo. Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Quid ergo agendum? Neque enim latere possumus. Sunt autem tria nos offerentia. Conscientia peccati. Roma. secundo. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die quum iudicabit deus occulta hominum secundum euangelium meum, per Iesum Christum. Gregorius: Mala hominum & cogitata nec deus ignorat, nec obliuiscitur perpetrata, nisi ab eius oculis pœnitendo deleātur. Deus enim quia lux est, quoties indigne aliquid mente concipimus, toties in lucem peccamus, quia ipse etiam sibi non pręsentibus pręsto est: ideo in ipso peruerse gradientes impingimus, à quo per meritū longe sumus. Cum videri nos non credimus, in sole clausos oculos tenemus: illum à nobis abscondimus, non nos illi. Esa. 59. Iniquitates vestrę diuiserunt inter vos & deum vestrū; & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. Esa. 29. Vę qui profundi estis corde, vt à domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos? & quis nouit nos? Peruersa est hęc vestra cogitatio, quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo, non intelligis. Quanquam deus sit omnibus pręsens, euidentia tamen consciētiæ peccatorem magis præsentem reddit. Nec enim primus homo latere potuit, quem conscientiæ reatus demōstra

Quæ tria hoīem iudicio offerant.

bat in publicum, tametsi velaret pudenda folijs, & inter frutecta absconderet. Item euidentia facti. In oppressione pusillorum. Exod.3. Clamor filiorum Israel venit ad me, viditque afflictionem eorum, qua ab Aegyptijs opprimuntur. Eccl.35. Nonne lachrymę viduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? In peccatorum enormitate. Gene.18. Clamor Sodomorum & Gomorręorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Hinc grauitatem peccatorum Hierusalem dominus ostendens, ait Esa.3. Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absco̅derunt. In seruorum defraudatione. Iacobi quinto. Ecce merces operariorum vestrorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ defraudata est, clamat, & clamor eorum in aures domini sabaoth introiuit. Demum offert & accusat malitia diaboli. Apocal. duodecimo. Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum dei nostri die ac nocte. Et nisi ipse dederit ęs alienum, nisi gratiam impartitus fuerit, soluendo non sumus. Per nos enim in peccatum cadimus, sed non per nos possumus resurgere. Psalmo nonagesimotertio: Nisi dominus adiuuisset me, paulominus habitasset anima mea in inferno inferiori. Venditio alienationem signat à deo. qui enim venditur, alterius dominij fit. Sic peccator hic in potestatem fit diaboli, vt de peccato ruat in peccatum. Roma. primo. Propter quod tradidit illos deus in reprobum sensum. 3. Reg. 21. Igitur non fuit alter vt Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu domini. Et post iustitiæ satisfaciat per pœnā, nisi prępueniat faciem domini in confessione. Psal. 94. Præoccupemus faciem eius in confessione. Videamus nunc quid fecerit seruus videns vinculum obligationis suæ quod debebat, & defectum restitutionis, quum quod redderet non haberet, ac iussum punitionis quo vendi debebat, quemadmodum ad humiles & deuotas se conuertit preces. Chrysostomus: Terrere vult, vt per minas ad supplicationem inducat. Esa.26. Cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis. Re-

dite ergo præuaricatores ad cor, Esaiæ. 46. Quia ergo sponte noluit, coactus pœnituit, vitæ resipiscentiam & emendationem, & iuxta diuinę legis sanctionem satisfactionem pollicens, quasi diceret Psalm. 6. Domine, ne in furore tuo arguas me. Iob. 10. Dimitte me ergo, vt plangam paululum dolorem meum. Psalm. 6. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Remigius: Vox peccatoris exprimitur, poscentis tempus viuendi, & spatium corrigendi. Procidit, cum seipsum abijcit, cum superbiam mentem & erectam inclinat. Iob. 15. Cucurrit aduersus deum erecto collo, & pingui ceruice armatus est. sed timore iudicis ad pedes se deijcit. Omnia enim dedit, qui se dedit. Romanorum sexto. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationem. Expectat enim dominus vt misereatur, Esa. 30. Vt conuersi, ad misericordiam recipiantur: non conuersi, iuste grauius puniantur. Eccl. 5. Altissimus enim est patiens redditor. Nam Romano. 9. Deus volens notam facere potentiam suam, & ostendere iram, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias glorię suę in vasa misericordiæ, quę præparauit in gloriam. Vasa ergo irę in interitum apta, non pręparat, sed sustinet. Ideo apostolus admonet. 2. Tim. 2. In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quędam autem in contumeliam. Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum & vtile domino, ad omne opus bonũ paratum. Voluit ergo dominus seruum, reatum suum agnoscere, & veniam petere. Hiere. 2. Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito & vide, quia malum & amarum est reliquisse te dominum, & non esse timorem eius in te. Psal. 49. Arguam & statuam contra faciem tuam. Sic supplex factus est Dauid. 2. Re. 12. Pec-

caui,inquit,domino. Cui Nathan: Dominus quoque trãſtulit peccatum tuum à te. Vide ergo pœnitentię robur, & domini miſericordiam omnia remittentis. Chryſoſtomus: Audi dei miſericordiam. petierat dilationem, & accepit remiſſionem omnium debitorum. Pſal. 102. Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt dominus timentibus ſe. Vere miſerationes eius ſuper omnia opera eius, Pſalm. 144. quia non ſolum electis, ſed & reprobis qui ad tempus credunt, ſiue fructus pœnitentiæ exercent, peccata remittit. Ezechielis decimooctauo. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia pręcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam, vita viuet & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operat⁹ eſt, non recordabor. Hinc dominus 3. Regum vigeſimoprimo. Nonne, inquit, vidiſti Achab humiliatum coram me? quia ergo humiliat⁹ eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus ſuis. Bernar. Sic ex toto dimiſit omnem offenſam, vt non damnaret vlciſcendo, nec confunderet improperando, nec minus diligeret imputando. Quo contra plurimi, qui etſi non vlciſcantur, tamen improperant, aut non ex animo indulgent. Chryſ. Cur non ante ratiocinationem debitum dimiſit, niſi vt ad conſeruum manſuetior fieret?

2 Egreſſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & tenens, ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conſeruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddã tibi. Ille autem noluit, ſed abiit, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conſerui eius quę fiebant, contriſtati ſunt valde: & venerunt, & narrauerunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.

Nullus qui in deo manet, expers compassionis est: sed ille egressus erat & alienus à deo, sicut Cain à facie domini Gene. 4. non reueritus maiestatem, nec timens potestatem, & oblitus domini erga se clementię. Aug. Debito liber, sed iniquitatis seruus, protin' iniecta manu exegit debitum. Attende quam exiguum sit ad præcedens, quo ad numerum, quia pars centesima: & quantum ad pondus, quia denarius ad talenta. Remig. Centum denariorum debitor est, quem de commissis in fratrem aliquibus satisfacere oportet. Totidem & eisdem verbis obsecrat eum, quod ille dominũ. At creditor inexorabilis repulit supplicem. Aug. At iste rogauit conseruum suum, sicut ille rogauerat dominum: sed talem iste non inuenit conseruum, qualem ille inuenit dominum. Contortum rapiebat ad solutionem, iam debito libet: & non solum remittere debitum noluit, sed nec dilationem dedit. Notatur tyrannica & crudelis exactio debiti, quum debitor per vim vel asperas obiurgationes ita opprimitur, vt vix excusandi vel respondendi habeat facultatem. In carcerem mittitur, quum corã iudice sistitur, ac per districtam iustitiam vndique coarctatur, vt nullus euadendi sit locus. Noluit ergo intelligere vt bene ageret, Psal. 35. sed abiit à via ęquitatis & gratiæ, mittens in carcerem diræ tribulationis, donec se plenius de iniuria vindicaret. Porro cæteri conserui qui viderant miram clementiam domini in seruum, vbi vidissent tantam crudelitatem conserui in cõseruum, dolore graui commoti sunt de vnius culpa, & alterius pœna. Chryso. Non solum deo, sed & hominib' displicet crudelitas. Conserui, angeli sunt, osores mali, & amantes boni. Apoca. 22. Conseruus tuus sum & fratrum tuorum. qui contra dolum persequentium, dominum implorant. Sic & iusti, zelo iustitię accensi, dum enormitates malorum corrigere non valent, ad deum suspirant. Nec paruipendenda illorum suspiria. Lu. 18. Deus non faciet vindictam electorum suorum, clamãtiũ ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico autem vobis, quia cito faciet vindictam illorum.

1 Tunc vocauit illum dominus suus,& ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi,quoniam rogasti me.Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui,sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius,tradidit illum tortorib9, quoadusque redderet vniuersum debitum. Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

In iudicium intrat cum seruo dominus propter misericordiam,vt ostendat quod non ipse, sed serui crudelitas & ingratitudo donationem irritauerit. Remig. Hæc vocatio modo fit in conscientia,sed post fiet in iudicio. Matt.20. Voca operarios, & redde illis mercedē suam. Quanquam multi nunc vocantem dominum audire nolint. Prouerbiorum primo. Vocaui, & renuistis. in iudicio tamen,velint nolint, audient. & sic voluntas ipsius plerunque hic contempta ab homine & non impleta, tunc implebitur de homine. Chrysostomus. Quando decem millia talentorum debebat, non vocauit eum seruum nequam,nec conuiciatus est, sed quando ingratus factus est,tunc ait: Serue, non domine,nequam,nociuus in proximum, & domino infidelis. Nonne ego dominus tantam summam tibi donaui, non ob aliud,nisi quoniam rogasti me? Non igitur par erat, vt tu conseruus conseruo paululum pecunię condonares, & supplicis misereris? Certe mea in te tam recens lenitas,te docere debuit lenitatem in cōseruum. Ponit tria quę ipsius aggrauabant peccatum. Primum pręcepti obligatio,quia oportuit. Mat.7. Quęcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite eis. Naturalis inclinatio. Eccl.13. Omne animal diligit sibi simile, & omnis homo ad similem sibi coniungetur. Eccl.28. Homo homini reseruat iram,& à deo quęrit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam,& de peccatis suis deprecatur? Chry. Obstupescat cęlum,quo-

niam in ferarum mores humanum genus detrusum est. Diuinę bonitatis imitatio. Sicut & ego dominus, tui seruì misertus sum. Vbi & modum insinuat. Nam dimisit integraliter, quia omne. Omnium (inquit Ezec. 18.) iniquitatum ipsius non recordabor. Cordialiter, nam remisi. Matth. quinto. Diligite inimicos vestros, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Chryso. Si oderis inimicum, amplius tibi nocuisti secundũ animam, quàm illi secundum corpus. Illi enim nihil noces odiens illum, teipsum vero tuo odio absque dubio lædis. Si autem peperceris inimico tuo, tibi amplius prestitisti quàm illi. Romano. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciẽs, carbones ignis congeres super caput eius. Liberaliter, quoniam rogasti me. Non vendidit vt quidem, qui pecunias vel magna exigunt seruitia. Sic Petro dimissum negationis peccatum. Luc. 22. Egressus foras, fleuit amarè. Sic publicanus, dicens: Deus, propicius esto mihi peccatori, descendit iustificatus, Luc. 18. Hinc admonet Apostolus Ephe. 4. Nolite cõtristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cũ omni malitia. Estote autẽ inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & deus donauit vobis in Christo. Col. 3. Supportantes inuicem & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & dominus donauit vobis, ita & vos. Chryso. Si graue videtur damnum, aspicere oportet lucrum: si graue videtur preceptum, cogita premium: si graue sit remittere ei qui te contristauit, hoc est grauius, incidere in gehennam. Nam iratus dominus, non passionis commotione, sed iustitiæ executione. Maxima autem est pœna, nunquam videre dominum placatum, sed dicentem Mat. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Sed quia nunquam reddet quod debet, ideo nunquam exibit. Nam pœnam quam nunquam soluet, semper patietur. Ad hanc imaginem vobiscum aget pater meus cœlestis. Illi nemo vestrum non debet

Dimittendi variæ circunstantiæ.

plura, in quem nemo non frequenter delinquit, & grauiter, quo maior estis in quem delinquit, quoque maiora ab illo beneficia accepit. Peccant homines in homines, sed longe leuiora. Hieron. Formidolosa sententia, si iuxta nostram mentem sententia dei flectitur atque mutatur. Si parua fratribus non dimittimus, magna nobis à deo non dimittentur. Et quia potest vnusquisque dicere, nil habeo contra eum, ipse nouit, habet deum iudicem, non mihi curæ est quid agere velit, ego ignoui ei, confirmat sententiam suam, & omnem simulationem excludit fictæ pacis, dicens: Si non remiseritis de cordibus vestris. Sunt enim qui rogātium importunitate victi, pacem magis simulant quam faciunt. Psalm. 27. Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Pater meus, ait, non vester. Indigni enim tales sunt, qui deum habeant patrem, qui ore tantum, non corde remittunt. Cogita ergo quantum malū sit vindictæ cupiditas, quandoquidem donationem dei reuocat & irritat. Augu. Qui diuini beneficij oblitus, suas vult vindicare iniurias, non solum de futuris peccatis veniam non merebitur, sed & præterita quæ sibi dimissa iam credebat, ad vindictam ei replicabuntur. Vbi enim homo homini iniuriam seruat, deus liuoris & retentæ iniuriæ vlciscitur venenum, vt dicit Chrys. Iaco. 2. Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam. Eccl. 28. Qui vindicari vult, à domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Chrys. Duo sunt quæ colligere possumus, vt scilicet nos ipsos peccantes culpemus, & aliorum peccata dimittamus. Nam qui sua cogitat, ad dandum cōseruo veniam, non ore solum, sed & corde facilior est. Si enim indulges, in caput illius totum malum retorquetur, ac ipse mala patietur, non tu: sin vero grauiter feras, tunc non ab illo, sed à temetipso detrimento afficieris: si æquo animo tuleris, multa lucraberis. Primo, peccatorum remissionem. Eccl. vicesimo octauo. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Deinde patientię & perseuerātiæ laudem. Eccl. 28.

Memorare testamentum altissimi, & despice ignorantiam proximi. Tertio, Mansuetudinem & humanitatem, ac commodior eris amicis. Quarto, Ipsis quoque inimicis ac æmulis, etiam si dæmones sint, venerabilis eris. Postremo, quod omnium maximum est, dei misericordiam consequeris: & quemadmodum peccatorum veniam, sic virtutum maiora pręmia consequeris. Matt. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Ecci. 28. Memento nouissimorum, & desine inimicari. Roman. 12. Nulli malum pro malo reddentes. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

De non sequente, & dæmonia eijciente, Mar. ix. Luc. ix.

ARTICVLVS LXXV.

Respondens autem illi Iohannes, dixit: Preceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illos Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. Lucę. 9. B

Attende & admirare nominis Christi virtutē, quo modo per indignos, & eos qui non erant discipuli, gratia operetur, & solum nominatum. Ita & per sacerdotes, etiam si indigni fuerint, gratia operatur, & sanctificantur omnes. Nume. 6. Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Sic Cayphas quū esset pōtifex anni illius, prophetauit quod Iesus moriturus erat non solum pro Iudæis, sed & gētibus, Ioh. 11. Discipuli ergo adhuc rudes, quum vidissent quendam eijcientem dęmonia in Iesu nomine, inhibuerunt, quum non esset de numero duodecim, nec sequeretur Iesum. Incerti autem an recte aut secus fecissent,

dominum adierunt. Mar. 9. Magister, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum. Iesus autem ait: Noli te prohibere. Nemo est enim qui facit in nomine meo virtutem, & possit cito male loqui de me. Non est spectandum an sequatur nos, sed an prędicet nomen nostrum. Quisquis enim miraculum edit inuocato meo nomine, illustrat gloriam meam, sibique in posterum ius adimit male loquendi de me, cuius nomen expertus est tam efficax. Phil. 1. Dum omni modo siue per occasionem, siue per veritatem annuncietur Christus, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Mar. nono. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, nō perdet mercedem suam. Non solum ergo facientes virtutem in nomine meo, non prohibeo: sed & si quis minimum quiddam dederit vobis pro nomine meo, & susceperit non pro humana gratia vel mundana, neutiquam perdet mercedem suam.

De aduentu Christi in Iudęam, & non timenda morte, Matt. xix. Marc. x. Luc. xii.

ARTICVLVS LXXVI.

Matt. 19. ET factum est cum consummasset Iesus sermones istos, migrauit à Galelæa, & venit in fines Iudęæ trans Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi.

Postquam huiusmodi monitis satis iustruxisset animos suorum aduersus tempestatem imminentem, venit in locum vbi primum docuerat Iohannes. Mox igitur & huc confluunt turbę. Iam enim sic vndique fama inclaruerat ipsius, vt nusquam posset latere. nec vnquam

ille fatigatur benefaciendo omnibus, sanandis corporibus, docendis animis. Marc. 10. Et sicut consueuerat, iterum docebat eos.

Multis autem turbis concurrentibus, ita vt seinuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: Attendite à fermento pharisæorũ, quod est hypocrisis. Nihil enim opertum est quod nõ reueletur, neque absconditum quod nõ sciatur. Quoniam quæ in tenebris dixistis in lumine dicentur: & quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. Lucæ 12. C

Quàm perniciosa & vana sit res hypocrisis, & cõtra salubris ac victoriosa veritas, ostendit. Nam pharisæi ipsum venari tentabant in sermone & opere, vt turbas ab illo auerterent. at res in diuersum euenit. sic fortis est veritas, & dolus infirmus. Quoniam dominus nouit insanabilem esse malitiam pharisæorum & scribarum ac legisperitorum, voluit palàm illorum hypocrisim traducere, ne quis incautus eorum simulatione falli possit, iam tum multis turbis circunstantibus & appropinquantibus. Lucæ sexto. Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Cauete ab hypocrisi in pharisæis regnante, quæ mentem vehementer excæcat, quod acerba sit, & plena veteris malitię, & transformet corrumpatque secum hominum mentes quibus admixta fuerit. 1. Cor. 5. Nescitis quoniam modicum fermentum totam massam corrumpit? Tales ergo esse studeatis, quales haberi vultis. Nihil posthac fucatum diu latere poterit. Veniet tẽpus quod in apertum proferat & vestram innocentiam, & illorum malitiam, qui vos modo seductores ac maleficos calumniantur. Omnia enim verba & cogitationes, nudę ante iudicem in supremo illo die apparebunt: quin & in præsenti vita, multa eorum quæ occultantur, manifestari solent, quantumcunque tegantur hypocrisi. 1. Timo. 5. Quorundam hominũ peccata manifesta sunt,

præcedentia ad iudicium, quorundam autem & subsequuntur. similiter & facta bona manifesta sunt, & quę aliter se habent, abscondi non possunt. Veniet enim dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, 1. Cor. 4. Quid ergo? Tunc (inquit) laus erit vnicuique à domino. Beati ergo quorum remissę sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Psal. 31. Quare curate vt omnis vita vestra fuco careat, neque quicquam dicatis faciatisve, aut cogitetis etiam soli, quod nolitis ab omnibus sciri.

Dico autem vobis amicis meis: ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hęc non habent amplius quod faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis, Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Nonne quinque passeres veneunt dipondio, & vnus ex illis non est in obliuione coram deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere. multis passeribus pluris estis vos.

2 Non omnibus sermo ille congruit, sed his qui ex toto corde diligunt deum, & dicere possunt illud Ro. 8. Quis nos separabit à charitate dei, quæ est in Christo Iesu? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sicut scriptũ est Psal. 43. Quia propter te mortificamur tota die. æstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus. neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Offendet veritas homines impios, fucatos imagine pietatis, sed nullius mali metus abducat vos à syncera prædicatione veritatis euangelicę. Extremum malorum est vt occidant, sed corpus dunta-

xat. At non moritur, qui mea causa occiditur. Est timor naturalis, quo naturaliter quis mala timet pœnę. Sic dominus cœpit pauere & tædere, Marc. 14. Hic ratione moderandus. Alter mundanus, carnalis, quo immoderate corporis damna timentur & rerum, de quo hic. Chrysostomus: Omnia mala operatur timor, & omnia bona contemptus mortis. Si gratis post modicũ morituri sumus, quare non ante modicum in causa dei cum gloria morimur, vt fiat voluntarium, quod futurum est necessarium? Non refert quàm diu vixeris, sed quàm bene. Feliciter hinc exit, qui ob nomen Christi mortem oppetit. Neoid fiet ante tempus à patre præfixum nobis, vt nihilo diutius victuri simus, etiam si maxime nos discruciaret metus mortis. Hinc Esaiæ. 51. Nolite timere opprobrium hominum, nolite timere blasphemantium rabiem. Quod si metum adhibere placet in consilium, æquum est vt leuior metus cedat maiori: & ille potius timeatur, qui totum hominem nutu potest perdere. Esa. octauo. Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pauor vester, & ipse terror vester. Eccl. tricesimotertio. Timenti deum non occurrent mala, sed in tentatione deus illum conseruabit, & liberabit à malis. Prouer. vicesimooctauo. Beatus homo qui semper est pauidus. Ne scilicet incidat in malum culpę, qui timor est filialis. Psal. 110. Initium sapientiæ timor domini. Sed qui timet hominem, cito corruet, Prouer. 29. Animam immortalem possessionẽ, immortalibus subijcit pœnis, ijsque ardentibus. Scito hoc loco, quod peccatoribus mors ad supplicium infertur, & in hac vita puniũtur quum occidũtur, & in alia quum in gehennã cõijciuntur. Vide autẽ quod non dixit, mittit, sed potestatem habet mittẽdi. Nõ enim semper qui moriuntur peccatores, mittuntur in gehennã, sed sunt in potestate dei, vt etiam dimitti possint. Hoc autem dico, propter oblationes & distributiones quę fiunt pro defunctis, quæ nõ parũ conducũt his qui nõ in grauibus peccatis mortui sunt. Ostendit non timendã mortẽ ex consideratione prouidentię diuinæ. Nam

Timor duplex.

qui est creator, & omnia nouit, ac numerata habet etiã minutissima, distribuit vnicuique quod suę mensuræ cõgruit, sufferendi vires. Sapientiæ duodecimo. Non est enim alius deus quam tu, cui cura est de omnibus. Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi, cum volueris, posse. Neque ergo quicquam perit etiam vilissimorum animantium, nescio patre. Vos autem, quos ex omnibus paucissimos delegit ad illustrandam sui nominis gloriam, adeo non negligit, vt omnes etiã capitis vestri pilos habeat numeratos. Si itaque passer cuius precium vilissimum est, diuinę prouidentiæ moderamine incipit, defluit & desinit, quum sit dei creatura, quanto magis homo, cuius precium sanguis est Christi, qui & ad imaginem dei creatus est? Iob. 5. Nihil in terra sine causa.]

Dico autem vobis: omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis dei: Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei.

3 Nolite itaque metu malorum, quæ possunt homines hominibus inferre, desciscere à professione nominis mei, memores, per has temporarias afflictiones iter esse ad felicitatem æternam. Quisquis nomen meum professus fuerit hic coram hominibus, quod apud mundum erit inuisum & execrabile, profitebor ego illum, quum proferetur filij dei maiestas coram angelis dei, cõdigne à me Christianum vocatum, quapropter & regni ipsum faciam participem. Rom. decimo. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Apo. 2. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui autem negauerit tam verbis quam factis. Sunt enim qui confitentur se nosse deum, factis autem negãt, Tit. 1. ego omnium iudex, protestabor in iudicio tam particulari ipsius, quam generali omnium, non pertine

re ad me huiusmodi. 2. Tim. 2. Nouit dominus qui sunt eius. Si quis autem ignorat, ignorabitur, 2. Corint. 14. Mat. 7. Amen dico vobis, nescio vos. discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi ei autem qui in spiritumsanctum blasphemauerit, non remittetur.

Me vident hominem dormientem, esurientem, videbunt & morientem. ignosci potest, si quid in me dicunt, quod in hominem potest competere. Cęterum quod inuidia corrupti, tribuunt ea facta spiritui Belzebub, quę sciunt esse virtutis diuinæ, & deum fraudantes sua gloria, & in impios dęmones transferentes quod dei est, hęc nimirum est diabolica malitia: quæ ideo non impetrabit veniam à deo, quanquam ad miserendum propensissimo, quia nescit pœnitere. Obserua irremissibile dici trifariam. Negatiue, quod nullo modo est remissibile, vt peccatum dæmonum & damnatorum æternaliter. Priuatiue, quod non habet aptitudinem vt remittatur: sic omne mortale peccatum dicitur irremissibile. Contrarie, quod habet dispositionem contrariam remissibilitati: sic peccata in spiritumsanctnm excludunt ea, quibus remissio fit culparum, hoc est, misericordiam & gratiam diuinam, impugnando agnitam veritatem. Irremissibile quotuplex.

Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates, nolite soliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.

Duplex nostra infirmitas: nam vel propter timorem pœnarum martyrium fugimus. hinc dixit non metuendos qui corpus occidunt, quum animam immortalem occidere non possint, Matthęi decimo. vel ob simplicitatem: ob id dicit, non nos, sed spiritumsanctum tunc locuturum. Nam alius tunc concionandi modus, & non

noſtrum, ſed dei bellum eſt. Quanuis autem eſtis, ait, idiotæ, tenues & humiles, non eſt quod metuatis mundi tumultum aduerſum vos. Sufficit ſpiritus dei benignus ac ſimplex, aduerſus omnem vel fraudem vel violentiam huius mundi. Roma. 8. Ipſe ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram. Semper erit in promptu veritatis ſimplex oratio: hanc, quoties erit opus, ſuppeditabit vobis ſpiritusſanctus. Lu. 21. Ego dabo vobis os & ſapientiã, cui nõ poterunt contradicere. & reſiſtere oẽs aduerſarij veſtri. Hinc de Stephano legimus Act. 6. Non poterant contradicere ſapientię & ſpirtui qui loquebatur. Et Act. 4. Videntes Petri & Iohannis conſtantiam, comperto quod homines eſſent ſine literis & idiotę, admirabãtur, & cognoſcebant eos quoniam cum Ieſu fuerant.

Ait autem illi quidam de turba: Magiſter, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem. Et dixit ei: Homo, quis me conſtituit iudicem & diuiſorem ſuper vos. Dixitq́ ad illos: Videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex iis quę poſſidet.

Quemadmodum terror iudiciorum nonnullos tranſuerſos abducit à ſynceritate profeſſionis euangelicæ, ita multos pecuniæ ſtudium corrumpit. Quum enim eſſet frequentiſſima turba circa Ieſum, neque quiſquã antehac tam humilem auſus fuiſſet ab illo rem petere, hic auaritiæ ſtimulatus morbo, irrupit. Dominus autem docere volens contemnere temporalia, & in his non multum occupari, neque ob hæc contendere cum fratribus, ſed magis cedendum auaritiæ, ait: Quis me conſtituit iudicem inter vos, diffidentes de re leui ac mox peritura? Ambroſius: Non dignatur iudex eſſe litium, aut arbiter facultatum, qui viuorum & mortuorum habet iudiciũ. An mundus hic non habet iudices ſuos, qui lites tam humiles dirimant? Mihi non eſt delegatum, vt hic aut ille diteſcat hęreditate, ſed vt omnes perueniant ad æternam hęreditatem. 2. Tim. 2. Nemo militãs deo, implicat

se negociis secularibus,vt placeat ei cui se probauit. Act.6. Non est ęquum nos derelinqnere verbum dei, & ministrare mensis. Hinc Apostolus.1.Cor.6. Iam quidem omnino delictum est inter vos, quod iudicia habetis. Quare non magis iniuriam accipitis?quare non magis fraudem patimini?Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis, & hocfratribus. An nescitis quia iniqui regnum dei non possidebunt? Matth.5. Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte & palliū. Deinde versus ad discipulos ac cæteros qui aderant, cœpit eos exemplo dehortari interpellatoris à studio diuitiarum, nō quod per se malæ sint, sed quod in his pręcipuum vitę pręsidium ponere, & harum studio à melioribus, & ab his quæ ad æternam pertinent felicitatem, reuocari, stultitia sit. Cauete, inquit, ab omni auaritia, tanquam à diaboli fomento. 1. Tim.6. Nam qui diuites fieri volunt, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia & nociua, quę mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem homo dei hæc fuge. Eccī.10. Auaro nihil est scelestius. Nihil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim venalem habet animan suam, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Est enim auaritia immoderatus amor temporalium. Frequenter enim sub prætextu necessitatis ac prouidentiæ, obrepit triste vitium, quod semel admissum, abducit hominem in omne vitium. Non enim abundantia facit felicitatem, sed potius ad solicitudinem & contemptum eorum quę vel sola quærenda sunt. Siquidem naturæ necessitas exiguo placatur. Seneca: Quęris quis sit diuitiarum modus? primo habere quod naturæ est, secundo, quod satis est. Nulli secura potest contingere vita, qui de prouidenda re nimis solicitatur. Neque enim qui multa possidet, diutius viuit: neque comitatur diuitiarum multitudinem vitę lōgeuitas. Cur igitur affligeris manifeste pro incerta quiete? Hinc auaritia idolorū dicitur seruit*, Ephe.5. Auaritia quid.

Sed conqueritur dominus per Esa.1. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Hiere.6. A minore quippe vsque ad maiorem, omnes auaritiæ student: & à propheta vsque ad sacerdotem, cuncti faciunt dolum.

De diuite fructuum abundantiam habente, & inutili solicitudine, Lucæ duodecimo.

ARTICVLVS LXXVII.

Luc.12 D

Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis huberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: hoc faciam, destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animę meæ: Anima mea, habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.

Vide quomodo describit nobis insatiabilis stulti diuitis cogitationes. Deus enim sua bonitate dedit hubertatem fructuum, vt sunt annui prouentus impares: verũ deus occulto suo iudicio ac iusto & malis prospera concedit, quos sua munificentia ipsos ad sui imitationem vt sint misericordes, inducat. Verum hic tam immisericors erat, vt antequam ea recepisset, clauderet. Nihil interim cogitauit de subleuanda proximorum egestate, non de erogando. Ait apud se: Annonæ hubertas maior est, quam horrea mea sufficiant recondendis ijs quæ prouenerunt. Vide nunc diuitiarum voluptates. Quid enim lucramur ex eo quod plura congregamus? Quietem enim non lucramur. id manifestum à curis. tantum

autem peccatorum multitudinem nobis accumulamus.' August. Diues auarus omnem formidat hominem. videt diuitem, & putat prædonem: videt pauperem, & suspicatur furem. Quod si charitatem adhibuisset in consilium, quum sic ęstuaret animo, dixisset illi: Circunspice quam multis desit quod tibi superest. Agnosce cui etiam debeas anni tui istam felicitatem. Sortem indulsit de', vnde colligas vsuram operum cælestium. Sed quoniam stultitiam & incogitantiam maluit adhibere in consilium, huius impulsu dixit: Destruam horrea. Vide insatiabilem stultitiam. Quod si regio pluresq; in posterum fructus attulerit, iterum illa destruemus, & alia ædificabimus. Et quę vtilitas destruendi & extruendi? Habes pauperum ventres horrea, quę multa capere possunt, quęque incorruptibilia sunt, cęlestia enim sunt & diuina: quandoquidem qui pascit pauperem, pascit deum. Vide & aliam insipientiam. Illuc, inquit, congregabo, ne quid pereat eorum quę nata sunt mihi, quasi non essent dei dona, nec alijs communicanda. Ambrosi. Non sunt bona hominis, quę ferre secum non potest. Grego. Non est hominis terrena possessio, sed cælestis. Constabilitis autem & in tuto positis omnibus, securus omnium dicam. Hæc cęcitas auarorum, qua sibi longam promittunt vitam. Iac. quarto. Ecce nunc qui dicitis, hodie aut crastino ibimus ad illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciem', qui ignoratis quid erit in crastinum. Quæ enim est vita nostra? Vapor est ad modicum parens. Tangũtur quatuor vitia diuitias concomitantia. Ociositas, requiesce. Gulositas, comede. Ebrietas, bibe. Voluptas, epulare. Euge quales animæ diuitis affectiones. Nam comedere, bibere, irrationalis animæ est bonum: igitur quum talem sortitus sit animam, merito ei talia tribuit. Rationalis animę bonum, est intelligere, ratiocinari, lętari in lege domini & in bonis cogitationibus. Indicauit autem dominus clarè affectiones libidinosas & intemperatas, quę satietatem ciborumq; & potuum comitantur. Vere prudentia carnis, mors est. Roma. octauo.

Vitia diuitias comitãtia quot

Dixit autem illi deus: Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam: quę autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in deum diues.

Hoc somnium diutinę felicitatis quum diues ille versaret in animo, venit subito ad illum vox: Stulte, quum ipsa vita tua tibi sit incerta, quur recondis in multos annos, quum his quæ reponis, frui non possis nisi in hac vita, quę nulli vel ad vnum diem certa est? Quo ergo pacto non est insipiens, qui ignorat vel cogitare negligit, quod vitę mensura apud solum deum sit, nec sibi quisquam suam vitam definire possit? Repetent, inquit, sicut exactores terribiles, te etiam inuito, vtpote propter vitę pręsentis immodicum amorem reluctante. A iusto non repetitur anima, sed ille gaudens eam commendat domino, vtpote cupiens dissolui & esse cũ Christo, Phil. 1. Nocte autem repetent, quia non habet lumen diuinę scientiæ sibi fulgens: sed quum est in nocte cupiditatis diuitiarum, & ab illa obtenebratur, morte comprehenditur. Eccles. 9. Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cũ eis ex tẽplo superuenerit. Sic Nabuchodonosor in aula Babylonis ambulans, & dicens, nõne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ędificaui in domum regni, in robore fortitudinis meę, & in gloriam decoris mei? cũ sermo adhuc esset in ore suo, vox de cælo venit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs & feris erit habitatio tua. Cuius erunt parata? Certe non tua erunt. Hæredi oportet relinquas, aut si quis alius occupet. Psal. 38. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihilum ante te. Veruntamẽ vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Verũtamen in imagine pertransit hõ, sed & frustra conturbatur. Thesaurizat, & ignorat cui cõgregabit ea. Eccl. 11. Est qui locupletatur parce agẽdo: & hęc est pars mercedis illius i eo

quod dicit, Inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus: & nescit quod tempus prçtereat illum, & mors appropinquet, & relinquat omnia alijs, & moriatur. 1. Timo. 6. Nihil intulimus in hunc mundũ, haud dubium quia nec auferre quid possumus. In deum non est diues, qui propriç vtilitati, & non dei honori & voluntati, qui in suis membris cupit refocillari, consulere studet. Bed. In deum diues est, qui sua pauperibus distribuit. Amb. Sola virtus, comes est defunctorum. sola nos sequitur misericordia, quç defunctis tabernacula promeretur çterna. Lu. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in çterna tabernacula. Psal. 75. Turbati sunt omnes insipientes corde, dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. In deũ nõ diues quis

Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico vobis, nolite soliciti esse animævestrç quid manducetis, neq; corpori vestro quid induamini. Anima enim plus est q̃ esca, & corpus plusquàm vestimentum. Considerate coruos, quia non seminant neq; metunt, quibus non est cellarium neq; horreum, & deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans, potest ad staturã suam adiicere cubitũ vnum? Si ergo nec quod minimũ est potestis, quid de cæteris soliciti estis?

Quemadmodùm diabolus à paruis incipit, vt in grauiora mala faciat incidere, ita ediuerso dominus resoluit eius opera. 1. Ioh. 3. In hoc apparuit filis dei, vt dissoluat opera diaboli. Primũ enim magna peccata fugat, deinde etiã principia eorũ ostendit. Hinc auaritia prohibita, eius radicem solicitudinẽ amputat. Obserua esse solicitudinẽ stultitiç, qua quis anxie cruciat, quasi nõ sit ꝓuidẽtia diuina. Hãc ablegat hic domin⁹. Pro. 11. Expectatio solicitorũ ꝑibit. Phi. 4. Nihil soliciti sitis, sed in oĩ oratiõe & obsecratione, cũ gratiarũ actiõe petitiões

vestræ innotescant apud deum. Altera prudentiæ, qua temporalia ad spiritualia ordinantur. Roma. 12. Qui præest, in solicitudine. Solicitudinem à deo retrahentẽ resecat & abducentem. Non enim talis solicitudo, solis necessariis contenta est, sed semper amplius quærit & maius. Qui autem laborat, & spem in deo ponit, is citra talem solicitudinem viuit. Psalm. 127. Labores manuum tuarũ quia manducabis, beat⁹ es, & bene tibi erit. Anima preciosior est cibo, quãquã sine cibo non durat in corporis domicilio. Quia ergo absque nostra solicitudine nobis corpus dedit & animam, & de cibo & tegumento prouidebit non solicitis, qui nec irrationalia prouisione sua destituit. Psal. 103. Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore. Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Iob. 38. Quis præparat coruo escam suã, quãdo pulli eius clamant ad deum, vagientes eo quod non habent cibos? Quid quod non solum diffidentiç est, sed & stultitiç, anxie distorqueri cura rerum huiusmodi? Stultũ enim est, solicitudine nihil profutura discrutiari. Nemo solicitudine sua vitam suam reddet vno die longiorem. Quid, quod neque corporis modus quidem aut figura nobis in manu est?

Considerate lilia quomodo crescunt: non laborent, neque nent. Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. Si autem fœnum quod hodie in agro est, & cras in clibanum mittitur, deus sic vestit, quanto magis vos pusillæ fidei? Et vos nolite quçrere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli. Hæc enim omnia gentes mundi quçrunt. Pater autem vester scit quoniã his indigetis. Verũtamẽ quçrite primũ regnũ dei, & iustitiã eius, & hçc omnia adiicientur vobis.

Lilia fine omni humano crefcunt adminiculo, nec tamen Salomon in omni ftatu fuo inclyto & gloriofo eorum pulchritudini comparari potuit. Beda: Quę regum purpura, quę pictura textricum floribus in pulchritudine comparari poteft? Si deus tanta prouidentia veftit herbam, etiam vulgo nafcentem, & mox perituram, & quę hodie viret in agro, cras arefacta conijci tur in clibanum: quanto magis vos nō finet effe nudos, ô parum fidentes? Scit enim pater vefter, quod his quæ pertinent ad corporis alendi regēdíque neceffitatem, indigetis. Si pater, quomodo ergo non daret? Nam fcit, quomodo enim ignoraret? Sed & quibus opus habetis, quare non dabit fuperflua. Heb. 13. Sint mores fine auaritia, contenti prefentibus. ipfe enim ait: Non te deferam, neque derelinquam. Pfalm. 54. Iacta fuper dominum curam tuam, & ipfe enutriet. 1. Pet. 5. Humiliamini fub potenti manu dei, vt vos exaltet in die vifitationis, omnem folicitudinem proijcientes in eum, quoniam ipfi cura eft de vobis. Auguftinus: Scit cæleftis medicus, quid nobis daturus fit ad confolationem, quidve fubtracturus fit ad exercitationem. Sic Iob & Tobiæ temporalia ad tempus fubtraxit. Tobię duodecimo. Quia acceptus eras deo, neceffe fuit vt tentatio probaret te. Videat fibi quifque, an ad Chriftum, vel gentes mundi pertineat, quę diligunt ea quæ mundi funt. Prima ergo cura fit promerendi regni dei, huius iuftitiam ante omnia quęrite, fitam in his rebus quæ docui vos ante: & toto animo hoc agite, quod eft omnium maximum: temporalium folicitudinem reijcite ab hoc abducentem, & nolite in fublime tolli. Romano. vndecimo. Noli altum fapere, fed time. 1. Timoth. 6. Diuitibus huius feculi præcipe non fublime fapere, neque fperare in incerto diuitiarum, fed in deo viuo, qui præftat nobis omnia abūde ad fruendum. Pfalm. 36. Iunior fui, etenim fenui, & non vidi iuftum derelictum, nec femen eius quærens panem. Plura de his quære fupra Articulo. 26. 43.

Lucæ. 12. E Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare nobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis, quò fur non appropiat neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

Ostendit quã magni apud deum sint meriti, qui sibi ipsis per humilitatem, & mundo ob simplicitatem vilescunt. Ne qua vos res, inquit, terreat pusille grex. Pauci estis, humiles estis, idiotæ estis, nullis opibus, nulla potentia, nullis armis, nullis copijs instructi estis, aduersus mundum hunc impium, & omni genere machinarum in vos cooriturum: non est tamen quod formidetis. Sic complacitum est patri vestro. reiectis potentibus, doctis & elatis, vobis iuxta mundum abiectissimis dare regnum hoc, quod arcanis opibus animorũ, quod cælestibus præsidijs inuictum est. Iac. 2. Nonne pauperes elegit deus in hoc mundo, diuites in fide & hęredes regni, quod repromisit deus diligentibus se? 1. Corin. 1. Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, nõ multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat sapientes: & quæ infirma sunt mundi, elegit deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & cõtemptibilia elegit deus, & ea quæ nõ sunt, vt ea quę sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in cõspectu eius. Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Superbo enim angelo cum suis deiecto, subuexit in locum humiles, Iob. 5. Qui ponit humiles in sublimi, & mœrentes erigit sospitate. Omnem ergo à suis aufert diffidentiæ occasionem. Qui enim regnum dare vult cælorum terrena necessaria non negabit. Obserua qpusillis complacitum est patri dare, non superbis. Mat. 11. Confiteor tibi pater domine cæli & terrę, quia abscõdisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniã sic placitum fuit ante te. Si ergo

deus pro nobis, quis contra nos? Ro. 8. Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam omnia nobis cum illo donauit? Ephes. 1. In quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hęreditatis nostræ, in redemptionem acquitionis, in laude gloriæ ipsius. Sic nonnunquam diuino iudicio & hic humiles, superbis eiectis, in regni fastigium subuehũtur. Eccl. 10. Sedes ducũ superborum destruxit dominus, & sedere fecit humiles pro eis. Vnde 1. Reg, 15. Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factꝰ es? Pro eo ergo quod abiecisti sermonem domini, abiecit te dominus ne sis rex. Hinc in locum est electus ipsius, humilis Dauid, qui ait 2. Reg. 6. Ludam & vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis. Nõ possunt diuitię magis in tuto collocari, non possunt maiore certioreq́ue cum fœnore collocari, quàm in vsus pauperum. Qui enim dat eleemosynam, deo fœneratur. Prouer. 19. Fœneratur domino qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suã reddet illi. Qui non potest falli, & vt diues est ac benignus, pro vilibus reddet preciosissima, ꝑ terrenis cęlestia, pro fluxis ac mox auferẽdis æterna. Lu. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hinc Nabuchodonosor ait Daniel: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas eleemosynis pauperum, Daniel. 4. Obserua quod ait, quæ possidetis, non quæ rapuistis. Eccl. 34. Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est: qui defraudat illum, est homo sanguinis. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Ideo Prouerbi. tertio. Honora dominum de tua substanria, & de primitijs omnium frugum tuarum da pauperibus: & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia redundabunt. Basilius: Si fateris temporalia tibi diuinitus prouenisse, an iniustus est deus, inæqualiter nobis res distribuens? Cur tu

abundas, ille vero mendicat, nisi vt tu bonę dispēsatio nis merita consequaris, ille vero patientię brauio decoretur: Hinc Iob. 31. De velleribus ouium mearum calefactus est pauper Sic Zachæus ait Luc. 19. Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Vide Articu. 96. l. 3. Persuadet rationibus quibus contradici nō potest. nam in cęlo corrumpi non possunt, neque per furem tolli quæ non corrumpuntur, vt aurum & argentum Sacculos, ait, non veterascentes. Quod enim antiquatur & senescit, prope interitum est. Heb. octauo. Vnde Aggæi. 1. Et qui mercedes congregat, misit eas in sacculum pertusum. Eccēs. 5 Auarus non implebitur pecunia. Thesaurum non deficientem. Matth. 19. Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo. Sed sunt qui non in cælo, sed in terra thesaurizant. Baruc. 3. Qui argentum thesaurizant & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum: qui argentum fabricant, & soliciti sunt, nec est inuentio operum illorū, exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij loco eorum exsurrexerunt. Sed nihil proderunt thesauri impietatis. Iustitia vero liberabit à morte, Prouerbio. 10. Hinc admonet Eccūs 29. Pone thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quam aurum, Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Sap. 7. Infinitus thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitię dei, propter disciplinę dona commendati. Loquitur de sapientia. His opibus ergo ditescere studete. Tertium addit, quia istuc ipsum, habere cor addictum thesauro corruptibili, & animam quæ diuina est possessio, inijcere terrę, per se quanto supplicio fuerit dignum? Quod enim quis vehementer amat, eius non potest obliuisci, cum ibi cor suum habeat. Augustinus: Anima plus est vbi amat, quàm vbi animat. Psalm. 72. Quid enim mihi est in cælo? & â te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Felix qui illo

thesaurum suum collocauit. Mat. 13. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quę habet, & emit agrum illum. Hoc inuento patres relicta patria peregrinati sunt in terra non sua. Heb. 11. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspiciē tes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hoc dicunt, significant se patriam inquirere. Et quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant vtique tempus reuertendi. Nunc autem meliorem appetunt. i. cęlestem Fide Moses grandisculus factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro ęgyptiorum improperiū Christi, aspiciebat enim in remuneratorem. 2. Tim. 4. Bonū certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die, iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. Sed vbi reposita? 1. Pet. 1. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam, regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cęlis, in vobis qui in virtute dei custodimini per fidem, in salutem paratam reuelari in nouissimo tempore. In quo exultabitis, modicum nunc si contristari oportet in varijs tentationibus, vt probatio vestrę fidei multo preciosior sit auro quod ꝑ ignem probatur. Ibi ergo marito cor nostrum. Pro. 23. Prębe mihi fili cor tuum. Si ibi esset cor, haud dubium quin & verba & opera. Luc. 6. Bonus homo, de bono thesauro cordis sui profert bonum. Phil. 3. Nostra conuersatio in cælis est. Et digne quidem. Ephes. secundo. Non estis hospites & peregrini, sed estis ciues sanctorum & domestici dei. Sed Luc. sexto. Malus homo de malo thesau

ro profert malum. Matt. 12. Progenies viperarum, quō modo potestis bona loqui cum sitis mali? Phi. 3. Quorū deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui ter rena sapiūt. Ob id admonet Col. 3. Si consurrexistis cū Christo, quę sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei sedens: quę sursum sunt sapite, non quæ super terram. In ipso enim sunt omnes thesauri sapientiæ & scientię reconditi, Col. 2. Ideo Phil. 3. Veruntamen existimo omnia detrimentū esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi domini mei, propter quem omnia detrimentū feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.

F Dicebat autem ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit, & statim fit. Et cum austrum flantem, dicitis quia æstas erit, & ita fit. Hypocritæ, faciem cęli & terrę nostis probare: hoc autem tempus quomodo nō probatis? Quid autem & à vobismetipsis non iudicatis quod iustum est?

Dominus cōuersus ad turbas, ait: Quur nō præparatis animos vestros regno dei quod in pximo est? Quēadmodum aëris qualitates cognoscitis, sic oportebat & meum aduentū cognoscere, ex ijs quæ dicuntur & quæ â me fiunt. An nō sentitis tot indicijs rerū imminere? O hypocritæ, omnia vestra fucata sunt. qualis est vestra sanctimonia, talis & sciētia. In his quæ suut huius mundi, sapitis: in his quę sunt æternitatis, nihil sapitis. Ob seruatis faciem cæli & terræ. Scitis quid prophetæ promiserunt, videtis & auditis tanta & tam multa quæ geruntur, & dicuntur inter vos, & nondū ex vobis ipsis cōiectatis adesse tēpus promissum. Genes. 49. Nō auferetur sceptrū de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittēdus est: & ipse erit expectatio gentiū. Daniel. 9. tēpus ponitur hebdomadarū. Esa. 35. Deus ipse veniet & saluabit nos. Tūc aperientur oculi cęcorū, & aures surdorū patebunt: tūc sali et sicut ceruus claudus, &

aperta erit lingua mutorum. Ioh. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Si opera non fecissem in eis quę nemo alius fecit, peccatū nō haberent. Nūc autē & viderunt & oderunt & me & patrem meum. Orig. Nisi esset nobis naturaliter insitum, iudicare quod iustum est, nunquam saluator istud prosecutus fuisset, quare non ex seipsis iudicarēt hoc. Sic Apostolus Ro. 2. Cum enim gentes quę legem non habent, naturaliter ea quę legis sunt faciūt, eiusmodi legem nō habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimoniū reddēte illis consciētia ipsorū, & inter se inuicē cogitationū accusantiū aut etiā defendentiū in die, cū iudicabit deus occulta hoīm secūdū euangeliū meū p Iesum Christum.

Cum autem vadis cū aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, quia non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

Si res est, & impedit, vende: si quis lęsit, condona potius q̃ ius tuum persequaris, Pręstat vel iniquis cōditionibus finire litem inter vos, quàm incertum euentum iudiciorum experiri, vbi non semper superior est causa quæ melior est. Primum ergo expende, quanto plus lucri sit in condonanda iniuria, quàm in persequenda: in deserenda re, quàm in vindicanda. Primum lucrifeceris amicitiam, quę suscepta lite periclitatur: deinde temporis compendium facis, quod erat tibi nō parum multum in lite periturum. Ad hęc animi tranquillitatem, quam lites adimere solent, lucraris. Postremo vitas quicquid malorum adferre potest infelix litium exitus. Grego. & Beda sacram accipiunt scripturam, quę prauis nostris aduersatur affectibus. Iohannis. 12. Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit

eum in nouissimo die. Augustinus: Conscient iam malis remurmurantem. Dicit enim hęc dominus, exterrens crassiores, & ad pacem faciendam cogens, sciens quod eos qui terrestres sunt, metus damni & suppliciorum plus emendat.

De Galilęis & ficulnea, Lucę decimotertio.

ARTICVLVS LXXVIII.

Luc. 13 G

A Derant autem quidam illo in tempore, nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum. Et respōdens, dixit illis: Putatis quod hi Galilęi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam egeritis, similiter omnes peribitis. Sicut & illi decem & octo, super quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quod & ipsi debitores fuerunt pręter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis: sed si non pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.

Dum promiscuę multitudini dominus loqueretur, pręmijs inuitans ad officium pietatis, supplicijs territans, nullumque non mouens lapidem, vt animos auditorum accenderet ad melioris vitę studium, commodū aduenere, qui rem nouam & horrendam auditu nunciarent. Credebant ipsum ignorare, qui omnia nouit. Hebreo. quarto. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Quoniam enorme erat quod illi perpetrarant, ad terrorem omnium horrendo supplicio puniti sunt, Actuū. 5. Solet autem vulgus execrari sic damnatos, sibique plaudere quod tale nihil patrarit, quū sępe plausor ille sce-

leratius malus sit, quam illi quorum manifestum scelus publico supplicio fuit expiatum. Iesus ergo volens huius exempli ad omnes peruenire terrorem, ait: non satis est vos non admittere quod admiserunt illi, ab omnibus peccatis resipiscendum est. Et ne spem impunitatis vobis faciat vltio dilata, nisi mature resipueritis, subito veniens opprimet vos, quemadmodum nuper illi 18. ruina turris oppressi sunt in Siloa. Siloa fons erat in Hierusalem, Ioannis nono. Esaiæ octauo. Docemur quod in hoc puniuntur aliqui, vt nos meliores efficiamur: quod si negligentes fuerimus, patiemur grauissima. Hebr. 10. Horrendum est incidere in manus dei viuentis. Eccl. 2. Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus domini, & non in manus hominum. 2. Pet. secundo. Ciuitates Sodomorum & Gomorræorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi sunt, ponens. Sic & ad bonum patientię inducit exemplis bonorum. Tobiæ secundo. Hanc autem tentatione (cæcitatis) permisit dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientię eius, sicut & sancti Iob. Iaco. 5. Exemplum accipite fratres exitus mali & longanimitatis & laboris & patientiæ, prophetas qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt.

Dicebat autem hãc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo veni quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam. vt quid etiam terram occupat? 2

Qui lenitate dei abutuntur ad licentius peccandũ, memores sint, hoc grauiorem venturam vltionem, quo serius venit. Roma. secundo. Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? secundum duritiam autem tuã & impœnitens cor, thesaurizas tibi irã

in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua. Hanc sententiam quo dominus altius infigeret animis crassę multitudinis, ad fecit similitudinem ad rem accommodam. Qua licet Iudæorum gẽtem, toties ad meliora prouocatam, per Mosen, prophetas, demum per Christum, tamen quia perstitit in obstinata malitia, ne fruct⁹ fidei bona opera protulit, funditus excidendam peculiariter notauit, tamen in genere commonuit omnes, ne deum prouocãtem ad pœnitentiam, negligerent. Matth. tertio. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Eph. 2. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quę pręparauit deus vt in illis ambulemus. Dicitur deus quærere in nobis fructum, non quod ignoret in fœcunditatem malorum, sed quo suam ad nos prouidentiam diligentiamque demonstret, & humanam declaret ignauiam. Iob vigesimoquarto. Dedit ei locum pœnitentiæ, & ipse abutitur eo in superbia. Psalm. decimotertio. Dominus de cęlo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens deum. Vt quid locum mansionis suæ bonis operibus non adornat? Vmbra officiens viti, & succum ad se trahens, quo poterant alı̃ arbores frugiferæ, excidatur. Infirmitatem immittit, quasi excidere volens, quum fructum non inuenit (quum tales nec sibi nec alijs prosint, obsint autem magis) vel alia pericula. tunc autem clamamus, Sine ò domine etiam hoc anno, & pœnitentiam agimus. Hoc significat fodere & stercora ponere. Dolorosa enim peccatorum recordatio & deploratio, mentis agrum impinguat atque fœcũdat. Hierc. secundo. Scito & vide, quia malum & amarũ est dereliquisse te dominum, & non esse timorem eius in te. Si quidem fructum fecerit, res bene gesta est. Roma. vndecimo. Vide bonitatem & seueritatem dei. In eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autẽ bonitatem dei, si permanseris in bonitate. Alioqui & tu excideris. Ioh. 15. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.

De muliere incuruata, Lucæ decimotertio.

ARTICVLVS LXXIX.

Erat autem in synagoga eorum docens sabbatis. Et ecce mulier quę habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum vidisset Iesus, vocauit ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat deum. Lucę. 13. H

Vbique dominus & docendo & sanando, simpliciũ corda ad dei laudem excitat: sed pharisęi ambitione excęcati, magis ac magis inuidia agitabantur, gloriam domini oppugnantes. Docuit in synagogis, nihil pudendum timendumve habens. Iohan. 18. Ego semper docui in synagoga, & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Docuit sabbatis. Sic die festo legerunt in libro legis dei distincte & aperte ad intelligendum, & intellexerunt cum legeretur. Erat autem Esdras sacerdos & Leuitę interpretantes populo, Neemi. 8. Obtulit se occasio confirmandæ doctrinę. Nam mulier deo permittente afflicta, vel ob peccata, sicut Saul. 1. Reg. 16. Spiritus autem domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequàm à domino. Vel ob profectum, vt Iob. 1. Sic & ab initio nobis autor fuit, vt ab incorruptione in qua conditi fuimus, excideremus, & infirmo passionumque capaci corpori alligati essemus, sed dominus suo contactu sanat. Nam clementissimus primum illam suis oculis intuitus est, quod mox sequuturæ salutis omen fuit. Nec hoc contentus, vltro vocauit ad se, quo & cunctis miraculum innotesceret ad dei laudem & honorem. Felix quęcunque

accersierit ad se Iesus, & felix qui audit vocantem. Neminem enim non accersit. Matthęi vndecimo. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Sed Prouerb. 1. Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo cum vobis id quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me. Ideo Prouer. octauo. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. Non dedignatur eam dominus sui sacri corporis contactu. Lucę sexto. Et omnis turba quęrebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Erecta est, & agnoscens cæleste beneficium, glorificabat deum. Nihil enim aliud deo retribuere pro beneficiis possumus, nisi vt grati simus. Psalm. 102. Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propiciatur omnibus iniquitatib' tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.

a Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus, dicebat turbę: Sex dies sunt in quibus oportet operari. In his ergo venite & curamini, & non in die sabbati. Respondit autem dominus ad illum, & dixit: Hypocritę, vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare? Hanc autem filiam Abraę, quam alligauit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto in die sabbati? Et cum hæc diceret, erubescebant omnes ad-

uersarij eius:& omnis populus gaudebat in vniuersis,quę gloriosæ fiebant ab eo.

Archisynagogus veluti rem magnam docturus, vertit se ad populum & concionem.Sabbatum,inquit,violare nefas est. Chrysostomus: Non indignabatur vere ob sabbati violationem,sed Christi gloriam.Nō enim charitatis opera illo die inhibita erant,sed seruilia. Ambrosius: Deus septimo die ab operibus mundi quieuit,non ab omni operatione, quum sempiterna & iugis sit operatio eius,sicut ipse filius ait.Iohannis quinto.Pater meus vsque modo operatur,& ego operor, vt ad dei similitudinem,seecularia nostra opera, non religiosa, cessarent.Non tulit ergo dominus tam stolidam pharisęi vocem,qui sabbatum non in hoc condiderat, vt iuuando proximo cessaretur, sed à malefactis esset perpetua quies,quam illa sabbatorum ocia figurabant. Esaię primo. Quiescite agere peruerse, discite benefacere. Hypocritæ,inquit,qui neglecta vi legis,corticem duntaxat vrgetis, ac speciem iustitiæ prę vobis geritis,quum procul sitis à vera pietate. Si iudicatis non violari sabbatum ob beneficium quod muto iumento impenditur,mihi veluti facinus atrox impingitis,quod hanc Abraę filiam soluerim. Si opus interdicitur sabbato, vter plus operis facit, qui soluit asinum & ducit ad aquam,an ego,qui solo verbo & contactu sanaui totam mulierem? Hic sermo Iesu, quoniam permiscuam habebat veritatem & ad sensum communem etiam humanæ naturæ consentaneum,pudorem incussit obtrectatoribus illis. Dolebant enim aliquid suę gloriæ decedere apud multitudinem, apud quam eatenus sese venditarant. At turbæ ex miraculis vtilitatem percipientes,gaudebant, maxime quod sanationibus fruerentur.

De diuortio, Matthęi. xix. Mar.x. Luc.xvi.

ARTICVLVS LXXX.

Matth. 19 1 ET accesserunt ad eum pharisæi, tentantes eum,& dicentes:Si licet homini dimittere vxorem suam quacunque ex causa?Qui respondens,ait eis:Non legistis,quia qui fecit hominem ab initio,masculum & fœminam fecit eos? Et dixit:Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ,& erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo,sed vna caro.Quod ergo deus coniunxit,homo non separet.

Rursus visis tot prodigiis ac studio multitudinis erga Iesum,recruduit pharisęorum inuidia,qui callide & insidiose adorti sunt eum.Hieronymus: Vt quasi cornuto syllogismo teneant eum, & quodcunque responderit,pateat captioni.Si diceret quacunque ex causa dimittendas,& alias accipiendas,pudicitiæ prędicator videbitur sibi contrarius,& libidinis fautor. Si non,quasi sacrilegij reus tenebitur, & aduersus doctrinam Mosi ac dei facere iudicabitur.Deu.24.Si acceperit homo vxorem, & odio habuerit eam, & non inuenerit gratiam in oculis eius propter aliquam fœditatem,scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.Mala.2.Cum odio habueris,dimitte, dicit dominus deus Israel.Operiet autem iniquitas vestimentum eius,dicit dominus exercituum. Credebant se dominum quæstionibus reddere perplexiorem, & populum ab eo posse auertere. Dominus autem ita temperat responsum,vt nec Mosi lędat autoritatem, nec suũ dogma recantet,& pharisęis legis peritis autoritate legis os obturet,& prudentes caperet sua ipsorum versutia.nam ex lege parauerant laqueum.Marc.10. At ille respondens,dixit eis:Quid vobis pręcepit Moses?Qui dixerunt:Moses permisit libellum repudij scribere,&

dimittere. Quibus dominus: Non legistis vos pharisæi, qui cęteros & doctrina & religione præcedere videmini, quod quum deus conderet hominum genus, sic instituit primum coniugium, vt vnus vni indissolubili copula iungeretur? Hiero. Ostendit secunda vitanda connubia, non ait masculum & fœminas, quod ex priorum repudio quærebatur, sed masculum & fœminam, vt vnius coniugis consortia necterentur. Adhærebit vxori, non vxoribus. Præmium nuptiarum, è duobus vnam carnem fieri, vt tam præter naturam sit, vxorem à viro diuellere, quàm membrum à corpore rescindere. Quod ergo deus tam arcto vinculo connexuit, vt iam corpore & animo conglutinati, non sint duo homines, sed vnus homo, vt tristium ac lætorum omnium sit inter eos cõmunio, homo non separet. Ephe. 5. Itaque viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum dilegit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suę, & erunt duo in carne vna. (Gen. 2.) Sacramentum hoc, magnum est. ego autem dico in Christo & in ecclesia. Verũ tamen & vos singuli, vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligat, vxor autem timeat virum suum. Hiero. Castitas iuncta spiritui, vnus efficitur spiritus.

Dicunt illi: Quid ergo Moses mandauit dare libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et qui dimissam duxerit, mœchatur. 2

Pharisæi ansam sibi datam arbitrantes, qua Iesum reprehẽderent, intulerũt: Si de⁹ hoc voluit, quur Moses

præcepit dare libellum repudij? At dominus ait: Naturæ sensus & euangelica synceritas flagitat amicitiam perpetuam, & indiuulsam copulam, non solum in matrimonio, verumetiam omni amicitia. Nec est quod quisquam causetur, euangelicam doctrinam pugnare cũ prę scriptis Mosi. Non enim adeo crudelis erat, vt talé indiceret legem, nec permisit quod rectum esset natura, sed sciens duritiam cordis vestri, leuius malum indulsit, ne grauius à vobis committeretur. Maluit enim iniquum diuortium, quam homicidium, veneficium, aut etiam parricidium. Neque hoc efficit libellus repudij, vt rectum sit repudium, sed testis est tuæ duritię, qui quamlibet leui de causa expellas coniugem, & illi prospicit de nouo marito, tibi ius adimens, ne reuoces repudiatam, Deute. vigesimoquarto. Sed omnium illorũ summa recidit in caput repudiatoris. Primum enim perfratus est & immittis, qui vitium vxoris nec ferre potuerit, nec voluerit mederi. Deinde domo depulsæ, quæ sine marito non potest viuere, causam pręebet adulterij committendi. Non ergo voluit deus polygamiã, vt hæc relinqueretur, & altera duceretur: & iterum illa relinqueretur, & altera duceretur. Alioqui vnum fecisset virum, & plures fœminas. Huiusmodi temperatura responsionis, Iesus asseruit præceptum dei: nec Mosen tamen damnauit, nec castitatis laudem minuit, nec se pharisęorum captioni præbuit, quin potius eos cepit qui captum venerant. Mar. 10. Et in domino iterum discipuli eius interrogauerunt eum de eodem. Et ait illis: Quicunque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur. 1. Cor. 7. His autem qui matrimonio iuncti sunt, pręcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat. Ro. 7. Igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio viro. Lucę decimosexto.

Et qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.

Dicunt ei diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere? Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cęlorum. Qui poteſt capere, capiat. 3

Si inſolubile vinculum permanet inter virum & mulierem, niſi fornicationis cauſa non rumpendum, leuius fuerit matrimoniũ non contrahere, ſed pugnare & certare cum naturalibus concupiſcentijs, q̃ ſuſtinere malam mulierem. Hieron. Iis datũ eſt qui petierint, qui voluerint, qui vt acciperent laborauerunt. Hilarius: In vno poſuit naturã, in altero neceſſitatem, in tertio voluntatem. Naturã in eo qui naſcitur, neceſſitatem in eo qui ſic factus eſt, voluntatem in eo qui ſpe regni cæleſtis, talis eſſe decreuit, cui nos ſimiles effici, ſi tamẽ poſſumus, admonuit. 1. Cor 7. Vnuſquiſque proprium donum habet ex deo, alius quidẽ ſic, alius vero ſic. Sap. 8. Et vt ſciui quoniã aliter nõ poſſem eſſe continẽs, niſi deus det, & hoc ipſum erat ſumma ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij dominum, & deprecatus ſum illum. Fortiter & vltro certantibus non deerit fauor agonothetæ. non enim cogit virginem eſſe, neque nuptias deſtruit, ſed virginitatem præfert. Hieronymus: Vnuſquiſque conſultet vires ſuas, vtrũ poſſit virginalia & pudicitiæ præcepta implere. Per ſe enim caſtitas blanda eſt, & quemlibet ad ſe alliciens: ſed conſiderandæ ſunt vires, vt qui poteſt capere, capiat. Quaſi hortãtis vox domini eſt, & milites ſuos ad pudicitiæ præmia concitantis. 1. Corint. 7. De virginibus præceptum domini non habeo, conſilium autem do tanquam miſericordiam conſecutus à deo, vt ſim fidelis. Exiſtimo enim hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem, quo-

niam bonū est homini sic esse. Alligatus es vxori: noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore: noli quærere vxorem. Si autem acceperis vxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccauit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est, solicitus est quę domini sunt, quomodo placeat deo: qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quę sunt mundi, quomodo placeat viro. Igitur qui matrimonio iungit virginē suam, Benefacit: & qui non iungit, melius facit.

De paruulis oblatis, Matt. xix. Marc. x. Luc. xviij.

ACTICVLVS LXXXI.

Marci 10. 1z

ET offerebant illi paruulos, vt tangeret illos. Discipuli autem comminabātur offerentibus. Quod cum videret Iesus, indigne tulit, & ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos. Talium enim est regnum dei. Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum dei velut paruulus, non intrabit in illud. Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

Quoniam de puritate virginea fuerat sermo, deque sublimitate virtutis heroicæ, quę paucis cōtingat, tāquā per occasionem offertur exemplum simul & absolutæ puritatis, & summæ modestiæ, sine qua virginitas nihil promeretur laudis. Nouerant patriarchas filijs benedixisse per manuum impositionem & orationem, viderāt Iesu mirabilem sanctitatem & virtutis efficaciam:

ideo existimabant fore, vt quemadmodum viderant illius contactu fugere morbos, ita Iesu contactus seruaret eos à morbis, ruinis, dæmonibus, cęterisque malis, quibus illa ætas sępenumero perit. Matthęi decimonono. Tunc oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. At discipuli, qui quanquam toties audissent de summa modestia, nondum tamen penitus exuerant humanos affectus, suspicantes dominum maioribus intentum, non esse fatigandum huiusmodi leuioribus negocijs, quia derogaret doctrinæ eius & autoritati, prohibebant accessum. Dominus vero ostendit, quòd à fastu alienos magis amet, d. Sinite, nec arcete illos à contactu meo. In his est exemplum innocentię ac simplicitatis. Etenim qui horum sunt similes, mihi gratissimi sunt: quos tamen etsi mundus habet despicabiles, ego tamen non alios dignor regno cælorum. Nesciunt fucum, nesciunt fastum, nesciunt referre, nesciũt regerere conuicium, nesciunt auaritiam, nesciunt ambitionem: mera est innocentia, mera est simplicitas. Illud affirmo vobis: regnum dei non recipit nisi ad hãc imaginem transformatos. Quisquis igitur acceperit prædicationem dei sicut puer, non dijudicans vel discredens, ille ingreditur in regnum dei, & in bona quæ iam fide suscepit. Quoque magis commendaret omnibus simplicem innocentiam, complexus est singulos: & impositis manibus, bene precatus est illis, sui sacri corporis contactu virtutem occultam infundens puellis, ob simplicem parentum fidem. Sic in fide parentum vel ecclesiæ, pueri baptizantur & confirmantur. Nec parui ponderis autoritatem huic sacramento collatam cognoscimus, si acta discipulorum & scripta pensamus. 1. Timoth. quarto. Noli negligere gratiam quæ in te est, quę data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij. Actuum. 8. Cum audissent apostoli qui erant in Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum dei, miserunt ad eos Petrum & Iohannem. Qui cũ venissent, orauerunt pro ipsis vt acciperent spi

Baptismi puerorum & confirmationis efficacia.

ritum sanctum. Nondum enim in quenquam illorũ superuenerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Non paruipendenda sacerdotum benedictio in nomine domini. Nume. 6. Loquere Aaron & filijs eius: Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi dominus, & custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Inuocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Imò & parentum. Ecci. 3. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Hinc summo studio parẽtum antiqui requirebant & procurabant benedictiones, nec sine fructu. Iacob, nescio patre, fratris præripuit benedictionem. Gen. 27. Venit germanus tuus fraudulẽter, & accepit benedictionem tuam. Benedixitque ei, & erit benedictus. Et Gen. 48. de filijs Ioseph ait: Adduc eos ad me, vt benedicã illis. Benedixitque Iacob filijs Ioseph, & ait: Deus, in cuius cõspectu ambulauerũt patres mei Abraam & Isaac, deus qui pascit me ab adolescentia mea vsque in præsentem diem: angelus qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraam & Isaac, & crescant in multitudinem super terram. Applicatosque ad se, deosculatus & circumplexus est.

Benedictionis sacerdotum ac parentum vis.

De filio prodigo, Luc. xv.

ARTICVLVS LXXXII.

Lucæ 15. L

ERant autem appropinquantes ei publicani & peccatores, vt audirent illũ. Et murmurabant scribæ & pharisæi, dicentes: quia hic peccatores recipit & mãducat cum illis.

Immensam erga peccatores ostendit clementiam, quęrendo, reducendo & saluando. Quia enim & verbis & miraculis se ostendit dominus potentissimum simul & pijssimum animarum medicum, & tam comminationibus damnationis æternæ, quàm promissionibus salutis perpetuę, ad pœnitentiam hortabatur peccatores, vniuersa ad eum populi multitudo confluebat. Et quia nec ille quenquam submouebat aut fastiduit, ausi sunt etiam propius ad illum accedere publicani quidam & peccatores, quod genus hominum abominari solent pharisęi, ad ostentationem sanctimoniæ quum certissimum sanctimoniæ signum sit, non fastidire peccatorem: sed adniti modis omnibus vt resipiscat, & resipiscenti congratulari. Publicani, peccatores dicebantur ex officio, quod vix aut nunquam sine peccato potest exerceri. Accedebant autem tanquam infirmi ad medicum: quod patet, quia vt audirent illum. Matt. 9. Non valentibus opus est medico, sed male habentibus. Psal. 33. Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ nō cōfundentur. Vnde Ioh. 6. Domine, ad quē ibimus? verba vitę æternæ habes. Sap. 16. Neque herba neque malagma sanauit eos domine, sed sermo tuus qui sanat omnia. Volens ergo à peccatorū vulneribus sanari, ipsum accedat, & dicat Can. 2. Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Psal. 84. Audiā quid loquatur in me dominus deus, quoniā loquetur pacē in plebē suā. Appropinquare, aliud nihil est nisi peccata cognoscere, & voluntatem auersam, ad deū conuertere. Quæ conuersio licet non iustificet, tamen ad iustificationem disponit, & deus dispositum ad pfectū pducit. Iac. 4. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Prope est (inquit Psal. 144.) dominus omnibus inuocātibus eum, sed in veritate. Sunt enim qui ore suo tantum deo appropinquant, & labijs suis glorificant, cor vero eorum longe est ab eo, Esa. 29. De quibus Hier. 17. Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur: quoniā dereliquerunt venam aquarum viuentium dominum.

Sanctimoniæ certissima signa quę.

Non ergo fugiamus à facie domini, sicut Adam, qui ait Gene.3. Domine, audiui vocem tuam, & timui, sed non aufugit. Nam peccatores recipit. Gregorius: Accesserunt ad Iesum publicani & peccatores: & non solum ad colloquendum, sed & conuescendum recepti sunt. Itaque pharisæi qui religione, & scribæ qui scientia præminebant, quum essent intus pleni liuore, ambitione, auaritia, tamen iusti sibi videbansur. Iesu benignitatem calumniabantur, d. Hic qui nouam quandam sanctimoniam profitetur, tamen non vitat malorum consortia; non cogitans quòd malorum contubernio cōtaminentur boni. Vnde de duobus ipsum notabant, quia peccatores reciperet, & quia cum ipsis manducaret. Eccl.13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicat superbo, induet superbiam. Hinc Psal.100. Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non edebam. Eccl.9. Viri iusti sint tibi conuiuæ. Sed obseruandū quod communicat peccatori, ipsum imitando & in peccatis fouendo, quod pessimum est. Sic Christus non recepit. Odio enim sunt deo impius & impietas eius, Sap.14. Alio modo, vt emendet & curet: hoc pium & sanctum. Vnde de domino dicitur Esa.42. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. 1. Timoth.1. Fidelis sermo, quoniam dominus Iesus in hunc mundum venit pecctaores saluos facere. Gregorius: Ex qua re colligitur, quod vera iustitia compassionem habet, falsa indignationem, quanuis & iusti soleant recte peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo iustitiæ vel disciplinę. Qui ergo de falsa iustitia superbiunt, cęteros despiciunt, nulla infirmantibus compassione condescendunt: & quo se peccatores esse non credunt, eo deteriores peccatores fiunt. Manducat dominus nobiscum, quum gratię suæ dulcedine nos refouet. Apocalypsis tertio. Ego sto ad ostium & pulso. si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

Cōmunicare peccatori q̄ varium.

Et ait ad illos parabolam iſtam. Quis ex vobis homo qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonagintanouem in deſerto, & vadit ad illam quę perierat, donec inueniat illam? Et cum inuenerit illã, imponit in humeros ſuos gaudẽs: & veniens domum, cõuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cęlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.

Dominus ſicut miſericors erga peccatores, ita erga calũniatores ſuos manſuetę per parabolas, ne ęgre ferãt, ſuã ergo peccatores benignitatem docet. Nõ enim ſolum nõ repellendi ſunt, quum reſipiſcũt, ſed & modis omnibus iuuandi ſunt, vt ad meliorẽ mentẽ redeãt. Quàm deus non auerſetur peccatorẽ reſipiſcentem, ex ſuo quiſque animo cõiectare poteſt. Nimirum ſua cuique res chara eſt, nec cupit aliquid inde perire. An non vnius ouis dãno tantopere cõmouebitur, vt relictis nonagintanouem, nõ conquieſcat donec inueniat illam? Cõiungetque gregi, lætior de vna recepta, quàm de incolumitate totius gregis cui nõ metuebat. Si in oue inuenta gaudij occaſio eſt, quanto magis in homine, qui ad dei imaginem eſt cõditus, quẽ alit, quem ad ęternam felicitatẽ deſtinauit? Pſal. 94. Nos autẽ populus paſcuæ eius, & oues manus eius. Dicitur vna, ꝓpter vnitatem originalis principij. Malach. ſecundo. Nunquid non pater vnus omnium noſtrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Et ob vnitatem originalis peccati. Romano. quinto. Sicut per vnum hominem in hunc mundum intrauit peccatum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Et propter vnitatem finalis termini,

Quis cur dicatur vna.

quia ad vnam felicitatem destinati. Sed Esaïæ. 53. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suã declinauit. Psalm. 118. Erraui sicut ouis quę perijt, quęre seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus. Vide misericordiam dei. Non angelum misit, non legatũ, sed in propria venit persona, angelis relictis, quorum non assumpsit naturam, nec lapsum reparauit ex ipsis. Hebrę. secundo. Nusquam angelos, sed semen Abraę apprehendit. Gregorius: Quia centenarius numerus perfectus est, ipse centum oues habuit, cum angelorum & hominum substantiam possedit: sed vna perijt, quando peccando homo vitæ pascua dereliquit. Dimisit nonagintanouem in deserto, quia illos summos angelorum choros reliquit. Cur autem cęlum dicitur desertum, nisi quia desertum dicitur derelictum? Tunc autem & angelus & homo cælum dereliquit quando peccauit. In deserto ergo nonagintanouem oues remanserant, quando in terra dominus ouem quærebat: quia rationalis creaturæ numerus, angelorum videlicet & hominum, qui ad videndum deum conditus fuerat, pereunte homine erat minut⁹: sed vt perfecta summa redintegraretur in cęlo, homo perditus quęrebatur in terra. Vnde Matthęi. 18. dicit, in montibus, vt significet in excelsis: quia nimirũ oues quæ non perierant, in sublimibus stabunt. Ezech. 34. Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas. Sicut pastor visitat gregem suum in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum, sic visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersę fuerint. Vide pastoris pietatem: nam inuentam ouem non punit, non vrgendo ducit ad caulam, sed nolens illam molestare, humeris imponit. 1. Pe. 2. Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Esaię. 53. Disciplina pacis nostrę super eum, & liuore eius sanati sumus. Samaritanus saucium posuit in iumẽtum, & duxit in diuersorium. Lucæ decimo. Et hoc gaudens, propter nimiam charitatem ad humani generis liberationem, angelicæ ruinę restaurationem. Ephe. 4. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, Psalm. 46. Ascen-

dit deus in iubilo, & dominus in voce tubæ. Ibi vicinos & amicos inuenit, illos videlicet angelorum choros, qui amici eius sunt, quia voluntatem ipsius continue in sua stabilitate custodiunt. Ioh. 15. Vos amici mei estis, si feceritis quę præcipio vobis. Vicini sunt, quia claritate visionis illius assidue perfruuntur. Matthęi decimooctauo. Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in cælis est. Danielis septimo. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. Obserua quod ait, Congratulamini mihi, non oui quę se propria perdidit culpa, sed mihi, qui opus iniunctum à patre consummaui, Iohan. decimoseptimo. Illud ergo affirmo vobis, quod quemadmodum pastor ille ob vnicam ouiculam receptam gaudet cum amicis & vicinis suis, ita maius gaudium erit angelis. Roma. quinto. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Hinc Grego. Quotidie experimur, quod qui illicita nō commiserunt, in rebus sibi licitis sępe vsum præbent: ad cęlestia anxie non anhelant, & ad bona agenda pigri sunt. Econtra sępe peccator agit: quare maius gaudium de eo, quàm sic stante iusto: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus fortiter hostem premit, quàm eum qui nunquam terga vertit, & nunquam aliquid fortiter gessit. Sic & agricola plus illam terram amat, quę post spinas fruges huberes profert, quàm eam quæ nunquam habuit spinas, & nunquā messem fertilem produxit. Sunt tamē quidam iusti quibus nullus pœnitens possit anteponi: qui etsi non sint sibi malorum conscij, licita tamen respuunt, in omnib' se humiliant. Hinc ergo intelligitur, quantum gaudium faciat, quum humiliter plāgit, iustus: si in cęlo facit gaudium, quando hoc quod male gessit plangit, iniustus. Chrysostomus: Si deus lętatur in paruo hoc inuento, quomodo tu contemnis quæ sunt deo tam studiosa? Ambro. Multum debet nos accendere hoc ad probitatē, vt agamus quod illis gratum sit, quorum affectare patrocinium & offensam timere debemus. Origenes: Deo & angelis occasionem lætitię præstamus, cum in terris

ambulantes, conuersationem in cælis habemus. Domini sententia, in 99, iusti: in oue perdita, peccatores intelliguntur. Quanquam autem hęc imago peculiariter designat dominum Iesum, qui solus est ille pastor summe bonus, Iohannis decimo. qui colapsum genus humanum patri reconciliauit, de suo dependens quod nos commeruimus: pertinet tamen & ad pastores: nam hos oportet Christi principis affectum, erga gregem ipsius repræsentare. Fit enim frequenter, vt qui ab erroribus & manifestis peccatis conuertuntur ad veram pietatem, studio pietatis longe præcurrant eos, qui nunquam in eiusmodi flagitia prolapsi sunt. Hos non fastidiet ecclesiæ pastor, sed omnia tentabit donec ad ecclesiæ caulas reduxerit. Qui vere iusti sunt, qui vere amicà sunt boni pastoris, maiore gaudio gratulabuntur receptæ oui, quam multis in sua frigida iustitia confidentibus.

3 Aut quę mulier habens drachmas decem, & si perdiderit drachmam vnam, nonne accendit lucernam, & *euertit domum, & quærit diligenter donec inueniat? Et quum inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente.

* euertit.

Grego. Qui per pastorem, ipse signatur & per mulierem. Ipse enim deus, ipse & dei sapientia, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi, Col. 2. Non autem propter infirmitatem sensus, sed pietatem affectus mulieri comparatur. Et quia drachma imaginem habet, mulier drachmam perdidit, quando homo qui ad imaginem dei conditus fuerat, (Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, Ge. 1.) peccando à similitudine sui conditoris recessit. Lucerna, humanitas lumine deitatis illustrata, quę per incarnationē apparuit. Iohā. 1. Erat lux vera, quę illuminat

Mulieri cur deus comparet.

Lucerna mystice quid.

omnem hominem venientem in hunc mundum. Accensa lucerna euertit domum: quia mox vt eius diuinitas per carnem apparuit, omnis se nostra conscientia concussit. Conscientias enim turbauit, de reatu suo prædicando & ad memoriã reducendo commissa flagitia, collata beneficia, comminata supplicia, & pręparata stipẽdia. Emundat eam: quia praua mens, si non prius per timorem euertitur, ab assuetis vitijs non emũdatur. Ecclesiastici primo. Timor domini expellit peccatum. Prouerbio. decimoquinto. Per timorem domini declinat omnis à malo. Qui autem sine timore est, non poterit iustificari, Eccl. 1. Hinc dominus Hierem. secundo. Scito & vide, quia malum & amarum est dereliquisse te dominum, & non esse timorem eius in te. Et quærit diligenter. Lucæ 19. Venit filius hominis quęrere & saluum facere quod perierat. Euersa domo, inuenitur drachma: quia quum perturbatur hominis conscientia, reparatur in homine similitudo conditoris. Roma. octauo. Quos pręsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Galat. quarto. Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Sicut ergo portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis, 1. Cor. 15. & 1. Thes. quarto. Hæc est voluntas dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut gentes quę ignorant deum. Nee. octauo. Gaudiũ domini est fortitudo vestra. Si enim mulier sic est affecta erga nummos suos, vt doleat quicquam perisse, & vt vehementer gaudeat receptum esse quod perijt, quanuis pusillum: quantomagis deus nihil velit perire ex hominibus, pro quibus seruandis seipsum impendit, quos ad imaginem suam condidit? Ezechi. 18. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit dominus, & non vt conuertatur à vijs suis, & viuat? Obserua ergo quod vtrobique dicit, pœnitentiam agente. 2. Pe. 3. Non tardat dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, volens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.

Luc. 15 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantię quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam. Et non multos post dies congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose.

Ostendit quàm benigne dominus verè pœnitentes recipiat in pristinam gratiam. Quanquam autem hæc parabola generaliter pertineat ad omnem peccatorem, post ingentia flagitia resipiscentem, tamen pro temporis illius, quo dicta est, ratione, peculiarius notat gentes ad euangelij gratiam receptas: & Iudæos, qui sibi iusti videbantur, illorum inuidentes felicitati. Glosa. Deus pater, quia autor est & creator duarum stirpium humani generis, Iudęorum & gentilium, duos habet filios. Maior, qui in cultu vnius dei remansit, gentili populo ad idololatriam post diluuium declinanti, quo Iudæis insipientior puerilior'que. Augustinus: Nihil tã puerile vt idola colere, & nihil stolidius quam diuinis non obtemperare iussis. Exo. 4. Primogenitus meus Israel. Iunior adolescentiam ac stultitiam in consilium adhibens, adiit patrem, volens naturalibus donis ac cęteris bonis à deo collatis pro libitu vti, ac potius abuti, nec subijci legi diuinæ. Rationalis, ad quam subsequitur liberum arbitrium, substantia nostra est. Dat enim deus rationalem, vt ea libere vtamur. Sed homo cũ in honore esset, non intellexit: comparat⁹ est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, Psal. 48. Eccl. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui: adiecit ei mandata & pręcepta sua: si volueris mandata conseruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod

placuerit ei,dabitur illi. Vnusquisque etiam proprium donum ex deo habet,vnus sic, alius vero sic,1.Corin.7. Dat enim vnicuique secundum propriam virtutem. Vere adolescentior consilio & iudicio, quisquis importuni⁹ obtinet,quod cōcessum obfuit. Sic filij Israel in malum sibimetipsis carnes petierunt, & obtinuerunt,Nume.vndecimo Quid iam faceret adolescens,& sui iuris, & semotus à patre,& viuens peregre? Diuortium facit cum benignissimo patre deo,qui se facit aduenam mundi.Iaco.4. Adulteri , nescitis quoniam amicitia huius seculi inimica est deo ? Qui enim voluerit amicus esse huius mundi ,inimicus dei constituitur. Non est ista locorum seiunctio,sed affectuū.Infelix libertas,quam patris pręsentia non moderatur. Psalm.118.Longe à peccatoribus salus, quia iustificationes tuas non exquisierunt.Esa.46.Audite me duro corde,qui longe estis à iustitia.Prope feci iustitiam meam, & salus mea non elōgabitur.Psalm. 72. Quoniam ecce qui elongāt se à te, peribunt:perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Mihi autem adhęrere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam.Inter peregrinos prodegit omnem substantiam,non ipsi⁹ qui nihil habebat suum,sed patris. Quando homo egreditur à deo,& se à timore dei elongat,omnia diuina dona expēdit. propinqui enim deo, nihil mali agimus Psalm.15.Prouidebam dominum in conspectu meo semper,quoniam à dextris est mihi, ne commouear.Eccēs.7.Qui timet deum , nihil negligit. Ecci.27.Si non in timore domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua.August. Qui sua potestate vti cupit,quid restat,nisi vt recedens ab eius calore torpescat,recedens à veritate euanescat ? Deum enim nemo amittit,nisi qui dimittit. Hieronymus. Sicut Christus ait discipulis suis. Matthęi vigesimooctauo . Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi: sic malis dicet , Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem,Matthęi septimo. Luxus est,quidquid extra necessitatem carnis impenditur cupiditatibus. Hæ nimirum corrumpunt ac vitiant quanuis pręclaras na-

turę dotes.Rom.octauo.Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Dionysi.Peccata quamuis dona naturę non penitus corrumpant aut tollant,ea tamen inficiunt,& rationem obnubilant.Sap.2.Excęcauit eos malitia eorum.Ponit tria,quę plurimis occasio sunt ruinę.Iuuentus deliciosa.Eccl.12.Amoue malitiam à carne tua.adolescentia enim & voluptas vana sunt.Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ,antequam veniat tēpus afflictionis tuæ,& appropinquauerint anni de quibus dicas,non mihi placent.Si diues longam sibi promittens & deliciosam vitam,audiuit Luc.12.Stulte,hac nocte repetent à te animam tuam:& quę parasti, cuius erunt?Libertas vitiosa.Nulla enim ętas infrenis viuere potest,maxime imbecillior illa,quæ parum prudentię ac timoris,multum vero stultitię & ad malum procliuitatis habet.Genesis octauo .Sensus & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescētia sua. & Prou.22.Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit,non recedet ab ea.Hinc admonet Pro. 22.Stultitia colligata est in corde pueri , & virga disciplinę fugabit eam.Eccl.7.Filij tui sunt?erudi illos,& incurua illos à pueritia illorum. Sic & animalis sensualitas. Eccl.18.Si præstes animę tuæ concupiscentias eius,faciet te in gaudium inimicis tuis.Tertium,hubertas copiosa.Deut.32.Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus,impinguatus,dilatatus,dereliquit deum factorem suum.

2 Et postquam omnia consumpsisset,facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere.Et abiit,& adhęsit vni ciuium regionis illius, & misit illum in villam suam pascere porcos. Et cupiebat ventrem suum implere de siliquis quas porci manducabant,& nemo illi dabat . In se autem reuersus,dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus,& ego hic fame pereo?Surgam,& ibo ad patrem meum, & di

cam illi: Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. fac me sicut vnum de mercenariis tuis.

Amb. Merito egere cœpit, qui thesauros sapientię & scientiæ dei, diuitiarumque cęlestium dereliquit. Apoca. 3. Dicis, quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es pauper & nudus, miser & miserabilis. Nihil enim habet hic mundus, quod explere possit animum hominis, prętersummum illud bonum, quod non est nisi in domo patris. Hinc Amos. 8. Mittā famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum domini. Non enim in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Deu. 8. Mat. 4. Cui graue fuerat obtemperare iussis patris clementissimi, coactus est sese dare in seruitutem ciui peregrino & barbaro. Quum recusant homines accipere suaue iugum domini, coguntur ferre durissimum iugum satanę. Qui adhęret deo, vnus spiritus est cum eo, 1. Corint. 6. Sic qui adhæret vitiis. Esaię. 28. Dixistis enim, percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Beda: In villam mitti, est substantię mundialis subiugari cupiditatibus: pascere porcos, est ea quibus immundi spiritus oblectantur, operari. 2. Pet. 2. Sus lota in volutabro luti. A quanta dignitate, in quantam contumeliam sua stultitia deuenerat miser? Nec interim crudelis dominus illi dabat quod deberet, vt iam infelicior esset ipsis porcis, quibus seruiebat potius quàm imperabat. Porci sunt, qui in vilium & materialium affectionum luto volutantur. Semper autem noxia desiderat mens insana, sordibus assueta: aliis non pascitur, nisi immundis & obscœnis cogitationibus, quas huc illucve reuoluit, nec tamen vnquam satiatur. Non enim manet voluptas, sed famescit & perit, cruciat vero perpetuo. Quis enim illi daret? Num deus? Sed ille non adest. Psalm. centesimodecimooctauo. Longe à peccatoribus salus. Dæmones? At hi multo magis solicisi sunt, ne vnquam quiescamus, & malitia saturi simus.

Mitti in villam quid

Pascere porcos quid

Porci qui.

Omnis ergo inanis mundi voluptas, ad breue tempus
Siliquę. deliniens, nec satians, nec saginans animum, porcorum
siliquæ sunt. His delectantur dęmones, ac sibi addictos
inescant verius quam satiant. Non enim est vlla citra
deum satietas vel voluptas. Psalm. 16. Satiabor cum ap
paruerit gloria tua. Ipse satiat animam inanem, & ani
mam esurientem replet bonis, Psalm. 106. Sunt enim
quorum deus venter est, & gloria in confusionem ipso
rum, qui terrena sapiunt Philippenses tertio. Sed. 1.
Corint. sexto. Venter escę, & esca ventri: deus hunc &
hanc destruet. Quandiu male agebat, extra se erat: quan
do autem cogitabat in quantam venerat miseriam, tūc
rediijt ad seipsum, considerans & in pœnitentiam ve-
Gradus redeundi ad deum quot. niens à sua exteriori diuagatione. Glosa. Bene ad se re
uertetur pœnitendo, qui à se recesserat peccando. Vide
gradus quosdam ad deum redeundi. Primus, ad seipsum
reuerti, seque arguere erroris. Esa. 46. Redite præuari-
catores ad cor. Bene habet, cum peccator afflatu tacito
benigni patris redit ad cor. Ventum erat ad extremū
malorum. Felix necessitas que compellit ad resipiscen
tiam. Siquidem hic est primus ad salutem gradus, remi-
nisci vnde excideris, & agnoscere quo degeneraris.
Esaię vigesimooctauo. Tantummodo sola vexatio in-
tellectum dabit auditui. Vnde quo veni miser? Ex pa-
tria, in exilium: ex opulenti domo, in regionem famis:
à libertate, in seruitutem: ab amantissimo patre, ad cru
delissimum dominum: à dignitate filij familias, ad fœ-
dissimam conditionem: à consortio fratris & famulo-
rum, ad porcos. Quanti mercenarij me feliciores sunt?
Chrysostomus: Ego filius, non alienus, fame pereo: & fi
lius boni patris, & liber, & generosus, miserior factus
sum seruis & mancipijs vilissimis. Ego hic & in futuro
fame pereo. Lucę decimosexto. diues guttam aquæ pe-
tijt, sed non accepit. Roma. sexto. Quem fructum habui
stis in ijs in quibus non erubescitis? Nam panis verbi
Deo quam varie ser uiatur. diuini illis non sapit, nec aqua sapientię salutaris refi-
ciuntur. Ecci. decimoquinto. Sunt qui seruiunt deo, faci
entes bonum ex timore. Psalm. 118. Confige timore tuo

carnes meas. à iudicijs enim tuis timui. Sunt qui amore in deum, vt filij. Psalm. 118. Quomodo dilexi legem tuam domine? tota die meditatio mea est. Alij desiderio bonorum æternorum. Psalm. 118. Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. Glos. Qui futuræ mercedis intuitu digna operari satagunt, quotidianis alimentis supernę gratię reficiuntur. Genes. 15. Ego protector tuus sum, ait deus Abraæ, & merces tua magna nimis. Sic Moses respiciens in remuneratorem, maluit affligi cum populo dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, Heb. 11. Sunt demum mercenarij mali qui non manent in domo in ęternum, Ioh. 8. qui temporalia spectant, quibus dicetur: Recordare fili, quia recepisti bona in vita tua, Luc. 16. & Mat. 6. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Secũdus, propositi stabilitio. Surgam, à peccato desistendo. Hiere. 18. Reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestrá. Ephe. 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Posteaq̃ deplorauit suam infelicitatem, in qua totus iacebat, incipit erigere se. In defensione facti mei nullum est pręsidium: vna spes est, quoniam noui patrem vere esse patrem natura clementem & exorabilem. Statuat ille quicquid volet. pater est, illius sum. & in illum peccatum est, quicquid peccatũ est. Hebræ. 4. Adeamus ergo cum fidutia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Ibo ergo ad patrem, & dicam ei Psal. 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. In cælum peccat, qui illi terrena præponit, & per negligentiam non quærit. Deus autem in omni loco contemplatur bonos & malos, Pro. 15. Te offendi, tuum iudicium commerui. Esa. 1. Filios enutriui & exaltaui, ipsi vero spreuerunt me. Ro. 8. Qui spiritu dei aguntur, hi filij dei sunt. Diaboli mancipium me feci. 2. Pet. 2. A quo quis supatus est, eius & seruus efficitur. Iohan. octauo. Qui facit peccatum, seruus est peccati.

Gradus secundus.

In cęlum peccare.

Ro.6.Serui eſtis eius cui obediſtis,ſiue peccati ad mortem,ſiue obeditionis ad vitam.Gloſ. Ad filij affectum aſpirare non præſumo,ſed mercenarij ſtatum pro mercede ſeruitutis deſidero.Pſal.118.Tuus ſum ego, ſaluũ me fac.Gloſ.Cum meus eſſem,perieram:ſed nunc quia tuus ſum,ſaluũ me fac.Tertius,voti executio.Nõ enim ſolum conſultandum eſt de his quæ placent deo, ſed & opus eſt facto.Surgit,qui viam peccatorum deſerit, qui occaſiones ſequelas'que peccati à ſe reſcindit. Mich.2. Surgite,quia non habetis hic requiem.Eſa.48.Non eſt pax impijs,dicit dominus.

8 Et ſurgens,venit ad patrem ſuum. Cum autem adhuc longe eſſet,vidit illum pater ſuus, & miſericordia motus eſt,Et occurrens,cecidit ſuper collum eius,& oſculatus eſt eum.Dixitq; ei filius:Pater,peccaui in cælum & coram te: iam nõ ſum dignus vocari filius tuus.Dixit autem pater ad ſeruos ſuos:Cito proferte ſtolam primam, & induite illum,& date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius:& adducite vitulũ ſaginatum,& occidite:& manducemus,& epulemur:quia hic filius meus mortuus erat,&reuixit: perierat,& inuentus eſt.Et cœperunt epulari.

Relegit totum iter lachrymans & gemens,qui ferox & amens à patre diſceſſerat.Habes imaginem hominis ab extremis malis reſipiſcentis,vide nunc diuinæ clementiæ ſimulacrũ.A longe vidit, vt eſt oculata pietas,& prior qui tenerius amabat,ac procurrit obuiam venienti.Chryſ.Quid eſt quod pater occurrit, niſi quid peccatis noſtris impedientibus,propria virtute ad eum venire non poteramus,ipſe pius & potens ad inualidos deſcendit. Recipit ergo velociter pœnitentẽ reſpiciendo,dum miſericordia præuenit voluntatem vt velit,comitatur vt poſſit, cooperatur vt perficiat.

Qualiter ſeu quotu pliciter

Phi.2. Deus est enim qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Psalm. 38. Deus meus, misericordia eius præueniet me. Psalm. 93. Misericordia tua domine adiuuabat me. Psalm. 118. Aspice in me & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, & non dominetur mei omnis iniustitia. Heb. 12. Tanquam filijs se offert vobis deus. Aug. Tardior videtur homo in recipiendo gratiam, quàm deus in dando. Apoc. 3. Ecce sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi, intrabo ad eum, & cœnabo cum ipso, & ille mecum. Tardus vero est ad puniendum: hinc ad puniendum veniens, ambulabat in paradiso. Genesis tertio. sed ad saluandum, exultauit vt gigas ad currendam viam, Psalm. 18. & Can. 2. Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Secundo dulciter. Etenim natura & benignitate, deus, pater est, & totus totum amplectitur: nec expectatis filij precibus, pietate natiua victus, itruit in collum filij, & osculatus est filium, ostendens eum qui olim desciuerat, nunc obedientem factum. Osculum, plenam in Christo signat remissionem & perfectam vnionem. 1. Iohānis. 2. Ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Gregorius Nysenus: Confessionis meditatio placauit ei patrem, vt obuiam iret, & oscula collo inferret, præueniens interpellationis verba. Hæc tametsi essent argumenta propensi ad ignoscendum animi, tamen sibi etiam num iratus iuuenis, ait: Pater, peccaui. Bernar. Humilis debet esse confessio, qua per eam emendatur superba transgressio. In duo quilibet peccator delinquit. In patrem, cuius legem, fidem, testamentaque transgreditur. Hinc necessaria confessio cordis. Secundo, in ecclesiam quam scandalizat, cuius communione se priuat, cuius sacramenta contēnit & contaminat. Sumus enim vnius ecclesiæ filij, & eiusdē corporis mēbra, quod cohonestare debemus, non polluere. 1. Cor. 6. Nescitis quoniā corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo mēbrum Christi, faciām membrum meretricis

Margin notes: pœnitenti a te deus te spiciat. — Ambulare deus quando & cur dicatur. — In quæ duo quisque peccet.

tricis? Tertio, honorabiliter. Non enim intonat fæuis verbis, non exprobrat ſuam in illum benignitatem. tã tum eſt gaudium de recepto filio. ſed iubet ſtolam reſti tui, vel innocentiæ per baptiſmũ, quo ad gentes. Gal. 3. Quicunque in Chriſto Ieſu baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. vel pœnitentiæ nouæ vitę, veteri homine exuto. Ephe. 4. Deponentes vos ſecundum priſtinã conuer ſationem veterẽ hominẽ, qui corrũpitur ſecundũ deſideria erroris: renouamini autẽ ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouũ hominem, qui ſecundũ deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Col. 3. Expoliantes vos veterem hominẽ cum actibus ſuis, & induentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem dei, ſecundum imaginem eius qui creauit illum. Apoc. 3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ. Apoca. 19 Byſſinum, iuſtificationes ſunt ſanctorum. Obſerua ꝙ opera priora, quæ per peccatum interierunt, (Nam iuſti, à iuſtitia auerſi & iniquitatem facientis, iuſtitię quas fecerat, nõ recordabuntur, Ezec. 18.) per pœnitentiam reuiuiſcunt, ac ad iuſtitiam imputantur. Sed quoniam non ſatis eſt abſtinere à malo, niſi quiſque ſe exerceat in bono, datur annulus in manu, hoc eſt, virtus operatiua, ſignaculum Chriſtiani, vt demonſtrare queat quòd recreatus ſit ad imaginem dei. Obſignatur annulo fidei, vt per opera fides clareſcat, & per fidem opera confirmẽtur, vt dicit Beda: Solẽt enim qui ſponſis copulantur, copulæ ſymbolum ac amicitiæ declarare aut annulo, aut cæteris gemmis. Oſe. 2. Et ſpõſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia & iudicio & in miſericordia & miſerationibus, & ſponſabo te mihi in fide. 2. Cor. 1. Qui vnxit nos deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. Qui autem pie volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patientur. 2. Tim. 3. Huic neceſſaria patientia. Heb. 10. Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem dei facientes, reportetis promiſſionem. hinc calceamenta dantur in pedes, munimenta cõtra ea quę

virtuosi processus sunt corruptiua. Ephe. 6. Calceati pedes in preparationem euangelij pacis. Quarto, letanter. Ne quis eum minoris faceret in domo ob erratum adolescentis, vitulo mactato, totam familiam ad communem letitiam inuitat, & iustas gaudij causas reddit. Qualisqualis erat, inquit, filius erat. Is mortuus fuerat, & reuixit. Peccatum enim mors anime est. Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Sap. 15. Homo p malitiam occidit animã suam. Augustinus: Vera mors est, quam non timent homines, separatio à deo. Apo. 3. Nomen habes quòd viuas, & mortuus es. Vitulus saginatus non ignoratur quis sit, qui quotidie immolatur & sumitur, qui multis verborum & figurarum inuolucris premonstratus est. Vitulus, quo ad naturam passibilem, secundum quam fuit immolatus: saginatus, quo ad gratiarum plenitudinem. Heb. 9. Si sanguis hircorũ & taurorũ, & cinis vituli aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quãto magis sanguis Christi, qui per spiritumsanctum semetipsum obtulit immaculatum deo, emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum deo viuenti? Esa. 25. Faciet dominus exercituum omnibus populis in mõte hoc conuiuium pinguium medullatorum. 1. Cor. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, mortẽ domini annunciabitis donec veniat. Qualem autẽ se præbuit pater hic parabolicus in recipiendo filio, tales se præbere debent pastores & episcopi erga peccatorẽ resipiscentem. Verum ab hac imagine longe absunt supercilìosi pharisæi, qui suis blandientes vitijs, nihil aliud q̃ sæuiunt in lapsus alienos. Gaudendum ergo maxime miseræ conscientiæ iam pacatæ, iam in gratiam receptæ. Pro. 15. Secura mens quasi iuge conuiuium. Can. 5. Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Sic & de gentium conuersione ait Apostolus Roma. 15. Gentes autem super misericordia honorare deum, sicut scriptum est Psal. 17. Propterea confitebor tibi in gentibus domine, & nomini tuo cantabo. Et iterum. Esa. 11. Letamini gentes cum plebe eius.

Vitulus saginatus.

Erat autem filius eius senior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audiuit symphoniam & chorum. & vocauit vnum de seruis, & interrogauit quæ hæc essent. Isq́; dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia saluum illum recepit. Indignatus est autem, & noluit introire. Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum. At ille respondens patri suo, dixit: Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuum præteriui, & nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer: sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit omnem substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti ei vitulum saginatum. At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt: epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

Maior filius mystice quis.

Dum ergo illi epulantur, filius natu maior versabatur in agro legis Mosaicæ, sudans gestandis oneribus legis, & exaltans opera legis grauia, quum frater interim iunior acceperit mitissimum patris iugum. Affixus enim insipidæ literæ legis, non nouerat quantum habeat gaudiorum euangelicus spiritus. Necdum enim cœlestia degustare nouerat, terrenis promissionibus delectatus. Non autē sic receptæ sunt gētes, vt exclusi sint Israelitæ, sed nunc quoque stant pro foribus indignantes, quòd ob gentes ad salutem euangelicam receptas, sibi gratuletur ecclesia. Augustinus: Vsque in hanc horā grauantur intrare in ecclesiam (quæ domus dei dicitur, 1. Timo. 3.) credentium Iudæi. Dura enim ceruice, & incircūcisi auribus & cordibus, semper spiritui sancto restiterunt. Pater autem egressus est. 2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur: tanquam deo exhortante per nos,

obsecramus pro Christo,reconciliamini deo. Nec tanta patris comitate mitescit filius ille maior,sed arroganter expostulat cum patre & impie fratrem accusat, quem nec fratris vocabulo dignatur,d. Filius tuus, mactasti illi vitulum illum insignem & obesum. An nō vi deris tibi videri filium hunc maiorem ingredi indignātem,& hęc murmurantem aduersus patrem, quum legis pharisęos obtrectantes Christo,quod cum publicanis & peccatoribus cibum capiat? Iudæos indignantes aduersus Græcos,quod admitterentur ad ministerium apostolorum,Act.6.destomachantes quod gētes ab idololatria venientes,absque legis onere per solam fidem admittantur ad gratiam euangelicam,baptismo donentur,& spititusancto confirmentur,Actuū decimoquinto.inuidentes quòd ipsis abstinentibus à conuiuio, gentium ecclesia cum inenarrabili gaudio spiritus comedit illum vitulum eximium,quem pater pro salute totius mundi mactari iussit? Act.3. Deus qui prænunciauit per os omnium prophetarum pati Christum suum, impleuit sic. Esa.53. Propter peccata populi percussi eum.Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras,attritus est propter scelera nostra. Debes ergo & gratulari fratri,nec abesse ab huius conuiuij lętitia. Itaque putato non tibi redisse eundem,sed pro malè frugi,probum esse renatum. Non decet meminisse qualis fuerit,sed gaudere quòd talis sit qualem optamus. Hic enim scopus est parabolę propter pharisæos murmurantes quòd peccatores susciperet, qua docet, etiam si iusti simus,non repellendos peccatores, neque obmurmurandū expectante illos deo. Nullus igitur iudicia dei grauatim ferat,sed gratū sit ei,si peccatores feliciter agant & saluentur. Qui enim scis,si is quem tu peccatorem censes,pœnitentiam agens gratior fiat? Quid si occultas habeat virtutes,& propterea à deo benigne respiciatur? Porro natu minor hoc repperit animū patris propēsiorem ad ignoscendum,quòd gentes quę deū non nouerāt,errore deliquerūt verius quàm destinata malitia. Solet enim adolescentię comes esse rerum im-

peritia & incogitantia: & idcirco huic ętati libentius agnoſcimus. Porro Iudęus qui ſibi videbatur eſſe iuſtus ſibi placens ex obſeruatione legis, grauius peccat inuidendo fratri, quam ille peccauerat aberrando. Hinc publicanus deſcendit de templo iuſtificatus prę phariſęo, Luc. 18.

De via ad vitam, Matthęi xix. Marci decimo. Lu. xviii.

ARTICVLVS LXXXIII.

Matth. 19. N. ET ecce vnus accendens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus, deus. Si autem vis ad vitam ingredi ſerua mandata. Dicit illi: Quæ? Ieſus autem dixit: Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falſum teſtimonium dices, honora patrem & matrem, diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Quam noxia diuitiarum ſit cupiditas, oſtendit, quæ ſemen verbi diuini ſuffocat. Marci decimo. Et cum egreſſus eſſet in via, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum. Lucæ decimooctauo. Et interrogabat eum quidam princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam ęternam poſſidebo? Suſpicabatur Ieſum ſibi indicaturum modum quempiam, quo diuitiarum poſſeſſione perpetuo frui poſſet. Audierat enim Ieſum docentem, pręcepta legis Moſaicę non eſſe ſatis ad conſequēdum regnum cęlorum. Dominus autem indicare volens quod bonitatis cognomen in neminem competat, niſi in ſolum deum: qui ſuapte natura bonus eſt, ait Luc. 18. Nemo bonus niſi ſolus deus. Nam vere bonus per eſſentiam, & fons bonitatis. Hieronymus: Qui magiſtrum

vocauerat bonum, & non deum vel dei filium confessus fuerat, discit, quanuis sanctum, hominem comparatiõe dei non esse bonum, de quo dicitur Psalm. 117. Confitemini domino quoniam bonus. Origenes: Bonus homo dicitur in euangelio, Matthęi duodecimo. sic angeli boni, Psalm. 142. & spiritussanctus bonus, Luc. 11. & filius dei qui imago est bonitatis illius, Sapientiæ septimo. Verum deo proprie conuenit, esse bonum: omnibus alijs, abusiue & eatenus, quatenus naturam participant diuinitatis: atque vt cognoscamus nos nihil à nobis, sed à deo posse, sibíque totum tribuere. Lucæ decimoseptimo. Cum feceritis omnia quę pręcepta sunt vobis, dicite: serui inutiles sumus. Comparatione enim dei, etiam dum declinamus à malo & facimus bonum, parum est. Iob. 4. Nunquid homo dei comparatione iustificabitur? aut factore suo purior erit vir? Nullus ergo proprie bonus, partim quod mutabiles sumus de bono in malũ, partim quod nostra bonitas ad diuinam collata bonitatem, malitia fit. Istis ergo verbis mentem iuuenis sublimiorem reddere voluit, vt ipse tanquam deus agnoscatur. Admirare adolescentem, quod quum alij plerique sanandorum morborum gratia accesserint, ille vitæ ęternę hæreditatem quæsierit, tametsi grauissimo auaritiæ morbo teneretur. Quid faciam, inquit, vt vitam æternam percipiam? Marci decimo. Rom. secundo. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Iacobi secundo. Fides sine operib' mortua est in semetipsa. Dominus ad legem mittit, ne Iudæi dicerent quod legem contemneret. Mar. decimo. Præcepta nosti. Eccl. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui: adiecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata conseruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi. Sed quoniam legis mandata multiplicia erant, vtpote moralia, iudicialia, cęremonialia, interrogauit qua. Ponit

autem prȩcepta secundæ tabulȩ proximum respiscentia, quãtũ ad duo prȩcepta naturæ. Tob. quarto. Quod ab alio tibi oderis fieri, vide ne tu aliquando alteri facias. Matthȩi septimo. Omnia ergo quȩcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc est enim lex & prophetȩ. Infertur autem nocumentum proximo vel in propria persona, contra hoc ait: Non occides, prętermisso ordine iuris. Genesis nono. Quicunque effuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis illi*. Ad imaginem quippe dei factus est homo. Alioqui Exodi vigesimosecundo. Maleficos non patieris viuere. Vel in persona coniuncta, Non mœchaberis. Prouerbio. 6. Qui adulter est, propter cordis inopiam perdet animã suam. Heb. decimotertio. Fornicatores & adulteros iudicabit deus. 1. Corint. sexto. Neque adulteri regnum dei possidebunt. Aut in substantia, & hoc vel facto, cõtra quod, Non furtum facies. 1. Corinthio. sexto. Neque fures regnum dei possidebunt. Marci decimo. Ne fraudem feceris. 1. Thes. 4. Ne quis supergrediatur neque circunueniat in negocio fratrem suum, quoniam vindex est dominus de his omnibus. Honora patrem & matrem. Ephe. sexto. Filij, obedite parentibus vestris in domino: hoc enim iustum est. Honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram. Omnia autem in vno concludit, dicens: Diliges proximum. Roma. 13. Qui enim proximum diligit, legem impleuit. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis, est dilectio. 1. Iohan. quarto. Et hoc mandatum habemus à deo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia obseruaui à iuuẽtute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

Marci decimo. Iesus autem intuitus eum, dilexit eũ, & dixit ei: Vnum tibi deest. Vade &c. Iesus adolescentem intuitus probæ indolis ac lętę spei, qui non ista fingeret, nec sibi malitiose placeret, quẽadmodum pharisæi, significabat sese etiam huius ætatis studio delectari. Quod ista seruaris, inquit, laudo: cęterum in istis, vt tu putas, nõ est collocata perfecta iustitia. Pręscribit autem illi paupertatem caput omnium virtutum. Si vis perfectus esse, inquit. Hiero. In volũtate nostra est, vtrũ velimus esse perfecti: tamen quicunque perfecti esse volumus, vendere debemus, non dissipare, quę habemus: & non ex parte, sicut Ananias & Saphira, Actu. quinto. Quę possides, ait. Prou. 3. De primitijs frugum tuarum da pauperibus. Aliena enim restituenda sunt. Lucæ 19. Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Da pauperibus. non histrionibus vel amicis. Lu. decimoquarto. Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque diuites, ne forte & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio: sed cum facis prandium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Nec hoc satis est ad perfectionem nisi post cõtemptas diuitias saluatorem sequatur. Multi enim pauperes & misericordes plurimis scatent vitijs, quare & via virtutum amplectenda. Sic ergo dissipare, recõdere est: nam pro terrenis opibus meliorem thesaurum habebit in cęlis. Orig. Iste qui mutat pro diuitijs paupertatem, vt fiat perfectus, credens sermonibus Christi, adiuuabitur statim sicut apostoli Christi, vt sapiens fiat in Christo, vt magnanimus, vt iustus, vt castus, vt absque omni passione. Obserua euangelium quædam præcipere, quædam consulere. Sunt enim præcepta de his, quæ ad salutem adeo sunt necessaria, vt non possit cuiquam his non obseruatis salus contingere. Vnde domin9 præcepta tradens, absolute loquebatur, pœnas ęternas trãsgressoribus intentans. Nisi abundauerit, inquit, iustitia vestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cęlorum, Matt. quinto. Consilia

Cõsuli in euangelio quędam, quędam pręcipi.

autem de his,quæ ad ſalutem vtilia ſunt, vt tamen ſine ipſis ſalus contingere poſſit.Heb.12.Hic (erudiuit nos) ad id quod vtile eſt. Vnde magni conſilij angelus dicitur Eſaiæ nono.Sed Phariſæi ſpreuerunt conſiliũ dei, Lucæ ſeptimo.Quare dominus paupertatis proponens conſilium,non coactio vſus eſt ſermone, neque pœnam non ſeruantibus comminatus eſt aliquam, neque neceſſitatem impoſuit,ſed in hominis arbitrio ſitum eſſe voluit. Sic & continentiam, Matthæi decimonono. Qui poteſt capere,capiat.Hinc de virginibus ait Apoſtolus 1.Corin.7.De virginibus præceptum domini non habeo,conſilium autem do.Qui non iungit matrimonio virginem ſuam,melius facit. Audis hic penes arbitrij libertatem ſitum, ſi velis continere: conſilium enim dans,indicat rem factu poſſibilem.Et Chriſtus teſtatur quoſdam ſe caſtraſſe propter regnum cælorum. Erit igitur non coacta,ſed ſpontanea voluntas:quo fit,vt quod volens pollicita eſt,quoue ſeſe ſua ſponte aſtrinxit, id vt reddat oportet, modo liceat,deceat atque expediat. Hiere.quarto.Iurabitis, dicit dominus,in iuſtitia,iudicio,& veritate.Eiuſmodi vota non ſemel ſcripturę ſanctæ commendant,& ſeruanda pręcipiunt .Deutero.23. Cum votum voueris domino deo tuo,non tardabis reddere,quia requiret illud dominus deus tuus: & ſi moratus fueris,reputabitur tibi in peccatum: ſi autem nolueris polliceri,abſque peccato eris: quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis,obſeruabis: & facies ſicut promiſiſti domino deo tuo, & propria voluntate & ore locutus es. Prouerbio.vigeſimoſecundo.Ruina eſt homini deuotare ſanctos,& poſt vota retractare.Porro Eſa. 19.eccleſiæ tempus deſinans, ait: Cognoſcent Aegyptij dominum in die illa,& colent illum in hoſtijs & muneribus,& vota vouebunt domino , & ſoluent.Sic & Paulus adoleſcentularum tranſgreſſionem,quæ ſeſe domino deuouerant damnans,dicit 1.Timo.quinto.Cum luxuriatę fuerint in Chriſto,nubere volunt , habentes damnationem , quia primam fidem irritam fecerunt. Licet ergo conſilia quæ circa paupertatem, caſtitatem

& obedientiam versantur, carni pugnent, ea tamen spiritus amplectitur quasi salubria & ad beatitudinem expedientia, quibus & Christus adest, vt exequantur suo prȩsidio suaque gratia. Sic adfuit Paulo 2. Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Phili. quarto. Omnia possum in eo qui me confortat. Sic adest & omnibus ad ipsum confugientibus, eumque in veritate peccantibus. Lucæ vndecimo. Petite, & accipietis. Chrysostomus: Neque enim onerosum aliquid aut molestum est imperatum, sed facilia cuncta prorsus ac leuia, vt si afferamus promptam solummodo volūtatem, omnia efficere possimus, etiam si peccatis pleni fuerimus innumeris. Nam & Manasses post sceleratam mundatus est vitam ac dilutus. Quo autem istud effecit modo? pœnitentiȩ profectu, fletu, studio voluntatis. Non est quippe aliquod peccatum, quod non cedat pœnitentiȩ virtute, imò gratiȩ dei, qui, cum ad meliora conuertimur, continuo nobis cooperator efficitur. Si enim bonus esse malueris, qui prohibeat, nullus omnino est. Est quidem diabolus prohibens, sed profecto nihil poterit, te eligente meliora: magis autem hoc tibi in adiutorium, deo cooperante. Quod si tu certe nolueris illud, retroque recesseris, quemadmodum ille tutabitur? Non enim necessitate ac violentia, sed cum tua te vult voluntate saluare. Deus enim non vult te violenter astringere, quemadmodum è regione. si solam ad placendum ei ostenderis voluntatem, nunquam te ille destituet, quantalibet aduersus te diabolus moliatur. Nude ergo & expedite Christus sequendus. Hieronymus. Si habes substantiam, vende: si non habes, grandi onere liberatus es. nudum Christum nudus sequere. Durum, grande, difficile: sed magna sunt prȩmia, dicente domino Matthæi quinto. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cȩlorum.

Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessionas. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum

cælorum. Et iterum dico vobis: facilius est camelum per foramen ac⁹ transire, quam diuitem intrare in regnum cęlorum. Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit saluus fieri? Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt.

Auebat adipisci vitam æternã, ambiebat perfectionis honorem: sed tunc affectum veluti bonum semen obruebant spinę diuitiarum, quas subito relinquere, videbatur admodum durum. Marci decimo. Qui contristatus in verbo, abijt mœrens. Quo claret beneuolum illũ fuisse, & quanuis auarus, vitam tamen desiderasse ęternam. Itaque mœstus abijt domum, nequaquã intelligẽs Iesum non damnare diuitias, sed affectum & amorem, curasque diuitiarum, quibus vix possunt non esse obnoxij qui eas possidens. Videns ergo Iesus mœstum illum abire, qui sic ambiebat felicitatem regni cælestis, vt tamen opes huius mundi non posset contemnere, conuersus, Marci decimo. & circunspiciens, ait discipulis suis: Quam difficile qui pecunias habent, in regum dei introibunt? Nã angusta porta & arctavia est quę ducit ad vitam. Marci 10. Discipuli autem obstupescebant in verbis eius. At Iesus rursus respondens, ait illis: Filioli, quã difficile est cõfidentes in pecunijs in regnum dei introire. Tenaciores enim iusto, adhęrent pecuniæ, & difficile abstrahitur qui talibus est comprehensus. Quam diu enim pecunias habemus, molitur diabolus nos supplantare, ne regula dispensationis rectè vtamur, & difficile est effugere eius laqueos. 1. Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in desideria multa & inutilia & nociua, quę mergunt homines in interitum & in perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. Eccl. 10. Nihil iniquius quã amare pecuniam, hic enim animam suam venalem habet. Humilis porta nõ recipit

camelos opū sarcinis onustos. Sic enim notauit diuites auaros, quibus diuitię magis sunt oneri quam vsui, vt quas alijs baiulant potius quam sibi. Eccēs. 5. Diuitiæ cō seruatæ in malum domini sui. Generauit filium, qui in summa egestate erit. Sicut egressus est nud⁹ de vtero matris suę, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas, quomodo venit, sic reuertetur. Capitur etiam camelus & pro fune, quo nautæ pro alligandis anchoris vtuntur. Mar. 10. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos, & quis potest saluus fieri? Existimabant vix quempiam posse inueniri, qui amplas possessiones subito profusurus esset ob regnum dei, quanquam ipsi paucula quędam reliquissent: vnde non pro seipsis interrogāt, quum pauperes essent, sed pro omnibus, quia misericordes erant. Quot⁹ enim quisque est mortalium, qui aut abijcere possit diuitias quas habet, aut nō optare si nō habet? Lu. decimooctauo. Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sūt apud deum. Docet non humana infirmitate metiendam salutem, sed virtute diuina. Nam eius consilio amicos facimus de mammona iniquitatis, Luc. 16. Hiero: Vbi difficile ponitur, non impossibilitas prętenditur, sed raritas demonstratur. Difficilimum est, temporalibus abundare, & ea non inordinate amare: esse in diuitijs, & non vti delicijs: ab alijs ob diuitias honorari, & nō extolli, nec mundi vanitates sectari. Eccl. 31. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurum nō abijt, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic & laudabimus eum: fecit enim mirabilia in vita sua. Non ergo humanarum est virium, contēnere diuitias, eaque commoda quę diuitias consequuntur: sed hanc animi sublimitatem impartit de⁹ ijs qui per credulitatē simplicem, prębent se aptos dotibus diuinis. Solus ille mutat animos diuitum, vt alacres etiam vel abijciant quod possident vel possideant tanquam communes, nō proprias, semper parati relinquere, si quādo id postulet euāgelij negociū. Quur enim ægre cōtēnāt opes, qui nō grauantur impendire vitam? Diues enim apud deum

esse desiit, quisquis amorem posuit pecuniæ, & sic habet, vt libantissime sit relicturus, quoties id postularit ratio salutis ęternæ. Psal. 61. Diuitię si affluant, nolite cor apponere. Iob. 31. Si putaui aurum robur meum, & obrixo dixi, fidutia mea. Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima repperit manus mea. Hinc 1. Timo. 6. Diuitibus huius sęculi præcipe, non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum suarum, sed in deo viuo, qui pręstat nobis omnia abunde ad fruendum: bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamẽtum bonum in futurum, vt apprehendant ueram vitã.

Matth. 19 Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Quid ergo erit nobis?

O Ostendit incomprehensibilia manere bona eos, qui terrenis contemptis & relictis Christum sequuntur. Nonnihil spei ex domini verbis conceperat Petrus, quibus iuuenem admonuit, venditis omnibus & in pauperes erogatis, se sequi: qui quanquam diues non esset, tamen hoc ipsum quod habebat, alacer reliquit, ac dominum fuerat secutus. Hinc ait: Pręstitimus quod ab adolescente requirebas. illi promittebas thesaurum in cęlis, nobis igitur quid sperandum est præmij? Hierony. Grandis fidutia. Petrus piscator erat, diues non erat, cibos manu & arte quærebat: & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia. Mat. 4. Relictis retibus & naui, secuti sunt eum. Plurimum reliquit, qui totum quod habet sic deserit, vt nec de sarciendo, nec de augendo cogitet. Etenim paruarum rerum magna tenemur affectione. Sed & omnes voluptates reliquit, & cum parentibus amorem carnis. Illæ enim affectiones non solum contra diuites, sed etiam contra pauperes militant. Vnde dominus dixit Abrae Genesis duodecimo. Egredere de terra tua & de cognatione tua & de domo patris tui. Origenes: In datis non ipsum datum, sed affectũ dantis aspiciens deus iustificat, & melius suscipit parua

dantem cum magno affectu, q̃ magna ex affectu modico. Exemplo sunt duo minuta viduæ, Lu. 21. & hic Petrus. Quanq̃ nonulli haud pauca reliquerunt, vt claret in Matthęo, Luc. 5. Sed quia nõ sufficit tantũ relinquere, hoc enim & Socrates fecit & alij, adiungit quod perfectum est. Et secuti sumus, inquit, te corporis gressu, cordis affectu, vitæq́ue assimulatione. 1. Ioh. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. 1. Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ecci. 23. Gloria magna est sequi dominum. longitudo enim dierum assumetur ab eo. Nam Ioh. 14. Nemo venit ad patrem nisi per me. Hinc Ioh. 8. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Ioh. 14. Ego sum via, veritas & vita.

Iesus autem dixit illis: Amẽ dico vobis, quod 2
vos qui secuti estis me, in regeneratione cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

Hierony. Nõ dixit, qui reliquistis omnia, hoc enim multi fecerũt vanitatis studio, sed qui secuti estis me, quod proprium apostolorum est atque credentium. In futuro seculo, quum reuixerint mortui, dabiturq́ue cuique pro meritis suis præmium, iamq́ue filius hominis deposita, quam nunc videtis, humilitate, consederit in sede maiestatis, manifeste & vniuersaliter exerens iudiciariam potestatem. Ioel. 3. Consurgant & ascendant gẽtes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo vt iudicẽ omnes gentes in circuitu. Dan. 7. Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ipsi. Actu. 10. Ipse est, qui constitutus est à deo iudex viuorum & mortuorum. Origenes tres posuit generationes. Vnam qua omnes nascimur filij iræ, Epho. 2. Qua nemo mundus à sorde, nec infans cuius est

Generationes tres.

vnius diei vita super terram, Iob.15. Altera, qua renascimur ex aqua & spiritusancto. Iohan.3. qua consepelimur Christo. Ro.6. An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortē, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Qua omnis tergitur macula, qua omnis mundus à sorde. Ephe.5. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquę in verbo vitę, vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, nō habentē maculam aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. In tertia conformes fiunt corpori claritatis Christi, quę terminatur ad esse substantiale secundo collatum, restitutumque corpori. 1. Corint. 15. Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Phil.3. Nostra conuersatio in cælis est, vnde etiā saluatorem expectamus dominū nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundū operationē virtutis suæ, qua possit etiam sibi subijcere omnia. Sedebitis & vos piscatores, modò toti mūdo exosi, abiecti, ac penitus deplorati, tūc consortes honoris, qui nūc cōsortes estis afflictionis, iudicantes duodecim tribus Israel: quia vobis credentibus, illi credere noluerunt, quod ex eadem stirpe progeniti, ijsdem miraculis ac beneficijs prouocati, tamen nulla ratione perduci potuerunt vt crederent, quum vos humiles & idiotæ, statim ad simplicem vocis iussionem, etiam illa reliqueritis, quibus vitā sustentabatis. Hieronymus: Discimus hic, dominum cum suis discipulis iudicaturum. Vnde Matth.12. Lu.11. Ideo ipsi iudices vestri erunt. Nec quoniam super duodecim sedes sessuros ait, duodecim solos homines cum illo iudicaturos putemus. Alioqui quum in locum Iudæ Matthias selectus sit, Paulus qui plus omnibus laborauit, vbi ad iudicandum sedeat, lo-

cum non habebit,1.Cor.15.qui tamen ad numerum iudicantiũ se cum alijs pertinere demonstrauit,dicens.1.Cor.6.Nescitis quoniã angelos iudicabimus? Sic & de ipsis iudicandis.si enim duodecim tribus Israel,vbi tribus Leui quæ decimatertia?vbi & gẽtes? Num & Iudas? Non,quia non sequutus perseueranter.Sępe enim deus pollicetur bona quibusdam dignis,quæ aufert,quũ exciderint & indignos se reddiderint.Similiter facit & in asperis:sæpe minatur,& non inducit,conuersis nobis.Obserua quod Christus secundũ naturã diuinã,imò tota trinitas,iudicabit autoritatiue:secundũ quod homo,executiue.Ioh.5.Pater omne iudicium dedit filio. Apostoli per assessoriam dignitatẽ,tanq̃ amici. Cęteri electi per approbationẽ,sententiam iudicantis iustissimam approbantes.Minus mali, per comparationem. Matt.12.Viri Niniuitæ surgẽt in iudicio cũ generatione ista,& condẽnabunt eam.Qui ergo sua relinquentes,dominũ secuti sunt,hi iudices cum domino erunt: qui licita habentes,recte vsi sunt,iudicabuntur,quibus dicetur:Venite benedicti patris mei,percipite regnum quod vobis paratũ est ab origine mundi.Esuriui enim, & dedistis mihi manducare,&c.Matth.25.

Et omnis qui reliquerit domũ vel fratres aut sorores,aut patrem,aut matrem,aut vxorem,aut filios,aut agros propter nomen meũ:centuplum accipiet,& vitam æternam possidebit. 3

Volens ostendere hanc eximiam laudem non solum patere diuitibus,verum etiam tenuibus, qui quicquid hoc est quod possidẽt,libẽter habẽt pro derelicto ob euangelium, quum hæc virtus magis ęstimetur ab affectu relinquentis,quàm à modo rei relictæ. Marc.decimo.Amen dico vobis,nemo est qui reliquerit domum &c.propter me & euangelium,(Lucę18. propter regnum dei)qui non accipiat centies tantum nunc in hoc tempore,hoc est,domos, & fratres & sorores & matres & filios, & agros cum persecutionibus,& in futuro

vitam ęternam. Ne pœniteat relictorum, magnum offe dit præmium & lucrũ, ob dei regnũ fecisse iacturã. Hieronymus: Sensus est: Qui carnalia pro saluatore dimiserit, spiritualia recipiet, quę comparatione & merito sui ita erunt, quasi paruo numero centenarius comparetur. Pro singulis relictis centuplum accipiet in hac vita, quantumuis sæuiant persecutionum procellæ. Siquidẽ longe plus accrescit ex charitate euangelica, quàm decessit ex immanitate persequutorum. Vehementiores atque dulciores sunt affectus spiritus quàm naturę. Psalm. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Nulla enim comparatio fluxarum rerum, & mox, etiam si nullus eripiat, perituræ rarũ, ad opes animi, quas nemo potest elargiri nisi solus deus, nemo potest eripere nisi qui largitur. Phili. 3. Veruntamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Quid enim confert vxor domini viri sui? Profecto curat quo necessaria sint parata. Quot fuerunt & sunt, quibus cura de necessarijs peccatoribus fuit verbi diuini? Sic matres, sic fratres, &c. qui amico diligunt affectu. Hinc. 2. Cor. 7. Tanquam nihil habentes, & omnia possidẽtes. Et si hoc parum videtur, addetur & ad cumulum, æternæ vitæ possessio in seculo futuro. Chrysostomus: Aspice qualiter paupertatem quam docuerat, dominus per opera demonstrauit: confundantur paupertatis detractores, cuius gloria in capite nostro in ipsis etiam incunabulis refulget. Luc. 2. Pannis eum inuoluit, & reclinauit in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. 2. Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. Mat. 8. Vulpes foueas habẽt, & volucres cęli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Itaque ne discipulis securitatẽ adderet, quod à domino ob derelictas res & affectus neglectos essent collaudati, adiecit:

Multi autem erunt primi nouissimi,& nouissimi primi.

Non enim in rebus sita est ista laus, sed affectibus. Pauperior est,qui quod casu obtigit,sic habet quasi nõ habeat,facile donans quoties subleuandus est proximus:nec gaudio gestiens si quid accrescat, nec dolore contabescens si quid eripiatur:quàm is, qui hoc ipsum quanuis pusillum quod habet,magnifacit, nec augendi vllum facit finem.His dictis videbatur Iudam notare, qui cum & ipse relictis omnibus sequutus esset dominum,tamen post sceleratius auarus compertus est, quã ij qui iuxta mundum sunt opulentissimi. Sic & Iudęi nouissimi facti,qui primi,econtra gẽtes .Hieronymus: Non tempore differente domino,sed fide.

De operarijs in vinea, Mat. xx.

ARTICVLVS LXXXIIII.

Simile est regnum cęlorum homini patrifamilias,qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam.Conuentione autem facta ex denario diurno, misit eos in vineam suam.Et egressus circa horã tertiam,vidit alios stantes in foro ociosos, & dixit illis:Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa horam sextam & nonam, & fecit similiter.Circa vndecimam vero exijt, & inuenit alios stantes,& dicit illis: Quid hic statis tota die ociosi?Dicunt ei:quia nemo nos conduxit.Dicit illis:Ite & vos in vineam meam. Matt. 20. Q.

Quoniam ænigma videbatur quod dixerat de pri-

mis & nouissimis, explanat parabola, qua declarat diuersis ætatibus homines esse vocatos ad cultum pietatis, & omnibus tamen iustitiæ cultoribus idem esse præmium æternæ salutis, modò vocati gnauiter laborauerint in vinea iustitiæ. Regnum cælorum, præsens dicitur ecclesia, quæ cum triumphante vnum facit regnum. Huius rex, deus: lex, charitas: plebs, Christiani: vna merces, æterna felicitas, quæ hic in spe habetur, & illic percipitur in re. Roman. 8. Spe enim salui facti sumus. 2. Cor. 5. Quàm diu sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. Non tamen sumus hospites & aduenæ, sed ciues sanctorum & domestici dei, Ephe. 2. Hinc Philip. 3. Nostra cõuersatio in cælis est. Col. 3. Quæ sursum sunt, quærite, non quæ super terram. Conditor ergo noster recte paterfamilias dicitur, qui electos quos condidit, in mundo quasi subiectos in domo gubernat. Baruc. 3. O Israel, quàm magna est domus dei tui, & ingens locus possessionis eius. Deuterono. 32. Nonne ipse est pater tuus, qui possedit, fecit & creauit te? Sapien. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil eorum odisti quę fecisti: nec enim odiens aliquid fecisti aut constituisti. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur? Sapien. 12. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi, cum volueris, posse. Exijt non loci mutatione, sed noua operatione. Quum enim non cognoscitur, in occulto est: quando cognoscitur, de occulto procedit ad notitiam: eoque frequentius exijt, quo amplius sui notitiam dedit Israeli, vt dicit Gregorius: Ad erudiendam plebem suam, quasi ad colendam vineam nullo tempore destitit operarios mittere: quia & prius per patres, & postmodum per legis doctores & prophetas, ac vltimum per apostolos, dum plebis suę mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laborauit. Quanuis & pro quolibet modulo vel mensura, quisquis cum recta fide bonæ prędicator actionis extitit, huius vineæ operarius fuit. Esa. quinto. Vinea do-

Paterfamilias quis.

mini exercituum, domus Israel est: viri Iuda, germen eius delectabile. Ne putaretur ante legem non fuisse, ait Psalm. 79. Vineam de Aegypto transtulisti, & plantasti eam. Hanc ob malitiam agricolarum, qui hæredem occiderunt, alijs locauit, Matthęi vigesimoprimo. Vt enim vinea fertilis iucundissimos fructus producit, ita & Christi ecclesia: atque vt ramos quosdam habet aridos, ita & in ecclesiæ corpore est inuenire membra quędam arida. Testatur dominus Iohannis decimoquinto. Ego sum vitis & vos palmites. Conducit autem operarios, non loquutores, qui dicant & non faciant, Matth. 23. Chrysostomus: Conuentio est vitæ æternæ promissio. Denarius imaginem regis habet, qui olim pro decem nummis computabatur: & signat, quod homo qui ad imaginem dei factus fuerat Genes. 1. sed per peccatum deformatus, in ęterna beatidine perfecte reformaretur ex obseruatione pręceptorum decem decalogi, quæ in duobus charitatis præceptis includuntur, dilectionis dei & proximi. Diurnus dicitur, quia propter eum quotidie laboratur, & quotidie regnum ingredientibus cæleste datur, ipsumque meremur in die gratię Iohannis nono. Venit nox quando nemo operari potest, & accipiemus in die gloriæ. Psalm. 83. Melior est dies vna in atrijs tuis sup millia. Noluit diuina benignitas vt gratis sibi seruiretur, sed pro denario diurno, hoc est, regno cælorũ. Diligenter ergo curandũ, ne de vinea excidamus per infidelitatem, & ne malitiose in ea operemur peccando: alioqui eijciemur sicut Adã Genesis tertio. ac tertio, ne negligenter laboremus. Hier. 48. Maledictus qui facit opus dei negligenter. Origenes: Affectus, non tempus, respicitur, quod quis fecit in fide: ideo nõ aspicitur ex quo quis vocatus est, sed quantum quis operatus est, & ob id omnibus idem tribuitur denarius. In foro, hoc est, in seculo, rerũ tẽporalium negociationibus pleno, vbi plurimi animas vẽdũt, detẽti p mũdi cõcupiscentiã, fugiẽtes bene operari per negligẽtiã. Ite & vos, dimittẽdo opa tenebrarũ, faciẽdo

Diurnus cur denarius dicatur

fructus lucis. Roma.13. Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Cum istis nõ componit de precio, sed quod iustum est dicit. Reddet enim cuique secundum opera sua. Matthæi decimosexto. Ad vndecimam exiens, inuenit rebus temporalibus inhærentes, & spiritualem profectum negligẽtes. Iohannis decimosexto. Exiui à patre & veni in mundum. Iohannis tertio. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucẽ. Eccl.33. Multam malitiam docuit ociositas. Vnde Ezech.16. Hæc est iniquitas sororis tuę Sodomæ: superbia, & abundantia panis, & ociositas. Prouer. duodecimo. Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui aũt sectatur ocium, stultissimus est. & 28. Qui sectatur ocium, replebitur egestate. Omnis etiam gentilium vita, extra Christum infructuosa. Nemo, inquit, nos conduxit, hoc est, vias vitæ nemo nobis aperuit. Nam per legem scriptam conducti non erant, & lex naturæ in ipsis obscurata. Roma. primo. Obcuratum est insipiens cor eorum, vt perfectam de deo cognitionem non haberent. Actuum decimoseptimo. Et tempora quidem huius ignorantię (qua sculptilia deos putarunt) despiciens deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiã agant. Hinc dominus grauitatem incredulitatis metitur, d. Iohannis decimoquinto. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Roma. vndecimo. Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret. Chrysostomus: Dies ista, operationum dies: dies quæ sequitur, dies feriarum. Considerãda pietas dei, quę vt occasionem habeat prçmiandi, vndecima operarios mittit in vineam. Nam & gentiles ad vndecimam vocantur. Possunt & ad vnumquenque horarum diuersitates, per ętatum momenta distingui. Mane pueritia, in qua bene operari nitimur. Eccl.39. Cor suum tradet ad vigilandũ diluculo, ad dominum qui fecit illum. Hora tertia, qui in adolescentia, quando sol (hoc est, calor naturalis) in altum tendit. Thren.3. Bonum est viro cum portauerit

Mane

Hora tertia.

iugum ab adolescentia sua. Prouer. 22. Prouerbium est, adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Eccés. 12. Memento creatoris tui in dieb° iuuentutis tuę. Hora nona qui saltem in senectute, quã do sol (hoc est, calor naturalis) declinat. Vndecima qui in decrepita ętate, & vltimo vitæ fine. Id enim vult parabola, quod & in senecta licet resipiscere & regnum cælorum assequi. Concludit ergo dei pietas duritiam nostram. Nona hora

Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineę procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos. Cum venissent ergo qui circa vndecimã horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes, murmurabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei & æstus?

Sero, vt dicit Rabanus, mundi finis est, aut vitę vniuscuiusque terminus. tunc enim non est tempus operandi fructuose, sed mercedis recipiendæ. Procurator Christus, cui omnia pater dedit in manus, Iohannis decimotertio. Nam procurat nobis patris propiciationem. 1. Iohannis secundo. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Sic & iustam remunerationem. Matthęi vigesimoquinto. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum. Hebr. 10. Habentes fidutiam in introitu sanctorum in sanguine Christi Voca operarios. Apoca. decimoquarto. Opera enim illorum sequuntur illos. Apoca. 22. Ecce venio cito, & merces mea mecum est, dare vnicuique secundum Sero mystice quid.

opera sua. 1. Cor. 3. Vnusquisque propriã mercedem accipiet secundum suum laborem. Iob. 5. Homo nascitur ad laborem. Vnde Genesis tertio. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Nam & primus homo positus fuit in paradisum, vt operaretur & custodiret illum, Gene. 2. Ideo admonet Eccles. 9. Quodcunque potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia, erunt apud inferos quo tu properas. Chrysostomus: Iustitiæ fuit, omnibus reddere, sed nouissimis primum non fuit iustitię contrarium, sed misericordię ostensiuum. Iudęi prius vocati sunt, sed tamen gentes post vocatę, non solum æquatę sunt illis, verum etiam antepositæ incredulis. Nam in aduentu domini vocati, ad regnum sine aliqua tarditate veniunt, æquales ijs qui ab initio mundi cœperunt. prius etiam latronem quam Petrum in paradisum perduxit. Qui circa vndecimam venerant, vna tantum hora laborauerant: & tamen acceperunt & ipsi singulos denarios vitam æternam; quæ (vt dicit August.) ęqualis erit omnibus, nulli longior, nulli breuior: meritorum tamen diuersitate fulgebunt alij maius, alij minus. 1. Corint. 15. Stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Iohannis decimoquarto. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Acceperunt & primo vocati, iuxta conuentionem singulos denarios: sed videntes ęquatos in præmio, qui non fuerant pares in temporis spatio, abeuntes murmurabant: non quod minus acceperint quàm cõstitutum, sed quod plus accipere voluerint his, in quos clementia se conductoris effuderat. Semper Iudęi in regno dei digniorem locum habere voluerunt gentibus, vt patet in actis. Eo quod æstum meridianum pertulerimus, quum iusti venerint sub vesperam, refrigerato iam sole. Ante Christi enim aduentum plus laborauerunt, eo quod mors nondum esset soluta, neque diabolus contritus, sed adhuc viuebat peccatum. Vnde de lege ait Petrus Actu. 15. Quid tentatis deum imponere iugum super ceruices discipulorum, quod nequę nos, neque patres nostri portare potuimus? Nos autem

gratia Christi per baptismum iustificati, virtutem accipimus ad vincendum aduersarium nostrum, iam deuĩctum & occisum à Christo.

At ille respondens vni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi. An non licet mihi, quod volo, facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

Vni pro omnibus dixit: Amice, non facio &c. quur meam benignitatem inuides alijs? Mea in alios gratuita liberalitas, te non lędit. Iob. 8. Nunquid deus supplãtat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Præstitisti operam, habes mercedem. De tuo nihil decedit, si quid huic additur ex mea liberalitate. An mĩhi liberum non erit per te, de meo quod volo facere? Cũ enim voluntas dei sit essentialiter idem quod sapientia & iustitia, nec iniusta nec irrationabilis esse potest: sed eo ipso quod aliquid vult, iustum est. Sapientię 12. Virtus tua domine iustitię initium est. An oculus tuus liuore torquetur, quia me vides benignum in eos quos lubitum est? Gregorius: Conquerendum, non si daret quod non deberet, sed si non daret, quod deberet. largitio gratię in præsenti, & gloriæ in futuro, non potest à nobis dijudicari, cur vni plus, alteri minus largiatur: sed eius ordinationi, qui ponderator est spirituum, Prou. 16. & cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur, est penitus relinquenda. Psalm. 83. Gratiam & gloriam dabit dominus. Quanquam inter sanctos nec est liuor, nec murmuratio aduersus deum, tamen huiusmodi dictis expressit summum honorem quem nouissimus est habiturus, vt in pręmio locum primum sortiretur, & domini liberalitate æquaretur his qui prius venerant. Hac similitudine ostendit dominus nemi-

nem ab hoc præmio vitæ æternæ secludi, qui modo vocatus audiat. Hoc præmium vt non debetur om nino meritis nostris, sed potius beneficentiæ diuinæ, tamen non contingit citra nostrum conatum, quanquã & hoc debeamus vocanti, quod ad cultum pietatis accedimus, quod in eo perseueramus vsque ad vesperam. Phili. primo. Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu. & 2. Deus enim est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Hinc 1. Corint. 15. ait Apostolus: Plus omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia dei mecum. Statim igitur properet, quisquis vocatus fuerit: alioqui frustra fuerit vocatus, si non det operam vt sit etiam electus. Psal. 39. Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Gregorius: Ecce vox omnium Christum clamat, sed vita non clamat. Plerique dum deum vocibus sequuntur, moribus fugiunt. Tit. 1. Confitentur se nosse deum, factis autem negant. Pauci ergo electi, quia multi male operantur. Hiere. quarto. Vt inique agerent labo rauerunt. Matthæi septimo. Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intra bit in regnum cælorum. Aut hic mercedem accipiunt. Matthæi sexto. Amen dico vobis, receperunt mercedẽ suam. Aut non perseuerant in finem. Matthæi decimo. & vigesimoquarto. Qui perseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit. Ecci. decimooctauo. Ne vereris vsque ad mortem iustificari. Apoca. vigesimosecundo. Iustus iusti ficetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Sumus enim dei mercenarij, vt dicit Chrysostomus, qui nunquam sine opere esse possunt, curentque oportet opera domini, non sua. Anselmus: Quicunque nondum vi uit vt pauci, aut vitam suam corrigendo se inter paucos colligat, aut cum multitudine timeat reprobationem. 2. Petr. 1. Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

De paucitate saluandorum, & dolo Herodis, Luc.xiii.

ARTICVLVS LXXXV.

Ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui saluantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. Luc. 13. R

Causam assignat, quare pauci electi: quia vocati renuunt, & ideo post cum volunt, ingressum non inueniunt. Prouerb. 1. Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cũ vobis id quod timebatis aduenerit. Ob id enim dominus ciuitates & castella obambulabat, vt vocaret ad ingressum regni per pœnitentiæ viam. Luc. 4. Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. & 5. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Conandum est, quia angustus ingressus, sed ducit ad latitudinem regni cęlorum, non capit hęc porta onustos diuitijs. Marci decimo. Quàm difficile est, confidentes in pecunijs regnum dei introire. Cumulatos honoribus. Iohannis quinto. Quo modo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quę à solo deo est non quęritis? Non distentos luxu. Roma. decimosexto. Huiusmodi Christo domino nostro non seruiunt, sed suo ventri. Non graues auaritia. est enim idolorum seruitus, Ephesi. 5. Non turgidos & elatos fastu. 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Qui tales sunt, eligunt viam latam, spatiosam, & prima facie blandam, sed du- Angusta porta quos seu quotuplices non capiat.

centem ad mortem. Prouer. decimoquarto. Est via quæ videtur homini iusta, & nouissima eius deducunt ad mortem. Prouerb. duodecimo. Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia. Cum lite ergo & pugna contra dæmones, mundum & carnem, irrefrenatamque propriam voluntatem, Christi sectanda sunt vestigia. Matth. decimosexto. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. 1. Iohan. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Hæc via ingredientibus aspera videtur, sed ingressis dulcescit. Prouer. 4. Ducam te per semitas iustitiæ: quas quum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui: & currens, non habebis offendiculum. Matth. ę undecimo. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Hinc Iohannis decimo. Ego sum ostium. per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Cum autem sero quæsierint, non patebit aditus. Mat. 25. Nouissime veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine domine, aperi nobis, At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos.

a Cum autem intrauerit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare & pulsare ad ostium, dicentes: domine domine, aperi nobis. Et respondens dicet vobis: Nescio vos vnde sitis. Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis: Nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes operarii iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium, cum videritis Abraam & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, vos autem expelli foras. Et venient ab oriente & occidente & aquilone & meridie, & accumbent in regno dei. Et ecce sunt nouissimi, qui erant primi: & sunt primi, qui erant nouissimi.

Quam nociua sit mora cuique, indicat. Cum intrauerit paterfamilias Christus, completo finali iudicio, cum vniuersis electis cælestem paradisum, & clauserit ostium, quod nunc patet omnibus adnitentibus, tum sero resipiscentes, agnoscetis errorem vestrum: & inuidẽtes his qui sunt ingressi, incipietis obsidere ostium, ab electis loco & præmio separati. Tunc ille qui prius auditus non est inuitans ad ingressum, vicissim nõ audiet vos. Prouer. 1. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: nocte consurgent, & non inueniẽt me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. comedent igitur fructus viæ suę, suisque consilijs saturabuntur. Prouer. 28. Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Nescio vos per approbationem. 2. Tim. 2. Nouit dominus qui sunt eius. Psal. 1. Nouit dominus viam iustorum, & iter impiorum peribit. Pro. 12. Iter deuium ducit ad mortem. Nouit dominus omnia notitia simplicis visionis. Heb. 4. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Pro. 15. In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos. At illi: Qui fit domine, vt nõ agnoscas nos? Ad Israelitas simpliciter referri potest, quanquam & nos manducamus corpus diuinum, & bibimus eius sanguinem coram eo, quotidie ad eius mensam mysticam accedentes, & docet in plateis nostris dominus. Atqui nulla inde vtilitas, si auditores quidem diuinæ legis simus, non autem factores. Imo contra ad maiorem tormentorum occasionem audiuisse accedit, sicut & diuinarum sanctificationum sumptio ad iudicium. Ista enim non efficiunt germanos Christi discipulos. Qui enim vestigijs Christi ingressus non fuerit, hunc non agnoscet, dicens: Vos cuiates sitis nescio. O durum & intolerabile verbum, nesciri ab eo qui nouit omnia. 1. Corin. 14. Si quis ignorat, ignorabitur. Sed plus horrendum quod subditur: Abite procul, recepturi vobis dignum premium ab eo quem coluistis. Psal. 5. Neque habitabit iuxta te malignus: neque permanebũt iniusti an

te oculos tuos. Psalm.139. Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo, & habitabunt recti cum vultu tuo. Famuli mei, quoniam mecum sunt, & mea causa passi sunt, mecum ęterni conuiuij iucunditate fruentur. 2. Cor.1. Sicut socij passionum estis, sic & consolationis eritis. Luc.22. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Vos ergo qui seculi voluptates, ęternę præposuistis felicitati, illuc abite vbi erit fletus, ex diuersis generibus iufernalium tormentorum. Psal. 10. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, pars calicis eorum. Mat.25. Ite maledicti in ignem æternum. Et stridor dentium, ex vehementissimo frigore. Iob.24. Ad nimium calorem transiet ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius. Augebit autem calamitatē, aliorum conspecta felicitas, quos hic fueratis persequuti. Psalm.111. Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet, desiderium peccatorum peribit, ac vos ab his pugnatos (Abraam, Isaac & Iacob, &c. expelli foras, neque quicquam vobis prodesse generis & cognationis prerogatiuam. Iohannis octauo. Si filij Abrahę estis, opera Abrahę facite. Apoca. vigesimosecundo. Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Venient autem non solum ex Iudęa, sed ex omni natione quæ sub cęlo est. Actuum decimo. Non est acceptio personarum apud deum, sed in omni gente qui timet deum & operatur iustitiam, acceptus est illi. Rom. nono. Quid ergo dicemus? quod gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quę ex fide est: Israel autem sectando legem iustitię, in legem iustitię non peruenit. Quare? quia nō ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidē offensionis, sicut scriptum est Esaię.28. Ecce pono in Sion lapidem offensionis & petram scandali, & omnis qui credit in eum, non confundetur. Sic & nos primi videmur, vtpote à cunabulis instructi nomē Christi &

professi: sed postremi erimus, prçlatis gentibus quibusdam qui in fine vitç suæ conuertentur. Ita & virtutibus prçclari quandoque paulatim tepescunt. Apoca. 2. Habeo aduersum te pauca, q charitatem tuam primam reliquisti. Hinc. 1. Cor. 10. Qui stat, videat ne cadat. Ecõtra vitiosi pœnitendo crescunt. Rom. 5. Vbi abundauit delictum, superubundat & gratia.

In ipsa die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: ite, dicite vulpi illi, ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Veruntamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Hierusalem.

Quoniam hæc inuisa Iudçorum auribus (Non enim sufferre poterãt gẽtes sibi præferri, vt claret in Actis) passim magna cum libertate docebat Iesus, inuidia tabescentes dominum terrere nitebantur, ne miracula faciendo, turbas sibi conciliaret & virtute diuini verbi alliceret, dicentes: Consulç vitæ tuç, & relinque Galilæam. Monstrat autem dominus nihil sibi periculi esse â quoquam homine, etiam si plurimum vellet, nisi vellet ipse: necse moriturum nisi eo tempore quo decretum esset, nec alio mortis genere, nec alio loco quàm constitutum esset. Non enim in Galilæa, sed Hierusalem præfinitum erat passurum dominum. Vulpi, qui versutia humana credit se aliquid posse aduersus consilium dei. Pro. 21. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra dominum. Esa. 46. Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Luc. 22. Et filius quidem hominis secundum quod diffinitum est, vadit Bed. Vulpes animal est fraude plenum, in foueis latitans ad insidias, odore fœtens, nunquam recto incedens itinere. Sic malus princeps bestialis est, ventrem & luxum quçrens, dolosus per calliditatem, simulatio- Vulpis natura.

ne & duplicitate prauam suam intentionem abscondens, per excogitatam versutiam insidians, fœtens per malam famam, curue inoedens per conuersationem iniustam. Ecce non est humanum quod gero, nec licet desinere ante tempus à deo præscriptum. Siquidem Hierusalem antiqua prophetarum est interfectrix, nec conuenit vt propheta quisquam pereat extra eam. Assueti enim effundere seruorum sanguinem, & ipsum dominum occident. Hoc dicto deum se declarauit.

De hydropico sanato & humilitate, Lucæ xiiii.

ARTICVLVS LXXXVI.

Lucæ 14. G
ET factum est cum introisset Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorũ sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos & pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehẽsum sanauit eum, ac dimisit.

Quanta diligentia salus animarum procuranda sit, dominus ostendit, qui & factis & doctrina inimicos suos ad viam salutis reducere non destitit. Satis enim sciens pharisęorũ morositatẽ, domus eorũ ingreditur, quia curæ ei fuit animarũ vtilitas. Ber. Habuit Christus in factis obseruatores, in verbis contradictores, in tormentis illusores. Accumbebant simul & pharisæi, qui more suo obseruabant Iesum, si quid diceret faceret ve, quod in eo calumniarentur. Inuidorũ mos est obseruare, quia nihil bono aspiciũt oculo, & de malis aliorum gaudent, & bonis tristantur. Sic fratres Ioseph. Gen. 37. Videntes autem fratres eius quod à patre plus cunctis

filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Inuidus alterius rebus marcescit opimis. Nam dupliciter obseruabant, vt si curaret, damnarent quasi legis transgressorem & contemptorem: si non, arguerent impietatis & impotentiæ. Est enim hydropis morbus ferè incurabilis, aquaticus, subcutaneus, de vitio vesicæ nascens, cum inflatione turgente & anhelitu fœtido. & est proprium hydropiæ, quo plus bibit, tanto amplius sitit. Profuit misero venisse in conspectum domini. Infelix peccator, qui se subducit ab eius conspectibus, qui vult omnes fieri saluos. 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Psalm. 33. Accedite ad eũ, & illuminamini: & facies vestræ nõ cõfundentur. Econtra Psalm. 72. Ecce qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Hier. decimoseptimo. Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur. Non petebat verbo salutem propter pharisęos & sabbatum, sed humili affectu. Psalm. 9. Desiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Respondet dominus ad cogitata, deum se declarans. Hier. 17. Prauum cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans corda & renes. Nam legisperitis & pharisæis, qui legis scientia & vitę eminentia pollebant loquebatur, quo eorum cæcitatem manifestius argueret, quærens si sabbato liceret curare sine ipsius violatione. Hoc ipsos latere non debebat, quia opus diuinum & charitatiuum. Matt. 12. Itaque licet sabbatis benefacere. Manifeste ergo irridet eos vt insipientes: siquidem quum deus sabbatum benedixerit, ipsi benefacere prohibent, & per hoc faciunt malum. Nõ enim benedictus est dies, in quo nihil boni fieri solet. Conscientia ergo vrgente tacent, non ignorantes contra se dictum quicquid responderint. Si enim licet, cur obseruant? si non licet, cur pecora in sabbato curãt? Matt. 12. Quãto melior magis est hõ oue? Ipse ergo quanq̃ nutu posset, tamẽ apprehẽsum sanauit ac dimisit, in signum perfectæ sanitatis, vt qui

prius morbo grauabatur, ambulare expeditus quò vellet. Felix quem Iesus apprehenderit. diu enim in infirmitate permanere non poteſt. Eſa. 42. Apprehendi manum tuam, & ſeruaui te. Iob. 5. Increpationem domini ne reprobes, quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius ſanabunt. Sic mutum apprehenſum eduxit è turba, & ſanauit, Marc. 7.

2 Et reſpondens ad illos, dixit: Cuius veſtrum aſinus au bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die ſabbati? & non poterant ad hęc reſpondere illi.

Hoc factum cum eſſet mirabile, tamen phariſæos offendebat violata ſabbati religio. Ieſus autem oſtendens illorum religionem eſſe prępoſteram, qui in ſalute hominis offenderentur, in aſino ſeruato non offenderentur, temerarijs ipſorum reſpondet iudicijs: Si tantum, inquit, apud vos valet bouis aut aſini ſalus, vt non putetis violari ſabbatum, quur mihi inuidetis quòd hominem, cui pręſens erat periculum ab aquis intercutaneis, ſeruarim die ſabbati? Si opus expenditur, plus eſt operis in extrahendo iumento, q̃ in homine ſeruando. Vidi, contigi, ac dimiſi. Si perſonam æſtimatis, potior eſſe vobis debet vnius hominis ſalus, quàm plurimorum boum aut aſinorum. Ad hunc ſermonem obticuere phariſæi, quorum animi ſic erant corrupti deprauatíque, vt cum non haberent quod dilucidæ veritatis reſponderent, tamen approbare non poſſent, quod à Ieſu fieri videbant. Splendidiſſima enim luce veritatis euaneſcere videbant omnes tenebras falſitatis. ſic nanque eos cõuicit, vt eoſdem etiam auaritię condemnet, oſtendens eos ſabbatum violare in operibus cupiditatis, qui ipſum violare arguunt in officijs charitatis, legem male interpretantes. Non enim in ſabbato à bonis, ſed malis feriandum. Leuit. 23. Omne opus ſeruile non facietis in eo. Sic in æterna requie à malis tantum feriabitur, nõ à bonis. Non enim animalis ſaluti, ſed ſuæ auaritiæ conſulebant. Heu & modo plures tales. Bernar.

Cadit asinus, & est qui subleuet: perit anima, & non est qui recogitet. Phil. 2. Omnes quæ sua sunt quærunt, nõ quę Iesu Christi. Bed. Quia ipsum dominum obseruabant, prouida dominus dispensatione ante eos hydropicum sanat, & mox contra auaritiam disputat, vt per huius ęgritudinem corporis, in illis ægritudo exprimeretur mentis. Bene per hydropicum auarus designatur, qui quanto copiosior diuitijs, quibus non bene vtitur, tanto ardentius per fas & nefas alia acquirere laborat. Eccles. 5. Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Et hoc ergo vanitas. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. Nihil iniquius quàm amare pecuniam. hic enim animam suam venalem habet. Sitis enĩ auaritię nec inopia minuitur, nec copia satiatur, quin semper sitim implicat. Semper enim auarus eget. Hydropicus mysticus.

Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerẽt, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum. & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade & recumbe in nouissimo loco: vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

Quoniam dominus Iesus omnium factorum suorum gloriam volebat esse penes patrem deum, pharisęorum fucatam sanctimoniam vbique detegebat. Venabantur enim gloriam suam apud homines, & ideo

inuidebant gloriæ dei. Atque hic erat verus hydrops animę, nascens ex corrupto iudicio mentis, veluti ex hepate vitiato, collocantes gloriam in his rebus in quibus non erat collocanda. Vides cœnas Christi quales sint: nempe in salutem animarum, & non in satietatem ventris, vertuntur. Sanauit hydropicum, docuit pharisæos quod bonum sit in sabbatis benefacere: & videns eos de primo accubitu tumultuantes, cupit & huic morbo mederi salutifero pharmaco, qui nō à parua, sed magna & vix ineffugabili causa incipit, inani inquam gloria. Morbus autem animi sanari non potest, si non cognoscas: quare ciuiliter vniuscuiusque conscientiam tangit, vt neminem tamen prodat. Ostendit autem non esse veram gloriam quæ ambitur, sed quæ quum promerearis, vitatur. Hinc attendit quomodo eligerent, non quod eligerentur. Quo contra Heb. 5. Nemo sibi assumat honorem, sed qui vocatur à deo tanq̃ Aaron. Grego. Quanto gradus altior, tanto casus grauior. Hierony. Lętamur ad ascensum, sed timeamus casum: non est enim tanti gaudij excelsa tenuisse, quanti mœroris excelsa renuisse. Da huic locum. Tum pro capta gloria lucrifacies ignominiam, & cogeris cum rubore locum tenere extremum. Amice, ascende superius. Tunc tua modestia cedet tibi in gloriam apud conuiuas reliquos. Modestiam tuam agnoscent ex eo, quo tibi postremum locum elegeris: dignitatem agnoscent ex conuiuatore, qui te vt singularem amicum, dignum honore iudicauit. Vide quomodo dominus hominem à culpa libera, & quomodo ciuilem facit. Bed. Aperta est hæc saluatoris admonitio, ad literam docens non docens non solum apud deum, sed etiam apud homines humilitatem esse laudabilem. Pro. 25. Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnatorum ne steteris. Melius est enim vt dicatur tibi, ascende huc, q̃ vt humilieris coram principe. Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Claret in Lucifero Esa. 14. Quomodo cecidisti lucifer qui mane oriebaris? Luc. 10. Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem. Sic primi parentes è paradi-

ſo eiecti,Gen.3.Eccl.10.Initium omnis peccati ſuperbia.Hoc vere eſt humiliari,quando quis magno fruitur honore in mundo,ſed miſer & humilis fit apud deum. Apoca.tertio.Dicis quia diues ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper,& cæcus,& nudus. & quanto quis ab aliquibus obſeruatur,tanto ab alijs irridetur, & nonnunquã ab his à quibus honoratur. Quanquam non ſmox qui ſe coram hominibus exaltat,ſemper humiliatur, quum videamus tales ſæpe in finem vſque perſeuerare: & eos qui ſe humiliant,in ipſa ſua mediocritate perdurare: reſtat fine dubio,quum deus nec fallere,nec falli poſſit, in futuro implendum, tunc ſcilicet quando diabolus qui rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ,Iob.41.cum ſuis membris humiliabitur. Matthæi vigeſimoquinto. Ite maledicti in ignem æternum,qui paratus eſt diabolo & angelis eius.Eſa.14.Qui dicebas in corde tuo, in cęlum conſcendam,ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti,in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium,ſimilis ero altiſsĩmo. Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci.Humiles in ſuo capite exaltabuntur, audientes illud Mat.25.Venite benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Tria quo ad humilitatem conſideranda.Primum,humilitatis motiuum triplex.Saluatoris exemplum in naſcẽdo, conuerſando,& moriendo.Matt.11.Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.Eſa.53. Nos deſiderauimus eum deſpectum & nouiſsimum virorum.Nam maledictus qui pendet in ligno,Deut.21.Gal.3.Chriſtus nos redemit de maledicto legis,factus pro nobis maledictũ. Humanum exordium.Geneſ.ſecundo. formauit igitur deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę,& factus eſt homo in animam viuentem.Eccle.decimo.Quid ſuperbis terra & cinis? Gregorius : Heu vnde faſtus homini, vnde tanta ſuperbia, cuius tam ęrumnoſa natiuitas, cuius natiuitatem ſequitur tam laborioſa pœnalitas, cuius pœ-

Tria quæ dam circa hũilitatẽ cõſideranda.

nalitatem concludit mortis necessitas, cuius esse momentaneum, mundus exilium, vita periculum? Iob. 14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Bernar. Considera homo vnde veneris, & erubesce: vbi es, & ingemisce: quo vadis, & contremisce. Sed nos ob ea quæ habemus, quasi nostra sint, extollimur. 1. Corin. 4. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Vitæ periculum. Eccles. 9. Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu dei: & tamen nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum reseruantur incerta. Eccl. 13. Humiliare deo & expecta manus eius. 1. Pet. 5. Humiliamini sub potenti manu dei, vt vos exaltet in tempore visitationis. Secundum, humilitatis fructus: nam exaltabitur. Est enim offensæ reconciliatiua. Psalm. 114. Humiliatus sum, & liberauit me. 3. Reg. 21. Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Gratiæ acquisitiua. Eccl. 3. Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Iacobi quarto. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Eccl. 35. Oratio humiliantis se, nubes penetrat. Animæ illuminatiua. Psalm. 118. Intellectum dat paruulis. Pro. vndecimo. Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: vbi autem est humilitas, ibi & sapientia. Matt. vndecimo. Confiteor tibi pater domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Tristitiæ consolatiua. Iudith. 8. Expectemus humiles consolationem eius. 2. Cori. 7. Qui consolatur humiles, consolatus est & nos. Gloriæ collatiua. Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Hinc Sauli dictum est 1. Reg. 15. Cum esses humilis in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Philip. secundo. Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem deo, sed exinaniuit semetipsum, formam serui

accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & deus exaltauit illũ, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cęlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus noster Iesus Christus in gloria est dei patris. Tertium, Humiliatiõis modus, vt sit cordialis. Est enim qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo, Eccl. 19. Psalm. 50. Cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Lucę primo. Respexit humilitatem ancillę suę. Virtualis. Eccl. 13. Attende ne seductus in stultitia humilieris. Ephe. quarto. Obsecro ego vinctus in domino, vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mãsuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate. Quũ ergo nulla virt⁹ aliquid sit sine humilitate, quo q̃sque maior est, hoc se magis debet deijcere, donec veniat ille, qui vera perpetuaque gloria subuehit humiles iuxta mundum, & elatos ac sublimes deijcit. Eccl. 7. Est enim qui humiliat & exaltat circunspector deus. Psal. 37. Quoniam excelsus dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit.

De cœna, Lu. xiiii.

ARTICVLVS LXXXVII.

Dicebat autem & ei qui se inuitauerat: Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque diuites: ne forte & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed quum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorũ. Hæc quum audisset quidã Luc. 14. T

de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno dei.

Hac parabola dominus docet, in quos opes collocādę sint, si retributio quæritur à deo. Diuites enim dum volunt hospitales videri, non vocant quos reficiant, sed eos à quibus vicissim inuitentur, aut inde gloriam aucupentur sibi: atque hęc non est hospitalitas, sed ambitio, aut auaritia, vel vtrunque. Est conuiuiū vanitatis. Sic rex Assuerus grande conuiuium fecit cunctis principibus & pueris suis, fortissimis Persarum & Medorū inclytis, & perfectis prouinciarum coram se, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, atque magnitudinem ac potentiæ suę iactantiam, Hest. 1. In hoc conuiuio quum incaluisset vino, reginam Vasthi honore & coniugio spoliauit. Impietatis. Herodes fecit cœnam principib⁹, tribunis & primis Galilęę, in qua Iohannem decollari præcepit, Marc. 6. Sic Absalō fratrem suum Amnon ad conuiuium vocatum, occidi fecit, 2. Reg. 3. O quot spiritualiter occiduntur in conuiuijs impiorum. Prou. 23. Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes symbola, consumentur. Esa. 5. Væ qui potentes sunt ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Charitatis. Sic filij Iob faciebant conuiuia per domos, vnusquisque in die suo: & mittentes, vocabant tres sorores suas, vt comederent cum eis, Iob. 1. Talia conuiuia ob amicitiam conseruandam, tametsi sine peccato fieri possint, difficulter tamē fit quin peccata intercidant. Hinc Iob sacrificium obtulit pro singulis & holocausta, dicens: Ne forte benedixerint filij mei deo in cordibus suis, & peccauerint, Iob. 1. Hinc dixit filio suo Tobias, cum esset dies fest⁹ domini, & factum esset prandium bonum in domo ipsius: Vade, & adhuc aliquos de tribu nostra timentes deum, vt epulentur nobiscum, Tob. 2. Eccl. 9. Viri iusti sint tibi conuiuæ. Vtilitatis, hoc ostendit hic saluator. Bernar. Fratres & amicos, ac diuites alterutrum conuiuia celebra-

Conuiuiorū aliquot depictio ac circunstantię.

re,non quasi peccatum dominus interdicit,sed sicut cætera humanæ necessitatis commercia,ad promerenda vitæ cælestis præmia nil valere ostendit. Lu.6. Si benefeceritis eis qui vobis benefaciunt,quæ vobis est gratia? Si quidem & peccatores hoc faciunt. Si ergo amici & fratres ac vicini pauperes sunt,& ob id vocantur, fit meritorie:si diuites,tunc inuitantur vel ad fouendam charitatem,sic meritorium est: aut lasciuiam vel aliam causam malam,sic peccatum:aut ob quandam curialitatem & amicitiam naturalem,sic indifferens. Si ergo vis bene collocare prandium tuum,pauperes voca,qui conuiuium ęquale,aut lautius exhibere nequeunt. In his refocillandis deum refice. Dices:in his opera & impensa perit,non enim habent quod rependant,& semper egent. Hoc ipso beatus eris, quia opulentissimum habent dominum,qui sibi patietur imputari,quod in illos collocatum est. Is restituet pro temporarijs æterna. Restituet enim haud dubie,si non in hac vita,quanquam hic quoque restituet, Pro.11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt.certe in resurrectione iustorum, quę ipsis erit ad gloriam, impijs autem ad ignominiam. Pertinet hæc parabola ad subleuandam omnem necessitatem proximi,quocunque officio charitatis promouendus sit ad salutem. Hæc quum dixisset Iesus, quidam conuiua,veluti per somnium tactus desiderio cęlestis illius cōuiuij,beatum fore ait qui manducaturus esset panē in regno dei, paucos fore subindicans,& hoc solum Iudęis cōtingere. Iesus aūt proposita parabola docuit,primo quidē vocatos Iudęos,ne quęri possent se spretos esse: sed dum ipsi dediti rebus mundanis, vocati recusant venire, pluris habentes peritura bona, quā vitā æternā, vocādas esse oēs ꝑmiscuę nationis gētes, vt implerē ecclesiæ cœtus.

Cōuiuādi ipsissimæ rationes.

At ipse dixit ei:Homo quidam fecit cœnam magnam,& vocauit multos. Et misit seruum suū hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent,quia parata sunt omnia. Luc.14. V

Ostendit non diuina austeritate,sed humana proue

nire peruersitate, quo minus plurimi ad regnum pertingant ęternum, delicijsque fruantur cęlestibus. Homo hic, dominus est Iesus. 1. Timo. 2. Mediator dei & hominum homo Christus Iesus. Cœnam magnam in cælesti fecit palatio. Heb. primo. Et tu domine in principio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cęli. Magna dicitur. Psalm. 47. Magnus dominus & laudabilis nimis in ciuitate dei nostri, in monte sancto eius. Magni conuiuę, quia filij dei. Roma. quinto. Gloriamur in spe glorię filiorum dei. Apo. 5. Fecisti nos deo nostro regnum & sacerdotes. Magni ministri. Daniel. septimo. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. Imo Christus Luc. duodecimo. Transiens ministrabit eis. Iohannis decimo. Ingredientur & egredientur, & pascua inuenient. Lucæ vigesimo secundo. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meã. Magna fercula. Esa. 64. Oculus non vidit deus absque te, quę præparasti expectantibus te. 1. Corint. secundo. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ prępar auit deus diligentibus se. Sic & quum nos participes hic facit carnis filij sui, quę magnũ salutis nostræ est mysterium. 1. Corint. vndecimo. Conuenientibus vobis in vnum, iam non est dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Reficit & nos cœna gratiæ hic, ne deficiamus in via. Apoca. tertio. Ecce sto ad ostium & pulso. si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Eccl. 15. Cibauit illum panę vitę & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum. Venit modo ad nos per gratiam, suscipiet post ad se per gloriam. Omnes vocauit ad sui cognitionem. partim per ordinatam visibilium constitutionem. Roma. primo. Inuisibilia dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. partim per naturalem legem. Magis tamen proprie Israelitas. Matthęi vigesimotertio. Hierusalem Hierusalem, quoties volui congregare

filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Nullum enim, quantum ex ipso est, excludit. 1. Timo. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Matthæi vndecimo. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Inuitarat olim per prophetas, denunciat rursus per Iohannem & filium hominis, quia parata sunt omnia. In Græco ponitur cum articulo, illum seruum suum Philip. secundo. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. Esa. 49. Et dixit mihi, seruus meus es tu, quia in te gloriabor. Heb. primo. Multifariam multisque modis olim deus loquens patribus in prophetis, nouissime locutus est nobis in filio. 1. Iohannis secundo. Filioli, nouissima hora est. 1. Corin. 10. Nos sumus in quos fines seculorum deuenerunt. Definito tempore, quum diabolus malitiæ mensuram impleret, tunc ipse per incarnationis mysterium & sanctam vitam omne genus malitiæ sanauit. Galatas quarto. At vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suum. Ad quid? Dicere inuitatis, vt venirent. Quanquam specialiter missus fuerit ad Israelitas. Matthæi decimoquinto. Non sum missus nisi ad oues quę perierunt domus Israel, illis terram ob terrena recusantibus, itum est ad gentes. Actu. 13. Vobis oportebat primum loqui verbũ dei sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis ęternę vitæ, ecce enim conuertimur ad gentes. sic enim præcepit nobis deus. 2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Gregorius: Omnia sunt parata, quia Christo immolato patet introitus regni cælestis. Matthęi quarto. Pœnitentiam agite, quoniam appropinquat regnum cęlorum. Nulla ergo nobis excusandi ratio, quum omnia sint parata. Nihil enim restat nisi voluntatem indispositam ad gratię susceptionem præparare. Iohannis decimoquarto. Vado parare vobis locum. Bernardus: Festinemus ad locum tuitiorem, ad agrũ huberiorem, ad pastum suauiorem, vt habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epu-

lemur sine fastidio. Psalm. 30. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te? Psalm. 35. Inebriabuntur ab hubertate domus tuę, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

2 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit: Villam emi, & necesse habeo exire & videre illam. Rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire.

Greg. Quis non defleat audiens quia omnia parata sunt, & alius ob honores, alius ob diuitias, alius ob voluptates venire recusat, cum tamen ampliora ibi reperiat? Cũ enim frui liceret diu expectata & optata cœna, excusant. Psal. 140. Nõ declines cor meũ in verbo malitię, ad excusandas excusatiões in peccatis. Amb. Ideo excusant, quia nemini intercluditur regnũ, nisi quẽ sua vocis professio excludit. Tit. 1. Confitentur se nosse deũ, factis aũt negant. Excidimus à deo, & propter villas, & propter iuga boum, & propter vxorẽ. Adhęrentes enim illis, & totam vitam in illa impendentes, & vsque ad sanguinem vexati & excoriati, nullum diuinum vel sensum vel verbum cogitamus, vel attendimus. In villa dominandi notatur appetitus, quẽ precio animę plures emũt. Sic enim circa conseruandum & acquirendum honorem mundanum superbi occupantur & ambitiosi, vt diuina negligentes pręcepta, ad ęternos non aspirent honores, nimia ambitione excæcati. Ioh. 5. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriã quę à solo deo est non quęritis? Eccl. 10. Initiũ omnis peccati superbia. Nam ambitio sio mentem impedit, ne se suo creatori substernat: quare gratię influxum recipere nõ valet. 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autẽ dat gratiam. Ideo exeunt, regimen negligentes proprium, & aliorum ambientes, proximum iudicantes, quemadmodum pharisęus publicanum in templo, Lu. 18. Finali

ter necesse habebūt exire à consortio sanctorum, quēadmodum caput ipsorum. Lu. 10. Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem. Rogabat excusari. Eccl. 19. Est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo. Solent supbi sub humilitatis prętextu honores aucupari. Sic Absalon 2. Re. 15. In boū iugis auaritia signatur. Auarus enim rei domesticæ augēdæ intentus, prius habet lucrum terrenę possessionis, quam ęternę felicitatis: quinque sensus in terra vertēda occupat, quia in cœno temporalium veluti sus nutritur, dominicam cœnam fastidiens. Hinc idolorum nominatur seruitus Ephe. 5. & 1. Tim. 6. Radix omnium malorum cupiditas: quam quidam appetētes, exciderūt à fide. Obserua quod ait, quinque iuga: quia animam ligat vt se explicare non possit. Prou. 5. Iniquitates suę capient impium, & funib⁹ peccatorum suorum constringetur. Vnde verbo vitium suum exprimit, quia probatio ad curiositatē pertinet. Probat auarus quid possit pecunia in lucro, possessiões in fructu. Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim animam suā venalem habet. Habēt hi quinque iuga, hoc est, quinque sensus terrenis occupatos: si enim dominus dedisset sextum, is omnium esset occupatissimus. Christus iugum habet vnum, & id suaue. Mat. 11. Itum est ad tertium, quī ait: Vxorem duxi. scis quam sit res operosa, quot curas secum trahat: & idcirco si maxime velim, non licet nūc venire Beda. Quia multi non propter fœcunditatem, sed desideria carnis vxores ducunt, ideo per rem iustam, hoc est, per coniugium carnalis voluptas designatur, propter quam studiosus ad dei cœnam recusat venire. Tob. 6. Qui ita coniugium suscipiunt, vt à sua mente & à se deum excludant, & suę libidini ita vacent vt equus & mulus, quibus non est intellectus, habet dæmoniū potestatem super eos. Concupiscentia enim carnalis citius & leuius deijcit, & deiectum fortius ligat & tenet, vnde iste non rogat excusari. Osee quarto. Fornicatio & vinum & ebrietas & offerunt cor. Eph. quinto. Hoc autem scitote intelligentes, quia omnis forni-

eator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & dei.

3 Et reuersus seruus, nunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in vicos & plateas ciuitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vobis, quia nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

His atque alijs prætextibus quum se excusarent omnes, reuersus seruus, renunciauit domino quomodo se excusassent. Ibi dominus indignans quod vltro vocati ad tam honorabile, tamque felix conuiuium, ob res friuolas excusarent omnes, quo magis vrerentur in posterum, simul atque intellexissent, & quantam gloriã spreuissent, & qui nunc in spretæ felicitatis societatem successissent, dixit seruo: Exi cito, excutias desidiam & torporem, ne ex mora vocandi in peccatis permanentes, & se non præparantes, à cœna cælesti excludantur. Erunt qui fruantur, etiam si vocati contemnant oblatum honorem. In plateas ciuitatis, id est, Iudæorum gentem. Matthæi decimo. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Gregorius: Pauperes & debiles sunt, qui iudicio suo apud semetipsos infirmi sunt: sed pauperes & quasi fortes sunt, qui in paupertate positi superbiunt. Quia enim superbi venire contemnunt pauperes eliguntur: quia iuxta Pauli vocem, infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia: & quæ stulta mundi sunt eligit deus, vt confundat sapientes. 1. Corint. 1. Sed dum morum vitia in membrorum debilitate signantur (vtpote pauperes in virtutibus,

debiles ad bonum: cæci, ingenij lumine carētes: claudi, rectos gressus operationum non habentes) profecto liquet, quia sicut illi peccatores fuerunt qui vocati venire noluerunt, ita & hi qui vocantur & veniunt. Sed peccatores humiles eliguntur, & superbi repelluntur. Multi autem tales ex Iudæis ad dominicam cœnam collecti sunt, sed hęc multitudo locum conuiuij non impleuit. Hinc seruus ait: Factum est vt imperasti. Non enim sufficit facere quod imperatur, sed sicut imperatur. Est adhuc locus, nam apparasti conuiuium innumerabilium conuiuarum capax. Dominus autem volēs apparatum conuiuium quàm plurimis esse vsui, ait: Exi extra ciuitatem, & vndecunque collige mēdicos, hospites vel ignotissimos, qui latam & spatiosissimam ad mortem ducentem ambulant viam. Matth. 7. Qui si grauentur venire, vel improbitate compelle, vt impleatur numerus electorum, qui inexpletus non remanebit. 2. Timoth. 2. Nouit dominus qui sunt eius. Gregorius: Cum de vicis & plateis vocantur, ille populus signatur, qui tenere legem sub vrbana conuersatione nouerat. Cum de vijs & sepibus, agrestem illum populum designat, qui sine lege viuebat. Notandum quod alij vocantur & venire nolunt, qui donum intellectus accipiunt, sed eundem intellectum operibus non sequuntur. Alij vocantur & veniunt, qui acceptam intelligentiam operando perficiunt. Quidam sic vocantur, vt etiam compellantur: qui bona facienda intelligunt, sed facere desistunt: vident quę facere debent, sed hæc ex desiderio non sequuntur. His contingit plerunque, vt eos in carnalibus desiderijs suis mundi huius aduersitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur & nequeant: & dum se frangi in suis desiderijs aduersante mundo conspiciunt, quid de se autori suo debeant commemorant, ita vt ad eum erubescentes redeant, qui eum pro amore mūdi superbientes deserebāt. Vnde dominus Ose. 2. Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet: & sequetur amatores suos, & non apprehendet

eos: quęret, & non inueniet eos, & dicet: Vadam & reuertar ad virũ meũ priorẽ, quia bene mihi tũc erat magis q̃ nunc. Sic deus animã, carnis voluptates sequentẽ, plerunque misericorditer respicit, & eius voluptatibus amaritudines permiscet: & ne quod male quærimus inuenire possimus, obsistit. Mala quæ nos hic præmũt, ad deũ ire cõpellunt. Augusti. Felix necessitas quę ad meliora cõpellit. Seneca: Infirmitati meę gratias ago, quæ me cogit non posse, quod nõn debeo velle. Discimus quod pauperes cogendi vt beneficiũ pcipiant, & q̈ discipuli inuiti docẽdi. 2. Tim. 4. Prædica verbũ, insta opportune, importune. Gregorius: Ecce vocat deus per se, per flagella, per suos, per miracula. nemo contẽnat, ne dum vocatus excusat, cum voluerit, intrare nõ valeat. Ait enim: Nemo, quibus id honoris habitũ est vt primi vocarẽtur, & fastidierũt, gustabit cœnã meam. Fortasse pœnitebit olim quũ viderint lautitias ac splendorem conuiuij, & inuidebũt ijs, quibus ipsorũ fastidium locum fecit. Sed frustra tum cupient ingredi, qui, cum liceret, excusarunt.

De odiendis parentibus, Lu. xiiii.

ARTICVLVS LXXXVIII.

Lucæ. 14. x

IBant autem turbæ multæ cum eo, & cõuersus dixit ad illos: Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem & vxorem & filios: & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non baiulat crucem suã, & venit post me. non potest meus esse discipulus.

Ostendit quemadmodum omnibus contemptis, solus Christus sequendus sit & eligendus. Multi enim ibant cum Iesu, qui non cum omni alacritate & obedientia sequebantur, sed frigidiores erant: ideo docet qualem deceat esse discipulum suum, d. Nõ omnis quise

quitur me pedibus, meus est discipulus. Omnibus humanis affectibus renunciet oportet, qui volet meus perpetuus esse discipulus. Odio habeat, qui ad pietatem obstaculo sunt, & propter necessitudinem â bonis operibus prohibetur. Si non obsistunt, honorandi sunt parentes ad extremum vsque spiritum, quemadmodum ipse nutritio suo Ioseph. Luc. 2. Et erat subditus illis. & matrem (Iohanis 19.) discipulo commendauit. Vnde Matt. 10. Qui amat patrē aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Nam sic deus omnia amat, secūdum id quod sunt per naturam, gratiam & gloriam. Sap. 11. Diligis enim omnia quę sunt, & nihil odisti eorum quę fecisti. Iniquos autem odit secundum quod tales. Sap. 14. Similiter sunt deo odio impius & impietas eius. Psal. 5. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Sic & nos. Psalm. 118. Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Psalm. 138. Perfecto odio oderam illos. inimici facti sunt mihi. Hoc virtuosum odium vult hic dominus. Nam sic odienda & anima, renunciando concupiscentijs quæ nos separant â deo. Eccl. 18. Si præstes animæ tuę cōcupiscentias suas, faciet te in gaudium inimicis tuis. Romano. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Etiam si perferendum martyrium, quoniam perpetuum lucrum proponitur. Duplex crux. Quædam imposita: hanc quidam portant impatienter cum sinistro latrone, Lucę vigesimotertio. Alij patienter, cum dextro latrone dicentes Lucę vigesimotertio. Nos quidem iuste, nam digna factis recipimus. Hinc Apostolus Heb. 12. In disciplina perseuerate. Tanquā filijs vobis se offert deus. quis enim filius quem nō corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & nō filij estis. Voluntarie assumpta. Gala. 5. Qui Christi sunt, carnē suam cruci fixerunt cū vitijs & cōcupiscentijs suis. Ro. 6. Hoc scientes, quia vet⁹ noster homo simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. Gal. 2. Christo cōfixus sum cruci. viuo ego, iam non ego,

Odiū virtuosum.

Crux duplex.

viuit vero in me Christus. Ideo subdit: Et sequitur me, non mundum, non carnem. 1. Iohan. 2. Qui dicit se in
2 Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Alioqui non est verus Christianus. Actuum. 11. Antiochiæ primũ discipuli nominati sunt Christiani.

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum: ne postquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei, dicentes: quia hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit consummare? Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioqui adhuc illo longe agente, legationẽ mittens, rogat ea quę pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

Proinde priusquam aggrediare negocium nequaq̃ delicatum, animum prępara ad omnia dura quę sunt perpetienda: alioqui tolerabilius est non aggressum esse, quàm ab eo quod cœperis deficere. 2. pet. 2. Si enim refugientes coinquinationes mundi, in cognitione domini & saluatoris nostri Iesu Christi, his rursus implicati superãtur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Gal. 3. Sic stulti facti estis, vt cũ spiritu cœperitis, nũc carne consummemini? Ideo Eccl. 32. Fili, sine cõsilio nihil facias, & post factũ nõ pœnitebis. Gregorius: Omne quod agimus, præuenire per studium considerationis debemus. Non enim sufficit fidei fundamentum, nisi perseuerãtes superstruamus. 1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pre-

cioſos,ligna,ſtipulam,fœnum,vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit.Sed qui ſumptus,vel vnde? Non ſufficit enim diligere Chriſtum ſequi,niſi adſit ſufficiens alacritatis præparatio,vt perſeueret.Hinc Iohã.6. Multi diſcipulorum eius abierunt retro,& iam non cum illo ambulabant. Matth.10.Qui perſeuerauerit vſque in finem,hic ſaluus erit Sed Ioh.15.Sine me nihil poteſtis facere.Vnde Phil 1.Qui cœpit in vobis opus bonum,ꝑficiet vſque in diem Chriſti Ieſu.Phil.2.Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle & perficere, pro bonavoluntate.Operatur ergo in nobis,ſed non ſine nobis.1. Cor.15.Gratia dei ſum id quod ſum: & gratia eius in me vacua non fuit,ſed abundantius illis omnibus laboraui:non ego autem,ſed gratia dei mecum.Vt ergo velimus efficaciter, & poſſumus perſeueranter, rogandus deus pro gratia,vt qui dat omnibus affluenter, & non improperat,Iac.1. Mat.7.Petite,& accipietis: quærite, & inuenietis:pulſate,& aperietur vobis. Omnis enim qui petit,accipit: & qui quęrit,inuenit: & pulſanti aperietur.Alioqui timeamus ne dæmones illudant nobis. Pſal.12.Qui tribulant me,exultabunt ſi motus fuero: ego autem in miſericordia tua ſperaui. Rogat ea quæ pacis ſunt. Nam id ſanè tolerabilius eſt,quam experiri martis aleam imparibus præſidijs.Honeſtius enim,ante prælium commiſſum agere de rebus componendis,q̃ poſt cladem acceptam,inhoneſtioribus legibus accipere pacem.Iudęi ignorantes dei iuſtitiam,& ſuam nolẽtes cõſtituere,iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti, Ro.10.cum ſimplo cõtra duplum veniunt exercitum.Ro.3.Arbitramur hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis. Iuſtitia autem dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum.Sic & mũditiam operum & iuſtitiam ſectantes, cordis neglecta,Matth.23. Quo cõtra Apoſtolus.2.Cor.7.Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus,perficientes ſanctificationẽ in timore dei. Et vere in timore dei.Iob.9.Vere ſcio ꝙ nõ iuſtificetur homo cõpoſitus deo.Si voluerit cõtendere cũ eo,non poterit reſpondere vnum pro

mille. Sapiẽs corde eſt, & fortis robore. quis reſiſtit ei, & pacẽ habuit? Longe agit modò Chriſtus, differens iudicium, noſtrã exoptans reconciliationẽ. 2. Cor. 5. Pro Chriſto legatione fungimur: tanq̃ deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto, recõciliamini deo. 2. Pet. 3. Non tardat dominus promiſſionẽ ſuam, ſicut quidam exiſtimant: ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiã reuerti. Quãtũcunque ergo iuſti, quicquid habẽt, ab ipſo habẽt. 1. Cor. 4. Quid enim habes quod nõ accepiſti? ſi ergo accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis? Quid ergo reſtat, niſi

3 vt pacẽ requiramus, dicentes: Non intres in iudicium cũ ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens? Pſal. 142. Hinc concludit, niſi omnibus renunciatis, diſcipulum verum nõ poſſe fieri. Non enim eſt in aliquo alio ſalus. Act. 4. Ideo Pſal. 72. Mihi autẽ adhęrere deo bonũ eſt, ponere in domino deo ſpem meam. Pſal. 76. Renuit conſolari anima mea. Memor fui dei, & delectatus ſum. Beda: Diſtat inter re-

Relinquere omnia. nunciare omnibus, & relinquere omnia. Paucorum (id eſt, perfectorũ) eſt relinquere omnia, hoc eſt, & curas mundi poſtponere: cunctorum autem fidelium eſt renũ-

Renũciare oibus. ciare omnibus, hoc eſt, ſic tenere quę mundi ſunt, vt tamen per ea non teneantur in mundo, ſed licite eis vtantur. Pſal. 61. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. 1. Corint. 7. Reliquum eſt, vt qui habent vxores, tanquam non habentes ſint: & qui emunt, tanquam non poſſidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Præterit enim figura huius mundi. Hinc dominus adoleſcenti ait: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ poſſides, & da pauperibus. Hic vero, Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

Y Bonum eſt ſal. Si autẽ ſal euanuerit, in quo condietur? Neque in terram, neque in ſterquilinium vtile eſt, ſed foras mittetur. Qui habet aures audiendi audiat.

Oportet discipulum meum esse similem sali. Sal, si vigorem habeat, valet seruandis & condiendis omnibus cibis. Hinc oportet, vt incorrupti in se & malitiæ sint expertes, alios & doctrina & vita condientes. Eusebius: Sal secundũ substantiam ex aqua constat, parum habẽs terrestreitatis, desiccatque fluidam naturam, vel materiam corporum corruptorum, & mortua corpora conseruat. Ideo dominus suos discipulos nominat sal. Mat. 5. Vos estis sal terræ. quia alios regeneraturi erant per aquam & spiritum sanctum, corruptamque hominum vitam, à fluxu vitiorũ restringere debebãt. Quod si semel sal esse desierit, & vis illa natiua euanuerit, ita vt ipsi sali sale sit opus, nulla ratione potest effici, vt adullum valeat vsum. Si enim ꝓfuturus alijs, reprobus fiat, & vitiosa affectione & vita corruptus, neque prodesse, neque vtilitatẽ capere poterit. Et quia non simpliciter accipiendum de sale, addit: Qui habet aures taliũ rerũ capaces, intelligat. Col. 4. Sermo vester semper in gratia sit sale conditus. Nam si fuerit achatis, insulsus dicitur.

De villico iniquitatis, Luc. xvi.

ARTICVLVS LXXXIX.

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat villicum. Et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius, & vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare. Lucæ 16 Z

Vult dominus hic nos docere, vt bene dispensentur creditę nobis diuitiæ, quarũ nõ domini, sed dispẽsatores sumus. Si enĩ in nostrũ luxũ abusi fuerimus, accusabimur, quũ domin⁹ velit datis vti in vtilitatẽ conseruorũ, nõ in proprias delicias. Pharisæi enĩ superbi

& auari, ſicut pœnitentibus veniam, ita egentibus pecuniam negabant. Homo iſte diues, mediator dei & hominum eſt Chriſtus Ieſus. 1. Timot. ſecundo. Diues in cælo & in terra. Matthęi vigeſimooctauo. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Pſalm. vigeſimotertio. Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in ea. Sed quid Apoſtolus? Ephe. ſecundo. Deus qui diues eſt in miſericordia. Roma. 10. Diues in omnes qui inuocant illum. Villicum habet, id eſt, œconomum, diſpenſatorem ſubſtantię domus ſuę, quemlibet Chriſtianum, qui in baptiſmo ſui accepit villicationem & proximi quem iuuare debet. 1. Pet. quarto. Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ dei. Quod enim habet quiſque quo poſſit prodeſſe proximo, ſubſtantia diuitis domini eſt, quam oportet largiter in proximum erogare. Lucæ duodecimo. Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tẽpore tritici menſuram? Beatus ille ſeruus, quem, cum venerit dominus, inuenerit ita facientem. Sed is delatus eſt, quod profuſior quàm par eſſet, diſſiparet bona ipſius. Defert ante dominum omnia perluſtrans veritas. Prouerbio. decimoquinto. In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos. Hiere. vigeſimonono. Ego ſum iudex & teſtis, dicit dominus. Angelica pietas. Matthæi decimooctauo. Videntes conſerui nunciauerunt domino. Apocal. vigeſimoſecundo. Angelus dixit Iohanni: Conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum. Diabolica peruerſitas, quæ nec iuſtis parcit. Iob. 1. Nunquid Iob fruſtra timet deum? Nonne tu vallaſti omnem ſubſtantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio eius creuit in terra. Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ habet, niſi in faciem benedixerit tibi. Ecce quum in operibus nõ haberet quod accuſaret, intẽtionem malam prętendit, quaſi Iob propter temporalia deo ſeruiret. Quid faciet de nobis, plenis omnibus malis? Apocal. duodecimo.

Villic⁹ propie ſimul & myſtice quis.

Delatores villici quot & q.

Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat eos die ac nocte. Conſcientię puritas. Roma. ſecundo. Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & cogitationum inuicem accuſantium, aut etiam defendentium. Eſa. 66. Marci nono. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Peccati enormitas. Geneſis quarto. Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Geneſis decimooctauo. Clamor Sodomorum & Gomorręorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Sic & oppreſſio pauperũ. Exodi tertio. Clamor filiorum Iſrael venit ad me, vidique afflictionem eorum qua ab Aegyptijs opprimuntur. Sed nunquid fruſtra. Lucę decimooctauo: Deus non faciet vindictam electorum ſuorum, clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Quaſi diſſipaſſet bona, ſibi ad bene vtendum & erogandum tradita. Quantumcunque quis tam naturalibus quam alijs abutatur donis, deus tamen in bonum reducit ſua bonitate ordinem, & finem ſuę bonitatis & iuſtitię. Nec vnquam ſic deſtituitur humana natura in hac vita, quin per dei clementiam reparari poſſit, quod angelo non contigit. Vnde dicitur, quaſi diſſipaſſet. Vocauit dominus œconomum, vt indicaret illi reddendam rationem procurationis, & quod diſpenſaturus non eſſet vltra res ſuas. Hię plane patet, quod non de finali iudicio agitur, quia locus datur pœnitẽtię. Vocat ergo inſpiratione, prædicatione, flagellatione, mortis timorem incutiendo & iudicij, vt cogitet quam domino de omnibus rationem reddat. Ponit tria verba magni horroris, quę mente recondita, ab omni peccato retraherent hominem. Primum rigidæ reprehenſionis. Quid hoc audio villicũ de te, ſic dotato muneribus gratiarum, prçuento benedictionibus, conſtituto diſpenſatore? Sic increpat male cogitantes, male loquentes, praue operantes. Sic prælati ſubditorum arguere debent vitia, non diſſimulare, ne quę cum ipſis puniantur ſicut Heli 1. Regum ſecundo & quarto. Secundo, veritatem inquirere. Geneſis 18. Deſcen-

Tria horribilia in verba.

Pręlatis tria potiſſimũ agenda.

Ait autem villicus intra se: Quid faciam quia 2
dominus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito, & scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudauit dominus villicum iniquitatis quia prudenter fecisset, quia filij huius seculi, prudentiores filiis lucis sunt in generatiōe sua.

Oeconomus, vt intellexit breui futurum, vt amoueretur à dispensatione, callide sibi prospexit in breui. Non est enim, inquit, vnde viuam. Nihil mihi collegi dū licuit, superest vt aut ad stipem diurnam fodiam in agro, aut publicit⁹ mendicem. Parabo ergo mihi amicos ex facultatibus domini mei: hi submotum ex officio dispensandi, memores meę erga se benignitatis, recipient me in domos suas. Confugit ad mundanam sapientiam, quæ est quomodocunque viuendi astus. Sap. 15. Sed & lusum æstimauerunt vitam nostram, & conuersationem compositam ad lucrum, & oportere vndecunque etiam ex malo acquirere. Obserua quantum timor operetur. Pro. 15. Per timorem domini declinat omnis à malo. Ait intra se, quum foris in tali casu amicum non habeat. Omnes enim quæ sua sunt quærunt, nō quę Iesu Christi. Phi. 2. Nam bona quærunt temporalia amici, nō animę, de cuius salute vtinā & nouissima esset cura, & non penitus nulla. Gre. Tanto securius quisque dominum expectat, quanto quotidie vitam suam suspectius examinat. Chrysost. Fidelis dispensator desiderat

cum Paulo dissolui, & esse cum Christo. Is autem cuius voto terrena, anxiatur in exitu. Vita enim præsens exercitium habet mandatorum, futura solatium. Si nihil operatus es hic, frustra in futuro speras. Non enim finita vita ista, est locus vt terram cordis nostri compunctione scindamus ad ferendum fructum, aut mendicando: confusibile enim tunc erit mendicare, vbi nõ exaudimur, vt patet in virginibus, Matthęi vigesimoquinto & diuite epulone, Lucæ decimosexto. Clementissimus dominus nolens quenquam perire, istud quoque tolerat, & laborem fugere, & pudorem. Illud, quia difficile: istud, quia contemptibile propter repulsam, dummodo corde compungantur, & eleemosynarum largitione redimant. Singulatim debitores vocauit, ne apud dominũ de fraude accusari posset, & quisque specialem sibi crederet gratiam factam. Primo medietatem remisit, dicens: Dominus prędiues est, volo vt dimidium lucrifacias opera mea. Accipe cautionem, chirographum manꝰ tuę, & sede cito, quia periculũ in mora. Sequenti quintam remisit partem, & sic de alijs. Amotus à villicatiõe apud illos viuebat, nunc ab hoc, nunc ab illo amice receptus. Quod vbi dominus intellexit, laudauit ipsius actum, prudentiamq́ue mundanam, licet & id fecerit in fraudem domini sui. Non ergo de fraude, sed de prouidentia, sicut serpens non de veneni profusione, sed capitis conseruatione, nobis imitandus & laudandus proponitur. Matthęi decimo. Estote prudentes sicut serpentes. Omnis enim parabola oblique & figurato modo, rerum quarundam naturam manifestat, non per omnia rebus illis assimilata, propter quas assumpta est. Idcirco non oportet omnes parabolarum partes curiosius inquirere, sed quatenus apparent proposito vtiles: reliquę sinendæ sunt, quasi parabolam contexentes, & nihil ad propositum inducentes. Taxat ergo dominus nostram socordiam, & ad huius imitationem suos exhortatur. Nam si laudatus est qui bona sui domini ante dissipauit, & de residuo amicos sibi per furtum procurauit, multo magis Christus, qui nullum damnum susti-

Villici prouidentia nõ fraus imitanda.

Parabolarũ partes nõ oẽs discutiendę.

nere poteſt,& largiſſimus, laudat miſericordiam præſtantes.Ingratitudo autem noſtra arguitur, ſi conſideremus quę & quanta nobis deus contulit in creatione,gubernatione,reparatione,imo quę præparauit in glorificatione.Hinc omnes debitores ſumus, quare & orare nos docuit Matthæi ſexto. Dimitte nobis debita noſtra.Sed filij huius ſęculi, qui mundum pro patria habent,& in terrenis hęreditatem quęrunt,ſeculo ſe conformant,qui laudant omnia quæ in terra lucroſa ſunt. 1.Iohannis quarto.Ipſi de mundo ſunt,& de mundo loquuntur,& mundus eos audit.diligentiores ſunt in tẽporalibus acquirendis,conſeruandis,& expendendis,filijs lucis, hoc eſt,dei,quia deus lux eſt,& tenebræ in eo non ſunt vllæ,1 Iohan.1.& quia lucidam habent conuerſationem.Epheſi.quinto.Eratis aliquando tenebrę, nunc autem lux in domino,vt filij lucis ambulate. & quia lucem ęternam quærunt,& hęreditabunt. Orige. Filij huius ſeculi non ſapientiores,ſed prudentiores dicuntur filijs lucis: & hoc non abſolute, ſed in generatione ſua,in his quę ad carnalem ſpectant generationẽ. Sic cattus clarius videt homine,non ad legendas literas, ſed capiendos mures. Inuenimur enim in humanis diſpenſationibus res noſtras prudenter diſpẽſare, vt etiã ſi adminiſtratione exciderimus,habeamus quoddam refugium vitę.In his autem rebus,quæ debent ſecundum deum diſpenſari,nullam videmur gerere curam, quomodo rationem diſpenſationis demus, & ex hac vita educti ne inueniamur ab omni conſolatione deſtituti. Roma.octauo.Prudentia carnis mors eſt:prudentia autem ſpiritus,vita & pax.

Et ego dico vobis:Facite vobis amicos de mãmana iniquitatis,vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. 3

Tempus hoc quoniam breue eſt & incertum,properandum eſt,vt erogatis in pauperes terrenis facultatibus,paremus nobis viaticum in vitam ęternam.Mammona, diuitię iniquitatis dicuntur lingua Syrorum: Mammona quid.

quia vt communiter, aut inique colliguntur, aut auarè retinentur, aut iniuste expenduntur. & sic quæ nobis datæ sunt vt sint arma iustitiæ, à nobis ad iustitiam vertuntur. 1. Timo. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quę mergunt hominem in interitū & perditionem. Hinc dicitur Eccl. 31. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris. quis est hic, & laudabim⁹ eum? fecit enim mirabilia in vita sua. Si ergo iniuste acquisitæ sunt, restitui debent. Lu. 19. Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. si iuste, pauperibus impartienda. Aeterna enim tabernacula constituta sunt, in quæ possunt recipere eos, qui hic ipsis amicę de bonis quę sunt domini, largiuntur. Pauperes enim debitores sunt. Pro. 19. Fœneratur domino qui miseretur pauperis. Felix permutatio, quum caduca permutantur ęternis. Quid autem vilius est, aut à virtute longius abest, quā opes huius mundi? Vix vnquā sine fraude parātur, nec alia est tuendi augendiq́ue ratio quā parādi. Onerosa possessio est: nec ea tuta interim, nec omnino diuturna. Non enim sequuntur herum suum hinc emigrantē. Sed his tamen emere licet quod æternum est, quod'que in æterna vita sit vsui. Ita fiet vt quod reconditum, iniustum facit hominem ac multis curis obnoxium, id erogatum, fiat instrumentum euangelicę iustitiæ, & merces ad largientem multo cum fœnore redit. Aug. Non damnat diuitias per quas mereamur cælum, sed cor appositum, quod non dispensat, sed recondit.

A Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est. Et qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?

Ostendit quibus notis auaritia cognoscatur. Qui

enim in temporalium erogatione fideliter agit erga p-ximum, & spiritualia bene administrabit. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum dei. Hic iam quęritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Qui autem in modico, hoc est, temporalibus, quæ respectu spiritualium modica sunt & minima, infidelis est, & in multo infideliter aget. Hinc vult Apostolus episcopum suæ domui esse bene præpositum. 1. Timot. 3. Si quis autem domui suæ pręesse nescit, quomodo ecclesiæ dei diligentiam habebit? Quisquis enim non potest contemnere diuitias terrenas, quę nec verę, nec nostrę sunt, in syncere dispensabit animi diuitias, quę veræ sunt diuitiæ & nostræ. Et si in alieno, quod nobis commissum est infideles sumus, quod nostrum est, quis committet nobis ad erogãdum? Qui dispensat opes hominis, ita demum fidelis dispensator inuenitur, si quam parcissime dispẽset quod creditum est: at contra deus qui diues est in omnes, Roma. 10. cupit largissime erogari quod dispẽsandũ tradidit, & p infideli habet quisquis veluti propriũ tenuerit quod dominus voluit esse commune, quoties exigit proximi necessitas. Exteriora enim aliena sunt. 1. Tim. 6. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. Psalm. 48. Homo cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum illo gloria sua. Cuius ergo animum vilissimę rei cura solicitare potest ad peccandum, hic multo facilius occasione maiore pertrahetur ad peccandum.

Nemo seruus potest duobus dominis seruire. 2
Aut enim vnum odiet, & alterum diliget: aut vni adhęrebit, & alterum contemnet. Non potestis deo seruire & mammonæ. Audiebant aũt hęc omnia & pharisæi, qui erant auari, & deridebant illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, deus autem nouit corda vestra. Quia q hoĩb9 altũ est, abominatio est ante deũ.

Nemo poteſt duobus dominis contrarijs ſeruire,ſeruitute vtriſque placēte. Vbique taxatur amor pecuniæ, hoc eſt,affectio erga illas & ſtudium. Eſt enim auaritia tantę impietatis,vt apoſtolus eam nominet idolorum ſeruitutem,Eph.5 & Ecci.10.Auaro nihil eſt ſceleſtius. Nihil eſt iniquius quā amare pecuniam. hic enim venalem animam ſuam habet,quoniam in vita ſua proiecit intima ſua.Seruit mammonę,qui magnā felicitatis partem collocat in diuitijs:eaq́ue cauſa magno ſtudio laborat, vt quam plurimum poſſideat ,vt quod partum eſt, tueatur & augeat . Non ſeruit, qui habens victum & quibus tegatur,contentus eſt.1.Timo.6.& de his quę ſuperſunt dat eleemoſynam.Lu.11.Audiebant hæc phariſęi, quorum animi velut vtres antiqui, non capiebant hoc euangelicę doctrinæ muſtum.Erant enim auari,nō ſolum pecuniæ,ſed etiam glorię.Grauati ferunt auari, ſi quando de paupertate audiant.abominatio enim eſt peccatori pietas,& reprehenſiones impio ſunt flagella.Amos quinto.Odio habuerunt corripientem in porta,& loquentem perfecte abominati ſunt.Sed audiant illud Prou.29.Viro qui corripientem dura ceruice contemnit,repentinus ei ſuperueniet interitus,& eum ſanitas non ſequetur.Iuſtificabant ſe apud homines,laudem humanam venantes.Mat.23.Omnia opera ſua faciunt vt videantur ab hominibus.Pſalm.54. Quoniam deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent.Gal. primo . Si adhuc hominibus placerem,Chriſti ſeruus non eſſem.Nouit deus corda hypocritarum notitia reprobationis.1.Reg.16.Homo videt ea quæ patent,deus autem intuetur cor.Hiere.23. Si occultabitur vir in abſconditis,& ego non videbo eum,dicit dominus?Quia quod altum eſt , vt ſimulata iuſtitia, rerum opulentia, gloria mundana, deus abominatur,Iob.36.Simulatores & callidi prouocant iram dei. Alia enim iudicia dei, alia mundi.Roma.ſecundo.Scimus quoniam iudicium dei eſt ſecundum veritatem.Vnde 1 Reg.16. Non ſecundum intuitum hominum ego iudico . Atque is demum diues eſt , qui apud deum diues eſt : is iuſtus, qui apud

deum iustus est: is magnus, qui sibi paruus, deo magnus est.

Lex & prophetę vsque ad Iohannem. ex eo regnum dei euãgelizatur, & omnis in illud vim facit. Facilius est autem cęlum & terram praeterire, quàm de lege vnum apicem cadere. Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.

Legalia illa promissa & prophetica, quibus tempóralia promittebantur, ad Iohannem durauerunt, quando veritas figurarum exhibetur. Ex fide promissorum proficiendum est ad amorem rei iam exhibitæ. Iohannes confinium fuit, dirimens legem cum suis figuris, & prophetas cum suis promissis ab euangelio: quod re ipsa exhibet & quod lex vmbris suis designarat, & quod prophetæ deo afflati venturum prędixerant. Prędixit enim adesse regnum dei, non terrenum, sed cæleste. Paupertatem enim in terra seruare debent, qui cælos desiderant. Ex eo tempore regnum cælorum annunciatur, & quiuis in illud vim facit Ad hanc gloriam nulli prę cluditur aditus. Quod si vos pharisæi non dignamini intrare, occupabunt & intrabunt gẽtes, intrabunt quælibet orbis nationes. Excludi non possunt, posteaquam semel apertum est ostium: irrumpunt, si non admittuntur. Amat huiusmodi violentiam regnum dei. An non & violentia, seipsum vincere, carnem spiritui subijcere, diuinæ voluntati se subijcere, & illuc pertingere per pœnitentiæ humilitatem, vnde angelus supremus cecidit per superbiæ cęcitatem? Apoca. 2. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso dei mei. Nec est quod clamitent legis amatores, abrogari legem, antiquari prophetas Imò hæc est legis, non abolitio, sed absolutio. Illud autem affirmo vobis, citius præteribit cælum & terra, quibus nihil durabilius, quam vnus apiculus legis prætereat, quin perficiatur quod prædictum est. tantum abest vt venerim aboliturus legem. Ostendit se non contrarium legi. Nõ enim venit

ſoluere legem,ſed adimplere,Matt.5.Quum vinculum matrimoniale indiſſolubile ſit,oſtendit ſe legi conſonum quam perficit,dicens vxorem non ducendam altera viuente,neque dimiſſam accipiendam viro viuente,quanquam ob cordis duritiam repudij libellus admiſſus ſit,Matt.19.Romano.7.Quę ſub viro eſt mulier viuente viro alligata eſt legi.

De diuite epulone, Luc. xvi,

ARTICVLVS XC.

Lucę 16. B

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byſſo,& epulabatur quotidie ſplendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus,qui iacebat ad ianuam eius hulceribus plenus,cupiens ſaturari de micis quę cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat. Sed & canes veniebāt,& lingebant hulcera eius.

Oſtendit quantum obſint diuitiæ abutentibus, aduerſitas vero patienter tolerata,quantum profit humilibus.Homo quidā,magni nominis apud homines,apud deum obſcurus & ignotus,quantū ad approbationem. Iuſtū quippe eſt,vt qui deum in ſuis membris nō agnoſcunt,ab ipſo non agnoſcantur. Mat.25.Quàm diu vni ex minimis meis non feciſtis,nec mihi feciſtis,Pſal.48. Vocauerunt nomina ſua in terris.Gen.11.Venite,faciamus nobis ciuitatem & turrim,cuius culmen pertingat vſque ad cælum,& celebremus nomen noſtrum.Sed nō â deo agniti.Hier.17.Recedentes à te,in terra ſcribentur.Quam dilexerunt & quęſierunt.Erat diues, cui nihil deeſſe videbatur ad abſolutam huius mundi felicitatem.Notatur de auaritia: nam ſi adſint diuitię, & cor nō apponatur,niſi adiuſte & ſanƈte viuendū, is nō diues,ſed pauper ſpiritu,aut liberalis,aut quod eſt tali

bus maxime proprium, misericors dicitur. Sic Abraam Gene. 13. Erat autem diues valde in possessione auri & argenti. Ita & Iob. 1. Eratque vir ille magnus inter omnes orietales. Diues autem iste omnino dissolutus erat, purpura & bysso induebatur, & præterea omnibus delicijs vacabat, ambitioni deseruiens & voluptati. Quadrupliciter peccatur erga diuitias. Male acquirendo, vt furto, sicut Acham de anathemate Hiericho tulerat, ob quod ira dei in populum desæuit donec lapidatus fuit, Ios. 7. Fraude. O deus, quis huius, riuulos enodet? 1. Thes. 4. Et ne quis supergrediatur neque circunueniat in negocio fratrem suum, quoniam vindex est deus de his omnibus. Vsuras committendo. Secundo, male expendendo. de isto notatur hic diues. Induebatur purpura, ad cultum exteriorem & inanem ostentationem: bysso, ob mollitiem interiorem. Ro. 13. Carnis curam ne feceritis in desiderijs. Reprehenditur vestiū ornatus, ob preciositatem. Luc. 7. Ecce qui in veste preciosa sunt & delicijs, in domibus regum sunt. Non autem in domo dei. Greg. Nemo putet in luxu & gloria vestium preciosarum peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nequaquam Iohannem dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Beda: Indignum videtur, miserum cadauer veste preciosa adornari, de cuius precio multi possent pauperes adiuuari. Secundo, ob superfluitatem. Bernardus: Nudi clamant, famelici conqueruntur. nobis fame & frigore laborantibus, quid conferunt tot mutatoria in perticis, vel multiplicata in cistis? Iac. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris quæ aduenient vobis. Diuitię vestrę putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum vestrum ęruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Hinc Luc. 3. Qui habet duas tunicas, det nō habēti. Tertio, Curiositatē. Ecci. 11. In vestitu ne glorieris vnq̄. Aug. Nō affectetis vestib' placere, sed moribus. Ber. Ex cordis thesauro procedit, quicquid vitio

Quotupliciter circa diuitias peccetur?

Vestiū ornat' quot de causis reprehendatur.

rum foris apparet. Vanum cor, vanitatis notã ingerit corpori: exterior superfluitas, interioris vanitatis indicium est: mollia indumenta, mollitiem animi indicant. Esa. 3. Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit dominus verticem filiarum Sion, & dominus crinem earũ nudabit. In die illa auferet dominus ornamentũ calceamentorũ, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & perichilides, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & teristra. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Soph. 1. Visitabo super principes, & super filios regũ, & sup omnes qui induti sunt veste peregrina. Quarto Inhonestatem. Pro. 7. Ecce mulier in ornatu meretricio, pręparata ad decipiẽdas animas. Hinc 1. Tim. 2. Similiter mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa: sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. Tit. 2. Anus similiter in habitu sancto. 1. Pet. 3. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultús, sed qui abscõditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples. Sed ne quid deesset ad oblectamentum corporis, comessabatur, & hoc quotidie: nec mediocriter, sed magnifice, & ambitioni seruiens, & luxui, & voluptati. Hoc vitium dei obliuionem inducit. Ose. 13. Saturati sunt, & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei. Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Phil. 3. Quorum deus vẽter est, & gloria in confusionem ipsorũ qui terrena sapiũt. Iac. 5. Epulati estis super terrã, & in luxurijs enutristis corda vestra. Hinc admonet dominus Lu. 21. Attẽdite ne grauẽtur corda vestra crapula & ebrietate, & curis huius seculi. Ro. 13.

Carnis curam ne feceritis in desiderijs. Ro.8. Debitores sumus, non carni vt secundum carnem viuamus. si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. O quot hoc vitio & deum & naturam offendunt, quę paucis cõtenta est. Eccl.37. Noli auidus esse in omni epulatione, & non effundas super omnem cibum. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquat vsque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adijciet vitam. Tertio, auare retinendo. Eccl.11. Inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus: & nescit quod tempus illum prætereat, & mors appropinquet, & relinquat omnia alijs, & moriatur. Claret hoc in diuite, qui longam sibi & quietam in bonis suis promittebat voluptatem, cui dictum fuit Lu.12. Stulte, hac nocte repetunt animã tuã à te, & quæ parasti, cuius erunt? Aggrauabatur ergo peccatum huius, quia naturalis pietatis oblitus, pauperi non subuenit. Eccl.13. Omne animal diligit sibi simile, sic omnis homo proximum sibi. Notatur ergo de tribus vitijs quæ sunt in mundo. 1. Ioh.2. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est. Erat huic multum dissimilis mendicus quidam, obscurus & ignotus apud homines, sed clarus & notus apud deum. Amb. Claret ex hoc, quod pauperem nomine notat, rem gestam Christũ narrare. Dicitur Lazarus adiutus, quia destitutus ab hominibus, sed adiutorẽ habet deũ. Iac.2. Nõne deus elegit pauperes in hoc mũdo, diuites in fide, & hęredes regni quod repromisit deus diligentibus se? Vos autẽ exhonorastis pauperẽ. Psal.71. Animas pauperum saluas faciet. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorũ, & honorabile nomen eorũ corã illo. Nouit enim domin⁹ qui sunt eius, 2. Tim.2. Huic nec domus erat, nec cibus, nec vestis, ac ne corporis quidẽ prospera valetudo. Iacebat vehemẽter infirmus ante vestibulum domus bis miser, quare impium ei non subuenire. Non admissus est hulcerosus, ne

Rem gestã esse de Lazaro & diuite, nõ parabolam.

funesto spectaculo contristaret oculos vndequaque lau ti conuiuij. Accessit ad miseriæ cumulũ fames intolerabile malum. Siquidem minima petijt, micas quę de mẽsa cadebãt scilicet: sed nõ erat qui daret, quũ canes illis essent panibus saturi. Eccĩ.10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Pro.29. Rex impius omnes ministros habet iniustos. Immisericordiam hominum damnabant canes hulcera lambentes. Amb. Auis sociatur auibus, pecus pecoribus, piscis piscibus: solus tu homo consortem excludis, & feras includis: parietem vestis auro, & pauperes nudas vestimento: pauper panem petit & non accipit, & equus tuus aurum sub dentibus mandit. Esa.58. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. 1. Iohã. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Chryso. Non putes propter vtilitatem pauperum deum fecisse diuites, quos sine diuitibus pascere posses, sicut Heliam 3. Reg. 17. filios Israel, Exod. 16. Deut. 8. sed propter vtilitatem diuitum fecit pauperes, qui alias infructuosi essent & steriles sicut granum non seminatum. Greg. Pensandum est, conditor noster omnia quanta consideratione dispensat, in vna re duo iudicia exhibuit. Dum enim egenum & hulceratum ante ianuam diuitis (vt ante oculos esset,) & delicijs affluentis posuit, in vna eademque re, & ex visione pauperis non miserenti diuiti cumulum damnationis intulit, & rursum ex visione diuitis tentatum quotidie pauperem probauit, cui certe ad pœnam sufficeret paupertas, etiam si sanus fuisset: & rursum suffecisset ægritudo, etiam si subsidium adesset. Sed vt probaretur amplius, simul hunc & ægritudo & paupertas tabefecit: atque insuper vidit procedentem diuitem obsequentibus cuneis circunfulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo visitari. Sed nunquid in tantis malis blasphemabat? num conuiciabatur? num incessabat luxum diuitis? num inhumanita-

tem condemnabat? Nihil horum, sed fortis erat & magnę philosophię.

Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraam à longe, & Lazarum in sinu eius. & ipse clamans, dixit: Pater Abraam, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flãma. Et dixit illi Abraam: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. 2

Quis non iudicasset diuitem illum, absolutum exemplar felicitatis, & hunc Lazarum exemplar infelicitatis extremæ? Sed nequaquam ex his quæ contingunt in hac vita, æstimanda est hominis felicitas. Subito rerum vices inuersæ sunt. Mors enim omnibus imminens, vt diuitibus finis est omnium voluptatum, ita afflictis terminus omnium dolorum. Lazarus qui neglectus erat ab hominibus dum viueret, mortuus, ab angelis deportatus est in sinum Abraæ. Hoc honore dignatus est eum deus, quem diues non dignabatur tecto suo. Apoca. 14. Beati mortui qui in domino moriuntur. Chryso. Sufficiebat ad deportãdum pauperem vnus angelus, sed propterea plures veniunt, vt currum lętitię faciant. Sinus Abraæ, qui ante passionẽ domini limbus erat, requies nunc est æterna. Secundum id quod requies ꝑ absentiã omnis mali, sic fuit: sed prout dicit sup̱ hoc præsentiã oĩs boni, sic est locus glorię, ad quẽ animas defunctorũ Sinus Abraę quid.

optamus peruenire. Dicitur Abrahæ sinus, quia pater credentium appellatur, quia contra spem in spem credidit. Roma. quarto. & Gala. tertio. Qui ex fide sunt, hi filij sunt Abraę. Mortuus est autem & diues, morte naturę & gehennę, qui ante mortuus fuit morte culpæ. Psal. 33. Mors peccatorum pessima. In morte naturæ separatur anima à corpore, sed in resurrectione readunanda. In carne mea, inquit Iob. 19. videbo deum saluatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei conspecturi sunt. In morte culpę separatur anima à deo. Psal. 118. Longe à peccatoribus salus. Sapient. 16. Homo per malitiam occidit animam suam. Sed per pœnitentiam reuiuiscere licet. Apocal. tertio. Nomen habes quod viuas, & mortuus es. In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris, & serua, & pœnitentiam age. In morte gehennę separatur totus homo à deo, & omnibus electis in totum. Prou. 11. Mortuo homine impio, nulla erit vltra spes. Psalm. 48. Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Mors ergo omnium communis, solum docet diuites hoc, quod homines sunt quemadmodum cæteri. At Lazaro nec honor sepulturę habitus est, diues autem magnifica funeris pompa elatus. Græci sic distinguunt: Mortuus est diues & sepultus, s. cum pompa, & in inferno eleuans oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraam à longe, & Lazarum in sinu eius, participem quietis. Gregorius: Oculos quos culpa clauserat, pœna aperiebat. Esa. 28. Tantummodo vexatio intellectum dabit auditui. Chrysostomus: Sicut pauperi dum viueret grauiorem faciebat pœnam iacere ante ianuam diuitis, & alia bona perspicere sic diuiti mortuo augebat pœnam in gehenna prospectus delectationis Lazari. Quemadmodum dominus eiectū Adam è regiōe paradisi collocauit, vt continuo aspectās, sentiret à quantis bonis excidisset: sic & illum in grauibus tormentis, vbi non minus durè tractabatur rerum suauium inopia, & omnium malarum copia, quam in vita se tractauerat molliter, condemnauit in conspectu Lazari. Non enim tantum cruciantur igne tartareo,

quantum conscientiæ stimulo, scientes se nunquam liberandos. Esa. 66. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Patrem inuocabat, quem imitari in hospitalitate noluit. Iohannis octauo. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Misericordiam stultus petijt, qui nec sui nec aliorum misertus fuit. Prouerb. 21. Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, clamabit & ipse, & non exaudietur. Iacobi secundo. Iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiam. Non enim pœnitent damnati de peccatis, inquantum sunt dei offensiua, turpia & iniusta: sed vt sunt eis causa tanti supplicij. Vnde non ait: Miserere mei quia peccaui, sed quia crucior. In diuersis positus est tormentis, sicut fuerat in diuersis peccatis. Peccauerat in diuitiarum vbertate: hinc positus est in summa egestate, vt nec aquę guttam impetret. In linguæ edacitate; quam sequitur loquacitas. Chrysostomus: Quia in conuiuando magis loquacitate peccauerat in lingua, grauius ardebat. Quot irrisiones & detractiones in conuiuijs contingunt? Sapient. 11. Per quæ quis peccat, per hęc & punietur. Apoc. 18. Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Gregorius: Diues eum cui in hac vita misereri noluit, in suo iam supplicio positus, patronum quærit. O quanta est subtilitas iudiciorum dei, quam districte agitur bonorum actuum malorumque retributio. Sed guttam aquę petijt, nec habebit, qui micas pauperi negauit. Fili, inquit, agnosce rerum vices iuste mutatas. Id agnoscas oportet, si meminisse voles quod tu cum viueres, tua bona receperis, Lazarus contra suis malis sit defunctus. Vide sanctum & compatientem, & hæreditatis amissæ commonefacientem. Gregorius: Sententia ista pauore indiget magis quam expositione. Nam si qua bona agimus, timendum ne bonis prospere succedentibus, remuneremur: vnde diues iste indicatur boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita bona receperit, & Lazarus malum habuisse aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerabit felici-

eas transeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit & tersit, istum abundantia remunerauit & reppulit. Nunc vero inuersis rerum vicibus, hic post afflictiones patienter toleratas refocillatur: tu vero post delicias, quibus te male oblectasti, merito cruciaris. Pro superbis ædibus habes tartarum, pro delicijs cruciatum ęternum, pro iocis & cantionibus perennem eiulatum. Esa. 65. Hęc dicit dominus deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce serui mei laudabunt prę exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis. Chrysost. Si ęgrotamus, si pauperes sumus, gaudeamus: accipiamus mala in vita nostra, vt postea recipiamus bona. Iaco. 1. Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet. 2. Cor. 4. Id enim quod in pręsenti est momentaneum & leue tribulationis nostrę, supra modum in sublimitate, ęternum glorię pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quę videntur, sed quę non videntur. Quę enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt. Eligamus ergo nunc cū Mose & populo dei affligi, magis quam temporalis peccati habere iucunditatem. Heb. vndecimo. Non enim sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Rom. 8. Attende quomodo in die illo qui alium iniuria affecit, ipsum videbit in gloria, & hic iterum illum in quanta sit condemnatione. Sapien. 5. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerūt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & prę angustia spūs gementes. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati, vitam illorum ęstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios

dei, & inter sanctos sors illorum est. Ostendit quod non debeat adiuuari, nunc consequenter quod non possit. Super hęc omnia, hoc deploratior est vestra calamitas, quod ingens hiatus nos dirimit, posteaquam incommutabili dei sentenita, sua quibusque sedes designata est. Chrysostomus: Videre possumus, transmeare non possumus: nos videmus quod fugimus, vos videtis quod perdidistis. Gregorius: Qui in inferno sunt, ad beatorum consortium transire velle dubium non est. Iustorum autem animę quanuis in naturæ suæ bonitate misericordiam habeant, tanta tamen rectitudine constringũtur, autoris sui iustitiæ coniunctę, vt nulla ad reprobos cõpassione moueantur.

Et ait: Rogo ergo te pater Abraam, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in locũ hunc tormentorum. Et ait illi Abraam: Habent Mosen & prophetas, audiant illos: At ille dixit: Nõ pater Abraã, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pnĩam agẽt. Ait ãt illi: Si Mosẽ & pphetas nõ audiũt, neq; si qs ex mortuis resurrexerit, credẽt.

Non charitate, sed timore pœnę petit, ne tali consortio cresceret etiam misero mali sensus. Sed nunc frustra supplex est, qui supplicem proximum reppulit. Gregorius: Notandum quod ad pœnam diuiti cognitio seruatur & memoria. cognoscit Lazarum quem contẽpsit, fratrum quoque meminit suorum quos reliquit. Vt peccatores in supplicio, amplius puniantur, & eorũ vident gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Psal. 111. Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet, desiderium peccatorum peribit. Non autem simpliciter quemplam ex mortuis mitti, sed Lazarum rogat, vt videant eum coronatum in gloria & incolumitate, qui viderãt ante infirmũ & contẽptũ, fiãtque testes tanti miraculi, & tãtę gloriæ spectatores. Sic

diuitem experta calamitas ſero iam fecit & ſupplicem & doctorem. Nam modo tempus eſt meriti Gal. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum. 2. Corinth. 6. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Sed heu Iob. 24. Dedit ei deus locum pœnitentiæ, & ipſe abutitur eo in ſuperbia. In cęlo locus eſt præmij. Matthæi 5. Ecce merces veſtra multa eſt in cęlis. In inferno locus tormenti. Iob. 10. Terram tinebroſam & opertam mortis caligine, terram miſeriç & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Nihil, inquit Abraam, neceſſe eſt hac gratia Lazarũ auocari à quiete ſua. fratres tui, ſi voluerint eſſe frugi, habent qui in ſuis libris illis loquantur. Sed quia dei verba deſpexerat, hæc audire non poſſe ſuos ſequaces ęſtimabat, dicens: Si quis ex mortuis certa renunciet quam dira patiantur hic, qui illic vitam meo exemplo tranſigunt, quod ferè omnes faciunt diuites, reſipiſcẽt, ſeſeque reponent ad meliorem frugem, ex inconſueta apparitione & exhortatione fortius animati. O quot ſunt tales, qui dicunt, quis venit ex inferno renuncians quid illic agatur? Sed iſti ſunt prætextus eorum, qui nunquam volunt quod male amant relinquere. Maior eſt enim, inquit, Moſi & prophetarum autoritas, quam mortui alicuius. Iohannis quinto. Si crederetis Moſi, crederetis vtique & mihi. Cauſarentur enim phantaſma eſſe, aut dæmonium. Iudæi ſcripturas de Chriſto audientes, neque mortuis reſurgentibus crediderunt. Nam Lazarum fratrem Marthæ occidere voluerunt, Iohannis duodecimo. Et quia non vere crediderunt Moſi & prophetis, hodie quoque Chriſto è ſepulchro reddito, & ad dexteram patris confidenti reclamant. Hoc exemplo dominus conſolatus eſt ſuos, qui propter amorem regni cęleſtis multas afflictiones perpeſſuri erant in mundo: & Iudęorum primores & diuites, elatos ac ſibi viuentes, territat, vt vel metu ſuplicij vitam impiam corrigant: alioqui futurum, vt illic viciſſim riderentur, qui hic Ieſum ad meliora vocantem irriſerunt.

De fide augenda, & humilitate seruanda, Luc.xvii.

ARTICVLVS XCI.

ET dixerunt Apostoli domino: Adauge nobis fidem. Dixit autem dominus: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro, eradicare & transplantare in mare, & obediet vobis. Luc.17 C

Quoniam intelligebant fontem omnium euangelicarum virtutum esse fidem, quam adeo diligenter dominus exigebat in edendis miraculis, quam toties comprobauit in alienigenis, quę nihil non impetraret, & per quem ipsi quoque morbos depulerant, & dæmones, nec ignorabant fidei defectu factum, quod quendam muto obnoxium dęmoni, non quiuerint liberare, dicunt domino: Domine, quando nihil boni habemus nisi ex te, fac nos perfectiores & firmiores in fide, quo lucidius cognoscamus credenda, atque firmius feruentiusque teneamus. Ostendit dominus fidei firmitatem & virtuositatem. Granum enim sinapis quanuis paruum sit quãtitate, magnum tamen est virtute, feruidum, amarum, veneníque expulsiuum: sic fides feruida esse debet per charitatem. In Christo enim Iesu neque circuncisio aliquid valet neque præputium, sed fides quę per charitatẽ operatur. Amara, per patiẽtiam aduersa tolerando. Rom. 8. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Veneni omnis expulsiua erroris, per syncelitatem. 2. Corint. 10. In captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi. Hinc Mar. nono. Omnia possibilia sunt credenti. Sic ergo & sycaminum transplantare in mare, cuius folia vermes pascunt, vnde fiunt serica.

2 Quis autem vestrum habens seruum arantē, aut pascētem boues, qui regressus de agro, dicat illi statim, Transi & recumbe, & non dicat, Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes? Nunquid gratiam habet seruo illi, qui fecit quę ei imperauerat? Non puto. Sic & vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: serui inutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus.

Instruit de humilitate conseruanda, vt in omnibus deo gloria tribuatur, si quid per nos præclare aut magnifice egerit. Nam seruus bona fide suo functus officio in agro, si domum reuersus fecerit imperata. num ideo dominus habebit illi gratiam? Non opinor, sed pœnam exacturus erat nisi fecisset. Quam ob rem? Non ob aliud nisi quod seruus est, & omnem operam debet domino, cuius est etiam ipse. Eccl. 33. Cibaria & virga & onus asino: panis & disciplina & opus seruo. Seruum inclinãt operationes assiduę. Qui seruit deo, etiam si mandata custodiat, non potest extolli. Nihil enim vtilitatis aut perfectiõis deo affert, quia bonorũ nõ indiget. Psal. 15. sed vę erit ei si non fecerit. 1. Cor. 9. Si nõ euãgelizauero, væ mihi est. Aufert ergo à nobis oẽm vanæ gloriæ, præsumptionis ac pompę occasionem, qui non solum non facimus quod debemus, sed &in multis offendim⁹. Iac. 3. Hęc modestia cõseruat thesaurnm fidei in nobis. Nostrum est enim humiliter sentire de nobis. 1. Cor. 4. Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Ipsius erit dicere, Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Mat. 25. Est alius seruus inutilis, non suo, sed diuino iudicio, & sibi & proximo, qui proijci iubetur in tenebras exteriores. Mat. 25. Videant & contremiscant, qui peccantes & mandata dei prætergredientes

extolluntur, quum omnia facientes, nihil magni de nobis sentire nos velit & pręcipiat deus. Prouerb. 2. Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas: Qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Quorum viæ peruersæ, & infames gressus eorum. Ideo 1. Pet. 5. Humiliamini sub potēti manu dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.

De encænijs, par. 2. ar. 19. r
De Lazaro suscitato, par. 2. ar. 20. s
De conspiratione contra Iesum, par. 2. ar. 21. t

De ascensus in Hierusalem pręnunciatione, Matthęi vigesimo. Mar. x. Luc. xviii.

ARTICVLVS XCII.

A Ssumpsit autem Iesus duodecim, & ait: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint, occident, & die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Lucæ. 18. D

Ostendit vt in instituendo proximo magis ei tradamus quę necessaria sunt quam iucunda, ac salutaria magis quam suauia. Sępe prędixit de morte & passione, simul & resurrectione, vt claret Matth. 16. Tunc cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Matt. 26. genus mortis expressit, dicens: Scitis quia

post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur? Hoc fecit, partim quo diuinitatem ipsi⁹ animaduerterent, quá futura præsciuit & prænunciauit: partim quo fidem resurrectionis in ipsis firmaret, quo minus foret molesta per mortem eius absentia, quos tã breui solatura esset resurrectionis pręsentia, quę triduo solum, & eo incompleto, illis erat subtrahenda. Grægorius: Pręuidens ex passione sua discipulorum animos dominus perturbandos, prædicit eis & passiõis pœnam, & resurrectionis gloriam, vt cum morientem cernerent, & resurrecturum non dubitarent. Et demum vt testes essent veritatis tam voluntarię passionis. Act. 13. Deus suscitauit eum à mortuis tertia die, qui visus est per dies multos his, qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Hierusalem, qui vsque nunc sunt testes eius ad plebem. Marci decimo. Erant autem in via ascendentes Hierosolymam, & pręcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant. Sequuntur Iesum, sed tristes & obmurmurantes, quod se volens in manifestum vitę periculum conijceret, & illius animum admirabantur, ac sibi metuebant, ne per illum venirent in periculum commune. Tales discipulos tam crassos & infirmos tolerauit Iesus, & nos tędet imbecillium ferre tarditatẽ. Matth. 20. Ascendens Iesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos suos secreto. Hos huius tempestatis aliqua ex parte participes etiam, non modo testes esse voluit, tanquam idonei quibus crederetur mysterij crucis, quod turba nondum potuisset capere. Ostendit prophetas de morte sua locutos. Matthæi decimosexto. Lex & prophetæ vsque ad Iohannem. ex hinc regnum dei euangelizatur. Luc. 13. Non capit prophetam perire extra Hierusalem. Matthęi vigesimo. Ecce ascendim⁹ Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis: & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus. Ascendimus, inquit, vt intelligatis me volentem ac scientem pati quæ passurus sum. Nam ueluti nocentem & impium me condemnabunt, & obiectis varijs criminibus, abdicent supplicio capi-

tis,mox vt palam facinorosum tradent gentibus. Mat. 27. Tradiderunt eum Pōtio Pilato pręsidi. Ioh. 19. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatū habet. Fuit traditus à Iuda, & in illa fuit venditus. Matt. 26. Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam? Secundo, à Iudæis. Ioh. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderūt te mihi. & in illa fuit condēnatus. Mat. 26. Reus est mortis. Tertio, à Pilato. & in illa fuit crucifixus. Mat. 27. Iesum flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur. Sic & adhuc traditur in membris suis. Act. 9. Saule Saule, quid me persequeris? Sed væ homini illi per quē filius hominis tradetur, Matt. 26. Sunt enim qui cū Iuda tradūt eum ob cupiditatē. Mar. 14. Qui audientes, gauisi sunt, & promiserunt ei pecuniam se daturos. & quærebat quomodo illum opportune traderet. O quot tales sunt. Hinc. 1. Cor. 6. Tollens mēbrum Christi, faciam mēbrum meretricis? Cum Iudæis, ex inuidia. Matt. 27. Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eū summi sacerdotes. Cum Pilato, ex fauore. Mar. 15. Pilatus autē volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam, & tradidit Iesum flagellis cæsum vt crucifigeretur. Et ludibrijs afficient tanquam fatuum. Primo in domo pontificis. Luc. 22. Et viri qui tenebant eum, illudebant ei, cædentes. Secundo, ab Herode. Luc. 23. Spreuit autem illum & Herodes, & illusit indutum veste alba. Tertio, à Pilato. Mat. 27. quū spinea corona capiti imposita, & chlamyde coccinea circumposita, genuflexo, in faciem illuderent, dicētes: Aue rex Iudęorum. Quarto, in cruce. Mar. 15. Prætereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua & dicentes: Vah qui destruis templum dei, & in tribus diebus reædificas. Sic & nunc iusti deridetur simplicitas, Iob. 12. Flagellis cędent. Iohannis 19. Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit. Sic flagellatur benignitas. Psalm. 72. Et fui flagellatus tota die. Sed quomodo? Psalm. 128. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Et conspuent. Primo in atrio pontificis. Matthæi 26. Tunc expuerunt in faciem eius. Secundo, à militibus præsi-

dis. Mat. 27. Et expuentes in eum. Esa. 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Faciem meam nō auerti ab increpationibus & cōspuentibus in me. Psalm. 87. Posuerunt me abominationem sibi. Sic enim conspuitur conscientiæ puritas fœditate peccati, contra illud 1. Cor. 15. Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis. Et occident. Mat. 21. Hic est hæres, venite, occidamus eum. O quot in se Christum occidunt. Gala. 2. Viuo ego, inquit Apostolus, iam non ego, viuit vero in me Christus. 1. Iohannis 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Semper autem dominus sicut bonus Samaritanus, oleum cum vino miscet, dixerat quia occident, alij s. nō ipse: sed econtra ipse resurget, & hoc breui, quia tertia die. Verum quia hic sermo ingratus erat, non descendebat in animos apostolorum, vt difficile credimus quæ nolumus esse vera. Diligebāt enim dominum, sed carnali quodam affectu, vt dicit Beda: Vnde Petrus Matt. 16. Absit à te domine, non erit tibi hoc. Secundo, quia nedum hominem innocentē, sed & deū miraculis potentē cognoscebāt eum, quia & sæpe manibus illorū elapsus fuit. quare mori posse nō credebāt. Tertio, quia more suo parabolice ipsum loqui credebāt. Quanq̄ enim de domini sui fide dubitare nō possent, tamē ita blandiebantur suis affectibus, & interpretabantur in his Iesu sermonibus subesse tropum aliquem, cuiusmodi dominus peculiariter vti cōsueuit, fallens his nonnunq̄ nō modo populū, verūetiam ipsos apostolos, vt claret in fermēto pharisæorū, Mat. 16. Sic & verbū resurrectionis, multis tūc min⁹ erat credibile.

De decē leprosis, Lu. xvii. Art. xciii.

Lucæ 17. E

ET factū est dū iret in Hierusalē, trāsibat p mediā Samariā & Galilęam. Et cū ingrederetur quoddā castellū, occurrerūt ei decē viri leprosi. Qui steterūt à longe, & leuauerunt vocem, dicētes: Iesu præceptor, miserere nostri.

Quāto beneficiū maius & liberalius, tāto deuotius

& frequētius recolēdū. Nihil aūt recreationis excedit beneficiū. Cū ergo dominus ad purgandā animæ nostrę leprā, p sui sanguinis effusionē, ad locū passionis iret, non reformidās gentē quālibet atrocē, quālibet effusionē sui sanguinis auide sitientē, ptransijt prius Galilæā: qua pagrata, intrauit Samariā, quæ interiacet Iudęā & Galilæā, vt patet Ioh. 4. Itinera aūt domini plena erant miraculis & mysterijs. ambulabat enī de loco in locū, vt oībus subueniret, oībus adesset, occurreret singulis, occurreret vniuersis, hos miraculis, illos præmijs ad fidē alliciēs. Iohā. 10. Et alias oues habeo quæ nō sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & fiet vnū ouile & vnus pastor. Ante ingressū occurrerūt leprosi. Cōtagiosum enī & abominādū genus, & id circo peul arcebātur ab hominū cōmercio, Leui. 13. Oī tēpore quo leprosus est, solus habitabit extra castra. Ex hoc etiā miraculū plures habuit testes. Sic & domin⁹ cōsciētię nostrę domū ingrediēs, leprā aię fugat. Nā lepra infecti, fœtēt, sitiūt, & inficiūt. Sic peccatores fœtēt p luxuriā. Ioel. 1. Cōputruerūt iumēta in stercore suo. Sitiūt p auaritiā. Eccēs. 5. Auarus nō implebitur pecunia. Inficiunt per superbiā. Eccī. 13. Qui tetigerit picē, inquinabitur ab ea: & qui cōmunicat superbo, induet superbiā Greg. Peccatū quod p pœnitentiā nō diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Claret in Dauide, qui ex incauto aspectu incidit in adulteriū, & hic in homicidiū. 2. Re. 12. Qui modo separati a deo & bonis merito. Psal. 118. Lōge à peccatoribus salus, qa iustificationes tuas nō exquisierūt. Psal. 118. A lege aūt tua lōge facti sunt. Sed finaliter separabūtur & præmio à cōsortio beatorum. Psal. 72. Quoniā ecce qelōgāt se à te, pibūt. Nullū tamē est mali gen⁹, q nō sanet Iesus, modò veniatur in illius cōspectū, modò pbatur illi morb⁹, & adsit fidutia. Psal. 50. Cor mūdū crea in me de⁹. Loco qdē lōge distabāt, oratiōe aūt appropiquabāt. Psal. 144. Prope est domin⁹ oībus inuocātib⁹ eū, oībus inuocātib⁹ eū i veritate. Sūt enī q ore suo appropinquāt deo, corde aūt lōge sūt ab eo. Esa. 29. Ose. 7. Et nō clamauerūt ad me in corde suo,

ſed vlulabant in cubilibus ſuis. Iſti autē plena fide clamauerunt ex toto cordis offectu. Ipſe enim erat qui ſaluare volebat & poterat. Ieſu, inquiunt, præceptor, miſerere noſtri. Agnoſcunt morbum, implorant medici auxilium, ſupponunt imperium. Pręceptor. Sap. 12. Subeſt enim tibi, cum volueris, poſſe. Eccl. 35. Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit. Obſerua & hic ſignificatos homines hęreticos, intus malis affectibus totos deprauatos, foris variegata cute, veluti falſa veris permiſcente doctrina inſyncera. Eſt enim omnis doctrina erronea, aliqua veritate permixta, (ſicut lepra bonam corporis valetudinem non repente ex toto deſtruit) ne ſi aut aperte mendax fuerit, non recipiatur: aut ſi ex toto vera, erronea non ſit. Permiſcent enim vera falſis, vt dum veritas ſuperinducta recipitur, latens intrinſecus falſitatis morbus irrepat, more eorum qui venena propinantes, ora calicis melle liniunt, vt dum mellis dulcedo intenditur, virus poculi auidius inſumatur. Decem euangeliſta commemorat, pulchra quidem quantitate commendabiles, ſed obſcœna cute deformes. Nam falſi doctores intra denariam perfectionem ſe iactitant comprehenſos, dum diuinorum quæ decalogo accipiunt, mandatorum impletores ſe affirmant, & Chriſtianæ profeſſores fidei affirmant. Delectat numerus, ſed offendit ſiniſtri dogmatis inſynceritas. 2. Timot. 3. Habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Hi arcendi & procul relegandi ab eccleſiarum proceribus. 1. Cor. 5. Modicum fermenti totam maſſam corrumpit. 1. Cor. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Leuanda eſt ergo vox ad dominum pro ſalute, vt qui in verbis ſaluatoris erraſſe ſe cognoſcunt, ſaluandi pręceptorem vocent, & per cognitionem præceptoris ad formam redeant ſalutis. Orauerunt non vt hominem, ſed vt deum.

Leproſi myſtice qui.

2 Quos vt vidit, dixit: Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum eſt dum irent, mundati ſunt.

Audijt clamorem dominus fidutiæ teſtem, & aduer

tit oculos.Psal.144.Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet illos.Felices qui se conspectui offerunt Iesu, vt misericordiam consequantur.Sic filius prodigus. Luc.15. Ibo ad patrem meum.Infelices qui fugiunt à conspectu domini,sed non aufugiunt,sicut Adam.Ge.3. dominus ergo vt doceret diuinæ legi semper parendum, legis à se constitutę mandatum exequuturus, ad sacerdotes eos direxit,penes quos erat autoritas discernendi leprosum à mundo.Pręcepit enim lex,vt si quis lepræ maculam incurrisset,ad sacerdotem duceretur,vt eius iudicio mundus vel immundus iudicaretur,Leuit. 14. Mat. 5.Non veni soluere legem,sed adimplere. Secundo, vt videntes mundatos quos ipsi leprosos iudicarunt, sed nec per sacerdotium vel legem mundare quiuerant, aut crederent & saluarentur,aut de sua incredulitate inexcusabiles de eius aduentu redderentur. Iohannis decimo.Opera quę ego facio in nomine patris mei, hæc testimonium perhibent de me.Si non facio opera patris mei,nolite credere.Hinc Ioh.15.Si opera non fecissem in eis quę nemo alius fecit,peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.Tertio,vt sacerdotium ecclesiæ cuius illud figura fuit,commendaret. Nam conuersi,praui dogmatis errorem quasi cutis morbidæ varietatem, ad examinandum pandere debent:sicque ab eis fidei regulis instructi, pristinę munditię & pulchretudini restituantur. Quamuis enim dominus qui verus magister est,interna sua eruditione quid tenendum sit valeat inspirare,magna tamen dispensatione vult doctoribus obsequi, vt per hoc qui docēdi sūt,magna humilitate solidētur, & ad capessenda fidei sacramenta capaciores efficiantur. Sic Paulus qui per reuelationem euangeliū,non per hominē accepit,Gal.1.ad Ananiā missus est,Act.9. Et per reuelationē ascendit Hierosolymam ad conferendum cum apostolis,ne in vacuum curreret, aut cucurrisset, Gal.2.Parent illi,& abeūt,pleni bona fidutia, vnde anteq̃ venirēt ad sacerdotes,mundati sunt,ne legis virtu-

te,& non Christi crederentur mundati,& vt meritum fidei & obedientiæ ostenderetur,ac immensa dei benignitas,quæ peccatoribus votum emendandi habentibus,ac præceptũ domini implẽdi,occurrit,& ipsos mũdat.i.culpã atque reatũ remittit,anteq̃ ad suos etiam pueniant vicarios,quibus dixit Ioh.20. Quorũ remiseritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Vult tamẽ quod pueniant & iussa capessant iuxta suam ordinationẽ. Act.15. Fide purificãs corda illorũ. Sap.6. Præoccupat qui se cõcupiscũt, vt illis se prior ostendat. Esa.64. Occurristi lætanti & facienti iustitiam. Sic pater occurrit filio reuertenti, ruens in oscula & amplexus, Luc.15.

Vnus autem ex illis,vt vidit quia mundatus
3 est,regressus est cum magna voce magnificans deum:& cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens:& hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus,dixit:Nonne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt?Non est inuentus qui rediret & daret gloriam deo,nisi hic alienigena. Et ait illi:Surge,vade,quia fides tua te saluũ fecit.

Erat par omnibus fiducia,sed dispar erat gratitudo. Samaritanus non habuit clam diuinam erga se beneficentiam. Licet enim debeamus benefacere tacita laude hominum,hi tamen quibus benefit, prędicare debent beneficium,vt ex hoc deus laudetur,& cæteri ad idem tali exemplo moueantur,vt dicit Chrys. Psal.65. Venite,audite,& narrabo omnes qui timetis deum, quanta fecit animæ meæ. Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea. Iniquitatẽ si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus. Propterea exaudiuit deus,& attendit voci deprecationis meæ. Benedictus qui non amouit orationem meam,& misericordiam suam à me. Omnia enim regerenda sunt in Christum salutis nostrę autorem,qui tam sæpe nos à lepra mundat animę, quæ periculosissima est. Psalm.102. Benedic anima mea

domino,& noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis,qui sanat omnes infirmitates tuas.Qui redimit de interitu vitam tuam,qui coronat te in misericordia & miseratio nibus.Sed pauci animum ad beneficia præterita retorquent.Vnde dominus sciens beneficium ad omnes peruenisse,& taxare volens illorum ingratitudinem, qui tantum dei suffurari beneficium studuerunt,ait:Nonne decem mundati sunt?glo.Ingratos quasi ignotos requi rit vbi sint,sicut Adam Genes.tertio.Adam,vbi es? Sicut enim ingratus diuinum non recognoscit beneficium,ita nec deus ipsum notitia approbationis.2.Timo. 2.Nouit dominus qui sunt eius.Bern.Felix qui ad singula dona gratię redit ad eum,in quo omnis est plenitudo gratiarum: & dum pro acceptis non ingratum se exhibet,locum in se facit gratię amplioris.Eph.5.Gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi,deo & patri.1. Thes.5. In omnibus gratias agite.Quum ergo obmutesceret Samaritanus, non solum gratus, sed etiam modestus, qui venerat suo functurus officio, non accusaturus alios, Iesus ad circunstantes conuersus, alienigenæ fidem commendauit, Iudæorum duritiam percellendo.Pene enim in omnibus euangelij locis,Iudęos ad fidem tardos, & gentiles promptos & paratissimos fuisse inuenimus.Iudęi enim plurimum legi tribuebãt,parũ vel nihil gratiæ: sic isti per sacerdotes seducti,suam muudationem legi tribuebant,non gratiæ Christi.Modestiam huius sequi debemus,ne de absentibus malum,etiam si verum sit,lo quamur.Iac.4. Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri suo,aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem.Si autem iudicas legem, nõ es factor legis, sed iudex.Vnus est enim legislator q potest pdere & saluare.Pro.24. Abominatio hominũ detractor.Nã imitator est diaboli,q deo detraxit men dacij ipsum incusans.Gene 3. Nequaquam moriemini. Scit enim deus, quia in quocunque die comederitis ex eo,aperientur oculi vestri,& eritis sicut dij, sciẽtes

bonum & malum. Eccés. 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Ait dominus Samaritano: Certus esto, hoc meum tibi beneficium fore perpetuum, quia fides tua te saluum fecit, quæ te & ad gratias agendas inclinauit. Cadit ante pedes Iesu, qui repressis præsumptionis cogitationibus, quam sit infirmus videt, nihil virtutis sibi tribuens, bona quæ agit diuina intelligit. Vnde & Samaritanus custos dicitur, qui ita bona quæ accepit, deo tribuit, vt cum Psalmista dicat: Fortitudinem meam ad te custodiam, Psal. 58. Qui ergo humiliter sic infirmitatem suam agnoscens, ante deum iacuit, diuina consolatione surgere ad fortiora opera, & ire crescendo vsque ad perfectum iubetur. Psalm. 83. Ibunt de virtute in virtutem.

De obstinatione Samaritanorum, Lucę nono.

ARTICVLVS XCIIII.

Luc. 9. F

F Actum est autem, dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit vt iret in Hierusalem. Et misit nuncios ante conspectum suum. & euntes, intrauerunt ciuitatem Samaritanorum: vt pararent illi. & non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Hierusalem.

Dum tempus adesset passionis, quam subsecuta est ascensio, Philip. secundo. Propter quod & deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium terrestrium & infernorum: & omnis lingua confiteatur. quia dominus noster Iesus Christus in gloria est dei patris. Iohan. 13. Sciens Iesus quia venit hora eius, vt trãseat ex hoc mundo ad patrem. Modum insinuat Lu. 22. Et filius quidem hominis, secũdum quod definitum est,

vadit. Luc. 24. Nonne sic oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Decreuit ergo non vltra hinc inde obambulare, sed ascendere in Hierusalem mente constanti & imperterrita, vt ibi verus agn⁹ offerretur, vbi typicus immolabatur. Sciens autem suos non recipiendos, nihilominus misit tamen, vt sibi pararent hospitium, quo omnem tolleret excusationem quod non crediderunt. Non enim receperunt eos, eo quod ex ipso habitu vultuque coniectabant quod peterent Hierosolymam. Samaritani vero, quoniam in monte adorabant, oderant & abominabantur omnes, qui religionis causa peterent Hierosolymam.

Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus & Iohannes, dixerunt: Domine, vis dicamus vt ignis descendat de cælo, & consumat illos? Et conuersus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis? Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellum. 2

Erant discipuli adhuc imperfecti, quare Christus increpatione coercuit illorum iracundiam, docens legem suam sublimiorem vita Heliæ, quę docet mansuete ferẽdos illos qui nos afficiunt iniuria. Matth. 5. Orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Nolite, inquit, vobis factum Helię in exemplum vocare. Ille spiritu ductus eius temporis, perdit impios, 4. Reg. 1. Phinees zelo, fornicantes transfodit, Num. 25. Vos autem nondum intelligitis, cuius spiritus instinctu ducamini, an zeli, an passionis. Mansuetior est euangelicus spiritus. Ioh. 3. Non enim misit deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. 1. Ti. 1. Fidelis sermo, quoniam dominus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Ambro. Non semper in eos qui peccauerunt, est vindicandum: quia nonnunquam amplius prodest clementia tibi ad patientiam, & lapso ad correptionem, sicut & ipsi Samaritani post

ascensionem celeriter crediderunt. Actu. 8. Sic Christus contra Samaritanos non commouetur, vt ostenderet quia non habet vltionis studium virtus perfecta, nec vlla est iracundia, vbi plenitudo est charitatis: nec excludenda est infirmitas, sed iuuanda. Procul sit à Christianis indignatio, pcul à magnanimis cupiditas vltionis.

De petitione filiorum Zebedęi, Matth. xx. Mar. x.

ARTICVLVS XCV.

Matth. 20 G TVnc accessit ad eum mater filiorũ zebedęi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt hi duo filii mei, sedeant, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistrã in regno tuo.

Affectio carnalis plurimũ impedit veri cognitionẽ quum non quę dei, sed quæ sua sunt quęrat, quãdoque etiam in perniciẽ. Pro. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quę sibi sunt noxia cupient? Ambitio ergo honorisque cupiditas, quæ ex respectu suijpsius nascitur, & nonnihil carnis habet, Iacobum & Iohannem tentauerat, quia frequenter dominum audierant loqui de regno dei, cuius specimẽ viderant in mõte, Mat. 17. Et domino respondente, Mat. 19. Cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suę, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, cuius gloriosi regni innouata hic fuit mentio de sua resurrectione, in qua regnaturus erat in potestate. Matt. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Obserua hoc euangelium duobus legi temporibus in ecclesiijs, hoc est, in festo Iacobi, quemadmodum hic ponitur & in feria quarta secundę dominicę quadragesimæ, vbi pręmittitur illud Matth. 20. Ascendens Iesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius ho

minis tradetur principibus sacerdotum, & scribis, & cō demnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Secreto duodecim seduxit, veluti selectos, ne cęteri scandalizarentur, & quia secreta non omnibus passim, sed familiarioribus pandenda, & mystica maioribus reuelanda. Prou. 25. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo non reueles. Tob. 12. Sacramentum regis abscondere, bonum est. Aderat tamen inter hos Iudas, sicut satã inter filios dei, Iob. 1. Chrysost. Ecce ascendimus Hierosolymam, quare nemo me compellit. Cum ergo videritis in cruce pendentem, ne purũ ęstimetis hominem. Nam etsi mori posse, puri sit hominis: tamen velle mori, hominis non est, resurgere, dei solius. Iohã. 19. Ego pono animam meam, & iterum sumã eam. vide arti. 92. d. Sequitur art. præsentis enarratio. Audierant de honore duodecim sellarum, sed rudes & adhuc humana somniãtes, carnale scilicet regnum, quũ statim à resurrectione venturum hoc regnum & hos honores crederent, quia dixit, tertia dei resurget, quo sibi quoque præcellentem dignitatem aliquam impetrent, cum se nossent inter discipulos specialibus diligi, specialius cum beato Petro conscios sæpefactos arcanorũ quæ ignorent cęteri, subornant matrem, quę pro filijs interpellet Iesum. Hiero. Putabat eum mulier post resurrectionem ilico regnaturum, & hoc quod in secundo aduentu promittitur, in primo esse complendum, & auiditate fœminea & pręsentia cupit immemor futurorum. Nec mirum, quum & discipuli eius fuerunt opinionis post resurrectionẽ. Lu. 24. Nos vero sperabam⁹ quia ipse esset redempturus Israel. Act. 1. Domine, si in tẽpore hoc restitues regnũ Israel? Preces tamẽ descẽdebãt ex voluntate filiorum. Hinc Mar. 10. Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicẽtes: Magister, volum⁹ vt quodcunque petierimus, facias nobis. Priusquam proponant quid optent, obstringere conantur dominum, ne fas esset negare quod peterent. Ille autem veluti non negaturus quicquid peterent, iubet vt eloquan-

tur,quid magni rei poſtulent. Quanquam ſecũdum veritatem mater pro filiis poſtularit, vt Matthæus dicit, tamen quia id fuit ſubordinatione filiorum, ne alij offenderentur hoc ab ipſis audientes, poterat enim mater pro filijs rogare ſine offenſa, quæ & dominum ſequebatur, ideo Marcus dicit filios petiſſe, nam & cum matre acceſſerunt Ieſum. Dominũ autem non ignarus quid vellent, quo commodius ipſorum ignorantiam argueret, quid vellent rogat. Mar. 10. Quid vultis vt faciam vobis? Et dixerunt? Da nobis vt ſedeamus, vnus ad dexteram tuam, & alius in ſiniſtram in gloria tua. Hoc eſt, vt proximi ſimus poſt te. Chryſoſtomus: Alij filijs ſuis militiam prouident, alij honores, alij diuitias, ſed nemo prouidet deum. Perditionem illorum magno precio comparant, ſalutem autem illorum nec dono accipere volunt. ſi viderint eos pauperes, triſtantur: ſed ſi viderint peccantes, non contriſtantur, vt oſtendant ſe corporum parentes, non animarum.

2 Reſpondens autem Ieſus, dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus.

Pius dominus non arguit matrem, ſed filios qui adhuc carnales erant, & matrem ad hoc induxerant, nec illorum imputat temeritati, ſed ignorantiæ. Beda: Neſciebant quid petebant, qui in regno cęleſtis patrię quẽquam ad ſiniſtram Chriſti ſeſſurum putabant, cum in illa diſcretione nouiſſimi examinis, omnes electi ad dextram ſummi regis & iudicis legantur ſtatuendi, reprobri ad ſiniſtram. Neſciebant quid petebant, qui ſublimitatem præmiorum potius à domino, quàm operum perfectionem quærebant. Ita enim præmia pollicetur, vt digna præmijs merita præmonſtret: ſic vitam donat æternam, vt anguſtam portam & arctam viam ad hanc eſſe decernat. Luc. 13. Contendite intrare per anguſtam portam. Ipſi autem exaltari voluerunt, antequàm humiliarentur. Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. Ante metere, quam ſemina-

re.Gala.6.Quę enim seminauerit homo,hæc & metet. Prius coronari quam certare.2.Timo.2. Non coronabitur,nisi qui legitime certauerit.Sic & nos sæpe non solum non vtilia,sed & noxia petimus.Iaco.4.Petitis, & non accipitis,eo quod male petatis, vt in concupiscentijs insumatis. Hinc 1.Iohannis quinto.Et hæc est fidutia quam habemus ad deum,quia quodcunque petierimus secundum voluntatem eius,audit nos.Sic filij Israël in malum sibimetipsis carnes petierunt. Nume.11. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini concitatus in populum,percussit eum plaga magna nimis. Dominus igitur regni sedem quærentibus, iter ad ipsum regnum ostēdit,dicens: Delectat vos mentio regni, quod ipsum longe aliud est quam somniatis,sed in præsentia magis agendum est de afflictione, deque cruce,qua est iter ad regnum.Quoniam ergo non intelligitis quale sit regnū dei,ideo nescitis quid petatis.Quęritis inanem gloriam,nec cogitatis quibus medijs ad veram regni mei gloriam perueniatur. Sedere à dextris meis, magnum est,& quod excellit etiam angelicos ordines:& vos quidem ad gloriā festinatis,ego ad passionem voco.Nemo enim potest fieri particeps regni mei, nisi & mearum passionum particeps fiat.Marci decimo. Potestis bibere calicem quem ego bibo,aut baptismo quo ego baptizor baptizari? Passionem suam poculum nominat, q̄ statim somnum conciliet, & quod ab ipso magna cum auiditate sumpta. Sic & baptisma, quod futura esset peccatorum purificatio.Hieronymus: Calicem in scripturis passionem intelligimus. Matt.26. Pater,si possibile est, transfer à me calicem istum.Psalm.115. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo: Origenes:Nihil dignum reddere possumus deo pro omnibus quæ fecit nobis,nisi vt calicem salutarem prōpte accipiamus, & nomen domini inuocemus, & magnanimiter bibere eum,in quo bibendo vita nostra reddimus deo. Nam preciosa in conspectū domini mors san-

ctorum eius, Psal.115.Beda: Qui passionis calicem humiliter, patienter, ac gaudenter pro Christo susceperit, merito cum illo sublimiter regnabit. Roma. sexto. Si complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Nam & mali, velint nolint, calicem domini non salutarem, sed iræ bibent. Psalm. 74. Calix in manu domini, vini meri plenus mixto. Et inclinauit ex hoc in hoc, veruntamen fęx eius non est exinanita. bibent omnes peccatores terræ. Apocal.16. Et Babylon magna venit in memoriam ante deum, dare illi calicem vini indignationis irę eius. Hierem.49. Ecce quibus non erat iudicium vt biberent calicem, bibentes biberunt, & tu quasi innocens relinqueris? Non eris innocens, sed bibens bibes. Si ergo mens appetit quod demulcet, prius curet bibere quod dolet: sic nãque per amarum poculum confectionis: peruenitur ad gaudium salutis. Illi ergo auiditate consequendi quod optabant, sicut stultæ postularant, ita temere de se pollicentur, nondum sibi satis noti. Beda: Mentem quidem ac deuotionem suam, qualis ĩ præsenti erat, simpliciter domino pandunt: qui tamen quãtæ infirmitatis essent, postmodum ostenderunt, dum adueniente tempore, quo ipse dominus eundem calicem biberet, etiam illi cum cęteris discipulis relicto eo fugerunt, quemadmodum Petrus qui præ cęteris in mortem & in carcerem cum domino se iturum promisit, prę omnibus negauit. Vnde Luc.22. Paratus sum tecum & in carcerem & in mortem ire. Sed Matthęi 26. ait: Non noui hominem. Non enim sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex deo est, 2. Corin.3. Iohan.15. Sine me nihil potestis facere. Hinc Apostolus Philip. quarto. Omnia possum in eo qui me confortat.

Ait illis: Calicem quidem meum bibetis. sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo.

Accepit quidem Iesus, quod dicerent se promptos ad imitationem suę crucis: sed de premio quoniam non intelligebant quum peterent, quoniam non erat illius temporis, negat hoc esse suum dare ipsis, sed eam dignitatem non obuenturam nisi ijs, quibus hoc datum esset à patre, vt insigni virtute primum locum mererẽtur, videlicet vt omnibus adderet stimulos ad summa cõtendendi. Calicem, inquit, quem ego bibo, bibetis: & baptismo quo ego baptizor, baptizabimini. Beda: Quum Iohannes non per mortis passionem de corpore exierit, quomodo à domino calicem bibiturus dicitur? nisi quia duobus modis calix bibitur: Vno, cum à persecutore illata mors patienter suscipitur: alio modo, cũ mens ad passionem prompta habetur. Promptitudinem Iohannes ostendit, cum flagellatus cum cęteris, gaudenter ibat à conspectu concilij, Act. quinto. Sic & dum à Domitiani præfecto in dolium feruentis olei missus, diuina se protegẽte gratia illæsus exiuit. Veraciter ergo calicẽ domini cũ fratre suo Iacobo, qui gladio occisus est, Act. 12. Iohannes bibisse intelligitur: quia qui tãta pro veritate sustinuit, quã prõptus etiã ipsã mortẽ, si offerretur, exciperet, ostẽdit. Nam post acceptam spiritussancti gratiã, firmũ de reliquo pectus ad bibendum calicem domini tenebãt: quia ad patiendũ moriendumque pro illo, iam inuincibiles esse cœperunt. Sed quoniam iusti iudicis non est, ad gratiam dare dignitatem, sed secundum merita, ait: Non est meum, hanc dignitatem respectu consanguinitatis, prout petitis, dare vobis. Regnum enim cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, Matt. 11. Non enim est acceptio personarum apud deũ, Ro. 2. Sed quibus paratũ est? Mat. 7. Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnũ cęlorũ: sed qui facit volũtatẽ patris mei qui in cęlis est, ipse intrabit in regnũ cęlorũ. Audiant hęc & pertimescãt, qui beneficia & dignitates ex personarum acceptione metiũtur & pręstant, & hoc sępe in pniciẽ ecclesiæ. Iac. 2. Nolite in psonarum acceptione habere fidẽ domini nostri Iesu Christi gloriæ. Hinc Mat. 24. Quis putas est fidelis

Calix passiõis quot modis bibatur.

ſeruus & prudens,quem conſtituit dominus ſuper fami liam ſuam,vt det illis cibum in tempore? Vnde ſubdit: Sed quibus paratum eſt.1.Corint.2 . Oculus non vidit, nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,quę prę parauit deus diligentibus ſe . In Chriſto enim Ieſu neque circuncifio aliquid valet,neque præputium, ſed fi des quæ per dilectionem operatur ,Gala.quinto . Hinc diceret electis Matt.vigeſimoquinto. Venite benedicti patris mei,poſſidete paratum vobis regnum à conſtitu tione mundi.Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.Ecce quibus paratum eſt,qui fidem habent per charitatem operantem.Alioqui fides ſine operibus mortua eſt in ſemetipſa,Iaco.2.1.Cor.13.Si habuero omnem fidem,ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum . Charitas omnia ſuffert, omnia credit,omnia ſuſtinet.

Et audientes decem , indignati ſunt de duo-
9 bus fratribus . Ieſus autem vocauit eos ad ſe, &
ait : Scitis quia principes gentium dominantur
* eorum . *earum , & qui maiores ſunt,poteſtatem exercent inter eos? Non ita erit inter vos . Sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.Et qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus : ſicut filius hominis non venit miniſtrari , ſed miniſtrare , & dare animam ſuam redemptionem pro multis.

Chryſoſtomus:Patitur dominns ſępe diſcipulos ſuos vel dicere aliquid,vel petere non recte,vt ex eorum cul pa occaſiones inueniat docendi regulam pietatis : nec enim eſt periculoſus error,pręſente magiſtro.Gloſ. Sic vt illi carnaliter petunt eſſe ſuper omnes,ſic & iſti carnaliter indignantur eſſe aliquem ante ſe de duobus fratribus. Atque interim non venit in mentem ſermo Ieſu,quem habuit de minimo & maximo in regno cælorũ,deque imitatione paruuli,profunda illis obrepſerat

obliuio, Mat. 18. Itaque Iesus intelligens & duorum stultam petitionem, & aliorum indignationem ex eodem fonte proficisci, omnes simul aduocat, vt omnibus eodem pharmaco medicinam admoueat, vocatione ante sermonem demulcens. Nouit quam sit tyrannica, & graui indigens reprehensione, plaga ambitio: ideo acrius eos perstringit, & abijcit eos in infidelium & gentiliũ portionem, si inani glorię studere voluerint. Alij, inquit, homines, quia regunt, clari sunt: & amare primas gentilium est. Nam dominatum & tyrannidem exercent in illos quibus imperãt: & qui primates sunt, potestatem suam exercent in sibi subiectos. Populi enim malo, suę consulunt autoritati, eaque curant, non quæ conducunt multitudini, sed quæ faciunt ad strepitum fortunę gloriæque suæ. Meos autem discipulos humilitas commẽdat & honorabiles facit: atque adeò qui maior esse voluerit gratia & gloria, debet his qui opus habent, ministrare. Nec enim in aliud sibi sumit primum locum, nisi vt omnium commodis inseruiat, nihil inde venans nec honoris nec cõmpẽdij. 1. Tim. 3. Fidelis sermo: si quis episcopatũ desiderat, bonum opus desiderat. Inter hos igitur qui sunt hoc affectu, nec est quur quisquã ambiat honoré, neo est quur quisquã inuideat alteri dignitaté. Quis enĩ illi inuideat, qui nihil aliud studet, q̃ alteri pdesse, vel vitę suæ dispẽdio? His etiã si defertur honor, hũc nõ arrogãt sibi, sed deo transcribũt. Bernar. Non est magnum, esse humilem in abiectione: magna enim & rara virtus, humilitas honorata. Gregorius: Magnũ est, honorem nõ appetere: maius, oblatum respuere: maximum, de habito nõ superbire. Principes ergo gentium dominãtur earũ. Imò Mar. 10. Hi qui videntur principari gentibus, dominãtur eis, principes vero ecclesiæ seruiũt subditis. Volunt enim nõ solum præesse, sed & pdesse. Nõ enim prælationẽ, sed affectũ excludit. Nam peccantes corã omnibus arguẽdi, vt cæteri timoré habeãt. 1. Tim. 5. Sic & satanę tradendi in interitũ carnis, vt spiritus saluus fiat. 1. Cor. 5. Corripiendi inquieti, sed consolandi pusillanimes. 1. Thes. 5. Suc-

ſcipiendi infirmi. Romano. 15. Imitandus Chriſtus qui acceſſibilem ſe fecit omnibus, & paruulis & publicanis. Non pigeat vos imitari, quod in me videtis expreſſum, præcipuę humilitatis indicium, qui ſum magiſter veſter & dominus. Non enim venit filius hominis in mundum, vt imperaret cum pompa: nam quæſitus in regem, fugit Iohannis. 6 vt alios ſeruitio pręmeret, ſed vt omnium ſaluti ſubminiſtraret. Quando quis non ſolum miniſtrauerit, ſed & mortuus fuerit pro eo cui miniſtrat, quid illo maius eſſe poteſt? Gal. 2. Qui dilexit me, & tradidit ſeipſum pro me. Pro multis, ait. Ambroſius: Vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Timoth. 2. ſed ſi accedant ad eum. Non enim ſic vult, vt nolentes ſaluentur, ſed volentes. Heb. 11. Accedentem ad deum oportet credere quia eſt, & quod inquirentium ſe remunerator ſit. Eſa. 53. Ipſe peccata multorum tulit. Hieronymus: Fruſtra ergo aut illi immoderata quæſierant, aut iſti dolent ſuper maiorum deſiderio, cum ad ſummitatem virtutum, non potentia, ſed humilitate veniatur. Aut ergo ambite regnum cæleſte, & expectate præmium cæleſte: aut ſi ambitis regnum huius mundi, nolite poſcere præmium regni cælorum. Chryſoſtomus: Quicunque primatum deſiderat in terra, inueniet confuſionem in cælis: nec inter ſeruos dei computabitur, qui de primatu tractauerit: nec vnuſquiſque feſtinet quomodo alijs maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam non qui maior fuerit in honore, ille iuſtior eſt: ſed qui fuerit iuſtior, ille maior eſt. Vnde & Iohannes magnus dictus eſt, ſed coram deo, Luc. 1.

De illuminatione cęci & Zachęo, & decem minis, Luc. xviij. xix.

ARTICVLVS XCVI.

Actum est autem, cum appropinquaret Lucæ 18
F Hiericho, cæcus quidã sedebat secus vi- H
am, mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset Dixerunt autem ei quôd Iesus Nazarenus transiret, & clamauit dicens: Iesu fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. ipse vero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei.

Ostendit veræ fidei efficaciam, quæ nihil non impetrat, si perseueret in prece. Fons salutis, est cognitio Iesu. cognoscere enim, videre est. Lumen est fides, tenebræ sunt terrenæ cupiditates. Obserua in dominica quinquasimæ istud euangelium in ecclesia legi, & tunc præmittitur in Luca, Assumpsit autem Iesus duodecim. Vide Arti. 92. Dominus obiter & in via miraculum cæci operatus est, vt & transitus eius nobis vtilis esset & doctrina, vt semper & vbique, & apud omnes, vtiles simus & non ignaui. Erat autem Hiericho inter Galilæam & Hierusalem sita, quam Iosue anathema posuerat, destruente eam domino circuitu filiorum Israel septẽ dierum, in ingressu terræ promissionis, Iosu. 6. Cæcus, quum ex strepitu vocum ac pedum deprehenderet magnam vim hominum prætereuntem, interrogabat quid hoc esset, suspicans magnum aliquem transire, á quo eleemosynam peteret, vt est hoc hominum genus eo curiosius, quod oculis careat. Protinus ergo ex his quæ de Iesu audierat, concepta fidutia, clamabat. Chrysostomus: Experimur quod rosa vel alius flos quicunque antequam videatur, odore percipitur: sic & iste cæcus Iesum Nazarenum floridum, odore bonæ famæ sensit, quem videre non potuit. Non ergo amplius, vt solebat, eleemosynam petebat, sed magna voce misericordiam postulabat ab eo, cuius proprium est misereri & parcere. Hinc Dauid filium nominat, qui misericors fuit, & quod se credere ostendit, ipsum fore Christum saluatorem pro-

missum. Fuit enim vulgatum & cognitum apud Iudæos, Christum fore filium Dauid. Vnde Pharisæi interrogati à domino, cuius filius esset Christus, responderunt: Dauid, Matt. 22. Porro turba suspicans eum vulgarem eleemosynam petere, ac metuens ne homo sordidus ac mendicus publicus, molestus esset domino, increpabat eum. Quoniam autem non licebat videre Iesum, tanto magis intendebat vocem, nescis quantum abesset quem appellabat. Chrys. Ista est natura fidei, vt quanto magis vetatur, eo magis accenditur: propter quod serui dei in persecutionibus nõ vincũtur, virtusque fidei in periculis est secura, in securitate vero periclitatur.

3 Stans autem Iesus, iussit illum duci ad se. & cum appropinquasset, interrogauit illum, dicẽs: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt videam. Et Iesus dixit ei: Respice. fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur illum, magnificans deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo.

Iesus ergo qui semel atque iterum vociferantem dissimularat, vt euidentiorem redderet hominis fidẽ, tandẽ restitit, iussitque cæcũ adduci ad se, vt omniũ oculos ad miraculi considerationẽ prouocaret. Fortassis erant cõplures in turba, qui nihil aliud sperare auderẽt ꝗ stipem. Poterat & absentem curare, sed ob dei gloriã adduci fecit, dans & prælatis exemplum pauperibus & oppressis subueniẽdi. Sed dominus cõqueritur Esa. 1. Pupillo non iudicant, causa viduæ non ingreditur ad eos. Et si quãdoque ingrediatur, plus expensarũ impẽditur ꝗ causę sit summa. Nouerat quid vellet cæcus, sed tamẽ interrogauit, quo cor ad petitionẽ excitet. Certe ipsi petitiones nostrę innotescũt solis desideriis. Peti enim vult hoc, & quod nos petere & se dare prænoscit. Importune quippe nos ad orationẽ admonet, & tamẽ dicit, scit pater vester quid opus sit vobis, anteꝗ petatis eũ. Licet enim dare velit beneficia, vult tamen rogari.

Nõ aſpernatur dominus ille fons & origo omnis glorię cęcũ pauperem, & homo peccator faſtidit proximũ ſuum. Magna autem tribus verbis petit, quod ab homine præſtari non poterat, nihil addubitãs quin ilico poſſet vt potentiſſim*, vellet tãquam clemẽtiſſimus. Greg. Non aurum, non argentũ, ſed lucem quęrit, parui pẽdit extra lucẽ aliquid quærere: quia etſi habere cęcus quod libet poteſt, ſine luce tamẽ videre non poteſt quod habet. Vnde Thob. 5. Quale mihi gaudiũ eſt, qui in tenebris ſedeo, & lumen cęli nõ video? Eccl. 11. Dulce lumẽ, & delectabile videre ſolẽ. Imitemur eum, quem & corpore & mente audimus illuminatum: petamus à deo nõ quæ tranſeunt, ſed lumen quo deũ hic per fidẽ, & pòſt cernere poſſimus per ſpeciẽ. 1. Cor. 13. Videmus nunc ꝑ ſpeculũ in ænigmatẽ, tũc autẽ facie ad faciẽ. Ioh. 17. Hęc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolũ deũ verũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Erat genus humanũ clare vidẽs à deo creatum, ſed per peccatũ excæcatũ. Sap. 2. Excęcauit eos malitia eorũ. Sopho. 1. Ambulabũt vt cæci, quia domino peccauerũt. Vere magna cæcitas, lapides & beſtias pro deo colere. Sic & auaritiæ & ventris ingluuiei deſeruire. Phil. 3. Quorũ deus vẽter eſt, & gloria in cõfuſionẽ ipſorũ, qui terrena ſapiũt. Ro. 15. Huiuſmodi Chriſto domino nõ ſeruiũt, ſed ſuo ventri. Sic & auaritia idolorũ dicitur ſeruitus, Ephe. 5. Sed miſerãda cęcitas, quę ſeipſam ignorat. Hinc Mar. 3. Circũſpiciẽs Ieſus eos cum ira, contriſtatus eſt ſuper cæcitate cordis eorũ. Vnde Ioh. 9. ait phariſæis: Si cæci eſſetis, peccatũ non haberetis. ſed quia dicitis quia videmus, peccatum veſtrum manet. Hi ergo ſi nondũ poſſunt accedere ad Ieſum, quia videre non poſſunt, ſaltem ad ſtrepitum toti orbi terrarum Ieſu gloriam prædicantium, interrogent quid hoc rei ſit: & vbi cognouerint pręterire Ieſum, ne ſinãt elabi pręſentẽ occaſionẽ, ſed miſerabili clamore fatigent aures illius: & ſi præteritorũ cõſcientia malorum, quæ obſtrepit clamanti, ſuadeat ſilentiũ, tanto inſtantius clament. Huiuſmodi mendicos amat dominus Ieſus, & ideo differt nonnunquam quod peti-

tur,vt plura promereatur qui mendicat. Magna enim præmia,magnis sunt præcibus comparanda. Transit, sed non præterit,si vocem intendimus.Felix mendicus postquam ad ipsius vocem restitit Iesus. Quid mirum si ad vocem interpellantis restitit,qui ad ouem perditã venire dignatus est? Felicior cæcus postquam adducitur ad Iesum,iam enim saluti proximus est. nec diu cęcus esse potest,quisquis accesserit ad fontem omnis lucis.Orig. Transiens dominus,cęcum audit: sed stãns,illuminat,quia per humilitatem suam nostræ infirmitatis vocibus compatitur,sed per potentiam diuinitatis lumen infundit.Fides tua,qua credidisti quot ego sum ille filius Dauid,qui celebretur Christus,& tantum prę te tulisti feruorem,vt quanuis increparent te, non silueris,te saluum fecit. Fide conspexerat Iesum, priusquam oculis corporis cerneret. Hęc nimirum est, quę nihil non impetrat à clementissimo domino: hæc est quæ in medijs fluctibus & vitiorum tenebrijs, procul compellat Iesum,vt misereatur. Vidit & ex mendico factus est Iesu sectator & prædicator diuinę bonitatis: quin & populus tanto conspecto miraculo,tribuit laudem deo. Non inuidebant vt pharisęi,sed congratulabantur cæco,& collaudabant diuinam potentiam & bonitatem. Deus enim de suo beneficio hæc duo sic diuidit,vt sibi gloriam retineat,& nobis vtililitatem relinquat. Psal. 113. Nõ nobis domine,nõ nobis sed nomini tuo da gloriam. Esa. 42. Ego dominus,hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. Non sufficit lumen recepisse,nisi Christum sequamur, ne in tenebris ambulemus.Ephes. 5. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino.vt filij lucis ambulate. Iohannis octauo.Ego sum lux mundi.qui sequitur me, non ambulat in tenebris,sed habebit lumen vitę. Sequamur ergo Christum,aspiciamus qua graditur: & quem mente cernimus, opere sequamur. Vidit enim & non sequitur,qui bonum quidem intelligit,sed bene operari cõtemnit. Videt & sequitur,qui bonum quod intelligit operatur. Ecce dominus & creator angelorum pauper

de pauperibus natus parentibus, prosperari in hoc mũdo noluit, opprobria, irrisionesque tolerauit: & quia rerum delectatione corporalium à gaudio æterno cecidimus, cum qua amaritudine illic redeatur ostendit. Quid itaque homo pro se pati debet, si tanta deus pro hominibus pertulit? Diuerso quippe itinere ambulat, qui gaudia delectationesque appetit, cui dux suus viam amaritudinis ostendit. Per fletus quippe & gaudia ducimur, veritate pollicente quæ ait Matth. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Ad fletũ vero per gaudia venitur, eadem attestante Luc. 6. Væ vobis qui ridetis nunc, quia flebitis. Si ergo retributionis gaudiũ in peruentione quærimus, pœnitentię amaritudinem in via teneamus. Eccés. 2. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Pro. 14. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Sic fit, vt vita nostra non solum in deum proficiat, sed hæc ipsa nostra cõuersatio, ad laudem dei & alios accendat. Mar. 10. Et veniunt Hiericho.

Et ingressus perãbulabat Hiericho. & ecce vir nomine Zachæus, & hic princeps erat publicano rum, & ipse diues. Et quærebat videre Iesum quis esset, & nõ poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens, ascendit in arborẽ sycomorũ, vt videret eum, quia inde erat trãsiturus. Lucæ 19. 1

Ostendit quàm obuia dei sit benignitas pijs votis humilium plus tribuens q̃ petere audent. Quũ ingressus dominus iret per mediam ciuitatem, vndique stipatus densissima turba promiscuę multitudinis, erat vir quidam ex re nomen habens, ardens desiderio iustitiæ Zachæus. quærebat vt de facie quoque nosse posset, de quo tumor tam admiranda sparserat. Credebat & amabat quod audierat, & ideo iuxta votum Simeonis, Luc. 2. & patriarcharum, Luc. decimo. sancta cupiditate gestiebat oculos explere felici spectaculo, maiora conaturus, ni modestia obstitisset: & ob hoc dignior, cui Ie-

ſu maior fieret copia. Diu tenuerat & Herodem deſiderium videndi Ieſum: vidit, & aſpernatus eſt, Luc. 23. Nō magnum, videre Ieſum ſecundum carnem his oculis, quibus eum conſpexerunt phariſæi, & deridebant. Iohan. 15. Nunc autem viderunt & oderunt & me & patrem meū. Zachæus ideo cupiebat videre, vt ſciret quis eſſet, nimirum vnicus ille filius dei, totius ſalutis autor. Non viderant quis eſſet qui dicebant Marci ſexto. Nonne hic eſt faber, filius Mariæ? Sed diſcipulorum beati oculi prædicantur, qui videre meruerunt, quod multis terræ principibus negatum eſſet, Lucæ decimo. Beatus Simon pronunciatur, qui viderat quis eſſet Ieſus. Matt. 16. Tu es Chriſtus filius ille dei. Hanc ſequitur viſio beata. 1. Corint. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. 1. Iohannis tertio. Chariſſimi, nunc filij dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Quod ergo natura minus habuit, aſcenſu ſupplet arboris, atque ideo iuſte, quanuis rogare non audebat, benedictionem dominicæ ſuſceptionis, quam deſiderabat, accepit. Sycomorus, id eſt, caprificus, dicitur eo quod gignat ficos ſui generis, vnde & ficus ægyptia dicitur, folijs morum referens. Si Ieſum videre cupimus, arborem crucis aſcendamus, quia illac eſt tranſiturus. Iohan. duodecimo. Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Gala. 5. Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Galatas ſecundo. Chriſto confixus ſum cruci. viuo ego iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Omnis enim princeps in malitia, paruus eſt in iuſtitia: contraria enim ſunt caro & ſpiritus. Galat. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis. & propterea non poteſt videre Ieſum præ turba. Qui enim ſecularibus negocijs & affectionibus turbantur, non vident Ieſum. Puſilli ſunt, qui rebus fluxis incumbūt. Aſcendant per pœnitētiam, dulcedinem & omnem voluptatem carnis infatu

Sycomorus quid.

ando & mortificando, in sublimiorem vitam. Psalm. 83. Ibunt de virtute in virtutem, videbitur deus deorum in Sion. Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lachrymarum, in loco quem posuit.

Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, & suscepit illum gaudens. & cum viderent omnes, murmurabant quod ad hominem peccatorem diuertisset. a

Sedebat in arbore, obuijs oculis expectans aduectan tē Iesum. fortassis multis Iudæorū risui erat diues & publicanus, sublimis in arbore spectator vnius hominis. Iesus delectatus hominis insigni cupiditate, quam ipso facto, quam oculis atque vultu pręferebat, quanquam & ante viderat illum, tamen vt & Iudęis ostenderet exemplum promptę credulitatis, sublatis in altum oculis vidit Zachęum. Salutem eximiam expecta, quoties obtutu suo quempiam dignatur Iesus. Habent enim oculi illius salutare fascinum. Sic conuersus dominus vidit Petrum, qui negauerat ipsum: & recordatus est Petrus verbi domini, & egressus foras fleuit amare, Matth. 26. Sic peccatricem respexit, dicens: Remittuntur tibi peccata tua, Lucæ septimo. Hinc Psalm. 118. Aspice in me, & miserere mei. Nam oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum, Psal. 33. Vocat ex nomine, quia iam scriptus erat in libro vitæ. Lucę decimo. Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis. 2. Timot. secundo. Nouit dominus qui sunt eius. Vnde reprobis dicturus est Matth. 7. Non noui vos, discedite à me omnes opererij iniquitatis. Vide benignitatem Iesu: aspectum desiderans, vocem audire meruit, & vt notus vocari ex nomine. Non despicitur, sed solam dat alacritatem, & recipit mercedem: priusquam ipse videt, spectatur à Iesu. Accepimus dominum frequenter rogatum iuisse ad con

uiuium,nunquam autem accepimus vltro non inuitatum ingessisse sese, atque id vulgo parum habetur ciuile. Sed introspexerat dominus affectum hominis, cui tāti erat vidisse Iesum prætereuntem. plura tentaturus erat,nisi propriæ indignitatis conscientia obstitisset. Plus enim impetrat humilis,qui quod tacite secum optat,propter conscientiam imbecillitatis suæ non audet petere,quam qui veluti deuincturus officio Iesum, vocat illum ad se. Quemadmodum ille nos sua gratia trahi ad se,ita nos illum humilitate nostra ad nos inclinamus. Iohan.6. Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me,traxerit eum. Esa.66. Super quem requiescet spirit⁹ meus,nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos? Sic & precibus detinetur ne puniat. Exod. 32. Cerno quod popul⁹ iste duræ ceruicis sit. dimitte me, vt irascatur furor meus cōtra eos, & deleam eos. E sublimi speculatus fuerat Iesum per fidem. descendit ad officia pietatis,non enim satis est contemplari Iesum,quoties eget hospitio. Eget autem, quoties eget proximus. Vult nos paratos esse,quum quippiam imperat: hinc festinans descendit. Eccēs.9. Quodcunque potest manus tua,instanter operare:quia neq opus nec ratio,nec sciētia est apud inferos quo tu properas. Descēdendum per humilitatem,& suscipiendus dominus. Luc.1 Respexit humilitatem ancillæ suæ. Quum enim ipse summum sit bonum,sine ingenti gaudio suscipi non potest: & merito. Qui ipsum modo suscipit per gratiam,post suscipietur ab ipso in gloriam. Ioh.14. Si abiero & præparauero vobis locum,iterum venio & accipiam vos ad meipsum,vt vbi sum ego, & vos sitis. Mat. 25. Euge serue bone & fidelis,quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam:intra in gaudium domini tui. Amb. Qui domicilio interno recipit Christum,maximis exuberātium pascitur delectatiōibus voluptatū. Sap.7. Venerūt mihi omnia bona pariter cum illa. Hinc fructus spirit⁹ dicitur,charitas,gaudium,pax. Illud enim purum & verum est gaudium. Philip.4. Gaudete in domino semper, iterum dico,gaudete,quanquam non plerumque. Iohan.16.

Petite & accipietis,vt gaudium vestrum sit plenum. Iterum videbo vos,& gaudebit cor vestrum , & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Mundanum,error potius est & deceptio quàm gaudium . Eccls. 2. Dixi in corde meo,vadam & affluam delicijs,& fruar bonis , & vidi quod hoc quoque esset vanitas.Risum quoque reputaui errorem,& gaudio dixi,quid frustra deciperis?Pro. 14. Risus dolore miscebitur,& extrema gaudii luctus occupat. Venerat & iam tempus,vt salus demigratura à Iudęis,transiret ad ecclesiam gentium.illic enim oportet manere Iesum vsque ad consummationem seculi. Matt. 28.Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad cōsummationem seculi.Hiero. Semper virtutes persequītur inuidia. Vnde & inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.Sap. 2.Imitātur autem illum qui sunt ex parte illius. Dupliciter ergo peccabant:temere iudicando,quum iam peccator non esset,iustificatus à domino.Rom.8.Deus qui iustificat.quis es qui condemnet? Mat.7.Nolite iudicare & non iudicabimini.Iohannis septimo. Nolite iudicare secundum faciem,sed iustum iudicium iudicate.Secundo,inuidia. Ad hominem, inquiunt,peccatorem diuertit:quasi non primum omniū peccatum sit,inuidere proximo:& quasi bonus esse possit,qui fratri salutem inuideat.O contaminatam & inuisam deo iustitiam,quę mauult fastidire quam sanari, mauult inuidere proximo quàm communicare. Dupliciter quis communicat peccatori,vel vt à peccato retrahat & emendet,hoc sanctum & pium. Sic medicus communicat ægroto. Matthæi nono. Non est valentibus opus medico,sed male habentibus. Vel vt in peccato foueat,hoc pessimum est. Psalm. 9. Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ,& iniquus benedicitur. Ecce vnde sanari & saluari debuerant, inde peiorati sunt.

Dupliciter peccatori quem communicare.

Stans autem Zachæus,dixit ad Iesum:Ecce di‑ 8
midium bonorū meorū domine do pauperibus:

& si qòid aliquid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod & ipse filius sit Abrae. Venit enim filius hominis quaerere & saluum facere quod perierat.

Zachęus contempto murmure populi Iudaici, stat ante Iesum, ambiens etiam in discipulorum asciscì numerum, ostendens quousque profecisset. Chrysostomus: Quemadmodum sol in domum per radios suos infusus, non illustrat verbo, sed opere, ita saluator radijs iustitię, caliginem nequitię fugat. Ioh. 8. Ego sum lux mundi. Audi mirabile. nondum didicit, & obedit. Hic dat dimidium bonorum, nec de pręda, sed si quid fraude partum erat, restituebat fœnore quadruplo. Nam enim placet deo liberalitas, si in iniuria perseuerat: quia non spolia, sed dona quaeruntur. Eccl. 34. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium im conspectu patris. Docet itaque nullum esse lucrum, si quidem ex iniustitia pecunias habentes alijs miserea mur, relictis illis quos iniuria affecimus. Quadruplum reddit, vt illius cui iniuria facta, damnum resarciatur. Audiant hoc & imitẽtur vsurarij palliati, & exacto res iniusti. Reddo, ait, in pręsenti. talis enim semper est in mora, & possessor malę fidei vllo tempore non pręscri bit. Deinde de iuste acquisitis largiebatur egenis dimi dium. Prou. 3. Honora dominum de tua substantia, & de primitijs frugum tuarum da pauperibus, & imple buntur horrea tua saturitate, & vino torcularia redun dabunt. Iob. 31. De velleribus ouium mearum calefact⁹ est pauper. Non parce seminauit. 2. Corint. 9. Qui parce seminat, parce & metet. Tob. 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude. 2. Corint. 8. Si enim volũ tas prompta est, secundum id quod habet accepta est, nõ secundum id quod non habet. Do, inquit, in pręsenti, & per me, non per haeredes. Pro. 3. Ne dicas amico tuo, va-

de & reuertere: & cras dabo tibi,cum statim possis dare.O quot per hęredes decepti sunt . quis enim fidelis illi,qui sibi ipsi infidelis est?Quod intus erat in pharisęis,plenum erat rapina,dolo,Mat.23.& habemus Zachęum hominem iustum & liberalem,non solum diuitem,verumetiam publicanum , atque adeo sui generis principem , quo magis etiam erat abominabilis apud Iudęos.Sed nihil moratur titulos dominus,mentem intuetur,& ex factis æstimat, ex his autem factis quæ ex fide & charitate proficiscuntur .Neque vero hæc de se prædicabat Zachæus,quemadmodum ille pharisęus suę iustitiæ buccinator apud deum, & publicani derisor. Luc.18.Non prefert suam iustitiam alienæ,sed vt homo peccator & publicanus, simpliciter aperit studium suum ,cupiens discere an quid foret addendum ad adipiscendam vitam æternam. Si enim expediebat,vt hæc Zachæi vox audiretur ab inuidis Iudæis,& à Christo iisdem audientibus probaretur.Non enim poterat illis efficacius exprobrare suam fraudulentiam , auaritiam, rapacitatem,qui non solum ipsi nihil largiebantur egēti proximo.verūetiam prętextu pietatis parentes fraudabant à filijs debito subsidio.Vide quod nunc filium dicit Abraæ, quum morum similitudinem in se ostendit.Iohan.8.Si filij Abraæ estis , opera Abrahæ facite. Quisquis ergo fide ac synceritate vitæ pietatéque refert Abraam , is filius est Abraæ,consors benedictionis olim promissę.Galat.3. Si autem vos Christi,ergo sem ē Abraæ estis , secundum promissionem hęredes . Beda: Non de stirpe generatus, sed quia eius fidem est imitatus . Sed ne proprię iustitię tribuatur,dicit suę gratię munus esse.Matth.9.Non enim veni vocare iustos , sed peccatores.Pius sane magister,qui turbis murmurantibus sua mysteria non dedignatur aperire,adeo peccatorum pœnitentiam non esse respuendam,vt ipse dei filius ob hanc maxime quęrendam, sit destinatus ad terras.Quid enim magis perijt quam peccator ? Nam deo perijt,quamdiu à Christo inuentus non est &saluatus. Perijt in homine innocentia naturę , ideo comparatur

oui perditę. Matt. 18. Similitudo gratię, ideo comparatur drachmæ perditæ. Luc. 15. Adeptio gloriæ, ideo assimilatur filio prodigo. Luc. 15. Quæramus ergo nos eũ, qui tanta diligentia nos quæsiuit. Esa: 55. Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Psalm. 68. Quęrite dominum, & viuet anima vestra: quęrite faciem eius semper.

Hęc illis audientibus, adiiciens dixit parabolam, eo quòd esset prope Hierusalem, & quia existimarent quod regnum dei confestim manifestaretur. Dixit ergo: HOMO quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti. Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem minas, & ait ad illos: Negociamini dum venio. Ciues autem eius oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

Luc. 19. 12

Ostendit quam exactam dominus de donis collatis exacturus sit rationem, & negligentiam puniturus. Serui enim sumus omnes, operam debemus domino, sors tota illius est, cuius sumus & ipsi. Tantum hoc pro sua virili cuique enitendum est, vt augeat rem domini, de præmio relinquat arbitriũ domino, qui suo tempore promptam voluntatem nostram, ac fidelem conatum largissime remunerabit. Iudæi, imo & discipuli temporale quoddam regnum somniabant mox ipsi Messię futurũ, prophetarum oracula carnaliter intelligentes. Esa. 9. Super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt cõfirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia, amodo & vsque in sempiternum. Hiere. 23. Ecce dies veniunt, dicit dominus, & suscitabo Dauid germẽ iustum, & regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit cõfidenter. Act. 1. Domine, si in tempore hoc restitues regnũ Israel? Hunc errorem hic excludit parabola. Nam licet homo fuerit, mansit tamen in fastigio

& nobilitate deitatis & secundum humanitatem de nobili fuit stirpe Dauid. Lu.1. Et dabit illi dominus de⁹ sedem Dauid patris sui. Apocal. decimonono. Et habet in vestimento & in femore suo scriptum, rex regum & dominus dominantium. Abijt in regionem longinquã, de qua Psal.114. Placebo domino in regione viuorum, vnde in die iudicij reuertetur. Actuum primo. Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cęlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Tradidit seruis pecuniam, sic vt inter eos omnes esset ęqua sortis partitio, simulque mandauit illis: Hanc, inquit, pecuniam vobis trado, nõ vt prodigatis, vel seruetis apud vos ociosam, sed vt negociatione crescat, videlicet vt reuersus reperiam rem adauctam. 1. Pet. quarto. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei. Eph. quarto. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Itaque ciues profecto cœperunt agitare de rebus nouandis, hoc molientes, vt dum alterum regnum afferit, ab eo quod possidebat excluderetur. Iudęi enim qui gaudere de ipsius aduentu & regno debuerant, Zacha. nono. Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem, ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, excæcati oderunt, eo quod vitia ipsorum argueret. Prouerb. decimoquinto. Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur. Iohannis septimo. Me autem odit mundus, quia ego testimonium perhibeo, quoniam opera eius mala sunt. Hinc grauis fuit eis etiam ad videndum, Sap. secundo. Quare ex inuidia tradiderunt eum. Matt. vigesimoseptimo. Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. Omnibus autem modis conati sunt & ipsum & fidem ipsius extinguere, nec ipsum recipere pro Christo. Iohannis decimonono. Non habemus regem nisi Cęsarẽ. Noli scribere, rex Iudæorum. Hie.11. Eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Dan.9. Et nõ erit populus eius qui eum negaturus est.

2 Et factum est vt rediret accepto regno, & iussit vocari seruos quibus dedit pecuniam, vt sciret quantum quisque negociatus esset. Venit autem primus, dicens: Domine, mina tua decem minas acquisiuit. Et ait illi: Euge serue bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habēs super decem ciuitates. Et alter veni, dicens: Domine, mina tua fecit quinque minas. Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates.

Accepto regno, rediījt. Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra. Psal. 7. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrę. Hoc regnum diabolus per tyrannidem occuparat. Rom. 11. Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret. Vocauit seruos. 2. Corin. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malū. Ro. 14. Vnusquisque pro se rationem reddet. Oportet ergo nos quod nostrum est facere, illos autem dominus iudicabit, qui inde noluerunt vtilitatem percipere. Dominus industriā ac fidem serui collaudans, ait: Declarasti te fidelem & amantem erga dominum tuum. nunc rebus meis auctis, æquum est vt particeps sis amplioris fortunę. Obserua quod non ait, ego acquisiui vel feci, sed mina tua: quia sancti nihil sibi, sed totum diuinę gratię asscribūt, quanquā & ipsi gratiæ cooperērur. 1. Cor. 15. Gratia dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua nō fuit, sed abundantiꝰ illis omnibus laboraui: non ego autem, sed gratia dei mecum. Qui ergo donis collatis hic laudabiliter vtuntur ad dei gloriam, proximi ædificationem, & propriam salutem, copiosam in cęlis accipient mercedē accipiet secūdum suum laborem. 2. Cor. 3. Vnusquisque ꝓpriā mercedē accipiet secūdū suū laborē. 2. Co. 6. Hortamur vos ne ī vacuū gratiā dei recipiatis. ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

Et alter venit, dicẽs: Ecce mina tua quam habui repositam in sudario: timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti. Dixit ei: De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui? Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam? & astantibus dixit: Auferte ab illo minam, & date illi qui decem minas habet. & dixerunt ei: Domine, habet decem minas. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. Veruntamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

Venit tandẽ seruus omnium ingratissimus, pessimęque fidei. Adeò nõ profudi, inquit, pecuniam tuam, vt nec attigerim. Hoc malui q̃ venire in periculum, ne si male cessisset negociatio, tecum mihi res esset. Metuebam enim te, non ignarus q̃ sis lucri cupidus, adeò vt nõ solum nihil dones de tuo, verũ etiam tollas alienũ. Dominus offensus non solum ignauia serui, verũ etiã ꝙ culpã referret in mores domini, cõmotus ait: At qui hoc ipsum te debebat ad industriam excitare, vt meam pecuniam tradidisses mensarijs. Itaque quod pro sui excusatione se apte dixisse putabat, ad culpæ vertebatur augmentum. Admirantes serui de domini sententia, qua iussit dare minam ei qui decem lucratus fuerat, dixerunt: Domine, quid opus est huic addere? Satis beatus est. Tum dominus, vestra nihil refert quid habeat. sic mihi visum est, & sic æquum est in hac ratione, vt qui industria fideli auxerit rem domini, huic mea benignitas adijciat aliquid, vt magis etiam abundet. Cõtra qui

per ignauiã nihil lucri sibi parauit, huius egestati adeò non subueniatur, vt hoc ipsum etiã quod habet, sit auferendum. A negligenti ergo & ignauo cui non est studiũ vt crescat & augeatur quod accepit, & istuc ipsum tolletur. Hæc non solũ de doctrina & sermone accipimus, sed & alijs donis & virtutibus: & siquidem vigilãtes & sobrij fuerimus, multiplicabimus hæc: sin autẽ negligentes, & voluptate mortui erimus. Id enim sudario signatur, quo facies à sudore tergitur, & mortuorũ corpora inuoluuntur. 1. Tim. 4. Noli negligere gratiã quæ in te est. Durũ deum inculpant impij quũ pijssimus sit, quia præcipit ea quę dura ipsis videntur & displicent, & ea prohibet quę carni delectabilia sunt. Hinc dicũt, Quid faciam? Si quis fuerit sanctus, vult deus vt sit sanctus: me non vult, & non sum. Stulte homo, operare iuxta virtutem tuam, & affer aliquid ei qui dedit, etiam si nõ quantũ Paulus & Petrus. Tu ergo quũ eadẽ accepe ris quę Petrus & Paulus, nã & illi minã, & tu minã, & postea non motus ad operationẽ boni, arguis deũ. Ose. 13. Perditio tua ò Israel. tantummodo in me auxilium tuũ. Ioh. 15. Sine me nihil potestis facere. Recipit domi nus pecuniam, nõ nostrã, sed suã, & hoc cũ vsura salutis nostræ & proximi. Alioqui indigni inuenti, donis illis spoliabuntur. Ad hoc enim nobis habitus donorum atque virtutũ largitur, vt per eum procedamus in actũ: nec sibi totũ sic attribuit, quin opera ipsa nobis imputet ad meritũ, & pro eis copiosissimũ cõferat præmiũ. Nam & gratia bono ipsius vsu meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. & sic habenti datur. Ignauus vero seipsum & dono reddit indignum, & merito ac præmio sempiterno. Psal. 140. Non declines cor meũ in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Iob. 13. Veruntamen vias meas in conspectu eius arguã, & ipse erit saluator meus. Inimicos meos adducite. Hæc parabola etsi peculiariter notare videatur Iudæos qui dixerũt, Non habemus regẽ nisi Cęsarem, Iohã. 19. cõcludit tamẽ omnes qui nõ obediunt euangelio, qui pœnas dabunt in interitũ æternas, à facie domini & à gloria vir

tutis eius,cum venerit glorificari in sanctis suis,& admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt,2. Thes.1. Apo.21. Timidis autẽ & incredulis & execratis,& homicidis,& fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus,pars illorũ erit in stagno ardenti igne & sulfure,quæ est mors secunda Gal.6. Ergo dum tempus habemus,operemur bonum ad omnes. Bonum autem facientes,non deficiamus, tẽpore enim suo metemus,non deficientes.

Et his dictis,procedebat ascendens Hierosolymam. Verbo & exemplo suos ad constantiam animando.

De duobus cęcis illuminatis, Mat.xx. Mar.x.

ARTICVLVS XCVII.

ET egredientibus illis ab Hiericho,secuta est eum turba multa.& ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus trãsiret:& clamauerũt dicẽtes: Domine,miserere nostri fili Dauid. Turba autem increpabat eos vt tacerent,At illi magis clamabant, dicentes:Domine,miserere nostri fili Dauid. Matt. 20. L

Nusquam Iesus non est hoc quod dicitur.aut docet, aut sanat,aut viuificat. Secundũ Augustinum,tres cęcos dominus in hac via illuminauit,vnum ante ingressum Hiericho,duos in egressu, vt dicit hic Matth. quorum vnum tantum nominat Mar.10.qui famosior erat. De primo dicit Luc.18. Mar.10. Et proficiscente eo de Hiericho, & discipulis eius,& plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cęcus, sedebat iuxta viam mendicans. Qui cum audisset quia Iesus Nazarenus est, cœpit clamare & dicere:Iesu fili Dauid,miserere mei. Et comminabantur illi multi vt taceret. At ille multo magis clamabat:Fili Dauid,miserere mei. Quum ex strepitu sensissent immensam multitudinẽ esse,percontati quid

hoc foret, audierunt Iesum transire. Spe ergo de salute consequenda, ex his quę audierant, concepta, clamabãt feruenti corde & clara voce. Credebant enim quod Iesus ex semine Dauid secundum carnem, Messias promissus, posset curare eos. Dissimulauit clamorem illorum Iesus, quo magis esset perspicua fides & ardor illorum. Videns autem turba Iesum ad clamorem illorum nihil respondere, ac suspicans illi hoc molestum esse, increpabat eos. At illi constanti fidutia erga Iesum, quẽ audierãt beneficũ in omnes, nihilominus non tacent, sed crebrius idipsum ingeminant, vt desiderium plenũ veræ lucis ostendant, timentes ne propter strepitũ non audirentur. Plane multum feruebant fide, quum increpati plus clamarent.

2 Et stetit Iesus, & vocauit eos, & ait; Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt illi: Domine, vt aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

Iesus igitur vbi satis spectatã reddidisset omnibus illorum fidem, nosque illorum exemplo docuisset, feruenter & constanter pulsandas aures dei, si quid velimus impetrare. Mar. 11. Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. constitit, quando quidẽ illi sequi non poterant, nisi clamore tantum, iussitque venire ad se. Mar. 10. Et stans Iesus, præcepit illum vocari. & vocant cęcum, dicentes: Animæquior esto. surge. vocat te. Qui proiecto vestimento suo, exiliens venit ad eum. Tantam spem concepit ex vocatione, vt abiecto palio exilierit, & occurrerit ad Iesum. Marc. 10. Et respondens Iesus, dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autẽ dixit ei: Rab boni, vt videam. Præceptor mi, ait, credens ad imperium ipsius salutem consequi posse. Quærit autem, vt desiderium augeatur, & meritum cresceret, ac miraculum omnibus innotesceret, quia nó eleemosynam, sed lumen postularent. Mar. 10. Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te saluum fecit. Et confestim vi-

dit, & sequebatur eum in via, Non solũ corporis gressu, sed & imitatione virtutis, Hiericho Syris lunam so Hiericho nat. ea typũ habet huius vitæ, quę nihil aliud est q̃ per- qd sonet. petua nascentium & morientiũ, lætorũ & tristiũ vicissitudo. Quod mors illius erat effectura per euãgelij prædicati fidem, hoc exhibet imagine corporali. Cæcũ erat genus humanum ignorantia veri, & mendicũ erat inopia omniũ virtutũ. Hieronymus: Cæci, vterque populus, quòd alter scriptam legẽ, alter naturalem sequẽs, sine Christo cæcus fuit, nec dicere potuit: Domine, in lumine tuo videbimus lumen, Psal. 35. Nam Iudæi ignorãtes dei iustitiam, & suã volentes cõstituere. iustitię dei non fuerunt subiecti, Ro. 10. Gentes vero quum deum cognouissent, non sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, Roma. 1. Iesus autem suo contactu vtrosque illuminauit. Iohan. 1. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Esa. 42. Dedi te in fœdus populi, in lucem gẽtium, vt aperies oculos cæcorũ. Ita sanat & animum cupiditatibus mundanis excæcatum suo contactu. Nõ statim proditus est quisquis corpore nihil cernit, sed saluus esse non potest, qui nihil cernit oculis animi. Hos oculos recepisse salus ęterna est. Psal. 12. Illumina oculos meos neunquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, pręualui aduersus eum. Hieronymus: Conueniens hic ordo salutis. Audimus, clamamus, vocamur: venimus, illuminamur, sequimur. Audimus per prophetas. Ro. 10. Fides ex auditu. Ioh 5. Scrutamini scripturas. illæ sunt quæ testimonium perhibent de me. Clamamus per desiderium. Psal. 118. Clamaui in toto corde meo, exaudi me domine. Vocamur per apostolos. 2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur: tanquam deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Venimus per fidem. Heb. 11. Accedentem ad deum oportet credere quia est, & inquirentium se remunerator sit. Ideo vestimentum veteris hominis

reijciendum.Col.3.Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis,& induentes nouum,eum qui renouatur in agnitionem dei,secundum imaginē eius qui creauit eum.Luci enim proximus est,qui cæcitatis suę magnitudinem agnoscit,& quem vehementer tædet cæcitatis suæ.Illuminamur vt videamus voluntatem domini.Psal.26.Vnam petij à domino,hanc requirā,vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Vt videam volūtatem domini,& visitem templū eius. In hoc autem datur lumen,vt illius sequamur vestigia. Tuo enim relinqueris arbitrio, vtrum dono dei bene vti velis an male.nō cogeris sequi,tantum data est lux vt cernas Iesum.abi quò vis,sed tuo periculo.Parum est nouisse Iesum,nisi quem vides studeas imitari. Iesus rectà tendit ad crucem,huc illum receptis oculis sequaris oportet.1.Iohan.2.Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit,& ipse ambulare. Galat.5.Qui Christi sunt,carnē suā crucifixerunt cū vitijs & concupiscentijs.Gal.2.Christo confixus sum cruci. viuo ego iam non ego,viuit vero in me Christus.Mat.16. Si quis vult post me venire,abneget semetipsum,& tollat crucem suam,& sequatur me.

¶De alabastro vnguenti,par.2.Ar.22.v

De sessione aselli,Mat.xxi. Mar.xi.Luc.xix.Ioh.xii.

ARTICVLVS XCVIII.

Matt.21. M

ET cum appropinquassent Hierosolymis,& venissent Bethphage ad mōtem Oliueti,tunc Iesus misit duos discipulos,dicens eis:Ite in castellum quod contra vos est,& statim inuenietis asinam alligatam,& pul-

lum cum ea.soluite,& adducite mihi. Et si quis aliquid vobis dixerit, dicite quia dominus his opus habet.& confestim dimittet eos.

Quàm fallax fugax'que mūdi sit gloria,cum ipsis tēporum momentis,manibus appprehendentium elabendo,suos'que sectatores miserè decipiendo,dominus hoc ostendit portento. Luc.19.Et factū est cū appropinquasset ad Bethphage & Bethaniā,ad mōtē qui vocatur Oliueti,misit duos discipulos.Erat Bethphage viculus quīdem prope montē Olíueti,qui sabbati habebat iter ab Hirusalem,Act.1.Duos misit,in commendationem charitatis,& ad designandū,neminē rite verbi ministrū, nisi legitima autoritate missum.Ro.10.Quomodo prędicabūt nisi mittantur?Hinc Ioh.20.Sicut misit me pater,& ego mitto vos.Quo cōtra Hie.23. Nō mittebam prophetas,& ipsi currebant:non loquebar ad illos, & ipsi prophetabant.Hierusalem castellū nominat,quum non esset ibi ciuium vnio,sed periculosa dissensio:-quare ex libertate temporali in miseram Romanorū redacti sunt seruitutem,& ex spirituali in seruitutē peccati,& sic domino suo rebellans,armis malitię munitū. Act,7.Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spirituisancto restitistis,sicut patres vestri. Quem enim prophetarum nō persecuti sunt patres vestri?Ioh.15.Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Psal.54.Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate,die ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas,& labor in medio eius & iniustitia.Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.Mar.11.Et statim introeuntes illuc,inuenietis pullum(Luc.19.asinę) ligatum, super quem nemo hominum adhuc sedit.Soluite illum & adducite. & si quis vobis dixerit, quid facitis?(Luc.19.quare soluitis?)sic dicetis ei,quia dominus operam eius desiderat,quia domino necessarius est. & confestim illum dimittet huc.Secundum glossam,ad custodem refertur animalium quod dimitteret,audito quod dominus operā eius desideraret:secūdū Chrysostomū, ad do

minum,quod ſtatim peracto opere remitteret.Beda:Bene,cum ad montem Olÿueti veniſſet dominus, diſcipulos miſit qui animalia adducerent: quia non noſtris meritis,ſed ſola ipſius gratia ad eum peruenimus.1.Iohan. 4.In hoc eſt charitas dei,non quaſi nos dilexerimus deum,ſed quoniam ipſe prior dilexit nos,& miſit filium ſuum propiciationem pro peccatis noſtris.Mons quippe Oliueti,celſitudinem dominicæ inſinuat dilectiõis, qua nos miſericorditer viſitare &ſaluare venerat.Cãt. 1.Oleum effuſum nomen tuum.Hinc vnctus dicitur prę participibus ſuis,Heb.1. Iohan. 1. De plenitudine eius omnes nos accepimus.Aſina & pullus, vtriuſque populi rudia corda deſignant,quibus ipſe pręſidens,à noxia libertate ſuo frenans imperio,ad viſionem ſupernę pacis adducit. In qua manet fixa immobilisq́ue felicitas, quæ Hieruſalem eſt mater omnium credentium & bene viuentium in Chriſto. Vterque enim populus funibus peccatorum erat circumplexus,& ſolutione diuina op⁹ habebat:iſte lege quam acceperat male vtendo,ille nunquam acipiendo peccauerat.Rom. 3. Non eſt diſtinctio Iudæi & Gręci.omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei.Gene.6.& 8.Senſus & cogitatio cordis humani, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Hinc Roma. 7. Inuenio aliam legem membris meis,repugnantem legi mentis meę, & captiuantem me in lege peccati,quę eſt in membris meis. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?Gratia dei per Ieſum Chriſtum.Duo miſſi ſunt,Petrus ad Iudęos,Paulus ad gentes: & in hodiernum diem duo nos ſaluant teſtamenta. Roma.tertio.Nunc autem ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege & prophetis. Iuſtitia autem dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum.non enim eſt diſtinctio.Mat.13. Omnis ſcriba doctus in regno cęlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias,qui profert de theſauro ſuo noua &vetera. Chryſoſtomus:Noſtra negligentia & voluntate alligamur,ſed per dei miſericordiam abſoluimur.Cum enim peccando tradiderit ſe quis ſub regno diaboli, iam nõ

Aſina & pullus qd deſignẽt.

poteſt de poteſtate eius exire niſi adiutorio diuino. In atrio enim fortis, ſtas alligatus. Aſina, ſenſualitas: pullus, hoc eſt, voluntatis affectus, per peccatum ligantur. Prouerb. 5. Iniquitates ſuę capient impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringetur. Eccl̃s. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur. Triplex funiculus ad peccatum trahens, Caro, mundus, diabolus. Sed dominus ſoluit compeditos, Pſalm. 145. & Pſalm. 115. Dirupiſti domine vincula mea. Et hoc, cum appropinquat per gratiam ſuam. Iaco. 4. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Deinde ſoluit ſe homo per amaritudinem cõtritionis. Eſa. 58. Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes. Demum per miniſtros eccleſiæ. Matt. 18. Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erũt ſoluta & in cælo. Iohan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Sed ad quid quod ſoluendi? Nũ vt ad libitum agant? Minime. ſed quia dominus opus habet, non ob ſuam neceſſitatem, ſed ipſorum ſalutem. Pſalm. 15. Conſerua me domine quoniam ſperaui in te. dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Pſalm. 49. Meus eſt orbis terrarum & plenitudo eius. Nam & peccatores conditione quidem dei ſunt, ſed voluntate diaboli. Iuſtum autem eſt, vt creatura quãdoque ſuo deſeruiat creatori. Roma. 6. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditię, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationẽ. Gal. 5. Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres. tantum, ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. 1. Pet. 2. Quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſerui dei. Felix nimirum iumentum, quod dominica iuſſione ſolutum, ſemper cum ipſo manet. Nam ipſo regente tenetur ne cadat, deducitur ne erret, & cum gloria ad dominicum ſuſcipit vſum. Pſalm. 72. Vt iumentũ factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Ro. 8. Qui ſpiritu dei agũtur, ij filij dei ſũt.

Aſina mistice quid.

2 Hoc autem factum est, vt adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis.

Hæc partim ideo facta sunt, vt discipuli intelligerent illi nihil esse incognitum, & habere potestatem imperandi quibuscunque vellet, & quicquid vellet, si voluisset vti viribus suis, partim vt Iudęi vel hoc argumẽto agnoscerent illum esse messiam, quod viderent hunc nouum ingressum olim à Zacharia propheta fuisse prędictum. Beda: Mediator dei & hominũ, homo Christus Iesus, qui pro humano genere passurus venit in mundũ, appropinquante hora passionis, loco ipsius appropinquare voluit, vt per hoc clarescceret quia non inuitus, sed sponte pateretur. In asino veniens, à turbis rex appellari & laudari voluit, vt etiam eruditus quisque per hoc cognosceret ipsum esse Christum, quem sic venturũ prophetia olim præmissa signauerat. Sed inuidentes scribæ & pharisęi, ea quæ legebant, intelligere non potuerunt. Chry. Interrogent Iudæi, quis rex delatus super asinam, intrauit Hierusalem. & quia non habent aliũ qui sic venerit, necesse erit hunc solum dicere regem ipsis per prophetam promissum. Hinc obseruãdum, quod Matthęus qui Hebręis hebraice scripsit, secundum prophetę testimonium asinam & pullum posuit: alij autem tres: qui Græce scripserunt, nullum de asina, sed solum de pullo mẽtionẽ fecerũt. Sic nẽpe habeẽ Zac. 9. Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem, ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & pullum filium asinę. Tria ergo propheta ipsi tribuit insignia, quia iustus, saluator, & paup. Deus aũt paterno per pphetã loquẽs affectu, ait: Dicite filię Sion, ad ipsius consolationem. Ecce rex in pręsenti. Esa. 52. Ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Vere rex regum & dominus dominantium. Apo. 19. Nam potestatem habet super corpus & animam. Mat. 10. Eũ timete, qui potestatem habet & corpus & animam perdere in gehen-

nam. Sed Iohan.12. Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit. Nam tibi promissus. Mat.15. Non sum missus nisi ad oues quę perierunt domus Israel. Ex te natus. Ioh.4. Salus ex Iudæis est. Venit, post tot patrum desideria & suspiria. Esa.64. Vtinam disrumperes cęlos & descenderes. Agge.1. Veniet desideratus cunctis gentibus. Venit autem tibi. Chryso. Ad vtilitatem tuam, si credideris: cōtra te, si ingrata fueris. Hiere.23. Regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. Esa.11. Iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in ęquitate pro mansuetis terræ. & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Non enim terrena immitibus, sed cęlestia regnat dat mansuetis. Psal.36. Mansueti autem hęreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Venit non in curru aureo preciosa purpura fulgens, neque ascendit super equum feruidum discordię amatorem & litis, sed super asinam tranquillitatis & pacis amicam. Non venit vt suscitet bella, imponat exactiones, sed sua & seipsum donare. Dedit enim regnū cælorum in possessionem. Venite benedicti patris mei, possidete paratū vobis regnum. Corpus in refectionē. Ioh.6. Ego sum panis viuus qui de cęlo descēdi. si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in æternū. Animã in redemptionē. Ioh.10. Animã meã pono pro ouibus meis. Mat.20. Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Quia ergo Iudęi pro maiori parte Christum non receperunt, ideo regnum diaboli manet super eos, quia spiritus immundus iuxta saluatoris testimoniū (Mat.12.) septem nequioribus assumptis, ipsos inhabitat, & regnū peccati manet super eos. Ioh.8. Dixi vobis quia in peccato vestro moriemini. Si nō crediderítis quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Et regnum dei ablatum est ab ipsis. Mat.21. Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti faciēti fructus eius. Venit ergo mãsuetus & humilis, vt amaretur & imitaretur. Mat.11. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Mansueti ergo mansuetum portare debent. Iacobi.1. In

mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras. Chrysostomus: Idcirco asina sedisse dicitur, vt viuendi nos philosophia erudiret. ita & simul prophetias implebat, & dogmata veritatis pandebat, & viuendi præcepta exemplis præbebat & affirmabat. Regulam enim nobis prębet, ne maiora quàm necessarius vsus exigit, inquiramus. Itaque quando nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrē, sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in pręsepio ponitur. Sic discipulos non oratores, nec genere claros elegit, sed inopes valde. Mensa sua hordeaceis panibus referta erat, recumbentibus in fœno. vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes. Domum nullam habebat, de loco ad locum pedibus iter faciebat, non in sede, sed in montibus sedebat. Non equis sublimibus aut multis vsus est, sed asinis, & hoc cum necessitas scripturę exegit. 2. Corint. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, qui cum diues esset, propter nos egenus factus est, vt nos inopia ipsius diuites essemus.

3 Euntes autem discipuli, fecerunt sicut pręcepit illis Iesus & adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Turba autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Osiana filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini. Osiana in altissimis.

Sæpe venit in Hierusalem alias, sed nunquam cum tanta maiestate vt nunc. Prius delitescebat propter inuidiam illorum, nunc autem passione instante clarior venit, vt si velint, gloriam eius intelligant, & ex prophetijs quæ de ipso erant, agnoscant eum deum verum: sin nolint, in maiorem ipsorum condemnationem sit,

quod etiam tam claris miraculis non crediderint. Beda: Instar agni paschalis ante quinque dies quam pati inciperet, locum passionis adijt, vt se insinuaret esse illum de quo prędixit Esaias 53. Oblatus est quia ipse voluit. Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Lu. 19. Abierunt autem qui missi erant, & inuenerunt sicut dixit illis Iesus, stantem pullum. Mar. 11. Ligatum ante ianuam foris in biuio, & soluerunt eum. Luc. 19. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad eos: (vbi viderũt ab ignotis solui.) Mar. 11. Quid facitis soluentes pullum? At illi dixerunt, sicut pręcepit illis Iesus. Luc. 19. Quia dominus eum necessarium habet., & duxerunt illum ad Iesum. Admirare & imitare simplicem & promptam discipulorum obedientiam nihil cũctantium. Sic nos exequi decet dei iussa, non displicere qualia pręcipiat aut cur. Neque enim deus nos constituit præceptorum discussores, sed executores, vt dicit Chrysostomus, alioqui audiemus illud Iohan. 21. Quid ad te? tu me sequere. Theoph. Non permitterent animalia ducere, nisi diuina virtus eis incubuisset cogens, præsertim cum rurales essent & coloni. Quod ergo fecerunt, ministerium fuit illorum, virtus autem & autoritas Christi. Sic quod soluerunt Iudæos & gentes, prima quidam facie videbatur opus illorum, reuera autẽ opus & virtus fuit Christi. Nec enim totum mundum sub potestate diaboli ligatum soluere potuissent, nisi gratia Christi virtutem confregisset inimici. Matt. 12. Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? Discipuli, quo commodius sederet dominus, instrauerunt pallia sua, atque ita collocarunt eum in tergo pulli. Hieron. Secundum literam, in paruo itineris spatio super vtrunque animal sedere non quiuit. Cum ergo historia vel impossibilitatem habet, vel turpitudinem, ad altiora transmittitur, vt asina animal subiugale, legis onus significet, quo Iudęi erant onerati, Actu. 15. Pullus asinæ lasciuus & liber, gentium populum, quibus sedit

Asina.
Pull' asinæ

dominus, missis duobus discipulis, vno in circũsionem, altero in gentes. Pullum ergo adducunt indomitum, quem soluunt & domant, qui erat ligatus ante ianuam fidei, cum vinculis peccatorum suorum, in biuio stantẽ, libertate arbitrij dubitantem inter vitam & mortem. Sedit, in eo regnare cœpit, vt non regnet peccatum in lasciua carne. Rom. 6. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore: sed iustitia, pax & gaudium in spiritu sancto, Rom. 14. Non enim necessitate super pullum venire voluit, quum omnem Iudęam & Galilęam pedes perambulauerit: sed signum erat, quod per mortem suam honor sibi regius conueniebat, cuius regnum futurũ erat ecclesia ex Iudęis & gentibus congregata. Iohã. 11. Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios dei qui erant dispersi, cõgregaret in vnũ. Hierusalem enim, cęlestem repręsentat gloriam, Gal. 4. ad quam Christus rex noster per fidei obedientiam vtrique populo insidens, perducit vtrunque, sed prius apostolicis ornamentis decoratum, quæ sunt gratiæ doctrinę apostolicę. Talium dorsis gaudet insidere dominus, qui simpliciter obediunt, qui suaue iugum euangelicæ doctrinæ libenter accipiunt, qui non ferociũt aduersus sessorem. Ro. 8. Qui spiritu dei aguntur, hi filij dei sunt. Mundi principes amant feroces caballos, ac bello natos & edoctos. Dominus Iesus tales amat asinos, qui mites mitem vehant dominum, nec sessorem tergo excutiant. Erant nuda iumenta prius, sed apostoli suis pallijs conuestiunt, sua doctrina, sanctęque vitę exemplis ea pręparantes sessuro domino, qui quod semel fecit iuxta carnem, nunquam non facit iuxta spiritualem sensum. Triplici honore Iesum prosecuti sunt. Primo vestes ad viæ ornatum sternebant. Lu. 19. Eunte autem illo, sub sternebant vestimenta sua in via. Multitudo quã diu in corrupta manebat, agnouit quantũ opus erat, & ideo singuli pro viribus suis venerantur. Vestis, animæ caro est, quã subijciamus domino, & sternamus viã vitę nostræ. Secundo frondibus. Mar. 11. Alij autem frondes cędebãt de arboribus, & sternebant in via. Ioh. 12. In crastinum

Quotuplici honore Christum Iudæi prosecuti.

autem(post cœnam quam fecerat ei in Bethaniam reuerso)turba multa quę venerat ad diem festum,cum audissent quia venit Iesus Hierosolymam,acceperunt ramos palmarum,& processerunt obuiam ei. Declarabant palmę,quod fortis quidem & victor fuerit mortis, resuscitato Lazaro . Palma enim victorum erat corona ac triumphalis,perpetuo virens,procera & ascensu difficilis, sed fructu suauissimo, genuina quadam naturæ vi surgens aduersus onus impositum.hæc Hiero. Iusti vt palma florebunt,Psalm.91.angusti in radicibus,lati in frõdibus & fructibus,quoniam bonus odor Christi sunt in omni loco,2.Cor.2.& sternunt viam mandatorum dei bona fama.Incidamus ergo ab arboribus ramos,hoc est, sanctorum vitas imitemur.Erat aspera via,sed hanc discipuli substratis vestibus communiunt, ostendentes facilem esse viam pietatis,si quis per exempla sanctorum ingrediens, subdat se domino Iesu. Itur per ramos palmarum,per frondes arborum virentes, per semper florentem & virentem memoriam martyrum , virginum, & confessorum.Quanta enim vis exemplorũ offert sese vndique viam pietatis ingressis?Tertio, vocibus. Triũphalis acclamantis vox populi , atque ingeminata , ad Christi gloriam pertinebat.Symmachus:Obsecro domine,salutem imparti nobis,vel filio Dauid.Hiero.Iudæi precaturi deum,dicunt,ana domine,quod LXX. ô domine interpretantur.Symmachus apertius,obsecro domine,dicit.Hosiahvero,saluifica,siue salutẽ imparti.Hinc patet,Ana interiectionẽ esse deprecãtis:cui si addas Hosiah,ex duobus vnũ coalescit nomẽ,ꝙ euãgelistæ interpretati nõ sunt,sicut & pleraque alia. Qui prçibãt prophetę,qui sequebãtur apostoli,vna eadẽque cõfessionis laudãt voce dominũ : quia vna nimirũ est fides eorum qui ante incarnationem & qui post fuerunt patrum, quanuis sacramenta pro temporum varietate habuerint diuersa. Act.decimoquinto.Per gratiam domini nostri Iesu credimus saluari , quemadmodum & illi , & gentes scilicet & Iudæi . Sic & opera nostra quæ præcedunt, & quę sequuntur, sint in gloriam dei . Sunt enim qui

Palma.

Osianna vel hosiana,vel per syncopen Osanna.

vitam honestam præ se ferunt principio, quorum vita subsequens, longe dissimilis, non est in gloriam dei. Benedictus qui venturus dicebaris & expectabaris. In nomine patris venit, quia in omnibus gloriam patris quæsiuit, Iohannis octauo. quanquam à Iudæis pro maiori parte receptus non sit. Iohan. 1. In propria venit & sui eum non receperunt. Hinc Iohan. 5. Ego veni in nomine patris mei, & non recepistis me: si alius venerit in nomine suo, illum recipietis. Mar. 11. Benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid, Osihana in excelsis. Luc. 1. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob in ęternum, & regni eius non erit finis. Hieron. Perspicue docet aduentum domini in carnem, nō solum humani generis in terra, sed & angelorum in cælis esse salutem: quia dum nos redempti ad superna reducimur, eorum profecto numerus, qui in satana cadente fuit minoratus, impletur. Ephe. 1. Instaurare omnia in Christo, quę in cælis & quę in terra sunt in ipso. Cum omni ergo humilitate & spiritus iucunditate mysteria Christi recolere debemus, quatenus ipsum per gratiam recipere mereamur.

Lucæ. 19. N Et cum appropinquaret iam ad descensum montis Oliueti, cœperunt omnes turbę descendētium gaudentes laudare deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit rex Israel in nomine domini, pax in cælo, & gloria in excelsis.

Pergebat ire Hierosolymam, vbi peractur' erat eximium illud sacrificium pro salute generis humani, & è specula crucis velut auarus & ambitiosus rex, omnia pertracturus ad se. Quum ergo iam ventum esset ad pedem montis, ac recta tenderetur Hierosolymam, mirus quidam affectus corripuit animos omnium, quorum alij comitati fuerant Iesum, alij ex Hierosolymis processerant obuiam, vt afflatū quodam numinis, contempta pharisæorum inuidia, redderent testimoniū

domino Iesu.Ioh.12.Benedictus qui venit in nomine domini rex Israel.Hic plane noui cuiusdam regni auspicia describuntur. & nouus quidam rex festis iam acclamationibus excipitur,qui diaboli regnum extrudat atque deuastet.Atque hoc modo excipiunt nouum regem,quotquot sentiunt se à tyrannide diaboli liberatos esse.In illorũ animis hæc frequẽs est gratulatio. Hic pax dicitur in cælo, quia antiquũm bellũ quod habuimus contra deum,diremptum est. Ephe.2.Ipse est enim pax nostra,qui fecit vtraque vnum.Col.1. Pacificãs per sanguinẽ crucis,siue quæ in cęlis,siue quę in terris sunt. Esa.53.Disciplina pacis nostræ super eum , cuius liuore sanati sumus.Consonat ista laus spiritus sancti per ora simplicium,illi,quam angeli in natiuitate domini cecinere,Luc.2.Ioh.12.Testimonium ergo perhibebat turba quæ erat cum eo,quando Lazarum vocabat de monumento,& suscitauit eum à mortuis.propterea & obuiam venit ei turba,quoniam audiebat eum hoc fecisse signum.Sed inuidorum corda principum in cunctis quæ prouide gessit,eum potius persequi quàm in eum credere maluerunt,& in multis miseri, vitæ autorem morti potius dare, quam per ipsum viuificari voluerunt.Iohannis.12.Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abijt.Ea res sacerdotum ac pharisæorum animos,propemodum in desperationem adegit,nec tamen ab impio cœpto resipiscunt,sed inter sese commurmurant,d. Videtis quoniam omnibus machinamentis aduersus illum nihil proficimus , sed quo magis obsistimus, hoc magis & illius autoritas inclarescit,& populi studium accenditur.Antea paucos habebat discipulos,ecce nunc totus mundus deficit à nobis ad illum, vt nobis iam non satis tutum sit in illum manus palam inijcere.Lucę decimo nono. Et quidam pharisęorum de turbis,dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico vobis,quia si hi tacuerint, lapides clamabunt . Dominus piam simplicis turbæ professionem non compressit , sed pharisæorum ca-

citatem obliquè taxauit, qui non vererentur ea quæ magnificè gerebat dominus, tribuere Beelzebub principi dæmoniorũ. Luc. 11. Qua fronte, inquit, cõpescã gloriam meritò canẽtes deo, & quod à prophetis olim dictum est, nunc pijs votis occinentes? Psal. 117. O domine saluum me fac, ò domine bene prosperare. Benedictus qui venit in nomine domini. Illud affirmo vobis, adeò deus non vult laudem suam sileri, vt si homines conticescerent, lapides clamarent, quibus vos estis insensibiliores. Hoc, vt dicit Beda, in passione factum est, quãdo tacẽtibus præ timore discipulis, petræ scissæ sunt & monumẽta apta, Mat. 27. Ioh. 12. Hæc nõ cognouerũt discipuli eius primò, sed quãdo glorificatus est Iesus, tũc recordati sunt, quia hæc scripta erãt de eo, & hæc fecerũt ei. Hæc enim nõ intelligẽtes, putabãt omnia agi fortuitò: sed postq̃ morte, resurrectione, missóque spiritu sancto glorificatus est Iesus, tum rem gestã cum prophetæ dictis conferentes, animaduertunt hoc de illo scriptum fuisse, quod acclamatum est à turba, quódque ipse sic aduenien s fecit. Hoc honoris dominus Iesus, qui humilis semper vixerat, sibi passus est exhiberi, quo declararet, sibi non defuturam fuisse gloriam huius mũdi, nisi maluisset eam aspernari q̃ amplecti, quo turpius videretur, hoc ab his qui se discipulos illius profitentur ambiri, quod ille spreuit qui solus promeruit.

De fletu super ciuitatem, & eiectione vendentium, Matt. xxi. Marc. xi. Luc. xix.

ARTICVLVS XCIX.

Lucæ 19. ET ut appropinquauit, videns ciuitatẽ, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu. Et quidẽ in hac die tua quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

Quàm noxium sit & damnabile, sic præsentibus inhærere, vt æterna & quæ salutis sunt negligantur, & verbis declarat & factis. Nam inter voces laudantium lachrymas fudit, turbę laudabant, Christus lachrymatur. Illi flores spargebant & ramos in via, ipse lachrymas. Nouerat enim quod in proximo ipsum occisuri essent, quare & ciuitas illorum subuertenda, & cuncti dispergendi. Quum iam eò progressus esset dominus Iesus, vt propius in prospectu esset Hierosolyma, videns ciuitatem illam ędificijs magnificam ac splendidam, viris, opibus ac religionis opinione florentem, superbam rebus præsentibus, ignoratione calamitatis futurę securam, misericordia motus illachrymauit: ac verbis abruptis, veluti prę dolore singultiens, deplorauit illius exitium. Appropinquauit affectu saluandi, at habitatores ipsius maleuolentia elongabat ab eo. Psalm. 72. Ecce qui elongant se à te, peribunt. Ideo Iaco. 4. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Vidit compassionis affectu Exod. 3. Vidi afflictionem populi mei, & descendi vt liberem eum. Hinc fleuit propter mala culpæ multiplicata, & pœnę comminata. Fleuit autem nō ruinam murorum, sed animarum, ostendens nō esse voluntatis suæ vt cæci essent & perirent, sed odium ipsos excæcasse & malitiam, & odium quidem sine vlla causa. Iohan. 15. Odio habuerunt me gratis. Non enim lætatur in perditione viuorum, Sap. 1. Vnde quasi dolens dicit Esa. 1. Heu consolabor de hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Ezech. 18. Non est voluntatis meę mors impij, dicit dominus. Væ illis, quos nec cōsideratio proprij delicti, nec alieni periculi ad lachrymas mouet. Iob. 30. Flebā quondam sup eo qui afflictus erat, & cōpatiebatur anima mea pauperi. Sic Psal. 118. Exitus aquarū deduxerūt oculi mei, quia nō custodierunt legē tuam. Augus. Scitote fratres quod post mūdi gaudia, ęterna sequuntur lamenta, quia nemo potest hic & in futuro gaudere. Si hic gaudere cupis, scias te exulem patriæ: si hic ploraueris, cælestis patriæ ciuis constitueris. Luc. 6. Væ vobis qui ridetis nunc, quia flebitis. De

Quid seu cur fleuit Christus.

quibus Prouerb 2. Qui lętantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Iob. 31. Si gauisus sum ad ruinam inimici, & lętatus sum eo quod inuenisset eum malum, non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius. Videant qui non solum de malo proximi gaudent, sed & multis technis exitium ipsi moliuntur. 1. Corinth. 13. Charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Causam fletus indicat, dicens: Si cognouisses & tu, quēadmodum ego cognoui hunc diem tuum, quo tibi pax offertur, ac remissio peccatorum, studeres amplecti quod offertur: & quia contemnis, si cognouisses mala inde tibi superuentura, sicut ego cognoui, & tu mecum fleres, quæ modo exultas. Nimirum hic tuus dies est, quo ad resipiscentiam prouocaris, & inuitat te dei bonitas ad pœnitentiam: inuitat autem extremo gradu bonitatis, ad quem nihil potest adiungi. toties abs re spreta clementia dei, nouo quodam modo dignatur te inuisere, vt saltem hac ratione mitescas, & ad pacem redeas. Sed ipsa conuertisti pacem pietatis, in pacem voluptatis cum mundo, quæ est, liberè indulgere voluptatibus, & sine freno timoris dei peccare. Hinc dominus Ioh. 14. Pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis. Nō autē vera pax. Esa. 57. Nō est pax impijs dicit dominus. Nā excęcat intellectū, quare melior esset tribulatio dans intellectum. Esa. 28. Tantummodo sola vexatio intellectū dabit auditui. Veniet alius dies nō tuus, sed vltionis diuinæ. Esa. 34. Dies vltionis domini, annus retributionis iudicij Sion. quo pœnas dabis omnium scelerum tuorum, quæ cumulare q̄ deplorare maluisti. Roma. 2. Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua: his quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærentibus, vitam æternam: his autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt

veritati,credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnem animam operantis malum. Nunc autem nec diem tuum agnoſcis,nec illum proſpicis,quoniam vterque abſconſus eſt ab oculis tuis, quos habes præſentis felicitatis temulentia cæcutientes. Quod deus ſemel fecit ſecundum hiſtoriam, hoc quotidie in eccleſia per electos ſuos agit, quum quoſdã ex bona vita ad mores reprobos perueniſſe conſiderat. Plangit enim eos qui neſciunt quur plangantur. 2. Corinth. 12. Lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & fornicatione, & impudicitia quam geſſerunt. Qui ſi damnationem quę eis imminet prouiderent, ſemetipſos cum lachrymis electorum plangerent. Hinc Deuteron. 32. Gens abſque conſilio atque prudentia, vtinam ſaperent atque intelligerent, ac nouiſſima prouiderent. Saperent dei benignitatem, eos ad reſipiſcentiam inuitantis. Pſalm. 33. Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus, beatus vir qui ſperat in eo. 2. Pet. 3. Non tardat dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Sed Iob. 24. Dedit ei locum pœnitentiæ, & ipſe abutitur eo in ſuperbia. Nam diem prȩſentis vitæ quę nobis data eſt ad pacem pectoris, qua peruenitur ad pacem æternitatis, peruenimus in pacem carnalis voluptatis. Secundo, peccati fœditatem. Hier. 2. Scito & vide, quia malum & amarũ eſt, reliquiſſe te dominum deum tuum, & nõ eſſe timorem eius apud te, dicit dominus. Quàm vilis facta es, nimis iterans vias tuas? Intelligerent, mundanorum vanitatem. Nam ſatiſfacere non poſſunt affectui hominum. Eccl̃s. 2. Dixi in corde meo, vadam & affluam delicijs, & fruar bonis: & vidi quod hoc quoque eſſet vanitas. Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? Nec diu durare. Sapien. 5. Quid nobis profuit ſuperbia? diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tãquam vmbra, & tanquam nũcius prȩcurrens. Secundo, humanam calamita-

tem.Iob.14.Homo natus de muliere,breui viuens tempore,repletur multis miserijs:qui quasi flos egreditur, & conteritur,& fugit velut vmbra, & nunquã in eodẽ statu permanet.Genes.8.Sensus & cogitatio cordis humani,prona sunt ad malum ab adolescentia sua. Quid de corpore?Esa.40.Omnis caro fœnum,& omnis gloria eius quasi flos agri.Exiccatum est fœnum,&flos eius decidit.Hinc Eccl.40.Iugum graue super omnes filios Adæ,à die exitus de ventre matris,vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.Non ergo erit finis miseriarum,nisi finis fuerit vitæ.Ecclesiasti.10. Quid superbis terra & cinis?1.Iohan.2.Transit mundus & concupiscentia eius.Prouiderent nouissima.Mortis ineuitabilitatem.2.Reg.14.Omnes morimur,& quasi aquę dilabimur in terram quæ non reuertuntur.Heb.nono.Statutum est hominibus semel mori,post hoc autem, iudicium.Hinc Eccl.41.O mors, quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis,viro quieto,& cuius vię directę sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum? Eccles nono.Nescit homo finem suum:sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo, ita homines tempore malo,qnum eis exemplo superuenerit.Secundo,Iudicij equitatem Eccles.12. Cuncta quæ fiunt,adducet deus in iudicium: & pro omni errato,siue bonum siue malum sit.Vnde Matth.12.Dico autem vobis,quoniam omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines,reddent rationem de eo in die iudicij.Sapien.primo.In cogitationibus impij erit interrogatio.Nam vt dicitur.1.Corinth.4.Veniet dominus & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.Hinc Iob.31.Quid faciem,cum surrexerit ad iudicandum dominus? & cum quæsierit, quid respondebo ei?Iob.9.Vere scio quod ita sit, quod non iustificetur homo compositus deo.Si voluerit contendere cum eo,non poterit respõdere ei vnũ pro mille. Gregorius:Sed peruersa anima, rebus præsentibus dedita,in terrenis voluptatibus resoluta, abscondit sibi mala præsentia:futura præuidere negligit, quæ præ-

ſentem lętitiam perturbent: dumque in præſentis vitę oblectationem ſe deſerit, quid aliud quam oculis clauſis ad ignem vadit? Deuterono.32. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus, dilatatus. Dereliquit deum factorem ſuum, & oblitus eſt domini creatoris ſui. Hinc admonet Eccūs 11. In die bonorum ne immemor ſis malorum, & in die malorum ne immemor ſis bonorum: quoniam facile eſt coram deo, in die obitus retribuere vnicuique ſecundum vias ſuas. & Apoſtolus 1. Corinth. 7. Qui gaudent, tanquã non gaudentes ſint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Prę terit enim figura huius mundi. Si quæ ergo eſt præſentis temporis, ita agenda eſt lętitia, vt nunquam amaritudo ſequentis iudicij à memoria recedat. Pro. 28. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus: qui vero mentis eſt durę corruet in malum.

Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tuo vallo, & circundabunt te, & coanguſtabũt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ. 2

Greg. Quod flēte domino illa Hieroſolymorũ ſubuerſio deſcribatur, quę à Veſpaſiano & Tito romanis principibus facta eſt, nullus qui hiſtoriã legit, ignorat. Quia nō intellexerũt pacē dei, prædixit eis bellũ mundi, quod erat eis ſuperuenturũ in vltionē, qua nunquã pertulerunt grauiorem, vt vel ſic reſipiſcerent, qui nec ſignis, nec virtutibus, nec beneficijs, & tandē miſerationibus emolliri potuerũt. Dicit Ioſephus, ꝙ in illa obſidione mortui fuerunt gladio, fame & peſte vndecies cētena millia, nonaginta ſeptē millia vēditi, trigita dena rio vno, ſicuti emerãt dominũ 30. denarijs. Obſidiōe arctiſſima circũdati erãt, ne qua pateret effugiũ: & ſic deſtructi muri, ne qua ſpes remaneret reſtauratiōis, Ezec.

Quod in obſidione Hieroſolymitana mortui ac venditi.

4. Et tu fili hominis, ſume tibi laterem, & pones eum coram te, & deſcribes in eo Hieruſalem ciuitatem. Et ordinabis aduerſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. Et tu ſume tibi ſartaginē ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & ciuitatem. & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obſidionem, & circundabis eam. Signum eſt domui Iſrael. Mich. 3. Audite hoc principes domus Iacob, & iudices domus Iſrael, qui abominamini iudicium, & omnia recta peruertitis. Qui ędificatis Sion in ſanguinibus, & Hieruſalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & ſuper dominum requieſcebant, dicentes: Nunquid non dominus in medio noſtrum? Non venient ſuper nos mala. propter hoc cauſa veſtri Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalē quaſi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelſa ſyluarum. Senties ergo tempus vindictæ, quæ tempus viſitationis noſſe nolueris. poteras & ipſa amplecti ſalutem oblatam. Grego. Creator quippe omnium per incarnationis myſterium hanc viſitare dignatus eſt, ſed timoris & amoris ipſius recordata non eſt. Vnde dominus Hierem. 8. Miluus in cælo cognouit tempus ſuum, turtur & hirundo & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui, populus autem meus non cognouit iudicium domini. Tempus animæ peccatricis venit quando mors adeſt. Suprà dixerat, dies tua: hic, venient dies in te, hoc eſt, contra te. quia momentaneum eſt quod delectat, ęternum vero quod cruciat. Hinc Eccēs. 12. Memento creatoris tui in die iuuentutis tuæ, antequam veniet dies afflictionis. Sed qui inimici hominis, niſi maligni ſpiritus, qui animam à corpore exeuntem obſident, quam in carnis amore poſitam deceptorijs delectationibus fouent? Quam vallo circundant, quia ante mentis oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hanc ad ſocietatem ſuæ damnationes coarctant, vt in ipſa extremitate vitę deprehenſa, & à quibus hoſtibus circunclusa

sit videat, & tamen euadendi aditũ inuenire non queat: quia operari bona iam non licet, quę quum operari licuit, agere contempsit. Circundant & coangustant, quando non tantum operis, sed & loquutionis & cogitationis iniquitates replicant: vt quę per multa se prius dilatauit in scelere, ad extremum de omnibus angustietur in retributione. O quanta angustia? manere impossibile, exire necesse, rationem reddere difficile. nec erit qui redimat, neque qui saluum faciat. Ad terrã prosternent, cum anima per cognitionem reatus sui, carnem quam vi- tam suam credidit, redire in puluerem cognoscit. Tunc filij, quum cogitationes illicitæ, quæ modo ex illa prodeunt, in extrema vitæ vltione dissipãtur, sicut scriptũ est Psalm. 148. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quæ durę cogitationes, intelligi etiam per lapides possunt. Peruersus enim, quum peruersæ cogitationi peruersiorem adijcit, quasi lapidem super lapidem struit. Sed quum anima ad vltionem rapitur, talis constructio cogitationum quibus sibi longam promittebat vitam, honores, diuitias, dissipatur. Luc. 12. diuiti, longã sibi in delicijs promittenti vitam, responsum fuit: Stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam: & quæ parasti, cuius erunt? Et hoc ideo, quia non cognouit tempus visitationis suę. Peruersam animam visitat deus quandoque præcepto. Psalm. 64. Visitasti terram, & inebriasti eam. Glo. Verbo prædicationis. Sed infelix anima eruditione non corrigitur. Eccl. 21. Audiuit luxuriosus & displicebit ei, & proijciet post dorsum suum, verbum scilicet continentię. Lu. 16. Audierunt hęc omnia pharisæi, qui erant auari, & deridebant eum. hoc est, Iesum loquentem de eleemosyna & contemnendis diuitijs. Visitat flagello Psalm. 88. Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint: Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Sed Hierem 5. Percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Visitat beneficio. Iob. 10. Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.

Ad terrã psterni.

Sed Prouerb.1. Prosperitas stultorum perdet illos. Sed quia superbiens contemnit, nec de malis suis erubescit, in extremo inimicis traditur, cum quibus in iudicio æternæ damnationis societate colligatur. Ecci. 2. Si pœnitentiam non egerimus, incidimus in manus domini, & non in manu hominum. Secundum magnitudinem enim illius, sic misericordia illius cum ipso est.

9 Et ingressus in templum, cœpit eiicere vendētes & ementes, dicens illis: Scriptum est, quia domus mea domus orationis est, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat quotidie docens in templo.

Grego. Qui mala narrauit futura, & protinus templum ingressus, inde vendentes & ementes eiecit, profecto innotuit, quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Quia vero redemptor noster prędicationis verba nec indignis & ingratis subtrahit, postquam disciplinę rigorem eijciendo peruersos tenuit, donum gratię mox ostendit. Templum domus dei, anima ipsa est. 1. Corin. 3. Templum dei sanctum est, quod estis vos. Quæ si quando in lęsionem proximi peruersas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, & simpliciter gradientes interficiunt, quando in eos qui in nullo rei sunt, læsionis gladios defigunt. Sed quia cōtra hęc, verbis redemptoris nostri per sacras paginas indesinenter instruimur, nunc vsque Iesus in templo docet, quum mentem fidelium ad cauendum malum subtiliter erudit, Sed sciendum quod tunc verbis redemptoris nostri veraciter erudimur, si extrema mala nostra, formidolose & indesinenter aspicimus. Ecci. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in ęternum non peccabis. Nam cogitandum valde quàm terribilis nobis erit hora nostrę resolutionis, qui pauor mētis, quanta tunc omnium malorum memoria, quę obliuio transactę felicitatis, quę formido est consideratio iudicis. Istud vltimum quia legitur sic in euāgelio dominicę 11. post pente. hic posui, sed nūc debit⁹ seq̄ī ordo.

Et cum intrasset Hierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta à Nazazeth Galilęæ. Matth.21 E

Quantum gratia dei in simplicibus operetur & humilibus, & econtra peccatum in obstinatis & superbis, hic claret. Sedulo cum discipulis venit Hierosolymã, vt animis illorum infigeret, se scientem ac volentem ire in mortem, neque quenquam nociturum illi fuisse, si voluisset resistere. Quod aliquoties visus est se subducere periculo, non erat formidinis, sed seruantis se tempori præfinito à patre. Quod quum tum adesset, non solum non latitat, sed vltro se ingerit, & ita se ingerit, vt nouitate pompæ totius vrbis animos in se conuertat. Ne cessat interim à miraculis, nec cessat à veritate prædicanda: quin & liberius insectatur vitam pharisæorum, & negociatores eijcit è templo, quibus rebus sciebat omnium illorum animos vehementius irritandos. Marc.11. Et introiuit Hierosolymam in templum. Hieronymus: Introeunte Iesu cum turba, tota ciuitas Hierosolymorum commota est, mirans frequentiam, non intelligens veritatem. Chrysostomus: Merito commouebantur videntes rem insolitam & tam mirabilem. Homo laudatur quasi deus, sed deus laudatur in homine. Puto & quod nec ipsi qui laudabant, sciebant quem laudabant, sed spiritus subito ingressus in eos, veritatis verba fundebat. Glos. A minoribus incipit confessio, vt perueniat ad maiores. Turbæ simplices & candidæ neque inuidebant Christo, neque opinionem indignam Christo habebant. Hieronymus: Propheta ille à Nazareth, quem Moses similem sui dixit venturum, & qui proprie apud Gręcos scribitur cũ articuli testimonio. Deute.18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quę pręcepero illi. A Nazareth, quia ibi nutritus & conceptus, Mar.2. Luc.1. & 2.

a Et intrauit Iesus in templum dei, & eiiciebat omnes vendentes & ementes in templo,& mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit,& dicit eis:Scriptum est,domus mea domus orationis vocabitur,vos autem fecistis illam speluncam latronum.

Primo templum adijt, quia domus patris, Luc.2.Et vt nobis formam religionis tribueret, vt quocunque imus,primum si ibi domus orationis est,ipsam adeam*, vt per orationes deo commendati, feliciter negocia agamus. Tãquam dominus,quum videret in templo mercatus ac fori speciem, indignitate rei commotus, eiecit vendentes,ostendens ea quę patris sunt sua esse, interim etiam honestatis curam habens,sed translationem sacrificiorum significans. Mat.11.Et non sinebat vt quisquam transferret vas per templum. Hieronymus:Mihi inter omnia signa quę fecit dominus, hoc videtur mirabilius esse,quod vnus homo & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis vt postea crucifigeretur,scribis & pharisæis contra se sęuientibus, & videntibus lucra sua destrui,potuerit ad vnius flagelli verba tantam eijcere multitudinem,mẽsasque subuertere.Igneum enim quoddam & siderium radiabat ex oculis eius signum, & diuinitatis maiestas lucebat in facie, terrens impios & oblectans pios. Addidit & Esaiæ 56.vaticinium, ne frustra videretur indignatus. Voluit dominus ostendere auaritiam & quæstum fore capitalem pestem ecclesię suæ,quam templum illud,cuius religio mox erat abolẽda, figurabat. Nihil enim illic synçerũ ac sanctum esse potest,vbi regnat pecunię studium. Sacerdotes auaritię suæ consulentes, fecerunt omnia esse prę sentia,ne de longe aduentantes,non haberent ad manum quod offerrent,quod in vsum ipsorum credebat, idem agentes fraudulentia,sub prætextu cultus diuini, quod latrones faciunt in itineribus,bona aliorum rapiendo per dolũ. Zacha.14. Non erit mercator vltra in domo domini

Signorum Christi oim mirabilissimũ quod.

Negociatio quib' eicũstãtijs vitietur.

exercituum in illo die. Obserua negociationem, quanquam licita sit, circunstantijs vitiari. Loci, vt hic. Ezec. 28. In multitndine negociationis tuę, repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, & eieci te de monte sancto dei. In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negociationis tuæ polluisti sanctificationem tuam, producam ergo ignem de medio tui qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram, in conspectu omnium videntium te. Temporis. Tyrij habitauerunt in ea, inferentes pisces & omnia venalia, & vendebant sabbatis filijs Iuda & Hierusalem, & obiurgaui optimates Iuda, & dixi: Quæ est hæc res mala quam facitis, & prophanatis diem sabbati? Nunquid hæc fecerunt patres nostri? & adduxit dominus super nos omne malum, 2. Esd. 13. Neemi. 13. Personę. 2. Timot. 2. Nemo militans deo, implicat se negocijs secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Rei, quia sacrum nec vendi nec emi potest. Hieronymus: Latro est, & templum dei in latronum vertit specum, qui lucra de religione sectatur, cultusque eius non tam cultus dei, quàm negociatiõis occasio est. Quotidie dominus ingreditur templum patris, eijciens omnes tam episcopos, quam presbyteros & diacones, & laicos. Vnius criminis habet reos ementes & vendẽres. Matth. 10. Gratis accepistis, gratis date. Hinc Giezi munera accipiens à Naaman sanato à lepra per Helisæum, lepra percussus est, 4. Reg. 5. Simon pecunia gratiam impositionis manuum emere cupiens, audiuit à Petro Actorum octauo: Pecunia tua tecum sit in perditionẽ, quoniam existimasti donum dei pecunia possideri. Vendunt columbas, qui in ecclesijs gradus vendunt. Spiritus enim gratiam qui est columba, vendunt, vnde & eijciuntur ex superno & inferno templo, indigni sacerdotio fungi. Origenes: Vtinam audirent hæc detenti admonitione scripturę, qui clamant de cathedris Mosi, in quibus sedent & vendunt omnes ecclesias columbarum, & tradunt talibus præpositis, ad quos recte dicatur a domino Esa. 56. Speculatores eius cęci omnes, nescierũt vniuersi, canes muti non valentes latrare, vidẽtes vana,

dormientes & amantes somnia, & canes impudentissimi nescientes saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam. Omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam suam, à summo vsque ad nouissimum. Hiere. 6. A minore quippe ad maiorem omnes auaritiæ student, & à propheta vsque ad sacerdotem cũcti faciunt dolum. Hiere. 9. Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Modi. Si mendacijs, periurijs, falsis ponderibus & materijs. 1. Thessa. 4. Ne quis supergrediatur neque circunueniat in negocio fratrem suum, quoniam vindex est de his omnibus dominus. Leui. 19. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mẽsura. Statera iusta, æqua sint pondera, iustus modius, ęquusque sextarius. Deu. 25. Nõ habebis in sacculo diuersa pondera maius & minus, nec erit in domo tua modius maior & minor. Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram, quam dominus deus tuus dederit tibi. Mich. 6. Adhuc iguis in domo impij, thesauri impietatis, & mensura minor. & irę. Nunquid iustificabo stateram impiam, & sacelli põdera dolosa? in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquuntur mendacia, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum. Pro. 20. Pondus & põdus, mensura & mensura, vtrunque abominabile est apud deum. Statera dolosa non est bona. Amos. 8. Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes, Quando transibit messis & venundabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentum, vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas, vt possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus. Iurauit in superbiam Iacob, si oblitus fuero vsque ad finem omnia opera eorum. Nunquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius? Mar. 11. Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est, quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus? Iustam indignationis suę ostendit ciu

ſam, non enim negociationi, ſed prȩcationi dicata eſt.
2. Para. ſepti. Elegi locum iſtum mihi in domum ſacrificij. Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectȩ orationem eius qui in loco iſto orauerit. Elegi enim & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Nihil ergo aliud ibi agendum, quam quod ad laudem dei pertinet & animarum ſalutem. Vnde frequenter ibi dominus docuit. Nunquam legitur dominꝰ ȩque commotus, nunquã æque ſęuiſſe. Iniurias proprias patienter tulit, Matt. 12. Luc. 11. Iohan. 8. iniuriam diſcipulorum excuſauit, in confricatione ſpicarum, Mat. 12. in lotione manuum, Matth. 15. patris iniuriam non tulit. Chryſoſtomus: In proprijs iniurijs quenquam eſſe patientem, laudabile eſt: dei iniurias diſſimulare, nimis impium eſt. Hierem. 7. Nunquid ſpelunca latronum facta eſt domus iſta, in qua inuocatum eſt nomen meum in oculis veſtris. Ego ego ſum, ego vidi, dicit dominus. Vnde Balthaſar vaſis templi abutens in conuiuio, eadem nocte interfectus fuit, & ciuitas deuaſtata, Danie. 5. Heliodorus theſauros è templo ablaturus, per angelos ad mortem flagellatus fuit, 2. Macha. 3. Antiochus promittens ſe templum deuaſturum, miſere mortuus fuit, 2. Mach. 9. Hinc Pſalm. 25. Domine, dilexi decorem domus tuȩ, & locum habitationis gloriæ tuȩ. Per peccatũ fit anima ſpelunca latronum, quȩ templum dei eſt, 1. Corin. 6. Ieſu autem intrante ciuitatem cordis noſtri per gratiam, commouetur ad conſiderandum quantum malum ex peccato proueniat, vtpote gratiȩ ſubtractio, dei offenſio, pœnæ damnatio, quia de filio dei fit filius diaboli, & ſic commouetur ad peccati deteſtationem, audiens quia Ieſus tranſit, qui ſaluat à peccatis populum ſuum. Mat. 1. qui tandem de templo cordis eijcit vendẽtes & ementes, peccata nequitiæ & auaritiȩ per cõfeſſionẽ, vt fiat domus orationis. 2. Cor. 6. Qui conſenſus templo dei cum idolis? Vos enim eſtis tẽplũ dei. Origenes: Quicunque in populo Chriſtiano ad aliud nihil vacant in ſeculo iſto, niſi circa venditiones & emptiones, rarius

In tẽplis agẽdũ qd.

autem in orationibus permanent, vel alijs actibus rectis quos querit sermo diuinus, ipsi sunt vendentes & ementes in templo dei. Sapien. 15. Sed & æstimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitę compositam ad lucrum, & oportere vndecunque etiam ex malo acquirere. Eccl. 26. Difficile exuitur negocians à negligentia, & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum. Ecci. 27. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis & emptionis angustiabitur peccatis.

3 Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. Videntes autem principes sacerdotum & scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes, osiana filio Dauid, indignati sunt & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique. nunquã legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis, abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique mansit.

Turbæ præconium verum ostendit, sententiam eiectionis non solum autoritate sacræ scripturę, sed & miraculis confirmans. Venerunt cęci, vt visu recepto viderent Iesum quem audierant sic prædicari. Veniebant & claudi, vt illius vestigia sequentes, peruenirent in regnum cęlorum. Iohan. 8. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Quotquot enim adibant illum, sanabat. Hieronymus: Nisi mensas nummulariorum euertisset, cæci & claudi lucem pristinam & concitum gressum non accepissent. His rebus, quibus oportebat illos tandem resipiscere, magis etiam exarsērunt inuidia primores sacerdotum & scribę. Est enim natura hęc inuidorum, vt prospero successu alterius crucientur. Submonuerunt ergo dominum, vt eum clamorem compesceret: alioqui fore vt videretur agnoscere tantum honoris, quo iudicabant illum indignum. Hieronymus: Non dixit quod scribæ & pharisæi audire

cupiebant, beneficiunt pueri, vel rursum, errant, pueri sunt, debetis ętati ignoscere: sed profert exemplum de Psal. 8. vt tacente domino, scripturarum testimonium puerorum dictum confirmaret. Chrysostomus: Pueri loquebantur laudem, isti insaniunt: quia enim miracula calumniati non poterant, superbiæ ipsum & vanæ gloriæ cupidum arguere student. Mar. 11. Quo audito, principes sacerdotum & scribę quęrebant quomodo eum perderent, timebant enim eum, quoniam vniuersa turba admirabatur super doctrina eius. Soli non poterāt amare amabilem illum Iesum, nulli nocentem, omnibus subuenientem, tantum metuebant illum, propterea q̃ populus suspiceret illius doctrinam, & ob conspecta miracula magnifice de illo sentiret. Luc. 19. Et erat quotidie docens in templo. Principes autem sacerdotum, & scribæ, & principes plebis quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum. O præposteram religionem in religionis professoribus. Tam impio facinore concepto, non metuunt deum vltorem cui nihil occultum, & populum formidant. Pro. 15. In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos, Psal. 33. Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorū. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Dominus, instāte iam mortis tempore, nullū tempus finit elabi sine fructu. Diem consumit in templo, noctem impendit precationi, ac priuatim animandis discipulis, Mar. 11. Et circunspectis omnibus, cum iam vespera esset hora, exijt in Bethaniam cum duodecim. Hieronymus: Intelligendum quod tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli adulatus sit, vt in vrbe maxima nullum hospitem, nullam inuenisset mansionem. Ab inobedientibus ad obedientes se confert, & inter illos versatur, dicit enim 2. Corint. 6. Vos enim estis templum dei viui, sicut dicit deus, (Leuit. 26.) quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum deus, & ipsi erunt mihi populus. Chrysostomus: Malum hominem melius locum

dando q̃ respondendo quis vincere potest, quia malitia sermonibus non instruitur, sed excitatur.

De gentibus quærentibus videre Iesum, par. 2. ar. 23. y.

De ficulnea arefacta, Matt. xxi. Mar. xi.

ARTICVLVS C.

Matth. 21. Q. Mane autem reuertens in ciuitatem, esurijt: & videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum, & arefacta est continuo ficulnea.

Dominus nonnunquam & factis & verbis instruebat discipulos, quemadmodum & prophetæ quãdoque factis, quandoque verbis prophetabant. Hieronymus: Esurijt, veritatem humanæ naturę ostẽdens, & salutem esuriens credentium, æstuans ad incredulitatem Iudæorum, in quibus non inuenit nisi promissionum strepitum, traditiones pharisaicas, & iactationem legis, & ornamenta verborum, absque vllis fructibus veritatis. Vere famelicus humanę salutis, & illi suauissimus erat panis, ex voluntate patris redimere genus humanum. Ioh. 4. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. Marc. 11. Cum vidisset à longe ficum habentem folia, venit si quid forte inueniret in ea: & cum venisset ad eam, nihil inuenit pręter folia. Non enim erat tempus ficorum & respondens, dixit ei: Iam nõ amplius in æternum ex te quisquam fructum manducet. & audiebant discipuli eius. Videns arborem virentibus folijs pollicẽtem aliquid fructus, venit ad eam: & veluti indignans quòd spe delusus esset, execratus est eam. Hieronymus: Vidit ficum folijs, non fructibus ornatam. i. synagogã vestitam mandatis ho-

minum & superstitionibus scopatam, cui denegat fructum in æuum. Origenes: Multos in ecclesia videmus tales, qui multo tempore portarunt fidei nomen, ostendentes tantum quia viuunt, sed sicci sunt: quos quia nõ fructificabant, videmus recedentes à verbo dei ad plenum siccos. Omnis homo qui se exponit delicijs huius vitæ, ficui comparatur: quia fructum non habet spiritualem, vt esurienti Iesu det, folia autem tantum, temporalem ac defluentem apparentiam. Hic audiet Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum.

Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit? Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidẽ, & non hęsitaueritis, non solum de ficulnea facietis: sed & si monti huic dixeritis, tolle te & iacta te in mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipieti.

Ob id passus est dominus ficulneã arefieri, vt discipulis etiã atque etiã inculcaret fidẽ, quæ nisi accederet, sciret mortẽ quoque suã infrugiferã fore mortalibus. Mar. 11. Et cũ vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate: & cũ mane transirent, viderunt ficũ aridã factã à radicibus. & recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. Et respondens Iesus, ait illis: Habete fidem dei. Amen dico vobis, quia quicunque dixerit huic monti, tollere & mittere in mare: & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit quia quodcunque dixerit fiat, fiet ei. Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. Qui magna affectione credit, cor suum omnino extendit ad deum, & quid facit? Vnitur illi, & feruefactum cor eius, magnam certitudinem sumit, quod voti compos fiat. Quæcunque ergo petierimus citra hęsitationem, fidentes diuinę virtuti accipiemus. Iacob. 1. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctibus maris, qui à vento circunferun-

tur & mouentur. Non ergo existimet homo ille quod accipiat aliquid à domino. Nihil enim impetrat, qui diffidit patrem posse prestare, quum ille nutu possit omnia, aut non velle præstare quod recte petitur. Cum ergo audis fidem, accipe non stultam illam fidem, sed eam quę reuera fides est: accipe & deprecationem illam

Oratio q̃d quę vtilia petit. Est enim oratio, vt dicit Damas. petitio decentium à deo, hoc est, rerum quas decet à deo postulari: Vide supra art. 55. x Marc. vndecimo. Et quum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester qui in cęlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. Nihil ergo impetrat, & si confidit, impudenter confidit, qui rogat patrem vt sibi remittat quę deliquit in eum, quum ipse nolit remittere fratri, quod in ipsum admisit. Eccle. 28. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram, & à deo quęrit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Semper indulgenda offensa seu culpa, interdum & pœna, nisi ex remissione pœnæ iustitia periret, disciplina languesceret, transgressor peioraretur, & ad peccandum pronior redderetur: sic ordo iustitiæ obseruandus. Exigens vero pœnam, solerter consideret quo moueatur zelo. Ephes. quarto. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & deus in Christo donauit nobis.

De quæstione baptismi, Matt. xxi. Mar. xi. Lucæ xx.

ARTICVLVS CI.

ET cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum & seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem? Matth. 21. R

Insanientes quod è templo eiecisset negociatores, quærunt occasionem, vt tametsi cupiditas occidendi esset impia, tamen apud homines studio iustitiæ facere viderentur. Accedunt eum, vt animo perplexum redderent, & autoritate cohiberent à sacra doctrina. Non enim poterant admiranda illius facta damnare, quæ tam multa populo teste gesserat. Non poterant refellere doctrinam, quæ cum lege diuina que voluntate consentiebat. De autoritate venantur ansam calumniandi. Si enim dominus quem nihil nisi purum hominem esse credebant, sibi vindicasset autoritatem dei, parata erat blasphemiæ calumnia: sin minus, in promptu erat calumnia seditionis, quod autoritate priuata tantũ auderet in templo, sine permissu sacerdotum & seniorum. Hieronymus: De dei dubitant potestate, & diaboli volunt esse quod facit, manifestissime filium dei negantes, quem putant non suis viribus, sed alienis signa facere. Luc. 20. Et factum est in vna dierum, docente illo populũ in templo & euangelizante, conuenerunt principes sacerdotum, & scribæ cum senioribus. Mar. vndecimo. Quis dedit tibi hanc potestatem vt ista facias? Stulta quæstio, quum ipsa facta clamitarent deo autore hæc geri, quum res ipsa loqueretur, hunc esse quem deus olim per prophetas venturum esse promiserat, quum pater post baptismum sua voce declarasset hunc esse filium suum vnice dilectum, cui deberent obedire, Mat. 3. Et interim adeo cæci, non cogitabant ꝙ Iohannẽ nulla hominũ autoritate similia facientẽ in baptizando, prædicãdo, discipulos colligendo suspexissent adeò, vt Messiã esse cõtẽderẽt, nisi ꝙ Iohãnes non ẽdebat miracula, atque hoc noĩe minus debebãt obstrepere Christo, nisi maluissent calumniari quàm credere.

Respondens Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum sermonem, quem si dixeritis mihi, & ego vobis dico in qua potestate hæc facio. Baptismus Iohannis vnde erat, è cælo, an ex hominibus?

Hiero. Respondet dominus clauũ clauo pellens, quia malo arboris nodo, malus clauus aut cuneus infigendus est. Ostendit ꝙ maligne interrogantibus non oporteat respondere. Sensit ilico cornutam interrogationẽ impia illorum conscientia, & deliberant apud se quid essent responsuri.

At illi cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus, è cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Iohannem sicut prophetam. Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

Videbant quæstionem esse bicornem, vt in alterum cornu necesse esset incidere. Quàm facile diuina humanam capit astutiam, omnibus technis molientem aduersus dei consiliũ. Pro. 21. Nõ est sapientia, nõ est prudentia, non est cõsilium cõtra dominũ. Iob. 5. Qui apprehẽdit sapientes in astutia eorum, & consiliũ prauorũ dissipat. Chrysostomus: Si credidissent Iohanni, hæc nõ interrogassent, quum ille manifeste dixerit & diuinitatem cõfessus sit, dicens Ioh. 1. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. hic est de quo dixi, Medius vestrum stetit quẽ vos nescitis. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus vt soluam corrigiam calceamenti. Ioh. 5. Vos misistis ad Iohannem, & testimoniũ perhibuit veritati. Luc. 20. Si dicerimus, ex hominibus, plebs vniuersa lapidabit nos. certi sunt enim Iohannẽ prophetã esse. Ecce q̃ta peruersitas inuidorũ, certa scientia veritatẽ negãt, & publice

mentiri nõ veretur. Ostendit ergo dominus ꝙ semper inobedientes sint spiritui sancto, & ꝙ Iohãni viro angelico minimeq́ue carnali qui pridẽ apparuerat, credere noluerint. Iesu ergo respõsum exigenti, dixerũt se nescire vnde esset, Luc. 20. Iesus quoque par pari referens, ait: Si vos mihi nescitis quod scitis, nec ego dico vobis in qua potestate facio quæ facio. Conferte facta mea cũ factis illius, & expendite, an si nõ dubitatũ est de illius autoritate, conueniat de mea dubitare. Siquidẽ ille prędicauit regnũ dei, & de me testimoniũ perhibuit. Non dixit, neque ego scio, sed, neque ego vobis dico. Nouerat enim se autoritate patris cuncta gerere. Ioh. 14. Pater in me manens, ipse facit opera. Glos. Duabus causis occultatur veritas, vel quia non capaces auditores. Ioh. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nõ potestis portare modò. vel quia contemptores. Mat. 7. Nolite sanctum dare canibus. Sic tamẽ responsum tẽperat, vt indicaret se opera facere potestate diuinitatis ex testimonio Iohannis. Duabus de causis occultari veritatem posse.

De filio qui voluntatem fecit patris, Matth. xxi.

ARTICVLVS CII.

QVid aũt vobis videtur? Homo quidã habebat duos filios, & accedẽs ad primũ, dixit: Fili, vade hodie operari in vineã meã. Ille aũt respõdẽs, ait: Nolo. posteà aũt pœnitẽtia motus, abijt. Accedẽs aũt ad alterũ, dixit similiter. At ille respõdens, ait: Eo domine. & nõ iuit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Matth. 21.

Quoniam simplex ac manifesta percontatio non potuit elicere confessionem veri, proponit aliam sub ænigmate, vt imprudentes contra se ferrent senten-

tiam. Hieron. Primus filius, gentilis, est populus, per naturalis legis notitiam: Vade & operare in vinea. 1. Quod tibi ab alio oderis fieri, vide ne tu aliquando alteri facias, Tob. 4. & Matt. 7. Omnia quęcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. hæc est enim lex & prophetæ. Qui ait, nolo. pœnitudine tamen ductus, postea fecit tempore Christi. Secundus, hebręus est populus, qui respondit Mosi Exo. 24. Omnia quę locutus est dominus faciemus & erimus obedientes, sed non iuerūt in vineam, imo interfecto patrisfamilias filio, se putarunt heredes. Iohan. 7. Nonne Moses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Roma. 10. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Orig. Manifestum est, qui dixit, nolo, postea autem iuit, & operatus est in vinea, voluntatem patris implesse non verbis, sed factis: qui autem verbis promisit, & non fecit, operibus negauit voluntatem patris facere. Roma. 2. Non auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes quę legem non habent, naturaliter ea quę legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Tit. 1. Confitentur se nosse deum, factis autem negant. Non intelligentes quo parabola tenderet, contra se sententiam tulerunt.

Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno dei. Venit enim ad vos Iohannes in via iustitiæ, & non credidistis ei. publicani autem & meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea vt crederetis ei.

Sapienter primo parabola capiens, post publicanis & meretribus posthabuit, dicens: præcedent, id est, ante vos ingredientur in regnum cælorum, ita vt si vos laboraueritis, vel post illos intrabitis: si autem increduli, nunquam intrabitis. Et sic maioris meriti erunt in ec-

clesia militanti,& post amplioris glorię in triumphanti. Illi enim prius rebelles deo impia voluntate & vita, tamen ilico tacti pœnitentia, obtemperarunt euangelicæ doctrinæ: vos qui titulo & professione estis populus dei, tot modis prouocati, non potestis ad pœnitentiam permoueri. Venit Iohannes ostendens viam iustitiæ vita & doctrina, docens iram diuinam imminere, securim admotã arboris radicibus, ni statim resipisceretis, Mat. 3. publicani & meretrices vestro iudicio homines deplorati, obtemperarunt illi: vos nec singulari Iohannis sanctimonia, nec illius minis, nec exemplo publicanorum prouocari potuistis ad pœnitentiam. Ita fiet, vt illi fide præripiant vobis regnum dei: vos frustra ore deum profitentes, ob incredulitatẽ animi vestri excludamini.

De iudice & publicano, Lucę decimooctauo.

ARTICVLVS CIIII.

Lucæ. 18.

DIcebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere, dicens: Iudex quidam erat in ciuitate quadam, qui deum non timebat, & hominem non reuerebatur. Vidua autem quędam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. & nolebat per multum tempus.

Docet in afflictionibus ad deum recurrendum. quod si deus non statim liberat ab afflictione, non tamẽ ideo desistendum à precatione. Audiet enim ille haud dubie preces suorum quum erit tempestiuum, ac dilatio cedet in bonum piorum: tantoque grauius opprimentur impij quo magis sibi persuaserant, se impune facere quod faciebant. Est enim oratio efficacissimum remedium cõtra pericula. Mat. 26. Vigilate & orate, vt non intretis

Oratiõis efficacia 8 laus.

in tētationem. Luc. 21. Vigilate itaque omni tēpore orātes, vt digni habeamini fugere omnia ista quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Ecci. 18. Non impediaris orare semper, & ne vereris vsque ad mortem iustificari, quoniam merces dei manet in æternum. 1. Thess. 5. Sine intermissione orate. Erat hic iudex impius & impudens, Impietas faciebat, vt non timeret deum: potentia, vt non reuereretur hominem. Deum multi non timent, attamen homines reuerentur, ideo & minus peccant: quando autem & apud homines impudens quis fuerit, tunc omnis malitiæ vertex videtur. Vidua erat omni solatio destituta, quare crudelius non subuenire. vnde clamabat, Vindica ius meum aduersus aduersarij mei violentiam. Sed noluit, quum in hoc detur potestas, vt aduersus opulentos ac factiosos subleuent orphanos, pupillos, viduas ac tenues. Esa. 1. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Debet enim iudex esse iustitia decoratus, quum viua sit lex & animata. Sed multi huic sunt similes, qui causas prolongant dilationibus frustratorijs, quo contra Iob. 31. Oculos viduæ expectare non feci. Hinc Deu. 16. Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Sed sunt qui fraude vel violentia ad hoc pertingere nituntur, quemadmodum Absalon. 2. Re. 15. Mane consurgens Absalon stabat iuxta introitum portæ in via, & omnem virum qui habebat negocium vt iret ad regis iudicium, vocabat Absalon ad se, & dixit: Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed non est qui te audiat constitutus à rege. Quis me constituat iudicem super terram, vt ad me veniant omnes qui habent negocium, & iuste iudicem? Sic Abimelech cupiditate iudicādi Israel, occidit 70. viros fratres suos super lapidem vnum, Iudi. 9. Hinc Iethro ait Mosi Exo. 18. Prouide de omni plebe viros sapientes, & timentes deum, in quibus sit veritas, qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Ecce qua-

Iudices quales esse debeāt.

les esse debent iudices. Nimirum viri, non pueri sensu & moribus. 1. Corin. 14. Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. Esa. 65. Quoniam puer cetum annorum morietur. Sapi. 4. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata. cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Sic Daniel iuuenis senes iudicauit impudicos. Dan. 13. Secundo Sapientes. Deu. 1. Date ex vobis viros gnaros & sapientes. Vnde Salomon dominum rogauit 3. Re. 3. Ego sum puer paruulus & ignorans egressum & introitum meum, & seruus tuus in medio est populi quem elegisti, populi qui numerari & supputari non potest præ multitudine. Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum. Et dixit dominus Salomoni: quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, nec animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium, ecce feci tibi secundum sermones tuos. Sic Iosue filius Nun repletus est spiritu sapientiæ, quia Moses posuit super eum manus suas, Deu. 34. Pro. 12. Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia. Pro. 14. Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem. Tertio, timentes deũ. Sunt enim qui sapientes sunt vt faciant mala, bene autẽ facere nescierũt. Hie. 4. Vnde rex Iosaphat ait iudicib9 2. Par. 19. Videte quid faciatis. Non enim hominis exercetis iudiciũ, sed dei. Ro. 13. Ministri dei sunt in hoc ipsum seruiẽtes. Hinc dij appellãtur. Psal. 81. Ego dixi, dij estis & filij excelsi oẽs. Exod. 21. Applicabitur ad deos, hoc est, iudices. Hinc cũ magno timore agẽdũ, nã sequitur: Et quodcũque iudicaueritis, in vos redũdabit. Sic Achitophel, cuius cõsilio Absalõ patrẽ ẽ patria fugauit, spe frustrat9, suspẽdio se strãgulauit, 2. Re. 12. Vnde. 16. dicitur: Cõsiliũ aũt Achitophel quod dabat in diebus illis, quasi si quis cõsuleret deum. Esa. 19. Sapiẽtes cõsilij Pharaonis, dederũt consilium insipiẽs. Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis & errare fecerunt ægyptum in omni opere suo,

Dij cur iudices dicti

ficut errat ebrius & vomens. Sequitur: Sit timor domini vobiscum. Qui enim timet hominem, cito corruet: qui sperat in domino, subleuabitur. Sic iudices Iezrahel timore regis Achab, iustum Naboth lapidare fecerunt, 3. Reg. 21. Ideo monet Eccus. 7. Noli quęrere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Quarto, in quibus sit veritas iustitiæ & vitę. Deute. 1. Quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris. Eccl. 37. Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quam septem circunspectores sedentes in excelso ad speculandum. Quinto, nō cupidi munerum. Imo qui oderint auaritiam. Exod. 23. & Deute. 16. Non accipies munera, quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Eccl. 20. * Exenia & dona excęcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum. Esa. 5. Vę qui iustificatis impiū pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Ideo Deute. 16. Iuste quod iustum est persequeris. Deutero. 1. Audite illos, & quod iustum est iudicate. Siue ciuis sit ille, siue peregrinus, nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiusquā personam, quia dei iudicium est. Exo. 23. Non declinabis in iudicium pauperis. Ideo Iob. 29. Causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Hinc 2. Para. 19. Cum diligentia cuncta facite. non enim est apud deū nostrum iniquitas, (Deute. 32. Deus fidelis absque vlla iniquitate) nec acceptio personarum, nec cupido munerum. Sapien. 6. Audite reges & intelligite, discite iudices finium terrę. Prębete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra: & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundū voluntatem dei ambulastis. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, poten-

* xenia.

tes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam deus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & equaliter est illi cura de omnibus. Ideo Sapien.1. Diligite iustitiam qui iudicatis terram.

Post hæc autem dixit intra se: Et si deum nō timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc mulier vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens sugillet me. Ait autem dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicat. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum.

Victus improbitate precum, ait: Subleuabo illam à violentia aduersarij, non quod illi bene velim, sed ne tandem redeat, ac toties spreta, conuicijs suis notam aliquam inurat infamiæ. Quanto magis deus omnis iustitiæ dux ac misericordię, erga suos electos non faciet breui vindictam, quanuis videatur non audire orantes, differendo vindictam? Certe quum dies ille supremus venerit, iam nec satanas, nec huius instrumenta homines mali, quicquam poterunt aduersus electos. Deut. 32. Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum. Iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora. Vere cito facit vindictam suorum, quia breuis vita pręsens, quam grauissima sequitur vltio. Eccl.1. Vindicta carnis impij, ignis & vermis. Et quia gratia priuantur, & sic indurantur, quæ grauissima & periculosissima pœna est. Psal. 80. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. Vnde 2. Mach. 6. Etenim multo tempore nō sinere peccatorib⁹ agere ex sentētia, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium.

Veruntamen filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?

Quanuis deus sic zeletur pro suis electis, tanta tamen tunc erit malorum & multitudo & improbitas, vt apud paucissimos sit superstes futura vera fides ad deum, & fidelitas iustitię ad proximum. Mat. 24. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Phili. 2. Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. De oratione docens, etiam fidei meminit, declarans interim, paucorum tunc fore orare, quandoquidem in paucis tunc fides inuenietur.

Lucæ. 18. V. Dixit autem & ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam, dicens: Duo homines ascendebant in templum vt orarent, vnus pharisæus, & alter publicanus.

Non cessat dominus plurimis argumentis repurgare superbiæ vitium, quod plus alijs mentem humanam turbat. Et quia præcedens parabola terrebat eos, qui palam impij pios affligebant, sed erat quoddam pharisæorum genus quod sibi stulte placebat, & alios prę se despiciebat, tanquam peccatores, quum illorum modestia deo gratior sit quam horũ opera: aduersus huiusmodi pharisæos iustos, ad consolationem peccatorum ex animo sibi displicentium, dominus proposuit parabolam, quã virtus humilitatis commendatur, & præsumptiua superbia quam sit cauenda, ostenditur. Quanuis enim iustitia mirabilis sit, & hominem deo proximum constituat, quum superbiam admiserit, hominem in locum imfimũ reijcit, & dæmonem reddit, qui iam se ęqualem deo fecerat. Confidebant in se tanquam iusti, quum in veritate non essent. Rom. 10. Ignorantes dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitię dei nõ sunt subiecti. Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Sed ꝙ peius est, internam malitiam externa hypocrisi palliabant. Matt. 23. Væ vobis scribę & pharisæi hypocritę,

qui similes estis sepulchris dealbatis, quę à foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Stultum est in se confidere, quia nostræ iustitiæ impurę multis permixtę iniustitijs. Esa. 64. facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatę vniuersæ iustitiæ nostrę. Prouer. 20. Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Rom. 3. Omnes enim peccauerunt: & egēt gloria dei. Sunt & incertę, si quæ sunt. Iob. 9. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Si innocentem osten dero, prauum me comprobabit. Eccés. 9. Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu dei: & tamen nescit homo, vtrum an amore an odio dign⁹ sit, sed omnia in futurum seruantur incerta. Psalm. 74. Cum accepero tēpus, ego iustitias iudicabo. Vnde 1. Corin. 4. Nihil mihi conscius sum, sed in hoc iustificatus non sum. Non solū autem in hoc peccabant, sed & aspernabātur cęteros tā quam peccatores. vnde & proximum & dominum temere iudicabant, qui peccatoribus benigne ob ipsorum cōuersionem communicabat. Mat. 9. Lu. 7. & 15. Hęc enim propria pestis superbiæ, vt quanto plus de se pręsumit, tanto magis alios despiciat. Greg. Quisquis in se superbię tyrannidem capta mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauso cordis oculo iudicij ęquitatem perdit. Nam cuncta quę ab alijs geruntur, displicent: & sola ea quæ ipse vel praua egerit, placent. In templum orationis locum ascenderunt. Esa. 56. Domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis, ait dominus deus. 2. Para. 7. Oculi mei erunt aperti & aures meę erectę ad orationem eius qui in loco isto orauerit. Sic Petrus & Iohannes ascenderunt in templum ad horam orationis nonam, Act. 3. Pharisęus sicut religione, ita & animo ab alijs diuisus, non iustitia & veritate, sed reputatione & vanitate:

Iustitiæ nostrę quales.

Proprium superbię quid.

2 Phariſęus ſtans, hęc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi quia non ſum ſicut cæteri homi num, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in ſabbato, decimas do om nium quæ poſſideo. Et publicanus à longe ſtans, nolebat nec oculos ad cælum leuare, ſed percu tiebat pectus ſuum, dicens: Deus, propicius eſto mihi peccatori.

Stabat velut dignus, qui cum deo cominus colloque retur, non eleuatione mentis in deum, ſed tumore ela- tionis. Optime incepit orationem ſecundum apparen- tiam, ſed non ſecundum veritatem. Bernardus: Confiten ti humiliter & gratias agenti, non immerito ampliora beneficia promittuntur. nam qui fidelis inuenitur in minimo, iure conſtituitur ſuper multa. Econtra indign' eſt accipiendis, qui fuerit ingratus de acceptis. Auguſti. O phariſęe cæce, plenus es, abundans es, non eſt quare dicas, dimitte nobis debita noſtra. Prouerb. 18. Iuſtus, in principio accuſator eſt ſui. Augu. Diceret ſaltem, non ſum ſicut multi hominum. quid eſt, cæteri homines, ni- ſi omnes præter ipſum? Ego, inquit, ſolus ſum, cęteri pec catores ſunt. Secundum duas partes iuſtitię ſe iactabat. Nam declinando à malo, & faciendo bonum. Vnde tri bus vitijs quę ſunt in mundo, ſe carere dixit. 1. Iohan. 2. Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non ex patre, ſed ex mundo eſt. Non autem dixit, non ſum de- tractor, arrogans pręſumptuoſus ſicut cæteri, quia de apparenti gloriabatur iuſtitia, quod veram ſuam iniu- ſtitiam non attendebat. Auguſtinus: Et ecce ex ſibi vici- no publicano, maior tumoris occaſio. Chryſoſtomus: Su perbia & ex malis & ex bonis facit damnum ſuum. Si iuxta ſe habet miſerum, inde inflatur: ſi felices, inde li- uore torquetur. Ecótra humilitas, quę ſi habet iuxta ſe miſerum, compatitur: ſi felicem, inde humiliatur, repu- tans ſe illo inferiorem. Hinc Bernardus: Incentiuum

elationis, est consideratio deterioris: sicut incentiuum humiliationis, est consideratio melioris. Consequenter iactitat se de altera parte iustitię. De ieiunio, contra adulterium: decimarum oblatione, cōtra rapinam. Scribæ & pharisæi, quo cæteris iustiores apparerent, etiam minima decimabant olerum, vt mentham, anethum, & cyminum, relinquentes quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiam & fidem, Matt. 23. Augustinus: Quid rogauerit, quære in verbis eius, & non inuenies. ascendit orare, noluit deum rogare, sed se laudate. Prou. 27. Laudet te alienus, non os tuum: extraneus non labia tua. Hæc erat tumidi pharisæi precatio, qui tametsi vera commemorabat, ac deo gratias agebat, tamen hoc ipso displicebat oculis dei, quòd placebat adulator sibi, contumeliosus in proximum. O quot habet imitatores, qui festucam in oculo considerant fratris, trabem in suo non cernunt? Romano. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo domino stat aut cadit. Ecce non confitetur errata sua, cum tamen inter ipsas preces grauissime peccaret, sua iactans, ac pœnitentem despiciens & accusans. Econtra publicanus totus sibi displicens ob peccatorum conscientiam, procul absistebat à sacris: & non tam loco, quàm gestibus & sermone ac compunctione cordis distabat à pharisæo, ostendens in se verę pœnitentię formam: Stabat à longe, ob diuinę maiestatis timorem quam se nouerat offendisse. Prouerb. 15. Per timorem domini declinat omnis à malo. Eccl. 2. Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in timore. Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum. nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Augustinus: Publicanus de longinquo stabat, sed dominus eum de propinquo attendebat. Excelsus enim dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Psalm. 137. Sic videns pater filium à longe, misertus est, non quando profectus est in regionem longinquam, sed quum reuersus est, Luc. decimoquinto. Psalm. 144. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem ipsorum exaudiet, & saluos faciet illos. Oculos, quibus illicita & terrena cæ-

lestibus prætulerat, & eum qui in cælis est ostenderat, pre pudore in cælum leuare non audebat. Bernardus: Qua fronte attollo iam oculos ad vultum tam boni patris, tam malus & ingratus filius? pudet tanto patri vixisse degenerem. Exitus aquarum deducant oculi mei, quia non custodierunt legem eius, Psal. 118. Ambrosius: In ipsa oratione nostra multum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud deum. 1. Esd. 9. Deus meus, confundor & erubesco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostrę multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cælum. Pectus quod mala cogitauerat, vt excitet quod obdormierat, percutiebat, quasi supplicium sibi de seipso exigens, veniam scelerum non tam impetrabat q̃ exigebat. Matt. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ: hęc sunt quæ conquinant hominem. Sicut ergo per cordis auersionem à deo in peccatum cecidimus, ita oportet per conuersionem ad deum redire. Hier. 2. Scito & vide, quia malum & amarum est dereliquisse te dominum deum tuum, & non esse timorem eius in te. Hinc Eccl. 17. Quàm magna misericordia domini, & propiciatio illius conuertentibus ad se? Ore, quo multa nociua loquutus fuerat, diuinam supplicat misericordiam. Deus, propicius esto. habes enim semper posse & scire, rogo ergo te velle. Sapien. 12. Subest enim tibi, cum volueris, posse. Misereris enim omnium, qui omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam, Sap. 11. Mihi, quem fecisti. Malac. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Peccatori, non peccanti. Sap. 1. In maleuolam animam nõ introibit sapientia. Pro. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Sic Manasses post multa flagitia ductus in Babyloniam, & ibi in carcere deum inuocando, ad regnum restitutus fuit, 2. Par. vlti. Cõtrà, Adam & Eua excusantes & non recognoscentes peccatum, é paradi-

ſo eiecti fuerunt, Gene. 3. Auguſt. Quid miraris ſi deus ignoſcit quod ipſe agnoſcit?

Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo: quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. 9

Audiſti de phariſęo & publicano controuerſiam accipe ſententiam. Audiſti ſuperbum accuſatorem, audiſti reum & humilem confeſſorem, audi iudicem. Publicanus ille qui peccator venerat in templum, abijt domum in oculis dei iuſtior illo phariſæo, qui ſibi videbatur iuſtiſſimus. Gregorius: Oratio hominis placentis ſibi, non aſcendit ad cęlum. Humilium enim & manſuetorum ſibi ſemper placuit oratio, Iudith. 9. Eccl. 35. Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit: & donec propinquet, non conſolabitur: & non diſcedet, donec altiſſimus aſpiciat: & dominus non elongabit, ſed iudicabit iuſtos, & faciet iudicium. Romano. 8. Deus qui iuſtificat. quis eſt qui condemnet? Quiſquis enim apud ſeſe extollit ſemetipſum, deijcietur in oculis dei. Sunt quatuor ſpecies tumoris. Quum quis bonum quod habet, à ſe habere putat. 1. Cor. 4. Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Secũdo, quũ meritis ſuis credit ſe habere quod habet. Ro. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur illi? Tertio, quãdo iactitat ſe habere quod non habet. Gal. 6. Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe quũ nihil ſit. Quarto quũ deſpectis cæteris, appetit ſingulariter videri habere quę habet, qualis fuit hic phariſæus. Exaltari ab alio, honorificũ eſt. Luc. 14. Amice aſcende ſuperius. tũc erit tibi gloria corã ſimul diſcũbentibus. Sed ſeipſum ingerere, cõfuſibile. Eſa. 14. Quomodo cecidiſti lucifer qui mane oriebaris? Qui aũt ſe humiliat ex corde, Matth. 11. Diſcite à me qa mitis ſum & humilis corde. Eſt enĩ qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Eccl. 19. exaltabitur deo iuſtificãte & glorificãte. Aug. Audiſti ſententiã, caue cauſam. Aliud dico, audiſti ſententiã, caue ſuperbiã. Eccl. 10. Initiũ oĩs peccati ſupb

Tumoris ſpecies quatuor.

bia.1.Pet.5.Omnes humilitatem inuicē insinuate:quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

De vinea locata agricolis, Matt. xxi. Marc. xii. Luc. xx.

ARTICVLVS CIIII.

Matth.21. x A Liam parabolam audite: Homo erat paterfamiliàs, qui plantauit vineam, & sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ędificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregre profectus est.

Ostendit quemadmodum peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, semper in peius ruere facit. Pro. 18. Impius quum in profundum peccatorum venerit cōtemnit. Breuis quidem parabola, multa & magna nos docet. Curam quam deus erga Iudęos semper exhibuit, qui ab initio fuerunt homicidæ. Vnum esse deum veteris ac noui testamenti, vocandas gentes. Hierony. Ponit parabolam, quæ illos & impietatis arguat, & ad gentes regnum dei doceat transferendum. Deus dicitur pater humano affectu, qui duas habet familias, vnā in cęlo, aliam in hoc mundo congregationem fidelium. Qui enim in inferno sunt, non de ipsius sunt familia. Iohan.8. Vox ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis perficere. Psalm.79. Vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam. Esa.5. Vinea domini exercituum, domus Israel est: & viri Iuda, germen eius delectabile. Hieron. Sepes, angelorum custodia est. Esa.62. Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die ac nocte non tacebunt in perpetuum. Psalm.99. Angelis suis deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Marc.12. Et fodit lacū. Legem comprimentem, signis, minis & promissis, Exo. 19. Turrim, hoc est, templum. Mich. 4. Et tu turris gregis nebulosa filia Sion, vsque ad te veniet, & veniet po

testas prima, regnum filiæ Hierusalem. Sepsit ergo ne pateret incursibus, protexit sua custodia, ornauit templo, nihil omisit quod ad curam illius pertineret, atque sic pulchre instructam, locauit eam agricolis, vt bona fide colerent sub pacto. Luc 20. Et ipse peregre fuit multis temporibus. Hieronymus: Non locum mutãdo, sed liberum arbitrium ad bene operandum relinquendo, permittens eos agere & ingredi iuxta liberũ arbitium. Ambr. Qui vbique est præsens, diligẽtibus tamẽ adest, negligentibus abest. Nam quomodo abesse potest, quo complentur omnia? Hiere. 23. Putas ne deus è vicino ego sum, dicit dominus, & non deus de longe? Si occultabitur viri in absconditis, & ego non videbo eum, dicit dominus? Nunquid non cęlum & terram ego impleo? Ecci. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui: adiecit mandata & præcepta sua. si volueris mandata conseruare, conseruabunt te.

Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus ei⁹. Et agricolæ apprehẽsis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidauerunt. Iterum misit alios seruos, plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Nouissime autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hęreditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. 2

At bene curata vinea colonorum vitio, posteaq̃ expectata est vt faceret vuas, tandẽ produxit labruscas, Esa. 5. Nam agricolæ nõ solũ nõ dederunt fructus debitos, verũetiam manus iniecerũt in famulos. Marc. 12. Et misit ad agricolas in tempore seruũ, vt ab agricolis

acciperet de fructu vineæ. Qui apprehēsum eū ceciderūt, & dimiserūt vacuū. Et iterū misit ad illos aliū seruū, & illū in capite vulnerauerūt, & cōtumelijs affecerunt. Et rursum aliū misit, & illū occiderūt. Remiserūt vacuos, sed contumelijs onustos. Ceciderunt Hieremiā, Hie. 38. Occiderunt Esaiam, 4. Re. 21. & alios plures. Lapidauerūt Zachariā, 2. Para. 24. Mar. 12. Et plures alios, quosdam cædentes, alios vero occidentes. Hiere. 25. Et misit dominus ad vos omnes seruos suos prophetas, cōsurgens diluculo mittensq́ue, & non audistis, neque inclinastis aures vestras vt audiretis cum diceret: Reuertimini vnusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris. Act. 7. Quem prophetarū nō persequuti sunt patres vestri? & occiderunt eos qui prænunciauerunt de aduentu iusti, cuius vos nunc proditores & homicidę fuistis, qui accepistis legē in dispositione angelorum, & nō custodistis. Mat. 23. Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Misit seruos suos prophetas, vt haberet de fructu, non omnem fructum vineę. Quid enim lucrifaceret deus ex nobis, nisi sui agnitionem? Illud etiam nostrum est, lucrumq́ue nostrum suum facit. Sed in tātam peruenerunt insaniam & ingratitudinem, vt non solū declinarint à bono, & nullum dederint fructum, sed & mala fecerint, quod maiori supplicio dignum. Non enim coloni domino, sed sibi coluerant vineā. Hoc cognito, paterfamiliàs non statim vocauit eos ad suppliciū, sed expectās vt resipiscerent, alios atque alios misit seruos. At postremo quo vinceret eos lenitate sua, misit filium. Luc. 20. Dixit autē dominus vineę: Quid faciā? Mittam filium meū dilectum. Mar. 12. Adhuc ergo vnum habēs filium charissimum, & illum ad eos misit nouissimū, dicens, quia reuerebūtur filiū meū. Hier. Patientiam ostendit patrisfamiliàs, quod frequētius miserit, vt malos colonos ad pœnitentiā prouocaret: illi aūt thesaurizauerūt sibi irā in die irę, Ro. 2. Semp ambigere dicitur deus, vt libera volūtas homini reseruetur. Nō ignorabat futurū ꝙ peius eum essent tractaturi

quàm prophetas, sed illud dicit quod fieri debuit. Debebant enim filium reuereri. Hæc autem proprietas sępe in scripturis inuenitur, vt quum dicitur, Si forte audiant. Neque enim illic ignorans futurum ita dicit, sed ne quidã præscientiam dei necessariã inobedientiæ causam esse dicant, idcirco huiusmodi verborũ figura vtitur. Qui natura mali sunt, solẽt aliquoties vel pudore cohiberi à maleficio. Placuit hoc consilium clementissimo domino, filij sui periculo venari salutem colonorum, videlicet auido seruandi, ad vindictam lenissimo. Iuit filius obediens patri. Heb. 1. Multifariam multisque modis olim patribus loquens in prophetis deus, nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum. At agricolæ quo magis prouocabantur ad resipiscẽtiam, hoc magis irritabantur ad sæuitiam, inuidia & auaritia moti, in mortem innocentis conspirantes. Claret eos non ignoranria, sed malitia dominũ occidisse. Ioh. 15. Nunc autem viderũt & oderunt & me & patrem meum. Ecce quanta pestis cupiditas honoris & pecuniæ. 1. Tim. 6. Radix omniũ malorũ cupiditas. Augu. Delectabat eos principatus terrenus, quẽ videbant sibi per Christum auferri, qui paupertatem & humilitatem docuit, & populum ad se conuertit. Chryso. Necesse est vt populus per istum dimittat consuetudines hostiarum quæ ad nostrum pertinent lucrum, & sic iam non erit populus possessio nostra, sed eius. Si autem occiderimus eum, dum non est qui iustitię fructus à populo exigat, durabit consuetudo offerendarum hostiarum, & sic manebit populus possessio nostra. Non autem ipsi sua manu, sed voluntate occiderunt, tradentes prę sidi extra ciuitatem crucifigendum. Heb. 13. Iesus vt sanctificaret populum suum, extra portam passus est.

Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet colonis istis? Aiunt illi: Malos male perdet, & vineã suã locabit alijs agricolis, qui reddãt ei fructũ temporibus suis. Dicit illis Iesus: Nunquam 3

legiſtis in ſcripturis, lapidem quem reprobauerunt ędificantes, hic factus eſt in caput anguli, A domino factum eſt iſtud,& eſt mirabile in oculis noſtris? Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum dei,& dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur:ſuper quem vero eeciderit, conteret eum. Et quum audiſſent principes ſacerdotum & pharisæi parabolas eius,cognouerunt quòd de ipſis diceret. Et quærentes eum tenere,timuerunt turbas,quoniam ſicut prophetam eum habebant.

Hiero.Interrogat non quod neſciat quid reſponſuri ſint,ſed vt propria reſponſione damnentur. Primo ænigmate decepti,ore proprio ſeſe condemnant, pronunciantes ſeſe ob inuincibilem animi prauitatem dignos eſſe ſupplicio.Origenes: Sicut Caiphas, ſic & iſti non ex ſe prophetarunt contra ſe, quoniam tollenda erant eloquia dei ab eis, & gentibus danda,fructum in tempore daturis corde credendo,ore confitendo, & opere perſiciendo.Matth.28. Docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.Iohan.6.Hoc eſt opus dei,vt credatis in eum quem miſit ille. Sed quidam intelligentes contra ſe dici, intulerunt,Abſit.Luc.20.Quo audito,dixerunt illi:Abſit.Ieſus autẽ aſpiciens eos,ait:Quid eſt ergo quod ſcriptum eſt,Pſal.117.Lapidem &c.Chryſoſtomus:Si parabola non intelligitis,ſcripturam quur non videtis?Ieſus,quem illi vt reprobum lapidem reijciebant à ſtructura ſynagogæ, dicentes Samaritanum, dęmoniacum Iohan.8.peccatorem,Iohan. 9. voracem, Matt.11.publicanorum amicum,deo volente,pręter illorum expectationem electus eſt vt eſſet caput anguli in ſtructura eccleſiæ:ex Iudæis pariter & gentibus ædificãdæ,vt medius & immobilis vtrunque populum,velut vtrunque parietem contineret in vna fide euangelica,

Eph.2. Hieronymus: A domino factum est istud, non humanis viribus, sed diuina potentia, ideo indissolubile & perpetuum. Act.5. Si ex hominibus, ait Gamaliel, est consilium hoc aut opus, dissoluetur: si vero ex deo est, nō poteritis dissoluere, ne forte & deo repugnare videamini. Et Petrus Act.4. Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli, & non est in alio aliquo salus. Mirabile autem erat in oculis Iudæorum, ad fidei vnionem recipi & gentes, vt claret in Act.11. Nam vt canes habebant. Mat 15. Non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus. Ablatum est ab eis regnum ecclesiæ militantis, hoc est, peculiaritas quæ populus dei erat, vel sacra scriptura, vt dicit Hiero. vel ad literam regnum cęleste datur alijs ab oriente, occidēte, meridie & aquilone venientibus. Matth.8. Fructus facienti. Rom.14. Non est regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritussancto. Qui enim in hoc seruit Christo, placet deo. Roma.10. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Vnde Petrus Actu.10. In veritate comperi, quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum & operatur iustitiam, acceptus est illi. 2. Pet.1. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatē, in pietate aūt amorē fraternitatis, in amore fraternitatis charitatem. Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos nec sine fructu vos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitione. Cui enim non prę sto sunt hęc, cęcus est & manu tentās, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Hęc enim facientes, non peccabitis aliquando. sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in ęternum regnum domini & saluatoris nostri Iesu Christi. Hieronymus: Locata est & nobis vinea, & locata ea cōditione, vt reddamus domino fructum temporibus suis,

& sciamus vnoquoque tempore quid oporteat nos loqui vel facere. Sepes, virtutum est custodia. Eccl. 36. Vbi non est sepes, diripietur possessio. Hinc dominus comminatur. Esa. 5. Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineę meę. Auferam sepem eius, & erit in direptionē. Ideo Ecci. 28. Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Et dominus Ose. 2. Ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos. Torcular, amor cęlestium & dolor præsentium. Psal. 119. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Augustinus: Qui biberit de fluuio paradisi, cuius vna gutta maior est oceano, restat vt in eo sitis mundi penitus sit extincta. Psalm. 76. Renuit consolari anima mea, memor fui dei, & delectatus sum. Sed Hiere. secundo. Duo mala fecit populus meus. me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quę continere non valent aquas. Turris, fides. Prouer. 18. Turris fortissima nomen domini. ad ipsam currit iustus, & exaltabitur. 1. Iohan. 5. Hęc est victoria quæ vincit mundum, fides vestra. Iacobi quarto. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. 1. Petr. 5. Cui resistite, fortes in fide. Sed sunt qui sibi faciunt turrim superbiæ. Gene. 11. Venite, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat vsque ad cælum, & celebremus nomen nostrum. Confundit autem ibi dominus linguas eorum. Sic talium linguæ confusę sunt, quum vnus loquatur de pauperum expilatione, alius de fœneratione, tertius de mundi honore: & tanta hodie confusio, vt alter alterum non intelligat propter dolum. Hiere. 9. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias. Est autem vinea ista putanda. Cant. 2. Tempus putatiōis aduenit. Osee decimo. Vitis frondosa Israel, fructus adęquatus est ei. Ambrosius: Vinea recisa fructificat, semiputata frondescit, neglecta luxuriat. Iohan. 15. Omnem palmitem in me ferentem fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.

Sepes mystice quid.

Torcular.

Turris

Sic cogitationes noxiæ resecandæ. Hiere.4. Laua à malitia cor tuum. Vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Secundo, Fodienda. Iohel.2. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Tertio, custodienda. Can.1. Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. Psalm.79. Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiant eam omnes qui prętergrediuntur viam? Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Nota tria in mundo regnantia vitia, quæ domini vineam destruunt. Auaritia. Esa. tertio. Vos depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra. Luxuria. Aper, syluestris est porcus. Iob.31. Si deceptum est cor meum super muliere, & si insidiatus sum ad ostium amici mei. Hoc enim nefas est & iniquitas maxima, ignis vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Sic adolescentior filius substãtiam suam consumpsit viuendo luxuriose, Lu.15. Superbia, quæ singularis bestia. Ecci.10. Odibilis coram deo est & hominibus supbia. Hier.12. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis, posuerunt eam in dissipationem. Est autem & quartum animalium genus eo periculosius, quo occultius, vulpium. Can.2. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. nam vinea nostra floruit. Ezech.13. Quasi vulpes in deserto prophetę tui Israel erant. Vident vana, & diuinant mendacium, dicẽtes: ait dominus: cum dominus non miserit eos. Ista animalia sic domini vineam vindemiant, vt vix pauci relinquantur racemi, pauperes scilicet & simplices. Mich. septimo. Vę mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemię, non est botrus ad comedendum, præcoquas sicut desiderauit anima mea. Perijt sanctus de terra, & rectus in omnibus non est. Omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur. Malum manuum suarum dicunt bonum. Princeps postulat, & iudex in reddendo est. Hinc orat. Psal. septuagesimonono. Deus virtutum conuertere, respice de cęlo & vide, &

Tria in mundo regnantia vitia quę.

visita vineam istam, & perfice eam quam plantauit dextera tua. Ergo ad faciendum fructum datur, & faciendo conseruatur. Gal. 5. Fructus spiritus est charitas, gaudiũ, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Sed sunt qui non fructus spiritus, sed carnis proferunt, de quib⁹ dominus conqueritur Hiere. 2. Ego te plantaui vineam electam, omne semen verum. Quomodo ergo conuersa es mihi in prauum vinea aliena? Esa. 5. Quid est quod debui facere vineæ meæ, & non feci? An quod expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruscas? Diruam maceriam eius. & erit in conculcationem, & ponam eam desertam. Non putabitur, & non fodietur, & ascendent super eam vepres & spinę, & nubibus mandabo ne pluãt super eam imbrem. Luc. 20. Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum. Quemadmodum enim salutem adfert ijs qui obediunt euangelio, ita per incredulitatẽ repugnantibus adferet exitium. Fideles quanuis iniqui, tamen quia in Christo fundantur per fidem, dum peccant, cadunt in lapidem: sed non penitus conteruntur, quoniam sępe per misericordiam reformantur, fortioresque resurgunt, & in peccantibus manet fides quanquam informis. Infideles autem permanentes in infidelitatis peccato, conteruntur. Hierem. 17. Induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos. Esa. 28. Ro. 9 Offenderunt in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis & petram scandali, & omnis qui credit in illum, non confundetur. Nam Iudęi primo ceciderunt super lapidem, scandalizati in eo: deinde cecidit lapis super eos, & vultus est illos. Pręcedit enim peccatum meum, deinde sequitur & iusti dei vindicta. Incidit ergo in infideles, & fideles in finali impœnitentia remanentes: quia quos diu tolerat ad conuersionem, vindicta dei tandem opprimit inopinantes. His parabolis vbi sese sentirent perstringi, adeo non sunt compuncti ad pœnitentiam, vt nihil iam aliud cogitarent animis, quam de occidẽdo

Iesu. tantum malum est liuor & ambitio. Aderat illis homicidij voluntas, sed deerat opportunitas. Non metuebant deum talium facinorum vltorem, sed populum. Turba quidem simplex & fuci nescia, sequitur veritatem: legisperiti autem male agunt. Chrysostomus: Hęc est differentia bonorum & malorum hominum: nam bonus homo comprehensus in peccato, gemit quia peccauit: malus autem fremit, non quia peccauit, sed quia deprehensus: & non solum non pœnitentiam non agit, sed magis contra corripientem commouetur. Prouer. 9. Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat. Noli arguere derisorem, ne oderit te: argue sapientem, & diliget te. Amos. 5. Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfecte abominati sunt. 2. Tim. 4. A veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Mar. 12. Et relicto eo, abierunt. Dissimulantes iram metu hominum, sed occulte moliuntur insidias.

De veste nuptiali, Matt. xxii.

ARTICVLVS CV.

ET respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens: Simile factum est regnum cęlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire. Matth. 22

Ostendit quod qui à spiritualibus nuptijs, & conuiuio & Christi societate destituuntur, ob has duas causas potissimum excluduntur, vel propter corporales voluptates, vel auaritię morbum. Rursus ergo adijcit parabolam, quo magis figat animis, illorum obstinata malitia fieri quod reijciantur ab euangelica salute, quodque gẽtes sint occupaturę, quo illi se reddidissent indignos, vt nulli queant imputare quod postea tot calamitatib' puniantur, qui toties oblatam dei beneuolentiam spreuerunt. Chrysostomus: Homo rex, deus pater est, qui di-

citur homo, vt itelligamus nomē hominis, præiudiciū diuinæ naturę non facere. Regnat autem in cęlo per gloriam, in terra per gratiam, in inferno per iustitiam. Gregorius: In hoc pater cælestis nuptias filio suo fecit, quo ei per incarnationis mysterium sanctam ecclesiam ex Iudæis & gentibus sociauit. Huius sponsi thalamus, vterus virginis fuit. Psalm. 18. Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Vnde Baptista Iohannis tertio. Qui habet sponsam sponsus est. Ephesi. quinto. Sacramentum hoc, magnum est: ego autem dico in Christo & in ecclesia. Facit & quotidie nuptias cum fidelibus. Osee secundo. Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego dominus. Quanta dignatio creatoris, & quanta peruersitas creaturæ talem sponsum contemnentis, qui & auersam reuocat sponsam. Hiere. tertio. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit dominus, & ego suscipiam te. Misit prius per prophetas prænuncios iucarnationis, misit post apostolos vocare inuitatos, hoc est, Iudęos, per Mosen & prophetas, ad nuptias. Chrysostomus: Vt charitatem dei agnoscas erga nos præcipuam, & rerum splendorem non ignotes, vbi nihil triste, nihil luctuosum, sed omnia spiritualib⁹ gaudijs plena sunt, hinc dicitur sponsus. 2. Corint. vndecimo. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Et nolebant venire, non ex impotentia vel ignorantia, sed malitia, nolentes credere. Quo ostendit nullum excludi à regno dei, sed hoc honoris habitum esse genti Iudaicæ, quod primum omnium est vacata, est vocata blande, non ad tristia aut abiecta, sed ad nuptias, hoc est, ad honorem, delicias, libertatem euangelicam. Iohannis tertio. Amicus sponsi gaudet ad vocem sponsi. hoc gaudium meum impletum est, Apoca. decimonono. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam deo, quia venerunt nuptiæ agni.

Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt alius in villam suam, alius vero ad negociationem suam. Reliqui vero tenuerunt seruos eius, & cõtumeliis affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est. & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt bonos & malos, & impletæ sunt nuptiȩ discumbentium.

Tunc rex misit compluresseruos, qui rem diligentius agerent inuitando, iam omnibus paratis. Prandium offertur in incarnatione, quia mane in die gratiæ. Roma. 13. Nox præcessit, dies autem appropinquabit. cœna autem fit in ȩternȩ refectione gloriæ. Luc. 14. cui alia refectio non succedet. Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Hieronymus: Per metaphoram opes regiæ describuntur, vt ex carnalibus intelligantur spiritulia. Psalm. 22. Parasti in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant me. Psal. 67. Parasti in dulcedine tua pauperi deus. Nihil ergo iam superest vt veniatis, ne ista sint frustra parata. Gregorius: Omnia parata, quia Christo immolato in cruce, patet introitus regni. Heb. decimo. Habentes itaque fratres fidutiam in introitu sanctorum in sanguine Christi, qui initiauit nobis viam nouam & viuentem

per velamen.i. carnem suam, & sacerdotem magnum super domum dei, accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala: & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ cõfessionem indeclinabilem. fidelis enim est qui repromisit. Sed sunt heu, qui remanere malunt ad siliquas porcorum, quam venire ad has delicias, per acediam negligentes salutis suę præconium. Notat duo vnde acedia venit non veniendi: ambitio honorum, & cupido diuitiarum. nam abierunt auersi à deo, alius in villam cui dominabatur: alter ad negociationem, non dei quæ laudabilis est, Lu. 19. qua prudens negociator datis omnibus euangelicam comparat margaritam, Mat. 13. sed terrenam, quę difficile fit sine peccato. Eccl. 26. Difficile exuitur negocians à negligentia. Hæc duo præcipue primores Iudæorum retraxerunt à Christo, cupido dominandi, & amor pecuniæ. Hinc deridebant ipsum loquentem de eleemosyna & diuitiarum contemptu, quia erant auari, Luc. 16. Hęc autem duo sunt in peccato, Auersio à bono incommutabili, & conuersio ad creaturam corruptibilem. Hierem. 2. Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuę, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quę aquas continere non possunt. Sed hi tantum sibi dementes erant, qui tam felici conuiuio prætulerunt curas quasdam rerum fluxarum, viles ac sordidas, sed alij crudelitatem addiderunt ingratitudini. Hieronymus: Inter eos qui non recipiunt euangelicam veritatem, multa diuersitas est. minoris enim criminis sunt, qui occupati aliis rebus, venire noluerunt, quam hi qui contempto inuitantis affectu, verterunt humanitatem in crudelitatem. Iob. 24. Ipsi fuerunt rebelles lumini, ne scierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Chrysostomus: Sicut ignis quanto amplius ligna susceperit, tanto magis in flammam erigitur: sic anima mala quo magis veritatem audierit, eo amplius in malitiam exardescit. Claret hoc in Herode, Mar. 6. Tunc rex lenitate spreta sese vertit in furorem, non per iram perturbationem inducentem, sed inflexibilitatem iudicij.

Quæ duo Iudęos potissimũ à Christo auerterit.

Prō.6.Quoniam zelus & furor viri non parcet in die vindictę,nec acquiescet cuiusquam precibus,nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Tectè innuit dominus excidium vrbis Hierosolymitanæ per Romanos factum.Sic & nonnulli vocantis gratiam non solum respuunt,sed & persequuntur,qui missis exercitibus angelicis,Psalm.77.Immissiones per angelos malos,perduntur:quia non solum illorum animæ, sed caro quoque in qua habitauerant, æterna gehennæ flamma cruciatur.Ecci.7. Vindicta carnis impij, ignis & vermis.Esa.66.Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.Sed is qui inuitantem se contemni conspicit,filij sui nuptias vacuas non habebit: quia sermo dei etsi alicubi laborat, alibi tamen inuenit vbi requiescit. Omnia(inquit)parata sunt, mysterium omne incarnationis peractum est:sed inuitati declararunt se indignos hoc conuiuio, quod ipsis tamen potissimū pręparauerā.Mat.15.Non sum missus nisi ad oues quę perierunt dom⁹ Israel.Discurrite quoquouersum per compita,triuia,citráque delectum quoscunque inueneritis adducite.Apostoli gentiles,qui in via vera non erant incedentes,sed alios ab alio diuisos,imò existentes iuxta exitus viarum in errore & inæqualitate multa,vocarunt.Act.13. Vobis oportebat primum loqui verbum dei.sed quoniā repellitis illud,& indignos vos iudicatis æternę vitæ,ecce conuertimur ad gētes.sic enim pręcepit vobis dominus. Vnde egressi de Iudęa post ascensionem domini,qua dixit ipsis Mar.16.Eūtes in mundū vniuersum,prædicate euangelium omni creaturæ,prædicauerunt vbique domino cooperāte. Antea vero dictū audierūt Mat.10.In viam gentiū ne abieritis,& in ciuitates Samaritanorū ne intraueritis,sed potius ite ad oues quę perierunt domus Israel. Euntes autem,prædicate,dicentes:quia appropinquabit regnum cælorū.Ecce quomodo & ad quid vocabant.Glos. Sicut ecclesia est inter cęlū,vbi nō sunt nisi boni,& infernū, vbi nō sunt nisi mali, ita indistincte colligit bonos & malos.Sic in arca Noe diuersa animalium erāt genera,

munda & immunda,& in linteo Petro ostenso, diuersi generis reptilia, Act.10. & in area granum mixtum palea, Mat.3. & in agro triticum mixtum zizanijs, Matt.13. sic & nunc boni malis mixti sunt, sed in consummatione seculi separabuntur. Matt.13. In consummatione seculi exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum. O dura separatio, vbi amicus ab amico, frater à fratre, filius à patre separabitur in æternum. Hinc Gregorius: Si boni estis quandiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerate malos: nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiã testis est, quia bonus non est. Terrere autem nos non debet, quod in ecclesia multi mali & pauci sunt boni: quia lata via quæ ducit ad perditionẽ, & multi qui ambulant per eã. Matth.7.

3 Intrauit autem rex vt videret discumbentes. & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi autem sunt vocati, pauci vero electi.

Quoniam dominus ostenderat graues pœnas daturos esse Iudæos, qui toties vocantes apostolos afflixerũt, ac demum occiderunt, subindicat & illos manere graue supplicium, qui semel professi euangelicam vitam, redirent ad pristinæ vitæ sordes. 2. Pet. 2. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superãtur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Ad iudicium veniens dominus, manifestabit conscientias, vt pateãt merita & demerita iudicandorũ. 1. Cor. 4. Illuminabit abscõdita tenebrarũ, & manifestabit cõsilia cordiũ. Nam fideles ad iudiciũ ptinent. qui enim non credit, iam iudicatus est. Ioh.3. Hierony. Discernit rex discũbentes, hoc est, in sua fide quiescẽtes: & in die

iudicij visitabit conuiuas, & discernet merita singulorũ. Inuenit vnũ. Vnus iste, oẽs qui sociati sunt malitia. Vestis nuptialis, præcepta sunt domini, & opera quę ex lege & euangelio præcipiũtur, noui'que hominis efficiunt vestimentũ. Apo. 19. Vxor eius præparauit se, & datũ est illi vt cooperiat se byssino. Byssinũ enim iustificationes sunt sanctorũ. Ro. 13 Induimini dominũ Iesum Christũ. Si quis igitur in die iudicij inuentus fuerit sub nomine Christiano, nõ habere vestẽ super cælestis hominis, sed pollutã veteris hominis exuuijs, hic statim corripitur & dicitur ei: Amice nomine, non re. Eccl. 37. Est amicus, solo nomine amicus. Ioh. 15. Vos amici mei estis, si feceritis quę ego præcipio vobis. Qua temeritate Christianitatis nomen tibi vsurpasti, factis negans? Tit. 1. Cõfitentur se nosse deũ, factis autem negant. Hieron. Amicũ vocat, quòd inuitatus ad nuptias: arguit impudentię, quòd veste sordida munditias polluerit nuptiales. Obmutuit, propter timorem accusationis, & ignorantiam excusationis. Greg. Dici sine gemitu non potest: in illa districtione vltimæ increpartionis, omne argumẽtum cessat excusationis: quippe quia illè foris increpat, qui testis conscientię intus animam accusat. Ponit tria, corda etiam ferrea concutientia. Ligatis, inquit, manibus. ecce pœnæ ineuitabilitas. Ligat pœna, quos hic à bonis operibus ligauit culpa. pedes, qui hic visitare pauperes negligunt: manus, quę nihil indigentibus largiuntur: iam nunc ligantur sponte in vitio, tunc inuitè in supplicio. Prouerb. 5. Iniquitates suæ capient impium, & funibus peccatorum suorum cõstringetur, vt nec bene operari liceat cum velint. Iohã. nono. Venit nox quando nemo operari potest. Procul à conuiuio submotum, conijcite in densissimas tenebras, a dignitate luce'que conuiuij, in carcerem abiectissimum: a voluptate summa, in summum cruciatum. Ecce secundo pœnæ horribilitas. Iob. decimo. Dimitte me, vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terrã miseriæ & tenebrarum, vbi

Vestis nuptialis.

Tria quædã & cor ferreũ cõmouẽtia.

vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Gregorius: Damnatus quisque illic iuste patitur tenebras vltionis, qui sponte se proiecit in tenebras erroris, & in tenebris quas dilexit remaneat. Ioh. 3. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorum mala opera. Ibi erit fletus, ecce tertio pœnæ multiplicitas indicatur. Hieronymus: Per methaphoram membrorum, magnitudo ostenditur tormentorum. Ostendit ergo pœnam damni, in eo quod submouetur à consortio conuiuij: sensus, quia in eum conijcitur locum, vbi fletus & stridor dentium, quatenus singula membra supplicijs subiaceant, quæ hic singulis vitijs subacta seruiebant. Oculi, in vanis & vagis effusi, fletu: dentes edacitate gauisi, stridore torqueantur, qui causatur à duabus causis contrarijs, scilicet acuto & penetrabili, ardore ignis, & frigore infernali. Iob. 24. Ad nimium calorem transiet ab aquis niuium. Secũdo, à furia rationis contra deum, seipsum, & illata tormenta. Sic ergo miseris mors erit sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia mors viuit, & finis incipit, & defectus deficere nescit. Apo. 9. In diebus illis quęrent homines mortem, & nõ inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet ab eis. Horreamus igitur, cogitantes quia nisi quis vitam habeat puram, nihil ei proderit nuda fides: quia non solum è nuptijs eijcitur, sed & in ignem mittitur. Ia. c2. Fides sine operibus mortua est in semetipsa. Repulso vno, in quo omne corpus malorum exprimitur; generalis sententia infertur, quia multi vocati, pauci vero electi. Hieronymus: Omnes parabolas breui sententia comprehendit, quod & in opere vineæ, & in ædificatione domus, Luc. 14. & in conuiuio nuptiali, non initia, sed finis quæratur. Vltro vocantur omnes, sed electi non sunt, nisi qui vocati parent, quique vsque in finem respondent diuinę erga se beneficentię, impietatis euængelicæ studio perseuerantes. Matth 10. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Sed quos vocat? Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis &

onerati estis, & ego reficiam vos. Greg. Ad fidem multi veniunt, sed ad cæleste regnum pauci perducuntur: quia plerique deũ vocibus sequuntur, moribus fugiũt, quibus dicitur. Luc. 6. Quid dicitis mihi, domine domine, & nõ facitis quę dico? Tanto ergo vnusquisque nostrum in humilitate se deprimat, quanto si sit electus ignorat.

De tributo Cæsari reddendo, Matt. xxii. Mar. xii. Lu. xx.

ARTICVLVS CVI.

TVnc abeuntes pharisæi, consilium inierunt, vt caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces, & nõ est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet censum dare Cęsari, an non? Matt. 22. Z

Quantuncunque humana astutia contra diuinã moliatur prouidentiã, semper finaliter confunditur. Iob 5. Qui apprehendit sapientes in astutia sua, & consilia prauorum dissipat. Metus plebis exclusi â palam patrãdo facinore, quod iam animo patrarant, per cuniculos aggrediuntur efficere quod decreuerant, hoc etiam sceleratiores, ꝙ fraudem addunt malitiæ, quemadmodum sceleratior est qui veneno occidit, q̃ qui gladio. Chrys. Omnis malitia cõfunditur aliquoties, corrigitur nunquam, maxime eorũ qui proposito malo, non ignorantia, peccant. Sicut enim non potest fieri, vt ligna mittẽdo extinguas ignẽ: sic nõ potest fieri, vt rationem reddendo places hominem malũ. Quemadmodũ si aliquis occludere voluerit aquæ currentis meatũ, quæ si vna parte exclusa fuerit, violentia aliũde sibi semitã rum-

pit:sic eorum malignitas vna ex parte confusa, alium sibi aditũ adinuenit. Visum est ergo illis sic rem agere cuniculis, vt inuidia facti, in Cæsarem & Cæsaris præfectos deriuaretur. Mar. 12. Et mittunt ad eum quosdam ex pharisæis & Herodianis. Lu. 20. Et obseruantes, miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, vt caperent eum in sermone, & traderent illum principatui & potestati præsidis. Quale consilium, tales & consiliarij. Chrys. Quò abierũt ad Herodianos, vt eorum patrocinio agerent cõtra Christũ. Nã homines coloni cui⁹ terrã possident, eius auxilio opus habẽt: qui vero iustitiã tenet, nullius patrocinio indiget nisi dei. Qui aũt in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessariũ habet. Stulti cõsiliũ ceperũt, nesciẽtes cõsilium nõ esse cõtra dominũ Pro. 21. Non est sapiẽtia, non est prudentia, nõ est cõsiliũ cõtra dominũ Esa. 29. Væ qui profundi estis corde, vt à domino abscõdatis cõsilium, quorũ sunt in tenebris opera, & dicũt, quis videt nos? & quis nouit nos? Peruersa est hæc vestra cogitatio, quasi si lutũ cõtra figulũ cogitet, & dicat opus factori suo, non fecisti me: & figmentũ dicat fictori suo, non intelligis. Subornãt igitur aliquot insigniter impios ex pharisęis & Herodianis, qui inter se dissidebãt dogmatis, sed cõsentiebãt in odiũ Christi. Nõ ergo p se accedũt, sciẽtes se domino suspectos: sed submittũt discipulos, qui se iustos simularẽt, vt facilius min⁹ noti deciperẽt, & reprehẽsi, minus erubescerẽt. Cũ enim Iudæa tributaria facta esset Romanis, quibusdam indignum videbatur populum deo dicatum, qui in primitijs, decimis, & sacrificijs deo seruiebat, pẽdere tributum principibus idololatris. Rursus alij Cæsari fauentes, iustum iudicabant, ob pacem & terrę negocia conseruanda per suos, quod sine expensis fieri non potest. Sperabant ergo, vt Christus religioni fauens magis, quàm Cęsari prophano & impio, solita libertate pronunciaret non esse pẽdendum tributum, moxque per Herodianos deferretur Herodi, qui ab Augusto censui colligendo pręfectus erat, daturus pœnas quas antè Theudas & Iudas

dederant, qui dixerunt hoc illicitum, quare vt seditiosi sunt puniti, Act. 5. Luc. 13. Quod si dixisset reddendũ, iam calumniarentur adulari principibus prophanis, minus fauens religioni diuinæ. Et ideo aggrediuntur coram multitudine, ne res careat testibus. Glos. Quem non poterant capere in opere, in sermone moliuntur: quia facilius labitur homo verbo quam facto. Iaco. 3. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, Prouerb. 1. Fuit enim vir propheta potens in opere & sermone, Luc. 24. Est ergo consilium optimum, vt qui nescit discrete loqui, discat prudenter tacere. Pro. 17. Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens. Iob. 13. Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes. Tacendum primo, quia multiloquium sæpe esse solet causa offensę. Pro. 10. In multiloquio non deerit peccatum. qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est. Secundo, quia signum stultitiæ. Pro. 29. Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est q̃ illius correctio. Eccĕs. 10. Stultus verba multiplicat. Tertio, reddit odiosum. Eccĭ. 20. Est tacens qui inuenitur sapiens, & est odibilis qui procax est ad loquendum. Vnde quidam philosophus loquaci dixit: Si auribus nostris te audires, absque dubio taceres. Et alius quidã: Si optima gesseris, & pauca loquaris, hominibus placebis. Quarto, q̃a innaturale. Natura enim os vnũ dedit ad loquendũ, sed duas aures ad audiendum. Iac. 1. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Exordiuntur a blandiloquentia, quasi falli possit blandimẽto, qui toties declararat sese nihil nescire. tanta erat cæcitas, vt re toties frustra tentata, non conquiescerẽt. Chrys. Hæc prima hypocritarum malitia, simulata laudatio. Laudant enim quos perdere volunt, vt per delectationem laudis, corda hominum ad simplicitatem cõfessionis inducant. Pro. 11. Simulator ore decipit amicum suum. Sic apis mel ore gestat, & retro pungit. Magister, inquiunt, perspecta est nobis tua integritas, li-

Consiliũ quoddã insigne.

Taciturnitatis laus ac necessitas.

Hypocritarũ depictio.

berè loqueris, vt ne quidem in gratiam vllius quamlibet potentis mentiri velis, sed vnum deum semper habes prę oculis: quod illi gratum est, simpliciter & liberè doces. Mar.12. Nec enim vides in faciem hominum. Commendant increatam veritatem, inimici veritatis, quanquam adulatorie, tamen secundum veritatem (quēadmodum Caiphas de morte domini præter intentionem prophetauit, Iohan.11.) de triplici veritate. Vitæ. Fuit enim verus deus, verus homo, verus magister. Mat. 23. Vnus est magister vester Christus. Verus conuersatione. Iohan.8. Quis ex vobis arguet me de peccato? Hoc nemo hominum dicere potest. Ideo Roma.3. Est autem deus verax, omnis homo mendax. Requiritur autem vt nos in veritate coram deo ambulemus. Sic Ezechias ait Esa.38. Memēto quęso domine quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Secundo, doctrinæ. In veritate doces. hęc competit doctoribus. 2. Timo.2. Solicite autem cura teipsum probabilem exhibere deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Prophana autem & vaniloquia deuita. multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit. Hinc dominus Iohan.18. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Tertio, iustitię. Luc.20. Non accipis personam. Nouimus te veracem esse, nec assentari cuiquam, sed magna cum libertate doces, quod deo placitum est, non quod hominibus videtur. Hęc ad rectores spectat. Sap. 1. Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Nō pudet inconstantię, qua nunc magistrum appellant & laudant quum ante calumniati sint illum spiritum Beelezebub habere. Matt.12. Luc.11. & Iohan.8. Nunc scimus quia dæmonium habes. Hieronymus: Blanda & fraudulenta interrogatione illuc prouocant respondentem, vt magis deum quam Cæsarem timeat, dicens tributa non debere solui, vt audientes Herodiani, statim seditionis cōtra Romanum principem teneāt autorem. Fas, inquiūt, est vt Iudæorum populus diuinæ religioni deditus, pen-

Triplex veritas.

dat censum? Laqueum parant quem difficile effugiat, vt sibi videbatur, sed comprehensus est in illo pes eorum, Psalm. 9. Nam si dixisset pendendum, accusassent apud populum quod in seruitutem redigere studeat gentem qua semen Abrae sis: si non dandum, ad Cæsarem vt seditiosum traxissent.

Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritę? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei: Cęsaris.

Dominus ergo omnia noscens & versutum consiliũm, & subdolam tam mittentium quam missorum mentẽ, non respondet vt cogitauerãt, quin & eorũ vafriciẽ aperuit, sic respondens, vt neutri factioni fieret obnoxius. Hieronymus: Prima respondentis virtus est, interrogantium mentem cognoscere. Chrysostomus: Non secundum sermones illorum blandos respondet, sed secundum conscientiam illorum crudelem & asperam: quia deus plerunque ad animam respondet, non ad corpus: voluntatibus loquitur, non verbis. Hypocritę, aliud habentes in corde, aliud in ore, dicit: quid me tentatis? vt quod audierunt ab eo in aure, apud semetipsos inuenirent in corde: & considerantes ipsum humanorum cordium cognitorem, quod facere cogitabãt, perficere non auderent. Pharisęi ergo blandiebantur vt perderent, sed dominus increpabat vt saluaret. Prou. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. Marc. 12. Afferte mihi denarium vt videam. Luc. 20. Cuius habet imaginem & inscriptionem? Dabatur enim denarius pro censu, habens imaginem Cęsaris, qui valebat decem nummos. Hieronymus: Non de ignorantia quærit, sed vt competenter eorum verbis respondeat. Sapientia enim semper sapienter agit, vt suis potissimnm tentatores sermonibus confutentur. Prou. 26. Qui fodit foueam, incidet in eam Chrysostomus: Quando interrogat, non ignorans facit: sed quia per

responsionem ipsorum obnoxios, eos vult ostẽdere, quã nec deo, nec Cæsari redderent quod deberent.

Tunc ait illis: Reddite ergo quę sunt Cęsaris, Cęsari: & quæ sunt dei, deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo, abierunt.

Potestatibus seu magistratibus quid seu quę oporteat reddi.

In corporalibus & externis obediendum est regi: in internis autem & spiritualibus, soli deo. Vtrũque enim se compatitur, nec alterum alteri præiudicat. qui enim regna constituit, & ius regni ordinauit, 1. Reg. 8. Cum autem dominus non dixerit quid reddendum, ex alijs scripturę locis, & domini ipsius factis conijcere licet quid agendum. Primum ergo reddere debemus congruã subiectionem. Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Hoc propter diuinam ordinationem. Prouer. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Rom. 13. Non est potestas nisi à deo. Quę autem sunt, à deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. 1. Pet. 2. Subiecti estote omni humanę creaturæ propter deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Secundo, deuotam venerationem & reuerentiam. Roma. 13. Cui honorem, honorem. 1. Pet. 2. Deum timete, regem honorificate. Tertio, ęquam pensionem. Vnde ait: reddite, sicut debitum. Custodit te princeps tuus ab hostibus, vitam tuam pacatam facit, debes itaque ei pro his tributum. Rom. 13 Reddite omnibus debita. Ideo enim tributa præstatis. Ministri enim dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Vnde & dominus tributum soluit, Matt. 17. Quarto, feruidam orationem. 1. Timot. 2. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiões pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum & acceptum est coram saluatore nostro deo. Pro. 21. Sicut diuisiones aquarum, sic cor regis in manu domini: quocunque voluerit, inclinabit illud. Vnde ad populi peccata dominus permisit Da

uid cadere in peccatum superbiæ & inobedientię numerando populum, quare dominus peste percussit vna die septuaginta millia virorum, 2. Reg. 24. Chry. Cum vero reddenda quæ sunt Cæsaris Cæsari diceret, ita solum dici non dubitata, quæ pietati & religioni non officiunt, alioqui Act. 4. Obedire deo oportet magis quam hominibus. Hinc Ro. 13. Itaque necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Heb. 13. Obedite præpositis vestris & subiacete eis. ipsi enim peruigilant quasi rationem de animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes, hoc enim non expedit nobis. Chryso. Numisma Cæsaris, aurum est: numisma dei, homo. Ideo diuitias vestras Cæsari date, deo autem conscientiæ vestrę solam innocentiam reseruate vbi deus videt. Sicut enim in denario census imago Cęsaris exprimitur, sic deus requirit à nobis animam lumine vultus sui insignitam, Psalm. 4. Ad imaginem enim dei homo creatus est, Gene. 2. Vile numisma titulum & imaginem habebat Cæsaris. Si hunc agnoscis, & pendis Cęsari quod debetur, quanto magis reddendum est deo, cuius imaginem gerit omnis homo? In baptismo character dei impressus est aīo tuo, quur eū tradis diabolo? Christiani titulo gloriaris, quur nō reddis illi quod debes ex professione? Hinc Deu. 10. Et nūc ô Israel, quid dominus deus tuus petit à te, nisi vt timeas dominum deum tuum, & ambules in vijs eis, & diligas eum, ac seruias domino deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiasque mandata domini? Vnde quo ad corpus, ait apostolus Ro. 12. Obsecro vos per misericordiam dei, vt exhibeatis corpora vestra, hostiā viuētē, sanctā, deo placētē, rōnabile obsequiū vestrū. Et nolite cōformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quę sit volūtas dei bona, beneplacens & perfecta. Eph. 4. Deponite vos secundū pristinā cōuersationē veterē hominē, qui corrūpitur secūdū desideria erroris: renouamini aūt spū mētis vestræ, & induite nouū hoīem q secūdū deū creatus est in iustitia & sāctitate veritatis. Ro. 8. quos pręsciuit & prędesti

nauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Hinc admonet 1. Cor. 15. Igit sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cęlestis. Matt. 11. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Sic iuxta rationem viuere debemus, ne simus bestijs similes, & imaginem animę ipsi restituere per fidem veram, spem firmam, & charitatem feruidam incedentes, ne falsarij inueniamur numismatis. Apoca. 14. Si quis adorauerit bestiam & imaginem eiꝰ, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua, hic bibet de vino irę dei, quod mixtum est mero, in calice ire ipsius. Bestia, diabolus est. Imago superbia. Iob. 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Character, peccatum est in opere, in manu: in fronte, peccatum in manifestatione. Hier. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Sic manus sanguine plenæ dicuntur. i. peccatis, Esa. 1. Sicut nummus à nummo imagine discernitur, sic filij dei & diaboli operatione. Iohan. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis perficere. Si filij Abrææ estis, opera Abrææ facite. Hoc responso audito, admirati sunt, primum quod intelligerent illum non latuisse dolosum suum commentum: deinde prudentiam admirabilem, cui frustra tenderet insidias humana versutia. Hieronymus: Qui enim credere debuerant ad tantam sapientiam, mirati sunt quod calliditas eorum insidiãdi non inuenisset locum: propter quod relicto eo abierunt, tanquam victi per eũ & confusi, infidelitatem pariter cum admiratione reportantes. Sed non desierunt odire, quẽ amare debebãt.

De Saducęorum errore in resurrectione, Matth. xxii. Mar. xii. Lucæ vigesimo.

ARTICVLVS CVII.

IN illo tempore accesserunt ad eum Sa-ducæi, qui dicunt non esse resurrectio-nem, & interrogauerunt eum, dicen-tes: Magister, Moses dixit: Si quis mortuus fue-rit non habens filium, vt ducat frater eius vxo-rem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus vxo-re ducta, defunctus est: & non habens semen, reliquit vxorem fratri suo. Similiter secundus & tertius vsque ad septimum. Nouissime autem omnium defuncta est & mulier. In resurrectio-ne ergo cuius erit de septem vxor? omnes enim habuerunt eam. Matth. 22 A

Ostendit quantam perniciem fidei adferat scriptura-rum peruersa intelligentia, diuinęque virtutis ignoran-tia. Vnde imposito silentio duabus Iudęorum sectis vni-co dicto, successit his factio Saducæorum, qui negabant resurrectionem, adeo vt nec angelum, nec animas exta-re semotas à corpore crederent, Act. 23. nihil esse putan-tes quod non videtur. Hi quum audissent Christum cre-bro meminisse vitæ æternę, & futuri seculi, ac resurre-ctionis iustorum, adoriuntur illum, experimentum fa-cturi, vtrum cum pharisæis sentiret qui vtraque confi-tentur. Actu. 23. an sibi contraria doceret, vt caperent illum, si secum pugnaret: vel irriderent, si cum pharisęis sentiret. Assumunt pro argumenti fundamento Mosi di-ctum, cui contradicere nefas erat, Deut. 25. Vnde hac ab-surditate putabant posse refelli pharisæorum opinio-nem, qui contendebant animas superesse corporibus, & corpora mortuorum aliquando reuictura.

Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, ne-scientes scripturas, neque virtutem dei. In resur-rectione enim neque nubent, neque ducent vxo-res, sed erunt sicut angeli dei in cælo.

Ad hanc quæstionem quoniam plus habebat ignorãtiæ quam malitiç, dignatus est Iesus respondere, ostendens eos qui prætexebant legem Mosi, ignaros scripturarum. Mar.12. Nonne ideo erratis, non scientes scripturas neque virtutem dei? Hier. Propterea errant, quia scripturas nesciunt, & quia scripturas ignorant, consequenter ignorant virtutem dei, hoc est, Christum qui virtus dei est. 1. Cor. 1. Nos autem prædicamus Christum dei virtutem. 1. Timo. 1. Finis pręcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: à quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, volẽtes esse legis doctores, non intelligentes neque de quibus loquuntur, neque de quibus affirmant. 2. Timot. 3. Mali homines & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes. Fuit hic fidei articulus semp maxime incredibilis, tam inter gentiles, Act. 17. Nouorum dæmoniorum videtur annunciator esse, quia Iesum & resurrectionem annũciabat eis Paulus. quam etiam aliquibus Iudæorum, qui dicebantur Saducæi. Hunc autem errorem dominus affirmat prouenire ex ignorantia scripturarum & virtutis dei. Erratis, qui scripturas legitis quidẽ, at nõ intelligitis: & nihil imaginãtes supra res corporeas quas videtis, imaginamini talẽ esse rerũ statũ in futura vita, qualem in hac videtis. Ponit ergo primo resurrectionis veritatem, in eo quod mittit ad scripturas, quę hãc plenissime & planissime testantur. Si enim scripturas scirent, crederẽt vtique deũ non esse deũ mortuorũ, sed viuentiũ. Ro. 15. Quęcunque scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt. Iob. 19. Scio quod redemtor meꝰ viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo deum saluatorem meum. Quem visurus sum ego ipse & non alius. reposita est hęc spes mea in sinu meo. Ezec. 37. Hæc dicit dominus deus: Ecce ego aperiã tumulos vestros, & educã vos de sepulchris vestris populus meus. Dan. 12. Multi de his qui dormierũt in terrę puluere, euigilabũt, alij in vitã æternã, alij in opprobrium vt videãt semper. Secundo, causalitatẽ. Si enim virtutẽ

Resurrectionis articulus q̃ olim difficilis.

Resurrectio q̃ seu quibus ostendatur.

dei sciret, cognosceret vtique deo oĩa esse possibilia, vt qui creauit quod nõ erat, reformet quod ex parte periecrat. Sap. 12. Tu aũt dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cũ magna reuerẽtia disponis nos. Subest enim tibi, cum volueris, posse. Est ergo deus causa efficiẽs resurrectiõis mortuorũ, quũ sit supra naturã. 1. Thes. 4. Si credim⁹ ꝙ Iesus mortu⁹ est & resurrexit, ita & deus eos qui dormierũt per Iesum, adducet cum eo. 1. Cor. 15. Sicut in Adã oẽs moriũtur, ita & in Christo oẽs viuificabũt. Oẽs qdẽ resurgem⁹, sed nõ oẽs ĩmutabimur. In momẽto, in ictu oculi, in nouissima tuba. Canet enim tuba, & mortui resurgẽt incorrupti, & nos immutabimur. Mat. 24. Et mittet angelos suos cũ tuba & voce magna, & cõgregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cęlorũ vsque ad terminos eorum. Causam finalẽ indicat dominus. Ioh. 5. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua oẽs qui in monumẽtis sunt, audiẽt vocẽ filij dei: & procedẽt qui bona fecerũt, in resurrectionẽ vitę: qui vero mala egerũt, in resurrectionẽ iudicij. 2. Corin. 5. Oẽs nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonũ, siue malũ. Heb. 9. Statutũ est hoĩbus semel mori, post hoc aũt, iudiciũ. Hinc domin⁹ admonet Mat. 10. Eũ timete, qui potest & animã & corpus perdere in gehennã. Hæc enim sola fidelium est spes & gloria. Vnde 2. Mac. 7. Tertius filius ait: E cælo ista possideo, sed propter dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. 1. Cor. 15. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. nunc autem Christus surrexit à mortuis primitię dormientium: quoniamquidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Tertio insinuat resurgentiũ qualitatẽ. Luc. 20. Filij huius seculi nubũt & tradũtur ad nuptias: illi vero qui digni habebuntur seculo illo & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores, neque vltra mori poterunt. ęquales enim angelis sunt, & filij sunt dei, cũ sint filij resurrectiõis. Ro. 8. Quod si spiritus eius qui susci-

tauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. 2. Corin. 4. Habemus autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est. Psalm. 115. Credidi, propter quod locutus sum, & nos credidim⁹, propter quod & loquimur, sciẽtes quoniã qui suscitauit Iesũ, & nos cũ Iesu suscitabit, & constituet vobiscum. Quoniam illi carnales carnalem sapiebant resurrectionem, ostendit quod non sit corporalis vita tunc. quo factum est, vt dogma eorũ statim obtusa opinione, & inualido fundamento conciderct. Hic vbi vices sunt nascentium ac morientium, coniugium adhibetur ad propagationem humani generis. Cæterum iam erit absorpta mortalitas, & homines erunt spirituales, quod futurum est in resurrectione, quę nos reddet eosdem quidem, sed immutatos: neque ducet quisquam vxorem, neque nubet vlla, sed quemadmodum in cęlis angeli, quoniam inter eos nulla est mortalitas, nesciunt vsum matrimonij. Phili. 3. Nostra conuersatio in cęlis est. Vnde & saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem virtutis suæ, quã etiam possit subijcere sibi omnia. Ecce quanta gloria resurgẽtium in Christo, quia similes ei erunt, sed non ęquales. 1. Corint. 15. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum. stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Ecce dos prima claritatis. Vnde Matt. 13. Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. O quanta iucunditas, tot videre luminaria. Non ergo erunt tunc carnali, sed spirituali voluptate fruentes. Petrus dominum cernens in transfiguratione quoddam specimen huius ostendisse, omnium quæ in cęlis & in terris erant, oblitus, ait: Domine, bonum est nos hic esse. Ad hanc pulchritudinem festinemus, & toto corde suspiremus. Ephe. quinto. Eratis aliquando tenebrę, nunc autem lux in domino. vt filij lucis ambulate. Secunda, impassibilitas. 1. Corinthio. 15.

Dotes resurgentiũ quot.

Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tūc fiet sermo qui scriptus est Ose.13. Absorpta est mors in victoria. Anselmus: Sanitate perfecta hic caremus. à prima natiuitatis die esurimus, sitimus, vnus claudus, alter scabiosus, & quibusdam delinimur medicamentis, ne summa sit miseria. In futuro autem summa sanitas erit, de qua Psal.36. Salus autem iustorum à domino. Sed dicis, vndique sanus sum. Quid dicis ô homo? tangaris fuste, & clamabis, teque deceptum querulaberis. Ibi & longęuitas vitę erit, quam hic nullus perfecte habet. moriturus, quantumlibet viuat diutius, somnium sibi videtur esse, cum moritur, quod vixit. Hinc Gene.5. dicitur: Vixit Adam 930. annis, & mortuus est. Sed Esa.25. Apoca. 21. Et absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorū, & mors vltrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abierunt. Ideo Gala. 6. Quæ seminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionē: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam ęternam. Tertia, Subtilitas. 1. Corinth.15. Sed dicit aliquis? Quomodo resurgent mortui? quali autē corpore venient? Insipiens tu. quod seminas, nō viuificatur nisi prius moriatur. Et quid seminas? Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, vt pote tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult, & vnicuique seminum proprium corpus. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Hinc omnia illi peruia, quemadmodum dominus clausis ianuis stetit in medio discipulorum, Iohannis.20. Petrum animale adhuc corpus habentem, è carcere eduxit, sed ianuis apertis, Actu.12. Quarta, Agilitas. 1. Corint.15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Ipsam quodāmodo voluntatis sequitur cogitationem. Anselmus: Nūc partim agiles sumus, sed in hoc à passerib^9 superamur, sed tunc sicut angeli à cælo in terram dicto velo-

cius mouebimur. Vides enim cum quanta celeritate Abacuc delatus sit Danieli, à Iudæa in Babylonem, Daniel. 14. & Philippus reductus in Azotum, Act. 8. Nunc enim corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, Sapien. 9. Ideo 1. Corinth. 15. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Ephes. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Oserua quod non dixit, in mensuram corporis Christi, sed ætatis plenitudinis Christi. Nam sancti omni deformitate (natura errante, vel aliàs contracta) reformata, in tali resurgent statu, in quo fuissent illa ætate, vel fuerunt, quæ iucunda simulque robusta est ætas & florida. Sed vnde miseris nobis tanta gloria? Audi dominum Iohã. 12. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus qui est in cælis. Romano. 6. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Vnde dominus Luc. 21. His fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Contrà malorum plena calamitas. Apoca. 6. Dicunt montibus & petris, Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, & quis poterit stare?

3 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à deo dicente vobis: Ego sum deus Abraam, & deus Isaac, & deus Iacob? Non est deus mortuorum, sed viuentium. Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina eius.

Hieronymus: Ad comprobandam resurrectionis veritatem, multo alijs manifestioribus exemplis vti potuisset, sicut Esa. 26. Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent. & Daniel. 12. Sed Saducæi qui animarum interitum prædicabant, non nisi quinque libros Mosi recipiebant. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, cuius autoritatem non sequebantur. Sic & hodie

In ecclesia quidam ad peruersum suum constabiliendum dogma, nonnulla reijciunt quæ ipsis palam aduersantur, quod communis tamen tenet ac tenuit ecclesia, quod certissimum erroris & peruersi cordis est indicium. Moses inquit, cuius cum in cæteris autoritatem agnoscatis, hic non est reijciendus. Mar. 12. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Mosi Exo. 3 super rubum, quomodo dixerit illi deus, inquiens: Ego sum &c. Vos ergo multum erratis. Luc. 20. Omnes enim ei viuunt. Oportet ergo vt animę viuant, quum corpora mortua sint, & quia creatura refertur ad deum relatione reali, quę non fundatur nisi in ente: id ergo cuius deus dicitur deus, oportet realiter esse aliquid. Hi itaque si toti perissēt morte corporū, nō diceret esse deum illorū, sed fuisse. Quod si est deus illorū, vtique viuūt illorū aię, viuunt & ipsi toti quodāmodo spe resurrectionis. Quid enim magni est, superstites animas in pristini corporis domicilium reuocare? Populus autē quum vidisset omnibus os obturari prudentibus responsis, admirabatur eius efficacem & promptam doctrinam.

De mandato magno, Matt. xxii. Marc. xii.

ARTICVLVS CVIII.

Pharisæi autem audientes quòd silentium imposuisset Saducęis, conuenerūt in vnum. Et interrogauit eum vnus ex eis legisdoctor, tentans eum. Magister, quod est mandatum magnum in lege? Matt. 22. B

Nihil charitate sublimius & vtilius, sine qua omnia alia nihil, 1. Corin. 13. Gaudētes pharisæi refutatos Saducæos, & Iesum ex ipsorum sententia respondisse, ac illos obmutuisse, exprobrata etiam inscitia scriptu-

rarum, rursum sese velut recepto spiritu conglomerāt, ac vnum quendam legis peritum subornant, qui docta videlicet quæstione Christum adoriretur. Chrysosto. Frequenter Iudæi diuersis interrogationibus dominū tentantes, sibi quidem acquisierunt interitum, nobis autem prouiderūt salutē. Nam verba Christi illis profecerunt ad cōfusionem, nobis autem ad ædificationē: quoniā respōsis eius vincebantur, sed nō placabantur. Malitia enim frequenter cōfunditur, placatur autē nūquam. Debuissent quidē timere Saducæorū exemplum, vt ne similiter confunderentur. confutati fuerāt in denarij ostēsione, sed maleuolētia & liuor nutrit impudentiam, & ardens malitia dum se satiare festinat, non aspicit exitum rei, vt tantūmo alteri noceat, nec sibi parcens. Venena enim inuidiæ superari possunt, sed difficile conquiescunt. Conueniunt, vt multitudine vincerent, quem ratione non poterant. à veritate se nudos esse professi sunt, qui se multitudine armauerunt. Dicebant enim: vnus loquatur pro omnibus, & omnes loquantur per vnum, vt si quidem vicerit, omnes videamur vicisse: sin autem victus fuerit, solus videatur confusus. O pharisęi, qui omnia propter homines & facitis & dicitis: putatis quia vno victo, homines non intelligant vos esse victos? Nunquid non conscientiæ vestrę sentient se esse confusas? Leuis est consolatio, qui in seipso cōfusus est, quod ab alijs ignoratur. Duplici notatus erat dignitate: vitę, quia pharisæus: doctrinę, quia legis doctor. Hieronymus: Maleuolentia & liuor nutrit impudentiam. Quicunque nouit & interrogat non voto discendi, sed studio cognoscendi an nouerit ille qui responsurus est, in similitudinē pharisæorum, non quasi discipulus, sed quasi tentator accedit. Marc. 12. Et accessit vnus de scribis, qui audierat illos conquirentes: & videns quoniam bene illis responderit, interrogauit eum quod esset primum omnium mandatum. Hieronymus: Interrogant mellitis verbis, & circundant sicut apes mel portantes in ore, & aculeum à tergo. Magistrum vocat, cuius non vult esse

discipulus. Vnde Iohannis nono. Pharisæi cęco nato dixerunt: Tu discipulus illius esto, nos Mosi discipuli sumus, sed quo sub blanda specie facilius decipiat. Chrysostomus: De magno interrogat, qui nec minimũ impleuit. Ille interrogare debet de maiori, qui iam minora impleuit. Erat tũc quæstio inter Iudęos, quod maius esset mandatum, eo quòd pharisæi auari sacrificia etiam parentũ præferrent honori, suis commodis consulentes, non aliorũ saluti: alij aliud iudicabant. quare ꝑ vtraque parte rationes habebãt quibus respõdentẽ arguerent, quod & domino cõtingere sperabãt, vt reprehenderetur quasi qui emendaturus esset legem.

Ait illi Iesus? Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mãdatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. 2

Ponit tria. Actum. Diliges, inquit Chrysostomus: Non dicit, timebis: quia diligere maius est quàm timere. 1. Ioh. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem. Nõ solum cognosces, quia deum cognoscere naturæ est corruptæ, vt claret Rom. 1. Qui cum cognouissent deum, non sicut deũ glorificauerũt, aut gratias egerunt. Diligere vero, religiosi est cordis. Cant. 1. Recti diligunt te. Diligere enim ab eligendo sumptum, quare nihil illi charius reputandũ. Cant. 5. Nunciare dilecto, quia amore langueo. Obiectum: dominum, quia gubernator: deũ, quia creator: tuum; quia redemptor & glorificator. Deut. 32. Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te? Triplici respectu aliquid diligitur, quę summe sunt in deo. Vel quia bonum. Augustinus: Cum ista non diligantur, nisi quia bona sunt: pudeat non amare bonum istud, à quo omnia bona sunt, Matth. 19. Nemo bonus nisi solus deus. Iac. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum

Trifariã aliquid diligi.

est descendens à patre luminum, apud quem nõ est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Aut quia pulchrum. Dionysius: Omnia bonum & pulchrum desiderant. Sapien. 13. Et si specie eorum delectati, deos putauerunt, sciant quanto his dominator eorum speciosior est. specie enim generator hæc omnia constituit. Aut tertio benignum. Ambrosius: Quid tam nisi tum naturę, quid tam impressum humanis affectibus, quam vt diligas diligentem? 1. Ioh. 4. Nos ergo diligamus deũ, quoniam ipse prior dilexit nos. In hoc est charitas, nõ quasi nos dilexerimus deũ, sed quoniam ipse prior dilexit vos, & misit filiũ suum propiciationẽ pro peccatis nostris. Bernar. Si totũ me debeo pro me facto, quid pro me sic refecto? Nec enim tam facile refectus sum q̃ factus. Si quidem in faciendo dixit, & facta sunt: in reficiendo dixit multa, gessit mira, pertulit dura: nec tantum dura, sed & indigna. Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. Modum, quia ex toto corde. Augustinus: Totum exigit à te, qui totum te fecit: sed noli tristis esse, quasi nihil vnde gaudeas remaneat in te. ex hoc enim totum diligis te, quia diligis deum ex toto corde. Ex toto corde, vt sit suauis affectui, contra male diligentes illecebras huius mundi. Psalm. 33. Gustate & videte quoniã suauis est dominus. Psal. 144. Suauis dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. Chrysosto. Quid est diligere toto corde, nisi vt cor tuum non sit inclinatum ad vllius rei declinationem amplius quam dei? nec delecteris quasi specie mundi amplius q̃ dei, siue auri siue filiorum, &c. sed hæc omnia æstimes tibi esse in deo, vt prę his omnibus ames deũ. Si autẽ in aliquo horum amor tuus fuerit occupatus, iã nõ ex toto corde amas deum. Pro q̃ta enim parte cor tuũ fuerit ad aliquam rem, pro tãto minus est ad deũ. 1. Cor. 6. Qui adhæret domino, vnus spiritus est. Tota ergo voluntatis intentio ad eũ dirigatur. Nam sicut cor principium est motus naturalis in corpore, sic voluntas est principiũ mouens animã ad suos actus volũtarios. Tota anima, vt sit intellectui

In tota anima.

præuia lux contra fallacias & errores. Chry. Quid est, in tota anima? Id est, certissimũ animũ habere inveritate & fide. Si enim cœperis dubitare de deo, iam nõ tota anima diligis. Tota mente, vt tota mentis cogitatio circa ipsum occupetur. Mente enim cogitationes dispo nimus, vt dicit Gregorius. Chryso. Quid est tota mẽte, nisi vt omnes sensus tui qui ptinent ad mentẽ, deo vacent? Cuius intellectus deo ministrat, cuius sapiẽtia circa deũ est, cuius cogitatio ea quę dei sunt tractat, cuius memoria quę bona sunt recordatur, tota mente deũ diligit. 1. Cor. 14. Psallã spiritu, psallã & mẽte. Psal. 144. Memoriam abundantiæ suauitatis tuę eructabũt, & in iustitia tua exultabunt. Psalm. 76. Renuit consolari anima mea. memor fui dei, & delectatus sum. Mar. 12. Iesus autem respondit ei, quia primum omnium mandatum est: Audi Israel, dominus deus tuus, deus vnus est. & diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Ecce quartum, vt tota virtus executiua secundum suam possibilitatem operetur. Cant. 8. Fortis es vt mors dilectio. 1. Ioh. 3. Nõ diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ioh. 14. Qui nõ diligit me, sermones meos nõ seruat. Cum ergo charitas sit habitus infusus. Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis, & non acquisitus, ideo dependet ex actione dei infundentis, cui infusioni per peccatum obstaculũ ponitur. Hinc Ecci. 2. Qui diligunt illum, conseruabunt verbum illius. Ro. 8. Quis nos separabit à chritate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sicut scriptum est. Psal. 43. Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Mar. 12. Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Duo nos ad interitum ducunt: mala doctrina, & corrupta vita. Vt igitur nõ incidamus in malam doctrinã, diligẽdus est deus: ne autẽ sit peruersa vita, diligẽdus est proximus.

Duo ad interitũ ducẽtia quę.

tuum ſicut teipſum. Marc. 12. Maius horum mandatum aliud non eſt. Ait illi ſcriba. Bene magiſter in veritate dixiſti, quia vnus eſt deus, & non eſt alius pręter eum, & vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximũ tanquam ſeipſum, maius eſt omnibus holocauſtomatib⁹ & ſacrificijs. Ieſus autem videns quod ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Nõ es longe à regno dei. Siquidem quicquid in tota lege præcipitur, quicquid docent prophetę, hoc totum in his duobus pręceptis comprehenditur. Quiſquis enim deum toto pectore diligit, nihil negliget quod ille præcipit: & qui proximum diligit tanquã ſeipſum, nihil faciet alteri quod ſibi nolit fieri. Tum phariſęus propemodum ex tentatore factus diſcipulus, intelligebat quid eſſet optimum. tantum hoc deerat, vt affectu ſequeretur, quod intellectu tenebat, & non pergeret inſidiari. Hoc dicto dominus phariſæos auaros, qui conuenerant vt reprehenderent, ore illius reprehẽdit, ſacrificia oblationum magna ob ſuum quæſtum facientes, proximo neglecto, Matth. 15. Atque inde tacite mordet conſcientiã illorum, qui Ieſu moliebantur inſidias capitales. Eoque dum illi tantum interrogaſſent de ſummo mandato, cuius obſeruationem ſibi falſo arrogabant, vltro adiecit & ſecundum de diligendo proximo. Nondum enim ſuſpicabantur Chriſtum eſſe deum, certe proximum & benemeritum negare non poterat, in quem tamen machinabantur, quod nemo ſibi vellet accidere.

Congregatis autem phariſæis, interrogauit eos Ieſus, dicens: Quid vobis videtur de Chriſto, cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. Ait illis. Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum dominũ, dicens (Pſal. 109.) Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius eſt? Et nemo 3

poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

Hieronymus: Qui ad tentandum Iesum fuerant congregati, & veritatem fraudulenta interrogatione capere nitebantur, occasionem præbuerunt confutationis suæ. Quanquam igitur cessabant à tentando, Iesus tamē non cessabat à docendo: sed vbi maior pharisæorum frequentia conuenisset, tot quæstionibus pulsatus ab illis, proposuit & illis quæstionem vicissim, quæ ad illorum salutem pertinebat, obscure quidem & per ęnigma sub indicans, sibi non solum esse humanam naturam in quā sęuituri erant, & quam videbant, verumetiam diuinam, quam vtranque ex ipsis factis poterant coniectare, nisi liuor, odium, ambitio, auaritia cæteraque vitia animos eorum excęcassent. Quia enim purum hominem Christum putabant, subuertit eorum opinionem, docens veritatem per Dauid prophetam, diuinitatem suam prędicando non manifeste, ne occasionem haberent sęuiendi tanquam in blasphemum, sed scripturę & conscientię ipsorum testimonio, ne veritatem taceret, ob quam prædicandam venit. Iohan. 18. Ad hoc veni in mundū, vt testimonium perhibeam veritati. Cypria. Interrogat de illo quem credebant esse venturum. Responderunt incunctanter, Dauid promittitur enim Dauid, quaten' ad naturæ humanæ propagationem. Psalm. 131. Iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Hier. 23. Suscitabo Dauid germem iustum, & regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. Vnde Roma. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Mar. 12. Et respondens Iesus, dicebat docens in templo: Quomodo dicunt scribę Christum filium esse Dauid? Ipse enim Dauid dicit in spiritu sancto. Lucæ 20. In libro psalmorum &c. Qui consistit: vt si filius est Dauid, pater filium appellet dominum, quum maior sit autoritas progenitorum quàm nepotum? Chryso. Filius nobis esse potest, qui post nos futurus est: dominus autē

esse non potest, nisi qui aut est nobiscum, aut ante nos. Ita ratiocinatur dominus, nõ quia velit ostendere Christum Dauid filium non esse, sed vt falsam opinionem illorum in melius reducat, quã illum solum hominem, non etiam deum credebant. Declarat itaque quod nõ sit aduersar⁹ ideo patri, sed multã cũ illo habeat cõcordiã: siquidẽ inimicos eius humiliat, quo simul & conscientiam illorũ terrore cõcutere curat, vt à cõcepta desisteret malitia. Esa. 63. Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. 1. Cor. 15 Oportet illum regnare donec ponat omnnes inimicos sub pedibus eius. Nec erat quisquam illorum qui posset nodum soluere, propterea ꝙ de diuina Iesu natura nihil adhuc suspicari poterant. Siquidẽ Christus vt secundũ corpus humanum erat fili⁹ Dauid, ita secũdũ diuinã naturã dominus est omniũ, nõ modo Dauid. Hoc mysteriũ nondũ intelligebãt scribę & pharisęi, qui spiritũ habebãt carnis. 1. Cor. 2. Animalis homo non percipit ea quę sunt spiritus dei. Dauid aũt afflatus spiritu cęlesti, videbat in Christo nondum nato quiddã homine maius, quũ ipse nihil aliud esset q̃ homo. Neque quisquam posthac ausus est illum adoriri quęstionibus, quũ viderent insidias in illũ intentatas, in suũ caput recidere. Mar. 12. Et multa turba eũ libenter audiebat. Hiero. Pharisæi & scribæ sermonibus confutati, eũ vltra non interrogant: sed apertissime cõprehensum, postmodum Romanæ tradunt potestati. non enim tacuerunt volentes, sed quid amplius interrogarẽt non habentes. Orig. Si interrogassent ex voluntate discendi, nunquam ei talia proposuissent, vt postmodum non essent ausi interrogare: sed tentantes interrogabãt, ideo obstruere eos voluit interrogatione sua, vt erubescentes quiescerent ab audacia sua. Prou. 3. Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

De doctrina pharisęorum audiẽda, Mat. xxiii. Mar. xii. Lu. xx.

ARTICVLVS CIX.

Matth. 23. C

TVnc Iesus loquutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: Super cathedram Mosi sederunt scribę & pharisæi. omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera vero illorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere.

Quàm perniciosa pestis sit hypocrisis, superbiæ filia, deo & hominibus abominabilis, & ipsi homini dãnabilis, clare ostendit. Quia ergo discipulos orbis magistros misit, merito eos admonet ne imitentur pharisæorum arrogantiam & ambitiosam mentem, & simpliciter ne cogitent quomodo placeant hominibus. Auersus igitur à pharisæis, in quibus nullam videbat esse spem vitæ emendatioris, turbis ac discipulis loquitur. Chrys. Ideo dominus conuertit ad suos sermonem, vt pharisęorum & scribarum confusio, illorum fieret disciplina. infructuosum nanque est verbum, in quo alter confunditur, & alter non eruditur. Horum autem malitia quoniam erat deplorata, nullisque remedijs sanabilis, restabat vt admoneretur simplex populus & rudis, ne horũ fucis & artibus circunueniretur: qui quum essent omni religione vacui, tamen summam simulabant pietatem, non alio spectantes, quam ad gloriam & quęstum suum, & hac de causa modis omnibus obstrepentes gloriæ dei, ac proximorum saluti. Hos Iesus depinxit suis coloribus, idque populo audiente, vt vitarentur qui corrigi non poterant, & desinerent fallere qui nolebant resipiscere. Non erat hoc alienę famę obtrectare, sed simplicium saluti consulere. Quum igitur toties illis obstruxisset os teste multitudine, ne prorsus illorum autoritas concideret apud populum, cui doctores præsidebant, audiendos quidem docet, sed non imitandos. Reuerẽtia quam illorum mores non promerentur, danda est auto-

ri cuius præcepta recitant. Sedent in cathedra Mosi, qui ea quæ in lege habentur, docent. Eos igitur qui docent diuinam legem, etiam si ipsi non faciant, audire oportet. Origenes: Ante aduentum Christi quidam sedebant boni, qui secundum rationem dicta Mosi interpretabãtur, quidam male. Sic & super cathedram Christi quidã bene sedent, qui verbum Christi bene interpretantur: quidam male, qui eiusmodi sunt de quibus saluator Matt. 5. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Horum quidem doctrina audienda, non vita imitanda. Nam propter suas traditiones irrita faciunt mandata dei, Matt. 15. Glos. Doctrinam tenete non vitam. Origenes: Quid doctore illo miserabilius, cuius vitam discipuli cum non sequuntur, saluantur; cum imitantur, perduntur? Chrysostomus: Frequenter de homine malo doctrina bona procedit. Ecce terra vilis preciosum aurum producit. nunquid propter terram vilem aurum contemnitur? Non. Sic nos doctrinam bonam eligentes, malos mores contemnamus. nam & apes flores, non herbas, requirunt. Si viuerent quemadmodum docent, totos oporteret imitari. Nunc quę docent, ipsi non præstant. Chrysostomus: Fidem prędicant, & infideliter viuunt: pacem alijs dant, sibi non habent: veritatem laudant, & mendacia amant: auaritiam castigãt, cupiditatem exercent. In alijs austeri, in se lenissimi. Alligant onera grauia, quo ad affectum: & importabilia, quo ad affectum: & imponunt ea in humeros hominum, sed non in suos. Sed digito suo nolunt ea mouere, quãquam possint. Chrysostomus: Circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus: audiant te homines parua mandantem, & grandia facientem. Quando is qui docet, non solum docet, sed & operatur, videtur simul cum ijs qui docentur, operari: quum vero ille me onerat, ipse autem ociosus viuit, magis me grauat.

In cathedra Mosi q̃ sedeant.

Omnia vero opera sua faciunt vt videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & a

magnificant fimbrias, amant autem primos recubitus in cœnis,& primas cathedras in synagogis,& salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi.

Quod si quę præstant iuxta legis pręscriptionem, non id faciunt ex animo,sed ad laudem auramque popularem.In quo innotescit eorum vanitas & vilitas,ob vanam & momentaneam laudem,perdere gloriam æternam &dei fauorem.1.Cor.10.Siue mãducatis,siue bibitis,vel aliud quid facitis,omnia in gloriã dei facite. Obambulant lata phylacteria circunferentes:in his pręcepta legis ostendunt inscripta,quum vita nusquam appareat.At hæc animis inscribi oportet,vita decebat exprimi.Hoc volebat deus,dicens Deute.6.Eruntque verba hæc quę ego præcipio tibi hodie,in corde tuo &c. & ligabis ea quasi signum in manu tua,eruntque & mouebuntur ante oculos tuos. Non intelligebant quod hæc portanda erant in corde,& sic membranis inscripta decem pręcepta,capiti imponebant,quasi ad rememorandum. Incedunt latis & magnificis fimbrijs, quas ad distinctionem dominus in quatuor palliorum angulis fieri pręcepit Nu.15.Deu.22.Mar.12.Et dicebat eis in doctrina sua:Cauete à scribis qui volunt in stolis ambulare,ob splendidiores stolas quęrentes præferri.Si condẽnantur qui amant,quid ergo qui nihil non facit pro illis,qua condemnatione dignus est?Vbi humilitatẽ docere debebant,ibi maiori fastu corrumpebantur.Chryso. Nec lachrymis abstinere possum,cum primos istos consessus & salutationes audiam,ac in mentem venit,quot quantaque hinc mala in ecclesia dei orta sint. Nam ciuitates sæpenumero & ecclesias euerterunt.Quum versantur in foro,gaudent honorifice salutari.Lu.20.Qui deuorant domos viduarum(sub obtentu prolixę orationis)simulantes longam orationem,hi accipient damnationem maiorem.Non student vestræ saluti,sed suę gloriç:habent longas preces:quo videantur cæteris religiosiores.His fucis captant viduas beatas,sed simplices,nã

vno nomine fraudi idoneas:vel quia sex^e est infirmior, vel quia viduę sunt, maritorū solatio destitutę, vel quia diuites sunt. Clam accedunt, quasi illarum futuri patroni & tutores, & prętextu longæ orationis, & vestitu reuerentiæ, & simulatione deuorantes domos diuitum. Sed adeo nihil proderit illis ista simulata religiōis species, vt grauius etiam sint à deo condemnandi, quod malitiam suam obnubilarint fuco sanctimoniæ. Cristas erigunt, quoties à populo audiunt magnificum illum titulum rabbi, quasi soli sint honore digni, aut soli sapiant, quum hoc ipso minimi sint apud deum, quod sibi videntur maximi: & hoc maxime decipiant, quod sibi videntur plurimum sapere. Chrysostomus: Vocari volunt, non esse: nomen appetunt, officium fugiunt. 1. Timo. 1. Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quę loquuntur, neque de quibus affirmant. De ijs 2. Pet. 2. In vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis. 2. Timot. 4. Erit enim tempus, quum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes aurib^9: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autē conuertentur.

Vos autem nolite vocari rabbi, vnus est enim magister vester. Omnes autem vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terram. vnus est enim pater vester qui in cęlis est. Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus.

Monet fugere vanitatem, non propter dignitatem & laudem tantum, sed scientiam & officiū. Gal. 6. Non efficiamur inanis glorię cupidi: Proinde si quid honoris tribuūt hoīes hominibus ob dei dotes, quas in illis esse suspicātur, nō debet vindicare cui tribuitur, sed totū ei asscribere, vnde totū & gratis habet, si quid habet boni. 1. Cor. 4. Quid habes quod nō accepisti? Si aūt accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Sic Paulus gentiū se-

nominauit doctorem.1.Timot.2.Veritatem dico . non mentior, doctor gentium in fide & veritate. Actu.13. Erant autem in ecclesia quæ erat Antiochiæ, prophetę & doctores. Vnus est in quem vere nomen istud compe. tit, qui lumen scientiæ infundit. Psalm.118. Intellectum dat paruulis. Luc.24. Tunc aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. Hunc magistrun habetis communem. Iohannis.13. Vos vocatis me, magister & domine, & benedicitis: sum etenim. Vos ad illum comparati, nihil aliud estis quam condiscipuli ac fratres inuicem, inter quos mutua charitas omnia reddit paria. Fratres dicuntur ratione generalis creatiōis. Mala.2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Deute.32. Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit & creauit te? Communis cognationis. Sic Abraam dixit Loth nepoti suo Gene.13. Ne sit iurgium, quęso, inter me & te, & inter pastores tuos & inter pastores meos. fratres enim sumus. Sic Laban filium sororis suę Iacob, fratrem nominauit. Gene. 29. Num quia frater meus es, gratis seruies mihi? Sic fratres domini nominantur in euangelio, Matth.12. Naturalis propagationis, sic Iacob & Esau. Mala.1. Nūquid frater Esau Iacob, dicit dominus? Sic communiter capitur inter vulgares. Quarto, specialis religionis. sic Iudęi dicebantur fratres. Leui.19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Sic Christiani, inter quos Christus primogenitus. Roma. 8. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Heb.2. Decebat enim eum propter quē omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nunciabo fratribus meis nomen tuum. Psalm.21. Matt.28. Ait mulieribus: Ite, nunciate fratribus meis vt eant in Galilęam. Exigit autem debita fraternitas cordialem dilectionem. Ecci.25. In tribus beneplacitum est spiritui meo, quę sunt probata coram deo & hominibus. Concordia fratrum, amor

Fratres qui quotupliciter dicantur.

Fraternitas quæ exigat.

proximorũ,& vir & mulier sibi bene cõsentiẽtes. 1. Ioh. 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scimus quoniã omnis homicida nõ habet vitam æternã in se manentem. Mal. 2. Quare ergo despicit vnusquisque vestrum fratrem suum? Diligentem correctionem. Leu. 19 Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super eo peccatum. Iaco. 5. Fratres si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniã qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius a morte, & operit multitudinẽ peccatorũ. Hinc dominus ait Petro Lu. 22. Simõ, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticũ: ego autẽ rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua. Et tu aliquando cõuersus, cõfirma fratres tuos. Sic Apostolus 2. Thes. 3. Nolite quasi inimicũ existimare, sed corripite vt fratrem. Efficacem subuentionem. Zach. 7. Misericordiam & miseratiões facite vnusquisque cum fratre suo. Matt. 25. Quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. 1. Ioh. 3. Qui habuerit substantiã huius mũdi, & viderit fratrẽ suũ necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? In hoc cognouimus charitatẽ dei, quoniã ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. In hoc fundatur quædã fraternitas, quæ dicitur singularis communionis, qua quidã se obligãt ad specialem bonorũ communionem, quemadmodum negociatores lucrũ inter se diuidunt. Eccẽs. 4. Melius est duos esse simul quàm vnum, habent enim emolumentum societatis: si vnus ceciderit ab altero fulcietur: & si quisquam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei. Funiculus triplex difficile rumpitur. Ecci. 40. Fratres in adiutoriũ in tempore tribulationis. Pro. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. Sic & in spiritualibus, quanquam nemo excludendus à generali bonorum participatione. Psalm. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. & Iacob. 5. Orate pro inuicem vt saluemini, tamen possunt se ad quædam specialia in

inuicem obligare, quemadmodum Apostolus peculiares sæpe expetijt orationes. Roma.15. Obsecro vos fratres p dominũ nostrũ Iesum Christũ, & per charitatẽ sancti spiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad deum, vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa. 2. Thes.3. Fratres, orate pro nobis, vt sermo dei currat & clarificetur, sicut & apud vos, & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Matth.18. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Iterum dico nobis: si duo consenserint ex vobis super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis est. Hinc Psalm. 132. Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum. Nec posthac patris honorificum vocabulum homini tribuatis in terris, semel professis patrem cęlestem, cui vere debetis & vitam & quicquid habetis, & vnde pendetis toti. A quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur, Ephes.3. Matthæ.6. Pater noster qui es in cęlis. Esa.61. Tu domine pater noster, redemptor noster, à seculo nomen tuum. Diligit enim filios suos feruenter. Esa.49. Nunquid potest mulier obliuisci infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamẽ non obliuiscar tui, ecce in manibus meis descripsi te. Iohannis 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam ęternam. Erudit diligenter. Heb.12. Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reuerebamur eos. Non multo magis obtemperabimus patri spirituum, & viuemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id quod vtile est, in recipiendo sanctificationem eius. Fouet clementer. 2. Corinth.1. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Psalm.102. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se. Fouet corporaliter, dans escam omni

Patris cælestis in filios affectus.

carni, Psalm. 135. Matth. 6. Scit enim pater quia his omnibus indigetis. Sic & spiritualiter. Iaco. 1. Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens a patre luminum. Glorificat supereminenter. Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, quia complacui patri vestro dare vobis regnum. Quoniam autem estis filij dei, misit deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem, abba pater. Itaque iam non est seruus, sed filius: quod si filius, & hęres per deum. Roman. 8. Hęredes quidem dei, cohæredes autem Christi. Sed conqueritur dominus per Esa. 1. Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Malac. 1. Filius honorat patrem suum, & seruus dominum suum. Si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si dominus ego sum, vbi est timor meus? Hiere. 3. Ergo saltem amodo voca me, pater meus es tu. Et dixi, patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis. Nec vocemini magistri, gloriantes de scientia quasi ex vobis sit, & gloriam captetis humanam. Hieronymus: Sicut solus creator vocatur dominus & deus per essentiam & vniuersalem prouidentiam, alij dij & domini participatiue, sic deus solus est pater omnium per seipsum, & solus Christus magister noster, alij per participationem magistri & patres appellantur. Si quis bene docet, laudetur in eo sapientia dei, quæ se per illum exerit communicatque. Si quis cura solicitudineque patrem agit, laudetur in illo bonitas dei, quę per illum nobis prospicit. Neque vero hæc dixit dominus Iesus, quod impium sit, pręceptorem pręceptoris appellare vocabulo, aut parentem parentis nomine salutare: sed hoc sermone prorsus euellere studet ex animis suorum pharisaicam ambitionē, qui quod erat dei, sibi vindicabant, & honorem exigebant a populis pro doctrina, non sua, sed dei, quasi ipsi essent autores, & non potius ministri. Quod enim habet, aliunde accepit, & gratis accepit, & in hoc accepit, vt alijs impartiret. Iacob. tertio. Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniā maius iudiciū su-

mitis. Deus solus intellectum illuminare potest. Psalm. 70. Deus, docuisti me à iuuentute mea.

Qui maior est vestrum, erit minister vester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur.

Inducit ad humilitatem, quæ mater est custosque virtutum. Ecci 32. Rectorem te posuerũt? noli extolli, esto in illis quasi vnus ex ipsis. Itaque qui maior est dotib' diuinis, non hoc erit arrogantior, sed solicitior vt cõmunicet: hoc submissior, ne semel perdat arrogantia, quę diuina benignitas largita est. In autorem deum gloriam omnem transferat, sibi præter humilis ministri sedulitatem nihil vindicans. Duplex ratio humiliationis. Damnum elationis. Prouer. 29. Superbum sequitur humilitas, humilem spiritu suscipiet gloria. Præmium humiliationis. Iob. 22. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Is vere magnus est, sibi minimus est: atque is iam incipit minimus esse apud deum, qui suo iudicio magnus est. Ephe. 4. Obsecro vos ego vinctus in domino, vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes innicem in charitate.

Humiliandi rõnes quæ.

De væ multiplici, Matth. xxiii. Lu. xi.

ARTICVLVS CX.

Matth. 23. D

VAe vobis scribæ & pharisęi hypocritæ, qui clauditis regnum cęlorum ante homines, vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eũ filiũ gehennæ duplo quam vos.

Quemadmodum in veteri teſtamento benedictiones poſitæ ſunt obedientibus, & maledictiones inobedientibus, Deut. 27. & 28 ſic; & in nouo vę inobedientibus prænunciatur. Palam enim dominus inuehitur in malitiam phariſæorum, minitans illis vltionem diuinam, quo vel pudore reſipiſcant, vel metu ſuppliciorum vertantur ad meliora: & omiſſa ſimulatione, incipiant eſſe pietatis euangelicæ cultores. Hieronymus: Sententia eſt, phariſæi ſciunt Chriſtum de virgine natum ex prophetarum oraculis: verum dum prędam de plebe appetunt, nec ipſi introeunt in regnum cælorum, ne eos qui poterant intrare, permittunt. Nã turbam bene de Chriſto ſentientem auerterunt. Sic quaſi zelum habentes animarum, diſcurrebant vt è gentibus vnum aliquem pellicerent ad legis profeſſionem: qui quum attractus fuerat ſpe diſcendæ religionis, ſuperſtitioſa ipſorum doctrina peruerſiſque moribus talem reddebant, vt non ſolum non fieret purus dei cultor, & hæres regni cęlorum, ſed ſceleratior etiam Iudęus quam fuerat ethnicus, & magis obnoxius gehennę quam ipſi erant. Vnuſquiſque qui ſcandalizat malis exemplis diſcipulos ſuos, claudit ante eos regnum cęlorum. 2. Pet. 2. Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contingit enim illis illud veri prouerbij Prou. 26. Canis reuerſus ad vomitum, ſic imprudens qui iterat ſtultitiam ſuam.

Claudere regnũ cælorum qui quomodo dicantur.

Vę vobis duces cæci, qui dicitis: quicunque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit in auro tẽpli, debet. Stulti & cæci, quid enim maius eſt? aurum, an templum quod ſanctificat aurum? Et quicũque iurauerit in altari, nihil eſt: qui autem iurauerit in dono quod eſt ſuper illud, debet, Cęci, quid enim maius eſt? donũ an

altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo & in omnibus quę super illud sunt. Et qui iurat in templo, iurat in illo & in eo qui habitat in ipso. Et qui iurat in cælo, iurat in throno dei, & in eo qui sedet super eum.

Subdoli & auari pharisæi sic legem interpretabantur, quo homines ad oblationes inducerent. Stultos eos nominat, propter ignorantiam diuinorum: cęcos, propter caliginem cupiditatum & vitiorum ex eis nascentium. 1. Timot. 6. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidem appetentes, errauerunt à fide. Cęci, qui professi doctores, nescitis ipsi quid doceatis, nimirum aberrantes a scopo legis, nec aliò torquentes omnia quam ad quæstum vestrum, pręposterο ordine pluris facientes, non ea quæ per se sanctiora sunt, sed quæ vestræ auaritiæ gratiora. Etenim quemadmodum peruertitis pręceptum de honorandis parentibus interpretatione vestra, Mat. 15. ita hic docetis peierare. Perfectum erat, non iurare omnino: sed tamen quisquis iurat per rem quamcunque, quæ sacra habetur apud eum cui iurat, periurus est, nisi pręstiterit quod iurauit. Neque enim aurum aliunde est sanctum, quod ornādi gratia additur templo, quam propter templum, cuius sanctimonia facit, vt aurum etiam alibi prophanum, illic sanctum habeatur. Neque donum aliunde sanctum est, nisi quòd sacro est altari impositum. Vterque ergo peierat, qui in altari vel dono, in templo vel auro templi iurans, non præstat quod iurauit. Sic & in cęlo, Esa. 66. Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum.

Vę vobis scribæ & pharisæi hypocritę qui decimatis mentham & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cęci, excolentes culicem,

camelum autem glutientes.

Obiurgat iterum vt insipientes, eo quòd contemnentes mandata maiora, in paruis diligentes erant. Offerebant de minimis decimas, quo sanctiores & perfectiores haberentur, & sic consequenter exigebant. Hieronymus: Arguit eos auaritiæ, quòd studiose etiam vilium olerum decimas exigant, & iudicium in disceptatione negociorum, misericordiamq́ue in pauperes, pupillos & viduas, & fidem in deum, quę magna sunt, prętermittant. Luc. 11. Sed væ vobis pharisęis, qui decimatis mentham & rutam & omne olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Oportet misereri & fidere deo quia alias non est salus. Mich. 7. Indicabo tibi ò homo quid sit bonum, & quid dominus requirat a te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum deo tuo. Multi paganorum misericordes quidem fuerunt: non credentes autem in deum, non habuerunt misericordiæ comitem fidem. Hieronymus: Præcepta dei quę magna sunt, negligimus, camelum deuorãtes: & opinionem religionis in paruis quę lucrum habent, culicē liquantes, demonstramus: in minimo supstitiosi, ĩ maximo negligētes. Lu. 11. Væ vobis pharisæis, qui diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ vobis qui estis vt monumēta quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt. Respondens autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hęc dicens, etiam contumeliam nobis facis. At ille ait: Et vobis legisperitis vę, qui oneratis homines oneribus quæ portare non possunt, & ipsi vno digito non tangitis sarcinas. Iniunctum officium suscĩpere, charitatis est: appetere vero, ambitionis. Eccĩ. septimo. Noli quęrere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris. Væ qui nihil aliud agitis, nisi vt hominum oculis placeatis, pro nihilo ducentes, quòd animi sordibus deo displicetis. Quum hæc aliaq́ue magna seueritate diceret domin' Iesus in fucatã pharisęorum sanctimoniã, quidam è legisperitis cupiēs cohibe-

re libertatem Iesu ait: Dum ista dicis in pharisęos, nos quoque afficis contumelia. Non tolerat liberum sermonem, sibi male concius animus: & exemplum libertatis in alios, meruit ne in se recidat. Cyrillus: Redargutio quę mansuetos transfert in melius, superbis hominib' intolerabilis est: correctionemque culpę, contumeliam reputant personę. Prouer. 21. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam. Prouer. 29. Viro qui corripientem dura ceruice contemmit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur. At Iesus ęterna veritas, quę nescit assentari, quum sola sit inculpabilis, nec in aliud tamen obiurgat nisi vt medeatur malis, respondit: Si quę dico, in vos quoque competunt, vti fateris, igitur & vobis legisperitis vę. Itaque fit vt hoc ipso quo studetis dissimulare malitiam vestram, prodatis. Quando is qui docet, ea quæ docet præstat, alleuiat onera, exemploque suo consolationem affert discipulis: quando autem nihil horum facit quæ docet, grauia videntur onera discipulis, ita vt à doctore recte faciendi nullam vim accipiant.

Væ vobis scribę & pharisęi hypocritę, qui mundatis quod deforis est calicis & parapsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cęce, munda prius quod intus est calicis & parapsidis, vt fiat & id quod deforis est, mundum. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

Vę qui prępostere munditiem curatis. Non enim inquinat animum, si quis bibat ex illoto calice: sed si quis bibat vinum fraude partum, si quis ad luxum bibat, nõ

ad necessitatem. Tu exteriores poculi partes, hoc est, exteriorem habitudinem fricas, vt elegantiores sint: int° autem te imples sordibus, rapis, iniuria afficis alios. oportet te intus lauari in anima, vt puritate animæ cohonestetur & exterior dignitas. Væ qui tantum abestis à vera munditie, vt magis similes sitis sepulchris, quę foris nitent opere albario, titulis varijsque picturis, quum intus sint omni spurcitia referta. Eccl.10. Cum moritur homo, hæreditabit serpentes & bestias & vermes. Sic & vos foris videmini religiosi & integri, quũ animus vndique scateat simulatione, omnique genere vitiorum madeat. Origenes: Hic sermo nos instruit, vt festinemus esse iusti, non apparere: qui enim studet vt appareat iustus, quę à foris sunt mundat, & quæ videntur curat, cor autem suum & conscientiam negligit, hic hypocrita dicitur, & intus plerunque impletur auaritia, lasciuia, malignitate. Hypocrita quis habendus.

Væ vobis scribę & pharisęi hypocritę, qui ędificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socii eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?

Vę quod ad falsam ostentationem sanctimonię, magnifice extruitis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum. Miseros dicit, non quod ædificarẽt sepulchra: hoc enim deo gratum: sed qui se iustos simulabant, & patres suos condemnabant, deteriores illis existentes, malitiaque excellentes, manifeste mentiebãtur. Nam maiora moliebantur aduersus eum qui prophetarum dominus. Lucę vndecimo. Vę vobis qui ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Profecto testificamini, quod consentitis ope-

ribus patrum vestrorum: quoniamquidem ipsi eos occiderunt, vos autem ędificatis eorum sepulchra. Chrysostomus: Quidam ædificant martyrum monumenta, basilicas, & tamen violentiam faciunt: sed non gaudēt sancti, quando pecunijs honorantur, pro quibus pauperes plorant. Eccl. 34. Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Agedum respondete maioribus vestris, & quod deest illorum extremę malitiæ & crudelitati, vos ne quid desit, implete. Illi prophetas occiderunt, vos eum quē prædixerunt prophetę. Declarat eos nepotes & hæredes malitię Cain. Chrysostomus: Dicebant pharisęi: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non communicassemus cum illis in facto, sed falso. Nam germina erant vīperarum. Vt enim viperæ matribus veneni similitudine coniunguntur, sic & illi patribus cupiditate cędis. Iniqui, & iniquorum filij, & parentibus multo iniquiores: fœdiora enim scelera perpetrarunt, tum quia post illos, tum quia maiora commiserunt, & maxime quia iactabant se patribus in talibus non fuisse consensuros, vt tanta patrassent crimina. Quum ergo tam inuincibi li (ait) sitis malitia, quum nullis beneficijs, neque miraculis, neque blandis sermonibus, neque austeris, neque pollicitis, neque minus possitis corrigi, vt interim effugiatis iudicium hominum, quomodo effugietis iudicium gehennę?

Matth. 23. E Ideo dico vobis: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas: & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ filii Barachię, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.

Ostendit hominum vitio prouenire, quo minus salutem consequantur. Lucę vndecimo: Propterea & sapientia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident. Quid amplius faciam isti nationi intractabili? Misi Mosen, misi prophetas, mittam ad eos postremo omnium prophetas qui legem spiritualiter interpretantur. Nihil intentatum relinquam quo possint ad meliora conuerti. Sapientiæ duodecimo: Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Mitto dicit, quia nunquam destitit mittere operarios in vineam suam. Matthęi vigesimo. & ipsius est mittere, quia quotquot venerunt non missi ab eo, fures sunt & latrones. Iohan. decimo. Hiere. 23. Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad illos, & ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo: auertissem vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. Hinc Matthæi nono. Rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Chrysostomus: Apostolos vocat prophetas, quia spiritu prophetico pleni: sapientes, quia corda hominum sapientia erudiebant diuina, qua pleni erant. 1. Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiā vero non huius seculi, neque principum huius seculi quæ destruetur: sed loquimur dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum hui⁹ seculi cognouit. 1. Corin. 3. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud deum. Nam promisit illis Iohannis 16. Cum venerit spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. 1. Corin. 12. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia, primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores. Ephesi. 4. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ędificationem corporis Christi. Prophetæ, qui futura prędicendo, pœnę comminatione & præmij promissione

à malis retraherent. Sapientes, qui in bono instituerēt. Scribę, qui in lege periti scripturas declararēt. Mat. 13. Omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Ecce quanta dei diligentia ad reuocandos errantes. Esa. 46. Redite pręuaricatores ad cor. Sed Hiere. 25. Misit dominus ad vos omnes seruos suos prophetas, consurgens diluculo mittensque, & non audistis neque inclinastis aures vestras, vt audiretis cum diceret: Reuertimini vnusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris. & non audistis me, dicit dominus, vt me ad iracundiam prouocaretis, in operibus manuum vestrarum, in malū vestrum. Vnde sequitur, occidetis &c. Non solum non audietis, nam Iacobum occiderunt, Act. 12. & Stephanum, Actuum 7. discipulos flagellarunt, Actuum 5. conuocantes apostolos, cæsis denunciauerunt, ne omnino loquerentur in nomine Iesu. Adeo enim nō receperunt, vt persequerentur eos de ciuitate in ciuitatem, donec insanabili sua malitia compellerent ire ad gentes, Actuum 13. Vobis oportebat primum loqui verbum dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis ęternæ vitę, ecce conuertimur ad gentes. sic enim præcepit nobis deus. Sic illorum malitia dei vicit bonitatem. Dei enim sapientia quæ ineffabili consilio temperat omnia, priusquam puniret illorum pertinacem malitiam, omnibus modis reuocare studuit à crudelitate. Cæterum vbi iam declarata fuerat omnibus, simul & immensa dei bonitas, & illorum inuicta peruersitas, tanto atrociores passuros pręnunciauit pœnas, quanto diutius tolerati sunt, quanto maioribus beneficijs prouocati sunt ad pœnitentiam. Vt veniat, dicit, omnis sanguis, id est, vltio sanguinis iusti effusi. Sic pharisęi dicebant apostolis Act. 5. Ecce replestis Hierusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Tenetur hi, vt, consecutiue, non causaliter: quia non est affectis voluntatis, sed consecutio ęquitatis. Abel meminit, quia propter inuidiam occisus à fratre, Gene. 4. 1. Iohannis tertio. Non sicut Cain qui ex mali-

gno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta. Ita & Christus Mat. 27. Sciebat enim quoniam propter inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Sap. 2. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alijs vita illius, & innouatæ sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à vijs nostris tanquam ab immunditijs. O quot tales sunt, qui volunt meliorem vitam viuere, ne degeneres ipsi cogantur improperia sustinere. Sapi. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarum, imitantur autem illum qui ex parte illius. De Zacharia habetur. Para. 24. Mittebat eis prophetas, vt reuerterentur ad dominum, quos protestantes illi audire nolebãt. Spiritus autem domini induit Zachariam filium Ioiadę sacerdotem, & stetit in conspectu populi, & dixit eis: Hęc dicit dominus: Quare transgredimini pręceptum domini quod vobis non proderit, & dereliquistis dominum vt derelinqueret vos? Qui congregati aduersus eum, miserũt lapides iuxta regis imperium in atrio domus domini. Et non est recordatus Ioas rex misericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius, sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur, ait: Videat dominus & requirat. Obserua Ioiadam fuisse binomium, quemadmodum plures in nouo & veteri testamento. Vnde in euangelio quo vtuntur Nazaręi, filius Ioiadæ ponitur, vt dicit Hieronymus. Hic autem eius iustitia prædicatur. Barachias enim benedictus domini dicitur. Sed quum neutrum occiderint, cur pœna & mala super hanc generationem ventura dicuntur? ait enim dominus Deu. 24. Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisque ꝑ peccato suo morietur. Eze. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitatem filij. Iustitia iusti super eum, & impietas impij erit super eum. Contra hic, & Nume. 14. ait Moses: Dominus patiens & multæ misericordię, auferens iniquitatem & scelera, nullumque innoxium derelinquens, qui visitas iniquitatem patrum in filios in tertiam & quar

tam generationem. Sed nunquid iniustus est deus? Rom. 3. Nunquid iniquus est deus qui infert iram? Secundum hominem dico. Absit, alioqui quomodo iudicabit deus hunc mundum? Interroga dominum, & audi dicentem Exo. 20. Ego sum dominus deus tuus, fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartã generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia, his qui diligunt & custodiunt præcepta mea. Vnde & hic ipsos filios dixit viperarum. Chrysostomus: Dum dicit, requirentur hæc omnia à generatione ista, idem est quod alibi dicit, reddens iniquitatem parentum in filios in tertiam & quartam generationem. Exo. vigesimo. non quod alieni peccati luat quisquam supplicia, sed qui multos propter peccata sua vexatos non ignorat, neque idcirco factus est melior, sed etiam committens non curat, illorum quoque pœnas iuste sustinebit. Quantum ad homines, multæ sunt generationes, diuersis temporibus sibi succedentes: quo ad deum, duę. Bonorum. Psalm. 23. Hæc est generatio quærentium dominum, quærentium faciem dei Iacob. Sapi. 4. O quam pulchra est casta generatio. Vnde Psalm. 13. Dominus in generatione iusta est. Quia generatio rectorum benedicetur. Altera malorum. Psalm. 77. Generatio praua & exasperans, generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum deo spiritus eius. Deuter. 32. Generatio praua atque peruersa, hæccine reddis domino popule stulte atque insipiens? Vniuersi ergo sancti in virtutibus similes, in vna generatione computantur, quia imitatores virtutum: sic & mali, malitia similes, à primo parricida, vsque ad vltimum perditionis filium in vna generatione. Iohannis octauo. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida fuit ab initio. Signatur autem dominus per hos duos, quia sacerdos secundum ordinem Melchisedech, Heb. 7. & pastor ouium, Iohan. 10. Sic & quo ad corpus mysticum, in quo quotidie persecutionem patitur. Hinc Saulo dixit Actu. 9. Saule Saule, quid me persequeris? Abel enim simplex pastor ouium, ob vitę in-

Generationes quot.

nocentiã in agro passus est. Zacharias sacerdos propter sanam correptionis doctrinam, in templo lapidatus est. quare vtriusque gradus martyres designantur, & laici, & altaris officio deseruientes. Luc. 11. Vę vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ: & ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis. Cum hęc ad illos diceret, cœperunt pharisæi & legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, vt accusarent eum. Dum legẽ perperam interpretamini, oppugnatis quod est totius legis caput. Doctrina enim legis ad Christum ducit. Ro decimo Finis enim legis Christus, ad iustitiã omni credenti Esa. 7. Nisi credideritis, non intelligetis. Iohannis quinto. Si crederetis Mosi, crederetis vtique & mihi. de me enim ille scripsit. Ad huiusmodi sermones, subamaros quidem ob libertatem veritatis, sed salutiferos, si voluissent recipere pharmacum, vehementer offensi sunt & pharisæi & legisperiti. Habet enim hoc & hypocrisis pharisaica, vt nihil tam impium moliatur, cui non prętexerat pietatis fucum. His dictis clementissimus dominus Iesus, qui pro sua bonitate nolebat quenquam omnino perire, considerans miserabile vrbis Hierosolymitanæ, quod imminebat de propinquo excidium, nam illius oculis omnia erant præsentia, simul & illorum inexpugnabilem peruicaciam, quam diuinam lenitatem versuri erant in furorem, oratione lamentabili deplorat Iudaicę gentis deuastationem.

Hierusalem Hierusalem, que occidis prophetas & lapidas eos qui à te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos: quemadmonum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. a

Hieronymus: Non saxa & lapides ciuitatis, sed habitatores alloquitur, quos patris plangit affectu. Vnde bis replicat misertus eius, & magna compassione eam

reuocans, expostulans cum ea quasi cum dilecta, quæ dilecto contempto nisi reuertatur, pœnas datura sit. Hinc Esa. 1. Heu consolabor de hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam. Hierusalem, ait, nō Aegyptus, non Babylon, sed tu quæ caput es religionis & magistra. Esa. 2. De Sion exibit lex & verbum domini de Hierusalem. Chrysostomus: Non dicit quę lapidasti, sed lapidas & occidis, quasi dicat, naturalem habes consuetudinem ad hoc. Qui ad te instruendam & reuocandam missi sunt. Hiere. 18. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Luc. 13. Hierusalem Hierusalem, quę occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur. Mira dei benignitas, quia non obstantibus occisionibus sanctorum, non tamen destitit reuocare eos à malitia. Hinc ait, quoties, quia non semel aut bis: quo etiam verbo indicat omnes retro prophetas à se missos. Heb. 1. Multifariam multisque modis olim deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Vnde Apostolus 2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Congregare, ait, non dispergere vel punire. Iohannis decimo. Lupus rapit & dispergit oues. Lu. 11. Qui non colligit mecum, dispergit. Nihil autem sic dispergit à deo vt peccatum, & nihil sic ad deum aggregat vt virtus. Luc. 13. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennis, & noluisti? Metuens enim pullis suis, congregat eos, fouetque sub alis. Matthęus auem designans, gallinam nominat, quę affectu infirmatur. Sic Christus sua nos gratia sub alit protectionis suę protegit contra diabolicos incursus, & gratia sua fouet. Psalm. 56. Miserere mei deus miserere mei, quoniam in te confidit anima mea: & in tegmine alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. Maiori quidem affectu Christus nos, quàm gallina (quę naturali tantum pullos fouet affectu) congregat in vnitatem fidei & dilectionis, quia supercęlesti & im-

menſo amore, & ſuperbona voluntate. Vnde & mori voluit, Ioh.11.non ſolum pro gente, (Iudæorum) ſed vt filios dei qui erant diſperſi, congregaret in vnũ. Hinc Pſalm.35. Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum ſperabunt. Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. A me nihil omiſſum eſt quo ſeruareris, ſed contra nihil à te prætermiſſum eſt, quo tibi perniciem accerſires, ſalutem excluderes. At cui ſemel data eſt arbitrij libertas, inuitus ſeruari non poteſt. oportebat meæ voluntati veſtram reſpondere voluntatem. Deus etſi poſſit coactionem inducere auferendo libertatem, non tamen manente proprietate libertatis arbitrij & eius natura. quia hoc nõ ſolum non eſt impoſſibile, ſed & non intelligibile, implicans in ſe duo contradictorie oppoſita. Auguſtinus: Voluntas dei ſemper impletur, aut de nobis, aut à nobis. De nobis impletur, & tamen non implemus eam quando peccamus: à nobis, quando bonum facimus. Ideo enim facimus, quia deo placere ſcimus: & ſic de homine deus ſemper implet ſuam voluntatem, quia nihil facit homo de quo deus non operetur ſuam voluntatem. Non vult deus vt peccet homo: ſed ſi peccauerit, pœnitenti vult parcere vt viuat Ezech.18. Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, dicit dominus, & non vt conuertatur à vijs ſuis & viuat? In peccatis vero perſeuerantem vult punire, vt iuſtitiæ potentiam non euadat. Romano.9. Voluntati eius quis reſiſtit? Eſa. 45. Cõſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet. Ex mea ergo parte volui, & tu noluiſti: & quod volui etiam te nolente, voluntate efficaci feci. 4. Reg.17. Et teſtificatus eſt dominus in Iſrael & in Iuda per manum omnium prophetarum & videntium, dicens: Reuertimini à vijs veſtris peſſimis, & cuſtodite præcepta mea & cæremonias iuxta omnem legem quam pręcepi patribus veſtris, & ſicut miſi ad vos in manu ſeruorum meorum prophetarum. Qui non audierunt, ſed indurauerunt ceruicem ſuam, iuxta ceruicem patrum ſuorum, qui noluerunt obedire domino deo ſuo. Sed quia noluerunt

Voluntas dei quõ ſemp impleatur.

nna

congregari spiritualiter, dispersi sunt & corporaliter. Chrysostomus: Sicut ante mortem præcedit insanabilis infirmitas, sic & ante ruinam aut hominis, aut ciuitatis, aut loci, inemendabilia præcedunt peccata. Hinc dominus de Cananæis ait Abraæ Genes. 15. Necdũ enim completæ sunt iniquitates Amorrę orum vsque in hũc diem. Ciuitas autem dei auxilio destituta, satis deserta est. Et quia pulli non audierunt matrem vocantem, venit accipiter Romanus, partim occidens & partim dispergent. Dan. 9. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas. Quàm diu vitam bene gerebant, & templum dei erat: quia autem & illud contaminauerunt, iam non erat domus dei, sed ipsorum. Discim⁹ ergo hoc loco, quod propter nos deus templa inhabitat: quod si nos pœnitendi fuerimus, relinquuntur & templa. Sic deus nolentes colligi deserit, quia anima quę templum est spiritussancti, 1. Corinth. 6. igne libidinis & vitiorum concrematur. Sapien. 1. In maleuolam animam non introibit spiritus sapientiæ.

Cur deus ĩnhabitet templa.

3 Dico enim vobis: non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini.

Relinquemini in cęcitate mentis vestrę, donec aliquando, vel tantis docti malis, resipiscatis. Dico enim vobis: posthac non videbitis me, quousque venerit illud tempus, quo me videntes oculis fidei, dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini, quem nunc calumniamini venisse in nomine Beelzebub. Quũ dominus ista dixerit post diem palmarum, in qua eum populi cũ laudibus istis in Hierusalem deduxerunt, cogit mystice ipsa intelligi debere, vt Iudæi quem nunc contemnunt humilem, tunc in maiestate venientem confiteantur vel inuiti, quando videbunt in quem transfixerunt, Apoca. 1. Matth. 26. Veruntamen dico vobis: amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis dei, & venientem in nubibus cæli. Vel secundum Hierony

mum, insinuatur tẽpus pœnitentiæ. q. d. Nisi pœnitentiã egeritis, & cõfessi fueritis ipsum me esse de quo prophetæ prædixerũt, filiũ omnipotentis patris, faciẽ meã nõ videbitis. In quo notatur cõuersio reliquiarum ante domini aduentũ ad iudicium. Ro. 11. Nolo enim vos ignorare fratres mysteriũ hoc vt nõ sitis vobisipsis sapiẽtes, quia cęcitas ex parte cõtigit in Israel, donec plenitudo gentiũ intraret, & sic omnis Israel saluus fieret.

De oblatione viduę, Marc. xii. Luc. xxi.

ARTICVLVS CXI.

E T sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium. Marc. 12. F

Ostendit deum donaria nostra non æstimare ex modo rei, sed ex affectu mentis. His enim peractis, conferebat sese in eam templi partem, in qua erat gazophilacium, in quo seruabantur donaria templi. Posita enim erat arca iuxta portam domus domini forinsecus, pro reparatione & conseruatione templi, & oblationum in eo, munera dare volentium, 2. Para. 24. Quum enim præcepto dei tabernaculum ædificaretur, miro affectu populus donaria præbebat. Exod. 25. Loquere filijs Israel, vt tollant mihi primitias: ab omni homine qui offert vltroneus, accipietis eas: Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum, iuxta omnem similitudinem quam ostendam tibi, & omnium vasorum incultum eius. Exod. 35. Egressaque omnis multitudo filiorum Israel à conspectu Mosi, obtulerunt mente promptissima atque deuota, ad faciendum opus tabernaculi testimonij. Exod. 36. Vnde artifices venire compulsi, dixerunt Mosi: Plus offert populus quàm necessarium est. Sic tempore Dauid pro ædificatio-

ne templi.1.Par.29. Locutus est David rex ad omnem ecclesiam: Opus grande est, neque enim homini preparatur habitatio, sed deo. Lętatusque est populus cum vota sponte promitteret, quia corde toto offerebant ea domino. Sed & David rex lætatus est gaudio magno, & benedixit domino coram vniuersa multitudine, & ait: Benedictus es deus Israel patris nostri ab æterno & in æternum. Cuncta quę in cælo sunt & in terra, tua sunt. Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Scio deus meus, quod probes corda & simplicitatem diligas. vnde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc, & populum tuum qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Domine deus, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mẽs ista permaneat. Sic sub Ioiada sacerdote & Ioas rege, oblationibus populi reparata, 2.Paral.24. Hinc dominus ait Aggei.1. Ponite corda vestra super vias vestras. seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti. Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus. Intulistis in domum, & exufflaui in illud. Quam ob causam, dicit dominus exercituum? Quia domus mea deserta est, & vos festinastis vnusquisque in domum suam, propter hoc super vos prohibiti sunt cæli, ne darent rorem: & terra prohibita est, ne daret germen suum: & vocaui siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcunque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum. Ascendite in montem. portate ligna, & ædificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit dominus.

Et multi diuites iactabant multa. Cum ve-
2 nisset autem vna vidua pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

Erat sacer thesaurus quem pij contribuerunt, quo

vtebantur ad apparationem & necessaria sacrificij, & ornatum templi, quanuis & de hoc postea sacerdotes negociaionem fecerint, distribuentes nō in ea ad quæ contributus fuerat. Hinc eos qui multa mittebant, veluti cæteris sanctiores haberi volebant, pietatem illorum ex doni modo metientes, & populum seducentes, quasi sine pœnitentia oblationes auferrent peccata. Hiere. 11. Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas? Esa. 1. Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit dominus? plenus sum. Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. manus enim vestrę sanguine plenę sunt. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum, quiescite agere peruerse, discite benefacere. 2. Mach. 5. Non enim propter locum gentem, sed propter gentem deus locum elegit. Hinc Hiere. 7. Bonas facite vias vestras & studia vestra, & habitabo vobiscum in loco isto. Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes, templum domini, templum domini.

Et conuocans discipulos suos, ait illis: Amen 3
dico vobis, quoniam vidua hęc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserũt: hęc vero de penuria sua omnia quę habuit, misit, totum victum suum.

Longe discrepat Iesu iudicium à iudicio pharisæorum scribarum, quod noluit latere discipulos suos. Igitur quo magis hęc infigeret animis populi, homines apud deum non æstimari ex rebus visibilibus, sed animi synceritate, simulque taxaret scribarum, pharisęorum & sacerdotum auaritiam, ait: Hæc vidua hominum iudicio videtur minimum misisse in gazophylacium: at ea dei iudicio plus misit quam illi diuites, qui copiosissime miserunt. Luc. 21. Nam omnes hi ex abundanti si-

bi miserunt in munera dei, hæc autem quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit. Commendat viduæ oblationem, quia iuxta, quia de proprio. Prouer. 3. Honora dominum de tua substantia. Eccl. 34. Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine sacrificiorum eorum propiciabitur peccatis. Secundo, quia libera, nō coacta misit. 2. Corinth. 9. Vnusquisque prout destinauit in cordē suo, non ex tristitia aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit deus. Eccl. 35. In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Tertio, quia magna, non quantitate molis, sed affectus. 2. Corint. 8. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est, non secundū id quod non habet. 2. Corin. 9. Qui parce seminat, parce & metet. Eccl. 35. Da altissimo secundum donatum eius & in bono oculo adinuentionē facito manuū tuarum, quoniam dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi. Noli offerre munera praua, non enim suscipiet illa: & noli inspicere sacrificium iniustum, quoniā deus vindex est, & non est apud illum gloria personæ.

Viduę oblatio vnde potissimū cōmēdetur.

De consummatione templi, ciuitatis, & mundi, Mat. xxiiii. Marc. xiii. Luc. xxi.

ARTICVLVS CXII.

Matth. 24 G

Et egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei ædificationes templi. Ipse autem respondens, dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.

Post euangelicę legis institutionem, promulgatio-

nem,& cõfirmationẽ,de finali agit iudicio, mundique ac vrbis Hierosolymitanæ cõsummatione.Egressu suo ostendit,quod à Iudęis migraturus sit, & sicut dixit ꝙ relinqueretur domus eorum deserta, ita & fecit inde discedens,aliud templum nobis excitaturus, vere sanctum & spirituale,solidam structuram ac firmam, aduersus quam nec inferorum portæ forēt prævalituræ. Discipuli admirantes,ostendunt domino templi molem,opere tam admirabili,vt indignum videretur destrui:tum adeò firma structura,vt non videretur posse dirimi.Iudæi enim præcipuam gloriam habebant in templo,quod operosissime constructum,magnificisque donarijs locupletatum, magna religione vilebatur, non solum ab ominbus Iudæis,verum etiam ab alienigenis. Lucę vigesimoprimo. Et quibusdam dicentibus de templo,ꝙ bonis lapidibus & donis ornatum esset. Mar.13.Et cum egrederetur de templo,ait illi vnus ex discipulis suis:Magister, aspice quales lapides & quales structurę.Et respondens Iesus,ait illi:Vides has magnas ædificationes?Luc.vigesimoprimo.Hęc quę videtis,venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem,qui non destruatur.Nihil est omnium horum tam munitum,aut pulchrum,aut sanctum,quod non sit demoliendum:quare nihil proderunt ei præciositas & venustas. Sic & vnusquisque suscipiens verbum dei, templum fit dei, quod est sanctum & preciosum.1.Cor. 6.si vero peccauerit, fit causa suæ desertionis, ita vt Christus egrediatur.

Sedente autem eo super montem Oliueti,ac cesserunt ad eum discipuli secreto,dicentes:Dic nobis,quando hæc erunt,& quod signum aduentus tui &consummationis seculi?Et respondens, dixit eis:Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum CHRISTVS,& multos seducent. Matth.24 H

Quum federet habens templum in profpectu. adeunt eum cognituri certius aliquid de tempore tantæ calamitatis venturæ. Marci decimotertio: Et quum federet in monte oliuarum contra templum, interrogabant eum feparatim Petrus & Iacob⁹ & Iohãnes & Andreas: Dic nobis, quando ifta fient? & quod fignum erit quando hęc omnia incipient confummari? Tria interrogabant: Quo tempore Hierufalem deftruenda, & quod fignum Chrifti aduentus, & tertio quod fignum confummationis feculi: hoc agentes, vt quemadmodum transfigurationis arcanum paucis feorfum crediderat, ita de tempore venturi regni paucis communicaret, quod alijs omnibus crediturus non effet. Sufpicabantur enim mox à vaftatione ciuitatis Hierofolymitanæ, templique demolitione, rurfus aduenturum Chriftum in maieftate. Difcipuli de regno cogitabant, dominus autem qui fuis exemerat folicitudinem victus, libidinem vindictæ, prouidentiam vitę, voluit & curiofitatem cognofcendi quæ ad falutem non pertinent, eximere. Sed quemadmodum omnibus expedit hoc fcire, quod aliquando finient hanc vitam, vt femper in eum diem fefe pręparent: ita volebat perfuafum effe difcipulis, venturum tempus quo rediret iudex viuorum & mortuorum: cęterum quando id venturum effet, quoniam non expediebat, fciri nolebat. Regnum enim illud beatum aliquando venturum eft, & fuo tempore venturum. eius rei curam deo committere magis expedit. Actu. primo. Non eft veftrum noffe tempora vel momenta, quæ pater pofuit in poteftate fua. Noftrum eft interim fic nos gerere, ne regno videamur indigni. Hinc non aperte & determinate refpondet, quo cautos reddat. Lucæ vigefimoprimo. Videte ne feducamini. multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego fum, & tempus appropinquauit. Nolite ire poft eos. Venient ante tempus illud quo venturus fum, pfeudo Chrifti, & inuenięt ftulte credulos quos fallant. Nolite talium verbis commoueri, & fi quo vocabunt vos, nolite fequi.

Audituri enim eſtis prælia & opiniones prælíorum. videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri,ſed nondum eſt finis. Conſurget enim gens in gentem,& regnum in regnum,& erunt peſtilentię & fames & terrę motus per loca. Hæc autē omnia initia ſunt dolorum. Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos,& eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tūc ſcandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.

Tumultus rerum omnium,ſpeciem præbebit iam inſtantis mundi finis. Verum ne protinus iſta deijciant animos veſtros,vt exiſtimetis inſtare tempus illud extremum. Prouer.12. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit,impij autem replebuntur malo. Prouer.28. Iuſtus quaſi leo confidens,abſque terrore erit. Nō enim turbantur iuſti inſurgentibus tribulationibus, certi de adiutorio diuino. Pſalm.90. Quoniam in me ſperauit, liberabo eum:protegam eum, quoniam cognouit nomē meum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum:cum ipſo ſum in tribulatione,eripiam eum, & glorificabo eum. 1. Cor.10. Fidelis deus,qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis,ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere. Actu.14. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei. Hæc præludia duntaxat erunt mundi finiendi,quemadmodum in ſenili corpore, crebri morbi prędicunt breui collapſurum. Quin & terra ipſa velut indignata tam impios homines ſuſtinere & alere,motibus concutietur : quin & aer velut indignans impijs vita & halitu indignis, peſtilens erit & lœtalis. Huiuſmodi multa quum videritis fieri,ne protinus expectetis finem. Erunt enim hæc tantum exordium ac prooemium venturæ calamitatis, quæ malos perdet, bonos examinabit purgabitque. Nec vos interim eritis abſque huiuſmodi malis immunes:ſiquidem in hoc rerum tumultu pertrahent vos in varias

afflictiones. Inexpectata, terrere & conturbare cōsueuerunt: ideo tempestiue interserit narrationem illam, vt ex communibus habeant consolationem quandam in proprijs calamitatibus. Non mediocris autem consolatio, quod propter ipsum passuri erant. 1. Pet. 4, Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quia quod est honoris & glorię, & virtutis dei, & qui est eius spiritus, super vos requiescet. Nemo autem vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: si autem vt Christianus, non erubescat: glorificet autem deum in isto nomine. Prædicit & quod præ omnibus graue, nempe à maxime familiaribus impugnari. Iohan. 16. Venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se pręstare deo.

3 Et multi pseudoprophetę surgent, & seducēt multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Quin & aliud malorum genus grauius erit. Exurgēt falsi doctores, qui simulantes sese prędicare euāgelium meum, suę gloriæ, sui quæstus, suíque ventris agent negocium: próque meo spiritu satanæ spiritum inferent discipulis: pro regno cęlorum, regnum huius mundi docebunt. Horum technis illaqueabuntur etiam ij, quos tormenta superare non poterant. Nullus enim capitalior hostis, quàm domesticus & fucatus amicus. Tempus consummationis falsos prophetas habebit & famem & pestilentias, ex continuis bellis, quæ contingent ob charitatis penuriam. Hieronymus: Non omnium negauit fidem, sed multorum. Multi enim vocati, pauci vero electi, Matt. 20. Sola enim perseuerantia coronabitur. 2. Timo. 2. Nam & qui certat in agone, non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Nulla malorum vis quenquam poterit perdere, nisi quem animus rectus defecerit. Consolatur ergo quod propter ipsum passuri, & quod perseueraturi saluarentur. Vnde Actuum quinto. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij,

quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc Roma. 8. Certus sum quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate dei, quę est in Christo Iesu domino nostro.

Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.

Quantumuis insurrexerint impostores, malę doctrinę prędicatores: aderit Christus suo euangelio, non erit prædicandi obstaculum. non enim venturus est mundi finis, priusquam hoc euangelium regni cælorum, per omnia regna mundi prędicetur, omnesque nationes occuparit, ne qui parere noluerint, prętexere queant ignorātiā. Hoc vbi factū fuerit, tū veniet mūdi cōsummatio.

Cū autem audieritis prælia & seditiones, nolite terreri. oportet primum hæc fieri, sed nondū statim finis. Tunc dicebat illis: Surget gens in gētem, & regnum aduersus regnum, & terræmot⁹ magni erunt per loca & pestilentiæ & fames, terroresque de cælo & signa magna erunt. Lucæ. 21.

Dominus ac redēptor noster perituri mundi pręcurrentia mala denunciat, vt eo minus perturbent venientia, quo fuerint pręscita. Minus enim iacula feriūt quę pręuidentur: & nos tolerabilius mundi mala suscipim⁹, si contra hæc per prouidentiæ clypeum munimur. Hęc Greg. Quum autem sublata fuerit charitas, merito locū habent bella & seditiones. Concutietur rerum natura, veluti malitiam hominum detestata, & in scelerum vindictā insurgēs. Greg. Quia in cunctis deliquimus, in cūctis ferimur, vt impleatur quod dictū est Sap. 5. Acuet dirā irā in lāceā, & pugnabit cū illo orbis terrarū contra insensatos. Vt qđ in mūdo habuim⁹ gaudia, tot post ea cogamur sētire tormēta. Fames, velut terra negante

ſuam alimoniam, filijs tam impijs aduerſus deum, cui muta quoque famulantur elementa. Nouis & inſolitis tumultibus concutietur orbis. Quin & cælum ipſum prodigia dabit, iram dei teſtantia, cometis noua ſpecie ſeſe proferentibus, alijsque prodigijs nouis & admirandis. Verum vt corpus humanum non ſtatim emoritur morbis ingentibus concuſſum, ſed tamen morbi ſubinde recurrentes, declarant non procul abeſſe mortis diem. Mar.13. Initiū dolorum hæc. Gregorius: Quia multa debent mala præcurreret, vt malum ſine fine valeant prænunciare.

2 Sed ante hęc omnia iniicient vobis manus, & perſequentur, tradentes in ſynagogas & cuſtodias, trahentes ad reges & pręſides propter nomen meum. Continget autem vobis in teſtimonium. Ponite ergo in cordibus veſtris, non pręmeditari quemadmodum reſpondeatis. Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarii veſtri.

Antequam hęc publica calamitas orbem corripiat, antecedet inſignis hominum peruerſitas, quę dei bonitatem ad iram prouocabit. Vobis enim nomen meum, per quod ſalui fieri potuerunt, prędicantibus, inijcient manus, & omni genere malorum perſequentur, veluti nocentes & maleficos. Actu.4. Nec enim aliud nomen ſub cęlo eſt datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Nomen enim meum modis omnibus conabuntur abolere, ſed fruſtra: per quod & veſtra probata fiet conſtantia, & illorum intelligetur merito damnata nequitia, quod etiam torquentes vos, veritatem vincere non potuerūt. Iohan.15. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Si de mundo fuiſſetis, mūdus vtique quod ſuum erat diligeret: quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Sed quia priuati & imperiti erant, ne turbarentur red-

dituri rationem apud viros sapientes,ait:Vocati in ius, ite,ne videamini publicam autoritatem aspernari,nam hoc profuerit ad euangelij propagationem. Cæterum ituri,meo prȩsidio, vestraque innocentia freti,non est quod metuatis illorum tribunalia,nec quod solicite meditemini apud vos,quomodo sitis acturi causam homines idiotæ & rudes legum ac forensium actionum,apud concessum magnatum & principum.Ego per meum spiritum vobis adero patronus & aduocatus inuictus, qui vobis suppeditabit & lingam & sapientiam,cui non poterunt resistere,quantumuis crudeles aut diserti sint, etsi ad vnum vsque obstiterint. Actu.6.Surrexerunt quidam de synagoga,disputantes cum Stephano,& non poterant resistere sapientiȩ & spiritui qui loquebatur.2. Corinth.13.An experimentum quȩritis eius qui in me loquitur Christus?

Trademini autem à parentibus,& fratribus, & cognatis, & amicis:& morte afficient ex vobis,&eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Et capillus de capite vestro non peribit.In patiētia vestra possidebitis animas vestras. 3

Cȩterum huiusmodi persecutiones non solum expectandæ sunt ab alienis & hostibus,verum etiam ab amicis & cognatis.Prȩdicit & hoc,vt ne cum venerit subito turbentur.grauiter enim hȩc animam cruciant. Gregorius: Minorem dolorem ingerunt, quȩ ab inimicis inferunt: magis vero nos mala premunt,que ab amicis ingeruntur:quia cum dolore corporis,mala nos cruciāt amissȩ charitatis.Psalm.54.Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi,sustinuissem vtique: & si is qui oderat me,super me magna locutus fuisset,abscondissem me forsitan ab eo. tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus,qui simul mecum dulces rapiebas cibos. Marci.13.Cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini:sed quod datum vobis fuerit in illa hora,id loquimini. Non enim vos estis loquentes,sed spiritus sanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem,

& pater filium. & insurgent filij in parentes,& morte afficient eos.Et eritis odio omnibus propter nomen meum.Qui autem sustinuerit in finem,saluus erit. Subdit ergo maximam consolationem, quia propter ipsum odio habendi, non propter scelera sua:& quod neque minimum quiddam in eis corrumpatur, etiam si videatur multis corrumpi. Quantumuis igitur desæuiant in vos persequutionum humanarum procellę, non est q metuatis,videlicet me protegente. Non enim committã vt vel pillus capitis vestri pereat,tantum abest vt sim vobis defuturus. Per patientiam possidebitis animas vestras, quas inimicus rapere cupit,& nihil vobis damni erit. Ne ergo respicite ad humana pręsidia,sola tolerantia defendetis vitam vestram. Quisquis enim perstiterit in bene cœptis vsque in finem,hic saluus erit. Nulla enim calamitas perdere valet constanti pectore fidentem euangelio,neo potest perire qui ob mei nominis pfessionẽ occiditur, neque peribitis ante diem. Matth.5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines,& persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos, mentientes,pter me:gaudete & exultate,quoniam merces vestra copiosa est in cęlis. 2.Timo.2.Fidelis sermo :nam si commortui sumus, & cõuiuemus: si sustinebimus,& conregnabimus:si negauerimus,& ille negabit nos:si non credimus,ille fidelis permanet,seipsum negare non potest. Hinc ait Paulus Actu.21. Ego non solum alligari,sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu.

Matth.24 12 Cum ergo videritis abominationem desolationis,quę dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit,intelligat:tunc qui in Iudęa sunt,fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendant tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. Væ autem pręgnantibus & nutrientibus in illis

diebus. Orate autem vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Erit enim tūc tribulatio magna, qualis nō fuit ab initio mūdi vsque modo neque fiet. Et nisi breuiati fuissēt dies illi, nō fieret salua oīs caro, sed ꝓpter electos breuiabūtur dies illi.

Ostendit oratione deuota, superuentura mala euadere quempiam posse, & vita sancta. Quum videritis idolum abominationis, quod conabitur funditus subuertere religionem euangelicā, de quo olim vaticinatus est Daniel, Danie. 9. Erit in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. 2. Thes. 2. Rogamus vos fratres, per aduentum domini nostri Iesu Christi, & nostrę congregationis in ipsum, vt non cito moueamini à vestro sensu, neque terreamini neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies domini. Ne quis vos seducat vllo modo. Quoniam nisi venerit * dissensio primum, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei sedeat, ostendens se tāquam sit deꝰ. Daniel. 8. Robur datum est ei contra iuge sacrificiū propter peccata, & prosternetur veritas in terram, & prosperabitur & faciet. Daniel. 9. In dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium. Hiero. Quando ad intelligentiam prouocamur, mysticum monstratur esse quod dicitur. Non ergo impossibilis intellectus, sed difficilis, huius prophetię. Daniel. 12. Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum vsque ad tempus statutum. plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia. Vnde 2. Pe. 1. Hoc primum intelligētes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Nam figurarum inuolucris obscura est, neque intelligi potest absque interpretatione, non cuiuslibet, nec arbitraria. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritusancto inspirati, locuti sunt sancti dei homines. Quod ergo afflatu diuini spiritus proditum est, id

* discessio

requirit interpretem simili adflatum spiritu. Potest & accipi de statua quam Pilatus in templo posuit, imagine Caij Cæsaris, vel quam Helius Adrianus posuit, quę ad tempora Hieronymi durauit, ipso teste, in templo desolato & destructo. In scriptura enim idololatria abominatio dicitur. Fuit enim figura Antichristi, quemadmodum destructio & desolatio ciuitatis, finis mundi: quare mixtim hic ponuntur. Lu. 21. Cum autem videritis Hierusalem circundari ab exercitu, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius. Tunc qui in Iudęa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam, quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quę scripta sunt. Hæc ita futura olim prædixere prophetæ. necesse est autem euenire quicquid prædixit euenturum scriptura, quæ non fallit, quippe diuini spiritus afflatu scripta. Nec ideo tamen incidet hæc calamitas, quia sic fore prædixerunt prophetæ: sed ideo prædictum est, quod deus prouiderit hominum peruicacem impietatem, qua diuinam vltionem in se prouocarent. Tanta autem erit tribulatio, vt nemo resistere possit, sed sola fuga saluare: nec tunc vacabit rebus consulere. magnum, si celeri fuga vitę consulatur. Illa enim recuperari possunt, vita semel amissa sarciri non potest. Vę autem grauidis & mamma lactantibus, quoniam onustę sarcina, quam deponere nec volent, nec possunt, non erunt expeditę ad fugam. Nam pueros ob amorem neque sine cura relinquere possunt, nec secum auferre. Et secundum Orige. tunc non erit tempus miserendi, quum Romani & prægnantes & lactantes interficiebant. Hieronymus: Væ & illis animabus, quę nō ad perfectum virum sua germina perduxerunt, sed habent initia fidei, vt eruditione indigeant magistrorum. De quibus Heb. 5. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursum indigetis vt doceamini quæ sit elementa exordij sermonum dei, & facti estis quibus lacte opus est, non solido cibo. Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro ipsa cōsuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem

boni & mali. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Paruulus enim est. Vobis autem, quos neque domus, neque possessiones remorabuntur, neque liberi: tantum orandum est, ne vobis incidat & fugiendum sit hyeme aut sabbato. nam & celeriter erit fugiendum, & procul. Cæterum hyems ob rigorem & lucis breuitatem, incommoda est peregrinantibus, & in monte habitantibus: & sabbato legis obstat religio, quo minus procul aufugiatur. Orandum & ne finiantur fructus vestri operis cum fine temporis. Hyeme enim finitur fructus, sabbato tempus. Lucę vigesimoprimo. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gẽtibus, donec impleantur tempora nationum. Hierosolyma hęc opibus & religionis opinione superba, cum suo templo ab incircuncisis conculcabitur, donec diutinis malis correcti Iudęi, tandem resipiscant, & in societatem euangelicæ professionis coeant cum gentibus. Nam id futurum est antequam veniat supremus dies mundi. Quę hactenus dicta sunt, partim ad excidium vrbis Hierosolymitanę partim ad tempora persecutionum, quæ lapidato Stephano incruduerunt, partim ad extremum mundi finem pertinere videntur. Neque tamen non subest tropologia, quæ docet nos ab omnibus humanis impedimentis expeditos, semper oportere expectare diem illum, qui nos deo sistet iudicandos. In eũ non potest paratus esse, qui vel ob temporalium rerum amorem, vel ob affectus carnis, hoc est, amorem parentum, vxoris ac liberorum, reuocatur in periculum salutis æternæ. Porro quæ subiecit, magis videntur pertinere ad supremum mundi diem, quem praueniet ingens malorum tumultus, ob aduentum antichristi. Marc. decimotertio. Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales nõ fuerunt ab initio creaturæ quam condidit deus, vsque nunc, neque fient. Daniel. 11. Veniet tempus quale non fuit ex eo ex quo gentes esse cœperunt. Quod si hæc afflictio quemadmodũ erit sæua, sic etiam

esset diuturna, non euaderet saluus quisquam mortalium. Psalm. 77. Recordatus est quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens. Quanquam malorum peruersitas interneoionem mereatur, tamen Mar. 13. propter electos quos elegit, breuiauit dies. Hieronymus: Non mẽsura, sed numero, ne temporum mora fides concutiatur credentium. 1. Corinth. 10. Fidelis deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Erit autem horribilis dies illa, præsertim his qui meũ tempus placidum, & vltro beneficijs inuitans ad mentem meliorem, spernunt.

Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est Chri-
2 stus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudo Christi & pseudo prophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prędixi vobis. Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

De consummatione seculi loquens, præmunit discipulos, ne se falsis prophetis ante aduentum suum veniẽtibus subdant. Luc. 17. Venient dies quando desiderabitis videre vnum diem filij hominis, & non videbitis: & dicent vobis, Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque sectamini. Non miremini si euenerint vobis tam molesta, quæ vobis desiderium afferant dierum quibus ego vobiscum ago. Exorientur pseudo Christi, qui sibi nomen meum vindicabunt falso, meamque personã. Exorientur & pseudo prophetæ, qui fucata sanctimoniæ specie se mentientur esse prophetas, magnisque prodigijs ac dæmonum arte adumbratis miraculis, imitabun

tur propphetas ac me, vt eiusmodi præstigijs falli possint, si qua vis valeret aduersus deum. etiam electi. Origenes: Exaggeratiuus sermo est, vt vim prædicationis illorum ostendat. Augustinus: Electi, ex eo quod homines sunt, errare possunt: sed ex eo quod electi sunt à deo, in errore permanere non possunt. Rabanus: Quando non solum tormenta creberrima, quæ prius consueuerant, inferenda sunt fidelibus: sed quod grauius est, signorum operatio eos qui tormēta inferent, nō eos qui sustinebunt, concomitabūtur. Vnde Apostolus 2. Thess. 2. Tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem satanę, in omni virtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis his qui pereunt, eo quòd charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent. Ideo mittet illis deus operationem erroris vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Hieronymus: Ego reor omnes hęresiarchas antichristos esse, & sub nomine Christi ea docere quæ contraria sunt Christo. nec mirum si aliquos seducunt, cum dominus dicat, Et multos seducent. 1. Ioh. 4. Omnis spiritus qui soluit Christum, ex deo non est: & hic est antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam est in mundo. Ipsi de mundo sunt, & de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Marc. decimotertio. Vos ergo videte, ecce prædixi vobis. Superest vt memineritis. Si quis in deserto gentilium aut philosophorum dogmate dicat morari Christum, aut in hæreticorum penetralib⁹, qui dei pollicentur arcana, nolite exire. Nolite credere, si quis sub nomine Christi se iactare voluerit. 1. Iohann. 4. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sint, quoniam multi pseudo prophetæ exierunt in mundum. Qui dispergunt videntium oculos in apparitione dęmonum, vt quosdam decipiant: atque adeò, nisi valde sobrij sint, & iusti seducentur. Non autem opus est aduentui Christi qui illum

demonſtret,ſed manifeſtus erit omnibus. Luc.17. Nam ſicut fulgur coruſcans ſub cęlo,in ea quæ ſub cælo ſunt fulget,ita erit filius hominis in die ſua. Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac. Non erit talis aduentus qualem hunc vidiſtis,lentus,humilis,ſed ſubitus ac maieſtatis fulgure totum orbem ſubito complectens. Pſalm.49. Deus manifeſte veniet & non ſilebit. Hieronymus: Nolite credere quòd filius hominis vel in deſerto gentilium ſit dogmatum,vel penetralibus hæreticorum, ſed ꝙ ab oriente vſque in occidentem fides eius in catholicis eccleſiis fulgeat. Stultum eſt igitur,eum in paruo loco vel abſcondito quærere,qui totius mundi lumen eſt. Iohā. 8. Ego ſum lux mundi. Nec eſt quod metuatis ne non ſitis mecum in tanta rerum confuſione. Non deerunt capiti ſua membra. Exemplo naturali quod quotidie cernimus,de Chriſti inſtruimur ſacramento. Si terreſtres & irrationales volucres naturali ſenſu lōgo terrarum ſpatio cadauer ſentiunt, quanto magis nos & omnis multitudo credentium feſtinare debemus ad eum, cuius odor reuiuiſcere facit mortuos? Hieronymus: Aquilæ appellantur ſancti,quibus vt aquilę iuuentus innouata eſt,Pſalm.102. & qui iuxta Eſaię 40. vaticinium plumeſcunt,& aſſumunt pennas & alas,vt ad Chriſti perueniant paſſionem. Cadauer dicitur,quia pro nobis cecidit & mortuus eſt. Vnde & in forma humana iudicabit. Rabanus: Vbi Chriſtus,ibi electi. 1. Theſ. 4. Ipſe dominus in iuſſu & in voce archangeli,& in tuba dei deſcendet de cęlo: & mortui qui in Chriſto ſunt,reſurgēt primi. Deinde nos qui viuimus,qui relinquimur,ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera,& ſic ſemper cum domino erimus. Antichriſtus cum ſuis in terra remanebit,qui paſſionem domini nec venerati ſunt nec imitati. 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Chriſtum crucifixum,Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis,Chriſtū dei virtutem & dei ſapientiam. Vnde hic ait: Nō miremini ſi paſſuri ſitis ob nomen meum.

Aqlæ myſtice qui.

nam & ego qui venturus sum sicut fulgur, prius passurus sum multa, reprobādus'que ero, & ita in gloria ista veniam. Itaque hoc vobis extimulatio sit ad patientiæ virtutem.

Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumē suum, & stellæ cadent de cęlo, & virtutes cælorū commouebuntur. Et tunc parebit signum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terrę, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cū virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum vsque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia prope est æstas. ita & vos, quum videritis hęc omnia, scitote quia prope est in ianuis. Amen dico vobis, quia nō pręteribit generatio hæc donec omnia fiant. Cęlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

Quia iste textus ex Matthæo in ecclesia legitur ad hunc vsque locum dominica vltima ante aduentum, placuit annectere: sed consequenter idem sensus sub textu Lucæ legitur in aduentu, ideo subsequenter cum declaratione introducitur, ne repetitio confusionem pariat & tædium.

De signis iudicij, Matth. xxiiij. Mar. xiii. Luc. xvij. xxi.

ARTICVLVS CXIII.

Lu.21. L

E Runt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium, prę confusione sonitus maris & fluctuum, & arescentibus hominibus præ timore & expectatione quę superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cęlorum mouebuntur.

Horrorem ostendit signorum, quo mali territi resipiscant & emendentur, boni vero reuiuiscant & consolentur. Triplicem enim ipsius nouimus aduentum. In carnem, misericordiæ & amoris. Iohan. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Iohan. 12. Non enim veni vt iudicem mundum, sed vt saluificem mundum. In mentem, gratię & dulcoris. Iohan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Tertius ad iudicium, qui est iustitiæ & erroris. Matthæ. 16. Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Erunt ergo signa, naturę cursum excedentia & horroris plena, & portenta è cælis profecta, velut omnibus elementis in vltionem impiorum excandescentibus, quæ primo in ministerium hominum fuere creata. Genes. 1. Fiant luminaria in firmamento, cęli & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, vt luceant in firmamento cęli, & illuminent terram. Marc. 13. Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur. Tria signa in sole legimus. Stationem, Iosue. 10. Stetit sol in medio cęli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Retrocessionem, Esa. 38. Et reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat. Obscurationem, primo in Aegypto quando erant tenebrę palpabiles, Exod. 10. Secundo, in domini passione. Matthæ. 27. A sexta autem hora vsque ad horam nonam tenebræ factæ sunt super vniuersam terrã. Lu. 23.

Quotuplex Christi aduentus.

Tria in sole signa.

Et obſcuratus eſt ſol. Tertio, in iudicio. Ioel. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Marc. 13. Et luna non dabit ſplendorem ſuum. (Quia non habet, ſole obſcurato) Et ſtellę erunt decidentes. Non ſecundum ſubſtantiam, ſed apparentiam: quia vapores eleuati & inflammati in ſuperiori regione, plus ſolito tunc cadent ex aëre, qui caſus apparet eſſe ſtellarum. Hæc obtenebratio ſignum internarum eſt tenebrarum, quas peccatores amant. Iohannis 3. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, quę ad æternas perducunt tenebras. Matt. 25. Inutilem ſeruum mittite in tenebras exteriores. Apocalyp. ſexto. Et ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ ceciderunt de cęlo ſuper terram. Nam ſol omnis luminis fons, obtenebreſcet, velut exprobrans impijs ſuam cæcitatem, qui ſolem illum æternum videre noluerunt, & luna influentia à ſole carens, non dabit lumen, in ſignum ſubtractionis ſalutaris influentię diuinæ gratiæ in peccatoribus. Cum autem peracto iudicio, clareſcente die futurę gloriæ, fuerit cęlum nouum & terra noua, tunc erit lux lunę ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter, Eſa. 30. Stellarum caſus, indicium erit quod plurimi de firmamento cadent eccleſię: quia iniquitate abundante, charitas multorum refrigeſcet, Matthęi vigeſimoquarto. Item vehemẽs animorum anxietas, ac rerum deſperatio corripiet omnes gentes, intumeſcente mari, triſtíque fragore reſonantibus fluctibus. Vnde & mediterraneas petent regiones ob horribilem fluminum turbationem. Hęc & huiuſmodi portenta quę ſe proferent vndique ex omni parte mundi, declarabunt ingruere terribilem vltionem dei, eóque mortales extabeſcent & exanimabuntur metu & expectatione eorum, quæ mox ſuperuenient vniuerſo orbi. Extabeſcent præ triſtitia, qui in mundo floruerunt vana lętitia. Eſaię. 13. Vlulate, quia prope eſt dies domini, quia vaſtitas à domino veniet. propter hoc omnes manus diſſoluen-

Stellarum caſus quis.

Caſus ſtellarum qd ſignet.

tur, & omne cor hominis tabeſcet, & conteretur. Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt. Areſcent ergo anguſtia prȩſentium, expectatione futurorum. Sap. 17 Semper enim prȩſumit ſæua, perturbata conſcientia. Sed Prou. 17. Animus gaudens ætatom floridam facit, ſpiritus triſtis exiccat oſſa. Superuenient, dicit ex omni parte & vniuerſo orbi, vt nullus patoat ef fugij locus. Sed quid mirum ſi in expectatione diuini examinis, qui in mundo ſunt, exareſcent, ſi fides quæ ſine operibus fuit emarceſcet, quum & virtutes cælorum commouebuntur, hoc eſt, obſtupeſcent & horreſcent, videntes creaturã immutari, & omnes ab Adam vſque ad illud tempus homines rationem daturos? Iob. 26. Colũnæ cæli contremiſcunt & pauent ad nntum eius. Non erit tamen iſta commotio pœnalis, ſed admirationis & reuerentię, vel executionis. Matt. 13. Exibunt angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Nam Eph. 1. Virtutes inter angelicos recitantur choros. Chry. Si rege terreno terrenam ad expeditionem ſurgente, totus commouetur exercitus, & tota ciuitas: quanto magis rege cęlorum ſurgente ad iudicium, virtutes mouebuntur? Concutietur etiam tota rerum natura, neque terra ſolum & mare commutabuntur: verumetiam ſolidiſſima illa mundi corpora, quæ hactenus ad elementorum immutatione fuerunt immunia, ſolitáque tantum agere in ea quæ ſubiecta ſunt, nõ autem viciſſim ab illis affici, commouebuntur. 2. Petr. 3. Adueniet autem dies domini ſicut fur, in quo cæli magno impetu tranſient, terra autem & quę in ipſa ſunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum dei noſtri, per quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent? Mat. 24. Et tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ. Tunc, & non ante, inter denſiſſimas tenebras coruſcabit è cęlo ſinum filij hominis, ſignum inquam, in quo deuicit ſatanam, & omnem illius tyrannidem

protriuit.Chryſoſtom⁹:Apparebit crux ſole fulgidior. Crux in Nec eſt inconueniens, eandem crucem numero in qua iudicio ap paſſus eſt, præſentari ad electorum conſolationem, & paritura. peccatorum confuſionem,iuſtamq́ue damnationem.Nā qui corpora in puluerē redacta reparare poteſt,valet & crucem in minutiſſimás etiam diuiſam partes, reparare. Videbunt boni maieſtatem crucis quam amauerunt. Gala.6.Mihi abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. videbunt Iudęi & gentes qui irriſerunt, nec non mali Chriſtiani qui contempſerunt.Hiero.Plágent hi quimunicipatum non habuere in cœlis,ſed ſcripti ſunt in terra: tribus aūt cęleſtes exultabūt.Plangēt ſe,non alios:quia ex propriæ voluntatis malitia, ſeipſos ęternis miſerijs manciparunt,quum iam nullum videant effugium, nullam ſpem terminandi doloris.Vę ergo ijs qui nunc rident,quoniam lugebunt,Luc.ſexto. Multo magis qui lętantur cum male fecerint,& exultāt in rebus peſſimis,Prouer.2.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube, cum poteſtate magna & maieſtate. His autem fieri incipientibus,reſpicite & leuate capitaveſtra,quoniā appropinquat redēptioveſtra. 2

In forma humanitatis in qua iudicatus eſt iniuſte,iudicabit iſte.Ioh.5.Pater non iudicat quenquā,ſed omne iudiciū dedit filio,in quavidebitur à bonjs& malis,ſed differenter.Vnde eſt viſio Chriſti gratioſa,Luc.10.Bea ViſioChri ti oculi qui vident quę vos videtis. Baruc.3. Poſt hęc in ſti qualis terris viſus eſt.In mente ſolatioſa.Pſal.33.Guſtate & vi ac quotu dete quoniam ſuauis eſt dominus,beatus vir qui ſperat plex. in eo.Ioh.1.Vidimus gloriam eius,gloriam quaſi vnigeniti à patre,plenum gratiæ & veritatis.Ioh.8.Abraam pater veſter exultauit vt videret diē meum.vidit,& gauiſus eſt.In regno glorioſa.Eſa.33.Regem in decore ſuo videbunt.1.Ioh.3.Videbim⁹ eum ſicuti eſt.Iob.19.In carne mea videbo deū ſaluatorē meum, quem viſurus ſum ego ipſe & non alius,& oculi mei conſpecturi ſunt.Repoſita eſt hęc ſpes mea in ſinu meo.In iudicio formido

Iosa. Malac. 3. Ecce venit, dicit dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum? Ergo mali quanuis visuri sint gloriam corporis, animę tamen gloriam non videbunt nisi in quibusdam effectibus. Electi vero gloriam corporis videbunt oculo corporali, & gloriam eius quo ad diuinitatem clare videbunt oculo mentali, de qua summe gaudebunt, sicut contra mali dolebunt. Qui enim nunc aspernati sunt placidum & humilem ac beneficium, tūc videbunt eum, sed suo malo sublimem, quippe super solem fulgebit ipse & crux eius. Mat. 24. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli cum virtute multa & maiestate. Marc. 13. & gloria. Actu. 1. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cęlum. Hoc est, propria virtute in nube. Alioqui claritas eius videri nec sustineri posset à peccatoribus, quia corporalis erit visio humanitatis ipsius. Quanuis autem vt homo veniet, aderit tamen cum potestate & gloria magna. Cum potestate, ad puniendum malos. Chry. Nec tunc erit resistendi virtus, nec fugiendi facultas, nec pœnitentiæ locus, nec satisfaciendi tempus. Eccl. 3. Magna potentia dei solius. Attingit enim super corpus & animam, Mat. 10. à summo cælorum vsque ad inferni infima. Matt. 28. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra. Et maiestate, id est, gloria quantam nec oculis vidit, nec auris audiuit, comitantibus angelis. Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo. Greg. In potestate & maiestate visuri sunt, quem in humilitate positum audire noluerunt: vt virtutem eius tanto districtius sentiant, quanto ceruicem cordis ad eius patientiam iam nō inclinant. Mat. 24. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cęlorum vsque ad terminos eorum. Tunc mittet angelos, omnia mystici corporis membra suo capiti aggregaturos, vt qui fuerint consortes afflictionum ob euangelium, consortes sint æternæ felicitatis, vt triticum ventilatum de area totius terrę.

Non ſolum autem electos,ſed & reprobos ex abyſſis inferorum vſque ad terminos eorum congregabunt,& ad ſiniſtram collocabunt. Richar. Tria in reſurrectione ſunt conſideranda: præparatio ad corporum reformationem,iſtud fiet virtute creata,id eſt,miniſterio angelico. Secundum, corporum reformatio. Tertio,reformatorum cum animabus reunio . hęc fient virtute diuina, & in eodem inſtanti. Chryſoſt. Me quidem,hęc cum in mentem veniunt,horror inuadit terribilis: & amariſſime perflens , ex profundo corde ingemiſco: Si propter Chriſtum nil triſte pati voluerimus, neceſſe eſt tamen multa triſtia ſuſtinere . Non enim quia mori propter Chriſtum non vis,idcirco immortalis futurus es:nec quoniam propter Chriſtum diuitias tuas non diſtribuis,idcirco eas tecum affers. His fieri incipientibus,non finitis ipſis ſignis,ſubrigite oculos, & attolite capita veſtra ad cæleſtem illam gloriam,quoniam in propinquo erit regnum dei,in quo nulla iam erit afflictio,ſed perpetua tranquillitas,& ęterna felicitas. Apocaly. 21. Abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit,neque luctus,neque clamor, neque dolor erit vltra,quæ prima abierunt. Primus aduentus liberauit à culpa,ſed non ab omni miſeria. Ioh. 16. In me pacem,in mundo preſſuram habebitis. Secundus liberabit ab omni miſeria,quando mortale hoc induerit immortalitatem,& corruptibile incorruptionem,1. Cor. 15. Et creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis,Ro. 8. Grego. Cum plagæ mundi crebreſcunt,cum terror iudicij virtutibus commotis oſtenditur , exhilarate corda veſtra: quia dum finitur mundus cuius amici non eſtis, prope fit redemptio quam quęſiſtis. Qui autem appropinquante mundi fine non gaudet, amicum ſe illius teſtatur , atque per hoc inimicus dei eſſe conuincitur. Iacobi. 4. Qui voluerit amicus eſſe huius ſeculi , inimicus dei conſtituitur.

Tria quæ in reſurrectiõe cõſideranda.

Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores, cum producunt iam ex ſe fru-

ctum, scitis quoniam prope est æstas Ita & vos cũ videritis hęc fieri, scitote quoniam prope est regnum dei. Amen dico vobis, quoniam non præteribit generatio hęc donec omnia fiant. Cęlum & terra transibũt, verba autẽ mea non trãsibũt.

Porro ne vos omnino imparatos opprimat hoc tempus, ex coniecturis quibusdam diuinare licebit iam instare. Exemplum ab arboribus sumite, quæ signis certis pręmonent homines sequuturi fructus. Ita & vos quum videritis hæc pręludia mundi transformandi, concipite certam spem, iamiam proferendum regnum dei, nec amplius fore malis ius affligendi bonos: sed impij pœnis ęternis afficientur, pij gaudijs fruentur perennibus. Mat. 24. Ab arbore autem fici discite parabolam: Cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est ęstas. Ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est in ianuis. Aduentus domini, iustis ęstas est ab hyeme: peccatoribus, hyems ab æstate. Comparatur regnum dei æstati. Primo, ob fructuum hubertatẽ. Hiero. Aestas dies iudicij, in quo vnaquęque arbor manifestabit quæ intus habuit, an aridum ad comburendũ, an viride ad plantandum in ædem cum ligno vitę, cuius folia ad salutem gentium, id est, verba quibus dicetur: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnũ à constitutione mundi, Mat. 25. Apo. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. Apoca. 22. Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundum opera sua. Secundo, propter claritatem. Apo. 21. Ciuitas illa non eget sole neque luna, vt luceant in ea. nam claritas dei illuminabit eam, & lucerna eius est agnus. Tertio, propter iucũditatem. Nam iustis serenitas erit, impijs vero peccatoribus hyems & turbatio maior. Grego. Regnum cælorum idcirco ęstati comparatur, quia tunc mœroris nostri nebulæ transeunt, & dies vitę æterni solis claritate fulgescunt. Hoc regnum quotidie petimus, dicentes: Adueniat regnum tuum, Mat. 6. Hier. Nolite putare iam adesse consummationem seculi, sed quasi

procœmia & præcursores quosdam venire, vt ostendant quod prope sit & in ianuis. Quia enim tribulationes & bella & alterationes dixit futuras, tam elemẽtorum quam rerum, vt ne quis suspicetur, quod forte aliquando destruendus sit Christianismus, confirmat præmissa, d. Amen &c. Hiero. Nomine generationis, vel omne genus hominum accipi potest, quia aliqui remanebũt ista videntes. Et licet aliqui per antichristum & suos seducãtur, tamen per Enoch & Heliam, mortuo antichristo, conuertentur. Aut Iudæorum signat. Cum enim plenitudo gentium intrauerit, tunc omnis Israel saluus fiet, Ro. 11. Aut ecclesiam per spiritum sanctum regeneratã, quæ non desinet. Lu. 22. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. Mat. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam, nec transibit ad immortalitatem donec omnia fiant. Nihil est in rebus corporalibus cælo firmius, nihil immobilius terra: verum cælum & terra citius mutatura sunt naturam suam, quam verba mea futura sint inania. Eccẽs. 1. Terra in æternum stat. Transibunt vero per innouationem, non per substantiæ mutationem. 1. Cor. 7. Præterit enim figura huius mũdi. 2. Pet. 3. Nouos cælos & nouam terram & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Nihil enim habebunt corruptionis & noxæ, vt nos iuxta promissa ipsius, in quibus nihil erit corruptæ mentis, fruamur illis bonis incorruptis. Hiero. Facilius est transire terrã quam Christi verba. Quomodo enim Christi verba quæ personaliter locutus est, non adimpleri debeant, si omnia quæ in lege & prophetis scripta sunt, implebũtur? Mat. 5. Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege donec omnia fiant.

Attendite autem vobis, ne forte grauẽtur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim veniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Luc. 21 M

Proinde certi venturum tempus hoc formidabile, præparate vos in aduentum illius, ne vos opprimat osci tantes. Diuersa enim ex gula oriuntur vitia, tum animi, vtpote loquacitas, somnolentia, acedia, lasciuia, hebetudo, tum corporis. Eccl. 37. In multis escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet vitam. Ro. 8. Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis. Roma. 13. Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, sed induimini dominum Iesum Christum. Lucæ sexto. Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Et curis huius vitæ. Matthæi sexto. Nolite soliciti esse, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Sic enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Heb. 13. Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus. Ipse enim dixit, (Iosue. 1.) non te deseram neque derelinquam, ita vt confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor est, non timebo quid faciat mihi homo. Psalm. 17. Semper paratum esse & expectare finem, maxime omnium conferre poterit. Ceteris qui sic viuunt quasi tempus hoc nunquam sit venturum, sic veniet ille dies, quasi laquens furtim ab insidiante positus, & inuoluet omnes, qui non habent animos & oculos sublatos in cælum, sed habitant super faciem terræ, vbi non habemus stabilem mansionem, sed æternam inquirimus. Heb. 13. Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Eccles. 9. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laque comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis ex templo superuenerit.

Mar. 13. De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius, nisi pater.

Zacha. 13. Erit dies vna quæ nota est à domino. Gre.. Nouit vnigenitus horam iudicij, sed non ex natura hu

manitatis. Hiere. Quando dicit Act. 1. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta quę pater in sua posuit potestate, ostendit quod ipse sciat, sed non expediat nosse apostolis, vt semper incerti de aduentu iudicis, sic quotidie viuant, quasi die alia sint iudicandi. Docet ergo discipulos, vt non discant quęrere humanam naturam transcendentia. Eccl. 3. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne perscrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Non enim est necessarium, ea quę abscondita sunt, videre oculis tuis. Nam cum dicit, quod neque angeli, admonet eos quod discere attentant quod angeli ignorant: & dum dicit, pater solus, prohibet eos anniti vt postea discant. Quod si dixisset, scio quidem, vobis autem dicere nolo: contristati essent vtique, quasi despecti ab eo. Cur ignoretur iudicij hora.

Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes & perdidit, ita erit & aduentus filii hominis. Lucæ. 17. Matth. 24

Hieronymus: Post pugnas, dissensiones & cętera quibus vastatur genus humanum, breui subsecutura pax, quæ quieta omnia repromittat, vt fides credentium cõprobetur, vtrum transactis malis sperent iudicem venturum. 1. Thes. 5. Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus. Chrysostomus: Hinc aperte declaratur, quia tempore antichristi, licenti⁹ omni turpi voluptate iniqui & qui salutem suam desperabunt, vtentur. 2. Tim. 3. Hoc autem scito, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affe

ctione,sine pace,criminatores,incontinentes,immites, sine benignitate,proditores, proterui,tumidi,volupta tum amatores magis quam dei,speciem quidem haben tes pietatis,virtutem autem eius abnegantes.Et hos de uita.Et merito in regno deceptoris florebunt mala.Erit enim malitię omnis & peccati sentina. Quam ergo a-liam politiam inuehet miserandæ tunc hominum gene rationi, quàm omnino illam quę illi propria est?Sicut ergo in diebus Noe erant crapulose,incontinenter & secure viuentes,vxores ducentes,non prolis,sed libidi-nis amore,nec cognouerunt,quanquam Noe pręnuncia rit,quia in generali, & non specifice quo ad diem vel horam,quemadmodum Christus iudicium,tamen arbi-trantes nequaquā venturum, edebant & c. & perierunt vniuersi qui nolebant exemplo Noe parare sese.Quem admodum tum pauci assumpti sunt in arcam,& serua-ti(octo scilicet animæ,1.Pe.3.)cæteri foris relicti perie runt, ita nunc subito diuidentur perituri à seruandis.

Lucę.17. Similiter sicut in diebus Loth factum est,ede bant & bibebant,emebant & vendebant, planta bant & ædificabant. qua die autem exiit Loth à Sodomis, pluit deus ignem & sulfur de cælo, & omnes perdidit.Secundum hęc erit qua die fi-lius hominis reuelabitur.In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descendat tol lere illa:& qui in agro, similiter non redeat re-tro.Memores estote vxoris Loth.

Sic enim in diebus Loth,absque omni freno timo-ris dei,delicijs & voluptatibus carnis immoderanter vacabant. Gene.13. Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram domino nimis.Gene.19.Igi tur dominus pluit super Sodomam & Gomorram sul-fur & ignem de cælo,& subuertit ciuitates has, & om-nem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terrę virentia.Non est tunc curandum de mi nimis,cum instabit maxima & incōparabilis illa causa

discriminis infiniti. Gene. 19. Respiciésque vxor Loth post se, versa est in statuam salis. Sic ad carnalia & terrena se vertentes peribunt. Luc. 9. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei.

Quicunque quæsierit animam suam saluam facere, perdet illam: & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam. Lu. 17.

Vitam gloriæ sibi acquirendo merito constantiæ. Ioh. 12. Qui odit animam suam in hoc mũdo, in vitam æternam custodit eam.

Dico vobis: in illa nocte erunt duo in lecto vno, vnus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erunt molentes in vnum: vna assumetur, & altera relinquetur. Duo in agro: vnus assumetur, & alter relinquetur. Lu. 17.

Quum omnes sine solicitudine & sua operari fuerint, vnus quidem assumitur, hoc est, iustus in occursum Christi: alter autem, peccator videlicet, infra relinquitur. Non enim opus aut locus, aut vitæ genus beabit hominem, sed affectus. Nam vbique prædestinati mixti cũ reprobis. Augustinus: In omni conditione & gradu, optimis iuncti sunt pessimi. oportet enim bonitatẽ Abel, probari, exerceri & coronari per malitiam Cain. Mat. 24. Tunc duo erunt in agro &c. Duæ molentes etc. Duo in lecto etc. Eidem operationi intenti, vnus assumetur ad gloriam, alter relinquetur ad pœnam: etiam qui proxime sibi inuicem copulantur, ab inuicem diuidentur.

Respondentes, dicunt illi: vbi domine? Qui dixit illis: Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Lu. 17.

Vbi filius hominis, ibi & sancti eius leues & in sublime volantes, sicut peccatores graues, qui & infra relinquentur. Iohan. 17. Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem

meam quam dedisti mihi.

Lu.21. Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere omnia ista quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.

Indefinens nobis necessaria oratio, qui tot periculis, tot hostibus inuisibilibus, atrocissimis, & infatigabilibus circumuallamur. 1. Pet. 5. Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Quoniam autem non sufficit fugere malum, sed opus est etiam bono quopiam, postquam, vt possitis fugere mala, dixit, subdidit, & stare ante filium hominis, quod est fruitio bonorum. Angelica enim dignitas est, stare coram deo nostro. Sapien. 5. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.

De vigilia & oratione, Matth. xxiiii. Mar. xiii. Luc. xii.

ARTICVLVS CXIIII.

Marc.13. N Videte vigilate, & orate. Nescitis enim quādo tēpus sit. Sicut homo qui peregre profectus, reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit vt vigilet.

Chrysostomus: Hæc enim res, vt vigilemus, præcipuo est illi studio atque curę: ac quoniam calamitatibus oppressi magis corrigimur, delicijs vero atque ocio corrumpimur, idcirco vbique in remissione atque quiete ventura mala pręnunciat. Proinde quandoquidem hæc absque dubio sint euentura, nec potest sciri certum tempus quo die ventura sint, semper vigilate, ne vos illa dies opprimat imparatos. Sed multi vigilant, & noctem male absumunt. Nam si nunc quum finis incertus est, mutuis odijs insanimus, quid non faceremus sciētes

finem? Vigilate per abstinentiam omnium corporis voluptatum, toto pectore studentes sanctimoniæ spiritus. 2. Corin. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficienies sanctificationem in timore dei. Si vigilant homines ne pereat pecunia, quanto magis nobis vigilandum est ne pereat anima? Orate, flagrantibus animis inhiantes ad ea quæ promissa sunt in euangelica professione perseuerantibus. Non destituet suos electos deus, sed amat vigilantes & attentos, sic tamen, vt quum omnia præstiterint, quæ possunt humano studio prȩstari, orent tamen, intelligentes & initium & progressum, & summam æternȩ felicitatis, esse diuini muneris. Iaco. 1. Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum. 1. Corint. 4. Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Hanc doctrinam quo magis dominus infigeret animis suorum, adiecit similitudinem ad rem appositam, quia tempus nescimus tum mortis, tum iudicij. Christus in cȩlum conscendens, reliquit (quo ad corporalem præsentiam) ecclesiam, oculis corporalibus non videndus, sed per fidem. Ianitori aduersus nostrum furem prȩcepit vt vigilaret. Ezechi. 3. Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei, neque locutus fueris vt auertatur à via sua impia & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annuciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua & à via sua mala: ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.

Vigilate ergo, nescitis enim quando dominus veniat, sero an media nocte, an gallicantu, an mane: ne, cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod aũt vobis dico, omnibus dico, vigilate.

Vigilate, semper expectantes reditum meum. Qui dormiunt, non corpora vera, sed phantasmata intendunt, & vacui vigilant de his quę viderant: sic nimirum sunt quos mundi amor rapit in vita, deserit post vitam quod somniabant pro certo. Cuique suum opus præstandum, quod commissum est à domino, sed præcipue ianitori vigilandum, qui toti vigilat familiæ. Etiam si quando dormitet populus, non vacat dormire pastorem. 2. Timot. 4. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto. Hieronymus: Non dixit, quia nescimus qua hora dominus venturus sit, sed nescitis. Porro tota hęc vita, quæ habet non certum discrimen bonorum & malorum, & in qua plurimnm est ignorantiæ, lucis quàm minimum, nox est, si conferatur ad futuram vitam. Stationes ergo nominat ad vigilandum ordinatas, vt nulla hora per somnolentiam & ocium transfigatur. Quã quam enim dominus in fine mundi semel veniet omnibus, tamen singulo cuique venit quum adest mortis tempus. In hunc igitur, quoniam æque incertus est, priuatim cuique vigilandum est. Quibusdam enim venit sero, velut adolescentia: quibusdam intempesta nocte, velut in florentissima ętate: quibusdam in gallicantu, puta in senectute. Nec viribus, nec ætati fidendum, omnibus ex ęquo incertus est mortis dies. 1. Thessal. 5. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Romano. 13. Hora est iam nos de somno surgere, nunc enim propior est nostra salus quàm cum credidimus. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, sed induimini dominum Iesum Christum. & carnis curam ne feceritis in desiderijs.

Vnicuique quomodo veniat domin' in mortis hora.

Lu. 12. Sint lumbi vestri pręcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. & vos similes hominibus

expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs: vt cum venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei.

Hortatur dominus vitam nos habere paratam ad domini aduentum, æternaque gloria dignam. Instat enim dies, quo quisque pro semente rerum temporaliũ, messurus est messem æternam. Is dies quoniam incertus est, oportet in eum semper esse paratos & accinctos. Duo ponit. Psalm. 33. Declina à malo & fac bonum. Nõ enim sufficit mala non agere, nisi etiam quisque studeat & bonis operibus insudare. Viatores lumbos præcingunt, quo expeditiores sint ad viam: quare indicat amouendum omne impedimentum voluptatum, diuitiarum & honorum, vt expediti curramus ad huius vitæ exitum. Heb. 13. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Lumbi carnis, ex quibus prodeunt concupiscentiæ carnis & opera, per continentiam pręcingi debent. Greg. Lumbos pręcingimus, cũ carnis luxuriã per continentiã coartamus. Iob. 40. Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. O quot hoc vitio strauit. Ge. 6. Omnis quippe caro corruperat viam suam. Dauid in adulterium lapsus, consequenter in proditorium deuenit homicidium, 2. Reg. 11. & 12. Salomon gloriæ suæ maculam, per mulieres deprauatus imposuit, Eccl. 47. Samson fortitudinem diuinitus collatam amisit, Iudic. 16. Ideo 1. Pet. 2. Obsecro vos charissimi, tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. Galat. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Sic lumbi mentis, intellectus, & affectus. 1. Pet. 1. Succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, perfecti, sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelatione Iesu Christi. Ergo intellectus sit sine errore, & quæ fidei sunt meditetur. Psal. 1. In lege eius meditabitur die ac nocte. Nec talentũ sibi cõcreditum fodiat in

Lumbos pręcigere.

terram, Matth. 25. Affectus quærat non quod sibi vtile videtur, sed quod multis vt salui fiant, 1. Corin. 10. Charitas enim non quærit quæ sua sunt, 1. Col. 13. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, Ephe. 6. Lucernæ ardentes per charitatem, lucentes per operationis veritatem. Qui enim facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius quia in deo sunt facta, Iohan. 3. Sit ergo intentio simplex, dei quærens honorem & proximi salutem. Matth. 6. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Philip. 2. Sitis simplices filij dei, sine querela, & sine reprehensione in medio nationis prauę & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Ecce vnde lumen, quia non a nobis Psalm. 17. Quoniam tu illuminas lucernam meam domine deus meus, illumina tenebras meas. Hinc de Iohanne dominus ait Iohan. 5. Ille erat lucerna ardens & lucens. Prouer. 6. Quia mandatum lucerna est, & lex lux. Monstrat enim quę facienda, & quæ non, & quomodo. Multi enim bonum quidem faciunt, sed non bene: quia vel in fastum inciderunt, vel in aliud arrogantiæ præcipitium. Psalm. 118. Lucerna pedibus meis verbũ tuũ, & lumen semitis meis. Similes, inquit, prudentibus ac fidelibus famulis, qui, quoniam incertum habent quando dominus sit rediturus à nuptijs, perpetuo stant accincti cum diligentia & patientia, ne quid in dominum committant, aut imparati inueniantur. Psalm. 26. Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum. Psalm. 36. Expecta dominum, & custodi viam eius. Quotidie nuptiæ fiunt in cælo sanctarum animarum, quas ei commendauit Apostolus. 2. Corinth. 11. à quibus rediet in vniuersali iudicio. Tit. 2. Apparuit gratia dei & saluatoris nostri Iesu Christi omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & iuste & pie

viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum glorię magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Vel in vniuscuiusque propria morte inexpectatus veniet Iohannis decimoquarto. Si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Venit & quotidie pulsando ostium cordis nostri. Canti. 5. Vox dilecti mei pulsantis. Apocalypsis tertio. Ecce sto ad ostiũ & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Sed hanc negligentes, post pulsabuntur sententiæ seueritate. Gregorius: Cum ad iudicium properat, pulsat: cum per ægritudinis molestias mortem esse vicinam denunciat. Confestim aperimus, si læti iudicem suscipimus. Aperire autem iudici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat: & videre eũ, quem contempsisse se meminit, iudicem formidat. Felix vero, qui dicere cum Apostolo audet, Philip. primo Desiderium habens dissolui & esse cum Christo. & Psal. 119. Heu mihi quia incolatus meus prolõgatus est.

Beati serui illi, quos, cum venerit dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd pręcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si in secunda vigilia venerit, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. z

Vere beati, quos non somnolentos, sed vigilantes, & oculos ad superna leuantes inuenit. Prouerbio. decimo. Expectatio iustorum, lętitia: spes impiorum peribit. Gregorius: Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet, qui tenebras negligentię a se repellit, qui exercet operando quod credit, qui gregis curam solicite gerit. Beatus itaque seruus non domini temporalis, sed æterni, & sempiterna bona retribuentis, quem non in terrenis, sed in suis ministerijs dominus inuenerit occupatum, & ad eius aduen-

Vigilare quis dicatur.

tum vigilantem. Nam dominus pro suo officio quod tamen debebat, amplissimam mercedem reponet: prçcinget se, ad retributionem præparans. Apoca. 22. Ecce venio çito, & merces mea mecum est, dare vnicuique secūdum opera sua. Gregorius: Discumbere nostrum, in regno quiescere est: Sicut qui recumbit, toto corpore quiescit: sic sancti in secundo aduentu & anima & corpore requiescent. Etenim in hac vita corporis quietem non inueniunt, alibi cum animabus spiritualia corpora incorruptionem hæreditabunt. Et præteriens obseruansque quid quisque postulet, ministrabit illis: singulorū corda iucundissima visitās, omnia ad eorum beatitudinē pertinentia copiosissime exhibebit. Esa. 64. A seculo nō audierunt, neque auribus perceperunt oculus non vidit deus absque te, quę præparasti expectantibus te. Lu. 22. Vos estis qui permansistis mecū in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Psalm. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Sed quoniam nouit dominus pronitatem nostram in malum, Genes. 8. Sensus & cogitatio cordis humani, in malum prona sunt ab adolescentia sua. & instabilitatē in bono, longanimis est super nos, non statim vlciscens peccantes, sed longanimiter expectās ad pœnitentiam. Esa. 30. Expectat dominus vt misereatur. 2. Pet. 3. Non tardat dominus promissionem suam sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Sed Iob. 24. Dedit ei locum pœnitentiæ, & ipse abutitur eo in superbia. Ideo. 1. Corin. 15. Euigilate iusti, & nolite peccare. In nocte enim huius vitæ semper contra hostem solliciti esse debemus, lucem expectando futuram in iudicis aduentu. Beatus ergo quisquis quacūnque ætate inuentus fuerit vigilans, nec operando bonum negligenter se gerens: quia pius iudex moras nostras patienter expectat, & non in vna sola, sed & quacunque ętate cōuersionem nostram suscipit. Venit dominus primo in morte, quia talis quis in iudicio præsentabitur, qualis

in morte inuenitur, quantum ad gratiam & culpam. Non est igitur vnquam cessandum in hac vita, sed ita viuendum (quum incerti simus) quasi dies ille hodie esset venturus. Thren.3. Bonum est viro cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua.

Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Ideo & vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. 5

Gregorius: Ad excutiendam mentis nostrę desidiam, exteriorum damnorum similitudinem adducit, vt per hoc animus ad sui custodiam excitetur. Quod si ille vigilat ne spolietur bonis terrenis, quanto magis nobis est vigilandum ne perdamus felicitatem æternam? Vnde dominus aduentum suum siue ad mortem, siue ad iudicium, furi comparat: quia sicut fur nocturnus obrepit eo tempore quo dormitur altissime, minimeque expectatur suffossor, sic dum à sui custodia spirit' dormit, improuisa mors carnis nostrę habitaculum irrumpit, & ad supplicia trahit. Furi autem resisteret si vigilaret, quia aduentum iudicis occulte venientem pœnitentiæ lachrymis præueniret. 2. Pet. 3. Dies domini sicut fur in nocte, ita veniet. Proinde quoniã vobis id tempus ignotum, certum tamen est illud affuturum, sitis perpetuo parati, instructi bonis operibus, ab omnibus mundanarum rerum impedimentis expediti. Psalm. 118. Paratus sum & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua. Psalm. 56. Paratum cor meum deus, paratum cor meum, cãtabo & psalmum dicam domino. Quę enim paratę erant virgines, intrauerunt cum sponso ad nuptias: & clausa est ianua, Matth. 25. Gregor. Vltimam horam ignorare nos voluit dominus, vt semper suspecta sit, & ad eam prępa remur: vigilare nos voluit, per omnia momenta expectã tes saluatoris aduentum, ne, dum quis remissius agens, de die in diem opera sua differt, iudicij die vel proprię

mortis prœuentus, meritum suæ commendationis amittat. Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. subito enim venit ira illius, & in tempore illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Eccles. 9. Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas. Ideo Eccl. 39. Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecabitur. 1. Corin. 16. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini. omnia vestra in charitate fiant.

Luc. 12 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis
P hanc parabolam, an ad omnes? Dixit autem dominus: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus, super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille seruus, quem, cum venerit dominus, inuenerit ita facientem. Vere dico vobis, quoniā super omnia quę possidet, cōstituet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq́ eius cum infidelibus ponet.

Occulto quodam modo ostendit, quod dicta parabola ad omnes fideles pertineat: in primis autem ad eos, qui doctrina vel dignitate præsunt, quo magis accenderet suos ad perpetuam instantiam officij sui, proponēs & prœmium functis officio, & pœnam ei qui cessaret ab officio. Matt. 24. Quis putas est fidelis seruus? Non ignorans quærit, sed quia rarus Phil. 2. Omnes quæ sua sunt quęrunt, non quæ Iesu Christi. Duo à dispensatore exiguntur, fides & prudentia. Nam si non furetur, impru-

dentcr autem pispenset: vel si prudenter dispensat, sed furetur, nihil proderit. Omnis ergo qui accepit à deo vel opes, vel potentiam, vel principatum, debet fideliter & prudenter ministrare ea, tanquam rationem redditurus, Matthęi vigesimoquarto. vt det illis cibum in tempore. Non vt tyrannidem in eam exerceat, sed vt opibus domini, cuique suum dimensum, quantum opus est, & quando opus est, depromat. Non illi pręscribit dominus quando sit domum rediturus, ne possit in officio cessare: sed quandocunque redierit dominus, nōne beatus erit seruus ille, si inuenerit eum fungentem officio suo? Pro certo dico vobis, quod expertus illius fidem, audebit illi maiora credere, præficiet'que eum omnibus bonis suis, & veluti rerum omnium consortem habere dignabitur. Matth. 24. Si autem dixerit malus seruus in corde suo. Si non fuerit bonę fidei, nec prudēs, sed elatus absentia domini ac delegata pręfectura, dixerit: Diutius abest dominus meus, fortasse nunquam rediturus, interim morem geram animo meo, atque hac spe cœperit non solem non pascere ex tritico domini communis conseruos, verumetiam pulsare illos verberibus & tyrannidem quandam vsurpare: ipse autem neglecta familia, bibat & edat cum temulentis, quàm is est infelix futurus quum venerit dominus die quo non expectabat, & hora qua non suspicabatur rediturum? Sic multi vana & stulta promissione, diabolo suggerente, falluntur. Eccēs. 8. Etenim quia non cito profertur contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala. Percutitur proximus verbis. Hier. 18. Venite, percutiamus eum lingua. Malis exemplis. 1. Corin. 8. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes cō scientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Beda: In hoc seruo cunctorum præsulum malorum narratur damnatio, qui neglecto dei timore, non solum ipsi luxurię vacant, sed etiam subditos iniurijs afficiunt. Matth. 24. Diuidet eum, partem'que ei' ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium. Famulum illum quidlibet facientem. non solum submouebit ab officio

Proximus quot modis percutiatur.

suo,sed & amputabit à familia sua,nec dignabitur eum domus suę contubernio.Esa.26.Tollatur impius ne videat gloriam dei.Mala.3.Conuertimini, & videbitis quid sit inter iustum & impium, & inter seruientem deo & non seruientem ei,& portionem illius ponet cũ hypocritis,(qui titulum habent euangelicæ functionis, cum factis ipsis pugnent cum euangelio)& infidelibus. Illic pro male dulcibus voluptatibus,quibus ebrius non obseruarat aduentum domini, intolerabili punietur cruciatu, risu uerso in fletum,& cantilenis in stridorẽ dentium.

* Ille autem seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius,plagis vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est,multum exigetur ab eo:& cui commẽdauerunt multum, plus petent ab eo.

Etenim seruus ille quem dominus prę cęteris habuit eximiũ,cui concredidit dispensationem rerum suarum, cui communicauit arcana consilij sui,cui fisus est præ cæteris peregre abiens,nisi fecerit quod iussus est,ad bene agendum se disponens. Prouerb.16.Hominis est,animum præparare:& domini,gubernare linguam.1.Reg. 7.Præparate corda vestra domino, & seruite illi soli. Iac.4.Scienti & non facienti,peccatum est illi. Quo enim plus scit qui peccat,tanto grauiorem pœnam sibi accersit. Qui ignorat,ideo punitur,quod discere potuisset & noluit,quare ipse in causa ignorantię.Timeamus: si enim is qui nihil scit,dignus est plagis,quę excusatio liberabit eos qui scienter delinquunt, maxime si doctores fuerint:grauior enim est hæc condemnatio. Cyrillus:Homo perspicacis ingenij,qui turpibus se inclinat, inexcusabile committit peccatum: sed homo rusticanus rationabilius veniam impetrabit. Dictum Ambrosij, grauissime peccare ignorantem,intelligitur non de pec

cati enormitate,sed periculi magnitudine. Gratuitum est quod concreditur,& in hoc concreditur,vt profera tur in vtilitatem communem totius familiæ. Quemadmodum heri rationem exactiorẽ exigunt à sui,cui plus commiserunt, sic ab eo cui cognitionis & autoritatis copiosius munus datum est à deo,plus requiretur quam à cęteris: & cuius fidei latior ac maior functio delegata est,quo pluribus prodesse debuit, hoc plus exigetur ab eo. Onus suscipit verius quam honorem,qui functionem suscipit ecclesiasticam.Audiant ergo & intelligãt, qui continent multitudines, & placent sibi in turbis nationum:quoniam data est ipsis à deo potestas & virtus ab altissimo,qui interrogabit opera eorum,& cogi tationes scrutatur.Sap.6.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor vsque dum perficiatur? Putatis quia pacem veni dare in terram? non,dico vobis, sed separationem. Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuisi: tres in duos, & duo in tres. Diuidetur pater in filium,& filius in patrem suum: & mater in filiam, & filia in matrem:socrus in nurum suam,& nu rus in socrum suam.

Sitio hominum salutem,& huius rei gratia veni in mundum,ac meo desiderio omnis mora longa est. Non est diluta aut humana doctrina, quàm è cęlis attuli:merus ignis est,aut purgaturus hominem, aut vsturus. & ideo veni, vt hic ignis accendatur in terris. Doctrina enim euangelica feruidum fidei zelum imitẽs, mentem à vitijs purgat,& ad cęlestia capessenda inflãmat Psal. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Hierc. 20. Factus est sermo domini in corde meo quasi ignis exęstuans. Lu. 24. Nonne cor nostrũ ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via?

Hinc Roman.12.Spiritu feruentes. Sed non exiliet hic ignis,ni percussus fuerit in cruce hic silex corporis mei.Superest adhuc ille baptismus, quem mihi pręscripsit pater, vt tingar proprio sanguine, vt mea morte pœnas luam pro peccatis totius mundi. Ab hoc baptismo non solum non abhorreo, sed amore salutis humanæ vehementer angor, vt quam primum perficiatur. Verum hic ignis accensus, excitabit magnos in mundo tumultus. Vehemens enim erit & cælestis,discutiens & excutiens omnes humanos affectus. Quoniam non omnis pax vituperio caret & bona est,sed sępe periculosa, & procul à diuina pace reijciens,ait: An creditis, quod venerim pacem allaturus in terras, quam mundus hic amat,cui tum tranquillitas est,quum satisfactum est animi cupiditatibus, quum mali cum malis consentiunt? Non profecto,non veni conglutinaturus tales concordias,sed immissurus dissidia.Psalm.72.Zelaui super iniquos,pacem peccatorum videns. Est alia pax interna fructus spiritus,Gal.5.imperturbatum quoddam mentis gaudium in deo,quam dare potissimum Christus venit. Iohannis decimoquarto. Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis:non quomodo mundus dat, ego do vobis.Hinc discipulis pręcepit Lucæ decimo: In quamcunque domum intraueritis,primum dicite: Pax huic domui.Hęc prælibatio quędam est pacis futuræ in cælis. Psalm.147.Qui posuit fines tuos pacem. Quia enim nō omnes obediunt euangelio, Roma.10.hinc boni malis non consentient,potius adeo adhærere eligentes,quam homini vitioso quantumcunque propinquo,gratia pręualente naturæ.

De decem virginibus, & talentis, ac modo iudicii, Matthæi vigesimoquinto.

ARTICVLVS CXV.

TVnc simile erit regnum cælorum decẽ virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. Quinque autem ex eis erant fatuę, & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum: prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Mat. 25. Q.

Ostendit quanta vigilantia nobis necessaria, & quãta negligentia sit nociua: atque vt penitus infigeret animis suorum, non esse cessandum aut dormitandum in hac vita, sed assiduo studio pietatis & officijs in proximum, parandum viaticum in vitam futuram: nam in resurrectione sero nos quęsituros, nisi dum tempus est parauerimus. Tunc in die & hora iudicij, simile erit regnum cęlorum, ecclesia militans & eius negocium, quæ bonos & malos recipit. Matth. 13. Simile est regnum cælorum sagenæ missę in mare, & ex omni genere pisciũ congreganti. Obserua quasdam virgines corpore tantum. Chrysostomus: Virgo est, quę nec habet virum nec habere desiderat: quod si voluntatem quidem nubendi habet, corpore virgo est: animo corrupta: quia corpus sordidatur opere, anima voluntate. Corpore & mente, 1. Cor. 7. Mulier innupta & virgo, cogitat quę domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Mente tantum, hęc omnium Christianorum. 2. Cor. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Hiero. Decẽ virgines, oẽs homines sunt, qui videntur deo credere, & applaudunt sibi in scripturis sanctis, qui gloriant̃ in vanius dei notitia, & mẽs corũ idololatrię turbine non cõstupratur. Gre. Quia ex vtroque sexu multitudo fideliũ colligitur, recte ecclesia 10. virginibus cõparatur. Lãpades, fidei sunt opera, quæ secundum istã continẽtiam fiunt: nam sicut lampas domũ, sic fides illuminat animã. Nec quisquã fideliũ adeo malus est, quin aliqua fidei habeat opera, & si non formata charitate. Habet enim oĩs

Virgo propric quæ.

Decẽ virgines mystice quid.

Lãpades.

anima à deo illustrationem & lampadem, & omnes surgunt in occursum domini. Omnes enim desiderant occurrere illi & coniugi. Est autem prudentia virtus, quę actus humanos dirigit in debitum finem. Hieron. Possumus quinque sensus interpretari, quorum alij festinant ad cælestia, & superna desiderant, alij terrenis fæcibus inhiantes, non habent fomenta veritatis, quibus sua corda illuminentur. Qui ergo spiritualem habent lætitiam, & dei quærunt gloriam, habent oleum. Hinc dominus Mat. 6. Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum. Rom. 12. Prouidentes bona non solum coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Matt. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum qui in cęlis est: fatuæ oleum lętitiæ spiritalis ex charitate procedentis, non acceperunt secum. Psalm. 44. Vnxit te deus tuus oleo lętitię. Prudentes fidem habuerunt per charitatē operantem, Gal. 5. 1. Cor. 13. Nunc manent fides, spes, charitas, tria hęc, maior horum est charitas.

Prudentia

2 Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt. Media autem nocte clamor fact⁹ est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuę autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrę extinguuntur. Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus, & quæ parate erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa, est ianua.

Mora, pœnitentię est tempus. Non parum temporis spatium interiectum ostendit, opinionem discipulorū reprimens, qui statim post resurrectionem ipsius regnū futurum sperabant, quam opinionem ex animis eorum

eximere studuit. Dormitare, est ante mortem à salute languescere: dormire, mori est, quia resuscitandi. primę Thessalonicenses quarto. Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini sicut cæteri qui spem non habent. Hinc Ioh. vndecimo. Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno excitem eum. Omnes, dicit, dormierunt, quia Hebreorum nono. Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem, iudicium. Vnde & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, primæ Petri tertio. iustus pro iniustis, vt nos offerret deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Media nocte dicit clamorem factum, vt ostendat, quod si inexpectatus veniat dominus, quasi media nocte, omnes dormiamus profundo somno. Dies enim domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, primæ Thessalonicenses quinto. De isto clamore primæ Thessalonicences quarto. Quoniam ipse dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba dei descendet de cęlo. primę Corinthiorum decimoquinto. Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti. Ecce sponsus aduenit ad copulandam sibi ecclesiam. Nuptiæ enim, immortalitatis assumptio. Iohannis tertio. Qui habet sponsam, sponsus est. O quam iucunda vox in auribus piorum, & horrenda in aure impiorum. Exite obuiam sponso. Modò exeundum de sepulchro peccati. Ephes. quinto. Surge qui dormis, & exuge à mortuis, & illuminabit te Christus. primæ Corinthiorum decimoquinco. Euigilate iusti, & nolite peccare. Tunc surrexerunt. primæ Corinthiorum decimoquinto. Omnes quidem resurgemus. Iohannis quinto. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij dei: & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitę: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Hieronymus: Ornauerunt lampades, hoc est, sensus in quibus oleum scientiæ recipiebant, vt haberent opera

Dormitare.

Dormire.

Nuptiæ spiritaliter quid.

virtutum, quę ante verum iudicem refulgeant. Galatas sexto. Probet seipsum homo, & opus suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Vnusquisque enim onus suum portabit. Apocalypsis decimonono. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam deo, quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Et datum est illi, vt cooperiat se byssino splendenti & candido. byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Porro fatuę quæ sibi de oleo non parauerant in sponsi aduentum suffecturo, quod sibi persuaserant, non sic subito proditurum sponsum, quin spatium daretur alicunde compa-
2 randi olei, quum viderent subito abeundum medio noctis, ne haberent oleum, ad sapientes se conuertunt. Chrysostomus: Quasi dicerent, vestra iustitia sufficiens est vos saluare, & nos excusare, date nobis testimonium, dicendo de operibus nostris quod vidistis. Hieronymus: Quæ lampades suas quęruntur extingui, claret quia ex parte luxerunt: sed quia fomentum charitatis non habuerunt, ideo quęruntur eas extingui. Gregorius: Quorum facta aliena laude fulciuntur, eadem subtracta deficiunt: & de consuetudine id semper requiret, vnde gaudere animus solet. Itaque hominum qui corda non vident, testimonium volunt habere apud deum qui cordis inspector est. Iohannis duodecimo. Lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio. Sed de muliere forti dicitur Prouerbiorum trigesimoprimo. Non extinguetur in nocte lucerna eius. Cantic. octauo. Aquę multæ non potuerunt extinguere charitatem. Hila. prudentes virgines hę sunt, quæ opportunum in corporibus operandi tempus amplexę, in primum se aduentus dominici occursum præparauerunt: fatuæ vero, quę dissolutæ ac negligentes, præsentium tantum solicitudinem habuerunt: & immemores promissorum dei, in nullam se spem resurrectionis extenderunt, quæ alienis operibus nihil adiuuantur. Quanquam nihil humanius illis virginibus

Prudentes virgines.

Fatuę.

fuerit,non enim totum petebant, & necessitatem osten debant,tamen repulsæ sunt:nec humanitas earum à quibus petebatur,nec petitionis facilitas, nec petentium necessitas, vt impetrarent effecit. Ad insinuandum quia nullus nos,si opera desint, defendere ibi possit: non quia nollet,sed quia non potest. Videmus enim prudentes ad impossibilitatem confugere, quod & Abraam ille denotauit Lucæ decimosexto. Magnus,inquit,hiatus inter nos & vos positus est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos,non possint. Non itaque de auaritia, sed timore dictum venit, quia vnusquisque pro se rationem reddet, Romanorum decimoquarto. Nec alieno testimonio quisquam iuuatur apud deum, cui cordis secreta patent: & vix quisque sibi sufficit,vt sibi testimonium perhibeat conscientia sua. Dant quidem consilium,quod non debuerant sine oleo lampadarum sponso occurrere: sed quia tempus comparandi iam olei excesserat,ideo crimen earum ex obliquo videntur commemorasse, quasi dicat. Videamus modò quid vos adiuuent,qui vobis laudes vendere consueuerunt. Venduntoleum omnes adulatores, qui accepta alicuius commodi temporalis mercede, siue vera, siue falsa laudando, in errores animas mittunt. Dum irent emere,hoc est,quærere suffragium, sed nimis tarde. Gregorius: Inclinantibus se illis ad ea quę foris sunt,& solita gaudia quærentibus, quia interna gaudia non nouerant, venit ille qui iudicat: & illę quibus bonum testimonium conscientia perhibebat, intrauerunt cum eo,vbi immunda anima sempiterno dei verbo copulatur. Apocalypsis decimonono. Scribę,beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Et clausus est aditus regni cælestis.nam post iudicium,nullus precum aut meritorum patebit aditus: quia magna est eius seueritas post iudicium, cuius ineffabilis misericordia pręrogata est.Hieronymus:Post iudicium,bonorum operum & iustitiæ occasio non relinquetur. O si quis sapere posset in cordis palato, quid admirationis

Oleũ qui vendant.

habet quod dicitur, venit sponsus: quid dulcedinis, intrauerunt cum eo ad nuptias: quid amaritudinis, clausa est ianua.

3 Nouissime vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

Vere nimis sero veniunt, per seram pœnitentiam: pulsant per infructuosas lachrymas, foris relictæ. Hieronymus: Egregia quidem vox in domini appellatione, id'que repetitum, indicium confessionis fidei est, sed quid prodest vocibus inuocare, quem operibus neges? Lucę sexto. Quid autem vocatis me, domine domine, & non facitis quæ dico? Hieronymus: Nouit quidem dominus qui sunt eius, secunde Timottheum secundo, sed nescit operarios iniquitatis, Matthæi septimo. Quomodo dissimiles & à se alienos nosset? quasi dicat. Ideo vos desero, quia per vitæ meritum non agnosco. Hieremiæ quarto. Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Hinc primæ Corinthiorum octauo. Si quis diligit deum, hic cognitus est ab eo. Vos igitur ad exemplum prudentium virginum, serui fidelis, ac prouidi patrisfamiliàs, vigilate, in tempore vobis parate bonorum operum commeatum, quia nescitis diem & horam illius aduentus, qui quum subito rxtiterit, iam non erit amplius tempus benefaciendi, sed vnicuique ferendum erit præmium pro recto gestis. Hieronymus: Prudentem semper admone lectorem, vt non acquiescat superstitiosis interpretationibus, & quę comaticè pro fingentium dicuntur arbitrio: sed consideret priora, media, & sequentia, & nectat sibi vniuersa quæ scripta sunt. Ideo enim parabo

las præmisit,vt quia ignoramus omnes iudicij diem,so licite nobis lumen bonorum operum præparemus, ne, dum ignoramus iudex veniat.

Sicut enim homo peregre proficiscens,vocauit seruos suos,& tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinque talenta,alij autem duo, alij vero vnum, vnicuique secūdum propriam virtutem. & profectus est statim, Abijt autem qui quinque talenta acceperat,& operatus est in eis,& lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat,lucratus est alia duo. Qui aūt vnū acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Matt. 25. R

Ostendit dominus quòd donis abutentes collatis,& ipsis priuantur, & pro neglectu puniuntur,extimulans suos ad perpetuum studium bonorum operum, ne committerent vt doctrinam & dotes à se acceptas,sua negligentia sinant esse steriles: sed suo studio curáque sua verterent in vtilitatem proximi, seséque pręberent idoneos maioribus donis, qui quod pro suo modulo captúque accepissent, collocassent in lucrum domini sui, qui gaudet tali fœnore ditescere. Nam ascendens in cælum, domesticos suos in hoc mundo reliquit, eisq́ue corporalem præsentiam subtraxit. Ephes. secundo. Non estis hospites & aduenæ,sed estis ciues sanctorum &, domestici dei: propriéque libertati relinquens longanimiter opus expectando,tandem huc rediturus vnde ascenderat. Actuum primo. Hic Iesus qui assumdtus est à vobis, sic veniet,quemadmodum vidistis eum euntem in cęlum. Omnes autem serui dei sumus. Romanorum sexto. liberati à peccato,serui facti deo, habetis fructum ve-

ſtrum in ſn ædificationem, finem vero vitam æterna
Non autem vuult eſſe ocioſos, quos de foro vocauit
vineam, Matthæi vigeſimo. quare dona ſua contul
Dona ſua dicit. quicquid enim habet homo, dei donu
eſt. primę Corinthiorum quarto. Quid enim hab
quod non accepiſti? Ideo tradidit, non vt ſibi profu
derent, ſed vt inde domino ſuo lucrum referrent, vn
ſortem acceperant. Epheſ. quarto. Aſcendens in altun
captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibu
prout quenque iudicabat idoneum, ne ſupra virtuter
opus iniungens, ipſe ruinæ cauſa exiſteret, vt dici
Chryſoſtomus: Vnuſquiſque enim proprium donum a
cipit ſecundum menſuram fidei & purificationis. D
hac donorum diuerſitate dicit Apoſtolus primæ Co-
rinthiorũ duodecimo. Alij per ſpiritũ datur ſermo ſa
pientię, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiri-
tum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum
in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia,
alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij in
terpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur v-
nus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.
Chryſoſtomus: Talenta hic pro eo quod vnuſquiſque
facere poteſt, accipimus, ſiue autoritatiue protegere, ſi
ue pecunijs iuuare, ſiue admonere, ſiue alia quapiam re
proximis prodeſſe queas. Etiam vna re prodeſſe poſſu-
mus: nam non es pauperior illa vidua, quæ duo minu-
ta miſit in gazophylacium: non es Petro atque Iohan-
ne ruſticior, qui quanuis rudes & illiterati fuerint,
quoniam magno ſtudio communem vtilitatem comple
xi ſunt, cælorum principes facti ſunt. Nulla quippe
res deo gratior, quàm vt vniuerſam vitam ad commu-
ne commodum conferas. Hieronymus: In quinque, duo
bus, & vno talento, vel diuerſas gratias intelligamus,
quę vnicuique traditæ ſunt: vel in primo omnes ſenſus
examinatos, in ſecundo intelligentiam & opera, in ter
tio rationem qua hominnes à beſtijs ſeparantur. Qui
quinque acceperat, non ceſſauit, ſed ſtatim abijt, in o-

pus producendo, duplicans quod accepit, deuotissime deo seruiens in operibus pietatis. Similiter qui duo, bene viuendo & bene docendo, ecclesiam dei multiplicare curauit. secundę Timotheum secundo. Doctrinam quam accepisti à me, commenda hominibus qui idonei sunt & alios docere. Qui enim non sibi solum prodesse curat, siue per prudentiam, siue diuitias, vel artem aliquam, sed & alijs vult prodesse, is conduplicat quod sibi datum est. Romanorum duodecimo. Habentes donationes secundum gratiam quę data est nobis differentes, siue prophetiam secundum rationem fi dei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate. Qui vnum, hoc est, intellectum accepit, abiens à deo auersus, & ad terrena se conuertens, sicut filius prodigus, Lucę decimoquinto. per ignauiam abscondit. Sunt enim aliqui, qui bona quidem intelligunt, sed operari minime student. Hieremię quarto. Sapientes sunt vt faciant mala, Bene autem facere nescierunt. Fodit in terram, qui suę tantum vtilitatis curam habet, non aliorum, contra illud primæ Petri quarto. Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei. Si quis loquitur, quasi sermones dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat deus, vt in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum dominum nostrum. Talentum ergo in terram abscondere, est acceptum ingenium terrenis rebus implicare, lucrum spiritale non quęrere, cor à terrenis cogitationibus nunquam leuare. Qui ergo ingenio pollens, dolo, fraude, & alijs medijs illicitis terrena congregat, seséque totum in mundi amorem obligat, talentum in terram fodit. Vnde & fossionis verbum, laborem indicat. Hiere. 9. Vt inique agerēt, laborauerunt. Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, ambulauimus vias difficiles, viam

Talentum in terra abscōdere

autem domini ignorauimus. Quid profuit nobis super bia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Abscondit pecuniam, non producens in lucem. primæ Timoth. quarto. Noli negligere gratiam quę in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositiōe manuum presbyteri.

Post multum vero temporis venit dominus
2 seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. & accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui. Accessit autem & qui duo acceperat talenta, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui.

Longum tempus inter ascensionem domini & aduentum ad iudicium, quando reuertetur exigens à seruis suis dati & expensi rationem. Chrysostomus: Confitentur gratifice, & totum ei reportant, à quo sumpserunt, quasi dicat. Nec modicam quidem iustitiam habere potuissemus, nisi tua gratia fuisset nobiscum, primę Corinthio. decimoquinto. Gratia dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus illis laboraui. Non ego autem, sed gratia dei mecum. Dominus collaudans industriam serui, ait: Euge, congaudeo tibi, & in bonum tibi sit, serue bone, non quęrens quæ tua, sed quæ Iesu Christi, & fide-

lis in proximos, liberalis & misericors. Hieronymus: Omnia quæ in præsenti habemus, licet magna videantur & plurima, tamen comparatione futurorum parua & pauca sunt. Qui ergo super pauca fidelis fuit, supra multa constituitur: quia is qui terrenam substantiam bene dispensauit, pro rebus transitorijs, perpetuam accipiet mercedem. Chrysostomus: Non dixit, intra ad gaudium, sed in, vt possessor sit gaudij, non spectator: Iam non minister in gaudio, sed particeps. Iohannis duodecimo. Vbi sum ego, illic & minister meus erit. Hieronymus: Quid maius dari potest fideli seruo, quam esse cum domino, & videre goudium domini sui, & accipere quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod deus præparauit diligentibus se: primæ Corinthiorum secundo. Similiter qui duo. Ambo hi qui in concreditis operantur, eodem modo à domino laudantur, & eadem bona consequuntur. Non enim considerat dominus lucri magnitudinem, sed studij voluntatem. Vnusquisque vt acceperit, ita & excelsus videbitur, si bene egerit. Tunc ergo fidelis seruus supra malta constituitur, quando deuicta omnis corruptionis molestia, de æternis gaudijs in illa sede cælesti gloriatur: tunc ad domini sui gaudium perfecte intromittitur, quando in æterna illa patria assumptus, atque angelorum cœtibus admixtus, sic interius gaudet de munere, vt non sit quod iam exterius doleat de corruptione. Nostrum erit interim humiliter de nobismetipsis sentire. Lucæ decimoseptimo. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, quia serui inutiles sumus, & dei dona in nobis recognoscere: dominus suo tempore commendabit, quum laus erit vnicuique à domino, primę Corinthiorum quarto, quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.

Accendens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es,

curet de ea, si voluerit, præsumẽtes sine merito saluari. Sed attendant quid huic seruo pigro obtigerit. Hieronymus: Quod putauerat se pro excusatione dixisse, in culpam propriam vertitur. Malus dicitur, quia dominum calumniatur, se excusando: piger, quia talentum duplicare noluit, vt in altero superbiæ, in altero negligentię condemnetur. Chrysostomus: Vere malus, qui largitatem domini vocat violentiam. Sic multi pręcepta dei impossibilia causantur, quo contra. primæ Iohannis quinto. Mandata eius grauia non sunt. Vnde dominus Matthęi vndecimo. Iugum meum suaue est, & onus meũ leue. Tanto, inquit, magis oportuit te committere pecuniam meam nummularijs, & ego qui lucrum venor illic, vbi non feci sumptum, recepissem vtique. Mea erat sors, non tua. industriam tuam seruus debebas domino. Chrysostomus: Etsi talentum non perdidit, reus tamen damni est: sicut qui semen ad seminandum accipit, & non seminat tempore sementis, fraudat dominum spe fructus percipiendi. Quicquid in donis spiritualibus siue temporalibus quis accipit, pro talento imputatur: & vsura. i. fructus, in se & proximo exigitur. primæ Cor. nono. Nam si euangelizauero, nõ est mihi gloria. necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non euangelizauero: Si autem volens hoc ago, mercedem habeo: si autẽ inuitus, dispensatio mihi credita est. Tum versus ad alios seruos, ait: Tollite & cętera. Nam sæpe qui administrant bona exteriora quæ acceperunt, per adiunctam gratiam ad intelectum quoque mysticum perducuntur, vt de interna scientia polleant, qui exteriora fideliter administrant. Admirantibus seruis quod ei iuberet addi, qui iam abundabat, ait: ita fiet in hoc opum genere. Hieronymus: Multi, cum sapientes sint naturaliter, & habeant acumen ingenij, si fuerint negligentes, & desidia bonum naturæ corruperint, ad comparationem eius qui paululum tardior, labore & industria compensauit, quod minus habuit, perdunt bonum naturæ: & præmium quod

eis fuit promissum, vident trãsire ad alios. Si qui fidem habet, & bonam in domino voluntatem, etiam si quid minus habet in opere vt homo, dabitur ei â bono iudice. Diligentiam adhibenti dabitur maior gratia, ita vt abundet. Studium autem non adhibens, & dono quod videtur habere, priuabitur. Negligens enim, & qui non operatur per ea quæ accepit, non habet donum, sed videtur habere, quia mercedem perdit sua negligentia. Habenti ergo fidem per dilectionem operantem, augetur hic gratia, & postea gloria: qua si caret, etiam cętera dona non proficiunt ei ad meritum. Vnde necesse est, vt per omne quod agimus, erga charitatis custodiam vigilemus: quia quę sine charitate fiunt, in conspectu dei nulla sunt: quamuis coram hominibus magna videantur. Porro vtilem seruum submouete ab oculis meis, & abijcite in tenebras externas. Ibi pro gaudio domini sui, quod promereri noluit, cruciabitur fletu & stridore dentium. Gregorius: Per pœnas in exteriores tenebras cadit, qui per culpam sponte in interiores cecidit: & illic coactus patitur tenebras vltionis, qui hic voluntarie tenebras sustinuit voluptatis. Consideremus ergo quæ accepimus, atque in erogatione vigilemus. tanto enim quisque ampliorem gloriam cum domino possidebit, quanto largius talentum acceptum, pro eius amore erogauit. Nulla ergo nos â spiritali opere terrena cura impediat, ne, si in terra talentum absconditur, talenti dominus ad iracundiam prouocetur. Piger seruus cum iam iudex culpas examinat, talẽtum de terra leuat: quia plerique tunc se à terrenis desiderijs & operibus subtrahunt, quando iam per animaduersionem iudicis ad æternum supplicium pertrahuntur, primæ Corinthio. secundo. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex deo est, vt sciamus quę à deo donata sunt nobis.

Matt. 25. Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua & omnes angeli eius cum eo, tunc se-

S

debit ſuper ſedem maieſtatis ſuę:& congregabuntur ante eum omnes gentes,& ſeparabit eos ab inuicem,ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis: & ſtatuet oues quidem à dextris, hœdos autem à ſiniſtris.

Extrema hac narratione maieſtatem aduentus ſui, & ſegregationem bonorum à malis, & vtriuſque partis diuerſa merita,itemque & præmia, breuiter totam iudicij ſupremi imaginem,ſubijcit oculis, quo ſuos & pręmiorum magnitudine,& ſuppliciorum metu extimularet ad ſtudium euangelicæ pietatis, & ad bene merendum de proximo,atque à ceſſatione & malefaciendi licentia deterruit.Hieronymus:Poſt biduum paſcha facturus,& tradendus cruci, & illudendus ab hominibus , aceto & felle potandus , recte pręmittit gloriam triumphantis,vt ſecutura ſcandala,pollicitationis præmio compenſet.Quoniam primus aduentus quo venit iudicari,fuit in humilitate & opprobrijs, dicit ſecundum ad iudicium fore in gloria. Filius hominis.Iohannis quinto.Poteſtatem dedit ei iudicium facere,quia filius hominis eſt.In maieſtate. Venit primo in humilitate & Apoſtolorum paupere ſocietate, & propria infirmitate:tunc vero in maieſtate, & angelorum ſocietate,qui tunc viſibiliter apparebunt propter iudicis reuerentiam:ſecundo ad malorum terrorem,tertio,ſententiæ executionem . Tunc ſedebit velut iudex omnium, quem propediam videbitis humilimum & abiectum. Nullus autem hominum quamlibet excelſus,aut humilis, poterit illud iudicium effugere,quod non humanis coniecturis,ſed exacto dei iudicio peragetur,cuius oculis omnia ſunt conſpicua . Hieremiæ decimoſeptimo. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile.quis cognoſcet illud?Ego dominus ſcrutans corda & renes,qui do vnicuique ſecundum opera ſua . Ioel. tertio . Conſurgant & aſcendant omnes gentes in vallem Ioſaphat,quia ibi

ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Habent ſinguli quinque iudices ſuos, habent & ſubiectos & actores & reos: & accuſatores quoque habent leges ſuas, quas plerunque ſic adminiſtrant, vt qui reus eſt, abſoluatur, ac inſons habeat: ferat'que ſententiam, qui innocens eſt, & condemnetur. Sapientię ſexto. Cum eſſetis miniſtri regni illius, non recte iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitię, neque ſecundum voluntatem dei ambulaſtis. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam iudicium duriſſimum in his qui præſunt fiet. Hunc iudicem vt non poſſumus declinare. ſecundę Corinthio. quinto. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum, ita neque fallere. prodit enim nos noſtra conſcientia. Romanorum ſecundo. Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium aut etiam defendentium, in die cum iudicabit dominus occulta hominum, ſecundum euangelium meum, per Ieſum Chriſtum. Apocalyp. vigeſimo. Vidi mortuos magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni. Et libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt qui eſt vitę. & iudicati ſunt mortui ex his quę ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum. Quiſquis huic ſiſtendus eſt iudici, iuſtam reportabit ſententiam. non enim poterit corrumpi timore qui omnipotens eſt. Pſalm. ſeptuageſimoquinto. Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi? ex tunc ira tua. De cælo auditum feciſti iudicium. terra tremuit & quieuit, cum exurgeret in iudicio deus, vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi. Nec amore, quia iuſtiſſimus. Pſalm. decimo. Quoniam iuſtus dominus & iuſtitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Nec munere, quia ditiſſimus. Pſalm. decimoquinto. Dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Nec odio, quia clementiſſimus. Sapientiæ vndecimo. Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti. Se-

parabit loco & premio, quia separati voto & merito. Nam vsque ad illam horam boni mali mixti manent. Matth i decimotortio. Sinite vtraque crescere vsque ad messem. Sic & sagena pisces bonos trahit & malos, Matthęi decimotertio. Origenes: Oues dictę sunt simplices fidelium animæ quæ saluantur, propter mansuetudinem quam didicerunt ab agno tollenti peccata mundi, qui ait Matthęi vndecimo. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. & propter patientiam vsque ad mortem, ac vtilitatem quam in alios contulerunt. Psalmo nonagesimoquarto. Nos populus pascuę eius, & oues manus eius. Et quia vias quę à dextris sunt, ambulauerunt, ideo à dextris collocabuntur. Prouerbiorum quarto. Vias quæ à dextris sunt, nouit dominus: peruersæ vero sunt, quę à sinistris sunt. Has hœdi, id est mali ambulauerunt. Origenes: Hœdus animal est petulcum, feruens ad coitum, aspera montium conscendens, & per abrupta & dura saxa & precipitia incedens. Sic mali relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas. Ephesi quinto. Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & dei.

Oues mystice quid.

Hœdi.

Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à cõstitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus te: sitientem, & dedimus tibi potum? Quando aũt te vidimus hospitẽ,

& collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quam diu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

Itaque vniuerso mortalium genere in duos ordines distributo, tanquam iustus iudex vtrisque rationem proferet sui iudicij, vt boni cognoscant quibus officijs promeruerunt tantam felicitatem, & mali audiant quibus culpis meruerunt æterna supplicia. Non antea præmiat vel punit, quam dijudicet, docens nos ante discussionem non iudicare. sic excusatione magis carebunt, qui præcedente iudicio puniuntur. Nominat nunc regem, cuius est bonos præmiare, & in malos animaduertere. Hiere. vigesimotertio. Regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. Psalmo septuagesimoprimo. Deus, iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Apocalypsis decimono. Habens in vestimento & in femore suo scriptum, Rex regum & dominus dominantium. At dextrum quidem ordinem placido lętoque vultu salutans, Venite, inquiet, amici mei, quos mundus quidem despicatos & execrabiles habuit, sed pater meus pro honoratis & laudabilibus habet. Hoc tanto beneficio compensare visum est officia charitatis ergo me vestræ, ne vobis perire putetis. Implicat tria. Gratiam, ad quam pertinet benedictio. Prouerbiorum decimo. Benedictio domini super caput iusti. Ecclesiastici vndecimo. Benedictio domini in mercedem iusti festinat, & quadragesimo. Gratia sicut paradisus in benedictionibus. Prouerbiorum decimo. Benedictio domini diuites facit. Gloriam ad quam regni possessio. Sapientiæ. quinto. Accipient regnum decoris & diadema speciei de manu domini. Romanorum octauo. Hęredes quidem

Iudicij recti ordo.

dei, cohæredes autem Christi. Præparationem, ad quam prędestinatio. Ephes. 1. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui prędestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem glorię gratię suæ. Ante mundi constitutionem paratum fuit regnum per prędestinationem, à constitutione mundi per creationem, ab ascensione per apertionem. Iohan. 14. Vado parare vobis locum. Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. Non autem solum monstrauit qua pergeremus, sed & virtutem & gratiam contulit, deinde & pręcepta & leges saluberrimaque monita præscripsit. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Neque igitur diuina prædestinatio necessitatem nobis imponit, vt etiãnum illos deus delegisse putetur, qui rebelles suę voluntati, in omnem libidinem se resoluunt, qui verbis quidem confitentur, factis autem negant, Tit. 1. Exigit enim euangelium opera vbi adest facultas, exigit fidem per dilectionem operantem, Galat. quinto. Alioqui arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur, Matth. 7. Audi ergo qua lege ad æternam beatitudinem prædestinatus sis. Esuriui. Esa. 58. Frange esurienti panem tuum. Tob. 4. Panem tuum cum esurię̃tibus & egentibus comede. Hospes. Esa. 58. Egenos vagosque induc in domum tuam. Iob. 31. Foris non mansit peregrinus. Nudus. Esa. 58. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Luc. 3. Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Infirmus. Iac. 1. Religio munda & immaculata apud deum & patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo. Eccl. 7. Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum, ex hoc enim in dilectione firmaberis. In carcere. Prou. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interi-

Regnum quõ tripliciter paratum.

tum, liberare non cesses. Si dixeris, vires nō suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animę tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua. Impertistis mihi vestra qualiacunque, ego vicissim nunc communico vobis totum regnum, quod mihi cum patre est commune. Hęc quum audierint iusti, qui sic exercent opera pietatis, vt quodammodo se fecisse nesciāt, stupentes ad tantę maiestatis benignitatem, dicent &c. Chrysostomus: Fratres sunt, quia fecerunt voluntatem patris, Matth. 12. sed iuxta mundum minimi, quanquam apud deum maximi, quos fraterni nominis dignatur honore.

Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & nō dedistis mihi manducare. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non operuistis me. Infirmus & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quàm diu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

Tria quædā damnatorū pœnā exaggerātia.

Tum horribili vultu versus ad sinistro, sententiam proferet formidabilem, cumulum pœnę in tribus ostendens. In exclusione visionis diuinę. Discedite, qui longe fuistis merito, nec audire voluistis vocantem. Pro. 1. Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, quum vobis id quod timebatis aduenerit. In passione ignis, quo omnis pœna designatur.

Psal.10.Pluet super peccatores laqueos, ignis & sulfur, spiritus procellarum pars calicis eorum.In cohabitatione dæmonis.Esa.30.Preparata est ab heri tophet, à rege preparata, profunda & dilatata, nutrimẽta eius ignis & ligna multa.flatus domini sicut torrens sulfuris succendens eam.Quia enim compassionis expertes sunt dęmones, & hostiliter gaudent de ruina hominum, merito idem habent supplicium qui eiusdem sunt voluntatis, & ipsi adhærere malunt quam domino.Iaco.2.Iudicium sine misericordia fiet ei, qui nõ fecit misericordiam. Horresce ergo, quod illi neque vt scorta, neque vt latrones, flagitia, neque ob aliud graue flagitium puniuntur, sed vt hi qui bonum non fecerunt.Pro.21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit ipse & non exaudietur. Christus enim in membris suis egens refocillatur, vel negligitur.Augustinus: Virtute fiet diuina, vt cuique opera bona vel mala cuncta ad me memoriam reducantur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset scientia conscientiam, atque simul & omnes & singuli iudicentur.Hac prolata sententia, ibunt ij qui fascibus peccatorum pressi sunt, in supplicium æternum, recepturi pro diuersis criminibus diuersa supplicia. Apocalyp.18.Quãtum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.Iusti in vitã æternam, recepturi singulos denarios, Mat.20. Sunt tamẽ in domo patris multæ mansiones, Iohan.14. & stella differt à stella in claritate, 1.Corinth.15.

Damnari non ob sed de bono omisso.

De modo docendi in Christo, & obstinatione Iudæorum, Luc.vigesimo primo.Ioh.xij.

ARTICVLVS CXVI.

Lucæ. 21. T

ERat autem diebus docens in templo, noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur Oliueti. Et omnis populus manicabat ad eum in templum, audire eum.

Nobis hæc ad figuram prætulit, vt apud fluenta nocte quidem accipiamus orationis fluxum ex venis spiritualibus, die autem effundamus hausta his qui opus habent. Populus propter doctrinæ profunditatem & vtilitatem, eloquentię venustatem, & operum virtuositatem, diluculo veniebat in templo audire verba salutis. Psalm. 44. Diffusa est gratia in labijs tuis. Vnde Petrus ait Iohannis sexto. Domine, ad quem ibimus? verba vitæ aeternę habes. Vide parte 2. ar. 23. b

FINIS PARTIS PRIMAE.

Nicolaus campius Petro Hortio, amiciſs. S. P. D.

QVàm fœlices, qui Chriſtũ loquẽtem agnouerunt, dici nõ poteſt, & , quòd factis doctrináve expreſſit, quæ patris eſſet voluntas, dei filium confeſſi ſunt. Illis enim, vt certum eſſet teſtimoniũ, ſupplicia propoſita nõ recuſantibus, eos, non inferiores puto, qui hoc pręclare opus euangeliorum ambabus (vt aiunt) manibus amplexantur, ac tam ſanctè colunt, quàm eſt omnium ſanctorum fide, & animi integritate defenſum confirmatũmve. Perſpicuum enim eſt, nullo modo (quod bonis plurimi eſt) ab eo differri, quod primum expreſſum & ipſum expectantibus cœleſti munere collatum. Quis autem aliud eſſe contendere audebit? aut non idem ſonare? quod omnium manu teritur & tractatur? quaſi in mille formas mutatum? Nullo in diſcrimine verſari compertum eſt, licet improbis aliter perſuaſum fuerit. Si vnquàm hoc magis tempore victores decertare vt cogamur, accidit multorum ſcelere & amentia, qui à vera religione ſeſe malo quodam genio ſubducunt non ſolum ſacris eloquijs tenebras infundentes, ſed etiam maiorum pijs decretis reclamantes. Cum factum illud veræ reip. ciuibus non ſit gratum, cuius libertatem cũ dignitate defendemus, ſi noſtris conſilijs exitum, quem optamus omnium rerum auctor conceſſerit. Omni quidem ſtudio contendo vt Chriſtum, eccleſiàmve immaculatam, ita ſacra eius eloquia ab omni iniuria tueri. Quod fieri nõ arte aliqua, aut ingenio, aut gratia humana, ſed magis dei Op. Max. beneficio põt. Hoc qui non credunt, ſi ad ſe redeant, nobis cedere non recuſabũt, & omnis omnium concurſus ad nos futurus eſt. Porrò hominis vires illius ope ſemper egere, & omnium ętatum imbecillitatem vbique agnitam eſſe, non ibunt

inficias. Eo enim fiet, vt eorũ consilia non plus valere videantur, quã nostra: qui non aliunde q̃ à summo principe satis præsidij habere videmur. Illi etiã honore hominis potentissimi (si in diuitijs, aut armis potẽtia fuerit sita) nonnunq̃ remorantur, quem admirantur, & suspiciunt, vbi nihil certum, nihilque firmum esse, multorũ exẽplis cõprobatũ fuit. Interim illius constantiã & virtutẽ tanq̃ ducẽ sectantur, qui huius vitæ incommoda æquo animo ferre didicit, summum bonum esse credentes: sed inde veram fœlicitatem non enasci, nemini dubium esse debet. Rursus incitantur clari nominis fama (quia sceleratissimorũ consiliorum fontes aperire non dubitamus) & cupiditati omnium malorũ radici suffragari non dubitarunt. Illic enim nõ modus, nõ lex, nõ mos, nõ religio, nõ officiũ viri boni valet. Hęc, qui caduca agnouit, multo ante prospiciens fugit, cũ eũ lectionis tã sanctæ splendor reuocauit, ne simili periculo tam nefanda amplecteretur. Nam perterritos, inermes, saucios nõ tantũ confirmat, sed etiã in spem certissimam triumphi impellit. Ad quã vt pius Lector propius accedat interpretis dotissimi vigilijs iter ita munitũ, vt aberrare non queat. Nã ipsi non solũ salutare, sed etiã maximo ad victoriã adiumẽto est futu[illegible]. Si primũ videatur difficilius, sed tamẽ vbi paulo progressus negociũ peragere non cessabit. Non huius solũ magnorũ laborũ, multarũve vigiliarũ fructũ capiet maximũ (q̃ est verus fructus ex solida veraque doctrina) sed etiã quãtũ libuerit diuinos liquores hauriet quasi ex eodẽ fonte scaturiẽtes. Nã in locos cõmunes ita cõgessit, quæ sparsim multorũ laborib' cõscripta fuerũt, vt aliũde nihil sit req̃rẽdũ, si ei dicendũ de pietate & religione non fucata. Tu, quid de hac re sentiam, tui iudicij esto. Ego sic sentio, quatuor euangelistarã vnã, & eandẽ esse causam. Vnũ enim Christũ, vnã fidẽ, vnũve baptisma non scriptis tantũ docuerunt, sed ꝙ & in ipsa victoria occiderũt, cũ paucis ante diebus magno prælio Christus ipse vicisset. Vt eodem animo & opere sequamur faxit deus Op. Max. à fide nõ aberrantes, synceramque doctrinam imbibentes, qua hostes, qui sectam iniquitatis secuti sunt, iudicantur. bene Vale No. Feb. 1543.